

MINISTERUL EDUCAŢIEI NAŢIONALE
UNIVERSITATEA CREŞTINĂ „DIMITRIE CANTEMIR”
BUCUREŞTI SPLAIUL UNIRII NR.176 SECTOR 4
TEL. 021.330.79.00; 021.330.84.90; FAX 021.330.87.74
Nr.de înregistrare din Registrul de evidenţă a prelucrărilor
de date cu caracter personal **1919**

ROMANIA

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU COMBATEREA DISCRIMINĂRII

EDITOR
PROF.UNIV.DR. MĂDĂLINA TOMESCU

COORDONATORI:

DR. CSABA FERENC ASZTALOS

DR. MĂDĂLINA ROŞU

LECT.UNIV.DR.
MARCELA MONICA STOICA

NEDISCRIMINARE ŞI EGALITATE DE ŞANSE ÎN SOCIETATEA CONTEMPORANĂ

LUCRĂRILE CELEI DE A IX-A CONFERINŢE A NEDISCRIMINĂRII ŞI EGALITĂŢII DE ŞANSE – NEDES 2015

COMITETUL ŞTIINŢIFIC AL CONFERINŢEI:

1. Prof.univ.dr. MOMCILO LUBURICI – Preşedinte Universitatea Creştină ”Dimitrie Cantemir”
2. Prof.univ.dr. CORINA ADRIANA DUMITRESCU – Preşedintele Senatului, Universitatea Creştină ”Dimitrie Cantemir”
3. Dr. CSABA FERENC ASZTALOS – Preşedinte, Consiliul Naţional pentru Combaterea Discriminării
4. Conf.univ.dr. TITUS CORLĂŢEAN
5. Prof.univ.dr. CRISTIAN DUMITRESCU, senator, Vicepreşedinte, Senatul României
6. Acad.Prof.univ.dr. ALFONSO ROLDAN MORÉ (Spania)
7. Prof.univ.dr. FLORENCE BENOÎT ROHMER (FRANŢA)
8. Acad. Prof. univ. dr. MILJIA ZECEVICS (Serbia)
9. Acad.Prof.univ.dr. BOJANA RILKE (Serbia)
10. Prof.univ.dr. DUMITRU MAZILU
11. Prof. PIERRE HENRI IMBERT (Franţa)
12. Prof. PAUL MAHONEY (Marea Britanie)
13. Prof.univ.dr. IRINA ZLĂTESCU - Director, Institutul Român pentru Drepturile Omului, membru al Academiei Internaţionale de Drept Comparat, membru în Consiliul de administraţie FRA
14. Prof.univ.dr. CRISTIANA CRISTUREANU, Rector, Universitatea Creştină ”Dimitrie Cantemir”
15. Prof.univ.dr. GEORGETA ILIE, Prorector, Universitatea Creştină ”Dimitrie Cantemir”
16. Prof.univ.dr. NICOLETA DIACONU –Universitatea ”Spiru Haret”
17. Prof.univ.dr. ALEXANDRU BURIAN – Academia De Ştiinţe A Moldovei
18. Prof.univ.dr. EDMOND JOUVE (Franţa) – Academia Central Europeană De Ştiinţe, Arte Şi Litere
19. Prof.univ.dr. PETRICĂ TRUŞCĂ, Decan, Facultatea de Ştiinţe Juridice şi Administrative, Universitatea Creştină ”Dimitrie Cantemir”
20. Prof.univ.dr. ASHER MAOZ – Dean, Peres Academic Center Law School, Israel
21. Conf.univ.dr. VLADIMIR GROSU (Republica Moldova)
22. Prof.univ.dr. MĂDĂLINA TOMESCU, Facultatea de Ştiinţe Juridice şi Administrative, Universitatea Creştină ”Dimitrie Cantemir”, Preşedinte Centrul European pentru Promovarea Nediscriminării şi Egalităţii de Şanse-NEDES 2014+
23. Dr. MĂDĂLINA RALUCA ROŞU, Director, Consiliul Naţional pentru Combaterea Discriminării
24. Prof.univ.dr. DANIEL MIHAIL ŞANDRU, Coordonator Departament, Centrul de Studii de Drept European, Academia Română
25. Prof.univ.dr. LUMINIŢA DRAGNE, Facultatea de Ştiinţe Juridice şi Administrative, Universitatea Creştină ”Dimitrie Cantemir”
26. Conf.univ.dr. MIHAELA FODOR, Facultatea de Drept, Universitatea Creştină ”Dimitrie Cantemir”, Cluj Napoca
27. Conf.univ.dr. GEORGE COCA, Facultatea de Drept, Universitatea ”Spiru Haret”, Bucureşti
28. FLORIAN NEUBURG, Coordonator de proiect, Multikulturelles Netzwerk, Viena, Austria
29. Assoc.Prof. Dr. HASAN ARSLAN, Canakkale Onsekiz Mart University, Turkey
30. Dr. Ved Pal Singh Deswal, Faculty of Law, Maharshi Dayanand University Rohtak (Haryana), India
31. Lect.univ.dr. MARCELA MONICA STOICA - Facultatea de Ştiinţe Politice , Universitatea Creştină ”Dimitrie Cantemir”
32. MĂDĂLIN MORTEANU – Preşedinte, Centrul de Studii Juridice şi Drepturile Omului

COMITETUL DE ORGANIZARE AL CONFERINŢEI:

1. Prof.univ.dr. MĂDĂLINA TOMESCU
2. Dr. MĂDĂLINA ROŞU
3. Jurist ADRIANA BITAN
4. Lect.univ.dr. MARCELA MONICA STOICA
5. MĂDĂLIN MORTEANU
6. Prof.univ.dr. LUMINIŢA DRAGNE
7. Conf.univ.dr. AGATADOR MIHAELA POPESCU
8. Conf.univ.dr. CAMIL TĂNĂSESCU
9. Conf.univ.dr. ANDRADA MIHAELA TRUŞCĂ
10. Conf. univ. dr. GEORGE COCA
11. Conf.univ.dr. NICOLETA BUZATU
12. Lect.univ.dr. ALICE ZDANOVSCHI
13. Lect.univ.dr. VICTORIA CRISTIEAN
14. Lect.univ.dr. GABRIEL TĂNĂSESCU
15. Lect.univ.dr. RAMONA PARASCHIV
16. Asist.univ.dr. CODRUŢA BADEA
17. Asist.univ.dr. DAN CARBARĂU
18. Asist.univ.dr. IOANA MINODORA RUSU
19. Asist.univ.dr. ALEXANDRU CORDOŞ

MINISTERUL EDUCAŢIEI NAŢIONALE
UNIVERSITATEA CREŞTINĂ „DIMITRIE CANTEMIR”
BUCUREŞTI SPLAIUL UNIRII NR.176 SECTOR 4
TEL. 021.330.79.00; 021.330.84.90; FAX 021.330.87.74
Nr.de înregistrare din Registrul de evidenţă a prelucrărilor
de date cu caracter personal **1919**

ROMANIA

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU COMBATEREA DISCRIMINĂRII

EDITOR
PROF.UNIV.DR. MĂDĂLINA TOMESCU

COORDONATORI:

DR. CSABA FERENC ASZTALOS **DR. MĂDĂLINA ROŞU**

LECT.UNIV.DR.
MARCELA MONICA STOICA

NEDISCRIMINARE ŞI EGALITATE DE ŞANSE ÎN SOCIETATEA CONTEMPORANĂ

LUCRĂRILE CELEI DE A IX-A CONFERINŢE A NEDISCRIMINĂRII ŞI EGALITĂŢII DE ŞANSE – NEDES 2015

PRO UNIVERSITARIA 2015
BUCUREŞTI

Copyright © 2015, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediţii aparţin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al **Editurii Pro Universitaria**

Răspunderea pentru conținutul articolelor aparține exclusiv autorilor!

ISSN 2344-6722
ISSN-L 2344-6722

CUPRINS

SECȚIUNEA 1

FORME ALE DISCRIMINĂRII - DISCRIMINAREA DIRECTĂ, DISCRIMINAREA INDIRECTĂ, HĂRȚUIREA, VICTIMIZAREA ȘI ORDINUL DE A DISCRIMINA
Dr. Csaba Ferenc ASZTALOS 13

CRIZA REFUGIAȚILOR ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ. IMPERATIVUL UNUI TRATAMENT UMANITAR
Prof.univ.dr. Dumitru MAZILU..... 23

ASPECTE ALE DISCRIMINĂRII MULTIPLE
Irina Moroianu ZLĂTESCU 27

DREPTUL LA NEDISCRIMINARE ÎN SISTEMUL DE PROTECTIE CONSACRAT DE CONVENȚIA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI
Titus CORLĂȚEAN 35

UNELE ASPECTE CU PRIVIRE LA DISCRIMINĂRI ÎN MATERIA FIDUCIEI
Cristian JORA 41

SĂRĂCIA ŞI FILANTROPIA LA ROMÂNI: DE LA CUTUMĂ LA LEGE. DREPTUL LA UN NIVEL DE TRAI DECENT (II)
Mădălina TOMESCU, Liliana TROFIN 51

CONSIDERAȚII PRIVIND LEGISLAŢIA GENERALĂ ÎN DOMENIUL ANTIDISCRIMINĂRII PE TERITORIUL ROMÂNIEI
Dr. Mădălina Raluca ROȘU, Drd. Cristina Maria VLAD..... 61

REALIZĂRI ALE AGENŢIEI UNIUNII EUROPENE PENTRU DREPTURI FUNDAMENTALE ÎN SPRIJINUL CETĂȚEANULUI PRIN REALIZAREA DE INSTRUMENTE INTERACTIVE *ON LINE*
Lector univ. dr. Marcela Monica STOICA 69

NECESITATEA NEDISCRIMINĂRII ÎN CADRUL PROCESULUI DE RESOCIALIZARE A TINERILOR DELINCVENŢI PROVENIŢI DIN GRUPURI VULNERABILE CARE AU SUFERIT CONDAMNĂRI
Bogdan DAVID 73

DISCRIMINAREA POZITIVĂ CA MIJLOC DE PROTECȚIE A DREPTURILOR FEMEII
Mariana Narcisa RADU, Mihnea Dan RADU..... 83

UNELE CONSIDERAŢII PRIVIND ROLUL MORALEI ŞI AL RELIGIEI ÎN ASIGURAREA PROTECŢIEI JURIDICE A DREPTURILOR FEMEII ÎN CONTEMPORANEITATE
Valentin-Stelian BĂDESCU 93

ISTORIA CRIMEI Şl A RIPOSTEI LA CRIMĂ
Agata-Mihaela POPESCU, Roxana PAUN 105

DESPRE MANAGEMENTUL NEPERFORMANT ŞI DISCRIMINATORIU AL ACTULUI DE JUSTIŢIE ÎN ROMÂNIA 125
Adrian-Relu TĂNASE, Costin ROTĂRESCU 125

MANAGEMENTUL APĂRĂRII INTERESULUI SUPERIOR AL COPILULUI AI CĂRUI PĂRINŢI SUNT PLECAŢI LA MUNCĂ ÎN STRĂINĂTATE
Adrian-Relu TĂNASE, Mihaela TĂNASE 133

DREPTUL LA NEDISCRIMINARE ÎN SOCIETATEA ROMÂNEASCĂ
Cătălina-Adriana IVĂNUŞ 143

CONVENŢIILE ORGANIZAŢIEI INTERNAŢIONALE A MUNCII PRIVIND NEDISCRIMINAREA
Cătălina-Adriana IVĂNUŞ 149

PROCESUL-VERBAL DE CONSTATARE A NEREGULILOR ŞI DE STABILIRE A CREANŢELOR BUGETARE ÎN CONTEXTUL LEGISLATIV STABILIT DE OUG NR. 66/2011
Alice Cristina Maria ZDANOVSCHI 157

O ATITUDINE DEFENSIVĂ SAU OFENSIVĂ ÎN CONTEXTUL MARILOR SCHIMBĂRI SOCIALE? REFUGIAŢII *versus* IMIGRANŢII
Andrei-Alexandru TEODORESCU 173

ATENUAREA DIN MEMORIA CETĂŢENILOR ROMÂNI A IDEILOR ŞI CONCEPŢIILOR CARE AU LA BAZĂ VECHIUL REGIM. DEMOCRAŢIA ASCUNSĂ LA VEDERE!
Daniel Ionuţ TĂNASE 183

NEDISCRIMINAREA ÎN SECTORUL PUBLIC. SUNT DISCRIMINATORII FAPTELE CARE ÎNCALCĂ DISPOZIŢIILE LEGALE DIN SECŢIUNEA I, POTRIVIT ORDONANŢEI 137/2000 PRIVIND PREVENIREA ŞI SANCŢIONAREA TUTUROR FORMELOR DE DISCRIMINARE
Iuliana PANĂ 193

DISCRIMINAREA LUCRĂTORILOR PE CRITERII RELIGIOASE ŞI DE CREDINŢĂ – PROBLEMĂ ACTUALĂ A UNIUNII EUROPENE ÎN CONTEXTUL MIGRAŢIEI REFUGIAŢILOR MUSULMANI
Ilie DUMITRU 199

UNELE ASPECTE PRIVIND AZILUL ŞI MIGRAŢIA LA ÎNCEPUT DE SECOL XXI
Florian RĂPAN 213

SECŢIUNEA 2
EGALITATE DE ŞANSE ŞI NEDISCRIMINARE ÎN ÎNVĂŢĂMÂNT ŞI PE PIAŢA MUNCII
DREPTUL LA EUCAŢIE AL FEMEII ÎN SOCIETATEA ARABO-ISLAMICĂ
Prof.univ.dr. Mădălina TOMESCU, Drd. Adriana FIROIU..... 221

INTERCULTURALITATE PRIN PROIECTE EUROPENE
Mihaela ŞTEFAN 231

PROMOTING GENDER EQUALITY ÎN ACADEMIA. OPINION OF THE ACADEMIC STAFF FROM THE NORTH UNIVERSITY CENTRE OF BAIA MARE
Simion BELEA* 237

DIMENSIUNEA FEMININĂ A MULTICULTURALISMULUI POLITIC. UN STUDIU DE CAZ: NAJAT VALLAUD-BELKACEM
Prof. Mihaela Ioana SCARLAT, ... 245

EGALITATEA DE GEN ÎN INDIA
Daniela ANDRIESCU 251

REDUCEREA SĂRĂCIEI ŞI A INEGALITĂŢILOR ÎN ECONOMIA MONDIALĂ
Constanţa CHIŢIBA, Anca COSTEA-DUNĂRINŢU..... 261

STABILIREA ÎN MOD NEDISCRIMINATORIU A DREPTURILOR PROCEDURALE PENTRU TOATE PĂRŢILE PARTICIPANTE LA PROCEDURILE JUDICIARE
Ramona-Gabriela PARASCHIV..... 267

EGALITATEA DE ŞANSE ÎNTRE FEMEI ŞI BĂRBAŢI, ÎN SOCIETATEA CONTEMPORANĂ
Mădălina CAZAN-BĂLAŞA 273

DREPTUL DE A FI UITAT" PE INTERNET, MIJLOC DE COMBATERE A DISCRIMINĂRII
Ancuţa Gianina OPRE, Simona ŞANDRU..... 281

DIFERENŢELE DE LIMBĂ ÎN NEGOCIERE. APLICAŢII ÎN NEGOCIERILE DE ANGAJARE DE PE PIAŢA MUNCII
Gabriel-Cristian CONSTANTINESCU..... 293

INFLUENŢA TRANSGENERAŢIONALISMULUI ORAL DIN PERIOADA PATRIARHILOR ÎN SOCIETATEA CONTEMPORANĂ.....
Daniel-Sorin DUŢĂ..... 303

INCLUZIUNEA DIN PERSPECTIVA LEGISLAŢIEI EDUCAŢIONALE
Magdalena DUMITRANA..... 311

EGALITATE DE ŞANSE ÎN PROCESUL INSTRUCTIV-EDUCATIV ACTUAL
Georgeta-Gabriela SINGUREANU* 317

ÎNVĂȚĂTORUL - „PIATRA DE TEMELIE" A EGALITĂȚII DE ŞANSE
Dana CĂILEAN.....325

DIFICULTĂȚILE SPECIFICE DE ÎNVĂȚARE - DREPTUL LA ŞANSE EGALE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL ROMÂNESC
Angela IOAN, Monica BOLOCAN 329

ÎNTREPRINDEREA DE ECONOMIE SOCIALĂ, SOLUȚIE VIABILĂ PENTRU DEZVOLTAREA ARMONIOASĂ A COMUNITĂȚILOR LOCALE
Florina-Valentina NICOLAE 337

SECȚIUNEA 3

PREVENIREA ŞI COMBATEREA FAPTELOR COMISE DIN URĂ COMBATEREA DISCRIMINĂRII DE GEN. PERSPECTIVE LEGISLATIVE GENDER DISCRIMINATION FIGHT. LEGAL PERSPECTIVE
Alexandru CORDOŞ.....345

FENOMENOLOGIA NEDISCRIMINARII
Anton PARLAGI.....355

URA CA ÎNDOCTRINARE IDEOLOGICĂ
Magdalena DUMITRANA.....375

PROTECȚIA DREPTURILOR MAMEI ŞI COPILULUI
Tamara CIOFU.....381

IDENTIFICAREA ŞI IMPLEMENTAREA DE MĂSURI PENTRU ELIMINAREA VIOLENȚEI DOMESTICE ÎMPOTRIVA COPIILOR. RATIFICAREA CONVENȚIEI DE LA ISTANBUL DE CĂTRE ROMÂNIA
Tamara Dorina CIOFU 385

PRINCIPIUL NEDESCRIMINĂRII ÎN CONTEXTUAL ACTUAL AL MIGRAȚIEI LA NIVELUL UNIUNII EUROPENE
Alexandra BUCUR 389

PROTECȚIA DREPTULUI LA VIAȚĂ PRIVATĂ PRIN NORMELE DE DREPT PENAL
Victoria CRISTIEAN 399

AUTORITĂȚILE REGIONALE DE TRANSPORT - UN IMPORTANT INSTRUMENT DE COORDONARE A MĂSURILOR ADMINISTRATIVE NECESARE IMPLEMENTĂRII MASTER-PLANULUI NAȚIONAL DE TRANSPORT / REGIONAL TRANSPORT AUTHORITIES - AN IMPORTANT INSTRUMENT FOR COORDINATING ADMINISTRATIVE MEASURES

NECESSARY TO IMPLEMENT THE NATIONAL TRANSPORT MASTER PLAN
Dr. Adrian STOICA, Dr. Mihai-Viorel FIFOR, senator, Drd. Mircea LUPU 409

COANALIZA EFECTELOR GENERATE DE NERESPECTAREA REGLEMENTĂRILOR DE URBANISM ASUPRA CALITĂŢII VIEŢII
DRIAN STOICA, Dr. Adrian STOICA, Drd. Sonia Andreea STOICA, Drd. Dorel Gheorghe CĂPRAR, drd. Mircea LUPU..... 413

CRIZA REFUGIAŢILOR DIN SIRIA: PROVOCĂRI ŞI INTEGRARE
Roxana Iordache LOSTUN 417

REVERBERAŢIILE SPAŢIULUI SOCIO-UMAN ÎN MANAGEMENT ŞI MEDIA
Nina Mocănaşu 421

PREVENIREA SĂVÂRŞIRII INFRACŢIUNILOR DE CORUPŢIE PRIN EXTINDEREA CULTURII JURIDICE ASUPRA COMPONENTEI SOCIALE
Gabriela Margareta MEDELEANU 429

PRINCIPIUL NEDISCRIMIĂRII ÎN RAPORT CU ACTORII PRINCIPALI AI UNUI PROCES PENAL
Gianina-Anemona RADU 433

PROTECŢIA JURIDICĂ A DREPTULUI LA EGALITATE
Dragne LUMINIŢA, Naomi Adelina NICULAE 441

DISCRIMINAREA JURIDICĂ ESTE NECONSTITUŢIONALĂ?
Luminița DRAGNE, George Dorel MATEI..... 447

Message from Morten Kjaerum, Director of the European Union Agency for Fundamental Rights, to the participants în the 8th International Conference on Non-discrimination and Equal Opportunities (12-14 November 2014, Bucharest)

Dear Participants,

It is a pleasure to introduce this conference volume for the 8th edition of the Bucharest International Conference on Non-discrimination and Equal Opportunities. The European Union is founded on the values of respect for human dignity, liberty, democracy, equality, the rule of law and respect for human rights, including the rights of persons belonging to minorities. The EU has a legally binding Fundamental Rights Charter and put în place ground-breaking anti-discrimination rules. These have granted important rights and possibilities of redress to people în the EU. Yet, the reports of the EU Agency for Fundamental Rights remind us that experiences of discrimination and bias-motivated hate crime remain a daily reality for many members of our societies. Our EU-wide surveys have also uncovered a feeling of anxiety and despair amongst victims who often lack trust în law enforcement and other institutions în addressing the violation of their fundamental rights.

Therefore, it is important that initiatives such as this inter-disciplinary Conference continue to discuss and help identify ways forward to build a society that respects and values the rich diversity în which we live. Making fundamental rights a reality for all requires not only good ideas, but also strong political leadership, functioning democratic institutions and a vibrant civil society. în this context, I welcome that the Conference brings together a wide range of perspectives from the Parliament, the Government, academia and civil society. We need a broad-based partnership for

equality to make tangible and sustainable progress for persons suffering from entrenched discrimination and social exclusion.

I hope that the discussions and findings of this Conference will provide a further stimulus for equal opportunities and non-discrimination policies în Romania and I am sure that the results will also be useful for other parts of the EU.

Morten Kjaerum,
Director of the European Union Agency for Fundamental Rights

Morten Kjaerum,

Director of the European Union Agency for Fundamental Rights

SECȚIUNEA 1
EGALITATE DE ȘANSE ȘI NEDISCRIMINARE ÎN JUSTIȚIE ȘI POLITICĂ

FORME ALE DISCRIMINĂRII - DISCRIMINAREA DIRECTĂ, DISCRIMINAREA INDIRECTĂ, HĂRȚUIREA, VICTIMIZAREA ȘI ORDINUL DE A DISCRIMINA

Dr. Csaba Ferenc ASZTALOS[1]

Abstract

Article provides a brief analysis about forms of discrimination, according to Ordinance no. 137/2000, republished. We have also included several case studies about the forms of discrimination surveyed.

Key words: discrimination, harassment, victimization, order to discriminate

Discriminarea directă

1. Suntem în prezenţa discriminării directe atunci când:
- o persoană este tratată în mod nefavorabil;
- prin comparaţie cu modul în care **au fost sau ar fi tratate** alte persoane aflate într-o situaţie similară;
- iar motivul acestui tratament îl constituie o caracteristică concretă a acestora, care se încadrează în categoria ”criteriului protejat”.

2. Pentru existenţa **discriminării directe** trebuie îndeplinite cumulativ următoarele condiţii:[2]
- existenţa unui tratament diferenţiat manifestat prin: **orice deosebire, excludere, restricţie sau preferinţă;**
- existenţa unui criteriu de discriminare – criteriile enumerate în definiţia legală sunt cu titlu de exemplu, fapt exprimat prin sintagma „şi orice alt criteriu;
- existenţa unui raport de cauzalitate între criteriul de discriminare şi tratamentul diferenţiat;

[1] Dr., Preşedintele Consiliului Naţional pentru Combaterea Discriminării
[2] Art. 2 alin. (1) din O.G. 137/2000 privind prevenirea şi sancţionarea tuturor formelor de discriminare, modificată şi republicată.

- tratamentul diferenţiat **are ca scop sau efect restrângerea, înlăturarea recunoaşterii, folosinţei sau exercitării, în condiţii de egalitate** a drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale sau a unui drept recunoscut de lege;
- existenţa unor **persoane sau situaţii aflate în poziţii comparabile**;
- tratamentul diferenţiat **nu este justificat obiectiv de un scop legitim, iar metodele de atingere a acelui scop sunt adecvate şi necesare – justificarea obiectivă se aplică doar în cazul criteriului vârstei.**

3. Raportul de cauzalitate între tratamentul diferenţiat şi criteriul de discriminare

În analiza discriminării directe accentul cade pe **diferenţa de tratament care se aplică unei persoane:** trebuie să se demonstreze că presupusa victimă a fost tratată mai puţin favorabil din cauza faptului că deţine o caracteristică ce se încadrează în "criteriile protejate".

4. Testul comparaţiei

În aplicarea testului pentru discriminare, trebuie hotărât ce grupuri sau indivizi urmează a fi comparaţi pentru a stabili dacă există un tratament diferenţiat. **Egalitatea este un concept comparativ**: *o persoană poate să stabilească dacă are „egalitate" numai comparând condiţiile lui cu ale altora*. Conceptul de comparator a jucat un rol central în legea egalităţii. În multe jurisdicţii, legea recunoaşte că discriminarea apare atunci când o persoană cu un statut protejat demonstrează cum el sau ea a avut parte de un tratament mai puţin favorabil în comparaţie cu persoane cu un statut opus. Desigur, comparaţiile se pot realiza în multe feluri. Depinde însă de punctele de referinţă folosite: de exemplu, grupurile sau indivizii care sunt comparaţi, cum sunt ele/ei definite/definiţi sau cum măsura contestată face distincţia între aceste grupuri.

5. Datorită nevoii de a recunoaşte diferenţa în cazul sarcinii sau a dizabilităţii, comparatorul a trebuit să se descurce şi fără această cerinţă în contextele respective. Situaţiile care derogă de la regula comparatorului pun accent pe cauza şi efectele discriminării, includ conceptul de demnitate şi înţelegerea discriminării ca încălcarea şi diminuarea demnităţii unei persoane. În situaţia sarcinii sau a dizabilităţii cauza este legată de starea fizică (dizabilitatea poate fi şi psihică) iar efectele discriminării ţin de încălcarea exercitării unui drept fundamental sau a unui drept recunoscut de lege. În toate situaţiile de discriminare pe criteriul sarcinii sau a dizabilităţii există o încălcare a dreptului la demnitate umană. Ca atare, considerăm că regula comparatorului nu este determinantă în aceste situaţii.

6. Criteriul de discriminare

Pentru a fi în prezenţa unei fapte de discriminare directă trebuie să existe o legătură de cauzalitate între tratamentul mai puţin favorabil şi criteriul de discriminare.

Pentru a îndeplini acest criteriu, nu trebuie decât să ne punem o întrebare simplă: **ar fi fost persoana în cauză tratată mai puţin favorabil dacă ar fi fost de sex diferit, de rasă diferită, de vârstă diferită sau în orice situaţie opusă conform fiecăruia dintre celelalte criterii?** Dacă răspunsul este da, atunci tratamentul mai puţin favorabil este în mod clar cauzat de criteriul respectiv.[3]

Nu este necesar ca regula sau practica aplicată să facă referire în mod explicit la „criteriul", atâta timp cât se referă la un alt factor care este indisociabil de „criteriul". În principal, atunci când se analizează existenţa discriminării directe, se evaluează în ce măsură tratamentul mai puţin favorabil se datorează unui „criteriu" care nu poate fi separat de factorul concret ce constituie obiectul plângerii.

În România potrivit art. 2 alin. (1) din O.G. 137/2000 privind prevenirea şi sancţionarea tuturor formelor de discriminare criteriile sunt cu titlu de exemplu, lista acestora este deschisă.

7. Speţe

- Directorul Societăţii Bancare X. emite un ordin de disponibilizare a angajatului Y cu următorul conţinut: „întrucât aţi împlinit vârsta de 52 de ani şi nu corespundeţi politicii de întinerire a angajaţilor Băncii, vă anunţăm că sunteţi disponibilizat cu data de 1 mai 2005". Tratamentul diferenţiat constă în excluderea angajatului Y, prin concedierea acestuia pe criteriul de vârstă. Comparaţia se poate realiza între angajatul Y şi ceilalţi angajaţi ai societăţii comerciale. Prin tratamentul diferenţiat s-a încălcat dreptul la muncă.[4]
- Patronul unui restaurant din localitatea Botoşani a afişat un anunţ în cadrul locaţiei cu următorul conţinut: „în acest restaurant nu se servesc ţigani". Tratamentul diferenţiat constă în restricţia, în refuzul accesului unei persoane într-un loc public, pe criteriul etniei, care are ca efect şi încălcarea dreptului la demnitate umană. Comparaţia s-a realizat raportat la liberul acces în locaţia în cauză a celorlalte persoane, indiferent de naţionalitate. Considerăm că în acest caz nu trebuie să se aplice regula comparatorului deoarece există o încălcare a demnităţii umane ca efect al faptei de tratament diferenţiat.[5] În urma promovării examenului de admitere în magistratură, petenta Y se prezintă la testul medical unde arată că în urma unei operaţii de cancer la sân s-a vindecat de această afecţiune. Din cauza acestui motiv, a acestei afecţiuni, Ministerul Justiţiei refuză să angajeze petenta. Criteriul de discriminare este cel de boală necontagioasă iar prin tratamentul diferenţiat s-a încălcat dreptul la muncă. Petenta Y cu doi ani anterior promovării examenului de admitere în magistratură a fost supusă unei operaţii de îndepărtate a cancerului la sân, recuperarea postoperatorie fiind foarte bună, astfel încât la

[3] Agenţia pentru Drepturile Fundamentale a Uniunii Europene, Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Consiliul Europei, *Manual de drept european privind nediscriminarea*, fra.europe.eu, pag. 31
4 Hotărârea Colegiului director al CNCD nr. 48/09.03.2005, nepublicată.
5 Hotărârea Colegiului director al CNCD nr.132/26.04.2006, nepublicată.

momentul examenului medical pentru accederea în magistratură petenta nu mai suferea de boala în cauză.[6]

- Compania aeriană TAROM lansează o promoţie de cumpărare a 2 bilete la preţ de 1 pentru perechi iubiţi cu ocazia zilei Sf. Valentin. Un cuplu de homosexuali s-a prezentat la o agenţie TAROM pentru a beneficia de promoţie. Agenţia TAROM a refuzat vânzarea biletelor la promoţie pentru cuplul de homosexuali. În speţă se încalcă dreptul de a avea acces la servicii în condiţii de egalitate pe criteriul orientării sexuale. Comparaţia se realizează între cuplurile cu orientare heterosexuală şi cuplurile cu o altă orientare sexuală.[7]
- Potrivit art. 53 alin. (1) din Legea nr. 263/2010 "vârsta standard de pensionare este de 65 de ani pentru bărbat şi 63 de ani pentru femei. Atingea acestei vârste se realizează prin creşterea vârstelor standard de pensionare, conform eşalonării prevăzute în anexa 5."
  La cerere, cu acordul angajatorului, contractul de muncă al femeii care îndeplineşte vârsta de pensionare şi stagiul de cotizare, poate fi prelungit cu 1 an.
  Reclamata, femeie cu stagiul complet şi cu limita de vârstă de pensionare (62 de ani) arată că doreşte să lucreze în continuare dar angajatorul, instituţie din administraţie publică, se prevalează de dispoziţiile legii Legii nr. 263/2010 şi o obligă să se pensioneze mai repede decât colegii săi bărbaţi, prin încetarea de drept a contractului de muncă la data împlinirii cumulative a condiţiilor de vârstă standard şi a stagiului minim de cotizare la pensionare potrivit art. 56 alin. (1) lit. b) din Codul Muncii.

8. Puncte cheie – discriminarea directă:

- în afara criteriului vârstă, nu există nicio justificare generală pentru discriminare directă;
- accentul în analiza discriminării directe cade pe existenţa tratamentului diferenţiat;
- **motivul sau intenţia** discriminatorului (A) **sunt irelevante**; problema este dacă B a fost tratat mai puţin favorabil;
- "**tratamentul mai puţin favorabil**" poate include respingere, refuz, excludere, oferirea unor condiţii mai puţin favorabile sau a unui serviciu mai sărac, refuzarea unei alternative sau oportunităţi;
- pentru constatarea unei discriminări directe, este necesară identificarea unui **element de comparabilitate ipotetic sau actual**, ale cărui caracteristici relevante sunt la fel sau cel puţin la fel, dar care este, a fost sau ar putea fi tratat mai favorabil decât B;
- nu este necesar ca motivul protejat în cauză să se aplice persoanei (B), care este tratată mai puţin favorabil. În mod corect sau greşit, B ar putea fi perceput ca o persoană pentru care se aplică acest motiv ("discriminare prin percepţie"), sau ar putea fi asociat cu cineva la care se aplică acest

[6] Hotărârea Colegiului director al CNCD nr. 140/06.04.2006, nepublicată.
7 Hotărârea Colegiului director al CNCD nr. 102/24.05.2007, nepublicată.

motiv, sau se crede a fi o persoana la care se aplică acest motiv (**"discriminarea prin asociere"**); şi

- **declararea în orice fel a intenţiei** de a trata oamenii mai puţin favorabil, din oricare dintre motivele protejate, duce la discriminare directă.[8]
- la nivelul răspunderii penale, reţinem reglementaera din Codul penal al Moldovei, care incriminează încălcarea egalităţii în drepturi a cetăţenilor prin articolul 176 alin. (1) – fapta care constă în „orice deosebire, excludere, restricţie sau preferinţă în drepturi şi în libertăţi a persoanei sau a unui grup de persoane, orice susţinere a comportamentului discriminatoriu în sfera politică, economică, socială, culturală şi în alte sfere ale vieţii, bazată pe criteriu de rasă, naţionalitate, origine etnică, limbă, religie sau convingeri, sex, vîrstă, dizabilitate, opinie, apartenenţă politică sau pe orice alt criteriu:[9]

Discriminarea indirectă

9. Prevederile, criteriile sau practicile aparent neutre care dezavantajează anumite persoane, pe baza criteriilor protejate faţă de alte persoane, reprezintă **o discriminare indirectă**, în afara cazului în care aceste prevederi, criterii sau practici sunt justificate obiectiv de un scop legitim, iar metodele de atingere a acelui scop sunt adecvate şi necesare.

10. Provocarea în practică constă în dificultate de a identifica faptele de discriminare indirectă. Una dintre elementele de diferenţiere constă în faptul că în cazul discriminării indirecte analiza se concentrează pe efectele practicii sau criteriului aparent neutru, pe când în cazul discrminării directe determinant este tratamentul diferenţiat produs prin fapta de discriminare.

11. Pentru existenţa discriminării indirecte trebuie îndeplinite aceleaşi condiţii ca în cazul discriminării directe, diferenţa între cele două forme de discriminare constă în caracterul neutru, greu de identificat, al criteriilor şi practicilor care au stat la baza tratamentului diferenţiat.[10]

12. Pentru a fi în prezenţa unei discriminări indirecte trebuie să identificăm existenţa **unei reguli, a unui criteriu sau a unei practici aparent neutre,** o cerinţă care se aplică tuturor.

13. Efectele reguli, practicii, criteriului aparent neutru trebuie să plaseze un grup într-o situaţie specială dezavantajoasă.

Astfel, dacă în cazul discriminării directe accentul se plasează pe **tratamentul diferenţiat,** în cazul discriminării indirecte analiza se va concentra pe **efectele diferenţiate ale** regulii, criteriului sau practicii aparent neutre.

Se menţine necesitatea testului comparativităţii.

---

[8] A se vedea Csaba Ferenc, Asztalos în publicaţia CNCD, *Dreptul la egalitate şi nediscriminare în adminitrarea justiţiei – Manual de pregătire, 2012, pag. 19-21, accesat pe http://www.cncd.org.ro/publicatii/Studii-3/*

[9] Art. 176 alin. (1) Codul Penal al Moldovei, accesat la http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=331268

[10] Art. 2 alin. (3) din O.G. 137/2000 privind prevenirea şi sancţionarea tuturor formelor de discriminare, modificată şi republicată.

14. Pentru a justifica tratamentul diferenţiat, trebuie să se demonstreze:

- că regula sau practica în speţă urmăreşte un scop legitim;
- că mijlocul ales pentru a realiza scopul respectiv este proporţional cu scopul urmărit şi necesar pentru realizarea acestuia;

Pentru a stabili în ce măsură tratamentul diferenţiat este proporţional, instanţa terbuie să se asigure că:

- nu există alte mijloace de atingerre a scopului respectiv care să presupună o ingerinţă mai mică în dreptul la tratamentul egal. Cu ale cuvinte, faptul că dezavantajul suferit este nivelul minim posibil de prejudiciu necesar pentru atingerea scopului urmărit;
- scopul care trebuie atins este suficient de important pentru a justifica acest nivel de ingerinţă.

15. Speţe

- Petenta îşi reia activitatea după suspendarea contractului individual de muncă pe perioada concediului de naştere şi cel de îngrijire creştere copil pe perioada de 1 an. La suspendarea contractului individual de muncă, petenta a predat portofoliul de clienţi şi tranzacţiile unei noi angajate. La reluarea contractului de individual de muncă, petenta a fost obligată să-şi constituie un nou portofoliu de clienţi, în consecinţă şi vânzări.
  La o lună după reluarea activităţii, angajatorul, parte reclamată, dispune evaluarea anuală a angajaţilor pe următoarele criterii: rezultatele obţinute la vânzări de produse, dimensiunea şi calitatea portofoliului de clienţi în ultimul an, chestionarul de evaluare completat de clienţi.
  În urma evaluării, petenta având cel mai slab punctaj dintre angajaţi, a fost concediată de către partea reclamată, angajator.
- introducerea unei înălţimi obligatorii pentru persoanele care doresc să ocupe un loc de muncă, chiar dacă cerinţa profesională nu justifică acest fapt; sau
- solicitarea studiilor cu bacalaureat pentru ocuparea unor locuri de muncă care au ca obiect curăţenia spaţiilor publice, ori
- solicitarea cunoaşterii obligatorie a unei limbi străine la angajare.

16. Puncte cheie – discriminare indirectă:

- prevederea, criteriul sau practica trebuie să fie "neutre" în legătură cu toate criteriile protejate (de exemplu, să aibă o anumită înălţime sau să fi locuit în zonă mai mult de doi ani); în cazul în care se face referire în mod explicit , sau se adresează, oricare dintre motivele protejate (de exemplu, să fie de culoare albă), este foarte probabil să fie discriminare directă;
- prevederea, criteriul sau practica pot fi o cerinţă formală, cum ar fi o cerere pentru un loc de muncă sau pentru admiterea la o şcoală sau universitate; poate fi o procedură agreată, cum ar fi criteriile de selecţie pentru concediere, poate fi o practică informală cum ar fi recrutarea pe cale orală;

- în unele cazuri, dezavantajul va fi evident şi nu în litigiu, de exemplu, o cerinţă de a avea experienţă de minim cinci ani de muncă ar dezavantaja tinerii;
- în alte cazuri, e nevoie să fie adunate unele date pentru a putea arăta dezavantajul, de exemplu, pentru a arăta că selectarea mai întâi a muncitorilor part-time pentru concediere va dezavantaja femeile, depinde de dovada că în mod disproporţionat, femeile lucrează part-time în număr mai mare decât bărbaţii, în timp ce nu există un număr mai mic de bărbaţi care lucrează full-time; şi
- **o prevedere, criteriu sau practică poate fi justificată în mod obiectiv într-o situaţie şi nu poate fi justificată în mod obiectiv în alta.**

17. Testul de proporţionalitate cerut de lege (este prevederea, criteriul sau practica aleasă de către persoana presupusă a discrimina, un mijloc adecvat şi necesar pentru a atinge un scop legitim?) **trebuie să fie aplicat în fiecare caz**.[11]

Hărţuirea

18. În cazul hărţuirii **nu este necesar un termen de comparaţie** pentru a dovedi fapta. Acest lucru reflectă în principal faptul că hărţuirea în sine este greşită din cauza formei pe care o îmbracă (abuz verbal, nonverbal sau fizic) şi a efectului potenţial pe care îl poate avea (încălcarea demnităţii umane).[12]

19. Noţiunea de mobbing – hărţuirea psihică - a fost este descrisă de Heinz Leyman prin

- acţiuni destinate îngrădirii posibilităţii de exprimare a victimei (nu este lăsată să se exprime liber, să aibă idei, sa-şi termine fraza),
- acţiuni de desconsiderare a victimei în faţa colegilor (victima este ridiculizata, i se iau în derâdere convingerile politice, religioase, se emit anumite zvonuri despre ea, se glumeşte pe seama vieţii ei particulare),
- acţiuni de **discreditare profesională** a victimei (victimei i se schimbă frecvent sarcinile, dându-i-se unele neconforme cu nivelul ei de pregătire sau, din contră, nu i se mai atribuie sarcini)
- acţiuni ce vizează **izolarea victimei** (nu este lăsată să discute cu alţi colegi, i se oferă sarcini de lucru care să o izoleze, nu mai participă la şedinţele de lucru, îi este ignorată chiar prezenţa fizică),
- acţiuni vizând **compromiterea sănătăţii victimei** (atribuirea de sarcini dificile, care sa-i pericliteze sănătatea, ameninţarea cu violenţa fizică şi punerea în practică a ameninţărilor).

[11] Human European Consultancy în partnership with the Migration Policy Group, *Training manual on discrimination, "Awareness-raising seminars în the areas of non-discrimination and equality targeted at civil society organisations"* - VT/2010-007 -, May 2011, an initiative funded by the EU, pag. 24

[12] Agenţia pentru Drepturile Fundamentale a Uniunii Europene, Consiliul Europei, *Manual de drept european privind nediscriminare,* Luxemburg Oficiul pentru publicaţii al Uniunii Europene, 2011, pag. 35

20. Elemente de reţinut în analiza hărţuiri:

- comportamentul de hărţuire este manifestat printr-o conduită indezirabilă referitoare la un criteriu protejat;
- comportamentul nedorit, indezirabil se poate exprima prin orice fel de acte: expresii, cuvinte vorbite sau scrise, abuz, imagini, grafitii, gesturi fizice, expresii faciale, mimică, glume, farse sau contact fizic;
- comportamentul va fi legat de un criteriu protejat, dacă acest criteriu se aplică lui B, sau dacă există vreo *legătură* cu criteriul protejat. B ar putea fi hărţuit, deoarece este perceput în mod eronat ca fiind o persoană căreia i se aplică acest criteriu, sau din cauza asocierii cu cineva căruia i se aplică acest criteriu, cum ar fi un membru al familiei sau un prieten sau pentru că B este cunoscut pentru susţinerea persoanelor cărora li se aplică acest criteriu;
- dacă persoana (A) săvârşeşte un comportament nedorit cu **intenţia** de a încălca demnitatea lui (B) şi de a crea un mediu intimidant, ostil, degradant, umilitor sau jignitor suntem în prezenţa unei hărţuiri, **indiferent de efectul său real (B);** şi
- chiar dacă (A) nu avea această intenţie, comportamentul de nedorit al lui (A) va fi considerat hărţuire în cazul în care are acest efect. Pentru a determina dacă un comportament are un astfelt de efect, o instanţă poate lua în considerare percepţia lui (B) şi a altor circumstanţe relevante.

21. Noul Cod penal al României incriminează hărţuirea sexuală prin art. 223 alin. (1) ca fiind fapta de „*pretindere în mod repetat de favoruri de natură sexuală în cadrul unei relaţii de muncă sau al unei relaţii similare, dacă prin aceasta victima a fost intimidată sau pusă într-o situaţie umilitoare.*"

Victimizare, discriminare multiplă, ordinul de a discrimina, discriminarea prin asociere

22. Legislaţia României nu reglementează în mod expres discriminarea prin asociere, dar jurisprudenţa constantă a Consiliului Naţional pentru Combaterea Discriminării şi instanţele de judecată au consacrat această formă de discriminare.

Victimizarea

23. Orice tratament advers, venit ca reacţie la o plângere sau acţiune în justiţie cu privire la încălcarea principiului tratamentului egal şi al nediscriminării **constituie victimizare**.[13]

Condiţii:

- existenţa unei plângeri sau acţiuni în justiţie cu privire la încălcarea principiului tratamentului egal şi al nediscriminării;

[13] Art. 2 alin. (7) din O.G. 137/2000 privind prevenirea şi sancţionarea tuturor formelor de discriminare, modificată şi republicată.

- existenţa unui tratament advers ca răspuns la acest demers al victimei;
- tratamentul advers are ca efect crearea unei atmosfere ostile, degradante, umilitoare sau are consecinţe asupra condiţiilor de muncă ale victimei.

În cazurile de victimizare nu are relevanţă dacă plângerea sau acţiunea în justiţie cu privire la încălcarea principiului tratamentului egal şi al nediscriminării a fost admisă sau nu.

24. Speţă

- Petentul a fost concediat de către partea reclamată, însă prin Sentinţa Civilă nr.5782/07.12.2011 a Curţii de Apel Timişoara s-a dispus anularea deciziei de concediere şi repunerea acestuia în postul şi funcţia deţinute anterior, precum şi plata unei despăgubiri. La aproape o lună de la solicitarea de reîncadrare, partea reclamată l-a reîncadrat pe petent, însă nu pe postul şi funcţia deţinute anterior (electronist), ci a fost pus să efectueze activitatea de arhivă a dosarelor şi de întocmire a centralizatoarelor în podul societăţii, unde nu era lumină şi nici spaţiu necesar desfăşurării vreunei activităţi (în probe petentul a depus fotografii), acesta desfăşurându-şi o perioadă activitatea pe genunchi. Mai mult, niciunul dintre colegii de serviciu nu a desfăşurat vreodată această activitate. După o perioadă de timp, petentul a fost mutat în vestiarul societăţii pentru a centraliza fişele pentru instructajul sănătăţii şi securităţii până la sosirea/angajarea unei persoane specializată. Petentul afirmă că a fost forţat şi ameninţat verbal pentru a depune această muncă. - Hot. CNCD 302/2012
- Angajatul A.F. al Regiei de Gospodărie Locală a Municipiului Oradea depune o plângere în care reclamă angajatorul de discriminare şi hărţuire datorită orientării sale sexuale.

- După efectuarea de investigaţii şi audieri de către CNCD la sediul părţii reclamate, aceasta din urmă dispune schimbarea locului de muncă al petentului A.F. de la îngrijitor la Grădina Zoologică la îngrijitor la Cimitirul Municipiului Oradea.

25. Puncte cheie - victimizare

- actul de a face o plângere sau de a aduce sau spijini procedura de respectare a legii privind nediscriminarea este adesea menţionat ca “act protejat”;
- actul protejat poate fi realizat de către orice persoană, nu numai de persoana care depune plângerea sau exercită acţiunea. Astfel, actul protejat poate fi realizat şi de o persoană care este dispusă să depună mărturie sau să sprijine cazul vicitimei în instanţa de judecată;
- în mod similar, victimizarea poate fi comisă de către orice persoană, nu numai de către angajator sau furnizorul de servicii împotriva căruia s-a depus plângerea, ci şi de către un potenţial viitor angajator;
- nu se solicită identificarea unui element de comparabilitate;
- victimizarea poate apărea atunci când relaţia/raportul la care se referă actul protejat a luat sfârşit, cum ar fi situaţia persoanei căreia i s-a refuzat

eliberarea unei referinţe de către fostul angajator sau nu a fost recrutată de către noul angajator, din cauza faptului că în cadrul raportului de muncă anterior a depus o plângere care a avut obiect o presupusă discriminare.[14]

26. Ordinul de a discrimina – dispoziţia de a discrimina persoanele pe baza unui criteriu prevăzut de lege . [15]

Ordinul nu trebuie să se limiteze doar la dispoziţia care are caracter obligatoriu, ci trebuie să se extindă şi la situaţiile în care există o preferinţă expresă sau o încurajare de a trata persoanele mai puţin favorabil din cauza unuia dintre criteriile de nediscriminare.

- o dispoziţie poate fi de a discrimina în mod direct, de exemplu, de a respinge sau de a exclude orice persoană căreia i se aplică un anume criteriu protejat; O dispoziţie poate fi de a discrimina indirect, de exemplu, să aplice un criteriu care ar dezavantaja persoanele cărora li se aplică un anumit criteriu;
- o dispoziţie /instrucţiune poate fi dată unei persoane dintr-o organizaţie sau de către o organizaţie către altă organizaţie în cazul în care aceasta din urmă, în mod normal, ar respecta instrucţiunile de la prima; de exemplu, un angajator care instruieşte o agenţie de recrutare să nu se refere la oameni de o anumită origine etnică;
- în cazul în care persoana respectivă se supune dispoziţiei discriminatorie, atunci este susceptibilă de a comite un act de discriminare;

Ex.:
Proprietarul unui club din Municipiul Bucureşti a solicitat angajaţilor săi care aveau în atribuţie supravegherea accesului în club să nu permită intrarea persoanelor de etnie romă.

[14] Human European Consultancy în partnership with the Migration Policy Group, Training manual on discrimination, "Awareness-raising seminars în the areas of non-discrimination and equality targeted at civil society organisations" - VT/2010-007 -, May 2011, an initiative funded by the EU, pag. 27
[15] Art. 2 alin. (2) din O.G. 137/2000 privind prevenirea şi sancţionarea tuturor formelor de discriminare, modificată şi republicată.

CRIZA REFUGIAȚILOR ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ. IMPERATIVUL UNUI TRATAMENT UMANITAR ŞI NEDISCRIMINATORIU

Prof.univ.dr. Dumitru MAZILU[*)]

Abstract: în *this study, we have underlined the national, european and global implications of the refugees crisis.*

The main part of the study is referring to the imperative solutions for find out those measures necessary for a humanitarian and non-discriminatory treatment.

Keywords: *discrimination, refugees crisis, inequality, injustice, non-discrimination.*

Toamna anului 2015 a înregistrat un aflux de refugiaţi fără precedent: zeci de mii de bărbaţi, femei şi copii au fost nevoiţi să-şi părăsească căminele, fugind din faţa primejdiilor unui război distrugător sau din zone bântuite de sărăcie, precum şi de confruntări religioase, în care intoleranţa face, adesea, viaţa oamenilor imposibilă. O adevărată invazie s-a constatat din zonele de conflict în ţările europene, în care refugiaţii speră să găsească înţelegere şi sprijin pentru „o viaţă demnă, în siguranţă pentru depăşirea urgiilor care s-au abătut asupra lor". Preşedintele Comisiei Europene, Jean-Claude Juncker – într-un discurs despre „Starea Naţiunii", susţinut în Parlamentul European la Strasbourg – atrăgea atenţia că „Rezolvarea crizei refugiaţilor este o problemă de umanitate şi demnitate umană, iar pentru Europa este vorba de corectitudine istorică"[16]. Domnia-Sa a subliniat că „Este nevoie de acţiune"[17], amintind că în istoria Continentului European migraţia altor popoare a fost cunoscută. Astfel, în Europa au migrat „unguri, cehi, slovaci, spanioli, care au fugit pentru a-şi salva viaţa din calea altor crize"[18].

Preşedintele Comisiei Europene a ţinut să precizeze că „Nu există religie, credinţă, filosofie când este vorba despre refugiaţi"[19]. Mai mult, Jean-Claude Juncker a ţinut să sublinieze cât de urgentă este cerinţa de rezolvare a problemei refugiaţilor. „Se apropie iarna" – nota dânsul. „Vrem oare să vedem familiile cum dorm pe calea ferată?"[20].

§1. „Refugiatul – un univers dislocat"[21]

În cursurile de Masterat organizate de Înaltul Comisariat al Naţiunilor Unite pentru Refugiaţi în cooperare cu Ministerul Educaţiei[22] a fost pus accentul

---

[*)] Prof.univ.dr.; Profesor emerit. Președintele Comisiei Constituționale și pentru Drepturile Omului a Consiliului Frontului Salvării Naționale. Raportor Special al Națiunilor Unite privind Drepturile Omului și Tineretului (1985-1993).

[16] Jean-Claude Juncker, *Discurs despre „Starea Națiunii" în Parlamentul European*, 9 septembrie 2015.

[17] *Ibidem.*

[18] *Ibidem.*

[19] *Ibidem.*

[20] *Ibidem.* Prezentând implicaţiile apropierii iernii, Jean-Claude Juncker insista ca statele membre să acţioneze imediat pentru găsirea soluţiilor pentru rezolvarea crizei refugiaţilor.

[21] Vasile Popa, *Refugiatul – un univers dislocat*, Editura Presa Universitară Română, Timişoara, 2000.

[22] La Herculane, în urma iniţiativei Academiei Central Europene de Ştiinţe, Arte şi Litere, în anul 2000.

pe statutul refugiatului, precizându-se că este „un univers dislocat", adică „o fiinţă umană determinată de vitregiile soartei să-şi părăsească locurile natale, prietenii, vecinii şi patria şi să-şi construiască o nouă viaţă, acolo unde altă Comunitate umană îi oferă generos ospitalitate"[23].

Anul 2015 a înregistrat 522.000 de imigranţi în Europa, care au sosit traversând Marea Mediterană[24]. De regulă, din zonele bântuite de conflicte sângeroase sau de o cruntă sărăcie şi mizerie, sosesc în Europa – pentru a-şi croi o viaţă mai bună – mult mai puţini refugiaţi.

Numărul neobişnuit de mare de persoane „dislocate din locurile natale" se explică, în prezent, de noile circumstanţe existente în zonele părăsite: război; deteriorarea condiţiilor de trai; ameninţări amplificate în relaţiile dintre comunităţile religioase[25].

Încă din anul 2000 – la cursurile pe care am avut şansa să le ţin la Masteratul „Drepturile Omului, Specializarea: Drepturile Refugiaţilor" – am insistat, împreună cu ceilalţi colegi[26], asupra unui tratament umanitar şi nediscriminatoriu al refugiaţilor, care – întrunind condiţiile legale de acceptare[27] – sunt integraţi în Comunitatea naţională respectivă[28].

§2. Reglementări internaţionale

Având în vedere că refugiatul este o fiinţă umană aflată într-o situaţie deosebită[29], Comunitatea Naţiunilor şi-a concentrat atenţia asupra definirii statutului său, aşa încât să răspundă exigenţelor umanitare şi nediscriminatorii, care se impun[30].

După cum se ştie, în ultimii ani, zeci de mii de oameni au devenit ţinte în aproximativ 38 de conflicte armate, ceea ce a determinat o creştere dramatică a persoanelor deplasate forţat[31]. Anul 2015 – prin afluxul fără precedent al refugiaţilor în Uniunea Europeană – a determinat noi abordări şi căutarea de soluţii adecvate acestei complexe situaţii[32].

Este cunoscut că – în 1951 – Conferinţa Naţiunilor Unite de plenipotenţiari a adoptat Convenţia privind Statutul juridic al refugiaţilor, aplicabilă persoanelor care au devenit refugiaţi înainte de 1 ianuarie 1951, iar după adoptarea Convenţiei, apărând noi categorii de refugiaţi s-a adoptat un protocol privind Statutul refugiaţilor, aplicabil tuturor categoriilor de refugiaţi, potrivit definiţiei dată de Convenţia din 1951. În 1947 a fost creată Organizaţia

---

[23] Vasile Popa, *Op.cit.*, p. 9.

[24] Potrivit analizelor autorizate ale autorităţilor competente din Uniunea Europeană.

[25] Dumitru Mazilu, *România în the System of International Relations and Organisations*, în „Refugiatul între Speranţă şi Deziluzie", Editura Presa Universitară Română, Timişoara, 2001, pp. 31 şi urm. (volum coordonat de acad.prof.univ.dr. Vasile Popa).

[26] Acad.prof.univ.dr. Vasile Popa, Consilier Mihai Delcea, ambasador Oldricht Andrysek, acad.prof. Victor Duculescu, prof. Ion Grecescu.

[27] Kofi Annan, *Prefaţă, Situaţia refugiaţilor în lume 1997-1998*, Oxford University Press, Oxford, 1999, p. IX.

[28] Iar, în condiţiile anului 2015, în Comunităţile naţionale integrate în Uniunea Europeană.

[29] Fiind – aşa cum am precizat – „un univers dislocat", *Op.cit.*, pp. 19 şi urm.

[30] Evident, în cazul unui aflux de o amploare fără precedent cum s-a constatat în anul 2015, noi reglementări s-au impus – adăugate la cele existente.

[31] Mihai Delcea, *Noua legislaţie privind refugiaţii din România*, în „Refugiatul – între speranţă şi deziluzie", *Op.cit.*, pp. 139 şi urm.

[32] Apreciată de mulţi analişti ca fiind neaşteptată pentru liderii politici ai Uniunii Europene.

Internaţională pentru Problemele Refugiaţilor, înlocuită, apoi, cu Înaltul Comisariat ONU pentru Refugiaţi, cea mai înaltă instanţă[33] care gestionează – la nivel internaţional – problemele complexe ale refugiaţilor în lume[34].

§3. Opinia unor lideri politici

Reacţia celor mai mulţi lideri europeni, confruntaţi cu afluxul fără precedent al refugiaţilor a reflectat umanitarism, înţelegere şi „o preocupare marcată pentru găsirea unor soluţii corespunzătoare"[35]. În acelaşi timp, mai multe personalităţi cu atribuţii importante în instituţiile europene au atras atenţia asupra implicaţiilor actualei crize generată de venirea în Europa a zeci de mii de refugiaţi[36].

Jean-Claude Juncker – Preşedintele Comisiei Europene a subliniat în faţa Parlamentului European cât de urgentă este soluţionarea problemei: „Vrem oare să vedem familiile cum dorm pe calea ferată" în iarna care se apropie?[37]. Preşedintele Consiliului European – la Summit-ul din 23 septembrie 2015 – a adus la cunoştinţa şefilor de stat şi de guvern că „Europa trebuie să se pregătească pentru milioane, nu mii de refugiaţi"[38].

Pe de altă parte, unii lideri europeni fac analiza cu privire la cultura şi conduita refugiaţilor[39]. Lech Walesa – fondatorul Solidarităţii, Laureat al Premiului Nobel – observa consecinţele valului de refugiaţi din Europa şi făcea comparaţii cu statutul concetăţenilor săi polonezi. „Noi, în Polonia, avem apartamente mici, salarii mici şi pensii mici"[40]. Dar, „văzându-i pe imigranţi la televizor am constatat că arată mai bine decât noi. Sunt bine hrăniţi, bine îmbrăcaţi şi poate mai bogaţi decât suntem noi"[41]. „Şi noi, polonezii, am fost imigranţi în timpul comunismului. Dar oriunde am mers am respectat cultura şi legile locului"[42]. Imigranţii de acum sunt altfel, „mulţi imigrează pentru a-şi îmbunătăţi standardul de viaţă"[43]. Johannes-Wilhelm Roering, Comisarul federal german pe probleme de abuz al copiilor, se declară îngrijorat de violurile şi abuzurile asupra copiilor[44]. Unii refugiaţi fac observaţii femeilor din Germania că „nu sunt îmbrăcate corespunzător" adică potrivit obiceiurilor din ţările lor de origine[45].

---

[33] Cu sediul la Geneva.

[34] În 2015, gestionarea crizei refugiaţilor în Europa este efectuată printr-o cooperare cu instituţiile abilitate ale Uniunii Europene.

[35] Implicaţii nu numai de natură economică, dar şi de natură politică şi de securitate.

[36] Nu puţini refugiaţi sunt cei care fug de sărăcie şi mizerie şi caută un trai mai bun în Europa.

[37] Jean-Claude Juncker, *Discurs în Parlamentul European*, 9 septembrie 2015.

[38] Donald Tusk, *Intervenţie la Summit-ul de la Bruxelles*, 23 septembrie 2015.

[39] Lech Walesa, *Interviu acordat pentru „Jerusalem Post"*, 20 septembrie 2015.

[40] *Ibidem*.

[41] *Ibidem*.

[42] Fondatorul Solidarităţii a declarat că „Dacă Europa îşi deschide porţile, curând vor veni aici milioane şi, trăind printre noi, vor începe să-şi practice obiceiurile, inclusiv decapitările" (*Ibidem*).

[43] *Ibidem*.

[44] Johannes-Wilhelm Roering, *Scrisoare trimisă Ministerului Integrării şi Afacerilor Sociale* de mai multe organizaţii nonprofit.

[45] Unii oficiali germani au cerut părinţilor „să nu lase fetele să se îmbrace sumar pentru a evita «neînţelegerile» cu imigranţii.

§5. Soluţii posibile: eliminarea cauzelor; Centre europene de înregistrare şi verificare a refugiaţilor

Mulţi analişti susţin că liderii Uniunii Europene nu au fost pregătiţi să gestioneze criza fără precedent a refugiaţilor, fapt demonstrat de unele declaraţii contradictorii şi de măsuri adoptate fără respectarea tratatelor care stau la baza Uniunii.

Sunt evocate argumente în favoarea susţinerii afluxului de refugiaţi, deoarece „miile de refugiaţi din ţările arabe care au luat calea Europei sunt «leacul» de întinerire a populaţiei pe bătrânul Continent.[46]“

Angela Merkel şi alţi lideri europeni susţin că una din soluţiile pentru rezolvarea crizei refugiaţilor o constituie eliminarea cauzelor, adică depăşirea stărilor conflictuale din ţările de origine; încetarea confruntărilor armate; promovarea unor relaţii normale între diferite comunităţi etnice şi religioase[47].

O altă soluţie – agreată de cei mai mulţi lideri europeni – o reprezintă acordarea unui sprijin financiar acelor ţări prin care tranzitează mii de refugiaţi, îndeosebi Turciei şi Iordaniei.

Evident, cea mai eficientă soluţie pentru depăşirea crizei refugiaţilor o constituie organizarea unor Centre de înregistrare şi verificare a refugiaţilor[48] în baza reglementărilor internaţionale în vigoare, aşa încât să se efectueze trierea legală a lor[49].

Stabilirea unor cote obligatorii pentru fiecare ţară membră a Uniunii Europene a fost criticată de mai mulţi lideri politici, care au amintit că această măsură nu este stipulată în tratate[50].

În concluzie, singura opţiune corectă pentru soluţionarea acestei crize o reprezintă cooperarea ţărilor membre în vederea găsirii unui tratament corespunzător.

---

[46] Ioan Bolovan, profesor la Universitatea „Babeş-Bolyai“ din Cluj, Preşedintele Comisiei Internaţionale de Demografie Istorică, în „Adevărul“ din 23 septembrie 2015.

[47] În ultimul timp, ca urmare a implicării Rusiei în combaterea terorismului Statului Islamic s-a insistat asupra cooperării tuturor forţelor militare participante la această bătălie.

[48] Potrivit criteriilor riguroase convenite la nivel mondial.

[49] La propunerea Preşedintelui României, Klaus Iohannis, mai mulţi lideri europeni au susţinut ca aceste Centre să fie europene şi nu centre naţionale.

[50] Având în vedere implicaţiile primirii pe teritoriul naţional a unui mare număr de refugiaţi, singura măsură acceptabilă o reprezintă „asumarea voluntară de către fiecare stat membru a unui număr îngăduit de resursele sale şi de posibilităţile de a le asigura un statut corespunzător.“

ASPECTE ALE DISCRIMINĂRII MULTIPLE

Irina Moroianu ZLĂTESCU[*]

Abstract:

Multiple discrimination occurs due to the coexistence and interaction of several reasons. The study attempts to analyze the problems arising from multiple discrimination, since both at international level and în the European Union equality and non-discrimination are essential issues. The aspects of multiple discrimination are described and also the obstacles encountered by those who want to approach the topic from a juridical point of view. Legislators should make continuous efforts to overcome the obstacles în this field and propose or take measures at national and international levels as well as în the European Union to identify and fight multiple discrimination.

Keywords: multiple discrimination – definition, positive combating measures, sanctions.:

Aşa cum arătam şi cu altă ocazie, conflictele care au avut loc de-a lungul timpului şi care nu au putut fi menţinute doar la nivelul ideilor, s-au datorat sau au avut ca motiv discriminarea, adică tratarea diferită a unor persoane sau grupuri de persoane prin restricţionarea unor drepturi ale acestora, prin excludere, preferinţă, acţiune sau omisiune bazată pe rasă, culoare, sex, orientare sexuală, ascendenţă, origine etnică, lingvistică, religioasă, cultură, inteligenţă, apartenenţă fizică, stare civilă sau socială, orientare politică sau orice astfel de situaţie[51].

Nu întâmplător chiar din preambulul Cartei ONU se arată că pentru ca generaţiile viitoare să fie scutite de conflicte armate este necesară respectarea drepturilor fundamentale ale omului, a demnităţii, a valorii persoanei precum şi a egalităţii în drepturi a bărbaţilor şi femeilor, deci a nediscriminării umane fiind necesară printre altele în primul rând practicarea toleranţei.

Articolul 2. paragraful 1 din Declaraţia Universală a Drepturilor Omului se referă la egalitatea în drepturi, obligaţia de a nu discrimina fiind implicită, în timp ce dispoziţii comune privind egalitatea şi nediscriminarea sunt prevăzute la art. 7 şi art. 23 paragraf 2 din Declaraţie. De asemenea art. 2 paragraf 2 din Pactul Internaţional privind drepturile economice, sociale şi culturale şi art. 26 din Pactul Internaţional privind drepturile civile şi politice consacră dreptul la o protecţie egală a legii şi evidenţiază faptul că legea trebuie să garanteze tuturor o protecţie egală şi eficace împotriva oricărei discriminări[52].

---

[*] Prof. univ. dr., membru titular al Academiei Internaţionale de Drept Comparat (IACL/AIDC), al Consiliului Institutului European de Drept (ELI), al Consiliului de administraţie FRA, director al Institutului Român pentru Drepturile Omului.

[51] A se vedea **Irina Moroianu Zlătescu**, *Discriminarea multiplă şi combaterea ei*, în Exercitarea dreptului la nediscriminare şi egalitatea de şanse în societatea contemporană, Editura Prouniversitaria, 2014, p.33 şi urm.

[52] Ibidem, p. 23; A se vedea **Irina Moroianu Zlătescu**, *Equality and nondiscrimination*, în The Exercise of the right to nondiscrimination and equal opportununities în the contemporarz society, Editura Pro Universitaria, Bucureşti, 2012, p. 41 şi

Interzicerea discriminării unor categorii specifice de persoane se regăseşte în Instrumentele internaţionale privind discriminarea rasială, discriminarea cu privire la femei, drepturile refugiaţilor, ale apatrizilor, ale copiilor, ale lucrătorilor migranţi şi membrilor familiilor lor, ale persoanelor cu dizabilităţi etc. Alte instrumente se referă la eliminarea discriminării în domenii ca angajarea în muncă, educaţie, cultură, religie sau credinţă.

În ultimele decenii a apărut şi s-a impus pe plan internaţional o nouă noţiune şi anume aceea de discriminare multiplă.[53] Ea a apărut pe planul dreptului internaţional după 1995[54], iar Convenţia ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilităţi[55] este primul tratat internaţional ce face referire în mod expres la discriminarea multiplă[56].

Aşa cum s-a arătat în doctrină, expresia „discriminare multiplă" este o noţiune al cărei conţinut include două sau mai multe situaţii de inegalitate de tratament[57], care se pot suprapune sau se pot intersecta. Există, de asemenea, situaţii în care o persoană este supusă unui tratament discriminatoriu defavorabil datorat unor motive care operează în momente diferite şi nu în acelaşi timp.[58]

În ultimele decenii, legislaţia şi jurisprudenţa din numeroase state a încercat să ţină pasul cu instrumentele internaţionale privind discriminarea şi discriminarea multiplă.

Aşa, de exemplu, în state care aparţin sistemului de drept anglo-saxon[59], cum ar fi Statele Unite ale Americii, jurisprudenţa a fost cea care s-a confruntat prima cu cazuri în care se suprapuneau sau se succedau două sau mai multe discriminări având aceeaşi victimă. Ea s-a pronunţat în sensul existenţei unei discriminări multiple.[60]

În alte state, care aparţin tot sistemului de drept anglo-saxon, de exemplu, în Canada, legiuitorul a fost primul care a intervenit şi a simplificat astfel şi

---

urm; **Irina Moroianu Zlătescu, Emil Marinache, Rodica Şerbănescu** (coord), *Principalele instrumente internaţionale privind drepturile omului la care România este parte, vol I – Instrumente universale*, ediţia a IX-a, Editura IRDO, Bucureşti, 2007.

[53] A se vedea **Irina Moroianu Zlătescu**, *Fighting Multiple Discrimination… op. cit.* Menţionăm, de asemenea, Rezoluţia ONU 523B(VIII) din 24 februarie 1952, potrivit căreia discriminarea şi protecţia minorităţilor reprezintă două domenii importante ale activităţii organizaţiei mondiale.

[54] În cadrul Conferinţei Mondiale privind drepturile femeii ce a avut loc la Bejing în 1995 s-au discutat importante probleme privind discriminarea de gen şi s-a arătat că vârsta, statutul socio-economic, dizabilitatea, etnia sau culoarea se adăugau de multe ori discriminării de gen. Comitetul ONU creat pentru punerea în aplicare a Convenţiei internaţionale privind eliminarea tuturor formelor de discriminare faţă de femei se referă la discriminarea multiplă atât în recomandări generale cât şi în concluzii. (http://www.un.org./normawatch/daw/cedaw/recommendations/recomm.htm#recom23); A se vedea **Irina Moroianu Zlătescu**, *Egalite de chances, egalite de traitement*, Editura IRDO, Bucureşti, 2000, p. 3 şi urm.

[55] A se vedea **Irina Moroianu. Zlătescu, Anna Neagoe şi alţii**, *Nediscriminare. Autonomie. Incluziune*, Editura IRDO, Bucureşti, 2012, p. 18 şi urm; **Irina Moroianu Zlătescu, Anna Neagoe, Marius Mocanu**, *Drepturi egale şi mediu accesibil*,Editura IRDO, Bucureşti, 2014, p. 161 şi urm.

[56] Art. 6. din Convenţia privind drepturile persoanelor cu dizabilităţi. Precizăm că în lucrarea de faţă vom utiliza noţiunea de dizabilitate aşa cum se foloseşte în Convenţie, totuşi în ceea ce priveşte jurisprudenţa s-a utilizat şi terminologia din jurisprudenţa în materie şi anume handicap şi/sau dizabilitate după caz.

[57] A se vedea şi **S. Hannett**, *Equality at the Intersections: The Legislative and Judicial Failure to Tackle Multiple Discrimination,* Oxford Journal of Legal Studies, 2003, p. 65 şi urm.

[58] A se vedea **T. M. Makkonen**, *Multiple Compound and Intersectional Discrimination: Bringing the Experience of the Most Marginalized to the Fore,* Åbo Akademi University, 2002, p. 1 şi urm.

[59] A se vedea **Victor Dan Zlatescu**, *Curs de Drept comparat. Geografie juridică*, editia a II a, Editura Fundaţiei România de Mâine, Bucureşti, 1997, p.24 şi urm.; idem, *Mari sisteme de drept contemporan*, Editura Pro Universitaria, Bucureşti, 2012, p. 16.

[60] A se vedea: cazul Munford contra James T. Barnes and Co. în Francis Achampong, *Workplace Sexual Harassment Law: Principles, Landmark Developments, and Framework for Effective Risk Management,* Quorum Books, 1999, p. 247; cazul Rogers contra American Airlines în *Left Legalism / Left Critique,* Duke University Press, 2002, p. 39; cazul Jefferies contra Harris City Commission în *European Union Non-Discrimination Law. Comparative Perspective son Multidimensional Equality Law,* Routledge-Cavendish, New York, 2009, p. 119.

munca judecătorilor. Astfel, Carta canadiană a drepturilor şi libertăţilor[61] care face parte din Constituţia Canadiană.[62], include în art. 15 paragraful 1 o clauză flexibilă privind dreptul la egalitate, indicând motivele de discriminare.[63] În acelaşi timp, Legea canadiană privind drepturile omului[64], aşa cum se arată în doctrină[65], are forţă de constrângere atât pentru organele federale cât şi pentru instituţiile care se află sub controlul guvernului federal, cum ar fi societăţile bancare şi companiile aeriene, numai în cazul discriminărilor bazate pe motive definite în mod restrictiv. Aceasta a dus la restrângerea numărului cazurilor în care instanţele canadiene au aplicat reglementările privind discriminarea multiplă. Câţiva ani mai târziu, legiuitorul canadian a intervenit adăugând o nouă dispoziţie în lege[66], potrivit căreia, un tratament discriminatoriu poate avea la bază unul sau două motive interzise separate sau combinate. Acest text a fost aplicat şi de comisia canadiană care răspunde de controlul extrajudiciar al aplicării principiului nediscriminării.[67]

Şi în state în care dreptul face parte din sistemul romano-germanic[68], aşa cum arătam şi cu alt prilej, legiuitorul este preocupat de problematica discriminarii. Astfel, în Brazilia[69] a fost adoptată Legea nr. 12288 din 20 iulie 2010 care introduce în legislaţia acestui stat „statutul egalităţii de şanse", urmărind, potrivit art. 1 din actul normativ menţionat, „să garanteze populaţiei negre concretizarea egalităţii de oportunităţi, apărarea drepturilor etnice individuale, colective şi difuze şi lupta împotriva discriminării şi altor forme de intoleranţă etnică". Prin populaţie neagră înţelegându-se, potrivit aceluiaşi articol „ansamblul persoanelor care se autodeclară negre sau metise"[70]

La nivel european, Consiliul Europei a avut în permanenţă preocuparea de a împiedica discriminarea. Astfel, atât art. 14 din Convenţia europeană privind drepturile omului cât şi Protocolul nr. 12 la Convenţie[71], precum şi art. 20 şi art. E din partea a V-a a Cartei Sociale Europene revizuite se referă la principul nediscriminării, ca principiu fundamental.

La nivelul Uniunii Europene se regăseşte noţiunea de discriminare în politicile Comisiei Europene cu privire la punerea în aplicare a principiului nediscriminării[72]. Desigur, trebuie menţionate două directive ale Consiliului, şi anume Directiva 78/2000 şi Directiva 43/2000; Directiva 78/2000[73] care se referă la egalitatea de tratament în domeniul angajării în muncă şi al formării

[61] Canadian Charter of Rights and Freedoms, adoptată în 1982.
[62] Adoptată în 1987.
[63] A se vedea **Christine Deliyanni-Dimitrakou**, *Égalité multidimensionnelle et discriminations multiples en droit comparé*, în "Revue internationale de Droit Comparé", no 3/2013, p. 691.
[64] Canadian Human Rights Act din 1985.
[65] A se vedea **Christine Deliyanni-Dimitrakou**, *loc. cit.*
[66] În 1997 a fost modificat art. 3 paragraful 3 din Legea canadiană privind drepturile omului, Canadian Human Rights Act, din 1985.
[67] A se vedea **Christine Deliyanni-Dimitrakou**, *loc. cit.*, p. 691.
[68] A se vedea **Victor Dan Zlatescu**, *Curs de Drept comparat..., op cit, p.24 şi urm.*
[69] A se vedea **Thales Morais da Costa**, *Bresil*,, în Revue Internationale de droite compare no.1/2012, p.309 şi urm
[70] Ibidem.
[71] A se vedea **Irina Moroianu Zlătescu, Emil Marinache, Rodica Şerbănescu** (coord), *Principalele instrumente internaţionale privind drepturile omului la care România este parte. vol II - Instrumente regionale*, ediţia a IX-a, Editura IRDO, Bucureşti, 2007, p. 55 şi urm.
[72] A se vedea **Irina Moroianu Zlătescu, Mihaela Muraru Mândrea**, *Egalitate. Nediscriminare. Bună administrare*, Editura IRDO, Bucureşti, 2008, p. 16. Precizăm că art. 10 din Tratatul de Functionare a Uniunii Europene face din lupta împotriva discriminării un obiectiv orizontal pe care Uniunea trebuie să urmărească să-l atingă în definirea şi punerea în aplicare a politicilor şi acţiunilor sale
[73] Publicată în Jurnalul Oficial al UE, L 303 din 2 decembrie 2000.

profesionale, iar Directiva 43/2000[74] care priveşte egalitatea de tratament, fără deosebire de rasă sau de origine etnică şi care este aplicabilă în domeniul bunurilor, serviciilor şi educaţiei. Adoptarea acestui pachet a fost o demonstraţie a angajamentului Uniunii la o societate fără discriminări. De asemenea, a atras atenţia ţărilor din afara Uniunii Europene, în special acelora în curs de aderare, asupra faptului că principiul egalităţii şi nediscriminării este parte integrantă a drepturilor fundamentale, pe care se bazează Uniunea. Tratatul asupra Uniunii, modificat prin Tratatul de la Lisabona, prevede în art. 2 par. 1 egalitatea în valorile comune ale Uniunii. De asemenea, art.19 din Tratatul privind Funcţionarea Uniunii împuterniceşte Consiliul să ia măsurile ce se impun pentru a combate orice discriminare bazată pe sex, rasă, origine etnică, religie, convingeri, vârstă, dizabilitate sau orientare sexuală, în timp ce Directivele 43/2000 şi 78/2000 enumeră motivele de discriminare în mod restrictiv. Remarcăm faptul că aceste două directive prevăd în preambulul lor că dreptul european interzice în mod tradiţional discriminarea bazată pe sex şi că femeile sunt adesea „victime ale discriminării multiple”[75].

Desigur, Tratatul de Funcţionare a Uniunii Europene conţine mai multe prevederi ce trebuie menţionate. De exemplu, interzicerea oricărei discriminări bazate pe cetăţenie, potrivit art. 18, libera circulaţie a lucrătorilor, conform art. 45, egalitatea de remunerare a muncii bărbaţilor şi femeilor, potrivit art. 147.

La nivelul doctrinei ne-a reţinut atenţia ideea potrivit căreia dreptul egalităţii în Uniunea Europeană poate contribui în mod direct în lupta împotriva discriminării multiple, dacă ne gândim numai la faptul că directivele la care am făcut referire, menţionează şi leagă în mod expres principiul integrării de aspectul de gen[76].

Esenţială pentru societatea actuală este, credem, alături de alţi specialişti, promovarea respectării drepturilor omului şi a demnităţii umane recunoscând oricărei persoane dreptul de a trăi potrivit concepţiei sale privind identitatea şi de a face parte din mai multe grupuri diferite în raport cu modul în care îşi stabileşte trăsăturile care constituie identitatea sa.

Dar, pentru a deveni realitate acest mod de viaţă este necesară protecţia jurisdicţională a victimelor discriminării multiple. În acest scop trebuie adoptată o legislaţie privind egalitatea care să recunoască drept ilicit orice tratament discriminatoriu care are la bază mai mult de un motiv sau/şi să se elaboreze o legislaţie care să enumere cu titlu de exemplu motive de discriminare, lăsând posibilitatea instanţei de a identifica altele noi[77]. Evident, în acest ultim caz legiuitorul trebuie să definească criteriile pe ba cărora vor fi identificate noile motive de discriminare pentru a putea fi identificate şi recunoscute de judecător. Aşa, ar fi de exemplu un stat social economic defavorabil sau stereotipia. De aceea, se impune, credem, ca grupurile defavorizate şi reprezentanţii lor, să fie implicaţi în procesul de decizie care îi priveşte. Necesitate demonstrată şi de jurisprudenţa Curţii Europene a Drepturilor Omului sau chiar de jurisprudenţa Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie a României.

---

[74] Publicată în Jurnalul Oficial al UE, L 180 din 19 iulie 2000.
[75] Al 14-lea considerent al Directivei 43/2000 şi al 8-lea considerent al Directivei 78/2000.
[76] A se vedea **Christine Deliyanni-Dimitrakou**, *op. cit.,* p. 695.
[77] A se vedea **Christine Deliyanni-Dimitrakou**, *Égalité multidimensionnelle et discriminations multiples en droit comparé*, în “Revue internationale de Droit Comparé”, no 3/2013, p. 695.

Este foarte adevărat că sunt întotdeauna, unele cazuri de discriminare multiplă cărora li se aplică mai multe prevederi legale, fapt neremarcat ca atare de către unele instanţe din ţara noastră. Se ajunge astfel la sesizarea Curţii Constituţionale invocându-se excepţii de neconstituţionalitate ale reglementărilor privind protecţia şi promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilităţi. Excepţii, evident, respinse ca inadmisibile. Un exemplu concludent în acest sens îl reprezintă următoarea speţă privind soluţionarea excepţiei de neconstituţionalitate a dispoziţiilor art. 87 alin. (5) din Legea nr. 448/2006 privind protecţia şi promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilităţi[78].

În motivarea excepţiei de neconstituţionalitate Tribunalul pentru minori şi familie Braşov susţine, în esenţă, că dispoziţiile art. 87 alin. (5) din Legea nr. 448/2006 sunt contrare art. 16 alin. (1), art. 49 alin. (1) şi art. 50 din Constituţie. Astfel, critică diferenţa de tratament juridic pe care acest text de lege o instituie între adulţi şi minori cu privire la procedura de contestare a certificatelor de încadrare în grad de handicap, arătând că minorii nu au posibilitatea de a contesta acest certificat în faţa unei comisii superioare, asemănător adulţilor. Or, consideră că existenţa unei căi de atac administrative reprezintă o modalitate gratuită, rapidă de reexaminare a situaţiei minorului sub aspectul acordării gradului de handicap, mai facil de urmat decât procedura jurisdicţională, care poate impune cheltuieli, timp şi efort suplimentar. În acest sens, arată că "încadrarea în grad de handicap se face pe baza afecţiunilor de care suferă copilul, contestarea aspectelor reţinute de comisia pentru protecţia copilului, care implică cunoştinţe de specialitate, presupunând necesitatea efectuării de expertize medico-legale, care, din nou, pot implica cheltuieli şi provoacă copilului cu handicap şi aparţinătorilor săi tracasări suplimentare". De asemenea, arată că, pe calea expertizei medico-legale se poate verifica doar corectitudinea stabilirii patologiei de care suferă copilul cu handicap, iar nu însăşi corectitudinea încadrării în grad de handicap, pe care instituţiile medico-legale nu sunt îndrituite să o verifice. Or, chiar după stabilirea patologiei de care suferă copilul cu handicap, încadrarea în grad de handicap presupune o analiză complexă a situaţiei copilului, care implică cunoştinţe de specialitate.

În conformitate cu dispoziţiile art. 30 alin. (1) din Legea nr. 47/1992, încheierea de sesizare a fost comunicată preşedinţilor celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului, precum şi Avocatului Poporului, pentru a-şi formula punctele de vedere cu privire la excepţia de neconstituţionalitate.

Guvernul arată că este opţiunea legiuitorului de a stabili soluţii legislative diferite privind competenţa de încadrare în grad şi tip de handicap, precum şi de contestare a certificatelor emise după cum este vorba de minori, respectiv de adulţi cu handicap. Această reglementare diferită nu poate avea ca semnificaţie înfrângerea principiului constituţional al egalităţii în drepturi, din moment ce situaţiile sunt diferite. În acelaşi timp însă apreciază că excepţia de neconstituţionalitate este inadmisibilă, întrucât admiterea acesteia ar echivala cu o subrogare a Curţii Constituţionale în prerogativele legiuitorului.

[78] A se vedea Decizia Curţii Constituţionale nr. 438/2013, publicată în **Irina Moroianu Zlătescu**, **Anna Maria Neagoe**, **Marius Mocanu**, „Drepturi egale şi mediu accesibil", IRDO, 2014, p. 442 şi urm.

Totodată, Avocatul Poporului consideră că dispoziţiile de lege criticate sunt constituţionale. În acest sens, arată că legiuitorul a reglementat pentru minorii cu dizabilităţi o procedură derogatorie, specială de soluţionare a contestaţiilor formulate împotriva constatărilor comisiei pentru protecţia copilului, urmărind ocrotirea interesului superior al copilului şi soluţionarea cu celeritate a eventualelor probleme legate de încadrarea în gradul de handicap. De asemenea, consideră că autorul excepţiei solicită, în realitate, modificarea textului de lege criticat, ceea ce excedează competenţei Curţii Constituţionale.

Curtea Constituţională apreciază că obiectul excepţiei de neconstituţionalitate îl constituie dispoziţiile art. 87 alin. (5) din Legea nr. 448/2006 privind protecţia şi promovarea drepturilor persoanelor cu handicap, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1 din 3 ianuarie 2008, dispoziţii introduse prin art. I pct. 8 din Ordonanţa de urgenţă a Guvernului nr. 84/2010 pentru modificarea şi completarea Legii nr. 448/2006 privind protecţia şi promovarea drepturilor persoanelor cu handicap[79].

Tribunalul pentru minori şi familie Braşov care a ridicat, în speţă, din oficiu excepţia de neconstituţionalitate consideră că acest text de lege este contrar următoarelor prevederi din Constituţie: art. 16 alin. (1) privind egalitatea în drepturi a cetăţenilor, art. 49 alin. (1) referitor la protecţia copiilor şi a tinerilor şi art. 50 privind protecţia persoanelor cu handicap.

Curtea, examinând excepţia de neconstituţionalitate, reţine că Legea nr. 448/2006 reglementează un ansamblu de drepturi şi măsuri puse la dispoziţia persoanelor cu handicap pentru a facilita integrarea şi incluziunea socială a acestora. În vederea acordării acestor drepturi, persoanele cu dizabilităţi trebuie să dovedească încadrarea lor în grad de handicap, în funcţie de gravitatea acestuia, ceea ce presupune parcurgerea unei proceduri de evaluare în faţa comisiei pentru protecţia copiilor - în cazul minorilor, respectiv în faţa unei comisii de evaluare - în cazul adulţilor [art. 85 alin. (1) - (3)].

Legea nr. 448/2006 nu reglementează decât procedura de evaluare a adulţilor, procedura aplicabilă minorilor fiind detaliată în art. 104, art. 124 şi art. 125 din Legea nr. 272/2004 privind protecţia şi promovarea drepturilor copilului, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 557 din 23 iunie 2004, şi Hotărârea Guvernului nr. 1.437/2004 privind organizarea şi metodologia de funcţionare a comisiei pentru protecţia copilului, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 872 din 24 septembrie 2004.

Potrivit art. 124 din Legea nr. 272/2004, dar şi art. 10 alin. (3) din Hotărârea Guvernului nr. 1.437/2004, hotărârile comisiei pentru protecţia copilului pot fi atacate la tribunalul de la domiciliul copilului, procedura jurisdicţională soluţionându-se de urgenţă, cu citarea părţilor şi fără ca termenele să poată depăşi 10 zile.

Reiese, aşadar, intenţia evidentă a legiuitorului de a institui, în ceea ce îi priveşte pe minorii cu dizabilităţi, o procedură derogatorie, caracterizată prin acces rapid la instanţă şi soluţionarea în regim de urgenţă a cauzelor.

[79] Publicată în M. Of., I, nr. 654 din 22 septembrie 2010.

Prin urmare, textul art. 87 alin. (5) din Legea nr. 448/2006, criticat pe calea excepţiei de neconstituţionalitate, a vizat în mod exclusiv persoanele adulte cu handicap, iar interpretarea sa în sensul extinderii şi asupra procedurii aplicabile minorilor nu poate avea decât semnificaţia modificării acestui text, dar şi a întregii concepţii legislative referitoare la procedura încadrării minorilor în grupe de handicap, atribuţie ce excedează însă competenţei instanţei de contencios constituţional, care, potrivit art. 2 alin. (3) din Legea nr. 47/1992, se pronunţă numai asupra constituţionalităţii actelor cu privire la care a fost sesizată, fără a putea modifica sau completa prevederile supuse controlului.

Ca atare Curtea respinge, ca inadmisibilă, excepţia de neconstituţionalitate a dispoziţiilor art. 87 alin. (5) din Legea nr. 448/2006 privind protecţia şi promovarea drepturilor persoanelor cu handicap.

Bibliografie:

Christine Deliyanni-Dimitrakou, *Égalité multidimensionnelle et discriminations multiples en droit comparé*, în "Revue internationale de Droit Comparé", no 3/2013;

S. Hannett, *Equality at the Intersections: The Legislative and Judicial Failure to Tackle Multiple Discrimination,* Oxford Journal of Legal Studies, 2003;

T. M. Makkonen, *Multiple Compound and Intersectional Discrimination: Bringing the Experience of the Most Marginalized to the Fore,* Åbo Akademi University, 2002;

Thales Morais da Costa, *Bresil*,, în Revue Internationale de droite compare no.1/2012;

Irina Moroianu Zlătescu, Emil Marinache, Rodica Şerbănescu (coord), *Principalele instrumente internaţionale privind drepturile omului la care România este parte. vol II - Instrumente regionale*, ediţia a IX-a, Editura IRDO, Bucureşti, 2007;

Irina Moroianu Zlătescu, Mihaela Muraru Mândrea, *Egalitate. Nediscriminare. Bună administrare*, Editura IRDO, Bucureşti, 2008;

Irina Moroianu Zlătescu, *Equality and nondiscrimination*, în The Exercise of the right to nondiscrimination and equal opportununities în the contemporarz society, Editura Pro Universitaria, Bucureşti, 2012;

Irina Moroianu. Zlătescu, Anna Neagoe şi alţii, *Nediscriminare. Autonomie. Incluziune*, Editura IRDO, Bucureşti, 2012;

Irina Moroianu Zlătescu, *Discriminarea multiplă şi combaterea ei*, în Exercitarea dreptului la nediscriminare şi egalitatea de şanse în societatea contemporană, Editura Prouniversitaria, 2014

Irina Moroianu Zlătescu, Anna Maria Neagoe, Marius Mocanu, „Drepturi egale şi mediu accesibil", IRDO, 2014;

Victor Dan Zlatescu, *Curs de Drept comparat. Geografie juridică,* editia a II a, Editura Fundaţiei România de Mâine, Bucureşti, 1997;

Victor Dan Zlatescu*, Mari sisteme de drept contemporan*, Editura Pro Universitaria, Bucureşti, 2012.

DREPTUL LA NEDISCRIMINARE ÎN SISTEMUL DE PROTECTIE CONSACRAT DE CONVENȚIA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

Titus CORLĂȚEAN[80]

Abstract

The international principle of non-discrimination was consecrated at universal level by the Universal Declaration of Human Rights and different other legal instruments of the United Nations. At the European regional level the most relevant instruments are the European Convention on Human Rights – article 14 and its Protocol no. 12 establishing a general clause for non-discrimination. As a consequence, the very consistent European Court of Human Rights' case-law gave during the years clear lines în guaranteeing the right to non-discrimination în relation to other fundamental rights and liberties from the European Convention, but also as an autonomous reason (article 14) for securing an equal treatment and the prohibition of a distinct treatment which is not based on an objective and reasonable justification.

Keywords: non-discrimination; European Convention; Article 14; Protocol no. 12

Doctrina internaţională este unanimă în aprecierea că principiul fundamental al egalităţii tuturor fiinţelor umane, enunţat în articolul 1 al Declaraţiei universale a drepturilor omului, a dat naştere principiului de drept internaţional al nediscriminării. Acesta a fost codificat sub forma dreptului fundamental al omului la nediscriminare atât în plan universal, în articolul 1 par 3 al Cartei ONU, articolul 2 al Declaraţiei universale a drepturilor omului[81], articolul 2 al Pactului internaţional privind drepturile civile şi politice, cât şi în plan regional, respectiv în articolul 1 par 2 al Cartei interamericane a drepturilor omului, articolul 2 al Cartei africane a drepturilor omului şi popoarelor şi articolul 14 al Convenţiei Europene a Drepturilor Omului.[82] în plan national, acest principiu este consacrat în Constitutia Romaniei în cuprinsul articolului 16, sub forma afirmarii pricipiului „egalitatii în drepturi".[83]

Dreptul de a nu fi supus discriminarii decurge din principiul general care consacra egalitatea tuturor fiintelor umane. Este evident faptul ca legaturile dintre principiul nediscriminarii şi cel al egalitatii sunt foarte stranse. Principiul egalitatii este cel care impune ca situatiile egale sa fie tratate de o maniera egala şi ca situatiile inegale sa fie gestionate în maniere diferite.[84] Nerespectarea acestei reguli constituie o discriminare, daca nu exista o justificare obiectiva şi

[80] Senator, Conf.univ.dr. , Facultatea de Ştiinţe Juridice şi Administrative, Universitatea Creştină "Dimitrie Cantemir"
[81] Tomescu M., Drepturile Omului- tendinte şi orientari contemporane, Editura Pro Universitaria, Bucuresti, 2013, pag. 37
[82] Corlatean T, Protectia europeana şi international a Drepturilor Omului, editia a II-a revizuita, Editura Universul Juridic, Bucuresti, 2015, pag, 73
[83] Constitutia Romaniei 2003, Regia Autonoma "Monitorul Oficial", Bucuresti, 2003, pag. 12-13
[84] Renucci J.F., Droit europeen des droits de l'homme, L.G.D.J., Paris, 2012, pag. 158-159

rezonabila. Conform articolului 14 al Conventiei Europene, exercitarea drepturilor şi libertatilor recunoscute de Conventie trebuie sa fie asigurata fără nicio deosebire bazata, în spec ial, pe sex, rasa, culoare, limba, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine nationala sau sociala, apartenenta la o minoritate nationala, avere, nastere sau orice alta situatie.[85]

În doctrina clasică, nediscriminarea permite în lumina celor de mai sus ca domeniul de aplicare al egalităţii să fie definit în mod concret. El este alcătuit, în sistemul european de protectie a drepturilor omului, din ansamblul drepturilor şi libertatilor fundamentale protejate de Convenţia Europeana a Drepturilor Omului, iar interdicţia discriminării se aplică doar în măsura în care un drept garantat de Convenţia respectivă face obiectul actiunii de discriminare. în interpretarea traditionala a Conventiei şi în lumina jurisprudentei initiale a Curtii Europene a Drepturilor Omului, dreptul la nediscriminare nu are existenţă de sine stătătoare, iar dispoziţia care îl enunţă (art 14) nu poate fi invocată de individ decât concomitent cu un alt articol (alt drept fundamental) al Convenţiei Europene.[86] Pe cale de consecinta, interdictia discriminarii, consacrata de art 14 al Conventiei, nu consacra decat o prohibitie limitata, în conditiile în care vizeaza doar drepturile garantate în Conventie.[87]

Aceasta a fost situaţia multă vreme în cazul Convenţiei Europene a Drepturilor Omului (articolul 14), până la adoptarea Protocolului adiţional 12 la Convenţia Europeană (Roma, 4 noiembrie 2000)[88], care, în esenta, consacra de aceasta data o prohibitie generala şi se aplica oricarei situatii de discriminare[89], nu doar situatiilor limitative prevazute de art 14 al Conventiei.

În plan universal, este de menţionat că acţiunea Naţiunilor Unite, prin instrumentele sale convenţionale şi instituţionale a vizat în principal următoarele direcţii: eradicarea rasismului şi a discriminării rasiale; înlăturarea discriminărilor dintre bărbat şi femeie; combaterea prejudecăţilor şi a intoleranţei; interdicţia sclaviei şi a muncii forţate.[90]

În plan regional, Convenţia Europeană a Drepturilor Omului a consacrat multa vreme, aşa cum arătam, faptul ca articolul 14 nu avea o existenţă de sine stătătoare, deoarece se aplica doar în corelare cu drepturile şi libertăţile garantate de Convenţie. Articolul 14 nu adaugă la lista drepturilor prevăzute de Convenţie, ci consolidează protecţia acestora, afirmând imperativ necesitatea ca indivizii să se bucure de o manieră egală de toate aceste drepturi, fără "nici o deosebire bazată în special pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine naţională sau socială, apartenenţa la o minoritate naţională, avere, naştere sau orice altă situaţie"[91]. Cu titlu de exemplu, Curtea Europeana a

[85] Conventia europeana a drepturilor omului, Council of Europe, F-67075 Strasbourg cedex, pag. 13
[86] Sudre F., Marguenaud J.P., Andriandtsimbazovina J., Gouttenoire A., Levinet M., Les grands arrets de la Cour europeenne des Droits de l' Homme, PUF, 5e edition, 2009, pag. 87-88
[87] Renucci J.F., Introduction to the European Convention on Human Rights- The rights guaranteed and the protection mechanism, Council of Europe Publishing, 2005, pag.19
[88] Brichambaut M.P. de, Dobelle J.F., Coulee F., Lecons de droit international public, Presses de Sciences Po et DALLOZ, 2e edition, Paris, 2001, pag. 220
[89] Idem
[90] Tomescu M., Drepturile Omului.., op. cit., pag. 37
[91] Corneliu Bârsan, Marius Eftimie, Conventia europeaba a drepturilor omului, Editura Hamangiu, Bucuresti, 2009. pag.13

condamnat discriminarea rasiala ca „ o forma de discriminare în mod particular odioasa" şi estimeaza ca o diferentiere de tratament fondata pe originea etnica este inacceptabila în „societatea democratica contemporana fondata pe respectul pluralismului şi diversitatii culturale".[92]

Interdictia discriminarilor consacrata de art 14 al Conventiei este în consecinta limitata, în masura în care aceasta priveste doar drepturile şi liberatile garantate prin Conventia Europeana. Aceste drepturi şi libertati sunt fără indoiala cele mai importante, dar ele nu sunt singurele, pentru ca acest text nu acopera ansamblul vietii sociale. Cu tot caracterul sau limitat, interdictia discriminarii promovate prin art, 14 a asigurat o protectie eficace, datorita modului transant şi „in forta" în care judecatorul european a utilizat acest text si, respectiv, reflectat în jurisprudenta Curtii Europene.[93]

Pe de alta parte, caracterul limitativ al motivelor de (ne)discriminare mentionate de textul Conventiei în art 14 a fost treptat diluat prin insasi jurisprudenta Curtii şi modul în care judecatorul europen a interpretat norma juridica mentionata[94], utilizand creativ formula de final a art 14, respectiv „..sau orice alta situatie" şi adaugand la lista motivelor citate criterii precum interdictia discriminarilor generate de un handicap[95] sau de caracteristici genetice[96] ori de orientarea sexuala.[97]

O alta axa majora a contenciosului de la Strasbourg fundamentat pe art 14 al Conventiei se raporteaza la conceptia traditionala privind caracterul „non-independent" al art 14, care nu poate fi activat decat în combinatie cu alte dispozitii ale Conventiei Europene. Analiza jurisprudentei Curtii demonstreaza totusi ca aceasta instanta europeana a stiut sa ocoleasca tot mai mult în ultimii ani caracter limitativ initial al normei.[98] Mai intai, Curtea a admis ca o incalcare a art 14 putea fi constatata în afara oricarei incalcari a altor drepturi substantiale garantate de Conventie. Curtea i-a atribuit astfel art 14 o „dimensiune autonoma"[99], ceea ce inseamna ca instanta europeana poate constata faptul ca articolul mentionat poate fi incalcat singur.[100] Mai apoi, Curtea a considerat ca era suficienta stabilirea unui „simplu raport" intre art 14 al Conventiei şi unul din drepturile garantate de Conventie pentru a genera aplicabilitatea acesteia. [101] Exemplificativa în acest sens este hotararea Curtii adoptata în cauza „Inze contra Austia", în care Curtea a constatat incalcarea art 14, fără sa valideze şi incalcarea art 1 al Protocolului 1, invocata de reclamant.

În acest context, este necesar a fi subliniat că principiul nediscriminării, inclusiv în opinia Curţii Europene a Drepturilor Omului, implică nu numai

[92] Hotararea Curtii Europene a Drepturilor Omului "Timishev contra Rusia" din 13 decembrie 2005, citata de Sudre F., Marguenaud J.P. etc, în op. cit., pag. 91
[93] Renucci J.F., Droit europeen etc, op. cit., pag. 161
[94] Burgorgue-Laurence L., La Convention europeenne des droits de l'homme, L.G.D.J., Paris, 2012, pag. 144
[95] Hotararea Curtii Europene a Drepturilor Omului "Glor contra Elvetia" din 30 aprilie 2009
[96]Hotararea Curtii Europene a Drepturilor Omului "G.N. contra Italia" din 1 decembrie 2009
[97] Hotararea Curtii Europene a Drepturilor Omului "Salgueiro da Mouta contra Portugalia" din 21 decembrie 1999
[98] Burgorgue-Laurence L., op. cit., pag. 144-145
[99] Idem
[100] Vezi hotararea Curtii Europene a Drepturilor Omului "Rasmussen contra Danemarca" din 28 noiembrie 1984
[101] Selejan-Gutan B., Protectia europeana a drepturilor omului, editia 4, Editura C.H. Beck, Bucuresti, 2011, pag. 218

obligaţia de a nu trata situaţiile similare în mod nediferenţiat, ci şi pe cea de a trata în mod diferit persoane aflate în situaţii diferite.[102] A face diferenţe nu înseamnă a discrimina, iar articolul 14 al Convenţiei Europene nu interzice orice diferenţă de tratament în exercitarea drepturilor recunoscute[103]. De exemplu, diferentele de tratament dintre adulti şi minori în procedura de detentie preventiva[104] intre sindicate, în procesul de consultare sindicala[105] sau intre cetatenii comunitari şi respectiv cei din state terte în materie de expulzare[106] sunt „rezonabile" şi respectiv justificate, datorita caracterului protector al procedurii aplicabile minorilor, vointei de a lupta impotriva „anarhiei sindicale" şi tinand cont de reprezentativitatea sindicala, precum şi de specificitatea ordinii juridice comunitare şi instaurarea unei cetatenii a Uniunii Europene.[107] Potrivit Curţii Europene, "noţiunea de discriminare cuprinde în mod obişnuit cazurile în care un individ sau un grup este, fără o justificare adecvată, mai puţin bine tratat decât un altul, deşi Convenţia nu cere tratarea mai favorabilă"[108]. Curtea Europeană reţine astfel două criterii cumulative de definire a discriminării: o inegalitate de tratament în exercitarea sau beneficierea de un drept recunoscut şi lipsa unei justificări obiective şi rezonabile, care să urmărească un scop legitim într-o societate democratică.[109]

În ceea ce priveşte obligaţia ce incumbă statului faţă de principiul nediscriminării, Curtea Europeană a Drepturilor Omului s-a pronunţat fără ambiguităţi, transformând obligaţia negativă de a nu discrimina într-o obligaţie pozitivă, care să aibă drept finalitate egalitatea de tratament. Curtea largeste sensibil în acest fel domeniul de aplicare al interdictiei discriminarilor, enuntata în art 14 al Conventiei şi consacra o noua filosofie, cea a „discriminarilor pozitive, facand evaluarea faptului ca dreptul la nediscriminare este de asemenea incalcat şi cand, fără justificare obiectiva şi rezonabila, statele nu aplica un tratament diferit persoanelor ale caror situatii sunt sensibil diferite.[110] O astfel de solutie pare în masura sa dea nastere obligatiei pozitive ce incumba statului de a adopta o legislatie care sa consacre discriminarile pozitive necesare posibilitatii de exercitare efectiva a drepturilor garantate de Conventie.

Aşa cum menţionam anterior, textul articolului 14 al Convenţiei Europene a Drepturilor Omului a fost completat în 2000 de Protocolul adiţional 12, care instituie o **clauză generală de nediscriminare.**[111] Dreptul la nediscriminare poate fi invocat din acest moment de individ nu doar în raport cu drepturile şi libertăţile garantate în Convenţia Europeană, ci faţă de toate drepturile "prevăzute de lege", fără nici o deosebire fundamentată pe sex, rasă, culoare, limbă, religie şi celelalte motive de nediscriminare prevăzute de Convenţia Europeană. În acest fel, jurisprudenţa Curţii Europene a Drepturilor Omului a

[102] Hotărârea "Thlimmenos contra Grecia" din 6 aprilie 2000, citată de Bianca Selejan Guţan, op. cit., pag. 216
[103] Sudre F., Droit europeen et international des droits de l' home, 7e edition refondue, PUF, Paris, 2005, pag.264
[104] Hotararea Curtii Europene a Drepturilor Omului "Bouamar contra Belgia" din 29 februarie 1988
[105] Hotararea Curtii Europene a Drepturilor Omului "Sindicatul national al politiei belgiene contra Belgia" din 27 octombrie 1975
[106] Hotararea Curtii Europene a Drepturilor Omului "Chorfi contra Belgia" din 7 august 1996
[107] Sudre F., Marguenaud J.P. etc, op. cit., pag 96
[108] Hotărârea Curtii Europene a Drepturilor Omului *„Abdulazis*,Cabales şi Balkandali contra Marii Britanie" din 28 mai 1985
[109] Vezi hotararea Curtii Europene a Drepturilor Omului în "Afacerea lingvistica belgiana"
[110] Sudre F., Droit europeen.., op. cit., pag 265
[111] Corlatean T., op. cit., pag. 74

cunoscut după 1 aprilie 2005, data intrării în vigoare a Protocolului 12, o dezvoltare suplimentară, inclusiv prin luarea în considerare a pronunţării unor condamnări bazate exclusiv pe textul referitor la clauza de nediscriminare şi nu prin coroborarea cu alte articole (drepturi) din textul Convenţiei Europene, aşa cum era cazul anterior.

In ciuda importantei stabilirii unei interdictii generale a discriminarii, se poate constata ca pana în prezent succesul Protocolului 12 poarte fi considerat drept relativ. Instrumentul a fost deschis spre semnare la 4 noiembrie 2000 şi a intrat în vigoare abia la 1 aprilie 2005, dupa ce 10 state membre ale Consiliului Europei l-au ratificat. La nivelul lunii noiembrie 2015 doar 18 state din cele 47 state membre ale Consiliului Europei au ratificat Protocolul[112], intre care şi Romania (instrumentul de ratificare a fost depus la Strasbourg la 1.11.2006). Aceste reticente se pot explica printr-o anumita preocupare a statelor care se tem de o aplicare prea extensiva a interdictiei discriminarilor. Cu toate acestea, doctrina europeana de specialitate[113] apreciaza ca jurisprudenta Curtii Europene în aplicarea Protocolului 12 va face dovada de masura şi echilibru, ceea ce va incuraja statele sa se angajeze mai substantial în procedurile de ratificare.

Jurisprudenta Curtii prin aplicarea Protocolului 12 este deocamdata saraca, principala hotarare, care poate fi însă catalogata drept istorica, fiind adoptata în cauza „Sejdic şi Finci contra Bosnia-Hertegovina" la data de 22 decembrie 2009[114]. în speta, hotararea Curtii, care examineaza arhitectura constitutionala post-conflict în statul mentionat, a trebuit sa ofere raspunsuri la intrebarea de stii daca imposibilitatea-stabilita constitutional[115]- pentru doi cetateni bosniaci de a-si prezenta candidaturile la Camera popoarelor şi respectiv la Presedintia colegiala a tarii lor datorita apartenentei lor etnice (rom, respectiv evreu) era contrara principiului nediscriminarii. Curtea constata mai intai incalcarea art 14 coroborat cu art 3 al Protocolului 1, în conditiile imposibilitatii de a candida pentru Camera popoarelor şi incalcarii de catre autoritatile statului amindit a angajamentelor asumate de a realiza o necesara reforma electorala. în acelasi timp, Curtea constata, pentru prima oara în jurisprudenta de la Strasbourg, incalcarea art 1 al Protocolului 12, în conditiile în care argumentatia invocata privind alegerile pentru Camera popoarelor este similara şi pentru alegerile prezidentiale.[116] în acest fel, Curtea Europeana realizeaza sanctionarea şi a unei jurisprudente a Curtii Constitutionale din Bosnia-Hertegovina, care invocand „artificial" insusi art1 al Protocolului 12, dar şi art 26 al Pactului international privind drepturile civile şi politice din 1966, confirmase o diferenta de tratament intre „popoarele constituante" şi celelalte comunitati, în cadrul procesului electoral, în numele „obiectivului legitim" de prezervare a pacii stabilite şi a mentinerii dialogului. Curtea Europeana invoca astfel argumente juridice şi principiul nediscriminarii intr-o cauza extrem de complexa şi delicata,

[112] Vezi stadiul semnarii/ratificarii Protocolului 12 la adresa: http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/177/signatures?p_auth=TzuCIrMb
[113] Renucci J.F., Droit europeen.., op. cit., pag. 181
[114] http://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{"display":["1"],"dmdocnumber":["860266"],"itemid":["003-2973623-3278139"]}
[115] Contitutia Bosniei-Hertegovina este o anexa la Acordul-cadru general de pace parafat la Daqyton şi semnat la Paris la 14 decembrie 1995; vezi şi Burgorgue-Larsen L, op. cit., pag 146
[116] Burgorgue-Laurence L., op. cit., pag. 146

cu consecinte eminamente politice. Cu toate reticentele autoritatilor statului mentionat (hotararea Curtii Europene nu a fost executata nici pana la aceasta data), preeminenta autoritatii Conventiei Europene/Protocolului 12 şi a jurisprudentei Curtii Europene fata de ordinea juridica nationala va determina, în ultima instanta, executarea acestei hotarari şi realizarea reformelor electorale şi constitutionale evocate, pentru eliminarea deficientelor de sistem care genereaza discriminari în domeniul citat.

In concluzie, se poate aprecia ca, în ceea ce priveste preocuparea statelor europene membre ale Consiliului Europei fata de aspectul normativ privind dreptul la nediscriminare, adoptarea Protocolului 12 la Conventia Europeana a Drepturilor Omului, suplimentar normei consacrate prin art 14 al Conventiei, a reprezentat un pas major inainte. Paradoxal, insa, cei care au redactat noul protocol au facut-o dintr-o perspectiva pragmatica, fiind constienti de faptul ca practic toate statele recurg la anumite diferente de tratament bazate, de exemplu, pe cetatenie.[117] în consecinta, desi clauza generala de nediscriminare a fost consacrata european prin Protocolul 12, în doctrina de specialitate se apreciaza ca acest lucru nu va genera o crestere semnificativa a cazuisticii Curtii Europene a Drepturilor Omului.

[117] Renucci J.F., Introduction to.., op. cit., pag. 22

UNELE ASPECTE CU PRIVIRE LA DISCRIMINĂRI ÎN MATERIA FIDUCIEI

Cristian JORA[118]

Abstract: *Reglementarea fiduciei în noul Cod civil a dat naştere unor discuţii cu privire la mai multe aspecte, printre care şi determinarea părţilor contractului de fiducie. Dacă orice persoană fizică sau juridică poate avea calitatea de constituitor, în cadrul contractului de fiducie, calitatea de fiduciar o pot avea numai anumite persoane fizice şi anumite persoane juridice, ceea ce – în opinia noastră - poate constitui o discriminare în raport cu celelalte persoane fizice şi/sau persoane juridice.*

Keywords: *fiducie, noţiune, izvoarele fiduciei, părţile contractului de fiducie, beneficiar, constituitor, fiduciar.*

1. Fiducia[119] este reglementată în actualul Cod civil la art. 773 – 791, aceasta constituind o noutate absolută în dreptul românesc, iar introducerea fiduciei în dreptul continental şi acum şi în dreptul românesc, este urmarea unui îndelungat proces de interferenţă între dreptul civil continental şi cel anglo-saxon, în cadrul căruia numeroase instituţii de drept sau tipuri de contracte au fost preluate în dreptul continental, urmare procesului de globalizare.[120]

S-a urmărit adaptarea instituţiei juridice a *trust*-ului, sub denumirea de *fiducie* din sistemul anglo-saxon, în sistemul continental, cu particularităţile fiecărei reglementări din sistemele juridice naţionale, importanţa practică a acestei instituţii constând în aceea că face posibilă partajarea activelor persoanelor fizice şi juridice în cadrul aceluiaşi patrimoniu, fără a fi necesară constituirea unor entităţi juridice distincte, pentru a se permite angajarea unei răspunderi limitate.[121]

Vom observa că în dreptul roman, constituirea fiduciei implica *datio,* sau transferul de proprietate, constând în remiterea materială a bunului, printr-o formulă rituală în faţa magistratului *(in jure cesio)* sau în prezenţa a cinci martori şi existenţa unui înscris (*pactum fiduciæ),* în dreptul roman fiducia fiind *fiducia cum amico* şi *fiducia cum creditore.*[122]

Însă, instituţia fiduciei actuale îşi are originea în dreptul englez, unde existenţa *trust*-ului a permis separarea masei patrimoniale fiduciare de

---

[118] Cercetător ştiinţific asociat, Universitatea Creştină Dimitrie Cantemir Bucureşti, Institutul de Cercetări Juridice Acad. Antrei Rădulescu al Academiei Române

[119] Cu privire la fiducie, a se vedea şi Gh. Buta în M. Uliescu, coordonator, Colectiv, *Noul Cod civil. Studii şi comentarii, Vol. II, Cartea a III-a şi Cartea a IV-a (art. 535-1163),* Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2013, pp. 320-349; G. Boroi, C.A. Anghelescu, B. Nazat, *Curs de drept civil. Drepturile reale principale conform noului Cod civil,* Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2013, pp. 163-173; B. Florea, *Unele observaţii asupra contractului de fiducie astfel cum este reglementat în noul Cod civil,* Rev. Dreptul nr. 8/2013, pp. 35 şi urm.; C. Jora, *Posibile aspecte controversate privind noţiunea, izvoarele şi părţile contractului de fiducie reglementat de noul Cod civil,* Rev. de Drept Comercial nr. 11/2013, pp. 7-18; B. Florea, *Drept civil. Drepturile reale conform noului Cod civil,* Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2011, pp. 215-223.

[120] C.R. Tripon, *Fiducia, rezultat al interferenţei celor două mari sisteme de drept: dreptul civil continental şi dreptul anglo-saxon. Conceptul, clasificarea, evoluţia şi condiţiile de validitate ale fiduciei,* Revista Română de Drept Privat nr. 2/2010, p. 165. În legătură cu fiducia, a se vedea şi Hunor Burian, *Fiducia în lumina Noului Cod civil*, Revista Scientia Iuris – Revista Româno-Maghiară de Ştiinţe Juridice nr. 1/2011, pp. 30-48.

[121] Hunor Burian, *op. cit.,* p. 30.

[122] Alain Berdah, La fiducie, http://www.lafiducie.fr/, pp. 3-5, citat de Hunor Burian, *op. cit.,* p. 31.

patrimoniul personal al fiduciarului, ca aplicaţie a teoriei sciziunii proprietăţii *(split ownership*[123]*)* sau teoria sciziunii titlului.

În dreptul englez instituţia *trust*-ului desemnează un raport juridic încheiat prin acte între vii sau pentru cauză de moarte, de către o persoană denumită fondator *(setller),* care transferă unul sau mai multe bunuri sub controlul unui administrator *(trustee),* în beneficiul unei persoane sau pentru un scop anumit.[124]

S-a precizat că *trust*-ul constituie o entitate juridică creată de un constituitor *(settlor),* pentru beneficiari desemnaţi *(designated beneficiares),* în baza reglementărilor legale şi unui instrument fiduciar valabil, fiduciarul *(trustee)* având obligaţia fiduciară (*fiduciary duty)* de a administra activele şi veniturile ce fac obiectul fiduciei în folosul tuturor beneficiarilor.[125]

Actualmente, instituţia fiduciei sau *trust*-ului are o aplicabilitate largă[126], regăsindu-se în sistemele de drept anglo-saxone, precum Marea Britanie, S.U.A., Canada şi în sistemele continentale, precum Franţa, Luxemburg, Germania, Elveţia, Austria şi în sisteme de drept din Africa, America de Sud, Asia (Japonia, China, Singapore).

Reglementarea din actualul Cod civil român a avut ca sursă de inspiraţie Legea nr. 2007-211 din 19 februarie 2007, prin care legiuitorul francez a introdus în Codul civil francez, Titlul XIV „Despre fiducie".[127]

Conform reglementărilor art. 773 din actualul Cod civil român, fiducia reprezintă o operaţiune juridică în cadrul căreia unul sau mai mulţi constituitori transferă drepturi reale, drepturi de creanţă, garanţii sau alte drepturi patrimoniale ori un ansamblu de drepturi patrimoniale, prezente sau viitoare, către unul sau mai mulţi fiduciari care le exercită pentru îndeplinirea unui scop determinat, în folosul unuia sau mai multor beneficiari şi asemenea drepturi constituie o masă patrimonială autonomă, distinctă de celelalte drepturi şi obligaţii din patrimoniile fiduciarilor.

Definiţia a fost criticată în doctrina juridică, considerându-se – întemeiat, credem noi – că aceasta nu se referă la fiducie ca şi contract, ci legiuitorul o denumeşte *operaţiune juridică,* noţiune mai cuprinzătoare şi nici nu rezultă cu claritate care sunt subiectele raportului juridic ce ia naştere, legiuitorul făcând vorbire despre constituitor, fiduciar şi beneficiar, însă, în realitate părţile contractului de fiducie sunt numai constituitorul şi fiduciarul.[128] Acelaşi autor a pus în discuţie şi conţinutul noţiunii de *transfer,* noţiune foarte largă, care nu desemnează o înstrăinare.[129] Din analiza dispoziţiior actualului Cod civil, cu privire la părţile contractului de fiducie, am putea ajunge şi la concluzia că acesta este un contract tripartit, părţile acestuia fiind constituitorul, fiduciarul şi beneficiarul. Mai mult, analizând prevederile art. 773, art. 775 şi pe acelea ale art. 776 din Codul civil reţinem că fiducia poate lua naştere fie dintr-o operaţiune juridică, fie dintr-un contract, ceea ce este de natură să ridice probleme în a

[123] C.R. Tripon, *op. cit.,* p. 191.
[124] B. Florea, *op. cit.,* pp. 215 şi 216.
[125] C.R. Tripon, *op. cit.,* p. 168.
[126] Hunor Burian, *op. cit.,* p. 32.
[127] *Idem*, *op. cit.,* p. 32.
[128] B. Florea, *op. cit.,* pp. 216 şi 217.
[129] *Idem*, *op. cit.*, p. 217.

înţelege concepţia legiuitorului creator al noului Cod civil în reglementarea unei instituţii noi.[130]

Dacă, iniţial, considerând că fiducia este un contract – contractul de fiducie – ne-am fi putut pune întrebarea care a fost raţiunea pentru care legiuitorul nu a reglementat şi acest contract alături de celelalte contracte, în Titlul IX din Cartea a V-a din Codul civil, analizând, însă şi prevederile art. 773 din acest Cod, vom primi răspunsul la această întrebare. Astfel, dacă s-ar fi reglementat contractul de fiducie alături de celelalte contracte speciale, ar fi însemnat că *numai* în acest mod poate lua naştere fiducia, ori, evitând reglementarea contractului de fiducie în titlul menţionat, dedicat contractelor speciale, legiuitorul a urmărit să permită constituirea fiduciei fie printr-un contract, fie printr-o altă operaţiune juridică. Operaţiunea juridică este mai mult decât un contract, este chiar, uneori, un complex de contracte, dar nu numai atât.

2.Reglementând izvoarele fiduciei, legiuitorul, la art. 774 din noul Cod civil, precizează că fiducia poate lua naştere fie prin lege, fie prin contract, care trebuie să îmbrace forma autentică *ad validitatem*. Interpretarea acestui text de lege dă naştere unor nelămuriri. Astfel, analizând formularea legiuitorului ne întrebăm dacă voinţa acestuia a fost ca fiducia să se poată naşte fie din lege, fie dintr-un contract. Dacă aşa stau lucrurile, credem că voinţa legiuitorului a fost ca unele fiducii să se nască din convenţia părţilor, deci prin contract, iar altele să ia naştere din lege, astfel fiind, vom avea fiducii convenţionale şi fiducii legale.

În cazul fiduciei legale, legiuitorul a prevăzut necesitatea adoptării unei legi speciale care să reglementeze fiducia, lege care să fie completată cu reglementările fiduciei din noul Cod civil, în măsura în care nu cuprinde dispoziţii contrare. Ar rezulta că, pentru fiecare dintre fiduciile ce vor lua naştere prin acest mod prevăzut de lege, va fi adoptat un act normative şi, atunci, acel act normative va fi completat cu dispoziţiile cadru din Codul civil.

Se instituie sancţiunea nulităţii absolute a contractului de fiducie prin care se urmăreşte realizarea unei liberalităţi indirecte în folosul beneficiarului, scopul urmărit de legiuitor fiind acela de a nu permite eludarea dispoziţiilor legale din materia donaţiilor şi legatelor, urmărind protejarea rezervei succesorale şi evitarea posibilităţii debitorului de a se sustrage plăţii creditorilor.[131]

3.Părţile contractului de fiducie sunt constituitorul şi fiduciarul. Constituitor poate fi orice persoană fizică sau juridică, pe când, în privinţa fiduciarului, art. 776 alin. (2) şi (3) din noul Cod civil instituie condiţii special, care, în opinia noastră, sunt de natură a reprezenta adevărate discriminări.

Conform prevederilor art. 789 alin. (1) din noul Cod civil, atâta timp cât nu a fost acceptat de beneficiar, contractul de fiducie poate fi denunţat unilateral de către constituitor. Alin. (2) al articolului amintit prevede că după acceptarea de către beneficiar, contractul nu poate fi modificat sau revocat de către părţi (constituitor şi fiduciar, înţelegem noi) ori denunţat unilateral de constituitor,

[130] C. Jora, *Posibile aspecte controversate privind noţiunea, izvoarele şi părţile contractului de fiducie reglementat de noul Cod civil,* Rev. de Drept Comercial nr. 11/2013, p. 10.
[131] Hunor Burian, *op. cit.,* p. 35.

decât cu acordul beneficiarului, iar în absenţa acestuia, cu autorizarea instanţei judecătoreşti. Astfel fiind, înţelegem că părţile contractului de fiducie sunt constituitorul şi fiduciarul, însă momentul acceptării fiduciei de către beneficiar este de natură să transforme contractul într-unul tripartit, la care va fi parte şi acesta din urmă. Ne-ar fi greu să admitem, aici, că părţile contractului ar fi numai constituitorul şi fiduciarul.

Pot avea calitatea de fiduciari numai instituţiile de credit, societăţile de investiţii şi de administrare a investiţiilor, societăţile de servicii de investiţii financiare, societăţile de asigurare şi de reasigurare legal înfiinţate, notarii publici şi avocaţii, indiferent de forma de exercitare a profesiei, enumerarea pe care o face legea fiind limitativă.

În doctrina juridică s-a precizat că, în viitor ar trebui să se renunţe la o asemenea enumerare limitativă şi să se permită oricărui subiect de drept să poată dobândi calitatea de fiduciar, dacă îndeplineşte anumite cerinţe privind solvabilitatea şi onorabilitatea.[132]

Discuţii au fost făcute în doctrina juridică cu privire la posibilitatea avocaţilor şi a notarilor publici de a avea calitatea de fiduciari.[133]

În legătură cu prevederile art. 776 din actualul Cod civil ne punem întrebarea, care au fost considerentele pentru care legiuitorul a limitat, excesiv, în opinia noastră, sfera persoanelor care pot avea calitatea de fiduciari. Ne este greu să înţelegem care au fost considerentele pentru care pot avea calitatea de fiduciari numai societăţile de investiţii şi de administrare a investiţiilor, instituţiile de credit, societăţile de servicii de investiţii financiare şi – mai cu seamă – societăţile de asigurare şi reasigurare. Tot astfel, este mai greu de înţeles din ce motive ar putea avea calitatea de fiduciari numai notarii publici şi avocaţii şi nu şi alte categorii de profesiuni liberale, cum ar fi, de pildă, executori judecătoreşti, mediatori, auditori financiari sau, în general, oricare alte persoane fizice care pot participa la încheierea oricăror altor contracte civile, fără a avea o anume calitate specială. Mai mult, credem că ar exista chiar incompatibilitate între activitatea desfăşurată de avocaţi şi de notari publici şi cumularea, de către aceştia, şi a calităţii de fiduciari.

Ne întrebăm, spre exemplu, din ce motive nu ar putea avea calitatea de fiduciar o persoană fizică specialist într-un anumit domeniu de activitate, dacă bunurile ce urmează a fi exploatate sunt chiar din domeniul în care acesta este specialist. Tot astfel, care ar fi motivul pentru care o societate care are ca şi obiect de activitate exploatarea bunurilor care ar constitui obiect al fiduciei, care este specializată într-un anumit domeniu, tocmai aceasta nu ar putea avea calitatea de fiduciar. O asemenea reglementare legală, pe care o analizăm, constituie o discriminare, obstaculând definitiv posibilitatea unui specialist persoană fizică sau unei societăţi specializate într-un anumit domeniu, să devină fiduciar tocmai în domeniul său de competenţă.

Beneficiarul fiduciei poate fi constituitorul, fiduciarul sau o terţă persoană, dar beneficiarul nu are calitatea de parte în contractul de fiducie.

---

[132] C.R. Tripon, *op. cit.*, p. 196.
[133] M. Uliescu, A. Gherghe, *Drept civil. Drepturi reale principale*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2011, pp. 160 şi 161.

Dacă nu există o stipulaţie contrară, constituitorul fiduciei este în măsură să desemneze un terţ care să îi reprezinte interesele în executarea contractului şi care să îi exercite drepturile care au luat naştere din contractul de fiducie.

Întrucât acceptarea fiduciei sau renunţarea la aceasta constituie acte de dispoziţie, este necesară capacitatea deplină de exerciţiu a beneficiarului fiduciei persoană fizică.[134]

S-a pus problema dacă se poate cumula calitatea de constituitor al fiduciei, cu aceea de beneficiar al fiduciei, precizându-se că dacă legea nu interzice un asemenea cumul, cele două calităţi se pot cumula[135], însă, într-o altă opinie s-a apreciat că de aici ar putea rezulta unele neclarităţi cu privire la raportul contractual între părţi şi de aplicare a contractului.[136]

4.Contractul de fiducie trebuie să cuprindă obligatoriu drepturile reale, drepturile de creanţă, garanţiile şi orice alte drepturi patrimoniale transferate, durata transferului, care nu poate depăşi 33 de ani, începând de la data încheierii contractului, identitatea constituitorului sau, după caz, a constituitorilor, identitatea fiduciarului sau, după caz, a fiduciarilor, identitatea beneficiarului sau, după caz, a beneficiarilor sau elementele necesare pentru determinarea acestora, scopul fiduciei şi întinderea puterilor de administrare şi de dispoziţie ale fiduciarului ori, după caz, ale fiduciarilor.

Durata maximă a contractului de fiducie este stabilită la 33 de ani, fără ca legiuitorul să prevadă şi posibilitatea de prelungire a efectelor acestui contract dincolo de termenul stabilit la art. 779 alin. (1) lit. b) din noul Cod civil.

Lipsa oricăruia dintre elementele menţionate la art. 779 alin. (1) din actualul Cod civil atrage sancţiunea nulităţii absolute a contractului de fiducie.

În privinţa denunţării contractului de fiducie, cât timp acesta nu a fost acceptat de către beneficiar, poate fi denunţat unilateral de către constituitor.

Dacă contractul de fiducie a fost acceptat de către beneficiar, acesta nu mai poate fi modificat sau revocat de către părţi sau denunţat unilateral de către constituitor, decât cu acordul beneficiarului sau, dacă acest acord lipseşte, cu autorizarea instanţei judecătoreşti. În acest sens, sunt incidente prevederile art. 789 din actualul Cod civil.

5.O altă cerinţă de fond obligatorie, instituită de lege, o reprezintă înregistrarea contractului de fiducie şi a modificărilor aduse acestuia, la organul fiscal competent să administreze sumele datorate de fiduciar bugetului general consolidat al statului. Obligaţia efectuării înregistrării revine fiduciarului, care trebuie să depună diligenţele pentru înregistrarea contractului în termen de o lună de la data încheierii contractului sau, după caz, în termen de o lună de la data modificării acestuia. Neîndeplinirea obligaţiei statuate la art. 780 alin. (1) din Codul civil se sancţionează cu nulitatea absolută a contractului de fiducie.

Aceeaşi sancţiune este prevăzută de lege şi atunci când masa patrimonială fiduciară cuprinde drepturi reale imobiliare, pentru care legea solicită

[134] Hunor Burian, *op. cit.*, p. 37.
[135] C.R. Tripon, *op. cit.*, p. 197.
[136] Hunor Burian, *op. cit.*, p. 37.

înregistrarea la compartimentul de specialitate al autorităţii administraţiei publice locale competent pentru administrarea sumelor datorate bugetelor locale ale unităţilor administrativ-teritoriale în raza cărora se află imobilele şi în aceste situaţii trebuie respectate şi dispoziţiile legale incidente în materie de carte funciară.

În situaţia în care beneficiarul fiduciei nu este precizat în cuprinsul contractului de fiducie, ci urmează a fi desemnat ulterior, această desemnare trebuie să fie făcută prin înscris înregistrat la acelaşi compartiment de specialitate al autorităţii publice locale despre care am făcut vorbire anterior. Dacă nu se îndeplineşte o asemenea cerinţă, sancţiunea aplicabilă o constituie tot nulitatea absolută a contractului de fiducie.

Din analiza acestor trei situaţii reglementate de lege se înţelege că înregistrarea fiscală reprezintă o condiţie de validitate a contractului de fiducie, pentru nerespectarea căreia este aplicabilă sancţiunea nulităţii absolute.[137]

Codul civil prevede şi sancţiuni administrative care intervin în condiţiile art. 780 alin. ultim, în sensul că dacă pentru transmiterea unor drepturi reale este necesară îndeplinirea unor cerinţe speciale de formă, se încheie un act separat cu respectarea cerinţelor legale. Lipsa înregistrării fiscale a actului încheiat separat, în asemenea cazuri, nu conduce la aplicarea sancţiunii nulităţii absolute, ci numai a unor sancţiuni administrative.

În scopul opozabilităţii faţă de terţi, contractul de fiducie trebuie înscris în Arhiva Electronică de Garanţii Mobiliare, iar neîndeplinirea unei asemenea cerinţe conduce la inopozabilitatea contractului de fiducie în raport cu terţii.

6.Atunci când fiduciarul acţionează în contul unei mase patrimoniale fiduciare, poate să facă menţiune expresă cu privire la aceasta, excepţie făcând cazurile în care i se interzice aceasta prin contractul de fiducie. În lipsa unei precizări exprese a legiuitorului cu privire la documentul în care trebuie să se facă menţiunea, s-a apreciat că este vorba despre Arhiva Electronică de Garanţii Reale Mobiliare.[138]

Dacă masa patrimonială fiduciară cuprinde drepturi a căror transmitere este supusă publicităţii, în registrul de publicitate fiduciarul poate solicita să se menţioneze denumirea fiduciarului şi calitatea în care acţionează, astfel cum prevede art. 782 alin. (2) din actualul Cod civil.

Acest text poate ridica unele probleme, urmare modului de redactare. Astfel, s-a apreciat că deoarece legiuitorul a folosit sintagma *poate solicita,* ar însemna că fiduciarul nu are obligaţia, ci numai dreptul de a solicita să i se menţioneze denumirea şi calitatea în registrul de publicitate, iar folosirea sintagmei *denumirea,* ar conduce la ideea că legiuitorul a dorit ca reglementarea să fie aplicabilă numai fiduciarilor persoane juridice, nu şi acelora care sunt persoane fizice.[139] Observaţiile sunt juste şi pertinente, însă înclinăm să credem că în ambele situaţii, meticulos semnalate în doctrină, nu aceasta a fost voinţa legiuitorului, ci este vorba de unele inexactităţi – şi nu singurele, din păcate, din cuprinsul noului Cod civil - care pot fi revăzute ulterior.

[137] Hunor Burian, *op. cit.,* p.38.
[138] B. Florea, *op. cit.,* p. 220.
[139] *Idem*, *op. cit.,* p. 220.

În toate situaţiile în care constituitorul sau beneficiarul solicită aceasta în conformitate cu contractul de fiducie, fiduciarul are obligaţia de a-şi preciza calitatea în care acţionează, iar în caz contrar, în măsura în care actul este păgubitor pentru constituitor, se consideră că actul a fost încheiat de către fiduciar în nume propriu, astfel cum prevăd dispoziţiile art. 782 alin. ultim din noul Cod civil.

7.Contractul de fiducie trebuie să cuprindă condiţiile în care fiduciarul dă socoteală, răspunde în faţa constituitorului cu privire la modul de îndeplinire a obligaţiilor sale.

De asemenea, conform clauzelor contractului de fiducie, fiduciarul este ţinut să dea socoteală, atât beneficiarului, cât şi reprezentantului constituitorului, la solicitarea acestora, rezultând, deci, că fiduciarul trebuie să dea socoteală constituitorului conform clauzelor contractuale, oricând, la solicitarea constituitorului, pe când, în raporturile cu beneficiarul şi cu reprezentantul constituitorului, fiduciarul trebuie să dea socoteală numai la intervalele prevăzute în contract.[140]

Conform prevederilor art. 784 din Codul civil, în raporturile cu terţii se consideră că fiduciarul are puteri depline asupra masei patrimoniale fiduciare, acesta acţionând ca un veritabil şi unic titular al drepturilor în cauză, excepţie făcând cazul în care se poate dovedi că terţii au cunoscut care sunt limitele puterii sale.

În privinţa modului de remunerare a fiduciarului cu privire la obligaţiile pe care le îndeplineşte, acesta este remunerat conform clauzelor stabilite în contract, iar în lipsa acestora, conform regulilor aplicabile administrării bunurilor altuia.

În cazul deschiderii procedurii insolvenţei împotriva fiduciarului, aceasta nu este de natură să afecteze masa patrimonială fiduciară.

8.Bunurile din masa patrimonială fiduciară pot fi urmărite - astfel cum prevede art. 786 alin. (1) din Codul civil – în modul următor:

- de titularii de creanţe născute în legătură cu aceste bunuri;
- de creditorii constituitorului care au o garanţie reală asupra bunurilor acestuia şi a cărei opozabilitate este dobândită anterior stabilirii fiduciei;
- de ceilalţi creditori ai constituitorului, numai în temeiul hotărârii judecătoreşti definitive de admitere a acţiunii prin care a fost desfiinţat sau a devenit inopozabil, în orice mod, cu efect retroactiv, contractul de fiducie.

Legea prevede că titularii creanţelor născute în legătură cu bunurile din masa patrimonială fiduciară nu pot urmări decât acele bunuri, excepţie făcând cazul în care, prin contractul de fiducie s-a prevăzut obligaţia fiduciarului sau a acestuia şi a constituitorului sau numai a constituitorului de a răspunde pentru o parte sau pentru tot pasivul fiduciei şi în asemenea situaţie va fi urmărit mai întâi activul masei patrimoniale fiduciare şi apoi, dacă va fi necesar, bunurile fiduciarului sau ale constituitorului ori ale ambilor, în limita şi în ordinea convenite în contractul de fiducie.

[140] *Idem, op. cit.* p. 221.

9.Dacă se pune problema angajării răspunderii fiduciarului cu privire la prejudiciile cauzate prin actele de conservare sau de administrare a masei patrimoniale fiduciare, atunci fiduciarul este ţinut să răspundă numai cu celelalte drepturi din patrimoniul său.

Conform prevederilor art. 788 alin. (1) din Codul civil, dacă fiduciarul nu îşi îndeplineşte obligaţiile sau pune în pericol interesele care i-au fost încredinţate, constituitorul, reprezentantul acestuia sau beneficiarul poate solicita instanţei judecătoreşti înlocuirea fiduciarului.

Până în momentul soluţionării cererii de înlocuire, constituitorul, reprezentantul acestuia sau, în lipsa acestora, beneficiarul, trebuie să numească un administrator provizoriu al masei patrimoniale fiduciare [art. 788 alin. (1^1), teza I din Codul civil].

În situaţia în care constituitorul, reprezentantul acestuia sau beneficiarul desemnează concomitent un administrator provizoriu, atunci prevalează desemnarea făcută de constituitor sau de reprezentantul legal al acestuia.

În doctrina juridică, s-a susţinut – întemeiat - existenţa unei neconcordanţe între prevederile art. 788 alin. (1^1) şi acelea ale art. 788 alin. (2) din Codul civil, care prevede că numirea noului fiduciar sau a administratorului provizoriu poate fi dispusă de instanţa judecătorească, numai cu acordul acestora.[141]

De vreme ce numirea noului fiduciar şi a administratorului provizoriu poate fi dispusă de instanţa judecătorească, se naşte întrebarea, de ce la art. 788 alin. (1^1) legiuitorul a precizat că administratorul provizoriu va fi numit de constituitor, reprezentantul său legal sau de beneficiar ? Să se fi gândit, oare, legiuitorul la posibilitatea numirii rapide a unui administrator, până la soluţionarea cererii adresate instanţei judecătoreşti, pentru ca, apoi noul fiduciar şi administratorul provizoriu să fie numiţi (confirmaţi, mai degrabă) de instanţa astfel sesizată ? Destul de dificil de dat un răspuns tranşant, deoarece, alin. (1^2) al art. 788 din Codul civil, prevede că mandatul administratorului provizoriu încetează în momentul înlocuirii fiduciarului sau în momentul respingerii definitive a cererii de înlocuire, cu precizarea că soluţionarea cererii de înlocuire a fiduciarului se realizează de urgenţă şi cu precădere.

Din momentul numirii unui nou fiduciar, acesta dobândeşte toate drepturile şi obligaţiile prevăzute în contractul de fiducie şi acesta trebuie să fie înregistrat în condiţiile art. 780 şi 781 din Codul civil. De precizat că, înlocuirea fiduciarului se produce numai după ce se realizează înregistrarea prevăzută de lege.

10.Cauzele de încetare a contractului de fiducie sunt prevăzute la art. 790 din Codul civil. Astfel, contractul de fiducie încetează:

- prin împlinirea termenului;
- prin realizarea scopului urmărit, când acesta intervine înainte de împlinirea termenului;
- în cazul în care toţi beneficiarii renunţă la fiducie, iar în cuprinsul contractului nu s-a precizat cum vor continua raporturile fiduciare;

[141] *Idem*, p. 222.

trebuie reţinut că declaraţiile de renunţare sunt supuse aceloraşi formalităţi de înregistrare ca şi contractul de fiducie, iar încetarea operează la momentul finalizării formalităţilor de înregistrare pentru ultima declaraţie de renunţare;
- în momentul în care s-a dispus deschiderea procedurii insolvenţei împotriva fiduciarului;
- în momentul în care se produc efectele reorganizării persoanei juridice.

Se recunoaşte încetarea contractului de fiducie şi atunci când acesta se desfiinţează prin hotărâre judecătorească de admitere a acţiunii formulate de ceilalţi creditori ai constituitorului care nu au o garanţie reală asupra bunurilor acestuia [conform art. 786 alin.(1), teza I din Codul civil] şi în cazul revocării contractului de către părţi, cu acordul beneficiarului sau, dacă acesta refuză să-şi dea acordul, cu autorizarea instanţei judecătoreşti [conform art. 789 alin. (2) din Codul civil].[142]

Urmare încetării contractului de fiducie, masa patrimonială fiduciară existentă în acel moment se transferă la beneficiar, iar în absenţa acestuia, se transferă la constituitor.

Legiuitorul prevede că se va produce contopirea masei patrimoniale fiduciare în patrimoniul beneficiarului sau al constituitorului, numai după plata datoriilor fiduciare.

Bibliografie:

- Gh. Buta în M. Uliescu, coordonator, Colectiv, *Noul Cod civil. Studii şi comentarii, Vol. II, Cartea a III-a şi Cartea a IV-a (art. 535-1163),* Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2013;
- G. Boroi, C.A. Anghelescu, B. Nazat, *Curs de drept civil. Drepturile reale principale conform noului Cod civil,* Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2013;
- B. Florea, *Unele observaţii asupra contractului de fiducie astfel cum este reglementat în noul Cod civil,* Rev. Dreptul nr. 8/2013;
- C. Jora, *Posibile aspecte controversate privind noţiunea, izvoarele şi părţile contractului de fiducie reglementat de noul Cod civil,* Rev. de Drept Comercial nr. 11/2013;
- B. Florea, *Drept civil. Drepturile reale conform noului Cod civil,* Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2011;
- C.R. Tripon, *Fiducia, rezultat al interferenţei celor două mari sisteme de drept: dreptul civil continental şi dreptul anglo-saxon. Conceptul, clasificarea, evoluţia şi condiţiile de validitate ale fiduciei,* Revista Română de Drept Privat nr. 2/2010;
- Hunor Burian, *Fiducia în lumina Noului Cod civil*, Revista Scientia Iuris – Revista Româno-Maghiară de Ştiinţe Juridice nr. 1/2011;
- M. Uliescu, A. Gherghe, *Drept civil. Drepturi reale principale*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2011.

[142] *Idem*, p. 223.

SĂRĂCIA ŞI FILANTROPIA LA ROMÂNI: DE LA CUTUMĂ LA LEGE. DREPTUL LA UN NIVEL DE TRAI DECENT (II)

Mădălina TOMESCU[143]
Liliana TROFIN[144]

Abstract

The right to a decent standard of living of the people concerned and still concern both most citizens and researchers. This is because this is a principle of international law that all states should implement it. However, decent living standards remains a goal. States have failed to provide all the inhabitants of the territory that decent living.

Cuvinte cheie: *nivel de trai decent, minim decent, minim de subzistenţă, sărăcie, filantropie, cutumă, lege, dreptate socială, asistenţă socială.*

Moto: „*Fiule, să nu laşi pe cel sărac lipsit de hrană*
şi ochii celor nevoiaşi nu-i face să aştepte"
(*Înţelepciunea lui Iisus Sirah*, 4, 1)

1. Introducere

Când vorbim despre demnitatea umană în acest context contemporan, nu putem să uităm de ruptura care s-a produs de-a lungul timpului între idealul promovat de Biserică şi cel care reflectă interesele elitei conducătoare, care şi-a permis luxul să-şi impună în plan social voinţa, recurgând deopotrivă la forţa armelor şi la legislaţie. Aşa se explică persistenţa sclaviei (robiei în cazul Ţărilor Române) şi a colonialismului, la care se adaugă „torturile inimaginabile", „spectacolele ucigaşe" şi „ceremoniile sacrificiale" [145] menite să disciplineze o asistenţă adunată cu de-a sila.

Recursul la istorie ne arată că „rezerva specifică „secolului luminilor" faţă de moştenirea creştină – a împiedicat şi recursul la această moştenire"[146]. Nu se vorbeşte deloc despre „demnitatea sacerdotală a omului"[147] în timpul marilor frământări revoluţionare[148]. Nici un cuvânt despre „vocaţia cosmică a omului ca

[143] Prof.univ.dr., Facultatea de Ştiinţe Juridice şi Administrative, Universitatea Creştină "Dimitrie Cantemir", madalina.tomescu@gmail.com, Preşedintele Centrului European pentru Promovarea Nedicriminării şi Egalităţii de Şanse-NEDES 2014+

[144] Conf.univ.dr., Facultatea de Istorie, Universitatea Creştină "Dimitrie Cantemir", liana_ema_2006@yahoo.com

[145] Cristina Sâmboan, *Cum a intrat demnitatea în drept şice a adus demnitatea dreptului*, pp. 148-154, http://www.tribunajuridica.eu/arhiva/An2v1/nr1/art5.pdf.

[146] *Ibidem*.

[147] http://www.sufletortodox.ro/arhiva/carti-documente/Paul%20Evdokimov%20-%20Taina%20Iubirii%20%20Sfintenia%20unirii%20conjugale%20in%20lumina%20traditiei%20ortodoxe.pdf.

[148] Cristina Sâmboan, *op. cit. loc. cit.*

preot şi împărat sau stăpân al creaţiei, ca mediator între ea şi Dumnezeu"[149]. Lepădarea de trecutul incomod echivala cu renunţarea la demnitate în numele unor concepte generoase (*Libertate, egalitate, fraternitate*) dar utopice. Tranziţia a fost anevoioasă, iar opozanţii schimbării numeroşi. În această cheie a nemulţumirii colective ar trebui să privim lucrurile. „*Contactul dintre demnitate şi drept nu a fost, aşadar, rezultatul unui proiect deliberat, încheierea reuniunii unor minţi luminate care au înţeles necesitatea transferării conceptului în zona normativă, ci consecinţa unor evenimente dramatice, care au lezat fiinţa umană în mod direct, zguduitor şi pe scară largă. Cu alte cuvinte, a fost nevoie ca demnitatea umană să fie masiv prejudiciată pentru a ne reaminti că există*"[150]. Dar să vedem ce ne rezervă prezentul.

Demnitatea umană - considerată a fi fundamentul şi suma tuturor celorlalte drepturi - este ea însăşi o valoare. O valoare care stă la baza oricărui stat de drept, care este protejată prin lege, atât prin cea fundamentală - Constituţia -, cât şi prin orice lege ordinară. Implicit, respectul faţă de lege (al tuturor, dar cu deosebire al guvernanţilor – care trebuie să fie modele pentru popor) înseamnă şi respectul demnităţii faţă de semenii tăi[151].

Într-un stat de drept, demnitatea omului ar trebui să fie o valoare extrem de importantă, mai presus de orice interes partinic. „*Demnitatea presupune cinste, bună-credinţă şi o reputaţie neatinsă. Demnitatea raportată la fiecare individ în parte reprezintă un bun imaterial, de ordin etic inerent fiinţei omeneşti şi care decurge din calitatea de om ca fiinţă superioară, ea apare astfel ca o condiţie indispensabilă a existenţei omului. Demnitatea constă într-un tribut înnăscut care este onoarea la care se pot adăuga şi alte însuşiri de ordin etic dobândite în timpul vieţii prin meritele fiecăruia şi formând laolaltă reputaţia unui om care poate să varieze de la o persoană la alta şi chiar să nu existe deloc*"[152].

Respectul demnităţii persoanei înseamnă respectul faţă de drepturile sale fundamentale. Orice om are dreptul la respectul demnităţii sale, după cum articolul 1 din *Declaraţia Universală a Drepturilor Omului* statuează: „*Toate fiinţele umane se nasc libere şi egale în* ***demnitate*** *şi în drepturi"*. Preambulul Pactului Internaţional cu privire la Drepturile Civile şi Politice (1966) precizează că *"recunoaşterea demnităţii inerente tuturor membrilor familiei umane şi a drepturilor lor egale şi inalienabile, constituie fundamentul libertăţii, dreptăţii şi păcii în lume*"[153].

Printre drepturile care concură la respectul faţă de demnitatea umană, dreptul la un nivel de trai decent se distinge din cel puţin două motive. Întâi pentru că demnitatea presupune ceea ce numim „coloană vertebrală", apoi pentru că aceasta, la rândul său, depinde de circumstanţele de supravieţuire. În condiţiile unei continue pauperizări, „coloana vertebrală" este posibil să dispară.

---

[149] Iuvenalie Ion Ionascu, *Omul în contextual celor vii. Antropologie cosmologica şi cosmologie antropologica la parintii greci din secolul al IV-lea,* http://www.bioetica.ro/index.php/arhiva-bioetica/article/download/351/536; Petru Pruteanu, *Antropologia teologică a părintelui profesor Dumitru Stăniloae,* http://www. teologie.net/biblios.html.

[150] Cristina Sâmboan, *op. cit. loc. cit.*

[151] www.irdo.ro/file.php?fisiere_id=749&fmt=pdf.

[152] Ion Ghercioiu, *Demnitatea este un bun de ordin etnic,* http://gazetadecluj.ro/stiri-cluj/demnitatea-este-un-bun-de-ordin-etnic/

[153] http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/rum.pdf.

2. Dreptul la un nivel de trai decent
2.1. Reglementări internaţionale

Declaraţia Universală a Drepturilor Omului prevede în art. 25 că „*orice om are dreptul la un nivel de trai care să-i asigure sănătatea şi bunăstarea lui şi familiei sale, cuprinzând hrana, îmbracamintea, locuinţa, îngrijirea medicală, precum şi serviciile sociale necesare.”*[154]

Acelaşi drept la un nivel de trai suficient este prevăzut şi de art. 11 al Pactului Internaţional cu privire la Drepturile Economice, Sociale şi Culturale care menţionează în alin.1: „*Statele părţi la prezentul pact recunosc dreptul oricărei persoane la un nivel de trai suficient pentru ea însasi şi familia sa, inclusiv hrană, îmbracaminte şi locuinţă suficiente, precum şi la îmbunatatirea continuă a condiţiilor sale de existenţă. Statele părţi vor lua măsuri potrivite pentru a asigura realizarea acestui drept şi recunosc în acest scop importanţa esenţială a unei cooperări internaţionale liber consimţite“*[155].

Deşi nici un document din lume nu precizează ce înseamna în mod concret un „nivel de trai suficient”, art. 11 alin. 2 din Pact face totuşi următoarea precizare:

“2) Statele părţi la prezentul pact, recunoscând dreptul fundamental pe care îl are orice persoană de a fi la adăpost de foame, vor adopta, individual şi prin cooperare internaţională, măsurile necesare, inclusiv programe concrete:
a) pentru a îmbunatati metodele de producţie, de conservare şi de distribuire a produselor alimentare prin deplina utilizare a cunoştinţelor tehnice şi ştiinţifice, prin difuzarea principiilor de educaţie în ce priveşte nutriţia şi prin dezvoltarea sau reforma regimurilor agrare, în aşa fel incit să asigure cât mai bine punerea în valoare şi utilizarea resurselor naturale;
b) pentru a asigura o repartiţie echitabilă a resurselor alimentare mondiale în raport cu nevoile, ţinând seama de problemele care se pun atât ţărilor importatoare, cât şi ţărilor exportatoare de produse alimentare”[156].

Rolul principal în realizarea acestor obiective pe plan internaţional îl are Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Alimentaţie şi Agricultură (FAO), care, în 1960 a lansat Campania Mondială contra Foametei[157].

Astfel, a fost creat de O.N.U. împreuna cu F.A.O. Programul Alimentar Mondial în cadrul căruia au fost întreprinse ample campanii pentru dezvoltare prin distribuirea a mii de tone de produse alimentare persoanelor ce sufereau de malnutriţie[158].

Pe fondul gravei crize alimentare din anii ‘70, Adunarea Generală a O.N.U. a convocat prin Rezoluţia nr. 3180/XXVIII din 17 decembrie 1973 o Conferinţă Interguvernamentală la nivel ministerial. Această Conferinţă a adoptat la finalul

---

[154] http://www.lexilogos.com/declaration/roumain.htm.
[155] http://www.hotararicedo.ro/files/files/PACTUL%20INTERNATIONAL%20CU%20PRIVIRE%20LA%20DREPTURILE%20ECONOMICE,%20SOCIALE%20SI%20CULTURALE.pdf.
[156] *Ibidem.*
[157] ***Food and Agriculture Organization of the United Nations/ Organizatia Natiunilor Unite pentru Alimentatie şi Agricultura***, respectiv **F.A.O**. a fost creată oficial la 16 octombrie 1945 când s-a semnat actul său constitutiv. Aceasta după ce în 1943, 44 de state prezente la Conferinţa de la Hot Springs (Virginia) au convenit să acţioneze împreuna pentru eliminarea foametei şi a pune pe picioare o agricultură stabilă. A se vedea şi Ionel Cloşcă, Ion Suceavă, *Tratat de drepturile omului, Ed. Europa Nova, 1995.,* p. 295 şi *passim.*
[158] http://www.arduph.ro/wp-content/uploads/2015/01/2.-Drepturile-omului-Vieriu-2014.pdf.

lucrărilor *Declaraţia Universală pentru Eliminarea Definitivă a Foametei şi Malnutriţiei*, precum şi 22 de rezoluţii[159].

Declaraţia precizează în primul paragraf că „*Fiecare bărbat, femeie şi copil are dreptul inalienabil de a fi eliberat de foamete şi de malnutriţie în scopul deplinei sale dezvoltări şi al conservării facultăţilor sale fizice şi mentale*"[160].

De asemenea, se precizează că societatea de azi posedă deja resurse, „capacitatea organizatorică" şi o „tehnologie suficientă", deci mijloacele pentru a atinge acest obiectiv. „*În consecinţă, eliminarea definitivă a foametei constituie un obiectiv comun al tuturor ţărilor comunităţii internaţionale, mai ales al ţărilor dezvoltate şi al altor state, în măsură să acorde ajutor*"[161] . Tot în acest context, s-a precizat şi faptul că „transpunerea în viaţă a acestui principiu" revine guvernelor, care sunt nevoite să coopereze în vederea creşterii producţiei alimentare, dacă doresc să eradicheze malnutriţia cronică şi bolile întâlnite la grupurile vulnerabile. Dar guvernele au, în acelaşi timp, datoria să elaboreze „politici alimentare şi de nutriţie adecvate" şi să le integreze în „planurile globale de dezvoltare socio-economică" în cadrul reformei agrare, a „politicii financiare", a „politicii de credit şi de investiţii" etc[162].

Conferinţa a invitat toate popoarele să-şi exprime voinţa atât individual, cât şi prin intermediul guvernelor lor sau al organizaţiilor neguvernamentale să colaboreze în vederea eliminării spectrului secular al foametei.[163]

2.2 Reglementări naţionale

Constituţia României, la art. 47 precizează că „*Statul **este obligat** să ia măsuri de dezvoltare economică şi de protecţie socială, de natură să asigure cetăţenilor un nivel de trai decent*." De asemenea, se arată care sunt elementele pe care statul se obligă să le asigure : „*Cetăţenii au dreptul la pensie, la concediu de maternitate plătit, la asistenţă medicală în unităţile sanitare de stat, la ajutor de şomaj şi la alte forme de asigurări sociale publice sau private, prevăzute de lege. Cetăţenii au dreptul şi la măsuri de asistenţă socială, potrivit legii.*"[164]

La o privire de ansamblu, statul s-a achitat de obligaţia sa constituţională adoptând legi care consfinţesc atât „dreptul la pensie"[165], cât şi „dreptul la asistenţă medicală"[166], „concediu de maternitate plătit"[167], „ajutor de şomaj"[168], „măsuri de asistenţă socială"[169]. Problema nu este însă chiar atât de simplă, după cum vom vedea.

---

[159] http://www.usem.md/uploads//files/Note_de_curs_drept_ciclul_1/106_-_Mecanisme_ internationa le_de_pro tectie_ale_drepturilor_omului.pdf.
[160] Din păcate, fiind doar o Declaraţie, acest document nu are o valoare juridică, deci nu poate fi utilizat într-o instanţă împotriva celor care o încalcă. Valoarea sa strict politică permite ca statele să fie doar de acord cu ea, nu şi să o aplice efectiv !!!
[161] Mădălina Tomescu, *Drepturile omului. Tendinţe şi orientări contemporane,* Ed. Prouniversitaria, Bucureşti, 2013, p. 56.
[162] Ionel Cloşcă, Ion Suceavă, *op. cit.,* pp. 297-298 şi *passim*.
[163] *Ibidem*.
[164] http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=339.
[165] Legea nr. 263/2010 cu modificările ulterioare.
[166] Legea 95/2006 privind reforma în domeniul sănătăţii cu modificările ulterioare.
[167] A se vedea OUG 158/2005.
[168] Lege 76/2002 privind sistemul asigurarilor pentru somaj şi stimularea ocuparii fortei de muncă, cu modificările şi completările ulterioare.
[169] Legea nr. 292/2011 a asistenţei sociale.

2.3. Conţinutul dreptului la un nivel de trai decent

S-a pus de multe ori problema definirii concrete a nivelului de trai decent. De asemenea, s-a pus problema dacă trebuie să vorbim despre „un nivel de trai decent" sau despre unul „suficient". Care ar fi graniţa dintre aceste două concepte ? Categoric, între cei doi termeni nu se poate pune semnul egalităţii. Considerăm că este vorba despre o relaţie de incluziune, decenţa incluzând suficienţa. Remarcăm că unii autori consideră corectă abordarea din punct de vedere al suficienţei, alţii din perspectiva decenţei. În opinia noastră, ar trebui să se ia în considerare conceptul „de trai decent", întrucât include componenta respectului faţă de demnitatea umană.

Util analizei noastre este articolul Oanei Şaramet şi Cătălinei Georgeta Matei intitulat *Dreptul la un nivel de trai decent sau dreptul la un nivel de viaţă suficient*. Cele două afirmă că „toate statele părţi la *Pactul internaţional cu privire la drepturile economice, sociale şi politice* au recunoscut dreptul oricărei persoane la un nivel de suficient atât pentru ea, cât şi pentru familia sa. Acest drept se va contura în jurul a trei aspecte de bază: dreptul la hrană, dreptul la îmbrăcăminte şi dreptul la o locuinţă, toate având o trăsătură comună – suficienţa. Statele s-au obligat a adopta măsurile cuvenite pentru a asigura realizarea acestui drept, recunoscând importanţa esenţială a cooperării internaţionale liber consimţite în acest sens, precum şi preocuparea constantă pentru ameliorarea condiţiilor de existenţă ale oricărei persoane"[170]. Şi continuă: „Deşi, textul art.11 al *Pactului*, respectiv alin.(2), a accentuat preocuparea statelor pentru recunoaşterea dreptului fundamental pe care-l are orice persoană de a fi la adăpost de foame, dar şi pentru adoptarea de către fiecare dintre acestea, în mod individual, precum şi prin cooperare internaţională, a măsurilor şi a programelor concrete necesare pentru ameliorarea metodelor de producţie, de conservare şi de distribuire a produselor alimentare şi pentru asigurarea unei repartiţii echilibrate a resurselor alimentare mondiale în raport cu nevoile, nu înseamnă că restul aspectelor surprinse – dreptul la îmbrăcăminte şi dreptul la o locuinţă – trebuie să fie ignorate"[171].

Autoarele citate subliniază faptul că „stipularea prin documente internaţionale, precum şi prin constituţiile statelor a acestui drept poate fi determinată şi de modificarea condiţiilor economice şi social-politice dintr-un stat la un moment dat, caz în care obligaţia statului de a asigura dreptul persoanei şi familiei sale dacă nu la un nivel de trai decent, cel puţin la un nivel de trai suficient, trebuie apreciată de către acesta ca una dintre priorităţile sale primordiale"[172]. România a fost afectată la rându-i de criză, fapt dovedit şi de gesturile extreme adoptate de cetăţenii disperaţi care au recurs la „greva foamei", „autoincendiere", „tentative „publice" de sinucidere", vrând să atragă astefel „atenţia asupra situaţiei lor disperate"[173].

---

[170] Şaramet Oana, Matei Cătălina Georgeta, *Dreptul la un nivel de trai decent sau dreptul la un nivel de viaţă suficient*, http://www.uab.ro/reviste_recunoscute/reviste_drept/annales_10_2007/saramet_ro.pdf.
[171] *Ibidem.*
[172] *Ibidem.*
[173] *Ibidem.*

Statul român a fost nevoit să ţină cont de transformările sociale şi a încercat să vină în sprijinul persoanelor afectate[174]. Înţelegem acum de ce legiuitorul (constituant) român a preferat să garanteze „dreptul la un nivel de trai **decent**", şi nu „dreptul la un nivel de trai suficient". Dacă un „nivel de trai suficient" s-ar putea traduce printr-un „minim de protecţie" ce trebuie „să fie asigurat de către cei cărora le este garantat", un nivel de trai decent nu poate să aducă atingere personalităţii şi demnităţii oricărui individ[175]. Aşadar, statul român a preferat să garanteze propriilor cetăţeni „dreptul la un nivel de trai decent, mai ales în condiţiile unei economii convulsive şi tranzitorii – este o aspiraţie, realizabilă progresiv, prin măsuri de dezvoltare economică şi de protecţie socială", însă greu de realizat[176].

Dacă ar fi să cuantificăm nivelul de trai decent, incluzând deci componenta atitudinii onorabile, ar trebui să precizăm, în primul rând că guvernul are obligaţia de a corela sumele cheltuite pentru anumite categorii de persoane cu salariul minim pe economie.

Astfel, în timp ce salariul minim pe economie – cu care sunt plătiţi cei mai mulţi dintre români- este de 1050 lei, pentru fiecare persoană aflată în detenţie, **statul român alocă lunar suma de 2.500 de lei**. Adică mai mult decât salariul brut al unui profesor sau al unui medic. 457 de lei reprezintă costul de întreţinere, 140 de lei sunt alocaţi pentru hrană, iar 83 de lei, pentru sănătate. Cea mai mare parte din sumă, însă, de 1.800 de lei, este destinată costurilor cu personalul şi investiţiilor. Asta în contextul în care, în ultimii cinci ani, tot mai mulţi români au ajuns în spatele gratiilor[177]. Dacă ne gândim că în închisorile româneşti se află 29.969 de persoane, dintre care numai 1.535 sunt femei[178], putem afla lesne câm câţi bani se cheltuie în total şi nu de oriunde, ci chiar din taxele şi impozitele plătite cu regularitate de noi toţi.

Ne punem, firesc, întrebarea: dacă pentru o persoană privată de libertate costurile de trai sunt la această valoare, atunci cum poate să supravieţuiască un om liber care munceşte, de multe ori în condiţii de mari abuzuri din partea angajatorilor, cu suma de 1050 lei pe lună ? Admiţând că într-o familie ambii membri ai cuplului au acest salariu, dar mai au şi un copil sau doi de crescut şi educat, această sumă impozitată este evident că nu are cum să asigure un nivel de trai suficient, dar unul decent ?

Ar trebui să mai atragem atenţia asupra unor concepte aflate, de asemenea, în legătură cu nivelul de trai decent şi care este din ce în ce mai des auzit: „minimul de trai decent" şi „minimul de subzistenţă"[179].

În opinia Adinei Mihălcescu „**Minimul de trai decent** presupune calculul necesarului de resurse pentru consumul curent – alimentar, îmbrăcăminte, încălţăminte, locuinţă, servicii, completat cu o componentă de educaţie şi formare

---

[174] *Ibidem*.
[175] *Ibidem*.
[176] I. Deleanu, *Instituţii şi proceduri constituţionale – în dreptul comparat şi în dreptul român. Tratat*, Editura Servo-Sat, Arad, 2003, p. 449 şi *passim*.
[177] http://www.viata-libera.ro/societate/57848-cat-costa-intretinerea-unui-detinut-in-penitenciarele-din-romania-galati-viata-libera-cotidian .
[178] http://www.wall-street.ro/articol/Social/180568/harta-penitenciarelor-din-romania-care-sunt-cele-mai-aglomerate-si-cati-bani-se-cheltuiesc-cu-detinutii.html.
[179] Adina Mihăilescu, *Minimul de trai decent. Corespondenţă cu un cititor,* http://www.revistacalitateavietii.ro/2005/CV-1-2-05/9.pdf.

profesională care să favorizeze afirmarea persoanei şi cu una de statut social, care să permită dezvoltarea şi participarea individului în societate”[180]. La polul opus se află **minimul de subzistenţă** care „prevede aspecte legate de supravieţuirea unei persoane, în condiţiile unui ajutor public pe termen scurt, în vederea reintegrării persoanei respective în societate. Este diferit de minimul decent, tocmai prin aceste elemente de dezvoltare şi afirmare socială a unei persoane, care la supravieţuire, nu sunt prevăzute”[181].

Deşi legiuitorul a dorit să ţină cont de resursele şi „posibilităţile actuale ale statului român”, cei nemulţumiţi au făcut apel la „Curtea Constituţională a României, Avocatul Poporului sau chiar instanţelor de judecată pentru a-şi proteja drepturile şi, în primul rând, dreptul la un nivel de trai decent prevăzut de Constituţie”[182]. Aşa se face că „au fost ridicate în faţa instanţelor de judecată numeroase excepţii de neconstituţionalitate atât cu privire la legile sau dispoziţiile din legile menţionate mai sus, cât şi cu privire la ordonanţe ale Guvernului sau dispoziţii din acestea”[183].

Amintim în acest context, o cauză unde „obiectul excepţiei de neconstituţionalitate ridicate din oficiu de Tribunalul Mureş – Secţia civilă, l-au constituit dispoziţiile art.95 din Legea nr.19/2000 privind sistemul public de pensii şi alte drepturi de asigurări sociale, cu modificările şi completările ulterioare, potrivit cărora – „*Beneficiarii pensiei pentru limită de vârstă pot solicita recalcularea pensiei dup realizarea fiecărui stagiu de cotizare de minimum **12 luni***”, Curtea Constituţională prin Decizia nr.264 din 20 martie 2007 referitoare la excepţia de neconstituţionalitate a dispoziţiilor art.95 alin.1 din Legea nr.19/2000 privind sistemul public de pensii şi alte drepturi de asigurări sociale, admiţând această excepţie, a constatat că o asemenea condiţionare a posibilităţii unui pensionar pentru limită de vârsta de a solicita recalcularea drepturilor sale de pensie doar dacă realizează acest stagiu suplimentar de cotizare minim de 12 luni, **este contrară atât principiului egalităţii în drepturi a cetăţenilor prin instituirea unei discriminări între cetăţeni care se află, în realitate, în situaţii identice**, cât şi prevederilor art.47 alin.2 din Constituţie potrivit cărora, deşi condiţiile şi criteriile de acordare a pensiei, modul de calcul al cuantumului acestuia, inclusiv recalcularea sunt stabilite prin lege, legiuitorul nu este, însă în drept ca prin aceste reglementări să stabilească un tratament juridic diferenţiat pentru situaţii juridice egale”[184]. Observăm că noua lege a pensiilor 263/2010 nu reia prevederea din Legea nr. 19/2000.

2.4. Putem stabili o răspundere a statului pentru încălcarea dreptului la un nivel de trai decent?

Aceasta este o întrebare la care fiecare persoană ar putea răspunde diferit, în funcţie de poziţia de putere pe care o deţine. Considerăm că un cetăţean

[180] *Ibidem.*
[181] *Ibidem.*
[182] Oana Şaramet, Cătălina Georgeta Matei, *op. cit. loc. cit.*
[183] *Ibidem.*
[184] *Ibidem.*

obişnuit ar dori să răspundă pozitiv şi s-ar strădui să identifice căile prin care statul ar putea cumva tras la răspundere. Şi totuşi…Să vedem ce spun juriştii**. *„Urmărind logica normelor constituţionale, descoperim cu uşurinţă faptul că acest text este cel mai cuprinzător sub aspectul obligaţiilor ce revin organizării statale şi cel mai promiţător cu privire la aşteptările pe care cetăţenii sunt îndreptăţiţi să le aibă*”.** Mai mult, “*Statul este obligat să ia măsuri de dezvoltare economică şi de protecţie socială, de natură să asigure cetăţenilor un nivel de trai decen*t.” Formulat altfel, ”***promisiunea acestor dispoziţii este angajarea statului în slujba cetăţeanului, astfel încât orice acţiune să nu urmeze altă direcţie decât cea specifică asigurării unui nivel de trai decent***”[185].

Chiar dacă ”această normă este opozabilă tuturor autorităţilor statale, în lipsa unei sancţiuni exprese ea apare ca fiind lipsită de eficacitate. În situaţia deja observabilă a eşecului de a asigura cetăţenilor săi un nivel de trai decent, sub ce formă putem angaja răspunderea statală ? Se fac oare autorităţile vinovate de “neconstituţionalitate” prin simpla incapacitate de a respecta aceste dispoziţii ? ”[186]

Sunt întrebări retorice, la fel ca şi răspunsurile ce li se pot da. Interpretarea normei sus-citate ne arată că aceasta nu instituie o obligaţie de diligenţă, ci o obligaţie al cărei rezultat este determinat, definit şi precizat: nivelul de trai decent. Întrucât statul a eşuat lamentabil în îndeplinirea acestei obligaţii, răspunderea sa ar trebui să fie directă şi imediată, constituind potrivit principiilor juridice o măsură reparatorie faţă de prejudiciul cauzat cetăţenilor săi[187].

3. În loc de concluzii…

Oana Şaramet şi Cătălina Georgeta Matei arată că „Realitatea dovedeşte că statele nu pot şi, credem noi, nici nu vor putea prea curând decât dacă vor renunţa la propriile orgolii şi interese, oferi propriilor cetăţeni un nivel de trai, indiferent cum l-ar califica – cel puţin suficient sau decent, diferenţa fiind punctată, întâi de toate de resursele, de nivelul de dezvoltarea economică a fiecărui stat în parte, dar şi de politicile sociale şi măsurile de securitate socială reglementate prin norme juridice de state, şi, nu în ultimul rând, de modalităţile, programele prin care aceste politici şi măsuri vor fi puse în aplicare. Pe de altă parte, având în vedere că, potrivit art. 22 din *Declaraţia Universală a Drepturilor Omului* precizează că persoana, titulară a dreptului de securitatea socială, este îndreptăţită să obţină satisfacerea drepturilor economice, sociale şi culturale indispensabile pentru demnitatea şi libera dezvoltare a personalităţii sale, prin efort naţional şi cooperare internaţională, este de dorit ca orice fiinţă umană să aibă asigurat dacă nu un nivel de trai decent, cel puţin unul suficient, păstrând nuanţarea celor două grade ale nivelului de trai sus menţionate”[188].

---

[185] Vezi şi http://blog.popescu-legal.com/obliga%C8%9Bia-statului-de-a-asigura-ceta%C8%9Benilor-sai-un-nivel-de-trai-decent
[186] *Ibidem*.
[187] *Ibidem*.
[188] Oana Şaramet, Cătălina Georgeta Matei, *op. cit. loc. cit.*

Știm că în România privaţiunile materiale afectează nivelul de trai al majorităţii populaţiei, în special anumite categorii sociale: „familiile cu mai mulţi copii de salariaţi”/„ţărani”, „familiile de şomeri” şi unele „familii de pensionari”[189]. Fenomenul sărăciei este alimentat de şomaj şi de existenţa „unui salariu aflat pe poziţia minimului oferit în economie”, având efecte negative în plan social („creşterea ratei de divorţialitate”, „abandonul şcolar”, „creşterea ratei de criminalitate”)[190].

Ne este clar că statul român se numără şi el printre cele care, deşi şi-au propus să ofere cetăţenilor săi un nivel de trai decent, a eşuat cu brio, datorită faptului că fiinţa umană, respectiv cetăţeanul se află mult sub diversele interese politice, economice, sociale sau de grup. O dovadă în acest sens este faptul că, spre deosebire de statul american care prevede prosperitatea cetăţenilor săi în Strategia naţională de securitate, în strategiile adoptate în ţara noastră, acest cuvânt pare a fi foarte preţios. Statul român nu este interesat de prosperitatea cetăţenilor săi, ci mai degrabă de manipularea lor.

Cu toate acestea, destinaţia socială a statului român, consfinţită constituţional de art.1 alin.3 al legii noastre fundamentale, impune, şi în prezent şi în viitor, asigurarea în cât mai mare măsură a egalităţii de şanse a cetăţenilor români, inclusiv, din punctul nostru de vedere, în ceea ce priveşte exercitarea dreptului la un nivel de trai decent[191].

Bibliografie generală

1. Cloşcă, Ionel , Suceavă Ion, *Tratat de drepturile omului*, Ed. Europa Nova, Bucureşti, 1995.
2. Deleanu, Ion, *Instituţii şi proceduri constituţionale – în dreptul comparat şi în dreptul român. Tratat*, Editura Servo-Sat, Arad, 2003.
3. Ghercioiu, Ion, *Demnitatea este un bun de ordin etnic*, http://gazetadecluj.ro/stiri-cluj/demnitatea-este-un-bun-de-ordin-etnic/
4. http://blog.popescu-legal.com/obliga%C8%9Bia-statului-de-a-asigura-ceta%C8%9Benilor-sai-un-nivel-de-trai-decent
5. http://www.viata-libera.ro/societate/57848-cat-costa-intretinerea-unui-detinut-in-penitenciarele-din-romania-galati-viata-libera-cotidian
6. http://www.wall-street.ro/articol/Social/180568/harta-penitenciarelor-din-romania-care-sunt-cele-mai-aglomerate-si-cati-bani-se-cheltuiesc-cu-detinutii.html
7. http://www.sufletortodox.ro/arhiva/carti-documente/Paul%20Evdokimov%20-%20Taina%20Iubirii%20%20Sfintenia%20unirii%20conjugale%20in%20lumina%20traditiei%20ortodoxe.pdf.
8. www.irdo.ro/file.php?fisiere_id=749&fmt=pdf.
9. http://www.arduph.ro/wp-content/uploads/2015/01/2.-Drepturile-omului-Vieriu-2014.pdf.

[189] Adina Mihăilescu, *Coşul de consum al populaţiei corespunzător minimului de trai decent şi minimului de subzistenţă*, Revista ”Inovaţia socială”, http://www.ces.ro/newlib/studii-ces/ICCV_Cosul-decon sum.pdf .
[190] *Ibidem.*
[191] Oana Şaramet, Cătălina Georgeta Matei, *op. cit. loc. cit.*

10. http://www.hotararicedo.ro/files/files/PACTUL%20INTERNATIONAL%20CU%20PRIVIRE%20LA%20DREPTURILE%20ECONOMICE,%20SOCIALE%20SI%20CULTURALE.pdf.
11. http://www.usem.md/uploads//files/Note_de_curs_drept_ciclul_1/106_-_Mecanisme_ internationa le_de_pro tectie_ale_drepturilor_omului.pdf.
12. Ionaşcu, Iuvenalie Ion, *Omul în contextual celor vii. Antropologie cosmologica şi cosmologie antropologica la parintii greci din secolul al IV-lea,* http://www.bioetica.ro/index.php/arhiva-bioetica/article/download/351/536.
13. Mazilu, Dumitru, *Drepturile omului. Concept, exigenţe şi realităţi contemporane*, Editura Lumina Lex , Bucureşti, 2000
14. Mihăilescu, Adina, *Coşul de consum al populaţiei corespunzător minimului de trai decent şi minimului de subzistenţă*", revista "Inovaţia socială, http://www.ces.ro/newlib/studii-ces/ICCV_Cosul-de-consum.pdf
15. Mihăilescu, Adina, *Minimul de trai decent. Corespondenţă cu un cititor*, http://www.revistacalitateavietii.ro/2005/CV-1-2-05/9.pdf
16. Pruteanu, Petru, *Antropologia teologică a părintelui profesor Dumitru Stăniloae,* http:// www.teologie.net/ biblios.html.
17. Şaramet, Oana, Matei, Cătălina Georgeta, *Dreptul la un nivel de trai decent sau dreptul la un nivel de viaţă suficient*, http://www.uab.ro/reviste_recunoscute/reviste_drept/annales_10_2007/saramet_ro.pdf
18. Sâmboan Cristina, *Cum a intrat demnitatea în drept şice a adus demnitatea dreptului*, pp. 148-154, http://www.tribunajuridica.eu/arhiva/An2v1/nr1/art5.pdf.
19. Tomescu, Mădălina, *Drepturile omului. Tendinţe şi orientări contemporane*, Ed. Prouniversitaria, Bucureşti, 2013.

CONSIDERAŢII PRIVIND LEGISLAŢIA GENERALĂ ÎN DOMENIUL ANTIDISCRIMINĂRII PE TERITORIUL ROMÂNIEI

Dr. Mădălina Raluca ROŞU[192]
Drd. Cristina Maria VLAD[193]

Abstract: *The paper aims to realize a brief analysis on the main legislative documents that contribute to combating discrimination în Romania.*

Key words: *discrimination, law, human rights*

1. Documentul cadru – Ordonanţa nr. 137/2000 privind prevenirea şi sancţionarea tuturor formelor de discriminare, republicată

Principiul nediscriminării este consacrat, în România, de către *Constituţie*[194] (art. 6 - Dreptul la identitate, art. 16 - Egalitate în drepturi, art. 32 - Dreptul la învăţătură sau art. 120 - Principii de bază), dar şi de către legea cadru - *Ordonanţa nr. 137/2000 privind prevenirea şi sancţionarea tuturor formelor de discriminare REPUBLICATĂ* - sau de către o serie de legi speciale, cum ar fi Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi, Legea nr. 215/2001 a administraţiei publice locale sau Codul Muncii, din necesitatea asigurării cadrului legislativ al garantării egalităţii tuturor cetăţenilor în faţa legilor, al autorităţilor statului etc.

În timp ce litera şi spiritul Constituţiei României consacră ca valoare fundamentală principiul egalităţii de şanse şi al nediscriminării[195], O.G. nr. 137/2000 REPUBLICATĂ determină reperele cadrului de implementare a acestuia în legislaţia românească.

Astfel, legea cadru evidenţiază, în principiu, **patru repere majore**:

- o serie de **principii şi definiţii**, necesare pentru o mai bună transpunere a principiului nediscriminării în practica juridică, cu accent pe formele de discriminare şi caracteristicile acestora;
- **domeniile** în care se oferă protecţie împotriva discriminării;
- organismul desemnat ca **autoritate de stat în domeniul nediscriminării**, Consiliul Naţional pentru Combaterea Discriminării (CNCD);
- elemente de **procedură şi sancţiuni** în cazul constatării unor situaţii de discriminare.

Având în vedere natura diferită a primelor două repere faţă de ultimele două, am apreciat că se impune tratarea separată a acestora în cadrul prezentei lucrări. Astfel, în continuare ne vom opri asupra elementelor principale

[192] Dr., Director Direcţia Juridică, Consiliul Naţional pentru Combaterea Discriminării
[193] Drd, Director de cabinet, Consiliul Naţional pentru Combaterea Discriminării
[194] Constituţia României din 1991 a fost modificată şi completată prin Legea de revizuire a Constituţiei României nr. 429/2003.
[195] Astalosz, Csaba, „Cadrul legal în domeniul egalităţii de şanse şi de gen" în Pascu, Georgiana, Niţă, Delia (coord.), *Analiză de diagnostic a domeniului egalităţii de şanse şi gen din România: probleme, nevoi, soluţii europene*, studiu cofinanţat din Fondul Social European prin POSDRU 2007-2013, pg. 10, http://www.stpne.ro/egalitate_de_sanse/alte_doc/studiu%20CRJ%20ESFB.pdf.

referitoare la formele de discriminare şi caracteristicile acestora, urmând ca secţiunile care privesc CNCD, elementele de procedură şi sancţiunile să fie abordate în a doua secţiune a prezentului capitol, referitoare la atribuţiile CNCD, elementele de procedură şi sancţiuni în cazul constatării unor situaţii de discriminare.

O distincţie principală trasată de O.G. nr. 137/2000, republicată, vizează **discriminarea directă** şi **discriminarea indirectă**. Deşi sunt uzitate şi alte tipologii - având la bază distincţia între *discriminarea intenţionată şi conştientă* şi cea *neintenţionată*, precum şi între *discriminarea practicată de indivizi şi grupuri* şi cea *practicată de instituţii*[196] - care de altfel transpar şi din conţinutul O.G. nr. 137/2000 republicată, atenţia legiuitorului român este orientată asupra caracterului direct / indirect al discriminării tocmai pentru a asigura un fundament coerent cadrului naţional de combatere a acestor situaţii.

Prin ***discriminarea directă*** se înţelege tratamentul mai puţin favorabil aplicat unei persoane, decât este, a fost sau ar fi tratată o altă persoană într-o situaţie comparabilă[197]. Tratamentul diferenţiat vizat de discriminarea directă se manifestă în raport cu o serie de **criterii de discriminare**, unde criteriile enumerate în definiţia legală (*rasă, naţionalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, sex, orientare sexuală, vârstă, handicap, boala cronică necontagioasă, infectare HIV, apartenenţă la o categorie defavorizată*) pot fi completate cu altele noi, fapt exprimat prin sintagma „şi orice alt criteriu"[198].

Prin ***discriminarea indirectă*** se înţelege situaţia în care prevederi, criterii sau practici, aparent neutre, ar pune diferite persoane într-un anumit dezavantaj, în comparaţie cu alte persoane, cu excepţia cazului în care prevederea, criteriul sau practica se justifică în mod obiectiv printr-un scop legitim, iar mijloacele de atingere a scopului sunt adecvate şi necesare[199].

Pentru existenţa discriminării indirecte trebuie îndeplinite **aceleaşi condiţii ca în cazul discriminării directe**, **diferenţa** între cele două forme de discriminare **constă în caracterul neutru, greu de identificat,** al criteriilor şi practicilor care au stat la baza tratamentului diferenţiat[200].

Pe lângă discriminarea directă şi indirectă, există şi **alte tratamente discriminatorii** acoperite de O.G. nr. 137/2000 republicată, cum ar fi victimizarea, hărţuirea, ordinul de a discrimina şi discriminarea multiplă.

Condiţiile pentru definirea unui tratament ca ***victimizare*** vizează existenţa următoarelor elemente[201]:

- **plângerea** sau **acţiunea în justiţie** cu privire la încălcarea principiului tratamentului egal şi al nediscriminării (indiferent dacă aceasta a fost admisă sau nu);
- **tratamentul advers** ca răspuns la acest demers al victimei, precum şi **efectul** acestuia, respectiv crearea unei atmosfere ostile, degradante sau umilitoare[202].

---

[196] Kirshna, Mallick, *Individual Discrimination*, în Magill, Frank (coord.), *International Encyclopedia of Sociology*, Fitzroy Dearborn Publishers, 1995, p. 125.
[197] Gergely, Dezideriu ş.a - *Implementarea legislaţiei antidiscriminare în România,* Bucureşti, 2004, pg. 2.
[198] Astalosz, Csaba, *op.cit.*, pg. 11.
[199] Gergely, Dezideriu, *op.cit.*, pg. 2.
[200] Art. 2, alin. 3 din O.G. nr. 137/2000, republicată.
[201] Astalosz, Csaba, *op.cit.*, pg. 13.
[202] Toate elementele se regăsesc în conţinutul art. 2, alin. 7 din O.G. nr. 137/2000, republicată.

Hărţuirea desemnează orice comportament pe baza unui criteriu prevăzut de lege care duce la crearea unui cadru intimidant, ostil, degradant ori ofensiv.[203]

Ordinul de a discrimina vizează discriminarea persoanele pe baza unui criteriu prevăzut de lege[204], iar ***discriminarea multiplă***, definită ca discriminarea săvârşită pe baza a două sau mai multe criterii[205], constituie circumstanţă agravantă.

Pe lângă formele de discriminare şi cele asociate, OUG nr. 137/2000 REPUBLICATĂ prevede, pentru toate criteriile de discriminare, **excepţii** pentru îndeplinirea cerinţelor ocupaţionale determinate.

În consecinţă, un angajator poate selecta o persoană pentru un anumit post bazându-se pe o anumită cerinţă ocupaţională determinată. Respectiva cerinţă ocupaţională trebuie **să fie esenţială** având în vedere natura muncii cerute şi contextul în care aceasta se desfăşoară. De asemenea, este necesar ca **obiectivul urmărit să fie legitim şi cerinţa proporţională**.[206]

O.G. nr. 137/2000, republicată, admite în acelaşi timp nevoia de a obţine respectarea principiului egalităţii în practică nu numai prin prevederi prohibitive; astfel, este menţionată **posibilitatea de a adopta măsuri (pozitive)** pentru prevenirea sau compensarea dezavantajelor istorice suferite de anumite grupuri, în funcţie de criteriile identificate.[207]

Posibilitatea de a adopta măsuri pozitive prezintă relevanţă în special în raport cu dreptul muncii, încurajând persoanele din anumite grupuri să se pregătească pentru tipuri de munci sau profesii ne-caracteristice respectivelor grupuri.

Cu privire la ***domeniile în care se oferă protecţie împotriva discriminării***, documentul cadru reglementează în dispoziţiile speciale următoarele repere:

- Egalitatea în **activitatea economică** şi în materie de angajare şi profesie;
- **Accesul la servicii publice** administrative şi juridice, de sănătate, la alte servicii, bunuri şi facilităţi;
- **Accesul la educaţie**;
- **Libertatea de circulaţie**, dreptul la liberă **alegere a domiciliului** şi **accesul în locurile publice**;
- Dreptul la **demnitate personală**.

Legea nr. 202/2002 completează domeniile de discriminare prevăzute de O.G. nr. 137/2000, republicată, cu noi domenii şi anume egalitatea de şanse şi tratament în ceea ce priveşte **accesul la cultură şi informare**, egalitate de şanse în ceea ce priveşte **participarea la luarea deciziei**. Prin Legea 229/2015 a fost modificată Legea 202/2002, statuându-se şi interzicerea utilizării stereotipurilor de gen în **producţiile publicitare[208].**

[203] Art. 2, alin. 5 din O.G. nr. 137/2000, republicată.
[204] Art. 2, alin. 3 din O.G. nr. 137/2000, republicată.
[205] Art. 2, alin. 6 din O.G. nr. 137/2000, republicată.
[206] Art. 9 din O.G. nr. 137/2000, republicată.
[207] Art. 2, alin. 9 din O.G. nr. 137/2000, republicată.
[208] Art.19 alin.3 din Legea 202/2002, republicată, cu modificările şi completările ulterioare.

2. Elemente suplimentare de legislaţie

După cum am menţionat anterior, există şi o serie de elemente suplimentare de legislaţie, cuprinse în acte normative diferite, dar racordate la problematica discriminării aşa cum aceasta este reflectată de O.G. nr. 137/2000, republicată. Chiar dacă ar fi contraproductiv să studiem fiecare element suplimentar, existând deja studii extinse consacrate acestui demers[209], se impune totuşi o trecere în revistă a principalelor acte normative în raport cu domeniile precizate în legea cadru.

Elementul legislativ central în raport cu **egalitatea în activitatea economică şi în materie de angajare şi profesie** îl constituie **Codul Muncii**[210], care consacră principiul egalităţii de tratament în cadrul raporturilor de muncă şi interzice toate formele de discriminare[211]. Principiul egalităţii de tratament se extinde la drepturile salariatului, la respectarea demnităţii şi a conştiinţei acestuia fără nici o discriminare. De asemenea, actul normativ interzice discriminarea la stabilirea şi acordarea salariului şi prevede dreptul la plată egală pentru muncă egală[212].

De altfel, prin aplicarea legii angajatorii implementează în propria cultură instituţională principiul egalităţii de şanse şi de gen, respectiv cel al nediscriminării[213].

Prevederile Codului Muncii sunt completate de o serie de alte acte normative cu impact asupra implementării principiului nediscriminării în materie de angajare şi profesie, cum ar fi *Legea nr. 76/2002 privind sistemul asigurărilor pentru şomaj şi stimularea ocupării forţei de muncă*, *Ordonanţa de Urgenţă nr. 67 din 27 iunie 2007 privind aplicarea principiului egalităţii de tratament între bărbaţi şi femei în cadrul schemelor profesionale de securitate socială* sau *Legea nr. 204/2006 privind pensiile facultative.*

În ceea ce priveşte **accesul la servicii publice administrative şi juridice, de sănătate, la alte servicii, bunuri şi facilităţi**, pe lângă **Codul Civil**[214], care consacră principiul egalităţii în faţa legii civile, sau **Codul Penal**[215] - ce reţine ca circumstanţă agravantă săvârşirea infracţiunii pentru motive legate de rasă, naţionalitate, etnie, limbă, religie, gen, orientare sexuală, opinie ori apartenenţă politică, avere, origine socială, vârstă, dizabilitate, boală cronică necontagioasă sau infecţie HIV/SIDA ori pentru alte împrejurări de acelaşi fel, considerate de făptuitor drept cauze ale inferiorităţii unei persoane în raport cu celelalte - există elemente de legislaţie particulare precum *Ordonanţa de Urgenţă nr. 61 din 14 mai 2008 privind implementarea principiului egalităţii de tratament între femei şi bărbaţi în ceea ce priveşte accesul la bunuri şi servicii şi furnizarea de bunuri şi servicii*[216], *Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătăţii* **(**principiul egalităţii de şanse şi de gen fiind aplicabil în toate

[209] Cel mai important studiu - Pascu, Georgiana, Niţă, Delia (coord.), *Analiză de diagnostic a domeniului egalităţii de şanse şi gen din România: probleme, nevoi, soluţii europene* - fiind utilizat ca referinţă principală pentru prezenta secţiune a lucrării.
[210] Legea nr. 53 / 2003 privind Codul Muncii, republicată în M. Of. nr. 345 din 18 mai 2011.
[211] Art. 5 al Legii nr. 53 / 2003 privind Codul Muncii.
[212] Art. 6 al Legii nr. 53 / 2003 privind Codul Muncii.
[213] Art. 258 al Legii nr. 53 / 2003 privind Codul Muncii.
[214] Legea nr. 287/2009 privind Codul Civil, M. Of. nr. 511 / 2009.
[215] Art. 77 al Legii nr. 286/2009 a Codului Penal, M. Of. nr. 510/2009.
[216] Aprobată prin Legea nr. 62/2009, M. Of. 385 / 2008.

etapele ale serviciilor din domeniul acordării asistenţei de sănătate publică[217]) sau *Legea audiovizualului nr. 504/2002*[218].

În ceea ce priveşte accesul la educaţie, legea specifică - **Legea nr. 1/2011 privind educaţia naţională** - serviciul public de învăţământ se organizează şi funcţionează în România cu respectarea principiului echităţii şi egalităţii de şanse, potrivit căruia accesul la oportunităţile de învăţare se realizează fără discriminare. De asemenea, sunt prevăzute explicit şi criterii preluate din legea-cadru privind discriminarea:

> „*În învăţământul superior nu sunt admise discriminări pe criterii de vârstă, etnie, sex, origine socială, orientare politică sau religioasă, orientare sexuală sau alte tipuri de discriminare, cu excepţia măsurilor afirmative prevăzute de lege.*" (art. 118, alin. 2)

În timp ce **libertatea de circulaţie, dreptul la liberă alegere a domiciliului şi accesul în locurile publice** sunt abordate cu precădere în cadrul O.G. nr. 137/2000 republicată, pe dimensiunea **dreptului la demnitate personală**, o atenţie deosebită este acordată egalităţii de şanse între femei şi bărbaţi, protecţiei şi promovării drepturilor persoanelor cu handicap sau sistemului naţional de asistenţă socială, esenţial în evitarea marginalizării / excluziunii sociale a persoanei, familiei, grupurilor ori comunităţilor.

Astfel, **Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi republicată**[219]**, cu modificări şi completări**, reglementează măsurile pentru promovarea egalităţii de şanse şi de tratament între femei şi bărbaţi, în vederea eliminării tuturor formelor de discriminare bazate pe criteriul de sex, în toate sferele vieţii publice din România.

Ca element particular, după cum am menţionat şi anterior, o serie de prevederi din Legea nr. 202/2002 constituie o reglementare paralelă cu actul normativ cadru privind prevenirea şi sancţionarea tuturor formelor de discriminare, fapt ce delimitează în fapt o serie de domenii suplimentare de implementare a egalităţii de şanse şi de tratament între femei şi bărbaţi (tratate de altfel şi în cadrul altor demersuri legislative distincte), astfel:

- egalitatea de şanse şi de tratament între femei şi bărbaţi în domeniul muncii;
- egalitatea de şanse şi de tratament în ceea ce priveşte accesul la educaţie, la sănătate, la cultura şi la informare;
- egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi în ceea ce priveşte participarea la luarea deciziei.[220]

Legea nr. 448/2006 privind protecţia şi promovarea drepturilor persoanelor cu handicap, republicată[221] detaliază termenii şi expresiile cu care se operează în sfera respectivă, adică reglementează drepturile şi obligaţiile persoanelor cu handicap în domenii concrete (muncă, sănătate şi recuperare, educaţie, locuinţă, cultură, sport, turism, şamd.), precum şi obligaţiile

---

[217] Astalosz, Csaba, *op.cit.*, pg. 24-25.
[218] www.cna.ro/Legea-audiovizualului.html.
[219] Legea nr. 202/2002 a fost republicată în M. Of. nr. 135 / 2005, şi ulterior a fost modificată prin Legea nr. 340/2006, publicată în M. Of. nr. 642 / 2006 şi republicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 150 din 01/03/2007, modificată şi completată ulterior prin OUG nr 83/2012, modificată şi completată prin Legea nr.229/2015, publicată în M.Of. nr.749/2015
[220] Astalosz, Csaba, *op.cit.*, pg. 19-20.
[221] M. Of. nr. 1 din 03/01/2008, actul intrând în vigoare la 6 ianuarie 2008.

persoanelor fizice şi juridice de drept public şi privat faţă de persoanele cu dizabilităţi.

În ceea ce priveşte nediscriminarea, **Legea nr. 292/2011 a asistenţei sociale,** statuează că toţi cetăţenii români care se află pe teritoriul României, au domiciliul sau reşedinţa în România, cetăţenii statelor membre ale Uniunii Europene, ai Spaţiului Economic European şi cetăţenii Confederaţiei Elveţiene, precum şi străinii şi apatrizii care au domiciliul sau reşedinţa în România beneficiază de măsuri şi acţiuni de protecţie socială fără restricţie sau preferinţă faţă de rasă, naţionalitate, origine etnică, limbă, religie, categorie socială, opinie, sex ori orientare sexuală, vârstă, apartenenţă politică, dizabilitate, boală cronică necontagioasă, infectare HIV sau apartenenţă la o categorie defavorizată (art.5, lit.i)

3. Corelarea legislaţiei româneşti cu tratatele / convenţiile la care România este parte

Pentru a analiza corelarea legislaţiei româneşti cu tratatele / convenţiile la care România este parte în materie de nediscriminare trebuie să facem distincţie între nivelul reglementat de ONU, cel comunitar / european, respectiv cel naţional.

Astfel - deşi se presupune că avem aceeaşi bază de referinţă în evaluarea unui act de discriminare - în fapt avem trei niveluri la care se raportează respectivul act, precum şi trei instituţii care interacţionează în gestionarea consecinţelor acestuia.

Dacă luăm de exemplu un act de discriminare pe considerente rasiale, în primul rând avem trei definiţii (sensibil diferite) la care ar trebui să ne raportăm, incluse convenţiile / legislaţia de referinţă, respectiv în Convenţia internaţională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială pentru nivelul ONU, Directiva 2000/43/CE privind egalitatea rasială pe dimensiunea comunitară şi O.G. 137/2000 republicată, în context naţional.

În vederea armonizării inadvertenţelor dintre cele trei niveluri intervin instituţiile care răspund de respectarea principiului nediscriminării – în cazul actului pe considerente rasiale, Comitetul ONU privind Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare Rasială, Comisia Europeană (şi Agenţia UE pentru Drepturile Fundamentale), respectiv Consiliul Naţional pentru Combaterea Discriminării (CNCD). Astfel, CNCD-ul devine un „nod" de comunicare cu multiple instituţii cu responsabilităţi în domeniul promovării nediscriminării, necesitând în acest sens proceduri clare de relaţionare, pentru a nu diminua relevanţa nivelului statal în raport cu cel internaţional.

Relaţiile dintre abordarea discriminării la nivelul ONU cu cea la nivel naţional pot fi evidenţiate prin detalierea unor elemente ale raportului periodic al României - prezentat la Geneva în perioada 2-10 august 2010 - legat de aplicarea Convenţiei internaţionale privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială.

Documentul menţionat este - în fapt - o sumă de patru rapoarte periodice (al 16-lea, 17-lea, 18-lea şi 19-lea), prezintă situaţia aplicării Convenţiei de către

România în perioada 1999-2010 şi a fost „însoţit" de două rapoarte neoficiale[222] ale ONG-urilor Romani Criss (referitor la situaţia romilor) şi Asociaţia Pro Regio Siculorum, Comitetul de Iniţiativă Bolyai şi Consiliul Naţional al Maghiarilor din Transilvania.

Membrii Comitetului ONU pentru eliminarea discriminării rasiale au exprimat aprecieri pentru eforturile depuse de România în scopul soluţionării problemelor cu care se confruntă minoritatea romilor, subliniindu-se că aceasta este prezentă în toate statele europene, astfel că este necesară o abordare europeană şi combaterea politicilor discriminatorii ale „*anumitor state europene*", în condiţiile în care romii sunt cetăţeni europeni, cu aceleaşi drepturi şi obligaţii. De asemenea, a fost apreciată recunoaşterea de către România a romilor ca victime ale Holocaustului.

Atât delegaţia României, cât şi membrii Comitetului au subliniat în cadrul dezbaterilor că aspecte cum ar fi autonomia teritorială nu fac obiectul Convenţiei pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială şi nu corespund mandatului Comitetului. La încheierea sesiunii au fost adresate o serie de recomandări României privind aplicarea Convenţiei pe parcursul următorilor doi ani, până la prezentarea următorului raport. Acestea au vizat în principal îmbunătăţirea metodelor de colectare a datelor pentru recensământ (în special a celor care vizează comunitatea romilor şi alte minorităţi), asigurarea unor informări cuprinzătoare pe dimensiunea măsurilor luate pentru prevenirea şi combaterea discriminării, respectiv integrarea socială a grupurilor defavorizate, precum şi intensificarea acţiunilor de informare a populaţiei privind discriminarea.[223]

Relaţia dreptului intern - pe dimensiunea nediscriminării - cu **Convenţia Europeană a Drepturilor Omului** are ca element central art. 14 al Convenţiei, care prevede că „*exercitarea drepturilor şi libertăţilor recunoscute de prezenta Convenţie trebuie să fie asigurată fără nici o discriminare bazata pe religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine naţională sau socială, apartenenţă la o minoritate naţională, avere, naştere sau orice altă situaţie*"; enumerarea din acest articol neavând un caracter limitativ, ci unul pur exemplificativ.

Interzicerea discriminării în materia drepturilor omului **nu are existenţă independentă**, în sensul că discriminarea nu este interzisă decât dacă priveşte un drept sau o libertate reglementată de Convenţie. Astfel, art. 14 nu este valabil decât pentru a te bucura de drepturile şi libertăţile garantate de Convenţie[224].

În acelaşi timp, jurisprudenţa Curţii Europene a Drepturilor Omului evidenţiază o serie de alte caracteristici pe dimensiunea nediscriminării:

- diferenţa de tratament între persoane plasate în situaţii analoage sau compatibile este discriminatorie dacă ea nu se bazează pe o justificare obiectivă şi rezonabilă, adică dacă nu urmăreşte un scop legitim sau dacă nu există un raport rezonabil de proporţionalitate între mijloacele utilizate şi scopul urmărit[225];

---

[222] Rapoartele respective nu au statut de documente de lucru ale ONU, nefiind asumate de către organizaţie sau de către Comitetul de experţi al CERD, conform informaţiilor Ministerului Afacerilor Externe.
[223] http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G10/449/07/PDF/G1044907.pdf?OpenElement.
[224] CEDO, cauza Rassmunssen c. Danemarca, hotărârea din 28 noiembrie 1984.
[225] CEDO, Cauza Frette c. Franţa, hotărârea din 26 februarie 2002; cauza Pretty c. Regatului Unit, hotârârea din 29 aprilie 2002.

- în acelaşi timp, art. 14 din Convenţie este încălcat nu numai în cazul în care statele aplică tratament diferit persoanelor care se află în situaţii analoage sau comparabile, ci şi în cazul în care statele nu aplică un tratament diferit persoanelor ale căror situaţii sunt substanţial diferite[226].

În **relaţia cu dreptul comunitar** specific, atunci când conceptele folosite de directive sunt cât mai largi, din raţiuni lesne de înţeles, legislaţia naţională nu defineşte clar criteriile de discriminare pe care doreşte să le sancţioneze. În cazul dizabilităţilor nu este clar ce fel de definiţie preferă legiuitorul, cea medicală sau cea socială, dacă doreşte să facă diferenţa între dizabilitatea percepută sau cea înregistrată. Atunci când se menţionează în legislaţie „*boală cronică necontagioasă*" rezultă că este preferată dizabilitatea înregistrată medical, dar în acelaşi text[227] este sancţionat „*comportamentul de respingere şi marginalizare generat de cauze specifice ...*", rezultând că se acordă atenţie dizabilităţii percepute şi care se manifestă social. Distincţia nu este numai teoretică, având implicaţii asupra soluţionării unui caz de discriminare, asupra modului în care urmează să fie dovedită discriminarea indirectă (evidenţe medicale, date statistice sau percepţia comună) şi modului în care urmează să justifice pârâtul existenţa unui interes legitim şi obiectiv şi dacă mijloacele de atingere a acelui scop sunt proporţionale şi necesare.

Aceleaşi probleme le regăsim şi pentru criteriul vârstă ori religie sau credinţă: nu sunt definiţii, ce soluţii se aleg – indicarea numerică a vârstei sau indicatorii biologico-medicali, spre deosebire de celelalte temeiuri ale discriminării, vârsta este un fenomen flexibil, se schimbă în mod constant; iar conceptul de religie sau credinţă, conform art. 9 al Convenţiei Europene a Drepturilor Omului şi jurisprudenţei CEDO[228], trebuie interpretat în sens cât mai larg, inclusiv dreptul de a nu avea o religie.

[226] CEDO, cauza Van Raalte c. Olanda, hotărârea din 21 februarie 1997; cauza Thlimmenos c. Grecia, hotărârea din 6 aprilie 2000.
[227] O.G. nr. 137/2000 republicată.
[228] CEDO, Cauza Buscarini şi alţii c. San Marino, hotărârea din 18 februarie 1999.

REALIZĂRI ALE AGENŢIEI UNIUNII EUROPENE PENTRU DREPTURI FUNDAMENTALE ÎN SPRIJINUL CETĂŢEANULUI PRIN REALIZAREA DE INSTRUMENTE INTERACTIVE *ON LINE*

Lector univ. dr. Marcela Monica STOICA[229]

Abstract. *According to the FRA's Founding Regulation: "[t]he Agency should take measures to raise the awareness of the general public about their fundamental rights, and about possibilities and different mechanisms for enforcing them în general, without, however, dealing itself with individual complaints." (Regulation (EC) no. 168/2007 establishing a European Union Agency for Fundamental Rights). în line with the Founding Regulation, the pilot project CLARITY (**CLARITY - Complaints, Legal Assistance and Rights Information Tool for You)** aims to enhance the knowledge about which non-judicial body with a human rights remit (national human rights institution (NHRI), equality body (EB) and/or ombudsperson institution) to turn to when fundamental rights are at stake.*

Key-words: human rights, complaints, awareness, equality.

1.Consideraţii introductive privind rolul şi activitatea Agenţiei Uniunii Europene pentru drepturi fundamentale

Drepturile fundamentale fac şi ele parte din conţinutul unor norme juridice, norme care reglementează relaţii sociale fundamentale care apar în procesul de instaurate, menţinere şi exercitare a puterii într-un stat. Drepturile omului constituie temelia statului de drept şi recunoaşterea lor în constituţiile statelor precum şi a garanţiilor care le susţin contribuie la aprecierea gradului de democratism al unei constituţii[230]

Acest aspect se extinde şi asupra organizaţiilor internaţionale, acestea fiind asociaţii de state, deci subiecte derivate de drept internaţionale. Ca urmare şi în Uniunea Europeană a apărut necesitatea adoptării unui document propriu privind drepturile omului care să cuprindă totalitatea drepturilor prevăzute anterior în documentele internaţionale şi europene dar şi o serie de drepturi moderne.

Astăzi vorbim despre Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene ca un rezultat al activităţii deosebite a celor care au crezut tot timpul în ideea unei cetăţenii europene.

Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene este parte a Tratatului de la Lisabona[231], intrat în vigoare la 1 decembrie 2009, şi consacră faptul că Uniunea Europeană se întemeiază pe valorile respectării demnităţii umane, libertăţii, democraţiei, egalităţii, statului de drept, precum şi pe

[229] Universitatea Creştină „Dimitrie Cantemir", Facultatea de Stiinţe politice, e-mail: stoica2015marcela@yahoo.com
[230] Victor Dan Zlătescu, Irina Moroianu Zlătescu, *Repere pentru o filosofie a drepturilor omului*, IRDO, Bucureşti, 1996, p.11.
[231] Tratatul privind funcţionarea Uniunii Europene (TFUE) şi Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE)

respectarea drepturilor omului, oferind cetăţenilor săi un spaţiu de libertate, securitate şi justiţie.

Deschisă acelor state europene care îşi asumă valorile sale – respectarea demnităţii umane, a libertăţii, a democraţiei, a statului de drept, precum şi a drepturilor omului – şi se angajează să le promoveze în comun, potrivit obligaţiilor ce le revin în urma aderării, Uniunea promovează coeziunea economică, socială şi teritorială precum şi solidaritatea între statele membre.

Paralel cu dezbaterile pentru un document fundamental al drepturilor omului în Uniunea Europeană, s-a decis extinderea competenţelor cunoscutului Centru European de Monitorizare a Rasismului şi Xenofobiei, creat în 1998, în scopul de a fi transformat într-o Agenţie a Drepturilor Fundamentale (FRA). Aceasta a fost instituită la 1 martie 2007, în baza Regulamentului Consiliului din 15 februarie 2007. Ea este un organism independent al Uniunii Europene, cu personalitate juridică, al cărui scop este de a susţine demersul Uniunii Europene de a garanta drepturile enunţate în Carta DrepturilorFundamentale a Uniunii Europene. Agenţia trebuie să acorde asistenţă instituţiilor, organelor, organismelor şi agenţiilor competente ale Comunităţii, precum şi autorităţilor statelor membre, în aplicarea dreptului european, a drepturilor fundamentale, pentru a le ajuta în asigurarea respectării depline a acestora atunci când iau măsuri sau definesc acţiuni potrivit art. 2 din Regulamentul menţionat.

În scopul realizări acestui obiectiv, Agenţiei îi revin mai multe sarcini, conform art. 4 din Regulament şi anume: de a colecta, înregistra, analiza şi difuza informaţii şi date pertinente, obiective, fiabile şi comparabile, inclusive rezultatele cercetărilor şi controalelor care îi sunt comunicate de către statele membre, de instituţiile Uniunii ca şi de organele şi agenţiile Uniunii, de către centrele de cercetare, organismele naţionale, organizaţiile neguvernamentale, ţările terţe şi organizaţiile internaţionale şi, în special, organelle competente ale Consiliului Europei (potrivit lit. a); de a pune la punct, în cooperare cu Comisia şi statele membre, metode şi norme pentru îmbunătăţirea comparabilităţii, obiectivităţii şi fiabilităţii datelor la nivel european (potrivit lit. b).

Agenţia trebuie, de asemenea, să realizeze sau să faciliteze cercetări şi anchete ştiinţifice, studii pregătitoare şi de fezabilitate sau să colaboreze la acestea, inclusiv, acolo unde este cazul, la cererea Parlamentului European, a Consiliului sau a Comisiei, cu condiţia ca această cerere să fie compatibilă cu priorităţile sale şi cu programul cadru anual (potrivit lit. c). Nu trebuie omis faptul că în baza aceluiaşi articol din Regulament, Agenţia trebuie să formuleze şi să publice, fie la cererea Parlamentului, a Consiliului sau a Comisiei, fie din proprie iniţiativă, concluzii şi avize asupra unor subiecte tematice specifice. De asemenea, ea mai trebuie ă publice: un raport anual pe probleme ale drepturilor fundamentale ale omului, care să sublinieze, totodată, exemplele de bune practici (potrivit art. 4 lit. d); rapoarte tematice având ca bază analize, cercetări şi studii proprii (potrivit lit. e); un raport anual de activitate (potrivit lit. f). În sfârşit, are obligaţia de a concepe o strategie de comunicare şi de a promova dialogul cu societatea civilă, în scopul sensibilizării publicului larg în privinţa drepturilor fundamentale şi al informării acestuia în în mod activ asupra lucrărilor sale (potrivit lit. g).

Domeniile tematice specifice ale Agenţiei pentru Drepturile Fundamentale sunt stabilite printr-un cadru de cercetare multianual. Primul cadru multianual a vizat perioada 2007- 2012, iar al doilea, perioada 2013- 2017.

Domeniile primului cadru multianual au fost fost circumscrise următoarelor teme: a) rasismul, xenofobia şi intoleranţa legată de acestea; b) discriminarea sexuală, rasială, etnică, religioasă sau bazată pe convingeri, pe dizabilitate, vârstă, orientare sexuală, apartenenţa la o minoritate sau bazată pe orice combinaţie a acestora (discriminare multiplă); c) despăgubirea victimelor; d) drepturile copilului, incluzând protecţia copiilor; e) dreptul de azil, imigrare şi integrarea imigranţilor; f) vizele şi controlul la frontieră; g) participarea cetăţenilor europeni la funcţionarea democratică a Uniunii; h) societatea informaţională şi, în mod special, respectarea vieţii private şi protecţia datelor cu caracter personal; un alt domeniu de interes îl constituie accesul la o justiţie eficientă şi independentă (i).[232]

Agenţia pentru Drepturile Fundamentale cooperează cu organele, oficiile şi agenţiile Uniunii, cu statele membre, organizaţiile guvernamentale şi organismele publice competente în domeniul drepturilor fundamentale din statele membre, inclusiv cu instituţiile naţionale de drepturile omului, organismele din domeniul egalităţii şi instituţiile de tip ombudsman. În mod deosebit, Agenţia are în vedere în activitatea sa rapoartele şi cercetările iniţiate de Comisia Europeană. Astfel, se evită dublarea şi se amplifică sinergia dintre activitatea Agenţiei şi serviciile Comisiei. De asemenea, Agenţia cooperează cu Organizaţia pentru Securitate şi Cooperare în Europa, cu Organizaţia Naţiunilor Unite şi cu alte organizaţii internaţionale.

Agenţia Uniunii Europene pentru Drepturi Fundamentale (FRA) realizează o serie de sondaje şi rapoarte. Totodată FRA are şi activităţi de culegerea de date şi expertiză de la actorii direct implicaţi în vederea revizuirii Deciziei Cadru a Consiliului 2008/913/JHA din 28 noiembrie 2008 privind combaterea anumitor forme şi expresii ale rasismului şi xenofobiei prin intermediul dreptului penal.

2. CLARITY- instrument online interactiv pentru apărarea drepturilor omului

CLARITY este un instrument online interactiv care are scopul de a veni în sprijinul celor care consideră că le-au fost încălcate drepturile fundamentale şi acoperă în prezent 12 state membre ale Uniunii Europene (Austria, Cipru, Finlanda, Franţa, Italia, Irlanda, Polonia, Portugalia, România, Slovacia, Spania şi Ungaria) şi este disponibil în limba engleză fiind lansat pe data de 6 Octombrie 2015.[233]

Institutul Român pentru Drepturile Omului participat ca partener în cadrul acestui proiect, din partea României. Obiectivul urmărit a fost poziţionarea României în rândul statelor care susţin şi asigură respectarea drepturilor fundamentale ale omului.

[232] Pentru mai multe detalii a se vedeas www.irdo.ro, www.*fra.eu,* www.eurolex.be
[233] www.fra.eu/en-node/clarity

Potrivit regulamentului de instituire, CLARITY are drept scop să identifice şi să ofere informaţii privind organismul non-judiciar cel mai adecvat pentru a rezolva o anumită problemă din sfera drepturilor fundamentale, pornind de la ideea că fiecare stat dispune de organisme publice de specialitate care pot oferi informaţii sau pot ajuta în situaţii de încălcare a drepturilor fundamentale.

Instrumentul online CLARITY acoperă diferite domenii ale drepturilor fundamentale, inclusiv zona non-discriminării. Instrumentul pilot vizează şi intermediari, pentru orientarea către un organism competent a victimelor cărora le-au fost încălcate drepturile fundamentale.

Proiectul CLARITY urmăreşte o strânsă colaborare şi implicarea directă a instituţiilor Ombudsmanului, instituţiilor naţionale pentru drepturile omului, organismelor privind egalitatea şi a altor instituţii şi organisme care pot oferi cetăţenilor sprijin în respectarea drepturilor fundamentale.

După cum am arătat mai sus, dacă cetăţeanul UE consideră că drepturile sale individuale conferite în temeiul art 23 TFUE au fost încălcate se poate plânge Comisiei Europene sau poate adresa o petiţie Parlamentului European.

Dreptul la sesizarea Ombudsman-ului Uniunii şi dreptul la petiţionare (art.43, art.44, CDFUE) reprezintă alte mecanisme de protecţie furnizate de Carta Drepturilor Fundamentale şi care au poziţionat echitabil şi just cetăţenia europeană în raport cu activitatea instituţiilor comunitare.

Dreptul cetăţeanului comunitar de a apela la instituţia Mediatorului European sau Ombudsman îşi are originea în Tratatul de la Maastricht în 1992. În termenii tratatului**,** orice cetăţean al Uniunii poate să se adreseze petiţii Mediatorului instituit conform dispoziţiilor articolului 138E. Mediatorul este numit de Parlamentul European şi este abilitat să primească plângerile cetăţenilor din statele membre ale Uniunii relative la administrare defectuoasă în activitatea instituţiilor sau oraganelor comunitare.

CLARITY este şi un instrument care pune totodată la dispoziţie informaţii asupra modului şi locului unde trebuie depusă o petiţie precum şi a locului celui mai apropiat de domiciliul persoanelor cărora le-au fost încălcate drepturile fundamentale în care acestea să poată primi asistenţă.

Bibliografie

DUCULESCU Victor, *Protecţia juridică a drepturilor omului - mijloace interne şi internaţionale*, Bucureşti, Editura Lumina Lex, 1998.
ZLĂTESCU, Victor Dan, Zlătescu, Irina Moroianu, *Repere pentru o filosofie a drepturilor omului*, IRDO, Bucureşti, 1996
Treaty of Lisbon: http://europa.eu/lisbon_treaty
www.irdo.ro
www.fra.eu
www.eurolex.be

Acknowledgment. *This paper was realised thanks to support provided by my colleagues from the Romanian Institute for Human Rrights and from European Union Agency for Fundamental Rights (National Parliamentary Focal Points) and has rather a promotion character.*

NECESITATEA NEDISCRIMINĂRII ÎN CADRUL PROCESULUI DE RESOCIALIZARE A TINERILOR DELINCVENŢI PROVENIŢI DIN GRUPURI VULNERABILE CARE AU SUFERIT CONDAMNĂRI

Bogdan DAVID[234]

Abstract: *Prin faptul că oferă un model de abordate integratoare, care ia în considerare crearea unui continuum de servicii care să asigure o intervenţie ce include prevenirea şi combaterea consumului şi traficului de droguri, precum şi tratamentul medical şi psihologic al persoanelor dependente şi reintegrarea socială post-cură, Strategia Naţională Antidrog poate fi o sursă de inspiraţie pentru eventualele strategii de îmbunătăţire a situaţiei persoanelor condamnate penal care aparţin unor grupuri vulnerabile.*

Cuvinte cheie: Nediscriminare, reintegrare socială, condamnare, tineri, delicvenţă

1. Aspecte introductive

Sancţiunea privativă de libertate constituie una dintre măsurile punitive cu efecte traumatice de durată asupra individului, atât în plan personal, cât şi social. Stigmatul „închisorii" este aplicat imediat după încarcerare şi, în majoritatea comunităţilor civilizate, se menţine pe tot parcursul vieţii, determinând efectul „bulgărelui de zăpadă" care, în timp, produce fragmentarea Eu-lui şi ruptura definitivă de societate. Intervenţia recuperativă trebuie, aşadar, să se focalizeze asupra instrumentării persoanei astfel încât, după liberare – moment consecutiv absolvirii de vină prin ispăşire, aceasta să dispună de resursele necesare pentru a surmonta consecinţele nefaste ale etichetării sociale şi ale eşecului relaţional. În acest sens, Tinerii (18 – 21 ani) – definită ca o categorie de vârstă cu particularităţi aparte, diferenţiaţi în mediul penitenciar din punct de vedere legislativ şi al tratamentului penal aplicat, se impun ca un segment populaţional vulnerabil, cu nevoi psiho-socio-educaţionale specifice. Personalitatea slab conturată, complianţa la influenţele mediului extern, inconsecvenţa psihocomportamentală, absenţa unor pattern-uri stabile de raportare la varietatea de indivizi şi situaţii cu care se confruntă pe parcursul vieţii, sunt numai câţiva dintre factorii care dimensionează intervenţia educativă şi de asistenţă psihosocială în cazul infractorilor juvenili şi asigură un indice sporit de reuşită comparativ cu alte categorii penale.[235]

Conceperea şi proiectarea demersului recuperativ în cazul tinerilor delincvenţi presupune însă o acţiune complexă, dublu orientată: de investigare a personalităţii şi adaptare la profilul acesteia, precum şi de ajustare la exigenţele mediului carceral şi la tipul de regim de detenţie aplicat. În acest context, luăm în

[234] Conf.univ.dr., Facultatea de Ştiinţe Juridice şi Administrative, Universitatea Creştină "Dimitrie Cantemir" - Bucureşti
[235] Tudor Amza.. Criminologie teoretică. Bucureşti: Editura Lumina Lex, 2000, p. 27:

discuţie prevederile Legii nr.275/2006 privind executarea pedepselor şi a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, cu modificările şi completările ulterioare, document care aduce în prim plan regimurile succesive de executare a pedepselor privative de libertate şi necesitatea individualizării traseului execuţional penal.

În aceste coordonate, ne-am propus să identificăm nevoile tinerilor care au săvârşit infracţiuni şi au fost condamnaţi la pedepse cu privare de libertate, iar prin elaborarea unor programe integrate de asistenţă şi consiliere educaţională, să vină în întâmpinarea nevoilor evidenţiate şi să contribuie la restabilirea echilibrului lor psihoemoţional.

Opţiunea pentru proiectarea unui model de intervenţie adresat acestei categorii de persoane private de libertate se justifică în contextul în care, deşi tinerii deţinuţi sunt catalogaţi în mediul penitenciar ca fiind persoane vulnerabile, grupul acestora rămâne, din perspectiva definirii direcţiilor specifice de asistenţă, o categorie de nişă, amplasată la limita dintre minoritate şi populaţia penitenciară adultă. Cu toate acestea, practicienii din sistemul penitenciar cunosc amploarea deosebită a fenomenelor de indisciplină şi a abaterilor de la regulamentele de ordine interioară manifestate în rândul persoanelor cu vârste cuprinse între 18 şi 21 ani, concretizate deseori prin acţiuni de revoltă şi nesupunere în raport cu exigenţele de mediu.[236] Ca argument justificativ am putea considera specificul personalităţii tinerilor aflată în formare, pe care se grefează multiplele reacţii inoportune produse de varietatea de stimuli contradictorii cărora subiecţii au trebuit să le facă faţă în momente consecutive, dizarmonice ale existenţei lor. Astfel, lucrul în penitenciarele profilate pe custodierea minorilor şi a tinerilor este perceput ca fiind o adevărată provocare, atât pentru echipele de management ale unităţii, cât şi pentru personalul care îşi desfăşoară activitatea în sectorul operativ.

2. Tratamentul tinerilor infractori. Individualizarea traseului execuţional penal

Condiţia de bază privind menţinerea securităţii în mediul penitenciar este aceea de ordine şi disciplină, atât în rândul deţinuţilor, cât şi al personalul.

În prezent, în unităţile de detenţie din România, activitatea de recuperare a persoanelor private de libertate este structurată pe două direcţii majore de intervenţie: educaţie şi asistenţă psihosocială. Deşi impropriu, termenul „reintegrare socială" funcţionează ca acoperitor pentru componentele menţionate şi face trimitere la totalitatea activităţilor şi programelor concepute şi desfăşurate în mod organizat, orientate spre provocarea unor schimbări observabile şi durabile în comportamentul subiecţilor, cu efecte pozitive în planul reinserţiei sociale postcondamnatorii.[237]

Administraţia Naţională a Penitenciarelor promovează o politică educaţională şi de asistenţă psihosocială orientată, în principal, în următoarele direcţii: instruire şcolară, formare profesională, educaţie şi cultură, educaţie fizică şi sport, asistenţă psihologică, asistenţă socială.

---

[236] Bălan, Ana. Sistemul penitenciar din România. Realităţi şi perspective în procesul de integrare europeană şi euro-atlantică. Ministerul Apărării Naţionale, Colegiul Naţional de Apărare. Bucureşti.2002, p. 77:

[237] Florian Gheorghe. Psihologie penitenciară. Bucureşti: Editura Oscar Print.2002, p.133:

Relativ la traseul execuţional penal parcurs de către persoanele condamnate la pedepse privative de libertate, se diferenţiază trei etape majore: adaptarea la viaţa instituţională, executarea propriu – zisă a pedepsei şi pregătirea pentru liberare, iar fiecărui moment îi corespund anumite particularităţi, reflectate în plan personal şi în plan instituţional.

Sunt considerate categorii vulnerabile, cu cerinţe speciale de asistenţă şi protecţie: minorii, tinerii (18 – 21 ani) şi femeile, intervenţia recuperativă destinată acestora realizându-se prin activităţi şi metode de lucru specifice, integrate în cadrul unui demers recuperativ adaptat particularităţilor psihosomatice şi nevoilor de dezvoltare personal identificate (ex.: vârstă, stadiu de dezvoltare, condiţia psihosomatică etc.).[238]

În cazul minorilor şi tinerilor care au săvârşit infracţiuni, finalitatea demersurilor recuperative vizează, cu prioritate, formarea/dezvoltarea comportamentelor dezirabile social şi prevenirea terţiară a recidivei. Educaţia şi asistenţa de specialitate a categoriilor vulnerabile include programe educative, terapeutice, sportive, recreative, culturale, planificate în funcţie de durata petrecută în penitenciar, astfel încât perioada executării pedepsei să fie concepută sub forma unui demers constructiv.

Centrul intervenţiilor educative adresate minorilor şi tinerilor care au comis fapte penale este instruirea şcolară, sens în care eforturile personalului de educaţie din instituţiile de detenţie este orientat, prioritar, spre continuarea procesului de şcolarizare a persoanelor custodiate. Învăţământul în mediul instituţionalizat vine în întâmpinarea acestor carenţe şi contribuie la adoptarea unui regim de viaţă disciplinat şi responsabil. În completarea acestora, personalul de specialitate de la nivelul penitenciarului, desfăşoară activităţi extracurriculare şi de suport psiho-pedagogic.

Toţi minorii şi tinerii privaţi de libertate beneficiază de asistenţă adecvată pentru pregătirea lor la întoarcerea în comunitate. Aceasta vizează facilitarea revenirii în familie sau identificarea unor alternative de suport social şi orientarea spre instituţii publice/organizaţii neguvernamentale competente în materie de asistenţă socială şi îngrijire medicală.

Activitatea recuperativă trebuie să însemne crearea unui cadru de suport comunitar pentru facilitarea reinserţiei sociale, prin stabilirea de parteneriate cu sectorul public şi privat. În contextul colaborărilor interinstituţionale, se stabilesc bazele desfăşurării unor proiecte comune de intervenţie recuperativă, un rol esenţial revenind, astfel, instituţiilor şi organizaţiilor din societatea civilă. Prin menţinerea legăturii persoanelor private de libertate cu mediul de suport, şi în sens larg, cu comunitatea, se urmăreşte, pe de o parte, diminuarea efectelor negative ale privării de libertate, iar pe de altă parte, implicarea comunităţii în procesul de reintegrare socială.[239] Eficienţa activităţilor desfăşurate în colaborare este condiţionată de diversificarea ofertei de colaborări şi de activităţi, de gradul de implicare a părţilor, precum şi de sustenabilitatea dobândită ulterior finalizării proiectelor.

---

[238] Eliott, S. Delbert. Health enchancing and health compromising lifestyles. În Promoting the health of adolescents: New directions for the twenty-first century. New York: Oxford University Press. 1993, p. 200:

[239] Durnescu Ioan. Manualul consilierului de reintegrare socială şi supraveghere. Craiova: Editura Sitech.2001, p. 252:

Pentru asigurarea vizibilităţii şi a continuităţii demersurilor derulate la nivelul instituţiei penitenciare, se impune permanenta mediatizare şi promovare a activităţilor realizate cu sprijinul partenerilor sociali.

Având ca punct de plecare reglementările internaţionale şi europene în material drepturilor omului, respectiv a drepturilor copilului, la care România a aderat, reforma legislativă din justiţia penală, alături de asistenţa tehnică şi cooperarea inter-jurisdicţională în plan european şi internaţional, avem în vedere o perspectivă mai amplă asupra surselor cadru ale reglementării sancţiunilor privative şi neprivative de libertate. Colaborarea unităţilor penitenciare cu instituţiile publice şi organizaţiile nonguvernamentale se înscrie în liniile directoare ale cadrului internaţional şi european, acesta furnizând norme, valori şi principii cu caracter universal.

3. Procesul de reintegrare socială – o necesitate

Reintegrarea socială a persoanelor private de libertate reprezintă un proces care îşi are începuturile în faza execuţional – penală. Un rol esenţial al serviciului penitenciar este acela al pregătirii persoanelor private de libertate pentru perioada post-detenţie.[240] Pentru atingerea acestui obiectiv este necesară corelarea nevoilor persoanelor private de libertate cu programele de educaţie, asistenţă psihologică şi asistenţă socială şi demersul de incluziune socială. Totodată, pentru succesul componentei de reintegrare socială este necesar concursul comunităţilor locale, în dubla lor calitate: de parteneri ai serviciului penitenciar şi de beneficiari ai întregului proces de reintegrare socială a persoanelor private de libertate sau care au executat pedepse privative de libertate.

Sistemul administraţiei penitenciare, prin Administraţia Naţională a Penitenciarelor şi unităţile subordonate, ca instituţii publice de interes naţional, contribuie la apărarea ordinii publice şi a siguranţei naţionale prin asigurarea pazei, escortării, supravegherii, aplicarea regimului de detenţie şi organizarea de activităţi educaţionale, de asistenţă psihologică şi asistenţă socială destinate reintegrării sociale a persoanelor private de libertate. În aceste coordonate, Administraţia Naţională a Penitenciarelor şi unităţile subordonate evaluează permanent nevoile educaţionale, de asistenţă psihologică şi asistenţă socială ale persoanelor private de libertate, procesul menţionat constituind baza strategiei de reintegrare socială a acestora.[241] Individualizarea şi planificarea traseului execuţional, prin organizarea şi desfăşurarea activităţilor de instruire şcolară, de formare profesională, a programelor educaţionale, de asistenţă psihologică şi asistenţă socială constituie demersuri curente asumate la nivelul tuturor locurilor de deţinere pentru realizarea funcţiei educative a pedepsei sau a unei măsuri privative de libertate.

Legislaţia în domeniul execuţional-penal prevede responsabilitatea instituţiei penitenciare, a centrelor de reeducare, de a organiza şi desfăşura activităţi educaţionale, culturale, terapeutice, de consiliere psihologică şi asistenţă socială, instruire şcolară şi formare profesională, pe durata detenţiei, în

[240] Butoi Tudorel, Criminologie. Comportamente criminale. Bucureşti: Editura Solaris Print.2009, p. 307:
[241] Florian Gheorghe, Fenomenologie penitenciară. Bucureşti: Editura Oscar Print.2006, p. 183:

vederea facilitării reintegrării sociale a persoanelor custodiate.[242] Pregătirea pentru liberare şi reintegrare socială începe imediat după primirea în locul de deţinere, stabilirea unui regim de executare a pedepsei privative de libertate necesitând întocmirea unui *Plan de evaluare şi intervenţie educativă şi terapeutică* pentru fiecare persoană condamnată. Persoanele private de libertate beneficiază, în manieră individualizată, de intervenţii recuperative, minorii, tinerii (18 – 21 ani) şi femeile evidenţiindu-se ca fiind categorii vulnerabile, din perspectiva necesităţii de adaptare a demersurilor educative, de asistenţă psihologică şi asistenţă socială la particularităţile psihosomatice şi nevoile de dezvoltare personală. Activităţile specifice de educaţie, asistenţă psihologică şi asistenţă socială, coordonate de către personalul de specialitate, exclusiv în perioada traseului execuţional, reprezintă o condiţie necesară, dar nu şi suficientă a reintegrării sociale.[243] Standardele calitative în formarea profesională a specialiştilor implicaţi în implementarea prezentei *Strategii* şi resursele alocate domeniului condiţionează creşterea şanselor de reintegrare a persoanei private de libertate în societate, cu riscuri diminuate de recidivă.

Având în vedere că persoanele private de libertate aparţin comunităţii, instituţiile partenere, în îndeplinirea atribuţiilor ce le revin, apreciază ca prioritară crearea unui mecanism interinstituţional, articulat, care să asigure, în baza unei viziuni comune, parcurgerea etapelor succesive ale procesului de reintegrare socială.

Ministerul Muncii, Familiei şi Protecţiei Sociale, prin instituţiile aflate sub autoritatea sa, respectiv Agenţia Naţională pentru Ocuparea Forţei de Muncă şi Direcţia Protecţia Copilului, se implică şi sprijină procesul de reintegrare socială a persoanelor private de libertate şi a celor care au executat pedepse privative de libertate, prin organizarea cursurilor de calificare profesională şi facilitarea ocupării unui loc de muncă, respectiv prin monitorizarea respectării drepturilor copilului în locurile de deţinere, precum şi în perioada post-detenţie.

Ministerul Afacerilor Interne, prin instituţiile subordonate, se implică în facilitarea procesului de reintegrare socială, prin asigurarea activităţilor educative, culturale, terapeutice, de consiliere psihologică şi asistenţă socială pentru persoanele aflate în custodia locurilor de deţinere din subordinea sa, precum şi prin implicarea în etapa post-detenţie, raportat la responsabilităţile care îi revin prin prisma atribuţiilor conferite de lege.[244] Desfăşurarea, în colaborare cu alte instituţii şi autorităţi publice centrale şi locale a unor campanii şi proiecte de prevenire a infracţionalităţii şi delincvenţei juvenile reprezintă, de asemenea, una dintre priorităţile asumate de Ministerul Afacerilor Interne, în contextul general al problematicii reintegrării sociale şi, implicit, a reducerii riscului de recidivă.

Activitatea recuperativă trebuie să însemne crearea şi dezvoltarea unui cadru de suport comunitar pentru facilitarea reintegrării sociale, prin stabilirea de parteneriate între sectorul public şi privat. Colaborarea unităţilor penitenciare cu instituţiile, autorităţile publice centrale şi locale, organizaţiile

[242] Oancea Ion.. Drept execuţional penal. Bucureşti: Editura All, 1996, p.157:
[243] Mitrofan Nicolae, Zdrenghea Vasile, Butoi Tudorel. Psihologie judiciară. Editura Şansa SRL, Bucureşti, 2012, p. 364:
[244] Grecu Florentina, Rădulescu Sorin, Delincvenţa juvenilă în societatea contemporană. Studiu comparativ între Statele Unite şi România. Bucureşti: Editura Lumina Lex, 2003, p. 161:

neguvernamentale cu atribuţii în domeniul facilitării reintegrării sociale a persoanelor private de libertate se înscrie în liniile directoare ale cadrului internaţional şi european, acesta furnizând norme, valori şi principii cu caracter universal şi cu aplicabilitate privind tratamentul beneficiarilor.

În contextul colaborărilor interinstituţionale, este necesară stabilirea bazelor desfăşurării unor proiecte comune de intervenţie recuperativă, un rol esenţial revenind, astfel, instituţiilor şi organizaţiilor din societatea civilă. Prin menţinerea legăturii persoanelor private de libertate cu mediul de suport şi, în sens larg, cu comunitatea, se urmăreşte, pe de o parte, diminuarea efectelor negative ale detenţiei, iar pe de altă parte, implicarea comunităţii în procesul de reintegrare socială. Dezvoltarea unor mecanisme de facilitare a reintegrării sociale creează oportunitatea atragerii de fonduri externe prin promovarea unor proiecte comune, destinate îmbunătăţirii condiţiilor de detenţie şi asistenţei asigurate persoanelor custodiate.[245] Obţinerea de rezultate în cadrul activităţilor desfăşurate în colaborare este condiţionată de diversificarea demersurilor comune, de gradul de implicare activă a părţilor, precum şi de sustenabilitatea dobândită ulterior finalizării proiectelor cu fonduri externe. Pentru asigurarea vizibilităţii şi a continuităţii demersurilor derulate la nivelul partenerilor instituţionali, se impune constanta mediatizare şi promovare a activităţilor realizate, inclusiv cu sprijinul societăţii civile.

În absenţa unui cadru normativ corespunzător privind un sistem interinstituţional, interactiv, articulat şi funcţional, care să continue demersurile educaţionale, de asistenţă psihologică şi asistenţă socială din perioada detenţiei / internării, rezultatele astfel obţinute îşi vor reduce eficienţa, fapt care impune, cu necesitate, promovarea şi implementarea unei „Strategii de reintegrare socială a persoanelor private de libertate", asumată la nivel naţional.[246] Este necesară o nouă abordare orientată către continuarea şi concretizarea demersurilor de incluziune socială, iniţiate încă din perioada detenţiei, prin contribuţia instituţiilor, autorităţile publice centrale, locale şi a organizaţiilor neguvernamentale, care activează sau au vocaţia de a activa în domeniul asistenţei post-detenţie.

Un astfel de demers îşi propune să creeze cadrul instituţional necesar reintegrării sociale a persoanelor private de libertate, evidenţiind rolul activ pe care factorii instituţionali şi comunitari ar trebui să-l dobândească, printr-o acţiune convergentă, în raport cu dezideratul reintegrării sociale a persoanelor ce au antecedente penale. Astfel, pot fi identificate şi mobilizate resursele necesare pentru a sprijini eforturile persoanelor private de libertate şi a persoanelor care au executat pedepse privative de libertate de a-şi redobândi un rol social stabil şi de a se desista în raport cu instrumentele de asistenţă socială.

Actualele reglementări nu fac referire într-o manieră completă şi suficient de sistematică la aspectele de cooperare şi complementaritate în asigurarea asistenţei acordate persoanelor private de libertate de personalul unităţilor penitenciare, alături de consilierii de probaţiune sau de reprezentanţii altor

[245] Poledna Sorina (coordonator), Modalităţi de intervenţie psihosocială în activitatea de probaţiune. Cluj-Napoca: Editura Presa Universitară Clujeană, 2002,p. 103:
[246] Cartea Verde/*COM/2011/0327 final*/Consolidarea încrederii reciproce în spaţiul judiciar european. Carte verde privind aplicarea legislaţiei UE referitoare la detenţie în cadrul justiţiei penale:

instituţii, autorităţi publice centrale şi locale, precum şi ai organizaţiilor neguvernamentale cu rol sau vocaţie de a activa în domeniul asistenţei post-detenţie. Deşi activităţile instituţiei penitenciare şi ale altor instituţii şi autorităţi publice, în beneficiul persoanelor private de libertate, se intersectează, conform reglementărilor în vigoare, nevoile populaţiei carcerale, raportat la premisele reale ale reintegrării sociale reclamă existenţa unui cadru normativ şi a unui sistem inter-instituţional, care să asigure un plus de interactivitate şi funcţionalitate. Politica penală are un rol determinant, din perspectiva dezvoltării cadrului de colaborare şi complementaritate al instituţiilor, autorităţilor publice şi organizaţiilor neguvernamentale cu rol vocaţie de a activa în domeniul asistenţei post-detenţie, prin stabilirea clară a atribuţiilor şi responsabilităţilor actorilor sociali implicaţi.[247]

4. Parteneriatul între instituţii publice şi organizaţii neguvernamentale

Proiectul Ex-Offenders Community of Practice recomandă ca toate serviciile relevante să fie implicate în procesul de reintegrare socială a persoanelor care au executat pedepse privative de libertate. Acestea ar trebui sprijinite prin acorduri formale, dacă se consideră oportun şi ar trebui implementate în instituţiile europene, la nivel de guverne naţionale, în rândul furnizorilor de servicii, la nivel regional şi local, pentru instituţiile publice şi organizaţiile neguvernamentale, indiferent de nivel. Proiectul Ex-Offenders Community of Practice recomandă ca toţi cei care lucrează cu persoanele private de libertate şi persoanele care au executat pedepse privative de libertate să fie instruiţi într-o abordare cât mai actuală şi eficientă a reintegrării sociale.[248] Acest proces va include creşterea gradului de conştientizare şi înlăturarea prejudecăţilor opiniei publice, sprijinirea furnizorilor de servicii şi a altor persoane fizice şi juridice care pot fi receptive la munca cu această categorie de beneficiari, indiferent de vârstă.

- **Evaluarea**

Este recomandat, de asemenea, ca evaluarea detaliată şi sistemică a fiecărei persoane să fie realizată de către instituţiile cu atribuţii în domeniu, într-un stadiu incipient, astfel încât aceasta să poată beneficia de cel mai adecvat sprijin pe durata detenţiei, în perioada de pregătire pentru liberare, precum şi în etapa post-detenţie.

- **Legătura cu familia/comunitatea**

Proiectul recomandă ca menţinerea şi consolidarea legăturilor cu familia – prin instruirea personalului, crearea unei culturi în penitenciar orientată spre implicarea familiilor în susţinerea persoanelor custodiate pe perioada detenţiei, cât şi după punerea în libertate – să fie o prioritate a procesului de reintegrare socială şi o contribuţie pentru reducerea riscului de recidivă.

- **Iniţiative cu privire la încadrarea în muncă, instruire şi educaţie**

[247] Stănişor Emilian, Bălan Ana, Pripp Cristina. Universul carceral. Culegere de studii de criminologie şi penologie. Bucureşti: Editura Oscar Print, 2004, p. 355:
[248] Sampson J. Robert. The embeddedness of child and adolescent development: A community-level perspective on urban violence. În Violence and childhood în the inner city. Cambridge, England: Cambridge University Press, 2007, p. 85:

Proiectul Ex-Offenders Community of Practice recomandă ca o prioritate a procesului de reintegrare socială, creşterea ratei de angajare, atât prin asigurarea unei instruiri, educaţii adecvate şi a acumulării unei experienţe în muncă, cât şi prin legături pozitive cu angajatorii şi furnizorii de instruire, precum şi printr-o legislaţie şi o practică antidiscriminatorie. Deci, principalele aspecte problematice circumscrise domeniului reintegrare socială, în stadiul actual de edificare a politicii penale în România, care rezultă din documentele enumerate anterior şi care fundamentează direcţiile de acţiune ale prezentei *Strategii*, sunt organizate pe următoarele dimensiunilor.

Domeniul reintegrării sociale dispune de personal calificat, numărul fiind, însă, insuficient pentru a asigura implicarea tuturor persoanelor private de libertate şi persoanelor care au executat pedepse privative de libertate în demersuri recuperative, precum şi pentru a creşte calitatea activităţilor desfăşurate.[249] Progresul înregistrat în dezvoltarea cadrului normativ, metodologic şi instrumental de asistare a persoanelor private de libertate este grevat de un deficit acut de resurse umane în structurile de reintegrare socială de la nivelul sistemului penitenciar**.** Numărul insuficient de specialişti influenţează, în sens negativ, traseul execuţional al persoanelor condamnate, prin absenţa ori calitatea redusă a intervenţiilor asigurate, cu efecte directe asupra riscului de recidivă.[250] O situaţie similară se regăseşte şi la nivelul centrelor de reţinere şi arestare preventivă din subordinea Ministerului Administraţiei şi Internelor.

Din perspectiva pregătirii profesionale continue, se impune diversificarea curriculei cursurilor de formare sau perfecţionare a personalului implicat în asistenţa educaţională, psihologică, socială a persoanelor private de libertate, ca premisă pentru creşterea standardelor calitative ale activităţilor aferente procesului de reintegrare socială.[251] Abordarea integrată reclamă, astfel, identificarea constantă a nevoilor de formare profesională de la nivelul tuturor instituţiilor şi autorităţilor publice, cu responsabilităţi în etape succesive ale procesului de reintegrare socială a persoanelor private de libertate şi a celor care au executat pedepse privative de libertate.

Concluzii:

Reconfigurarea colaborării interinstituţionale vizează asigurarea unui continuum de servicii sociale, intervenţii de asistenţă şi consiliere individualizate, sistematice, adaptate nevoilor persoanelor private de libertate sau persoanelor care au executat pedepse privative de libertate. Aceste activităţi vor răspunde atât nevoilor specifice etapei de pregătire pentru liberare, cât şi etapei post-detenţie. În acest sens, complementar eforturilor investite de instituţiile şi autorităţile publice centrale şi locale, cointeresarea reprezentanţilor societăţii civile este benefică pentru dezvoltarea reţelelor de sprijin la nivelul comunităţii, continuându-se, astfel, demersurile recuperative iniţiate în perioada detenţiei.

[249] Preda Vasile, Profilaxia delincvenţei şi reintegrarea socială. Bucureşti: Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981, p.61:
[250] Preda Vasile. Delincvenţa juvenilă, o abordare multidisciplinară. ClujNapoca: Presa Universitară Clujeană, 1998, p.99:
[251] Poledna Sorina (coordonator), Modalităţi de intervenţie psihosocială în activitatea de probaţiune. Cluj-Napoca: Editura Presa Universitară Clujeană, 2002, p. 224.

Bibliografie:

1. Tudor Amza. Criminologie teoretică. Bucureşti: Editura Lumina Lex, 2000;
2. Bălan, Ana. Sistemul penitenciar din România. Realităţi şi perspective în procesul de integrare europeană şi euro-atlantică. Ministerul Apărării Naţionale, Colegiul Naţional de Apărare. Bucureşti.2002;
3. Florian Gheorghe. Psihologie penitenciară. Bucureşti: Editura Oscar Print.2006;
4. Eliott, S. Delbert. Health enchancing and health compromising lifestyles. În Promoting the health of adolescents: New directions for the twenty-first century. New York: Oxford University Press. 1993;
5. Durnescu Ioan. Manualul consilierului de reintegrare socială şi supraveghere. Craiova: Editura Sitech.2001;
6. Butoi Tudorel.. Criminologie. Comportamente criminale. Bucureşti: Editura Solaris Print.2009;
7. Oancea Ion. Drept execuţional penal. Bucureşti: Editura All, 1996;
8. Mitrofan Nicolae, Zdrenghea Vasile, Butoi Tudorel. Psihologie judiciară. Editura Şansa SRL, Bucureşti, 2012;
9. Grecu Florentina, Rădulescu Sorin, Delincvenţa juvenilă în societatea contemporană. Studiu comparativ între Statele Unite şi România. Bucureşti: Editura Lumina Lex, 2003;
10. Poledna Sorina (coordonator), Modalităţi de intervenţie psihosocială în activitatea de probaţiune. Cluj-Napoca: Editura Presa Universitară Clujeană, 2002;
11. Stănişor Emilian, Bălan Ana, Pripp Cristina. Universul carceral. Culegere de studii de criminologie şi penologie. Bucureşti: Editura Oscar Print, 2004;
12. Sampson J. Robert. The embeddedness of child and adolescent development: A community-level perspective on urban violence. În Violence and childhood în the inner city. Cambridge, England: Cambridge University Press, 2007;
13. Preda Vasile, Profilaxia delincvenţei şi reintegrarea socială. Bucureşti: Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981;
14. Preda Vasile. Delincvenţa juvenilă, o abordare multidisciplinară. ClujNapoca: Presa Universitară Clujeană, 1998.

DISCRIMINAREA POZITIVĂ CA MIJLOC DE PROTECȚIE A DREPTURILOR FEMEII

Mariana Narcisa RADU[*]
Mihnea Dan RADU[**]

Abstract: *Discrimination against women is unfortunately a reality of our times, which must be overcome through effective legislative means. în order to ensure a full and effective equality of rights of all persons, regardless of gender, the State has recourse to so-called positive discrimination that grants preferential treatment to certain categories to compensate for vulnerabilities. în this material, the main measures of this nature în national legislation are analyzed.*

Keywords: discriminare, femei, acţiuni afirmative, egalitate de şanse

Dreptul fiecărei persoane la protecţie împotriva discriminărilor constituie un drept universal recunoscut, printre altele, în Declaraţia Universală a Drepturilor Omului[252], care proclamă chiar în art. 1 faptul că toate fiinţele umane se nasc libere şi egale în demnitate şi în drepturi, în timp ce în alin. 2 consacră principiul nediscriminării, arătând că fiecare om se poate prevala de toate drepturile şi libertăţile enunţate în conţinutul ei, fără nicio deosebire, de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, de origine naţionala sau socială, avere, naştere sau orice alte împrejurări.

Totodată, protecţie împotriva actelor de discriminare găsim în Pactul Naţiunilor Unite privind drepturile civile şi politice şi drepturile economice, sociale şi culturale, în Convenţia europeană de apărare a drepturilor omului şi libertăţilor fundamentale, semnate de toate statele membre, în Directiva 222/78/CE de creare a unui cadru general în favoarea tratamentului egal privind ocuparea forţei de muncă şi condiţiile de muncă[253], precum şi în Directiva Consiliului 2000/43/CE cu privire la implementarea principiului tratamentului egal între persoane indiferent de originea rasială sau etnică[254].

În consens cu dispoziţiile amintite sunt şi cele din Convenţia nr. 111 a Organizaţiei Internaţionale a Muncii care interzice discriminarea în ceea ce priveşte ocuparea forţei de muncă[255].

---

[*] Lect. univ. dr. asociat, Universitatea Creştină „Dimitrie Cantemir", Facultatea de Drept Cluj, narcisaradu@gmail.com
[**] Lect. univ. dr., Universitatea Creştină „Dimitrie Cantemir", Facultatea de Drept Cluj, mihnea7@gmail.com

[252] Declaraţia Universală a Drepturilor Omului, adoptată la 10 decembrie 1948 de către Adunarea generală a O.N.U

[253] Directiva 222/78/CE- Directiva Consiliului Uniunii Europene de creare a unui cadru general în favoarea tratamentului egal privind ocuparea forţei de muncă şi condiţiile de muncă din 27 noiembrie 2000

[254] Directiva Consiliului 2000/43/CE cu privire la implementarea principiului tratamentului egal între persoane indiferent de originea rasială sau etnică.

[255] Convenţia nr. 111/1958 privind discriminarea în domeniul ocupării forţei de muncă şi exercitării profesiei, Adoptată de Conferinţa generală a Organizaţiei Internaţionale a Muncii în cea de-a patruzeci şi doua sesiune la 26 noiembrie 1968. România a ratificat Convenţia prin Decretul nr. 284, publicat în Buletinul Oficial al României, partea I, nr. 81, din 6 iunie 1973.

Aşa cum reiese din conţinutul documentelor amintite discriminarea pe criterii de gen este interzisă, indiferent de domeniul în care ea se manifestă. Cu toate acestea, femeile au fost şi continuă să facă obiectul unor importante discriminări, manifestate în mai toate mediile vieţii sociale[256].

Realizându-se amploarea actelor de discriminare privitoare la femei şi necesitatea punerii în aplicare a principiilor enunţate în Declaraţia asupra eliminării discriminării faţă de femei ce necesita adoptarea de măsuri pentru eliminarea acestei discriminări sub toate formele şi manifestările ei, s-a impus adoptarea Convenţiei asupra eliminării tuturor formelor de discriminare faţă de femei, ce a fost ratificată de ţara noastră, aşa cum am văzut, la 26 noiembrie 1981.

În viziunea statelor părţi la această Convenţie, discriminarea faţă de femei violează principiile egalităţii în drepturi şi respectului demnităţii umane, împiedicând participarea femeilor, în aceleaşi condiţii ca bărbaţii, la viaţa politică, socială, economică şi culturală din ţara lor, creând, totodată, obstacole creşterii bunăstării societăţii şi a familiei şi împiedicând femeile să-şi servească ţara şi omenirea în deplinătatea posibilităţilor lor.

Potrivit dispoziţiilor art. 1 din Convenţie, expresia discriminare faţă de femei vizează "orice diferenţiere, excludere sau restricţie bazată pe sex, care are drept efect sau scop să compromită ori să anihileze recunoaşterea, beneficiul şi exercitarea de către femei, indiferent de starea lor matrimonială, pe baza egalităţii dintre bărbat şi femeie, a drepturilor omului şi libertăţilor, fundamentale, în domeniile politic, economic, social, cultural şi civil sau în orice alt domeniu".

Odată cu adoptarea unor instrumente juridice adecvate, comunitatea internaţională s-a concentrat şi asupra constituirii unor organisme şi mecanisme eficiente pentru garantarea şi protejarea drepturilor femeii, urmărind, aşa cum se arată în literatura de specialitate, cunoaşterea evoluţiilor în acest domeniu şi elaborarea unor recomandări adecvate[257].

La nivel intern, problematica discriminării femeilor a fost abordată atât de către organizaţiile ce se ocupă de promovarea şi protecţia drepturilor femeilor, de către specialişti din diverse domenii (sociologi, psihologi, drept)[258] cât şi la nivel

---

[256] În conţinutul Convenţiei asupra eliminării tuturor formelor de discriminare faţă de femei statele părţi îşi arată preocuparea vis-a-vis de faptul că, în situaţiile de sărăcie, femeile au un acces minim la alimentaţie, servicii medicale, educaţie, pregătire profesională, precum şi la angajarea în muncă şi la satisfacerea altor necesităţi. Convenţia a fost adoptată de Adunarea generală a Naţiunilor Unite prin Rezoluţia 34/180 din 18 decembrie 1979, intrată în vigoare la 3 septembrie 1981, conform dispoziţiilor art. 27(1.). România a ratificat Convenţia la 26 noiembrie 1981 prin Decretul nr. 342, publicat în „Buletinul Oficial al României", partea I, nr. 94 din 28 noiembrie 1981. A se vedea şi reglementările cuprinse în Directiva 2010/41/UE a Parlamentului European şi a Consiliului din 7 iulie 2010 privind aplicarea principiului egalităţii de tratament între bărbaţii şi femeile care desfăşoară o activitate independentă şi de abrogare a Directivei 86/613/CEE a Consiliului; Directiva 2010/18/UE a Consiliului din 8 martie 2010 de punere în aplicare a Acordului-cadru revizuit privind concediul pentru creşterea copilului încheiat de BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP şi CES şi de abrogare a Directivei 96/34/CE; Directiva 92/85/CEE a Consiliului din 19 octombrie 1992 privind introducerea de măsuri pentru promovarea îmbunătăţirii securităţii şi a sănătăţii la locul de muncă în cazul lucrătoarelor gravide, care au născut de curând sau care alăptează.

[257] Pentru detalii a se vedea Tomescu M., *Protecţia şi promovarea drepturilor femeilor la nivel internaţional*, Monitorul cultural-educativ nr. 1/2009, p. 82-101

[258] Potrivit Strategiei naţionale în domeniul egalităţii de şanse şi de tratament între femei şi bărbaţi şi Planul general de acţiuni pentru implementarea Strategiei, pentru o perioadă de 4 ani, respectiv 2014 – 2017, "Pentru o lungă perioadă de timp, politicile de promovare a egalităţii între femei şi bărbaţi au fost considerate în mod exclusiv o chestiune despre şi pentru femei şi asta, dintr-un motiv foarte bine întemeiat: cel al recuperării unui semnificativ decalaj istoric între femei şi bărbaţi". Stategia a fost aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 1050/2014, publicată în M. Of. nr. 890 din 08.12.2014. Totodată, diverse studii şi cercetări relevă nivelul discriminării femeilor în ţara noastră. A se vedea în acest sens Raportul Femina. Cercetare naţională asupra discriminării de gen pe piaţa muncii din România, Bucureşti, 2011, disponibil la: http://www.fundatia.ro/mara/sites/default/files/Raportul%20Femina%20Cercetare%20nationala%20asupra%20discrimi

legislativ. În literatura de specialitate se arată că discriminarea femeilor violează un principiu fundamental al drepturilor omului şi anume principiul egalităţii în drepturi şi, în acelaşi timp, încalcă unul dintre drepturile fundamentale ale omului şi anume egalitatea femeii cu bărbatul[259]. Un alt autor afirmă că, discriminarea pe criterii de gen este expresia „ultimei inegalităţi" şi a ultimei injustiţii suportate de femei la locul de muncă, ea remarcându-se prin aplicarea unei „duble discriminări", şi anume, aceea suportată nemijlocit din partea factorilor de agresiune internă, dar şi a mediului social de proximitate ori a opiniei publice[260].

Cu toate acestea, dând curs prevederilor care impun statelor părţi la pactele internaţionale ale drepturilor omului obligaţia să asigure egalitatea drepturilor bărbatului şi femeii în exercitarea tuturor drepturilor economice, sociale, culturale, civile şi politice[261], legiuitorul român a adoptat, de-a lungul timpului, dispoziţii care au menirea de a proteja drepturile femeii, remarcându-se dintre acestea şi cele care vizează aşa-numita "discriminare pozitivă".

În literatura de specialitate se arată că acest concept de *"discriminare pozitivă*" a fost adoptat de autorităţile române ca bază pentru o serie de politici publice care au menirea de a asigura ameliorarea condiţiilor socio-economice a unor grupuri considerate dezavantajate[262]. În opinia autorului citat, deşi constituie o adaptare a conceptului american *affirmative action,* sintagma "discriminare pozitivă" denotă mult mai precis sensul politicilor contemporane reunite sub acest nume[263]. Cu toate acestea, se susţine că discriminarea pozitivă produce tensiuni, animozităţi, conflicte, descurajează cooperarea prin intermediul competiţiei între indivizi, este ineficace din perspectiva obiectivelor pe care şi le propune şi injustă din perspectiva presupoziţiilor etice pe care se sprijină[264].

În opinia noastră, în ceea ce le priveşte pe femei, măsurile de "discriminare pozitivă" s-au impus ca necesare în societatea noastră în care, din cele mai vechi timpuri, femeile au fost dezavantajate în multe dintre structurile sociale[265]. Prin

---

narii%20de%20gen%20pe%20piata%20muncii%20din%20Romania.pdf, accesat la 10.09.2015; Raportul de cercetare realizat pentru Consiliul Naţional Pentru Combaterea Discriminării în cursul anului 2015 intitulat Percepţii şi atitudini ale Populaţiei României faţă de strategia naţională de prevenire şi combatere a discriminării, disponibil la: http://www.cncd.org.ro/noutati/Comunicate-de-presa/Sondajul-Perceptii-si-atitudini-ale-populatiei-Romaniei-fata-de-Strategia-nationala-de-prevenire-si-combatere-a-discriminarii-255/, accesat la data de 10.09. 2015

259 Bogdan A., *Consideraţii privind protecţia drepturilor femeii*, http://drept.ucv.ro/RSJ/images/articole/2007/RSJ1/B05BogdanAdrian.pdf, pp. 128-129

260 A se vedea Teodorescu Ghe. în Raportul femina, p. 9-10

261 Găsim această obligaţie în Convenţia asupra eliminării tuturor formelor de discriminare faţă de femei. A se vedea în acest sens şi Ştefănescu I.T., *Tratat teoretic şi practic de dreptul muncii*, ed. II, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2012, p. 711

262 Enache B. C., *Incoerenţa discriminării pozitive*, text publicat iniţial în revista Idei în dialog, iunie, 2008, disponibil la https://grupareaaproape.wordpress.com/2008/06/17/incoerenta-discriminarii-pozitive-un-eseu-de-bogdan-c-enache/, accesat la data de 06.10.2015

263 A se vedea în acest sens Enache B.C., *op. cit.* Autorul arată că iniţial, *affirmative action* nu era decât o reluare a principiului egalităţii formale între indivizi, indiferent de rasă, sex, credinţe religioase ş.a.m.d, însă treptat, la presiunea acţiunilor politice partizane – şi cu asentimentul instanţelor juridice conceptul a ajuns să desemneze tratamentul preferenţial pe care un grup social sau altul este îndreptăţit sa-l primească ca o compensare pentru practicile defavorabile, discriminarea sau excluderea la care a fost supus în trecut.

264 În concepţia autorului citat "discriminarea pozitivă nu e în realitate decât un instrument de inginerie socială şi, ca atare, nu face decât să conducă la extinderea coerciţiei în detrimentul cooperării voluntare, la anularea responsabilităţii şi a meritului individual în favoarea uniformizării sociale, pe scurt, la înlocuirea justiţiei cu injustiţia". A se vedea şi Roşu M.R, *Măsurile afirmative(affirmative action). Aplicabilitate şi limite*, în Exercitarea Dreptului la Nediscriminare şi Egalitate de Şanse în Societatea contemporană, Ed. PRO Universitaria, Bucureşti, 2014, pp. 66-69

265 A se vedea informaţiile oferite de Stoicescu I., *Egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi*, în Exercitarea Dreptului la Nediscriminare şi Egalitate de Şanse în Societatea contemporană, Ed. PRO Universitaria, Bucureşti, 2011, pp. 133-140; Popa D. Popa C., *Egalitatea de şanse. Statutul şi participarea femeii la viaţa economică şi social-politică în 7*, în

promovarea principiului egalităţii între femei şi bărbaţi nu se interzice adoptarea unor regului specifice în cazul unei diferenţe de situaţii[266]. În consens cu cele afirmate un alt autor arată că acţiunile pozitive sunt iniţiate pentru a oferii categoriei defavorizate o serie de avantaje cu scopul stabilirii unor şanse reale în accesul la anumite drepturi[267]. Considerăm alături de alţi autori că, se încadrează în sfera noţiunii de discriminare pozitivă acele acte prin care angajatorul încurajează persoanele aparţinând unui anumit sex să îşi perfecţioneze pregătirea profesională sau să se califice într-o anumită profesie sau meserie în considerarea faptului că persoanele de un anumit sex sunt subreprezentate la locul de muncă[268].

Raportându-ne la egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi, trebuie să arătăm că în România, la nivel declarativ, promovarea perspectivei de gen în politicile publice se menţine ca fiind o constantă la nivel naţional, fiind elaborată, în acest sens, cea de-a treia Strategie naţională în domeniul egalităţii de şanse şi de tratament între femei şi bărbaţi şi Planul general de acţiuni pentru implementarea Strategiei, pentru o perioadă de 4 ani, respectiv 2014 – 2017. În conţinutul acesteia se arată că egalitatea de şanse şi tratament între femei şi bărbaţi, în mod particular, reprezintă un proces social complex, determinat în timp şi condiţionat nu numai de factori obiectivi (dintre care cei economici sunt cei mai importanţi), dar şi de factori socioculturali, subiectivi, dintre care tradiţiile, obiceiurile şi stereotipurile de gen sunt cei mai evidenţi. Totodată, se menţionează că respectarea şi realizarea unei egalităţi de facto între femei şi bărbaţi reprezintă un demers sinuos, foarte îndrăzneţ şi provocator.

În nota de fundamentare a H.G. nr. 1050/18.11.2014 se prevede că "Strategia naţională în domeniul egalităţii de anse între femei şi bărbaţi pentru perioada 2014-2017 şi Planul general de acţiuni pentru implementarea acesteia îşi propune să promoveze, la nivel naţional, valorile şi principiile nediscriminării pe criteriul de sex, prin măsuri şi acţiuni concrete pe diferite arii de intervenţie specifice".

Ariile de intervenţie şi obiectivele specifice cuprinse în conţinutul strategiei sunt educaţia, piaţa muncii, participarea echilibrată la decizie, abordarea integratoare de gen, violenţa de gen. Se propune printre altele: combaterea stereotipurilor de gen din sistemul de învăţământ; creşterea gradului de conştientizare cu privire la diferenţa salarială între femei şi bărbaţi; monitorizarea participării echilibrate a femeilor şi bărbaţilor la procesul de decizie; introducerea perspectivei de gen în politicile naţionale; combaterea fenomenului de violenţă de gen.

Exercitarea Dreptului la Nediscriminare şi Egalitate de Şanse în Societatea contemporană, Ed. PRO Universitaria, Bucureşti, 2011, pp. 33-48; Roşu M.R, *op. cit.*, p. 70-71; Belea S, *Ocupare şi egalitate de şanse între femei şi bărbaţi. Aspecte comparative şi principale tendinţe ale învăţământului superior şi cercetării din România şi Uniunea Europeană,* în Exercitarea Dreptului la Nediscriminare şi Egalitate de Şanse în Societatea contemporană, Ed. PRO Universitaria, Bucureşti, 2014, pp. 336- 341

266 A se vedea în acest sens şi David B., *Aspecte legislative interne şi ale CEDO, relativ la principiul nediscriminării şi a egalităţii de şanse,* în Exercitarea Dreptului la Nediscriminare şi Egalitate de Şanse în Societatea contemporană, Ed. PRO Universitaria, Bucureşti, 2011, p. 236

267 A se vedea Mocanu L., *Legislaţie referitoare la egalitatea de gen*, în Exercitarea Dreptului la Nediscriminare şi Egalitate de Şanse în Societatea contemporană, Ed. PRO Universitaria, Bucureşti, 2011, p. 207

268 A se vedea Radu R.Cr., *Discriminări interzise şi discriminări permise în materia angajării şi a raporturilor juridice de muncă*, Revista Română de Drept Privat nr. 5/2008, http://idrept.ro/DocumentView.aspx?DocumentId=11011865; Ungureanu Ş, Popescu A. M, Diferenţa de gen şi discriminarea, în Exercitarea Dreptului la Nediscriminare şi Egalitate de Şanse în Societatea contemporană, Ed. PRO Universitaria, Bucureşti, 2014, p. 88

Reglementări în domeniul prevenirii discriminării pe criteriu de gen găsim în Ordonanţa Guvernului nr. 137/2000 privind prevenire şi sancţionarea tuturor faptelor de discriminare[269]. În acord cu opiniile exprimate în literatura de specialitate, în materia interzicerii discriminării, Ordonanţa 137/2000 constituie legea generală, în timp ce dispoziţiile cuprinse în alte acte normative legea specială[270].

În conformitate cu dispoziţiile art. 1 alin. 2 din O.G. nr. 137/2000, principiul egalităţii între cetăţeni, al excluderii privilegiilor şi discriminării sunt garantate.

Este de remarcat faptul că, în conţinutul actului normativ la care ne referim, legiuitorul român a inserat dispoziţii prind "discriminarea pozitivă", consacrând posibilitatea de a uza de acţiunile afirmative.

Astfel, se specifică în dispoziţiile art. 2 alin. 9 faptul că nu constituie discriminare măsurile luate de autorităţile publice sau de persoanele juridice de drept privat în favoarea unei persoane, unui grup de persoane sau a unei comunităţi, vizând asigurarea dezvoltării lor fireşti şi realizarea efectivă a egalităţii de şanse a acestora în raport cu celelalte persoane, grupuri de persoane sau comunităţi, precum şi măsurile pozitive ce vizează protecţia grupurilor defavorizate.

Acţiunile afirmative sunt menţionate expres în cuprinsul alin. 10 al art. 2. Acesta stipulează, printre altele, posibilitatea eliminării tuturor formelor de discriminare prin prevenirea oricăror fapte de acest gen prin instituirea unor măsuri speciale, inclusiv a unor acţiuni afirmative, în vederea protecţiei persoanelor defavorizate care nu se bucură de egalitatea şanselor.

Egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi constituie domeniul de reglementare special al Legii 202/2002 privind egalitatea de şanse şi de tratament între femei şi bărbaţi[271] modificată şi completată recent prin Legea 229/2015[272] pentru modificarea şi completarea Legii nr. 202/2002 privind egalitatea de şanse şi de tratament între femei şi bărbaţi[273]. Încă din art. 1 al legii se menţionează expres faptul că în conţinutul acesteia sunt reglementate măsurile pentru promovarea egalităţii de şanse şi de tratament între femei şi bărbaţi, în vederea eliminării tuturor formelor de discriminare bazate pe criteriul de sex, în toate sferele vieţii publice din România.

Această prevedere din forma iniţială a legii a fost completată, prin Legea 229/2015 cu dispoziţiile alin. 1^1 potrivit cărora "statul român, prin autorităţile competente, elaborează şi implementează politici şi programe în vederea realizării şi garantării egalităţii de şanse şi de tratament între femei şi bărbaţi şi eliminării tuturor formelor de discriminare pe criteriul de sex."

Prin egalitate de şanse şi de tratament între femei şi bărbaţi se înţelege, potrivit art. 2 din Legea 202/2002 luarea în considerare a capacităţilor, nevoilor şi aspiraţiilor diferite ale persoanelor de sex masculin şi, respectiv, feminin şi

---

269 a fost aprobată cu modificări şi completări prin Legea nr. 48/2002, publicată în M. Of. al României nr. 69/2002 şi republicată în M. Of. nr. 99/2007 ca urmare a modificărilor şi completărilor aduse prin Legea 324/2006 pentru modificarea şi completarea O. G. 137/2000 privind prevenire şi sancţionarea tuturor faptelor de discriminare.

270 A se vedea în acest sens şi Ştefănescu I.T., *op. cit.*, p. 694

271 Republicată în M. Of. nr. 326/2013

272 Publicată în M.Of. nr. 749/2015

273 Pentru o analiză a principiului egalităţii de şanse între femei şi bărbaţi în legislaţia română, în cea a Uniunii Europene, şi jurisprudenţă, a se vedea Muscalu L-M., *Discriminarea în relaţiile de muncă*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2015, pp. 199-213

tratamentul egal al acestora. Legea 229/2015 aduce modificări şi completări importante în domeniul protecţiei femeii împotriva actelor de discriminare şi asigurării reale a egalităţii de şanse şi de tratament între femei şi bărbaţi. În concret, considerăm oportună definirea de către legiuitor a conceptelor de hărţuire psihologică şi stereotipuri de gen, precum şi lămurirea înţelesului termenilor *sex* şi *gen*.

Astfel, în lumina noilor dispoziţii, prin hărţuire psihologică se înţelege orice comportament necorespunzător care are loc într-o perioadă, este repetitiv sau sistematic şi implică un comportament fizic, limbaj oral sau scris, gesturi sau alte acte intenţionate şi care ar putea afecta personalitatea, demnitatea sau integritatea fizică ori psihologică a unei persoane[274]. Iată că legiuitorul a înţeles să acopere şi acele comportamente care ar putea afecta personalitatea, demnitatea sau integritatea fizică ori psihologică a femeilor, cele mai frecvente victime ale acestora.

La punctul 4 al Legii 229/2015 se arată că prin stereotipuri de gen se înţelege "sistemele organizate de credinţe şi opinii consensuale, percepţii şi prejudecăţi în legătură cu atribuţiile şi caracteristicile, precum şi rolurile pe care le au sau ar trebui să le îndeplinească femeile şi bărbaţii".

Aşa cum am menţionat, legiuitorul a definit şi înţelesul termenilor sex şi gen, prin *sex* desemnându-se ansamblul trăsăturilor biologice şi fiziologice prin care se definesc femeile şi bărbaţii în timp ce prin *gen* se desemnează ansamblul format din rolurile, comportamentele, trăsăturile şi activităţile pe care societatea le consideră potrivite pentru femei şi, respectiv, pentru bărbaţi. Credem că definirea acestora va contribui la o înţelegere mai exactă a dispoziţiilor legale ce fac referire la discriminarea pe criteriu de sex sau gen. Prin discriminare bazată pe criteriul de sex se înţelege, potrivit art. 4 lit. g Legea 202/2002, discriminarea directă şi discriminarea indirectă, hărţuirea şi hărţuirea sexuală a unei persoane de către o altă persoană la locul de muncă sau în alt loc în care aceasta îşi desfăşoară activitatea, precum şi orice tratament mai puţin favorabil cauzat de respingerea unor astfel de comportamente de către persoana respectivă ori de supunerea sa la acestea.

În conformitate cu dispoziţiile Legii 202/2002 egalitatea de şanse şi tratament între femei şi bărbaţi trebuie avută în vedere în sectorul public şi privat, în domeniul muncii, educaţiei, sănătăţii, culturii şi informării, politicii, participării la decizie, furnizării şi accesului la bunuri şi servicii, cu privire la constituirea, echiparea sau extinderea unei întreprinderi ori începerea sau extinderea oricărei altei forme de activitate independentă, precum şi în alte domenii reglementate prin legi speciale (art. 2 alin. 1).

Demne de menţionat sunt însă şi dispoziţiile expres prevăzute în art. 6 alin. 5 din Legea 202/2002, potrivit cărora nu sunt considerate discriminări acele măsuri speciale prevăzute de lege care au ca obiect protecţia femeilor în ceea ce priveşte maternitatea, naşterea, lăuzia, alăptarea şi creşterea copilului.

Totodată, nu constituie discriminare nici acţiunile pozitive pentru protecţia anumitor categorii de femei (art. 6 alin. 5 lit. b Legea 202/2002). Acţiunile pozitive sunt în înţelesul acestei legi acele acţiuni speciale care sunt întreprinse

[274] A se vedea punctul 3 din Legea 229/2015

temporar pentru a accelera realizarea în fapt a egalităţii de şanse între femei şi bărbaţi şi care nu sunt considerate acţiuni de discriminare (art. 4 lit. e).

Concret, în opinia noastră, constituie dispoziţii ce vizează discriminarea pozitivă a femeilor în raport cu bărbaţii prevederile stipulate în art. 10 din Legea 202/2002 potrivit cărora maternitatea nu poate constitui un motiv de discriminare. Astfel de dispoziţii sunt şi cele prin care se interzice să i se solicite unei candidate, în vederea angajării, să prezinte un test de graviditate şi/sau să semneze un angajament că nu va rămâne însărcinată sau că nu va naşte pe durata de valabilitate a contractului individual de muncă precum şi cele potrivit cărora se interzice expres concedierea femeii salariate pe durata în care este gravidă sau se află în concediu de maternitate, se află în concediul pentru creşterea copiilor în vârstă de până la 2 ani, respectiv 3 ani în cazul copilului cu dizabilităţi.

În acelaşi sens credem că sunt şi prevederile conform cărora constituie discriminare orice tratament mai puţin favorabil aplicat unei femei legat de sarcină sau de concediul de maternitate; orice tratament mai puţin favorabil aplicat unei femei privind concediul pentru creşterea copiilor.

Dispoziţii ce vizează în special femeile sunt prevăzute expres şi în Codul muncii[275]. Amintim astfel dispoziţiile art. 5 alin. 1 şi 2 potrivit cărora în cadrul relaţiilor de muncă funcţionează principiul egalităţii de tratament faţă de toţi salariaţii şi angajatorii, fiind interzisă orice discriminare pe bazată pe criterii de sex. Se interice, de asemenea, orice discriminare pe criterii de sex la stabilirea şi la acordarea salariului (art. 159 alin. 3).

Prin dispoziţiile Codului muncii[276] se interzice expres concedierea salariaţilor pe criterii de sex dar şi concedierea pe durata în care femeia salariată este gravidă, în măsura în care angajatorul a luat cunoştinţă de acest fapt anterior emiterii deciziei de concediere, pe durata concediului de maternitate. Totodată se interzice concedierea pe durata concediului pentru creşterea copilului în vârstă de până la 2 ani sau, în cazul copilului cu handicap, până la împlinirea vârstei de 3 ani; precum şi pe durata concediului pentru îngrijirea copilului bolnav în vârstă de până la 7 ani sau, în cazul copilului cu handicap, pentru afecţiuni intercurente, până la împlinirea vârstei de 18 ani.

Constituie o măsură de discriminare pozitivă prevederea din art. 128 alin. 2 Codul muncii potrivit căreia femeile gravide, lăuzele şi cele care alăptează nu pot fi obligate să presteze muncă de noapte[277].

Poate cele mai elocvente măsuri de discriminare pozitivă a femeilor le găsim cuprinse în Ordonanţa de Urgenţă nr. 96/2003 privind protecţia maternităţii la locurile de muncă[278], modificată şi completată prin Legea 154/2015 pentru modificarea şi completarea Ordonanţei de Urgenţă a Guvernului nr. 96/2003 privind protecţia maternităţii la locurile de muncă[279].

În conformitate cu dispoziţiile art. 1 ordonanţa reglementează măsuri de protecţie socială pentru salariate gravide şi mame, lăuze sau care alăptează, de

---

[275] Pentru detalii privind egalitatea de şanse şi tratament în relaţiile de muncă a se vedea Pandelea P., *Protecţia juridică a liberului acces la angajare şi a egalităţii de şanse şi tratament în dreptul românesc*, Revista Română de Dreptul muncii, nr. 1/2004, http://idrept.ro/DocumentView.aspx?DocumentId=11002051; Radu R.Cr., *op. cit.*, http://idrept.ro/DocumentView.aspx?DocumentId=11011865

[276] A se vedea în acest sens dispoziţiile art. 59 lit. a şi art. 60 lit. c,d,e,f.

[277] A se vedea şi Radu R.Cr., *op. cit.*, http://idrept.ro/DocumentView.aspx?DocumentId=11011865

[278] Aprobată prin Legea nr. 25/2004 publicată în M. Of. nr. 214/2004

[279] Publicată în M. Of. nr. 445/2015

cetăţenie română ori a unui stat membru al Uniunii Europene şi din Spaţiul Economic European, care au raporturi de muncă sau raporturi de serviciu cu un angajator precum şi pentru cele care sunt cetăţeni ai altor state şi apatrizi, care au, conform legii, domiciliul sau reşedinţa în România.

Se remarcă prin importanţa lor obligativitatea impusă angajatorilor de a adopta măsurile necesare prevenirii expunerii salariatelor gravide, care au născut recent sau care alăptează la riscuri ce le pot afecta sănătatea şi securitatea precum şi interdicţia de a le constrânge să efectueze o muncă dăunătoare sănătăţii sau stării lor de graviditate ori copilului nou-născut, după caz (art. 4). De asemenea, potrivit art. 9 alin. 1 în cazul în care rezultatele evaluării riscului pentru securitatea sau sănătatea salariatelor şi orice efect posibil asupra sarcinii sau alăptării evidenţiază un risc pentru acestea sau o repercusiune asupra sarcinii sau alăptării, angajatorul trebuie să ia măsurile necesare pentru ca, printr-o modificare temporară a condiţiilor de muncă şi/sau a programului de lucru al salariatei în cauză, să fie evitată expunerea acesteia la riscurile evidenţiate, conform recomandării medicului de medicina muncii sau a medicului de familie, cu menţinerea veniturilor salariale.

Alin. 2 al art. 9 reglementează situaţia în care modificarea condiţiilor de muncă şi/sau a programului de lucru nu este posibilă ori nu poate fi realizată din motive bine întemeiate. În acest caz angajatorul va lua măsuri pentru a repartiza femeia, aflată în situaţia specială aratătată, la alt post de lucru fără riscuri pentru sănătateaori securitatea sa, conform recomandării medicului de medicina muncii ori a medicului de familie, cu menţinerea veniturilor salariale. În cazul în care angajatorul, din motive justificate în mod obiectiv, nu poate să îndeplinească această obligaţie salariatele gravide, care au născut recent sau care alăptează au dreptul la concediu de risc maternal, în condiţiile art. 10 din Ordonanţă.

Protecţia femeii salariate gravide sau care a născut recent se realizează şi prin prevederile art. 12 instituindu-se în sarcina angajatorilor obligaţia de a modifica locul de muncă respectiv, astfel încât să li se asigure, la intervale regulate de timp, pauze şi amenajări pentru repaus în poziţie şezândă sau, respectiv, pentru mişcare în cazul în care ele îşi desfăşoară activitatea numai în poziţia ortostatică sau în poziţia aşezat. Atunci când în mod obiectiv angajatorul nu îşi poate îndeplinii obligaţia acesta va lua măsuri pentru a schimba locul de muncă al salariatei.

Prin Legea 154/2015 conţinutul art. 13 s-a modificat prevăzându-se dreptul salariatei gravide la reducerea cu o pătrime a duratei normale de muncă, cu menţinerea veniturilor salariale, suportate integral din fondul de salarii al angajatorului, potrivit reglementărilor legale în situaţia în care nu poate îndeplini durata normală de muncă din motive de sănătate, a sa sau a fătului său.

Angajatorii sunt obligaţi de asemenea, să acorde salariatelor care alăptează, în cursul programului de lucru, două pauze pentru alăptare de câte o oră fiecare, până la împlinirea vârstei de un an a copilului, incluzându-se în acestea şi timpul necesar deplasării dus-întors de la locul în care se găseşte copilul. Mama poate beneficia de reducerea duratei normale a timpului său de muncă cu două ore zilnicîn cazul solicitării de a înlocui pauzele pentru alăptare. De menţionat că atât pauzele cât şi reducerea duratei normale a timpului de muncă, acordate pentru alăptare, se includ în timpul de muncă şi nu diminuează veniturile salariale fiind suportate integral din fondul de salarii al angajatorului.

Amintim şi interdicţia impusă angajatorului de a înceta raporturile de muncă sau de serviciu în cazurile arătate în art. 21 din ordonanţă[280].

Considerăm că discriminarea pozitivă a femeilor s-a concretizat şi prin incriminarea unor fapte ca violenţa în familie, hărţuirea sexuală, folosirea abuzivă a funcţiei în scop sexual, cunoscut fiind că acestea au ca victime, în cele mai multe cazuri, femeia[281]. Ne aducem aminte de faptul că începând cu anul 2000, ca urmare a necesităţii de a alinia legislaţia internă la cea internaţională, a reacţiilor organizaţiilor ce luptau pentru drepturile femeilor victime ale violenţei şi discriminării, s-a impus introducerea unor reglementări specifice, necunoscute legislaţiei penale române şi care vizau, cu precădere, interzicerea unor comportamente infracţionale îndreptate împotriva femeilor.

Concluzii

Nediscriminarea pe criteriu de sex, egalitatea de şanse şi tratament între femei şi bărbaţi constituie principii ce îşi găsesc reglementarea la nivel internaţional într-o multitudine de acte normative. Dorindu-se alinierea legislaţiei naţionale la cea internaţională, realizându-se importanţa implementării unor astfel de dispoziţii în dreptul intern legiuitorul român a adoptat în ultimii 15 ani prevederi menite a interzice discriminarea unei pe criteriu de sex şi asigurarea de şanse egale şi tratament între femei şi bărbaţi în toate domeniile vieţii publice.

Diversele studii realizate de-a lungul timpului plasează între categoriile sociale frecvent discriminate şi femeile aşa încât considerăm că o politică legislativă prin care să se acorde reale şanse egale femeilor implică, în mod necesar şi promovarea unor măsuri de discriminare pozitivă. Ele au rolul de a asigura o protecţie eficientă a unora dintre drepturile femeilor fără a constitui acte de discriminare a bărbaţilor.

Deşi s-au făcut paşi importanţi în promovarea şi protecţia drepturilor femeilor considerăm că legiutorul român ar trebui să impună anumite reglementări speciale, acţiuni pozitive, prin care să se creeze femeilor posibilitatea de a accede în mod real şi la funcţii publice.

Bibliografie:

1. Belea S, *Ocupare şi egalitate de şanse între femei şi bărbaţi. Aspecte comparative şi principale tendinţe ale învăţământului superior şi cercetării din România şi Uniunea Europeană,* în Exercitarea Dreptului la Nediscriminare şi Egalitate de Şanse în Societatea contemporană, Ed. PRO Universitaria, Bucureşti, 2014;

2. Bogdan A., *Consideraţii privind protecţia drepturilor femeii*, http://drept.ucv.ro/RSJ/images/articole/2007/RSJ1/B05BogdanAdrian.pdf, accesat la 04.10.2015;

[280] Este interzis angajatorului să dispună încetarea raporturilor de muncă sau de serviciu în cazul: salariatei prevăzute la art. 2 lit. c)-e), din motive care au legătură directă cu starea sa; salariatei care se află în concediu de risc maternal; salariatei care se află în concediu de maternitate; salariatei care se află în concediu pentru creşterea copilului în vârstă de până la 2 ani sau, în cazul copilului cu dizabilităţi, în vârstă de până la 3 ani; salariatei care se află în concediu pentru îngrijirea copilului bolnav în vârstă de până la 7 ani sau, în cazul copilului cu dizabilităţi cu afecţiuni intercurente, pană la împlinirea vârstei de 18 ani.

[281] Potrivit informaţiilor oferite în Raportul Femina, *op. cit.*, p. 82, în primele nouă luni ale anului 2009 s-au înregistrat aproape 10.000 de cazuri de violenţă în familie, iar din cele 7.549 de cazuri cu sex precizat, 5.358 au fost femei, adică peste 70% din total. Pe întregul an 2008 au fost înregistrate 11.534 de cazuri, iar din cele aproape 8.600 de cazuri cu sex precizat, cca. 6.000 au avut ca victime femei. Din cele 77 decese înregistrate în 2009, pentru 64 s-a precizat sexul acestora, 38 fiind femei.

3. David B., *Aspecte legislative interne şi ale CEDO, relativ la principiul nediscriminării şi a egalităţii de şanse,* în Exercitarea Dreptului la Nediscriminare şi Egalitate de Şanse în Societatea contemporană, Ed. PRO Universitaria, Bucureşti, 2011

4. Enache B. C., *Incoerenţa discriminării pozitive*, text publicat iniţial în revista Idei în dialog, iunie, 2008, disponibil la https://grupareaaproape.wordpress.com/2008/06/17/incoerenta-discriminarii-pozitive-un-eseu-de-bogdan-c-enache/, accesat la data de 06.10.2015;

5. Mocanu L., *Legislaţie referitoare la egalitatea de gen*, în Exercitarea Dreptului la Nediscriminare şi Egalitate de Şanse în Societatea contemporană, Ed. PRO Universitaria, Bucureşti, 2011;

6. Muscalu L-M., *Discriminarea în relaţiile de muncă*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2015;

7. Pandelea P., *Protecţia juridică a liberului acces la angajare şi a egalităţii de şanse şi tratament în dreptul românesc*, Revista Română de Dreptul muncii, nr. 1/2004, http://idrept.ro/DocumentView.aspx?DocumentId=11002051;

8. Popa D., Popa C., *Egalitatea de şanse. Statutul şi participarea femeii la viaţa economică şi social-politică în România*, în Exercitarea Dreptului la Nediscriminare şi Egalitate de Şanse în Societatea contemporană, Ed. PRO Universitaria, Bucureşti, 2011;

9. Radu R.Cr., *Discriminări interzise şi discriminări permise în materia angajării şi a raporturilor juridice de muncă*, Revista Română de Drept Privat nr. 5/2008, http://idrept.ro/DocumentView.aspx?DocumentId=11011865

10. Raportul Femina. Cercetare naţională asupra discriminării de gen pe piaţa muncii din România, Bucureşti, 2011, disponibil la: http://www.fundatia.ro/mara/sites/default/files/Raportul%20Femina%20Cercetare%20nationala%20asupra%20discriminarii%20de%20gen%20pe%20piata%20muncii%20din%20Romania.pdf, accesat la 10.09.2015;

11. Raportul de cercetare realizat pentru Consiliul Naţional Pentru Combaterea Discriminării în cursul anului 2015 intitulat Percepţii şi atitudini ale Populaţiei României faţă de Strategia naţională de prevenire şi combatere a discriminării, disponibil la: http://www.cncd.org.ro/noutati/Comunicate-de-presa/Sondajul-Perceptii-si-atitudini-ale-populatiei-Romaniei-fata-de-Strategia-nationala-de-prevenire-si-combatere-a-discriminarii-255/, accesat la data de 10.09. 2015;

12. Roşu M.R, *Măsurile afirmative(affirmative action). Aplicabilitate şi limite*, în Exercitarea Dreptului la Nediscriminare şi Egalitate de Şanse în Societatea contemporană, Ed. PRO Universitaria, Bucureşti, 2014

13. Stoicescu I., *Egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi*, în Exercitarea Dreptului la Nediscriminare şi Egalitate de Şanse în Societatea contemporană, Ed. PRO Universitaria, Bucureşti, 2011;

14. Ştefănescu I.T., *Tratat teoretic şi practic de dreptul muncii*, ed. II, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2012;

15. Tomescu M., *Protecţia şi promovarea drepturilor femeilor la nivel internaţional*, Monitorul cultural-educativ nr. 1/2009, p. 82-101;

16. Ungureanu Ş, Popescu A. M, *Diferenţa de gen şi discriminarea*, în Exercitarea Dreptului la Nediscriminare şi Egalitate de Şanse în Societatea contemporană, Ed. PRO Universitaria, Bucureşti, 2000.

UNELE CONSIDERAȚII PRIVIND ROLUL MORALEI ŞI AL RELIGIEI ÎN ASIGURAREA PROTECȚIEI JURIDICE A DREPTURILOR FEMEII ÎN CONTEMPORANEITATE

Valentin-Stelian BĂDESCU[282]

Abstract: *Se ştie că nediscriminarea constituie un element esenţial al dezvoltării armonioase a societăţii umane. În cadrul vieţii sociale omul îşi manifestă cele mai profunde şi personale însuşiri, tendinţe, îşi realizează cele mai ascunse dorinţe, chiar şi dezideratul nediscriminării, toate dând expresie personalităţii reale a unui individ. Nediscriminarea cuprinde, aşadar, un ansamblu de însuşiri şi manifestări pe care individul doreşte să nu fie cunoscute de nimeni sau eventual numai de anumite persoane din jurul său şi dă expresie unor trăsături şi manifestări ale personalităţii individului pe care acesta nu doreşte să le facă publice. Acesta este motivul pentru care majoritatea statelor au inclus, nediscriminarea, această valoare printre cele care merită să fie ocrotite chiar prin intermediul dreptului. O atare ocrotire este impusă şi din necesitatea de a susţine eforturile pe care le face societatea contemporană de a conceptualiza, reglementa, respecta şi aplica libertatea şi demnitatea omului în general, a femeii în special.*

Key words: *Fecioara Maria, morala, religia, cultura, dreptul*

1. Argumentum

Se ştie că nediscriminarea constituie un element esenţial al dezvoltării armonioase a societăţii umane. În cadrul vieţii sociale omul îşi manifestă cele mai profunde şi personale însuşiri, tendinţe, îşi realizează cele mai ascunse dorinţe, chiar dezideratul nediscriminării, toate dând expresie personalităţii reale a unui individ. Nediscriminarea cuprinde, aşadar, un ansamblu de însuşiri şi manifestări pe care individul doreşte să nu fie cunoscute de nimeni sau eventual numai de anumite persoane din jurul său şi dă expresie unor trăsături şi manifestări ale personalităţii individului pe care acesta nu doreşte să le facă publice. Acesta este motivul pentru care majoritatea statelor au inclus, nediscriminarea - această valoare - printre cele care merită să fie ocrotite chiar prin intermediul dreptului.

O atare ocrotire este impusă şi din necesitatea de a susţine eforturile pe care le face societatea contemporană de a conceptualiza, reglementa, respecta şi aplica libertatea şi demnitatea omului în general, a femeii în special. Există adeseori interese foarte palpabile de a pătrunde dincolo de aparenţele cu care se înconjoară voit sau nevoit unele persoane pentru a satisface anumite exigenţe sociale, iar daunele posibile cauzate de o discriminare a femeii ar putea fi adesea mai mari decât multe alte prejudicii materiale sau morale. Astfel, tulburările grave ale vieţii normale, prin discriminări de facto sau de jure, pot provoca stări

[282] Lector univ. dr. la Universitatea Europei de Sud-Est LUMINA Bucureşti şi cercetător ştiinţific asociat al Institutului de Cercetări Juridice al Academiei Române, e-mail : valentinbadescu@yahoo.com

depresive profunde încât se poate ajunge la depresii nervoase şi chiar la sinucidere.

Ocrotirea juridică a drepturilor femeii nu urmăreşte numai un scop psihologic de întărire a convingerii acesteia că societatea îi asigură posibilitatea de a gândi şi a acţiona nestânjenit în conformitate cu legea, cu îndatoririle sociale, dar certitudinea unei atari ocrotiri contribuie şi la înflorirea, precum şi la dezvoltarea personalităţii, la progresul spiritual al omenirii. În evoluţia personală, fiecare individ este supus unor influenţe ale mediului ambiant, asaltat de felurite informaţii, supus la diverse presiuni, unele benefice, altele periculoase. Retragerea sa voluntară este esenţială pentru a reflecta asupra tuturor acestor influenţe şi a alege între diversele informaţii şi presiuni. Necesitatea ocrotirii acestui drept al femeii de a nu fi discriminată şi de a reflecta la toate influenţele vieţii sociale este determinată şi de insuficienţa uneori a mijloacelor ordinare, extrapenale de apărare individuală: în măsura în care nu este eficientă ocrotirea individului pe aceste căi împotriva unor violări grave ale drepturilor sale la viaţă, atunci este de datoria societăţii să intervină pentru a o ocroti prin mijlocirea legii împotriva atingerii aduse acestui drept. Lucrurile nu au fost dintotdeauna aşa, de aceea se impune un scurt excurs la istoria recentă, un preambul la o paradigmă. Mai exact, feminismul şi influenţa sa.

2. Preambul la o paradigmă. Feminismul

O să încep prin câteva observaţii terminologice. În zilele noatre termenul „feminism" desemnează anumite instituţii care oferă instrucţie organizată, în mod deliberat, în special pentru femei. În cele ce urmează, voi folosi acest termen într-o accepţiune mai largă, ce porneşte de la lucrarea „Al doilea sex" a Simonei de Beauvoir, o scriitoare franceză care a avut o influenţă marcantă asupra doctrinelor existenţialismului şi feminismului. „Femeie nu te naşti, devii", mulţi au auzit aceste cuvinte, dar puţini sunt cei care ştiu cine le-a spus. Este vorba despre aceeaşă Simone de Beauvoir, o scriitoare franceză, a născută la Paris, în anul 1908, care a devenit cunoscută graţie volumele pe care le-a scris, dar şi datorită activităţii sale de activism politic. Cea mai cunoscută lucrare a sa, văzută ca o adevărată „Biblie! a feminismului, s-a numit, aşa cum arătam, „Al doilea sex", o veritabilă istorie a opresiunii feminine de-a lungul secolelor. Ea nu s-a căsătorit niciodată şi nu a avut copii, deşi a trăit o viaţă alături de filozoful şi militantul social, laureat al Premiului Nobel, Jean-Paul Sartre.

Lăsând deoparte aserţiunile literare, utile pentru studiul de faţă, voi reveni la esenţa feminismului. Astfel, atunci când folosesc cuvântul feminism am în vedere şi o mişcare socială. Mai exact, evenimente derulate în SUA, în anii 60, când un grup de femei, printre care Gloria Steinem şi Germaine Greer, au contribuit la declanşarea unui cutremur social prin publicarea unor cărţi despre principiile feminismului. Pentru foarte mulţi oameni, cel puţin pentru bărbaţi, feminismul a fost o traumă. A erodat însuşi fundamentul pe care oamenii şi-au construit înţelegerea despre ei înşişi, despre familiile lor, despre partenerul de viaţă şi despre traiul propriu. A atacat unele dintre cele mai îndrăgite idei ale unei vieţi normale: că bărbaţii erau sexul dominant, că locul femeilor era acasă, că sexul era o plăcere pentru bărbaţi şi o obligaţie pentru femei, că bărbaţii aveau idei măreţe

şi că femeile erau sensibile şi plângeau uşor. Aşa cum se întâmplă cu ideile generative, şi ideile feminismului s-au răspândit cu repeziciune în nenumerate domenii. Ele au pătruns în viaţa academică, ajutând la transformarea istoriei artelor şi a ştiinţelor.

Academicienii au trecut în revistă realizările multor femei şi bărbaţi unele dintre acestea fiind descoperite pentru prima dată. Ideile feministe au provocat şi abordarea despre structura muncii, care îi propulsa pe bărbaţi în top şi ţinea femeile la marginea vieţii corporative; au afectat modalităţile de relaţionare în comunitate şi acasă. În următorii treizeci de ani noul val al feminismului a parcurs traseul clasic al unei mari idei generative: o imensă surescitare, la început urmată de rafinarea şi specializarea progresivă, ajungându-se, în cele din urmă, la contradicţii şi dezbateri privind interpretarea unor probleme punctuale obscure. În anii 90, s-a deschis calea unei noi etape a postfeminismului, care a revăzut şi a transformat unele dintre principiile de bază ale feminismului timpuriu. Pe parcursul acestui drum, unele dintre cele mai revoluţionare idei feministe au pătruns atât de adânc în cultură, încât au devenit căi fireşti, de la sine înţelese de a vedea lucrurile[283].

Cuvântul „feminism" în sine, nevoia de drepturi egale şi conceptul de hărţuire sexuală au intrat, în prezent, în limbajul uzual, fiind considerate de la sine unanim acceptate. Numai că, ideile noi nu sunt întotdeauna chiar aşa de noi şi rareori apar din senin. Multe alte idei, din alte perioade de timp au exprimat esenţa mişcării feministe, din anii 60. De la mişcarea sufragetelor din 1920, la scrierile lui Mary Wollstonecraft, în secolul al XVIII – lea toate au contribuit la dezvoltarea perspectivei feministe cu mult înainte ca această mişcare să fie recunoscută ca atare. Activitatea multor femei s-a pierdut în canoanele culturii masculine dominante, pe care, de altfel, o şi criticau.

Ideile feministe au câştigat teren datorită sensibilităţilor şi condiţiilor care au contribuit la modelarea acestora. Ideea libertăţii sexuale a avut o mai mare aplicabilitate practică atunci când formele de contracepţie, eficiente şi ieftine, le-au permis femeilor să-şi controleze propria fertilitate. Până atunci, promovarea femeilor în mediul organizaţional fusese ţinută în frâu de sarcină şi de maternitate. Feminismul s-a dezvoltat mână în mână cu tehnologia. Dar a fost şi parte a unei politici generale de eliberare din anii 60 şi 70, care a coincis cu mişcările pentru drepturile civile, anti-autoritarism şi exprimarea individuală: apariţia generaţiei „eu".

Prezentând o puternică analiză intelectuală, teoreticienii feminismului au ajutat la articularea unei noi structuri a sentimentului. Care sunt implicaţiile reale ale feminismului anilor 60 pentru civilizaţie? Înainte de toate, cele sociale, întrucât atunci când folosesc cuvântul feminism am în vedere şi o mişcare socială. Dar este încă prea devreme pentru a ne pronunţa asupra tuturor efectelor sale. În ceea ce ne priveşte, vom susţine, fără rezerve, opinia potrivit căreia rolul moralei şi al religiei a fost şi rămâne decisiv în asigurarea protecţiei juridice a drepturilor femeii, mai ales acum în contemporaneitate.

[283] Ken Robinson, *O lume ieşită din minţi*, Editura Publica, Bucureşti, 2011, p. 264.

3. Despre fundamentul moral şi religios al protecţiei juridice a drepturilor femeii în contemporaneitate. Comori veşnice: Religia şi morala

Poate că unii iarăşi au nedumeriri despre existenţa cerului. Nu cumva cerul ăsta e o ficţiune, creat de neputinţa rezolvării fericirii aici, şi acum, pe pământ? Şi de aceea e amânat şi închis într-o împărăţie metafizică! Nu ne trebuie nici un „Cer"; tot ce dorim e aici „pe pământ!" vor zice alţii dintre ei. Sigur că da; dar dacă nu eşti cu Iisus pe munte, din crisalida ta de carne, n-ai nicio vedere spre larg, nicio geană de cer, nicio revelaţie de Duh. E povestea cu puiul care n-a vrut să iasă din găoace, pe motiv că nu este altă lume, mare şi cu soare, afară de găoacea lui. Aşa-s şi unii oameni.

Pentru rezolvarea greutăţii acesteia folosesc aici şi cugetarea unor gânditori ai vremilor noastre. Iată ce zice primul: „E firească necesitatea ideală de-a descoperi în sfera veşniciei cheia cunoaşterii pentru lumea naturală, dependentă cu desăvârşire de cea transcendentă. Lumea aceasta e plină de contraste, de paradoxuri inexplicabile pentru mintea omenească. Lumea văzută poate fi explicată numai prin cea veşnică, dumnezeiască, dar exclusiv cu ajutorul unei fiinţe mijlocitoare, aparţinând ambelor lumi". Iar celălalt zice: „Umanismul voia să înlăture tot ce era greu, problematic şi tragic în om, pentru a-l face fericit pe pământ. Dar aceasta e numai negarea omului ca unei fiinţe aparţinând la două lumi, ca părtaş al lumii necesităţii naturale şi al împărăţiei libertăţii supranaturale. Îndată ce Dumnezeu e înlăturat şi omul divinizat, omul cade în subomenesc, pentru că omul rămâne om cu adevărat, numai până ce este fiul, sau chipul şi asemănarea lui Dumnezeu".[284] Deci trebuie postit şi de acel desfâu al minţii, care caută să se ascundă de Dumnezeu, căutând să-I năruie Cerul, să despartă lumea de El, pentru desfrâul ei cu pământul. Mintea fără har e o făclie stinsă. Dar când în suflet se arată zorile, ne vom da seama că viaţa noastră, trăită numai pământeşte, e o călătorie în pierdere şi nu ne putem apăra comorile. Deci de bună seamă că le vom da de bună voie. Numai dându-le de bună voie le schimbăm valoarea strămutând-o unde n-o mai fură nimeni, şi: „Unde va fi comoara noastră, acolo va fi şi inima noastră". Dar cu adevărat comoara, mai de preţ decât lumea, e însăşi persoana lui Iisus, care se face nu numai contemporanul nostru în vreme, dar se face şi suflet al sufletului nostru; se face şi viaţa noastră, se face şi mintea noastră. Atunci, - zice Scriptura şi Părinţii - „veţi avea mintea şi simţirea care erau în Iisus". De aceea zicem că numai viaţa însăşi a lui Iisus explică Evanghelia Sa cel mai bine. Ca s-o înţelegem şi noi, e limpede că ne trebuie Acelaşi comentar: Lumina de pe munte. Şi o putem avea! Numai că lumina de pe munte, astăzi, în contemporaneitate, tinde să se transforme în feminism. Oare este bine? Vom încerca un răspuns din perspectiva evoluţiei istorice a rolului femeii şi al bărbatului.

4. Evoluţia istorică a rolului rolului femeii şi al bărbatului

În decursul istoriei, oamenii, pentru a putea face faţă necesităţilor impuse de viaţă, au simţit şi nevoia de nediscriminare, însă la o sferă mult mai restrânsă

[284] Predică a Părintelui Arsenie Boca ţiinută la Prislop în data de 6.III.1949, publicată în cartea intitulată „Cuvinte Vii" tipărită cu binecuvântarea Prea Sfinţitului Dr. Daniil Stoenescu Episcop – locţiitor de Vârşeţ, Editura Charisma, Deva, 2006, pp. 44-45.

decât o concepem în prezent. Rolul femeii şi al bărbatului era privit a fi cel din cadrul familiei, membrii acesteia constituind o entitate organică nascută din nevoile comune domestice, din traiul comun, ajutându-se reciproc şi colaborand strans pentru a înfrunta greutăţile vieţii primitive. Nici nevoia de singuratate, de meditaţie într-o izolare corespunzătoare în forma pe care o resimte omul modern nu era cunoscută în societatea antică deoarece condiţiile materiale nu le permiteau oamenilor acelor timpuri izolarea: acestia duceau o viaţă preponderent publică, şi nu simţeau nevoia să se izoleze; în Republica lui Platon nu era loc pentru viaţă privată. De asemenea, Aristotel, în opera sa „Politica" evidenţia egalitatea în drepturi a oamenilor, susţinând că „numai prin lege devine cineva sclav sau liber, prin natură oamenii nu se deosebesc întru nimic". Rolul femeii şi al bărbatului, nu poate fi reliefat mai bine decât în viaţa de familie, acolo unde sfera egalităţii de şanse corespunde dimensiunii familiale, iar sfera publică dimensiunii sociale; în structura oricarei formaţiuni sociale, familia a constituit instituţia fundamentală pentru egalitatea femeii cu bărbatul. În egală masură, oamenii acelor vremuri trebuiau să coopereze şi dincolo de sfera vieţii familiale, condiţiile materiale de existenţă nepermiţând izolarea familiei ori a individului.

În societatea primitivă, oamenii îşi respectau reciproc drepturile, cooperau strâns pentru siguranţa reciprocă şi în scopul asigurării condiţiilor materiale de viaţă, strânsa lor colaborare fiind o conditie vitală, un mijloc indispensabil de supravieţuire. Unirea eforturilor lor pentru a-şi procura cele necesare traiului era o conditie de existenţă deoarece, în afara grupului social individul nu putea supravieţui. Oamenii de ştiinţă care au cercetat moravurile societăţii primitive au rămas uimiţi de integritatea caracterului acestor oameni pentru care cinstea, corectitudinea, solidaritatea frăţească, respectul faţă de femeie era ceva firesc, obişnuit. În legatură cu viaţa primitivă şi cu nevoile materiale care îi obligau pe oameni să acţioneze într-o strânsă unitate s-au pronuntat multi gânditori. Ei au subliniat că oamenii primitivi erau obligati să respecte unele regului naturale în comportarea lor, deoarece altfel grupul social n-ar fi putut supravieţui. În starea naturală, oamenii erau toţi egali, fiindcă toţi oamenii aveau de la natură dreptul egal la fericire şi la conservarea stării existente[285].

Kant definea fericirea ca o satisfacere a tuturor înclinaţiilor noastre; omul ajunge la fericire dacă trăieşte după regulile morale, pure, satisfăcînd înclinaţiile inimii, ale spiritului şi ale corpului; dacă actionează după o regulă care sa aibă, în acelaşi timp, o valoare generală. Numai aşa se ajunge la armonizarea raţiunii practice cu raţiunea pură. Legile naturale nu sunt în contradicţie cu cele ale creaţiei; ele au la bază binele şi justiţia. Ambele sunt imuabile, eterne, cu eficienţă universală. Legea pozitivă este variabilă după diferitele relaţii între oameni; ea este strâns legată de legea naturală. John Locke admitea existenţa unor reguli divine care dirijează acţiunile oamenilor iar Thomas Hobbes concepea starea naturală ca o luptă continuă a oamenilor pentru supravieţuire. Hugo Grotius, în opera sa fundamentală *De jure belli ac pacis*, aborda problema drepturilor omului, caracterizându-le prin: *alieni abstinentia* – respectul faţă de tot ce este al altuia, viaţa, bunurile, cinstea, etc.; *promissorum implendorum obligatio* –

[285] A se vedea, pentru detalii, Ion Ifrim, *Ocrotirea penală a vieţii intime a persoanei*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2012.

respectarea angajamentelor luate; *damni culpa dati reparatio* – repararea pagubelor cauzate altuia; *poenae inter homines meritum* – pedepsirea echitabilă a celor care încalcă aceste principii.

Societatea apare, aşadar, dintr-o necesitate naturală şi odată cu omul, asigurând singurele condiţii posibile în care acesta putea să existe, să se dezvolte şi să se perfecţioneze. Omul nu este făcut să traiască singur chiar în starea de sălbăticie, este născut în societate şi pentru societate, aceasta este adevarata stare naturală pe care el nu o alege şi nu depinde de el pentru a se sustrage. Societatea este instrumentul necesar dezvoltarii omului; acesta, redus la propriile lui resurse, ar fi fost în imposibilitate să traiască. Forţele naturale, scria şi profesorul Vintilă Dongoroz, au sădit în om imperativul sociabilităţii. Această idee a exprimat-o şi Cicero, afirmând că în om există o înclinare naturală spre societate (*apetitus societatis*)286.

Sub aspect istoric, s-a desprins în mod corect concluzia ca în toate legiurile începand cu Codul lui Hammurabi (sec. XVIII i.Hr) în care se specifica faptul că oamenii nu pot fi torturaţi, înrobiţi şi nu li se poate confisca averea fără o dreaptă judecată, Codurile chinezesti (sec. XIII), Cărţile sacre egiptene, Legile lui Manu (sec. XI), Legile lui Licurg, Solon, Dracon (sec. VII-IX), Legile romane, precizau drepturile cetăţeanului. În antichitate, ideea de nediscriminare era înţeleasă din punct de vedere literal ca o privaţiune. Discriminarea consta în izolarea individului şi în indiferenţa faţă de viaţa celorlalţi, o persoană care nu avea o viaţă publică nu suscita niciun interes, orice ar fi făcut.

În epoca feudală, în cadrul procesului de feudalizare, nediscriminarea se restrânge puternic, lăsând spaţiu amplu puterii private. Dezintegrarea treptată a puterii publice a conferit mai multă forţă entităţilor individuale private, transformându-le în mici state suverane ce au dobândit drepturi de putere politică, cu caracter public specific. *Magna Carta Libertatum*, document politic şi juridic elaborat de Ioan fără de Ţară, ne apare ca fiind primul act constituţional elaborat expres, de protecţie şi promovare a drepturilor omului. Urmatoarele au fost *The Petitions of Rights* (7 iunie 1628), *Habeas Corpus Act* (1679) şi *Bill of Rights* (1688). Ocrotirea persoanei a fost prevazută şi în alte documente referitoare la drepturile omului: Declaratia drepturilor din statul Virginia (12 iunie 1776) şi Declaraţia de independenţă a SUA (4 iulie 1776).

Perioada renascentistă a marcat declanşarea acelei mişcări care va culmina cu Declaraţia Drepturilor Omului şi ale Cetăţeanului considerată un punct de plecare în evoluţia drepturilor individului. Îndeosebi Declaraţia franceză de drepturi adoptată de Adunarea Constituantă la 26 august 1789, reflectând gândirea politică, morală şi socială a secolului XVIII, a proclamat prioritatea individului faţă de stat, definindu-l ca fiind o realitate primordială, exclusivă şi suverană, ca titular de drepturi naturale, imprescriptibile şi premergatoare statului. Declaraţia franceză a proclamat anumite drepturi inerente fiinţei umane, drepturi declarate ca fiind sacre şi inviolabile, opozabile statului. Ceea ce e esenţial în această declaratie este faptul că a înteles să constate şi să proclame existenţa unor drepturi naturale, iar nu să creeze drepturi pozitive.

---

[286] Ibidem.

Necesitatea ocrotirii persoanei umane în cadrul civilizaţiei noastre poate fi considerată ca un fapt consacrat în mai toate legislatiile, iar în secolul XX, dezbaterile privind dreptul la nediscriminare s-au caracterizat prin eforturile făcute atât de filosofi, sociologi, cât şi de juristi, pentru o mai mare claritate a conceptului ca atare. Numai că această avalanşă de dezbateri şi de izvoare de drept, intern, european sau internaţional nu asigură prin ea însăşi egalitatea se şanse şi de tratament dintre femeie şi bărbat. Dreptul se învaţă, caracterul, nu. Iată de ce, egalitatea şi implicit rolul celor două sexe nu poate fi înţeles fără fundamentarea sa religioasă.

5. Despre fundamentul religios al rolului femeii şi al bărbatului

În cadrul familiei, pentru bunul mers al ei şi pentru îndeplinirea scopurilor pentru care a fost lăsată de Dumnezeu, fiecare soţ are îndatoriri proprii, distincte, ce izvorăsc din specificul firii sale. Sfântul Ioan Gură de Aur arată că „nici bărbatului, Dumnezeu nu i-a încredinţat totul, nici femeii, ci le-a împărţit îndatoririle". Acesta vede în împărţirea responsabilităţilor între soţ şi soţie o nouă legătură a dragostei pe care Dumnezeu o voieşte în sânul familiei. „Dintru început – zice el – bărbatul a trebuit să se ocupe cu treburile obşteşti, iar femeii i-a revenit grija treburilor casnice". Astfel, Sfântul Părinte consideră că Dumnezeu i-a dat femeii îndrumarea casei, iar bărbatului toate treburile statului, cele privitoare la negustorie, judecăţile, treburile militare şi celelalte ranguri obşteşti. Femeia nu poate mânui arma, însă ea poate să ţină şi să chivernisească aşa cum se cuvine toate cele casnice. Ea nu-şi poate da întotdeauna părerea într-o problemă obştească, ci numai în cămin, unde, de atâtea ori este mai bună decât bărbatul.287 Ea nu poate îndruma cum se cuvine treburile statului, dar poate creşte cuviincios copii. Poate supraveghea treaba făcută de servitori, dând bărbatului toată liniştea ; în grija femeii se află pregătirea meselor, întreţinerea veşmintelor şi toate celelalte treburi de care nu se cade a se îndeletnicii bărbatul. Încă un semn al înţelepciunii şi al orânduirii dumnezeieşti este şi acesta că bărbatul deşi este în stare de a face lucrurile însemnate, nu le poate face însă pe cele mai mici, în care se arată neîndemânatic, ca în felul acesta femeia să aibă un rol însemnat. Sfântul Ioan spune că dacă Dumnezeu l-ar fi făcut pe bărbat îndemânatic în toate aspectele vieţii, femeia ar fi fost marginalizată. Dimpotrivă, dacă ar fi dat îndemânare femeilor la treburile cele mai însemnate şi mai folositoare, le-ar fi făcut să se trufească.

Cugetând a întemeia pacea şi păstrând fiecăruia locul cuvenit, el a făcut din viaţa noastră o armonie, dând fiecăruia ce îi este de folos. Vorbind despre rolul soţului şi al soţiei în cadrul familiei, trebuie să fie arătate şi datoriile pe care le are fiecare dintre ei faţă de celălalt. Astfel, prima datorie este iubirea, care este întotdeauna ancorată în iubirea faţă de Dumnezeu. Sfântul Ioan Gură de Aur spune: „tu nu iubeşti atâta pe femeie pentru că este femeie, cât o iubeşti pentru iubirea ce trebuie să o ai către Cristos. Aşadar, ca şi cum ai asculta pe Domnul făcând totul pentru Dânsul, tot aşa şi în cazul de faţă, fă totul ca pentru Dânsul.

[287] Ioana Groza, *Rolul bărbatului şi al femeii potrivit învăţăturii Sf. Ioan Gură de Aur*, în *Grai românesc*, nr. 2(67)/2015, p. 3.

Dumnezeu i-a dat bărbatului să poarte grija de soţia şi de copii lui. Arhiepiscopul Constantinopolului, remarcă în acest sens că „sexul femeiesc este oarecum mai slab şi are nevoie de mult ajutor, de multă îngăduinţă... şi tot el îl sfătuieşte pe bărbat: Toate să le faci pentru femeie, toate cele necesare să i le procuri, căci datoria te face". În concepţia Sfântului Părinte, soţia are îndatorirea de a se îngriji de creşterea copiilor şi de administrarea casei şi a lucrurilor din ea. El spune: „numai o singură însărcinare are femeia: să păzească pe cei născuţi (copii) să îngijească de veniturile tale (soţului) să aibă grijă de casa ta; şi de aceea ţi-a dat-o Dumnezeu, ca să te îngrijească în acestea ca şi în toate celelalte. Pentru că viaţa noastră constă din două feluri de afaceri: cele publice şi cele de acasă. Dumnezeu a împărţit sarcinile dintre bărbat şi femeie; ei i-a dat conducerea casei, lui toate problemele statului, toate cele care se făptuiesc în afară: Judecăţi, sfătuiri, comanda armatei şi toate celelalte. Femeia nu poate să poarte o lance, să arunce o săgeată, dar poate să ţină o furcă, să ţească o pâză, să pună rânduială în întreaga casă...ea poate să-şi crească bine copiii, tezaurul mai preţios decât toate; poate să dea încredere bărbatului, să-l despovăreze de toate grijile pe care cere o gospodărie, adică de cămară, de ţesut, mâncare, îmbrăcăminte şi celelalte, care nu sunt nici potrivite nici uşoare pentru bărbat, chiar dacă ar vrea el să le ia asupra lui."

Bărbatul care îşi petrece cea mai mare parte din timp în viaţa publică, este prins de treburile obştii. Femeia, stând la ea acasă are putinţa să se dedea rugăciunii, citirilor pioase şi altor înţelepte îndeledniciri. Sfântul Ioan spune: „După cum cei ce salăşluiesc în pustie, nu sunt tulburaţi de nimei, tot astfel şi femeia, trăind mereu în cămin se poate bucura de o pace fără de sfârşit. Ea poate, când bărbatul vine tulburat, să-l potolească, să-i aducă liniştea, să-i depărteze din suflet grijile cele închipuite, cugetele de mânie, şi să-l trimită iarăşi la treburile lui despovărat de cele rele ducând cu el cele bune câştigate acasă; tot Sfântul Ioan remarcă faptul că: nimeni nu are o putere mai mare întru a desăvârşi un bărbat şi a-i mlădia sufletul cum vrea decât o femeie pioasă şi înţeleaptă." Sfântul Părinte îl îndeamnă pe bărbat să-şi apere soţia faţă de orice agresiune şi să nu dea crezare bârfelor ce privesc soţia sa, pentru „a nu se furişa vrajba în casă", iar pe femeie: „să nu cenzureze cu amănunţime intrările şi ieşirile bărbatului de acasă, dar nici bărbatul să nu dea motive de vreo bănuială". Îl sfătuieşte pe bărbat să nu stea prea mult la dispoziţia prietenilor lui şi în acest fel să-şi neglijeze familia, deoarece în caz contrar soţia este îndreptăţită să-şi certe soţul. El nu are voie să se supere, căci ea face acest lucru din iubire. „Acuzările ei – spune Sfântul Ioan – sunt izvorâte din iubirea ei cea fierbinte, din predispoziţia ei cea înflăcărată şi din frica ce o are de tine ca să nu te piardă. Ea se teme – şi aceasta este teama ce trebuie să o aibă – ca nu cumva cineva, să-i fi răpit favoarea ce o avea la tine, ca nu cumva să o fi păgubit de capitalul bunurilor ei, ca nu cumva să-i fi furat bărbatul – capul ei – să nu-i fi scăpat viaţa ei conjugală". Un alt fapt deosebit de important pe care îl dă parintele nostru soţiei este de a nu-şi insulta soţul pentru că nu-i oferă o stare materială mai bună. Ar trebui ca ea să se gândească la femeile mai sărace decât ea şi la nenorocirile pe care le-a adus bogăţia unor persoane. „Dar dacă ea are adevărată iubire către bărbat – zice Sfântul Ioan – nu-i va zice nimic, ci va prefera ca să-l aibă lângă ea chiar de nu i-ar procura nimic şi

continuă zicând: Dar nici bărbatul când aude astfel de mustrări să nu alerge la insulte şi bătăi şi să o sfătuiască, să o mângăie, să o convingă prin adevăr şi niciodată să nu întindă mâna asupra ei.

O altă datorie reciprocă a celor doi soţi este de a nu se lipsi unul de altul decât pentru o vreme cu bună înţelegere, pentru a se îndeletnici cu postul şi cu rugăciunea. „Fiindcă din astfel de abţineri se nasc mari rele căci şi preadesfrânările şi desfrânările, şi chiar stricarea caselor de aici provin de multe ori. Şi bine a zis Sfântul Pavel: „să nu opriţi datoria, adică să nu vă lipsiţi de datoria voastră conjugală. Fie de exmplu, o femeie şi un bărbat şi femeia se abţine fără ca bărbatul să fie de acord. Deci de ce te miri dacă el din această cauză desfrânează, sau dacă nu desfrânează, atunici este posomorât, veşnic tulburat la creier, veşnic în luptă, cauzând femeii mii de lipsuri? Care este folosul postului şi a înfrânării dacă dragostea este sfâşiată? Niciunul. Câte batjocuri nu ies de aici, câte vorbe proaste, câtă luptă nu se dezlănţuie în aceste împrejurări!".

În concluzie, putem spune că deosebirea sferelor de ocupaţie a celor doi soţi nu-i împiedică a avea o viaţă fericită împreună zidindu-se şi întrajutorându-se material şi moral. După Sfântul Ioan atitudinea soţului faţă de soţie trebuie să imite iubirea lui Cristos faţă de Biserică. El spune perechilor căsătorite: „Rugăciuni laolaltă să se facă de voi. Fiecare să mergă la biserică iar întrajutorarea între soţ şi soţie poate fi şi ea de mare ajutor în creşterea duhovnicească a amândurora. Aşa cum sugerează Sfântul Ioan Gură de Aur enoriaşilor săi, poate exista o „întrecere prietenească în această privinţă şi în toate aspectele vieţii creştineşti: „dar şi acasă bărbatul să audă aceste lucruri (despre virtute) de la femeia sa iar femeia de la bărbat". Înfăţişarea unei înalte filosofii şi a îndelungii răbdări, sfidarea necazurilor căsătoriei şi hotărârea de a împlini această îndatorire de la început până la sfârşit – aceasta înseamnă a face să se mântuiască sufletul soţului."

6. Dincolo de concluzii

În finalul acestui studiu, în aceeaşi ordine de demonstraţie aş mai menţiona încă o subliniere semnificativă pa care o întâlnim în memeorabile scrieri literare, filosofice ori juridice - femeia. Dar ce este femeia? Desigur diversitatea îmbracă mai multe forme. O primă formă de diversitate este dată de trăsăturile înnăscute cum sunt genul, vârsta şi orientarea sexuală. A doua formă de diversitate este cea culturală, dată de etnie şi naţionalitate, iar a treia formă de diversitate este oferită de dezvoltarea personală, experienţa profesională, educaţia şi competenţa. Într-o lume aflată în rapidă schimbare există nenumărate motive etice pentru promovarea unei culturi a diversităţii chiar şi în acest domeniu. Există, de asemenea, motive startegice foarte putenice, mai ales în legătură cu motivaţia. O lume diversificată este măsură să menţină societatea în pas cu schimbările mediului cultural în care aceasta operează. De asemenea, reprezintă o resursă importantă pentru asigurarea diversităţii perspectivelor, ceea ce este esenţial în susţinerea unei culturi a inovaţiei.

Cred că şi în acest domeniu trăim o schimbare majoră de paradigmă, iar viitorul aparţine celor care îşi doresc, la urma urmei, firesc, decenţa. Iată un motiv de speranţă pentru normalitate. Ce înseamnă normalitate? Normalitate

este aşa cum eu îmi fac în primul rând meseria ca universitar care îşi scrie singur cărţile şi articolele, şi îşi ţine scrupulos cursurile, aşa cum mă pricep fiindcă trebuie să ne câştigăm existenţa, ca orice om normal. Chiar dacă uneori am fost uneori de-a dreptul fraier mi-am păstrat libertatea. Dar fraier vine din Freier în germană, care înseamnă, la origine, om liber. Deci, fraier, nefraier, mi-am păstrat libertatea. E bunul cel mai preţios. Iar idealismul e o formă paradoxală de pragmatism, un soi de pragmatism al lucrurilor înalte. Ceea ce azi pare idealist, mâine devine realist: gândindu-ne doar la nediscriminare eu visez, de pildă, la un stat minimal: azi sună idealist, peste câţiva ani mulţi îşi vor da seama că e singura soluţie pragmatică de a limita discriminarea la sursă, de a dezvolta economia, de a da aripi şcolii şi promova educaţia şi de a apăra drepturile omului.

Fiecare act de discriminare făcut afectează profund toţi oamenii, înstrăinîndu-i de cei apropiaţi şi contribuie la aprofundarea percepţiile greşite despre adevărul credinţei lor. Nu este corect să răspundă religia pentru acţiunile violente ale extremiştilor. Astfel, membrii credinţei trebuie să facă tot ce este posibil pentru a preveni acest cancer în metastază din comunitatea noastră. Dacă nu o vom face, vom fi parţial responsabili pentru această imagine pătată a credinţei noastre.

În primul rînd, trebuie să denunţăm violenţa şi să nu cădem pradă neadevărului. Datorită acestei presiuni care ne face să suferim, nu există nicio scuză pentru acceptarea sau pentru refuzul de a condamna discriminarea. Că uneori se comit păcate grave în numele religiei nu este doar părerea mea, aceasta este concluzia inevitabilă a unei lecturi corecte din surse primare: Biblia, Tora sau Coranul. Principiile de bază ale acestor surse transmise, de-a lungul secolelor, şi de cercetătorii care s-au dedicat studierii cuvintelor şi practicile religioase risipesc orice idei discriminatorii pe post de justificare religioasă. Apoi, este important să se promoveze o înţelegere holistică a religiei, şi flexibilitatea de a se adapta la diverse medii şi aderenţi care pot abuza uneori. Etica şi morala interzic orice act de violenţă împotriva femeilor. Noi trebuie să demonstrăm aceste valori şi să manifestăm solidaritate cu persoanele care caută pacea în întreaga lume. Avînd în vedere natura psihologiei umane şi în loc de a învinovăţi religia, mass-media ar trebui să găsească o modalitate de a oferi posibilitatea ca vocile noastre să fie auzite.

În al treilea rînd, toţi trebuie să promovăm, în mod public, drepturile omului – demnitatea, viaţa şi libertatea prin nediscriminare, acestea fiind valorile de bază ale religiei. Condiţia esenţială în viaţa şi credinţa noastră înseamnă respectarea diversităţii culturale, sociale şi religioase. Dumnezeu găseşte drept învăţare de la unul la altul drept obiectiv principal al diversităţii iar respectarea fiecărei fiinţe umane ca o creaţie a lui Dumnezeu reprezintă respectarea însuşi a lui Dumnezeu.

În al patrulea rînd, oamenii trebuie să ofere oportunităţi educaţionale pentru fiecare membru al comunităţilor lor, iar studiul ştiinţelor umanistice şi al artelor, reprezintă integrarea într-o cultură de respect pentru fiecare fiinţă vie. Guvernele din lumea întreagă trebuie să elaboreze un curriculum şcolar care să promoveze valorile democratice. Societatea civilă are un rol important în promovarea respectului şi acceptării.

În fine, furnizarea de educaţie religioasă este esenţială pentru limitarea discriminării. Cînd libertatea religioasă este respinsă, aşa cum a fost de zeci de ani în unele părţi ale lumii, credinţa creşte în umbră, lăsînd ca acesta să fie interpretată de către indivizi necalificaţi şi radicali. Trebuie, oare, să-mi fie ruşine că mă tem pentru viitorul unei Europe cu tot mai mulţi necredincioşi (atei)? Trebuie, oare, să-mi fie ruşine că mă îndoiesc de puterea acestei Europe de a europeniza pe cei care vin aici din alte spaţii culturale, cu alte valori şi cu alte idealuri? Cît priveşte ruşinea, vreau doar să amintesc distribuitorilor ei că, în viaţă, toţi facem lucruri de care, mai tîrziu, ne e ruşine. Ruşinea este un exerciţiu de curăţire interioară, o lucrare a bunului simţ, a legii morale din noi.

BIBLIOGRAFIE:

- Ion Ifrim, *Ocrotirea penală a vieţii intime a persoanei*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2012;
- Ioana Groza, *Rolul bărbatului şi al femeii potrivit învăţăturii Sf. Ioan Gură de Aur*, în *Grai românesc*, nr. 2(67)/2015;
- Ken Robinson, *O lume ieşită din minţi*, Editura Publica, Bucureşti, 2011;
- Valentin – Stelian Bădescu, *Umanizarea dreptului umanitar*, Editura CHBeck, Bucureşti, 2007.

ISTORIA CRIMEI ŞI A RIPOSTEI LA CRIMĂ

Agata-Mihaela POPESCU[288]
Roxana PAUN[289]

Abstract: *The history of humanity is admirable and horrifying facts pegged . Many of these facts have left their traces în accordance with their coverage of every age . Among the first to have passed the memory of certain acts are writers , historians , chroniclers , reporters ancient and medieval , as Herodotus Plutarc Xenophon of Athens, Suetone tacitly Gregory of Tours , and all the writers who noted the facts and gestures of their sovereign or events which they had personal knowledge or hearsay.*

Key words: *Genesis humanity social reinsertion crime*

Istoria umanităţii este jalonată de fapte admirabile şi înfiorătoare. Numeroase din aceste fapte au lăsat urme prin mediatizarea lor conformă cu mijloacele din fiecare epocă. Printre primii[290] care au transmis amintirea anumitor acte se găsesc scriitorii, istoricii, cronicarii, reporterii antici şi medievali, ca Herodot, Plutarc, Xenofon din Atena, Suetone, Tacite, Gregorie din Tours şi toţi scriitorii care au notat faptele şi gesturile suveranilor lor sau evenimentele despre care aveau cunoştinţă personal sau din auzite.

Printre criminalii citaţi se află **Erostrate** care a incendiat templul lui Artemis la Ephese, doar pentru a deveni celebru, pentru a face numele său „imortal", cu preţul foarte multor victime. Incendiatorul Bibliotecii din Alexandria (700000 volume), fondată de Ptolemeu Soter, a marcat intrarea lui Cezar în Alexandria. O coincidenţă vrea ca această bibliotecă prestigioasă să fie iar distrusă în 391. Aceşti doi ultimi autori ai actelor lor criminale nu au privilegiul de a figura nominal printre marii criminali, în ciuda imensei pagube cauzate.

În aceeaşi epocă, în anul 356 î.e.n., se naşte la Pella, capitala regatului Macedonia, Alexandru, fiul regelui Filip II. Legenda îi atribuie o ascendenţă divină care urcă până la Heracles (Hercule), prin tatăl său şi Thetis (mama lui Achile, eroul războiului din Troia), prin mama sa. Prevestiri îi promit un viitor glorios. Prevestirea se îndeplineşte prin victoriile sale războinice, până la moartea sa la 33 de ani, în 323 î.e.n. El purta numele regal Alexandru III, dar istoria îl cunoaşte sub porecla Alexandru cel Mare.

În ciuda admiraţiei pe care o declanşează, pe de altă parte el nu este mai puţin ferit de o suspiciune oribilă: complicitatea la asasinatul tatălui său.

---

[288] conf.univ.dr., Facultatea de Ştiinţe Juridice şi Administrative, Universitatea Creştină "Dimitrie Cantemir"
[289] conf.univ.dr., Academia de Poliţie Al. I. Cuza"
[290] S.Freud, *Civilization and its Discontents*, London, 1939, pag 23.

Faptele nu permit să aducă dovezi pertinente, dar zvonul îi atribuie o complicitate dacă nu activă, cel puţin pasivă, pentru că nu l-a prevenit pe Filip de complotul uneltit împotriva lui. Situaţia este complexă la Curtea din Pella: regele spre bătrâneţe îşi înşeală soţia, mama lui Alexandru şi ia o nouă femeie care îi dă alţi copii. Există pe de-o parte dorinţa de răzbunare a soţiei batjocorite, dar pe cealaltă un pericol direct care îl priveşte pe Alexandru: tronul ar putea să-i scape prin simpla voinţă a lui Filip care ar putea să dispună în favoarea unui alt copil al său din a doua uniune.

Însă, Alexandru este ambiţios, excelent războinic care se simte frustrat de faptul că tatăl său nu îl felicită suficient pentru victoriile sale în luptă şi nu îi acordă un rol mai important în conducerea regatului. Tânărul se simpte frustrat şi spune că Filip, prin înflăcărarea sa războinică, nu îl lasă să întreprindă suficiente cuceriri pe viitor.

Olympias, mama sa, complotează şi organizează asasinatul soţului său infidel, prin unul din prietenii săi, Pausanias. Alexandru asistă la crimă şi boceşte lângă corpul defunctului, cum trebuia. Familia adulterină este masacrată şi el urcă pe tron.

Lipsă de ajutor persoanei în pericol? Nedenunţarea complotului criminal? Participare la complot? Suntem obligaţi să reţinem prezumpţia inocenţei, dar istoricii care se înclină asupra bibliografiei lui, îşi pun încă întrebări. Roma antică beneficiază de cronicari atenţi, care ne-au lăsat descrieri detaliate ale obiceiurilor şi faptelor comise. Evenimente şi acte magnifice au fost îndeplinite acolo, dar subiectul acestei opere limitează exemplele la actele e criminale.

După abolirea regalităţii iniţiale, Roma devine republică, a cărei autoritate rezidă în Senatul Consulilor. După ceva timp, personalităţi puternice se degajă de la acest corp colectiv şi îşi arogă puteri primordiale. Aceasta va evolua până la titlu de „cezar", ceea ce corespunde practic funcţiei de împărat. Titlul de „cezar" este păstrat încă mult timp în Europa, de alte state, precum „Kaiser" nemţesc şi „Tsar" de Rusia.

Iulius Cezar este cel care lasă moştenire numele său pentru funcţia pe care a creat-o. Descendenţii familiei lui îl păstrează în titlurile lor, ca August, Tiberiu, Caligula, Claudiu şi Nero.

Mulţi dintre ei ordonară asasinate şi muriră asasinaţi la rândul lor.

Iulius **Cezar** este omorât de complici, din care face parte şi fiul său adoptiv Marcus Brutus. Ultimele cuvinte ale muritorului, culese de amintirea colectivă sunt: „şi tu, fiul meu Brutus" (Et tu mi fiii Brutus)?

Tiberiu este descris ca un om violent şi crud. Cronicarii îi atribuie mai multe asasinate, din care ale fiului şi nepotului său, precum şi mai multe hărţuiri obligând la sinucidere. El ordonă torturi şi ucideri, după capriciile şi interesele sale. El însuşi este asasinat. Istoricii evocă două metode criminale care i-ar fi fost aplicate: otrava şi o pernă pentru a-l asfixia.

Caligula este descris de Suetone (Caius Suetonius Tranquillus), ca un individ care nu putea să-şi înfrâneze natura sa crudă şi vicioasă. El asista cu cea mai mare plăcere la chinurile şi executările condamnaţilor. Caligula este acuzat de istorici că şi-a otrăvit bunica, asasinat verişorii şi alte persoane. El însuşi

moare asasinat la vârsta de 29 de ani de conspiratori care-i frâng falca şi îşi înfig săbiile în diverse părţi ale corpului său, dintre care aceea cu care el a violat de atâtea ori.

Claudiu accedă la tron la cincizeci de ani, ca succesor al lui Caligula, în absenţa altor membrii ai familiei decimate de acesta din urmă. Claudiu a scăpat de moarte, căci însăşi mama lui îl considera sărac cu duhul, o „caricatură de om", deci estimat nepericulos de antecesorul său. Nefericit în căsniciile sale cu soţii adulterine, el pune să omoare pe una din ele, Messaline, femeie celebră prin excesul său. Ultima sa căsătorie e cu nepoata sa Agripina, fiica fratelui său şi din această cauză, modifică legea care interzice incestul. Printre copiii săi cu mai multe femei, istoria îi reţine pe fiul său Britanicus copil încă la moartea lui Claudiu şi fiica sa Octavia pe care o căsătoreşte cu Nero, fiul Agripinei dintr-o căsătorie anterioară, pe care-l adoptă. Astfel, Nero devine în acelaşi timp ginere, fiu vitreg şi fiu adoptiv al cezarului Claudiu.

Conform istoricilor[291], Claudiu a ordonat multe asasinate,în sânul familiei sale sau a rudelor prin alianţă, precum şi senatori şi cavaleri. Spre sfârşit, consilierii au asasinat în propriul lor interes, Claudiu încuviinţându-i, după fapte, cu pretextul că era în beneficiul său.

Suetone descrie sadismul lui Claudiu, „natură feroce şi sângeroasă". în afara jocurilor de circ, unde avea latitudinea de a ridica degetul mare pentru a acorda viaţă gladiatorului învins sau lăsându-l în jos aceasta însemnând decizia sa de moarte, el afişa de obicei degetul în jos, pentru a se înveseli de privirea feţelor în momentul în care erau omorâţi.

Claudiu moare otrăvit la şaizeci de ani. Cei mai suspecţi sunt soţia sa Agripina care vrea tronul pentru băiatul ei Nero, cu complicitatea „degustătorului de bucate" al lui Claudiu, eunucul Halotus.

Nero pune stăpânire pe tron, îndepărtându-l pe Britanicus, fiul biologic al lui Claudiu, copil încă. El este descris ca o fiinţă sadică, violentă, capricioasă, libertină, lacomă şi crudă, l-au fost imputate multe asasinate, din care cea a soţiei sale Octavia (pentru a se recăsători), a mamei sale Agripina (care-l deranja în acţiunile sale) şi a lui Britanicus care punea în pericol legitimitatea sa la tron.

Aceste câteva exemple se înscriu, bineînţeles, într-o istorie generală a Imperiului Roman făurită de bărbaţi şi femei admirabili, care au creat o civilizaţie de la care noi suntem moştenitorii îndatoraţi în mai multe domenii, din care gândirea juridică.

Clodovegh, regele salien. Francii salieni se instalează în Nordul Franţei actuale. Unul din regii lor, Clodion, coboară spre Ardenne şi cucereşte Tournai şi Cambrai. Fiul său se numeşte Clodovegh sau Clovis. El devine rege prin moştenire, în 481 e.n. şi domneşte pe un teritoriu situat între Rhin şi Somme şi are părul lung ca toţi regii salieni. Acesta este începutul dinastiei Merovingienilor. Lumea intră în epoca evului mediu şi din trecutul gallo-roman nu rămâne decât un mic regat al lui Sygarius, între Somme şi Loire. Clodovegh înţelege interesul unei convertiri la creştinism şi primeşte botezul din mâinile

[291] Th.Sellin, *Culture Conflict and Crime*, New York, Social Science Research Council, 1938, pag 18

lui Remi, episcop în Reims. Prin acest act, el îşi asigură protecţia Papalităţii, a cărei putere politică este mare în această epocă. Clovis I întreprinde numeroase incursiuni în vecinătate şi atacă Sygarius care este învins la Soisson. Tradiţia franc-salienă vrea ca prada adunată în urma unei bătălii, să se repartizeze între combatanţii învingători, în mod echitabil. Insă, regele vrea să-şi însuşească o vază ce face parte din lotul unui soldat. Acesta se simte jignit şi decât să se lase deposedat sparge vaza. Ceva timp după, Clovis revede acelaşi soldat şi, pentru a se răzbuna, îl acuză de rea întreţinere a armelor sale şi îl pedepseşte cu moartea. Acesta este un asasinat „la rece".

Altă crimă[292] a sa priveşte un rege franc de asemenea salien, Chararic, care ar fi omis să-l susţină într-o luptă anterioară. Clovis pune mâna pe el şi pe fratele lui şi procedează, apoi, la o umilire rânitoare: ordonă să li se taie părul, ceea ce este foarte grav pentru o persoană regală, semn al demnităţii sale. Apoi, îi omoară. Pentru consolidarea puterii sale, acesta nu pare un act „util" din punct de vedere politic, ci mai degrabă un capriciu sadic.

Potrivit cronicii lui Grigore din Tours, Clodovegh-Clovis omoară şi asasinează „mulţi alţi regi şi rude apropiate".

Curtea Bizanţului cunoaşte numeroase crime pentru putere. Veche colonie greacă fondată în secolul VII î.e.n. pe Bosfor, Bizanţul devine capitala Imperiului Roman din Orient. Istoricii[293] evocă numeroase crime. Câteva exemple: împărăteasa Irina, în 797 e.n., crapă ochii fiului ei împăratul Constantin VI şi se proclamă în locul lui împărat (basileus) şi nu împărătească.

Bardas, fratele împărătesei regente Teodora, o jumătate de secol mai târziu, asasinează consilierul principal al acesteia, cu complicitatea nepotului său, împăratul minor Michel III.

Împărăteasa Zoe Prophyrogenete**,** un secol mai târziu, face să dispară în mod misterios primul său soţ Romain,pentru a-l lua aproape de ea pe amantul ei Michel.

Cronicile transmit informaţii privind crime sângeroase :omise în familiile italiene Borgia şi Cenci.

Palatul Borgia este un loc de ambiţii neînfrânate şi de upte sângeroase pentru bogăţii sau pentru putere. Diferenţele se rezolvă câteodată prin otravă sau prin pumnal. Cezar şi .ucreţia Borgia sunt copiii Papei Alexandru VI (secolele XV şi XVI). Printre crimele atribuite lui Cezar este cea a cumnatului său, soţul surorii sale. Aceste personaje au jevenit subiecte de literatură, în special în opera „Prinţul lui vlachiavel". Se pare că Lucreţia, în ciuda tristeţii resimţite de moartea tânărului ei soţ, se comportă docil în mâinile fratelui ei, care îi utilizează frumuseţea şi puterea de seducţie, pentru interesele sale personale. Uciderea lui Francesco Cenci din secolul VI, este evocată în mai multe opere literare, dintre care cele ale lui Shelley (englez) şi Stendhal (francez). Francesco este un om crud şi desfrânat. Fiica sa Beatrice şi fiul său Giacomo îi organizează asasinatul. Ei îi pun cuie în ochi. Papa, rudă apropiată, răzbună victima punând să execute prin decapitare copiii asasini.

Ţarul Rusiei Ivan cel Groaznic, în secolul XVI, îşi omoară fiul cel mare şi numeroşi membrii ai famililor aristocrate, pe care-i consideră că îi

---

[292] E. de Greeff, *Introduction à la Criminologie*, Bruxelles, 1946, pag 54.
[293] M. Wolfgang, F. Ferracuti, *The Subculture of Violence: Towers and Integrated Theory în Criminology*, London, 1967, pag 43.

ameninţă puterea. : Un alt ţar numit tot Ivan, deja prizonier într-o fortăreaţă, este sugrumat acolo în secolul XVIII, probabil din ordinul ţarinei domnitoare.

În Anglia, regele Richard III pune să omoare pe fratele său şi pe copiii acestuia, pentru a acceda la tron. Dramaturgul William Shakespeare a făcut din aceasta o piesă de teatru.

Regele Henry VIII se debarasează de multe soţii, prin pedeapsa cu moartea executată în Turnul Londrei.

China nu abordează informaţii privind crimele interpersonale comise în secret în palatele de altădată. Cazurile ce urmează scapă acestui gust de discreţie.

În secolul VI î.e.n. un prinţ foarte crud trăieşte în statul Wou. Pentru a-şi bate joc de maestrul său de ceremonii, îi cere să-şi demonstreze calităţile lui de strateg, predând o disciplină riguroasă celor aproximativ două sute de femei din haremul princiar. Funcţionarul face cum poate el mai bine ca să se supună ordinelor prinţului, dar în ziua demonstraţiei lui „elevele" nu îşi iau rolul în serios şi se gîndesc că nu este vorba decât de un joc amuzant. În snsecinţă, aceste doamne fac cu bucurie tărăboi, ca şi cum erau actriţele unei farse, spre marea disperare a iţionarului. Prinţul, furios că maestrul său de ceremonii n-a reuşit să „pună la punct" soţiile şi concubinele sale, cum i-a ordonat, pedepseşte „vinovatul" punând să-l decapiteze.

Kien, un alt prinţ, trece în posteritate prin sadismul său. El găseşte amuzant în timpul sărbătorilor de la palat, să înece fete şi băieţi pentru a-i privi cum se scufundă. O altă sursă de plăcere pentru el este să ordone împerecheri între femei şi bărbaţi şi berbeci şi câini.

Marco Polo, călător veneţian devenit celebru datorită povesitirii sale de călătorie pe drumul de mătase spre China, povesteşte de asemenea ceea ce a aflat în legătură cu o mistică numită Haschischin (după numele ierbii pe o fumează, haschisch-ul, probabil sursă semantică al cuvîntului asasin).

În secolul XI[294], această sectă are în fruntea sa un şef spiritual venerat, numit „Bătrânul de pe munte", care are sediul în valea Almout, în Persia. Locuinţa sa este înconjurată de grădini magnifice, cu fântâni din care, potrivit legendei, curge lapte, miere şi vin. Aceasta este un fel de referinţă terestră la Paradisul de după.

Bătrânul primeşte doar bărbaţi voluntari pentru a executa fără discuţie ordinele sale criminale. Pentru a-i recompensa el le promite Paradisul curajoşilor, din care un pre-gust le este furnizat pe loc, prin prezenţa iubitoare a femeilor frumoase (houris), care dansează, cântă şi au grijă de repausul războinicilor.

După acest „stadiu" de pregătire spirituală şi strategică pentru misiunile pe care trebuie să le îndeplinească, bătrânul ordonă, potrivit autorului C. Wilson (1977): „Du-te şi omoară, când te vei întoarce îngerii mei te vor duce în Paradis". Executanţii pleacă cu mândria de a fi aleşi dintre ceilalţi candidaţi.

Teoretic, ţintele ar trebui să fie omorâte din motive pur spirituale, dar în realitate autorul povestirii precizează că este vorba deseori de motivaţii

[294] H. Becker, Outsiders, *Studies în the Sociology of deviance*, New York, GMC Milan, 1963, Lygia Negreir Dortmont / Crime du la cite Ed. Dalos Paris,2001 pag 94 şi Lygia Negreir Dortmont / Neo contes de crimes te Ed. E-dite Paris,2002 pag 115 .

materiale şi politice. Printre victimele reperate se află viziri turci, cruciaţi creştini, dintre care Conrad din Montferrat (1192). Cronicile celei de-a treia cruciade evocă în repetate rânduri crime comise de către devotaţii acestei secte.

Cu timpul, branşa persană a Haschischin este distrusă de mongolii lui Gengis Khan şi o altă branşă, siriană, de armata lui Baybars, sultan al Egiptului.

În ciuda supraîncărcării cu informaţii detaliate, care probabil însufleţesc imaginea legendară, existenţa acestei secte este reţinută din punct de vedere istoric şi s-a constatat că ruinele unui castel sunt încă vizibile la Almout, având alături o sursă de apă ce izvorăşte dintr-o vale înverzită.

Thug sunt adepţi ai zeiţei indiane Kâli. Aceasta este o zeiţă care cere jertfe ce constau în sânge uman.

Această credinţă, foarte veche, nu este descoperită de europeni decât cu ocazia ocupării Indiei de către englezi. Prima informaţie cunoscută este apărută în revista „Asiatic Researche", în 1820, sub peniţa lui Robert Sherwood, care explică numele de „Thug" (viclean) şi cuvântul Phansigar (cel care foloseşte nodul ce strânge), altă denumire pentru fideli.

Masacrul victimelor are loc în perioadele de pelerinaj în onoarea zeiţei (a doua parte din noiembrie şi prima parte din decembrie după calendarul nostru). Victimele sunt sugrumate, apoi prezentate drept jertfă zeiţei în timpul unei ceremonii în care fanaticii mistici mănâncă „ghour", care este un fel de zahăr folosit în esenţă la comuniunile religioase.

Asasinii Thug trăiesc restul anului în sânul societăţii, cunoscuţi drept onorabili, având slujbe perfect integrate în contextul social. în timpul pelerinajului ei lipsesc de la ei de acasă, îndeplinesc crima lor, duc jertfa la Kâli şi se întorc la familiile şi la muncile lor. Porecla de „viclean" corespunde modului lor de operare. Ei îşi aleg o victimă, se comportă cu ea într-o manieră de curtoazie, călătorind deseori împreună, apoi îi pune prin surprindere nodul care o strânge.

Potrivit lui William Sleeman[295], căpitanul armatei britanice care i-a studiat, aceşti fanatici caută o plăcere fizică sadică rezultată din fantasme morbide, pe care le stăpânesc restul anului şi pe care le lasă se explodeze în timpul crimelor rituale.

Altădată[296], aceste crime rituale treceau drept „datorii" spirituale care trebuiau să evite omorârea femeilor, cerşetorilor religioşi, dulgherilor, argintarilor, orbilor sau oamenilor care duceau o capră sau o vacă. Cu timpul, ei au devenit asasini de drept comun, fără să ţină cont de persoana sau de meseria victimei şi „agrementând" ritualul cu scopuri desfrânate. Fanaticul a devenit tâlharul care jefuieşte şi omoară. Această devalorizare, pe de-o parte religioasă, contribuie gradual la declinul sectei începând cu 1850.

Un scandal imens se declanşează la Curtea lui Luis XIV, datorită crimelor foarte mediatizate comise de La Voisin şi complicii săi.

---

[295] W. Reckless, *The Crime Problem*, New York, Appleton-Century, a961.
[296] H. Becker, Outsiders, *Studies în the Sociology of deviance*, New York, GMC Milan, 1963pag 68, T. Hirschi, M. Gottfredson, *Causes of White Collar Crime*, Criminologie 25, no.4 (1987).

Cathérine Deshayes Monvoisin, zisă La Voisin exercită slujba de vrăjitoare. Ea face „filtre de dragoste" şi „pudre de succesiune" şi intervine în calitate de „făcătoare de îngeri". Nimic foarte excesiv pentru epoca respectivă, în care interesul persoanelor doritoare să forţeze mâna destinului în schimbul unei afecţiuni sau pentru o moştenire luată mai repede, îi conduc spre vrăjitorie. Cât despre întreruperile de sarcină, aceasta nu este decât o măsură aplicată înainte de vreme, utilizată des în prezent.

Dar situaţia se agravează în momentul în care La Voisin începe să se consacre „liturghiilor obscure", ceremonii satanice cu sacrificii umane şi mai ales copii. Introdusă pe lângă membrii de la Curte, se făcea utilă pentru a rezolva radical anumite „probleme". Printre clienţii ei se află şi doamna Montespan, favorita titulară a suveranului şi mama a şase din copiii lui, geloasă pe câteva rivale mai tinere de care se pare că se interesează amantul regal. Morţi subiţi sunt deplânşi la Curte, lovind persoane aparent sănătoase, dintre care tinere care au privilegiul să atragă asupra lor atenţia regelui.

O anchetă penală este desfăşurată de marele poliţist care fu La Reynie**.** în urma unei percheziţii efectuate în grădina unuia numit Guilbourg, complicele lui La Voisin, ce locuia spre Saint Denis, poliţiştii dezgroapă mai mult de două mii de cadavre de bebeluşi născuţi vii sau de fetuşi scoşi din burta mamelor lor, cărora Ie-a scos inima şi intestinele, pentru a servi la „liturghiile obscure" satanice.

Regele ordonă instituirea unei instanţe judiciare ce poartă numele de „Cameră ardentă". Ea condamnă La Voisin să fie arsă de vie în Place de Greve. Vreo treizeci din complicii ei sunt de asemenea condamnaţi la moarte. Dar când lista clienţilor criminalei devine prea compromiţătoare pentru înalta noblеţe, regele ordonă în 1682 dizolvarea „Camerei arzătoare".

Istoria reţine aceste crime şi riposta care le este dată, printre momentele cele mai importante din cariera lui La Reynie.

Mareşalul Franţei Gilles de Rais este un vechi camarad de arme al Ioanei de Arc, erou alături de ea în cucerirea oraşului Orleans în timpul războiului împotriva ocupanţilor englezi, în secolul XV.

După război el se retrage în castelul său de la Champtoce unde comite crime înfiorătoare asupra copiilor şi adolescenţilor, recrutaţi ca paji în serviciul său.

Mai întâi fericiţi şi mândrii să aibă copiii la castel, părinţii devin deziluzionaţi rapid, constatând că nu mai ajung să-i revadă. Gilles de Rais este pedofil şi practică, în urma sfaturilor alchimistului Preslati, ritualuri satanice în momentul violului şi dezmembrare a tinerelor victime.

Zvonul creşte, părinţii reclamă, dar cum să anchetezi în privinţa unui atât de mare erou? în final episcopul din Nantes **este** cel care găseşte soluţia, cu un plan indiscutabil: el ia drept pretext faptul că mareşalul a intrat pe cal în biserică, însoţit de o mică trupă înarmată, ceea ce echivalează cu un **sacrilegiu.** Astfel, el poate fi arestat şi supus unui interogatoriu **ce se** extinde la dispariţia tinerilor băieţi.

Gilles de Rais[297] îşi mărturiseşte crimele şi descrie în detaliu torturile la care îşi supunea victimele, ca şi cum îi făcea plăcere să retrăiască acele momente. Noi nu consideră util să le descriem, este suficient să ştim că erau extrem c

[297] M. Wolfgang, F. Ferracuti, *The Subculture of Violence: Towers and Integrated Theory în Criminology*, London, 1967.

crude. În timpul procesului său, el însuşi evaluează numărul băieţilor omorâţi la aproximativ trei sute. Documentele reţin una din frazele sale de mărturie:

„l-am omorât şi am comis cu ei păcatul sodomiei atât înainte cât şi după moartea lor, dar şi în timpul morţii lor".

Condamnat la moarte, el este spânzurat în 1440.

Elisabeta (Elisabeth) Bathory este o frumoasă contesă ce a trăit în secolul XV la castelul Csejthe, în Carpaţii din Transilvania. Văduvă de tânără, ea devine un căpcăun sângeros a cărui urme sunt păstrate de istorie. Procesul ei este supravegheat personal de regele Mathias al Ungariei, pentru a asigura pedepsirea faptelor ei rele.

Preocuparea ei principală este păstrarea tinereţii, frumuseţii şi distracţiilor ei. Pentru aceasta, utilizează corpurile şi sângele tinerelor aflate în serviciul ei, torturate şi omorâte în condiţii atroce. Modul său de operare vizează atât virtuţile revitalizatoare ale părţilor corpurilor tinerelor victime pentru propria sa sănătate şi pentru supleţea propriei pieli ce îmbătrânea, cât şi amuzamentul pe care îl are din suferinţa extremă cauzată acestor tinere persoane omorâte în moduri diferite, până la a le obliga să se devoreze reciproc. Ca şi în cazul lui Gilles de Rais, familiile se neliniştesc pentru că nu pot să îşi vadă fiicele. Ele scriu autorităţilor, dar în zadar, doamna este prea inaccesibilă datorită rangului ei ridicat. Până într-o zi de iarnă, când lupii dezgroapă în pădure cadavre desfigurate atroce şi arucate într-o groapă comună. Astfel se începe o anchetă. Ea conduce la castel. Regele încurajează investigaţiile. La proces a fost reţinut numărul de şase sute zece victime. Complicii contesei, din care bufonul ei, sunt condamnaţi la moarte prin ardere (ca vrăjitori şi vrăjitoare). Ea însăşi este condamnată la recluziune pe veci într-o încăpere a castelului, zidită, având doar o mică ferestruică pentru a trece mâncarea. Conform documentelor epocii, ea ar fi murit după trei ani de detenţie.

Marchiza Maria-Magdalena de Brinvilliers, născută în 1630, este fiica unui magistrat de rang înalt. Măritată, comportamentul ei îi pare prea lejer din punct de vedere moral tatălui ei, care îl apreciază pe ginerele lui şi compătimeşte ghinionul său conjugal. Între tată şi fiică rezultă discuţii dezagreabile, care o plictisesc pe tânără.

Amantul său acreditat este un tânăr şi sprinten ofiţer de cavalerie, Gaudin de Saint-Croix, care întreţine relaţii de curtoazie cu soţul ei şi care pare a fi tolerat de acesta.

Când tatăl Mariei-Magdalena remarcă faptul că mustrările sale nu sunt urmate deloc, el pune să-l aresteze pe Saint-Croix, crezând că astfel va ajunge pe drumul cel bun.

Din nefericire, în închisoare tânărul învaţă de la un co-deţinut fabricarea şi utilizarea otrăvilor. Eliberat, el o regăseşte pe marchiză şi o iniţiază în această tehnică.

Încântată, ea începe să se ocupe serios şi să verifice dozele pe vii: ea prepară prăjituri otrăvitoare, pe care le duce la spital pentru a le oferi în mod „caritabil" bolnavilor săraci. Apoi, ea verifică eficacitatea lor şi află cu „tristeţe" decesul protejaţilor ei.

Când se simte gata, ea îi face o vizită tatălui ei şi îi aduce, în semn de pace şi de afecţiune, o prăjitură frumoasă. Din nefericire, după prânz el se simte rău şi, puţin timp după, îşi dă sufletul. În mare doliu, marchiza se ataşează din ce în ce mai mult de rudele ei apropiate, co-moştenitori ai bunurilor familiei. Însă, crudul destin îi ia unul după altul, morţi de un rău misterios după o masă suculentă în familie.

Prinzând curaj de succesul ei, Maria-Magdalena începe să-şi extindă suprafaţa de acţiune şi „aduce servicii" prietenilor, pregătindu-le prăjituri, care rezolvă radical preocupări cauzate de un inamic.

Între timp, ea îşi Încearcă produsele şi pe soţul ei, dar Gaudin de Saint-Croix îl salvează de fiecare dată cu antiotrava pe care ştie să o fabrice, căci tânărului începe să-i fie frică de frumoasa otrăvitoare şi preferă să ţină aproape de el un soţ complezent, decât să se expună direct, în primele linii alături de doamna, al cărei comportament criminal depăşeşte limitele prudenţei şi creează riscul să fie descoperiţi.

Când frica de a deveni el însuşi victimă îl copleşeşte, tânărul scrie un testament în care cere poliţiei că, în cazul în care moare subit, să o suspecte că l-a otrăvit pe doamna Brinvilliers. El mărturiseşte în această confesiune scrisă tot adevărul şi descrie toate actele criminale comise de marchiză. Textul său rămâne necunoscut, până în ziua morţii sale.

Însă, hazardul vrea ca el să moară efectiv în mod subit, dar prin accident. Ca mulţi tineri ofiţeri, el lasă datorii. Creditorii merg la domiciliul lui pentru a încerca să recupereze datoria lor. Deschizând sertarul său, ei găsesc documentul-mărturie, pe care-l duc imediat la poliţie.

În timpul procesului, în care se găsesc şi „clienţii" ei, Brinvilliers este condamnată la moarte prin ardere, pentru crimele sale. Ea reuşeşte să evadeze dar este prinsă iar rapid. Sentinţa este executată şi cenuşa sa dispersată.

Acest proces, eficient al aceluiaşi La Reynie, este unul din cele mai mediatizate prin mijloacele epocii (secolul XVII).

Asasinatul lui Rasputin:

Născut la Pokrovski în Siberia, din tată cărăuş, Grigori Efimovitch Rasputin se ataşează, de la vârstă fragedă, lecturii legendelor creştine şi dă semn de o mare credinţă religioasă. Suferind şocul morţii fratelui său mai mare, pe care a încercat să-l salveze fără succes de la înec, din apele îngheţate ale Nevei, el devine închis în sine şi rezervat printre ai săi.

El intră în mănăstire ca şi călugăr(stareţ).

După câtva timp părăseşte mănăstirea pentru a pleca în „cutreierare" drept predicator, pe drumurile regiunii sale, apoi pe un teritoriu mai întins. Predicile sale, foarte apreciate, sunt ceremonii misterioase în păduri sau în locuri discrete. Conform zvonului, el îşi duce acolo des enoriaşele pentru a practica ritualuri care constau în a le „purifica", „simţindu-le" trupul prin îmbrăţişarea corpului său.

Reputaţia sa de predicator este imensă şi printre membrii alaiului său, care-l însoţeşte în această cutreierare, există o majoritate feminină.

Într-un final el părăseşte predica pe drumuri şi se înscrie la Academia Teologică din Saint-Petersbourg, unde se distinge prin profundele sale cunoştinţe din Scripturi şi prin claritatea răspunsurilor sale.

Prezentat în înalta ierarhie a Bisericii ortodoxe, el accedă până la lumea aristocraţiei ruse, fiind invitat la sărbătorile mondene unde străluceşte prin inteligenţa sa şi prin puterea **sa** hipnotică, ce pare să fascineze doamnele din înalta societate.

Auzind vorbindu-se de boala fiului mic al ţarului Nicolas II, hemofilie, el afirmă că poate să-i aducă o uşurare. Îngrijorată de sănătatea fiului ei, ţarina Alexandra îl cheamă la Curte şi li dă în grijă băieţelul. De fapt, prezenţa lui Rasputin ameliorează, dacă nu sănătatea, cel puţin dispoziţia tânărului ţarevici, care se ataşează de el şi apreciază prezenţa sa.

Din recunoştinţă, ţarina îl recompensează cu privilegii şi ascultă cu atenţie sfaturile sale chiar şi pe cele politice, pe care le transmite soţului ei. Însă, aceste sfaturi vizează o ameliorare a condiţiilor de viaţă ale poporului, ceea ce nelinişteşte mult deţinătorii de puteri şi de bunuri, mai ales în această epocă a Rusiei, la începuturile secolului XX, când ea pare a fi un depozit de muniţie gata să explodeze (Acesta fu cazul în timpul Revoluţiei din 1905, apoi a marii Revoluţii din 1917).

Un complot făurit de înalte personalităţi ale Imperiului Rus, decid eliminarea fizică a stareţului, pe care-l consideră periculos prin influenţa sa, pe care ar putea să o exercite asupra ţarului, foarte ataşat de soţia sa, ce-l protejează pe Rasputin. Unul din conspiratori, prinţul Felix Youssoupov, este însărcinat cu execuţia.

El îl invită cu amabilitate pe stareţ să cineze la el în palat, faţă în faţă, într-o seară de 16 decembrie. După ce a băut din vinul otrăvit, Rasputin resimte efectul şi înţelege capcana. El *ie* ridică de la masă, dar Youssoupov trage un glonţ care penetrează tâmpla sa stângă. Stareţul se prăbuşeşte, dar încearcă să se ridice iar, agăţându-se de braţele asasinului său. Acesta din urmă, agitat, îşi cheamă oamenii şi-i pune să transporte rănitul pe holul intrării, unde, pe pardoseală, acesta este lovit tare cu un baston cu vârful din fier. După ce l-au legat bine cu o frânghie groasă, călugărul este aruncat în apele îngheţate ale Nevei.

Când, după o anchetă ordonată de ţar, scufundătorii găsesc corpul în fluviu, ei constată cu uimire că în ciuda otrăvii şi a numeroaselor răni, Rasputin încă s-a zbătut pe fundul apei şi a reuşit să se detaşeze parţial de frânghia care-l ţinea legat, înainte de a muri înecat.

Legenda populară reţine printre prevestirile stareţului, fraza care ar fi spus-o, aflând că este pe cale de a fi uneltit un complot pentru a-l omorî: „Când voi muri, ţarul îşi va pierde în curând coroana". însă, într-adevăr, după puţin timp, ţarul este constrâns să abdice şi, câteva luni mai târziu, este la rândul său asasinat, cu toată familia sa.

Este dificil de aflat dacă această prevestire este reală sau dacă ea a fost inventată după evenimente, de fidelii admiratori ai acestui om care, pe departe de a fi un sfânt în viaţa sa privată, s-a găsit implicat în evenimente istorice de primă importanţă şi a încercat să-şi aducă contribuţia pentru a uşura nenorocirea poporului său.

Evocarea câtorva crime istorice[298] mediatizate de cronicari, istorici sau jurnalişti ai acestor timpuri, este purtată mai ales asupra persoanelor de rang social înalt. Acesta nu este un semn al faptului că ei sunt cei care comit cele mai multe crime, ci al faptului că transmiterile mediatice sunt, dintotdeauna, mai ataşate lumii personalităţilor celebre decât „cetăţeanului defectuos". O victimă sau un asasin provenit dintr-un mijloc social expus, interesează mai mult media decât alţii mai puţin cunoscuţi, ai căror fapte sunt îndepărtate la rubrica „fapte diverse".

Crime „fapte diverse":

Evoluţia jurnalismului interesat de fapte diverse şi mai ales de crimele comise în sânul societăţii civile, a produs specializarea anumitor reporteri în domeniul judiciar. Jurnaliştii urmăresc anchetele penale, asistă la procese şi relatează evenimentele în paginile ziarelor şi revistelor lor, apoi prin undele audio-vizuale.

Aceasta este, pe de-o parte, o dovadă a libertăţii democratice a informaţiei asupra publicului larg şi câteodată un stimulent destinat să păstreze atenţia asupra anumitor cazuri care ar risca să fie un pic uitate printre atâtea alte „urgenţe", dar pe de altă parte, realizat rău, reportajul prea detaliat ar putea să pună în pericol munca de anchetă care cere deseori discreţie. „Secretul instrucţiei" există încă, în sarcina nrofesioniştilor justiţiei care sunt, în orice caz, legaţi din punct de vedere deontologic rezervei, dar ei nu obligă legal reprezentanţii presei. Aceasta deranjează câteodată buna derulare a investigaţiilor.

Citǎm, în acest sens, cazul unui soţ nestatornic care vrând să-şi omoare „jumătatea", se inspiră dintr-o poză mărită văzută într-un ziar, care publică nodul particular pe care un ucigaş în serie îl practică la sacii din plastic în care îşi bagă victimele. Imitând fidel forma nodului, el depune corpul soţiei sale într-un sac de plastic în acelaşi loc în care ucigaşul în serie obişnuia să-şi lase victimele. Fără vigilenţa mărită şi perspicacitatea anchetatorului călit, el ar fi putut să scape de justiţie, căci nodul pachetului său semăna perfect cu cele publicate în presă ca fiind depuse de criminalul în serie.

Printre cazurile de crimă mediatizate de la începuturile acestei prese judiciare, citǎm un anumit număr:

Termenul de „Schinderhannes" semnifică „jefuitor". Şef al unei bande de tâlhari „piraţi ai drumului", spre începuturile secolului XIX, Johannes Boeckler se distinge prin cruzimea sa. Nemulţumit de a agresa, tortura şi prăda victimelor sale, el găseşte plăcere în a le jupui de vii. Arestat în final, el încearcă să treacă drept un „Robin al Pădurilor" care ia de la bogaţi să dea la săraci, dar cât despre obiectivele sale desfrânate, dovezile sunt covârşitoare.

El este condamnat la moarte pentru 59 de crime.

În prima jumătate a secolului XIX, medicinei legale îi este greu să-şi procure cadavrele necesare pentru lecţiile universitare de anatomie şi de autopsie. în consecinţă, medici îngrijoraţi de educarea studenţilor lor, oferă despăgubiri financiare familiilor care renunţă la corpul apropiatului lor decedat,

[298] Lygia Negreir Dortmont / Crime du la cite Ed. Dalos Paris,2001 pag 96 şi Lygia Negreir Dortmont / Neo contes de crimes te Ed. E-dite Paris,2002 pag 182 .

ce sunt prea săraci să-şi asume cheltuielile înmormântării sau, pentru cei care nu au familie şi care-şi lasă corpurile moştenire ştiinţei după moartea lor. Aceasta este deci o mică sursă de venituri.

Două personaje, John Burke şi William Hare, patroni ai unei pensiuni foarte modeste de familie, numite Tanner's Close d'Edinbourg, Royaume-Uni, au obiceiul de a se informa despre legăturile de familie ale clienţilor lor. Ca din întâmplare, cei care n-au apropiaţi în stare să ceară defunctul în caz de deces, dispar fără să lase urme. Proprietarii se plâng că locatarii lor au plecat discret, lăsând o mulţime de datorii. Versiunea ţine câtva timp, dar la un moment dat zvonul public devine suspicios în ceea ce priveşte cele două personaje. Dar fără probe! Până în ziua când studenţii de ia medicină găsesc pe masa de disecţie cadavrul unei femei cu „mici virtuţi" pe care au văzut-o sănătoasă, părăsind barul în compania domnilor Burke şi Hare.

Ancheta constată că ea nu a suferit de o boală gravă şi că nu a fost accidentată, ci asasinată. Suspiciunile se întorc spre cei doi bărbaţi. în final, se află că ei sunt furnizori perseverenţi la morgă şi că persoanele dispărute din aşezarea lor nu s-au „evaporat" după propriul lor plac.

Acesta este unul din primele cazuri cunoscute de deturnare criminală cu obiective ştiinţifice.

Hanul din Peyrebeille este situat în Ardennes, într-un loc strategic pentru a servi o masă caldă şi un pat călătorilor **care** traversează cu afaceri, pantele acoperite cu zăpadă. Proprietarii, domnul şi doamna Martin, sunt apreciaţi pentru amabilitatea lor şi serviciul lor impecabil. Foarte politicoşi în conversaţiile lor, ei se informează despre obiectivele călătoriei, precum şi despre mărfurile şi valorile transportate.

Anumiţi călători care aleg acest itinerar dispar fără să mai dea semn de viaţă. Şi aceasta din cauză că nu mai sunt în viaţă.

Soţii fac găuri în pereţi şi spionează faptele şi gesturile călătorilor, mai ales conţinutul bagajului lor. Acolo unde sunt bani transportaţi în vederea încheierii unei afaceri, toporul pune capăt călătoriei victimei şi cuptorul de pâine adună corpul pentru a-l arde. Primăvara, se găsesc câteodată rămăşiţe pe fundul râpelor, dar se presupune o nefericită întâlnire cu cei câţiva lupi care trăiesc acolo.

După 25 de ani de activităţi criminale, soţii Martin sunt arestaţi în urma unei stângăcii: ei au atacat o persoană cunoscută în regiune şi deci se ştia că ea se va opri la hanul Peyrebeille. Ancheta insistă în vecinătatea comiterii lor, complicele, puţin retardat mintal, mărturiseşte şi conduce anchetatorii spre probe pertinente.

Procesul a fost foarte mediatizat, sub numele de „hanul roşu". Anumiţi scriitori s-au inspirat din aceasta pentru opere de ficţiune.

Un alt han, acela din Adrets a cunoscut acelaşi tip de fapte diverse, la fel de mediatizate şi utilizate în opere de ficţiune.

Primul ucigaş de victime multiple (şapte cunoscute) mediatizat mondial, este Jack Spintecătorul care, în 1888 omoară cu sălbăticie mai multe prostituate în cartierul Whitecheppel din Londra. În acea perioadă nu se vorbea încă de un criminal în serie, deci este vorba despre o mare publicitate acordată unui fapt divers excepţional.

Modul său de operare, cu dezmembrare, dovedeşte că el este cunoscător al anatomiei corpului uman. Suspiciunile poartă deci, mai ales, asupra medicilor, măcelarilor şi frizerilor. Chiar şi un prinţ, nepot al reginei Victoria este inclus printre suspecţi, înainte de a se constata alibiul său indiscutabil. Jack Spintecătorul nu a fost niciodată identificat oficial. La un moment dat el îşi încetează crimele. Oare el este mort sau bolnav? Oprit din alte motive? Misterul rămâne deplin.

În orice caz, în timpul actelor sale, el manifestă un dispreţ orgolios faţă de poliţie, pe care o insultă tratând-o incapabilă şi pe care o provoacă, scriind: opriţi-mă dacă puteţi! Scrisorile sale către presă, semnate „Jack the Ripper" (Spintecătorul), sunt în acelaşi stil arogant. El evocă în ele detalii dezgustătoare pe care doar asasinul ar putea să le cunoască, căci n-au fost niciodată făcute publice.

Cu privire la aceste motivaţii, încă mai există o polemică persistentă: ura el prostituatele pentru că fusese rănit de una dintre el? Le alegea pentru că sunt prăzi foarte accesibile? Avea predilecţie pentru crimele însoţite de un climat sexual?

În pofida numărului clar inferior de victime în raport cu alţi ucigaşi "în serie", Jack Spintecătorul rămâne înaintaşul, "modelul" genului, datorită mediatizării de care au beneficiat actele sale.

Bela Kiss, însurat cu Măria, se stabileşte în 1912 într-o vilă luxoasă dintr-un sat din Austria-Ungaria. Puţin timp după, tot satul cunoştea infidelitatea Măriei, care are un amant. Printre cei care îşi manifestă prietenia faţă de Kiss se află, în primul rând, jandarmul Trauber.

Convins de venirea unui război iminent, Kiss adună în locuinţa sa un număr de butoaie metalice de 200 de litri, socotiţi a fi umpluţi cu benzină, care va fi utilă pentru maşina sa, un automobil decapotabil de lux, atunci când va veni criza cauzată de război.

Jandarmul Trauber aprobă prudenţa prietenului său şi supraveghează bine, voluntar, vila sa, în perioada în care Kiss este la Budapesta, pentru afaceri.

Într-o zi, Kiss spune celor care vor sa-l asculte, că soţia sa tocmai a părăsit domiciliul conjugal şi că a plecat cu amantul său. Sătenii îl compătimesc.

După o scurtă perioadă, convenabilă pentru a demonstra tristeţea sa de soţ abandonat, Kiss se întoarce din Budapesta, deseori însoţit cu doamne uneori mature, cu aerul de burgheze înstărite. Dar se pare că ele nu doresc să-şi împartă viaţa cu el, căci Kiss invocă inconsecvenţa feminină, afirmând că aceste doamne l-au părăsit de asemenea şi revine data viitoare cu o nouă cucerire. Practic, sătenii, chiar şi cei mai indiscreţi, zăresc doamnele la venirea lor, dar niciodată la plecare.

Între timp, alte butoaie se strâng în pivniţa vilei.

Războiul izbucneşte într-adevăr în 1914. Kiss este mobilizat şi, ceva timp după, satul află printr-o telegramă trimisă la primărie, că Bela Kiss este "mort pe câmpul onoarei". Vila rămâne neocupată în aşteptarea moştenitorilor şi sătenii se gândesc chiar că o vor revedea pe nerecunoscătoarea Măria, venită să pună mâna pe bunurile sărmanului ei soţ. Evident, războiul întârzie

rezolvarea acestor probleme private şi Trauber continuă să vegheze securitatea căminului prietenului său.

Dar când o unitate militară ajunge în sat şi caută un adăpost, jandarmul se gândeşte că face bine oferindu-le locuinţă în casa mare, neocupată, care fu cea a unui "erou" mort pentru patrie.

Militarii se instalează şi par încântaţi când Trauber le spune că cele şaisprezece butoaie conţin benzină. Deschizându-le, ei rămân stupefiaţi, constatând că lichidul nu este benzină, ci alcool, care se pare că conservă în fiecare butoi un cadavru de femeie (dintre care şi al Măriei) şi unu de bărbat, amantul ei.

Ancheta penală stabileşte faptul că Bela Kiss închiria în Budapesta un apartament cu numele de Hofman şi dădea anunţuri pentru a cunoaşte doamne văduve sau divorţate, cu situaţie materială bună. El le aducea în "cuibul său de dragoste", de unde nu mai ieşeau, bineînţeles deposedate de economiile lor.

Mort oficial în război, conform unui zvon, un bărbat ce seamănă în mod bizar cu Bela Kiss ar fi stabilit confortabil în New-York.

Acesta este un fapt divers, mediatizat la vremea sa, precum a fost, în Franţa, cel al lui Deşire Landru, care îşi ardea "logodnicele" în aragazul său din Gambais, după ce le convingea să îi încredinţeze bunurile lor. Dar Landru a fost condamnat la moarte şi executat, în timp ce, pentru Bela Kiss există două versiuni: moartea sa pe front sau refugiul său bogat la New-York... Oare a manipulat societatea trimiţând o telegramă falsă de deces?

Crima comisă de un preot din satul U. în 1956 a zguduit puternic opinia publică a vremii. Din respect faţă de locuitori, nu o să indicăm numele localităţii.

Acest tânăr preot este departe de a urma recomandarea de burlăcie a religiei sale şi întreţine relaţii intime cu enoriaşe. O tânără cade pradă şarmului său şi rămâne însărcinată. Sarcina evoluează până la opt luni. Ea speră ca, în momentul întâlnirii, pe care a fixat-o departe de sat pentru acea seară, el să îi spună în sfârşit că îşi ţine promisiunea de a abandona preoţia şi de a se căsători cu ea.

Dar întâlnirea nu decurge astfel. Preotul o duce cu maşina într-un loc lipsit de vegetaţie, îi acordă iertare şi o omoară cu un glonţ de revolver în cap. Apoi, cu ajutorul briceagului său, deschide pântecele, scoate copilul deja viabil, îi desfigurează chipul de frică pentru că li seamănă şi îl omoară cu mai multe lovituri de briceag.

Dispariţia tinerei provoacă cercetări. Sătenii îl suspectează pe preot. Când sunt găsite corpurile, el îşi face datoria de preot, îngenunchind şi zicând rugăciunea morţilor.

Ancheta jandarmeriei avansează. Preotul se află printre suspecţi, dar nu exista analiză de ADN în acea vreme.

Pentru a induce în eroare, preotul afirmă că îl cunoaşte pe asasin, dar că este legat prin secretul spovedaniei. în cele din urmă, în timpul unei audieri, nu mai rezistă şi mărturiseşte. Condamnat pe vecie, el este eliberat după 22 de ani. Şi-a refăcut viaţa în lumea civilă sau s-a retras într-o mănăstire? Versiunile sunt în dezacord.

Printre diversele fapte criminale puternic mediatizate este asasinatul unui băiat, de un tânăr de 21 de ani, Patrick Henry.

Tânăr inteligent, el este audiat cu ocazia dispariţiei copilului, ca toţi cei care cunoşteau familia, în cadrul celei ce se numeşte "anchetă de apropiere". Cu această ocazie, el susţine sus şi tare că este pentru aplicarea pedepsei cu moartea, celor care omoară copii.

Datorită "perspicacităţii" unui anchetator care presimte, el mărturiseşte şi conduce anchetatorii la ascunzătoarea unde se găseşte, de mai multe săptămâni, corpul micuţului: sub patul camerei unui hotel, pe care a închiriat-o în vederea răpirii.

Justificarea sa este desfrânată, el cere o sumă mare părinţilor, după strangularea băiatului. Ascunzând corpul sub pat, el pleacă în călătorie de agrement cu prietenii.

Condamnat pe vecie, el obţine eliberarea condiţionată pentru bună purtare cu garanţii de reinserţie. El găseşte un loc de muncă şi o locuinţă.

Puţin timp după, el este surprins în flagrant, delict de furt într-un magazin. Justiţia îi păstrează încrederea şi nu pune în cauză eliberarea sa condiţionată, dar aceasta va fi făcută după un nou flagrant, delict de trafic de droguri. Oprit în Spania, el este extrădat în Franţa şi reînchis pentru a-şi continua pedeapsa pe vecie.

Explicaţiile lui? El este o victimă a societăţii, care l-a eliberat fără să îi asigure un ajutor psihologic! Toţi sunt vinovaţi, în afară de el...

În 2002, două fetiţe de 10 ani devin de negăsit în oraşul lor din Soham, Anglia.

După anchetă, paznicul colegiului lor, lan Huntley, este judecat şi condamnat de două ori la închisoare pe viaţă pentru că Ie-a omorât şi îngropat.

Ulterior s-a constatat că acest tânăr a fost deja acuzat de nouă ori de viol de către adolescente, dar justiţia, faţă de negările sale, a refuzat să intenteze proces. De altfel, el avea obiceiul să-şi ameninţe victimele cu moartea, dacă ele îndrăzneau să depună plângere.

După aceasta, el a fost angajat ca paznic într-un colegiu. Lupul în stână.

În 2002, în Italia, un bărbat vizibil tulburat, M.A., vorbeşte în faţa camerei penlru a convinge răpitorii unui băieţel de şaptesprezece luni, să-l înapoieze părinţilor săi. Acesta este un prieten apropiat al familiei, mai precis un muncitor, zidar, ce lucrează de mai multe luni pe şantierul casei părinţilor, care îl invită amical să bea cafea. El îl vede pe micuţ în fiecare zi.

Însă, în momentul în care ştirea ajunge la radio, el ştie că băiatul este mort, căci el însuşi l-a răpit şi omorât. Cererea de răscumpărare este trimisă părinţilor după omorârea lui.

Acesta este un individ deja condamnat în 2000 pentru sechestrarea unui cuplu de tineri logodnici, cu violenţe brutale contra băiatului şi viol repetat al fetei de 16 ani.

Condamnat la şase ani pentru aceste acte, pedeapsa este redusă la apel la nouă luni, în ciuda unui raport de expertiză care subliniază periculozitate sa şi care prevede capacitatea sa de a vătăma pe viitor. Liber, el continuă pe calea crimei, până la moartea unui copilaş.

CB., un tânăr de 22 de ani, omoară în decembrie 2000, prin torturi excesiv de crude, cuplul din familia sa adoptivă, care l-a crescut de la 12 ani.

Scopul este evident furtul prin spargere a casei, executat cu ajutorul complicilor, dar modul de operare, suferinţa produsă victimelor şi plăcerea de a le privi implorând, apoi trăgând să moară, dovedesc un sadism indiscutabil, mărturisit în momentul procesului.

El îşi invită cu încântare complicii să bea şampania găsită în frigiderul victimelor.

Furtul prin spargere a devenit "masacru", căci aceasta este ceea ce vroia el: să-i omoare încetul cu încetul. De ce? Potrivit apărării sale, pentru a se răzbuna pentru copilăria sa nefericită, petrecută fără afecţiunea părinţilor săi biologici, indiferenţi faţă de el.

O vroia el pe mama sa adoptivă pentru tandreţea care i-o arăta şi care îi amintea de frustrările cauzate de mama sa adevărată?

Îl vroia el pe tatăl său adoptiv, care încerca să-i asigure o bună formare socială şi care era decepţionat pentru eşecurile sale şcolare şi dependenţa sa faţă de droguri?

Dorea el să "domine" acest cuplu, să se "răzbune" pe reuşita lor şi pentru propriile sale eşecuri, până la a-i tortura, insulta în timpul bătăilor şi a-i lăsa să moară sub privirile sale?

Condamnat pe vecie, el nu regretă şi spune: "cu cât îi băteam, cu atât simţeam adrenalina cum creşte" şi adaugă: "ei m-au primit ca pe un fiu şi eu am vrut să îi înlătur definitiv". Credea el cu adevărat că prin a-i "înlătura" el ar putea "înlătura" propria sa suferinţă rezultată dintr-o copilărie nefericită?

Un copil de şapte ani, J., dispare în drum spre casă. Corpul său este găsit, mutilat atroce, într-o pădure, la un kilometru de domiciliul său. Asasinul este identificat rapid prin mărturii şi prin analize ştiinţifice de ADN. Acesta este un tânăr de 31 de ani din vecinătate, care-l cunoştea pe copil şi pe tatăl său, cu care juca "petanque" (joc cu bile din sudul Franţei).

Uneori el se ocupa gentil de băieţaş, îl punea pe umerii săi şi îi oferea cu generozitate gesturi de afecţiune.

Într-o zi îl aşteaptă în drum, îl răpeşte, apoi îl ucide cu cruzime.

Mama asasinului vrea să-şi protejeze copilul, pe care-l ştie ucigaş al micuţului. Ea îi asigură un alibi şi merge să viziteze părinţii năruiţi pentru a sustrage informaţii privind evoluţia anchetei.

Crima este comisă într-o pădure aproape de sat, prin lovituri mortale cu o bucată de lemn şi cu lovituri de picior.

Asasinul recunoaşte a fi atras sexual de băieţi. El este condamnat pe vecie, cu o perioadă de siguranţă de 22 de ani.

Juraţii Curţii de Apel din Pas-de-Calais confirmă pedeapsa privativă de libertate, pe vecie, a lui D.W., asasin pedofil a două fetiţe de patru şi zece ani. El este identificat în timpul tentativei sale de asasinat precedat de viol asupra unei a treia fetite.

Acuzatul mărturiseşte, probele sunt incontestabile, dar el imploră totuşi juriul să nu-l lase în închisoare. O logică foarte personală!

Un tânăr campion de şah, G.A., este asasinat de un bărbat întâlnit la cazinoul de jocuri de noroc. Motivul este jaful: l-a jefuit şi i-a utilizat cartea de credit.

Asasinul J-C A. este un pasionat de jocuri de cazino, iar pe de altă parte, comerciant de mai multe produse care aveau, de câţiva ani, un standard de "amintiri din Paris" la picioarele Turnului Eiffel.

Dependenţa de jocurile de noroc este cea care a împins acest comerciant, cândva prosper, să risipească bunurile sale şi cele ale fiului său şi apoi să devină un criminal desfrânat.

Un soţ jignit în orgoliul său de faptul că soţia sa, ocupată cu sarcini menajere, nu îi aduce destul de repede paharul cu apă cerut, o loveşte de moarte cu un cuţit de măcelar. Medicul legist numără şaptezeci de lovituri.

El o agresează apoi pe soacra sa în vârstă de 77 de ani, martoră la crimă şi atât de şocată, de stupefiată, că nu se gândeşte nici măcar să fugă înainte să fie masacrată la rândul ei.

Acest om mic, aparent firav, care ar putea inspira mai degrabă milă decât oroare, se dovedeşte a fi, în momentul procesului, un călău violent, care îşi bătea deseori soţia cu brutalitate.

Asasinul este condamnat la 30 de ani de recluziune criminală, cu o perioadă de siguranţă de 20 de ani.

O soţie medic, infidelă, îşi ucide soţul (el însuşi violent faţă de soţia sa şi copii) şi cere certificatul de deces natural unui medic, fost amant rămas prieten, în iunie 2000, în Belgia.

Medicul cunoaşte boala cardiacă a defunctului care ar fi putut să-i provoace moartea şi semnează certificatul, fără să examineze corpul. Credul sau complice?

La morga unde corpul este depus pentru îngrijirile obişnuite, un angajat descoperă urme de lovituri pe ceafă.

Ancheta se interesează de soţie care mărturiseşte că I-a lovit cu un ciocan, în timpul unei altercaţii violente. Soţul ei, victima, o prinsese de gât şi ea a apucat ciocanul care se găsea în apropiere, pentru a se apăra.

Justiţia îi acordă circumstanţe atenuante şi o condamnă la cinci ani de închisoare cu amânare.

Povestea extravagantă din Y.D. din 1987, ar fi putut rămâne o escrocherie de asigurări, dacă nu ar fi existat uciderea unui persoane care făcea auto-stopul.

Acest PDG a unei mici întreprinderi decide să-si păcălească firma de asigurări, organizând o simulare de accident de maşină, cu incendierea vehiculului. Dar, pentru a-şi face moartea credibilă, el are nevoie de un cadavru ars, deci neidentificabil, îl locul conducătorului presupus a fi el însuşi.

El convinge un bărbat singur, sărac şi alcoolic, să vină cu el în maşină. Cu ajutorul unui complice, el provoacă beţia victimei sale şi îl omoară. Apoi, realizează voluntar impactul brutal al maşinii sale cu un pom şi îi dă foc.

Poliţia constată accidentul şi scoate din vehicul un corp ars, pe care soţia, complice, îl recunoaşte ca fiind al soţului ei.

El este mort oficial şi asiguraţii plătesc văduvei în lacrimi, sumele prevăzute.

Trăind sub un alt nume şi schimbându-şi înfăţişarea printr- o intervenţie de chirurgie estetică, el este în cele din urmă identificat şi condamnat, datorită anchetei eficiente a unui agent de asigurări, care nu crede versiunea oficială.

Arce Montes este judecat în 2004 în Franţa şi condamnat la treizeci de ani de recluziune criminală, pentru violarea şi asasinarea unei tinere din Anglia, într-un cămin de tineri din lle-et-Villaine. Violator recidivist, îl aşteaptă la ieşire şi alte condamnări din Spania, Germania şi Suedia. Atenţia unui vameş nord-american este cea care a permis identificarea acestui om periculos şi atât de mobil în spaţiul mondial.

În mod marginal[299], este util să citǎm acest caz în calitate de exemplu elocvent de eficienţă a analizei genetice a ADN-ului. într-adevăr, primul suspect arestat, o persoană care făcea auto-stopul, mărturiseşte a fi autorul acestei crime, în momentul anchetei. Apoi, el se dezice. Supus analizei, rezultatul iese negativ: sperma găsită în corpul victimei nu este a lui. Astfel, el este nevinovat.

"Canibalul din Rotenburg", Armin W. din Germania, informatician, caută prin anunţuri, persoane pentru a le mânca. Răspunsurile celor care vor să fie mâncaţi nu lipsesc. Printre acestea este cel al viitoarei sale victime J.B., inginer în informatică, amator de relaţii sado-masochiste, care se propune pentru a fi mâncat. E-mail-urile dintre părţi nu lasă nici o îndoială cu privire la subiectul înţelegerii lor.

Întâlnirea are loc şi cele două părţi cad de acord. Evenimentul este filmat integral.

Mai întâi, taie, găteşte şi mănâncă împreună o parte intimă a victimei, în timp ce hemoragia este oprită printr-o compresă. Apoi, A.W. îşi omoară partenerul prin mai multe lovituri de cuţit şi îl jupoaie. Cadavrul este suspendat de un cârlig şi tăiat în bucăţi. Bucăţile "bune de consumat" sunt băgate în saci de plastic şi depozitate în congelator. Rămăşiţele şi părţile "neconsumabile" sunt îngropate în grădină.

Apoi, el găteşte carnea treptat, după care îşi reia căutarea pe Internet, pentru un nou amator. Un student anunţă poliţia, care găseşte probele în timpul unei percheziţii şi adună mărturii complete, precum şi caseta video de opt ore care imortalizează evenimentul.

În timpul procesului, în 2003, polemica începe, căci nu există calificare precisă a acestui gen de fapte. Apărarea pledează să nu se reţină actul ca ucidere, întrucât victima dorea să fie mâncată. Unii folosesc chiar şi termenul de "eutanasie". Acuzatul susţine că nu a fost altceva decât o "unealtă", pe care victima a utilizat-o pentru a muri. Chiar mai mult: amintirea victimei îi rămâne în suflet, căci corpul său face parte acum din al lui.

Juriul a exprimat un alt punct de vedere şi l-a declarat vinovat.

Acest fapt foarte mediatizat ne duce cu gândul la exemplul "fascinant" în mod morbid, al personajului de ficţiune Hannibal Lecter, antropofag (canibal) din filmele "Tăcerea mieilor" şi "Hannibal".

Un suedez decide în martie 2005 să treacă la fapte, potrivit fantasmelor sale de mult timp hrănite, să mănânce corpuri umane şi să le bea sângele. înarmat cu un cuţit **adecvat,** cumpărat expres, el omoară cu sânge rece doi din **prietenii** săi cei mai buni şi îi consumă conform viselor sale **ucigaşe.**

"Modelul" său preferat este faimosul Nosferatus, un **personaj** de

[299] Lygia Negreir Dortmont / Crime du la cite Ed. Dalos Paris,2001 pag 94 şi Lygia Negreir Dortmont / Neo contes de crimes te Ed. E-dite Paris,2002 pag 115 .

ficţiune văzut la cinema. Acest "monstru" foarte **mediatizat,** este creat după imaginea, la fel de ficţiune, a lui Dracula, inventat de scriitorul englez Bram Stocker.

Analiza ADN demască criminalul şi el sfârşeşte prin a mărturisi şi a descrie în detalii modul său de operare, cu mare cruzime.

Mai mult, el reproşează poliţiei că nu a venit mai repede pentru a-l aresta, căci el simte nevoie să omoare în acest fel şi ştie că este gata să recidiveze.

Un medic expert afirmă că este un criminal în serie în devenire şi că este important să-l anihileze.

Un sergent, Bertrand, distins licenţiat în filosofie, merge noaptea, în 1848, în cimitirul Montpamasse din Paris şi printre altele, dezgroapă tinere din morminte proaspete, pentru a le îmbrăţişa şi tortura, oferindu-şi plăceri sexuale. După acest moment, el trece la mutilări îngrozitoare.

Identificat şi arestat, el mărturiseşte că a avut, încă din copilărie, vedenii că este sultanul unui harem obligat să-i satisfacă toate capriciile. Mai târziu, el visează la femei moarte, asupra cărora poate să exercite o dominaţie totală.

Încă de tânăr, el începe să omoare animale, le taie în bucăţi şi se satisface sexual pe cadavrele golite de măruntaie. Victimele sale pot fi pisici sau câini, dar şi cai. După ce actul a fost consumat, el mutilează corpurile.

Declaraţiile îl prezintă ca fiind un tânăr încântător, foarte politicos, seducător, amabil cu doamnele şi curajos în luptă.

Condamnat la un an de închisoare, el regăseşte libertatea şi se sinucide.

În India este venerată Zeiţa Distrugerii, Kâli. Cândva fanaticii îi prezentau jertfe de vieţi omeneşti. Persoane pe de altă parte respectabile social, omorâte în perioada pelerinajului pentru a satisface zeiţa.

Se pare că în pofida timpului trecut de atunci şi a evoluţiei civilizaţiei neviolenţe, în anumite sate încă mai există ritualuri magice crude.

Astfel, acest om care taie limba soţiei sale, în faţa copiilor cuplului, pentru a o mânca în cadrul unei ceremonii de magie neagră în onoarea lui Kâli, în schimbul ajutorului aşteptat din partea zeiţei, privind vindecarea unuia din fiii lor.

Acestea, câteva exemple de crime mediaţizaţe, alese dintre atâtea altele, demonstrează mai multe aspecte crimmologice.

Cititorul va observa că nu am citat cazurile prea cunoscute şi deja judecate, precum cele ale lui Dutroux în Belgia sau Emile Louis în Franţa, informaţiile ce le privesc fiind din abundenţă în presă.

Nu vom cita nici cazurile foarte mediaţizaţe, dar încă nejudecaţe în definitiv, considerate ferite de răspundere prin prezumţia de nevinovăţie (în pofida probelor şi condamnărilor în primă instanţă). Printre aceste cazuri, cele ale lui Fourniret, din "Pierou nebunul", de Hotyat (condamnat pe vecie în primă instanţă) eţc. Cititorul poate urmări în presa audio-vizuală evoluţia procedurii.

Cazurile pe care le-am citat fac parte din arhivele noastre de fapte diverse, îmbogăţite cu extrase din presă şi înregistrări de reportaje de la

radio. Este practic imposibil de indicat de fiecare dată sursa de informare, întrucât ea este multiplă şi variată.

Nu am dorit să citãm aici cazuri de incest şi de violenţe intrafamiliale împotriva şi de către copii. Ele vor constitui subiectul unei viitoare opere privind copiii criminali şi victimele, ce va analiza aceste situaţii particulare.

Cititorul va observa de asemenea că evităm să descriem scenele de crimă în detaliile lor oribile, precum se face uneori în alte prezentări pentru "publicul larg", căci obiectivul nostru nu este acela de a provoca senzaţii de frică, de dezgust sau de "fascinare morbidă", ci cel de a oferi cunoştinţe. Reţinerea ştiinţifică ne pare mai respectuoasă aşteptării profesioniştilor interesaţi de subiect.

Din consideraţie faţă de apropiaţii victimelor şi criminalilor sau locuitorilor din anumite localităţi, nu indicăm întotdeauna numele întreg. Cititorul avizat va recunoaşte cazul în cauză şi dacă nu, acesta nu este esenţial pentru înţelegerea problemei criminologice.

Care sunt comentariile inspirate de aceste crime?

-Aceste acte sunt comise de persoane provenite din toate categoriile sociale.

- Nu există nici vârstă-ţip pentru criminalii de toate felurile.

- Cele două mari grupe de fapte au un substrat desfrânat, interese materiale sau o perversitate morală senzuală.

- Crimele numite "pasionale", bazate exclusiv pe emoţii legate de sentimente, se răresc.

Bibliografie:

- **Lygia Negreir Dortmont** / Crime du la cite Ed. Dalos Paris,2001
- Lygia Negreir Dortmont / Neo contes de crimes te Ed. E-dite Paris,2002
- S.Freud, *Civilization and its Discontents*, London, 1939.
- E. de Greeff, *Introduction à la Criminologie*, Bruxelles, 1946.
- C.Shaw şi alţii, *Delinquency Areas*, Chicago University Press, 1929.
- G.Tarde, *Legile sociale*, Editura Cultura Naţională, Bucureşti, 1924.
- Th.Sellin, *Culture Conflict and Crime*, New York, Social Science Research Council, 1938.
- M. Wolfgang, F. Ferracuti, *The Subculture of Violence: Towers and Integrated Theory în Criminology*, London, 1967.
- R. Merton, *Social Theory and Social Structure*, Glance, Free Press, 1957.
- R. Collard, L. Ohlin, *Delinquency and Opportunity*, New York, Free Press, 1960.
- W. Reckless, *The Crime Problem*, New York, Appleton-Century, a961.
- H. Becker, Outsiders, *Studies în the Sociology of deviance*, New York, GMC Milan, 1963.
- F. Tannenbaum, *Crime and Community*, Columbia University Press, 1938.
- T. Hirschi, M. Gottfredson, *Causes of White Collar Crime*, Criminologie 25, no.4 (1987).

DESPRE MANAGEMENTUL NEPERFORMANT ŞI DISCRIMINATORIU AL ACTULUI DE JUSTIŢIE ÎN ROMÂNIA

Adrian-Relu TĂNASE[300]
Costin ROTĂRESCU[301]

Abstract: ***The non-performing and discriminating management of justice*** *could be defined as the în concreto application of the law, by the magistrate, în the causes submitted to judgement, în an ignorant, erroneous, abusive manner, non-complying with the letter, spirit or basic sense of the laws, having as a finality the pronouncement of an unfair, obviously erroneous, dicriminating solution; the putting into practice of such a solution, by other public institutions, becomes impossible. If there is not a skilful judgement (according to the old or to the new codes), made by professional lawyers (magistrates), permanently concerned with raising their professional level, there will be negative results (effects) for the citizens; instead of being observed, their rights and legitimate hopes will be endangered în a manner non-compliant with their expectations from a democratic state and from an independent justice. The present article-synthesis has at its basis a series of articles published, based on some real facts and on some final and irrevocable court decisions, as the case may be.*

I. Introducere.

Managementul a fost definit în literatura de specialitate în dubla sa ipostază, de ştiinţă şi de artă. Ştiinţa managementului constă, într-o opinie avizată[302], în "studierea proceselor de management în vederea sistematizării şi generalizării unor concepte, legi, principii, reguli, a conceperii de noi sisteme, metode şi tehnici specifice, care să fie utilizate de către manageri pentru creşterea eficacităţii activităţilor desfăşurate în vederea realizării unor obiective". Arta managementului constă, potrivit aceluiaşi autor, în "folosirea talentului conducătorului în desfăşurarea proceselor de management". Într-o altă opinie[303], se defineşte managementul ca "rezolvarea eficientă a sarcinilor prin intermediul altor oameni".

Managementul defectuos, în general, reprezintă, îmtr-o înţelegere largă, conducerea unor oameni, organizaţii, procese, activităţi concrete într-o manieră neprofesionistă, lipsită de norme, în care nu se cunosc ori nu se respectă regulile elementare şi obligatorii de conduită profesională existente. Atunci când aceste reguli de conduită profesională au forţă obligatorie, nu facultativă, fiind adoptate prin legi, neaplicarea ori nerespectarea regulilor trasate e de natură a genera

[300]Drd., Director executiv-adjunct, direcţia de evidenţă a persoanelor Buzău
[301] Drd., profesor
[302] Burduş Eugen, Tratat de management, ediţia a II a, ed.Prouniversitaria2012, p.37, 38
[303] Prună Ştefan, Managementul organizaţiei poliţiei, ED.Universul juridic2012, p.12

efecte negative greu de cuantificat, fiind cu atât mai greu de acceptat când această manieră eronată de lucru are loc în cadrul organizaţiei justiţiei. Deşi Constituţia României prevede expres, în art.124, că *justiţia se înfăptuieşte în numele legii* şi că aceasta *este unică, imparţială şi egală pentru toţi,* dar şi că *judecătorii sunt independenţi şi se supun numai legii,* această independenţă a fost *tradusă* într-o gamă foarte variată de sensuri, dându-i-se înţelesuri diferite, până la cel profund eronat, de-a dreptul periculos într-un stat de drept, potrivit căruia principiul constituţional *nimeni nu e mai presus de lege*[304] ar avea şi *o excepţie în aplicarea sa*, anume **unii** dintre magistraţi, inamovibili şi *independenţi de lege*. Modificările masive şi semnificative ale actelor normative, produse într-un ritm alert şi incoerent, adoptarea şi implementarea noilor coduri, acte normative ample şi foarte greu de asimilat într-o perioadă scurtă de timp, deja criticate în analizele recente ale CSM[305], precum şi volumul mare al activităţii din sălile de judecată precum şi nivelul profesional insuficient al **unora** dintre magistraţi fac posibilă adoptarea de soluţii contrare literei şi spiritului legilor, generând efecte negative justiţiabililor, care au dreptul la un proces echitabil, judecat într-un termen rezonabil[306], dar şi autorităţilor publice care se află, uneori, în imposibilitatea de a putea pune în executare dispozitivul **unora** dintre sentinţele pronunţate.

Că justiţia din România este una departe de a se fi reformat în partea sa profundă, e un adevăr axiomatic semnalat şi în presă şi afirmat constant în rapoartele MCV ale organismelor europene care monitorizează constant activitatea justiţiei din România. Potrivit informaţiilor din presă[307], doar în perioada 2008-2013, România a plătit pentru condamnările la CEDO aproximativ **35 de milioane de euro**, o parte dintre condamnări având la bază şi **erorile judiciare** sau aplicarea greşită a legilor din partea poliţiştilor sau a magistraţilor, fie ei procurori sau judecători.

Articolul prezintă **speţe reale**, majoritatea din materia dreptului civil, în special a dreptului familiei, prin care se vor aduce în atenţie probleme de drept necunoscute de **unii** magistraţi, fapt de natură a pronunţa sentinţe judecătoreşti greşite, având ca efect direct nerespectarea drepturilor fundamentale ale justiţiabililor, stres, pierderi de timp şi de bani pentru aceştia, imposibilitatea aplicării în *concreto* a respectivelor sentinţe de către alte autorităţi publice. Problemele se vor prezenta în rezumat, cititorii interesaţi putând a se informa cu privire la întreaga argumentaţie referitoare la fiecare problemă în parte urmând linkul indicat în dreptul fiecărei probleme evocate.

II. Probleme şi pseudosoluţii.

1. Medierea reprezintă, potrivit art.1 din legea 192 din 2006, *o modalitate facultativă de soluţionare a conflictelor pe cale amiabilă, cu ajutorul unei terţe persoane specializate în calitate de mediator, în condiţii de neutralitate,*

[304] potrivit art.16 alin.2 din Constituţia României

[305] a se vedea ştirile din mass media: http://www.digi24.ro/Stiri/Digi24/Actualitate/Stiri/CSM+critica+dur+noile+Coduri+penale, accesat la 21 09 2015, ora 10.44

[306] metamorfozat în *optim şi previzibil* în noul cod de procedură civilă.

[307]http://www.luju.ro/international/cedo/costul-suportat-de-romani-pentru-erori-judiciare-statul-roman-a-platit-in-ultimii-cinci-ani-peste-155-de-milioane-de-lei-noi-echivalentul-a-35-de-milioane-euro-ca-urmare-a-condamnarilor-de-la-cedo-cele-mai-mari-daune-au-fost-platite-in-2010-48-de-milioane?print=1, accesat la 06 iunie 2015, ora 12.17

imparţialitate şi confidenţialitate. Introdusă cu scopul declarat de a degreva instanţele judecătoreşti de numărul foarte mare de cauze, medierea şi-a dovedit doar în mică măsură eficienţa ori utilitatea publică, cauzele fiind multiple, un loc important fiind ocupat de "gena conflictuală" a poporului român, nepredispusă la negocieri asistate şi conflicte elegant şi civilizat soluţionate.

Potrivit art.2 alin.4 din legea medierii, ***nu*** *pot face obiectul* ***medierii drepturile strict personale, cum sunt cele privitoare la statutul persoanei****, precum şi orice alte drepturi de care părţile, potrivit legii, nu pot dispune prin convenţie sau prin orice alt mod admis de lege*. Cu toate acestea, un mediator -avocat a încheiat în anul 2014 un acord de mediere prin care a inserat, alături de desfacerea căsătoriei, şi o clauză prin care se **tăgăduia paternitatea**, neauzind de articolul mai sus evocat precum şi de faptul notoriu, studiat la anul I al facultăţilor de drept, potrivit căruia ***starea civilă*** *e o problemă de stat care* ***nu este negociabilă***. Judecând în grabă şi fără a mai acorda atenţie acordului de mediere **nul absolut sub aspectul tăgăduirii paternităţii**, instanţa de judecată a pronunţat o sentinţă de expedient, luând act de respectivul acord, pe care l-*a validat* integral, inserându-l în dispozitivul sentinţei pronunţate prin procedeul *copy-paste*. Problema a fost observată abia la nivelul serviciilor de stare civilă şi evidenţa personelor, care nu au putut înscrie menţiunea de tăgăduire a paternităţii şi au trimis cetăţeanul să rezolve *chestiunea litigioasă* în cadrul procedurii contencioase, pentru a răsturna prezumţia legală de paternitate aşa cum s-a putut răsturna şi potrivit vechiului cod al familiei şi potrivit noului cod civil, legea prezumând relativ că „soţul mamei este tatăl copilului[308]". Necunoaşterea limitelor încheierii unui acord valid de mediere de către un avocat- mediator şi de către un judecător fost procuror a făcut posibilă admiterea unei astfel de "inginerii juridice" vădit ilegale, generând stres, pierdere de timp şi de bani pentru cetăţeanul vădit nemulţumit de maniera diletantă în care funcţionează medierea şi *justiţia medierilor* în România[309].

Într-o altă speţă, un alt mediator *profesionist, tot avocat, a uitat* că unul dintre efectele specifice desfacerii căsătoriei se referă la **numele de familie** pe care foştii soţi îl vor purta după desfacerea căsătoriei. A întocmit incomplet acordul de mediere, neprecizând nimic cu privire la numele soţilor după divorţ, acordul a fost preluat la fel, prin inserare *copy-pastată* în cadrul dispozitivului, de către instanţa de judecată şi cetăţeanul s-a prezentat cu respectiva sentinţă la serviciul de evidenţă a persoanelor pentru a-şi schimba actul de identitate după divorţ. La acel moment s-a observat lipsa numelui de familie al soţilor purtat după desfacerea căsătoriei, indicându-se petentului rezolvarea problemei la mediator, respectiv la judecător, cadrul legal nepermiţând eliberarea actului de identitate în alte condiţii[310]. Din păcate mediatorul a fost total necooperant, reproşându-i tot cetăţeanului "vina" de a nu fi citit atent acordul de mediere(*sic!*),

---

[308] potrivit adagiului *Pater est, quem nuptiae demonstrant*; conform art.414 din codul civil, Copilul născut sau conceput în timpul căsătoriei are ca tată pe soţul mamei.
(2) Paternitatea poate fi tăgăduită, dacă este cu neputinţă ca soţul mamei să fie tatăl copilului.

[309] Pe larg, a se vedea articolul integral publicat la adresa: http://www.juridice.ro/342789/managementul-defectuos-al-medierii-e-legal-acordul-de-mediere-prin-care-se-tagaduieste-paternitatea.html, accesat la data de 06.06.2015, ora. 15.00

[310] Potrivit art.15 alin.2 din OUG 97/2005 R, Cererea prevăzută la alin. (1) se semnează de solicitant în prezenţa lucrătorului serviciului public comunitar de evidenţă a persoanelor, a reprezentantului misiunii diplomatice sau al oficiului consular şi trebuie să fie însoţită de documentele care, potrivit legii, fac dovada numelui de familie şi a prenumelui, datei de naştere, statutului civil, cetăţeniei române, adresei de domiciliu şi, după caz, adresei de reşedinţă.

iar judecătorul a fost *prea ocupat* pentru a mai da curs cererii de îndreptare a *erorii materiale*, la care nu a mai dat nici un răspuns, de admitere sau respingere a sa. Nici astăzi cetăţeanul nu şi-a soluţionat problema numelui după divorţ, fiind plimbat *de la Ana la Caiafa*(între mediator şi judecător) şi întrebându-se retoric cu ce a greşit, apelând la această soluţie europeană de desfacere a căsătoriei, pentru a suporta *chinurile desfacerii căsătoriei*[311](cu privire specială asupra numelui după divorţ).

2. Aceeaşi problemă, a **numelui după divorţ**, într-o sentinţă incompletă pronunţată de o instanţă din Spania, deşi avea o rezolvare elegantă*, o simplă declaraţie notarială*[312] în baza căreia ofiţerul de stare civilă ar fi înscris menţiunea de divorţ, a fost soluţionată *elaborat* printr-o sentinţă judecătorească, la baza căreia au stat *interesele financiare* ale avocatului(care a pretins un onorariu pe măsura "strădaniei profesionale") şi neştiinţa de carte a magistratului judecător, la starea civilă *prins* a fi amator. În loc să respingă acţiunea şi să indice **procedura administrativă** de urmat, acesta a admis-o eronat şi bătăi de cap tot cetăţeanului a dat, pentru că ofiţerul de stare civilă *a ignorat* respectiva sentinţă şi i-a indicat să meargă la notariat pentru a da declaraţia pe proprie răspundere referitoare la numele purtat după divorţ, înscris ulterior pe marginea actelor de stare civilă. Acelaşi cetăţean european a pierdut timp şi bani, "(*sur*)prins" între ştiinţa de carte a avocatului şi judecătorului, rezolvarea problemei sale făcându-se, în realitate, simplu şi clar, *doar la notar*[313].

3. Problema economică a crizei planetare, cu accentele specifice crizei româneşti, a primit o soluţie "plină de esenţă" din partea unui avocat care a dorit să declare moartea pe cale judecătorească a unei persoane care *dispăruse* din România, deşi, legal, de peste 10 ani avea stabilit domiciliul în U.S.A., cu scopul de a obţine un certificat de deces şi reclamanta să poată intra de drept în proprietatea rudei declarate decedată prin procedură judecătorească. Fără a cunoaşte chestiuni elementare referitoare la declararea morţii(s-a formulat după intrarea în vgoare a noului cod civil acţiune de *declarare a dispariţiei*, deşi potrivit N.C.C. se poate declara *de lege lata* doar moartea[314], direct, neprecedată de declararea dispariţiei) şi a indica o singură probă pertinentă(*actor incumbit probatio*) referitoare la *aşa-zisa* dispariţie(nu orice absenţă a unei persoane care domiciliază în alt stat, aflat pe un alt continent, poate fi considerată în sensul legii *o dispariţie calificată*, aptă a sta la baza declarării morţii persoanei) avocatul nu a avut câştig de cauză, acţiunea sa fiindu-i *respinsă cu succes*, în baza argumentelor pertinente preluate *ad litteram* din referatul serviciului de stare civilă care a comunicat relaţii la dosar. Admiterea unei acţiuni de declarare a morţii în lipsa unor probe pertinente, utile şi concludente, e de natură a aduce atingere

[311] pe larg, a se vedea articolul publicat online la adresa: http://www.juridice.ro/347972/managementul-defectuos-al-medierii-ep-2.html, accesat la data de 06.06.2015, ora 15.14

[312] potrivit art. 103 alin. 5 din HG nr. 64/2011 privind aprobarea metodologiei de aplicare unitară a prevederilor Legii nr. 119/-1996, republicată, privind actele de stare civilă, „în cazul în care divorţul a fost pronunţat în străinătate, iar din sentinţa de divorţ nu reiese numele pe care soţii îl vor purta după divorţ, se solicită declaraţii pe propria răspundere din partea acestora, autentificate, sau numai a soţului care solicită înscrierea menţiunii de divorţ, după caz, din care să rezulte numele pe care aceştia/acesta doresc/doreşte să îl poarte în urma divorţului"

[313] pe larg, a se vedea articolul publicat online la adresa: http://www.juridice.ro/344150/managementul-defectuos-al-impartirii-dreptatii-judecatorul-roman-independent-sau-dependent-de-lege-ep-1.html, accesat la 06.06.2015, ora 15.25

[314] Potrivit art.49 din N.C.C., în cazul în care o persoană este dispărută şi există indicii că a încetat din viaţă, aceasta poate fi declarată moartă prin hotărâre judecătorească, la cererea oricărei persoane interesate, dacă au trecut cel puţin 2 ani de la data primirii ultimelor informaţii sau indicii din care rezultă că era în viaţă.

dreptului la viaţă privată şi de familie(art.8 din CEDO), în măsura în care persoana declarată moartă se află în viaţă[315].

4. Problema juridică a stabilirii paternităţii pentru un copil născut în afara căsătoriei a suscitat ample discuţii doctrinare, graţie *ştiinţei de carte* a unei domnişoare avocat, acompaniată de "talentul şi priceperea" la chestiuni de dreptul familiei manifestate de o doamnă magistrat. Acţiunea a foat formulată vădit eronat, punându-se pe rol tăgăduirea paternităţii pentru un copil născut în afara căsătoriei, cu filiaţia nestabilită faţă de tată, fiind de notorietate că tăgăduirea paternităţii se referă **exclusiv** la copiii născuţi în timpul căsătoriei, când se tinde a se răsturna prezumţia de paternitate. Acţiunea a fost admisă de doamna judecător, deşi se împlinise şi termenul de prescripţie, dispozitivul fiind *o capodoperă* în materia acţiunilor de stare civilă: ***s-a admis în parte***(*sic!*) acţiunea de tăgăduire a paternităţii(fără legătură cu cauza, fiind copil din afara căsătoriei, *fără tată* în certificatul de naştere), stabilindu-se, în alineatul doi al aceluiaşi dispozitiv, filiaţia **faţă de acelaşi bărbat**(care ba era *aproape netată sau ½ tată* al copilului, ba era tată *cu drepturi depline*). E un exemplu tipic de cum nu se formulează şi nu se admite o astfel de acţiune în materia filiaţiei, sentinţa respectivă fiind imposibil de operat şi astăzi, cu un dispozitiv vădit contradictoriu, pe marginea actului de naştere al copilului[316].

5. Chestiunea autorizării căsătoriilor pentru minorii care doresc să "îşi unească destinele" înainte de împlinirea vârstei de 18 ani[317] a fost soluţionată cu celeritate şi *competenţă* de către o doamnă magistrat, care a găsit "cele mai pertinente şi temeinice motive" de a autoriza căsătoria pentru o persoană care nu a împlinit nici măcar vârsta de 16 ani, respectiv faptul că „nu a împlinit încă vârsta de 18 ani"(*sic!*). Fără a se înţelege mai nimic din textul de lege, necunoscându-se doctrina ori practica judiciară unanime în a considera că motivele temeinice se referă la situaţii obiective, de natură a forma convingerea judecătorului că se poate autoriza respectiva căsătorie(constant, s-au evocat starea de graviditate a femeii sau naşterea unui copil de către aceasta, boala gravă a unuia dintre viitorii soţi, starea anterioară de concubinaj) doamna magistrat a lăsat problema motivelor temeinice pe seama grefierului de serviciu, care a argumentat, cum *s-a priceput* mai bine(respectiv motivele temeinice nu sunt altele în afara vârstei mai mici de 18 ani…) admiţând, în loc să respingă, o acţiune formulată înainte de împlinirea vârstei de 16 ani şi la baza căreia nu au stat nici un fel de motive de natură a admite respectiva acţiune[318].

6. Problema înregistrării tardive a naşterii persoanelor fizice a primit o *rezolvare elegantă*, aparent spectaculoasă dar vădit ilegală din partea unei instanţe, care a obligat o primărie care nu avea calitate procesuală pasivă să înregistreze naşterea respectivei persoane. Pentru "a drege busuiocul" aceeaşi

---

[315] pe larg, a se vedea articolul publicat online la adresa: http://www.juridice.ro/345011/managementul-defectuos-al-impartirii-dreptatii-ep-2.html, accesat la data de 06.06.2015, ora 15.37.

[316] pe larg, a se vedea integral articolul, publicat la adresa: http://www.juridice.ro/349348/managementul-defectuos-al-impartirii-dreptatii-ep-3.html, accesat la 06.06.2015, ora 15.47.

[317] Potrivit art.272 alin.2 din N.C.C., Pentru motive temeinice, minorul care a împlinit vârsta de 16 ani se poate căsători în temeiul unui aviz medical, cu încuviinţarea părinţilor săi sau, după caz, a tutorelui şi cu autorizarea instanţei de tutelă în a cărei circumscripţie minorul îşi are domiciliul. În cazul în care unul dintre părinţi refuză să încuviinţeze căsătoria, instanţa de tutelă hotărăşte şi asupra acestei divergenţe, având în vedere interesul superior al copilului.

[318] Pe larg, a se vedea integral articolul publicat la adresa: http://www.juridice.ro/350781/managementul-defectuos-al-impartirii-dreptatii-ep-4.html, accesat la data de 06.06.2015, ora 16.01

instanţă a crezut că e suficient ca printr-o "simplă" îndreptare de eroare materială să schimbe calitatea procesuală pasivă a unei părţi într-un dosar civil, greşind a doua oară într-un interval scurt de timp şi punând pe drumuri cetăţeanul nemulţumit că este plimbat între judecătorie şi serviciul de stare civilă. În acest caz s-a dovedit că *iura novit curia* a rămas doar un principiu studiat la dreptul roman, fără legătură cu realitatea zilelor noastre[319].

7. Problema încetării căsătoriei[320], respectiv a desfacerii căsătoriei[321], deşi pare a fi corect şi complet reglementată de actuala şi fosta legislaţie, a fost interpretată *sui generis* de către un domn magistrat de la tribunal, care a apreciat, **vădit ilegal**, că o căsătorie **desfăcută definitiv prin acord la fond**(desfacerea căsătoriei fiind definitivă[322], **în acest caz, al desfacerii prin acord**, de la faza de fond) încetează *ulterior* desfacerii definitive, prin decesul unuia dintre (*deja*) foştii soţi. Chestiunea nu e deloc lipsită de interes, încetarea căsătoriei generând, printre altele, două efecte concrete, soţul supravieţuitor păstrând numele dobândit din căsătorie şi venind la moştenirea legală a defunctului consort, în caz contrar, nefiind vorba despre drept la moştenire iar numele fostului soţ va fi cel purtat dinaintea căsătoriei, cu exepţia cazului în care instanţa a dispus păstrarea numelui dobândit în timpul căsătoriei, pentru motive temeinice[323].

8. Problematica schimbării prenumelui persoanei după schimbarea sexului, într-un caz interesant de transsexualitate, a fost tranşată definitiv şi irevocabil de către un magistrat printr-o soluţie *contra legem*, vădit ilegală, deşi chestiunea schimbării prenumelui după admiterea schimbării sexului în temeiul unei sentinţe judecătoreşti este expres reglementată printr-o **procedură administrativă**(O.G.41/2003[324]) **nu judecătorească**. Fără a-şi verifica competenţa materială (deşi fusese atenţionat de către serviciile de evidenţă asupra cadrului legal care permite schimbarea prenumelui la schimbarea sexului printr-o procedură administrativă, nu judecătorească) dar dovedindu-şi *deplina incompetenţă*, magistratul a admis capătul de cerere referitor la schimbarea prenumelui, pronunţându-se eronat sub acest aspect[325].

9. Chestiunea înscrierii copiilor la grupa pregătitoare în baza reşedinţei fictive stabilite de cei mai mulţi dintre părinţii lor, în scopul repartizării copiilor la clase considerate „mai bune" a fost în detaliu dezbătută într-un articol, la finalul căruia am tras concluzia că regula referitoare la domiciliul legal al minorului nu se poate aplica, *prin analogie*, şi la reşedinţă, propunând schimbarea corespunzătoare a

---

[319] Pe larg, a se vedea integral articolul, publicat la adresa: http://www.juridice.ro/352362/managementul-defectuos-al-impartirii-dreptatii-ep-5.html, accesat la 06.06.2015, ora 16.17.

[320] Potrivit art.259 alin.5 din N.C.C., Căsătoria încetează prin decesul sau prin declararea judecătorească a morţii unuia dintre soţi.

[321] Conform art.259 alin.6 din N.C.C., Căsătoria poate fi desfăcută prin divorţ, în condiţiile legii.

[322] Potrivit art. 619 din vechiul Cod de procedură civilă, în vigoare la data pronunţării soluţiei, „divorţul pronunţat în situaţia existenţei acordului soţilor este definitiv şi irevocabil". Aceeaşi soluţie de principiu se păstrează şi în N.C.P.C., art.930 alin.1, 2 şi 4 din N.C.P.C. republicat.

[323] Pe larg, a se vedea integral articolul publicat la adresa: http://www.juridice.ro/356194/managementul-defectuos-al-impartirii-dreptatii-ep-6-numele-dupa-divort-reglementare-clara-sau-lasata-la-prea-libera-apreciere-a-magistratului.html, accesat la 06.06.2015, ora 16.30

[324] potrivit prevederilor art. 4 alin. 2 lit. l din O.G. nr. 41/2003 cu privire la schimbarea pe cale administrativă a numelor persoanelor fizice, se poate admite schimbarea prenumelui „când persoanei i s-a încuviinţat schimbarea sexului prin hotărâre judecătorească rămasă definitivă şi irevocabilă şi solicită să poarte un prenume corespunzător (noului sex dobândit n.n.), prezentând un act medico-legal din care să rezulte sexul acesteia".

[325] Pe larg, a se vedea integral articolul publicat online la adresa: http://www.juridice.ro/358887/managementul-defectuos-al-impartirii-dreptatii-ep-7-la-schimbarea-sexului-are-dreptul-judecatorul-sa-dispuna-si-schimbarea-prenumelui-sau-se-urmeaza-ulterior-procedura-administrativa-strict-prevaz.html, accesat la 06.06.2015, ora 16.37

legislaţiei elaborate de Ministerul educaţiei şi cercetării. Menţinerea acestui sistem al înscrierii copiilor în baza unei simple reşedinţe e de natură a perturba semnificativ configurarea firească a claselor de elevi la nivelul unei unităţi administrativ-teritoriale, putând genera, în câţiva ani, riscul de închidere a unora dintre şcoli şi de suprapopulare a altora, cu consecinţe negative în planul calităţii actului educaţional[326].

10. Problema aplicării în *concreto* a legii stării civile, cu un accent deosebit pe chestiunea declarării, înregistrării decesului persoanelor şi a aplicării sancţiunilor administrative pentru nedeclararea în termen a morţii persoanelor, a constituit tema unui articol la finalul căruia am concluzionat că ofiţerii de stare civilă din cadrul primăriei Constanţa au aplicat excesiv, abuziv şi eronat prevederile legale, sancţionând abuziv rudele persoanelor care au declarat decesul în interiorul celor 48 de ore expres prevăzute de lege[327]. Excesul de zel a fost corespunzător *temperat* de către primar care a aplicat sancţiuni administrative funcţionarilor vinovaţi[328]. Cazul a fost intens mediatizat de mijloacele *mass-media*(e vorba despre accidentul elicopterului care a căzut în lacul Siutghiol la sfârşitul anului 2014).

11. Prezumţia de nevinovăţie şi reflectarea ei în limbajul persoanelor cercetate penal şi al exprimării eronate la nivelul *mentalului colectiv* a constituit tema centrală a unui articol care a semnalat problema exprimării eronate a persoanelor suspecte, anchetate, cercetate sau inculpate de comiterea de infracţiuni, care declară că „merg în instanţă pentru ***a-şi dovedi nevinovăţia***". Plecând de la prezumţia de nevinovăţie prevăzută expres de art.23 pct.11 din Constituţia României, am demonstrat că nevinovăţia nu se poate nicicând a fi *demonstrată*, deoarece ea este de Constituţie, Convenţia europeană a drepturilor omului[329] şi Codul de procedură penală prezumată[330](*juris tantum*).

III. CONCLUZII.

Reforma statului român se va înfăptui, în planul actului judiciar, atunci când fiecare magistrat va conştientiza importanţa deosebită a pregătirii temeinice de specialitate, a asimilării rapide şi profunde a prevederilor noilor coduri, a înţelegerii literei şi a spiritului actelor normative, a respectării principiilor fundamentale de drept şi respectării Constituţiei şi Convenţiei europene a drepturilor omului, precum şi a întregii legislaţii, în ansamblul său.

---

[326] Pe larg, a se vedea integral articolul publicat online la adresa : http://www.juridice.ro/363909/managementul-defectuos-al-inscrierii-copiilor-la-grupa-pregatitoare-resedinta-minorului-sub-14-ani-identica-cu-cea-a-parintelui-sau.html, accesat la data de 06.06.2015, ora 16.43

[327] Potrivit art.33 alin.2 din legea 119/1996 R2, Când decesul se datorează unei sinucideri, unui accident sau altor cauze violente, precum şi în cazul găsirii unui cadavru, declararea se face în termen de 48 de ore, socotit din momentul decesului sau al găsirii cadavrului.

[328] Pe larg, a se vedea integral articolul publicat online la adresa : http://www.juridice.ro/354283/managementul-defectuos-al-aplicarii-legii-starii-civile-era-obligatorie-si-mai-ales-legala-amendarea-rudelor-pilotului-decedat-la-siutghiol-update-sanctionarea-functionarilor-publici.html, accesat la data de 06.06.2015, ora 16.49.

[329] Conform jurisprudenţei recente a CEDO(Cleve c. Germaniei, hot. din 15 ianuarie 2015.), "Odată ce soluţia de achitare devine definitivă,orice suspiciuni privind vinovăţia, inclusiv cele exprimate în motivarea hotărârii, sunt incompatibile cu prezumţia de nevinovăţie. Solţia de achitare a inculpatului trebuie să fie respectată de toţi reprezentanţii autorităţii care se referă, în mod direct sau indirect, la răspunderea penală a persoanei în cauză. Protecţia oferită de prezumţia de nevinovăţie încetează însă în momentul în care vinovăţia celui acuzat de săvârşirea unei infracţiuni a fost în mod corect şi definitiv dovedită".

[330] Pe larg, a se vedea integral articolul publicat online la adresa : http://www.juridice.ro/378073/merg-in-instanta-sa-imi-dovedesc-nevinovatia.html, accesat la data de 06.06.2015, ora 16.53.

Aplicarea "după ureche" a legii, înţelegerea eronată a rolului şi rostului independenţei magistratului într-un stat de drept, generează efecte profund negative pentru cetăţeni şi instituţii publice, în egală măsură. Astfel, cetăţenii sunt purtaţi pe drumuri luni sau ani de zile în procese interminabile, în urma cărora, **în unele cazuri**, se pronunţă soluţii eronate, superficial motivate şi pe fond neconforme cu realitatea juridică. Unora dintre cetăţeni nu li se respectă dreptul la un proces echitabil, nefiind trataţi într-o manieră egală şi nediscriminatorie prin comparaţie cu alţi cetăţeni care au avut "norocul" de a da peste un judecător competent. Totodată, unele dintre sentinţele pronunţate nu pot fi operate la nivelul serviciilor publice comunitare de evidenţă a persoanelor ori alte instituţii publice(serviciile de paşapoarte, permise, cazier judiciar, finanţe publice, caselede pensii etc) astfel că acestea nu produc efectele juridice scontate şi persoana este pusă în situaţia ingrată de a deschide noi procese ori de a corecta dispozitivul sentinţelor "inoperabile", aşadar costuri suplimentare, stres şi bani daţi avocaţilor pentru a îndrepta munca *de mântuială* depusă în prima fază de unii dintre confraţii lor.

Managementul defectuos şi discriminatoriu al împărţirii dreptăţii în România va fi eradicat ori semnificativ diminuat atunci când toţi actorii implicaţi în procesul judiciar vor fi conştienţi de misiunea deosebit de importantă care le revine în societate, selecţia de personal va fi una temeinică, efortul de asimilare a legislaţiei (prea stufoase şi de multe ori incoerente) va creşte semnificativ şi se vor înţelege şi aplica pe deplin semnificaţiile principiului constituţional *nimeni nu e mai presus de lege.*

Bibliografie:

1. Burduş Eugen, Tratat de management, ediţia a II a, ed.Prouniversitaria 2012
2. Prună Ştefan, Managementul organizaţiei poliţiei, Ed.Universul juridic 2012
3. Constituţia României
4. Convenţia Europeană a drepturilor omului
5. Codul civil
6. Codul de procedură civilă
7. Codul de procedură penală
8. Legea 119/1996 R2 privind actele de stare civilă

MANAGEMENTUL APĂRĂRII INTERESULUI SUPERIOR AL COPILULUI AI CĂRUI PĂRINŢI SUNT PLECAŢI LA MUNCĂ ÎN STRĂINĂTATE

Adrian-Relu TĂNASE[331]
Mihaela TĂNASE[332]

Abstract: *According to the law, the best interests of the child shall be circumscribed to the right of the child to normal physical and moral development, to socio-emotional equilibrium and to family life. Although promoted to the rank of fundamental principle în all normative acts regarding the juridical protection of the child, the principle of defending the best interests of the child seems to become significantly diluted (attenuated) în the case of children whose parents are gone to work abroad for long periods of time. Entering în frontal collision with the international phenomenon of migration after a job that should ensure a decent standard of living, the best interests of the child (regarding protection, health, education, harmony în his or her multilateral development) are pushed into the background and the legislative measures seem not to have the effect envisaged by the authorities.*

I. Introducere.

S-a afirmat, din cele mai vechi timpuri până în prezent, faptul că generaţia de mâine, copiii din orice societate, reprezintă o prioritate şi trebuie să fie protejaţi, susţinuţi, încurajaţi, trataţi într-o manieră specială, particulară, superioară calitativ, aptă a genera premisele unei creşteri şi dezvoltări armonioase, echilibrate, normale. În timp, în materie legislativă s-a conturat şi mereu dezvoltat un veritabil principiu, al **interesului superior al copilului**. Potrivit prevederilor din legea 272 din 2004 R1, *prezenta lege şi orice alte reglementări adoptate în domeniul respectării şi promovării drepturilor copilului, precum şi orice act juridic emis sau, după caz, încheiat în acest domeniu se subordonează cu prioritate* ***principiului interesului superior al copilului.*** Conform art.2 din legea 272 din 2004, *interesul superior al copilului se circumscrie dreptului copilului la o dezvoltare fizică şi morală normală, la echilibru socioafectiv şi la viaţa de familie. Principiul interesului superior al copilului este impus inclusiv în legătură cu drepturile şi obligaţiile ce revin părinţilor copilului, altor reprezentanţi legali ai săi, precum şi oricăror persoane cărora acesta le-a fost plasat în mod legal. Principiul interesului superior al copilului va prevala în toate demersurile şi deciziile care privesc copiii, întreprinse de autorităţile publice şi de organismele private autorizate, precum şi în cauzele soluţionate de instanţele judecătoreşti.*

Acelaşi principiu al interesului superior al copilului este surprins de prevederile art.24 alin.2 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene,

---

[331] Director executiv-adjunct, Direcţia de evidenţă a persoanelor Buzău
[332] Profesor, şcoala Episcop Dionisie Romano, Buzău.

potrivit căreia *în toate acţiunile referitoare la copii, indiferent dacă sunt realizate de autorităţi publice sau de instituţii private, interesul superior al copilului trebuie să fie considerat* ***primordial.*** Codul civil român, intrat în vigoare la 1 octombrie 2011, reglementează în art.263 problematica interesului superior al copilului, *orice măsură privitoare la copil, indiferent de autorul ei*, trebuie să fie luată cu respectarea acestuia.

În strînsă legătură cu principiul interesului superior al copilului, ca un corolar care derivă direct din acesta, se află drepturile copilului, printre acestea cele mai importante fiind următoarele, potrivit prevederilor legii 272 din 2004 R1:

1. dreptul la stabilirea şi păstrarea identităţii sale(art.9-16);
2. dreptul de a menţine relaţii personale şi contacte directe cu părinţii, rudele, precum şi cu alte persoane faţă de care copilul a dezvoltat legături de ataşament(art.17-26);
3. dreptul la protejarea imaginii sale publice şi a vieţii sale intime, private şi familiale(art.27);
4. dreptul la libertatea de exprimare(art.28);
5. dreptul de a-şi exprima liber opinia asupra oricărei probleme care îl priveşte(art.29);
6. dreptul la libertate de gândire, de conştiinţă şi de religie(art.30);
7. dreptul la liberă asociere în structuri formale sau informale şi libertatea de întrunire paşnică(art.31);
8. dreptul la respectarea personalităţii şi individualităţii sale şi nu poate fi supus pedepselor fizice sau altor tratamente umilitoare sau degradante(art.33);
9. dreptul să depună singur plângeri referitoare la încălcarea drepturilor sale fundamentale(art.34);

Desigur că toate drepturile mai sus menţionate nu ar reprezenta decât simple „drepturi decorative", „teoretice şi iluzorii" nu „efective şi concrete" în măsura în care, la exercitarea lor nu şi-a da concursul, acordul, aprobarea sau autorizarea şi părinţii ori reprezentanţii legali ai copiilor minori. Este de notorietate prevederea din Codul civil potrivit căreia drepturile civile ale copiilor care nu au împlinit vârsta de 14 ani se exercită de către reprezentanţii lor legali(art.43 alin.2 din Codul civil) iar drepturile copiilor care au împlinit 14 ani se exercită personal, cu încuviinţarea prealabilă a ocrotitorilor legali(art.41 alin.2 din Codul civil).

În ultimii 10-15 ani, fenomenul migraţiei multor părinţi care au plecat la muncă în străinătate a căpătat o amploare deosebită. De multe ori, plecarea lor, precipitată şi insuficient de bine calculată, a lăsat fără protecţia sau apărarea cuvenită pe copiii lor, daţi în grija bunicilor, rudelor mai îndepărtate ori chiar a vecinilor, apreciind că doar prin activitatea "laborioasă" din străinătate şi prin obţinerea unor venituri mai apropiate de noţiunea " nivel de trai decent" proclamată de Constituţie copiii rămaşi în ţară vor putea supravieţui corespunzător, vor beneficia de venituri suficiente pentru a se hrăni, a se îmbrăca şi a duce o viaţă apropiată de cea a copiilor ai căror părinţi obţin venituri suficiente din activităţile lucrative prestate de părinţii rămaşi în ţară, lângă copiii lor. Socoteala părinţilor plecaţi în străinătate s-a dovedit în scurt timp una perdantă, copiii rămaşi fără protecţie legală şi părintească, lipsiţi de afecţiunea

atât de necesară unei dezvoltări armonioase, vor apuca, de multe ori, pe căi greşite în viaţă, în condiţiile de "austeritate părintească" oferite în schimbul veniturilor materiale obţinute în străinătate.

Conform datelor centralizate la nivel naţional, în evidenţele autorităţilor administraţiei publice locale se aflau, la 30 septembrie 2014, aproximativ **83.000 copii** cu cel puţin un părinte plecat în străinătate[333]. Având în vedere că doar în Spania şi Italia se află la muncă peste un milion de cetăţeni români, apreciem că cifrele reale ale copiilor aflaţi în această situaţie sunt semnificativ mai mari.

Sesizând foarte târziu acest fenomen, legiuitorul a încercat să ia măsuri legislative de natură a proteja interesul superior al copilului. A operat modificări în prevederile legii 272/2004[334], prin intermediul legii 257/2013[335] introducând secţiunea *Protecţia copilului cu părinţi plecaţi la muncă în străinătate*. Cele 5 articole care vizează chestiunea supusă atenţiei de prezentul articol s-au dovedit în scurt timp insuficiente pentru a realiza o protecţie juridică echivalentă din partea persoanelor "delegate verbal" de părinţii aflaţi „pe picior de plecare" să aibă grijă de interesul superior al copiilor lor în timpul prestării de activităţi muncitoreşti în străinătate, la sute sau mii de km distanţă de copiii faţă de care aveau, în primul rând, obligaţii legale şi morale, deplin ignorate prin plecarea lor în străinătate.

II. Interesul superior al copilului, manageriat între teorie şi practică.

Problematica migraţiei în căutarea unui loc mai bun de muncă, apt a satisface nevoile primare ale omului, constituie un domeniu aflat în atenţia sociologilor şi a psihologilor. Studii de dată recentă au evidenţiat faptul că pentru cetăţenii români veritabilul "exod în masă" s-a declanşat odată cu evenimentele din decembrie 1989. La început motivaţia plecării cetăţenilor români în străinătate s-a circumscris nevoii de a se „elibera" de "a gusta" din oportunităţile occidentului, de a redescoperi sentimentul uman al libertăţii, demnităţii şi exercitării în *concreto* a drepturilor fundamentale ale omului(printre care dreptul la liberă circulaţie în străinătate, căpătat la mulţi ani după evenimentele din 1989).

Treptat, motivaţia de a pleca în străinătate s-a transformat pentru unii dintre cetăţenii români în **necesitatea de a supravieţui**, prin prestarea de activităţi în afara graniţelor ţării, în condiţiile degradării situaţiei economice din România. Permanenta fugă după asigurarea celor necesare traiului cotidian a împins multe persoane la a accepta oferte de muncă în străinătate, chiar dacă acestea vizau de multe ori activităţi situate la "periferia" activităţilor onorabile din societăţile occidentale în care urmau a se stabili pentru o anumită perioadă de timp.

Era cu neputinţă ca tot acest „travaliu" al identificării unui loc de muncă plătit corespunzător, care să acopere cheltuielile tot mai mari din ţară ale rudelor care trebuiau să fie întreţinute, să nu aducă, „la pachet", ca un efect secundar greu de

---

333 A se vedea informaţia la adresa : http://www.mmuncii.ro/j33/index.php/ro/comunicare/comunicate-de-presa/4006-2015-08-19-cp2, accesată la data de 28 august 2015, ora 09.07.

334 Republicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 159 din 05 martie 2014, cu modificările şi completările ulterioare aduse prin Legea 131 din 2014 şi OUG 65/2014.

335 Publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 607 din 30 septembrie 2013.

cuantificat în timp, şi consecinţe neluate în calcul la o analiză superficială realizată "între două avioane".

Dacă problematica asigurării nevoilor primare ale copiilor avea o aparentă rezolvare în condiţiile prestării de activităţi în străinătate, consecinţele nefaste ale absenţei părinţilor de lângă copiii lor au fost, în foarte multe cazuri, deosebit de grave şi foarte greu de prevenit ori limitat, chiar dacă s-a încercat a se lua măsuri energice de prevenire a unora dintre efectele lipsei de protecţie a copiilor ai căror părinţi sunt plecaţi pentru luni sau ani de zile la muncă, în străinătate.

Într-o lucrare de doctorat[336], s-a analizat în detaliu fenomenul migraţiei părinţilor la muncă în străinătate şi efectele ei asupra copiilor rămaşi în ţară, ajungându-se la concluzii deosebit de pertinente legate de efectele negative ale acestui fenomen la adresa copiilor rămaşi în ţară.

S-a observat, cu argumente convingătoare, că există mai multe efecte negative ale plecării la muncă în străinătate ale părinţilor în privinţa copiilor rămaşi în ţară, cele mai importante fiind următoarele:

1. Apariţia şi dezvoltarea fenomenului de **abuz al copilului**; potrivit art.94 alin.1 din Legea 272 din 2004 R, *prin abuz asupra copilului se înţelege orice acţiune voluntară a unei persoane care se află într-o relaţie de răspundere, încredere sau de autoritate faţă de acesta, prin care sunt periclitate viaţa, dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială, integritatea corporală, sănătatea fizică sau psihică a copilului, şi se clasifică drept abuz fizic, emoţional, psihologic, sexual şi economic.* Lăsarea copiilor în grija bunicilor sau a unor rude mai îndepărtate ori chiar în supravegherea unor cunoştinţe, care pot avea diverse manifestări care să intre în coliziune cu interesul superior al copiilor la a li se respecta drepturile, la a fi trataţi cu multă afecţiune şi la a li se acorda atenţia binemeritată poate genera, în unele cazuri, abuzuri din partea acelor persoane, care înţeleg eronat rolul de "părinte substitutiv" cu care au fost delegaţi de către părinţii plecaţi la muncă pe alte meleaguri; în aceste cazuri, diferitele forme de abuz regăsite în practică pot genera **stresul post-traumatic**, acest sindrom, manifestat pe o perioadă lungă de timp, putând cauza disfuncţii în sfera sexuală, comportament autoagresiv, comportament agresiv faţă de alte persoane, tulburări de relaţionare, adaptare şi integrare socială.

2. Neglijarea copilului. Simpla îndepărtare fizică a părinţilor de copiii lor, rămaşi, cu lacrimi în ochi, la sute sau mii de km distanţă fizică, e de natură a genera, natural, diferite forme de neglijenţă a copiilor rămaşi în ţară. Nici o persoană care a fost desemnată să se ocupe de copii în lipsa părinţilor nu poate manifesta la fel de multă atenţie, implicare, dragoste, educaţie, îngrijire, ocrotire cu privire la aceşti copii. Cu atât mai greu ar fi de imaginat îndeplinirea "fişei de post" a unui părinte din partea unor persoane străine de respectiva familie sau care nu au sentimente sincere/profunde faţă de copii ori au probleme deosebite în a se întreţine pe ei înşişi(exemplu, cazurile unor bunici bătrâni şi bolnavi ori al unor persoane foarte ocupate cu alte activităţi, serviciu, alte obligaţii sociale etc). Legiuitorul a definit neglijenţa ca *omisiunea, voluntară sau involuntară, a unei*

[336] Vîlcu Claudia-Mihaela, Migraţia părinţilor la muncă în străinătate şi efectele ei asupra copiilor rămaşi în ţară, online în rezumat la adresa : http://mecanica.ucv.ro/ScoalaDoctorala/Temp/Rezumate/vilcu%20claudia_REZRO.pdf, accesată la data de 27 august 2015, ora 14.57.

persoane care are responsabilitatea creşterii, îngrijirii sau educării copilului de a lua orice măsură pe care o presupune îndeplinirea acestei responsabilităţi, care pune în pericol viaţa, dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială, integritatea corporală, sănătatea fizică sau psihică a copilului şi poate îmbrăca mai multe forme: alimentară, vestimentară, neglijarea igienei, neglijarea medicală, neglijarea educaţională, neglijarea emoţională sau părăsirea copilului/abandonul de familie, care reprezintă cea mai gravă formă de neglijare[337].

3. Efecte în planul apărării drepturilor fundamentale ale copilului. Poate cel mai important drept al copilului, care stă la baza exercitării, în *concreto*, a tuturor celorlalte, este **dreptul la identitate** al copilului. Deşi consacrat, cu lux de amănunte, în mai multe articole din legea specială(art.9-16) în realitatea socială profundă a României anului 2015 se constată faptul că prevederile legale sunt de multe ori încălcate ori ignorate de unii dintre părinţii copiilor care neglijează înregistrarea, în termenele legale, ale acestora, imediat după naştere, amânând acest important moment, care coincide, practic, cu realizarea identificării şi probarea identităţii copilului[338](prin întocmirea actului de naştere şi eliberarea certificatului de naştere care atestă toate datele de stare ale copilului, inclusiv codul numeric personal), luni sau ani de zile, când procedura e una anevoioasă[339], judecătorească, şi presupune costuri, timp şi bani pierduţi pe la porţile instanţelor de judecată. Nedeclararea naşterii copiilor, inexistenţa unei identităţi certe a acestora, a unui cod numeric personal, generează pentru respectivul copil şi persoana care îl îngrijeşte dificultăţi deosebite cu privire la asigurarea asistenţei medicale(cu excepţia asistenţei medicale de urgenţă)însscrierea la grădiniţă, accesarea anumitor drepturi financiare de care beneficiază doar copiii care au un certificat de naştere şi un cod numeric personal. În general, copilul neînregistrat în evidenţele stării civile nu există pentru stat, este ignorat din orice statistică, nu apare în nici o evidenţă şi nu i se asigură din acest motiv nici un fel de protecţie legală.

În planul eliberării actelor de identitate pentru copiii care au împlinit vârsta de 14 ani, legea specială pretinde prezenţa obligatorie a părintelui sau a ocrotitorului său legal la momentul depunerii documentelor la serviciile publice comunitare de evidenţă a persoanelor. În condiţiile absenţei din ţară a părinţilor, problema prezenţei ocrotitorilor legali era rezolvată, empiric, printr-o procură specială dată de părinţii plecaţi, cu scopul de a li se elibera acte de identitate copiilor rămaşi în ţară. Sesizând fenomenul social al migraţiei în străinătate al părinţilor multor copii, legiuitorul a adoptat legea 257/2013 stabilind mai multe obligaţii în sarcina părinţilor aflaţi în această situaţie, cea mai importantă fiind cea a notificării, cu 40 de zile înainte, a serviciului de asistenţă socială, cu privire la intenţia de a părăsi teritoriul României. Potrivit art.104 alin.2 din lege, *notificarea va conţine, în mod obligatoriu, **desemnarea persoanei** care se ocupă de întreţinerea*

---

[337] Potrivit art.94 alin.2 din Legea 272 din 2004 R.

[338] Conform art.13 alin.4 din OUG 972005 R, în cazul minorului căruia nu i s-a eliberat primul act de identitate, dovada identităţii se face cu certificatul de naştere. Dovada cetăţeniei acestuia se face cu certificatul de naştere însoţit de actul de identitate sau paşaportul unuia dintre părinţi. Potrivit art.13 alin.1 din OUG 97/2005 R, Actul de identitate face dovada identităţii, a cetăţeniei române, a adresei de domiciliu şi, după caz, a adresei de reşedinţă.

[339] Ne referim, desigur, la procedura înregistrării tardive a naşterii pentru copiii nedeclaraţi la serviciile de stare civilă care au împlinit un an de la naşterea sa, în condiţiile prev.de art.18 din Legea 119/1996 R2.

copilului pe perioada absenţei părinţilor. Ulterior, prin procedură judecătorească, *Instanţa va dispune* ***delegarea temporară a autorităţii părinteşti*** *cu privire la persoana copilului, pe durata lipsei părinţilor, dar* ***nu mai mult de un an****, către persoana desemnată.*

Potrivit prevederilor legale, *Cererea se soluţionează în procedură necontencioasă, potrivit Codului de procedură civilă. Soluţionarea cererii de delegare a drepturilor şi îndatoririlor părinteşti se face în termen de* ***3 zile*** *de la depunerea acesteia.*

Deşi neîndeplinirea obligaţiei de a notifica plecarea în străinătate cu cel puţin 40 de zile poate fi sancţionată contravenţional cu amendă de la 500 la 1000 de lei, în practică nu cunoaştem aplicare concretă a unei astfel de sancţiuni, în lipsă, părinţilor aflaţi la mii de km distanţă de agentul constatator şi care, desigur, au şi ei dreptul la apărare, la depunerea de obiecţiuni şi la contestarea procesului-verbal de constatare a contravenţiei comise. Amendaţi sau *nu prea*, în ţară rămâne realitatea socială a copiilor care au împlinit vârsta de 14 ani fără o identitate atestată de un act de identitate valabil, derivând din această situaţie ale consecinţe nedorite şi negative, precum imposibilitatea înscrierii la examene, imposibilitatea ridicării diferitelor sume de bani trimise de părinţi în ţară, imposibilitatea exercitării dretului la liberă circulaţie în străinătate, imposibilitatea accesării serviciilor de sănătate publică şi enumerarea ar putea continua. Neîndeplinind obligaţia notificării şi a desemnării persoanei care se va ocupa de întreţinerea copilului, apare ca evident faptul că nici nu se va putea apela la procedura legală a delegării temporare a exercitării autorităţii părinteşti, procedură care nu se soluţionează, în nici o situaţie, în cele 3 zile fixate cu *maximă celeritate* de legiuitor, judecătorul român considerând acel termen unul *de recomandare*, de care nu va ţine niciodată cont. Dacă ne imaginăm ipoteza în care punerea pe rol a acţiunii privind delegarea temporară a exercitării autorităţii părinteşti se face în vacanţa judecătorească, ne putem lesne închipui că vor trece cel puţin câteva luni până la admiterea sa de către judecătorii care au multe alte probleme urgente la ordinea zilei. În aceste condiţii reale, aplicarea protecţiei juridice conferite de legiuitor rămâne în foarte multe cazuri "o magnifică ficţiune", „o formă fără fond" care nu produce efectele scontate pornind de la ignoranţa multor părinţi pe tema legislaţiei speciale în materia drepturilor copilului.

De dată recentă, Guvernul a adoptat un act normativ prin care completează procedura de monitorizare a modului de creştere şi îngrijire a copiilor cu cel puţin un părinte plecat la muncă în străinătate, serviciile de care aceşti copii pot beneficia, precum şi modul de lucru al autorităţilor publice cu atribuţii în domeniul asistenţei sociale şi protecţiei copilului[340]. Modificarea şi completarea cadrului legal vizează acţiuni de inventariere a cazurilor copiilor ai căror părinţi sunt plecaţi la muncă în străinătate, monitorizarea performanţelor şcolare ale copiilor, monitorizarea situaţiilor în care există riscul de separare de familie pentru unii copii, şi alte măsuri de natură a ţine sub control situaţia socială a acestor copii.

[340] A se vedea comunicatul de presă disponibil online la adresa: http://www.mmuncii.ro/j33/index.php/ro/comunicare/comunicate-de-presa/4006-2015-08-19-cp2, accesată la data de 27 august 2015, ora 16.13.

E lăudabilă intenţia statului de a lua măsuri legislative de natură a îmbunătăţi situaţia copiilor ai căror părinţi sunt plecaţi în străinătate. Cunoscând însă bine cum funcţionează aplicarea în *concreto* a legii pe la noi, nu putem să ne îmbătăm cu gândul că situaţia copiilor se va schimba semnificativ în bine. Nici un asistent social, oricât de bine intenţionat ar fi, nu poate să monitorizeze foarte riguros situaţia şcolară a unui copil, cercul său de prieteni, comportamentul său din afara şcolii, anturajele lui, sfera de influenţă exercitată de anumite persoane rău-intenţionate. Măsurile propuse merită a fi salutate dar estimăm că nu pot substitui educaţia, dragostea şi ocrotirea pe care doar părinţii copiilor le pot oferi, în cadrul unor veritabile relaţii de familie. În goana după asigurarea cerinţelor de bază ale oricărei fiinţe umane-hrană, îmbrăcăminte, un cămin-situate pe prima treaptă a piramidei nevoilor lui Maslow, părinţii acestor copii conştientizează în prea mică măsură alte necesităţi la fel de stringente ale copiilor lor, iubire, protecţie, apărare, afecţiune, valori familiale împărtăşite permanent şi nu o dată pe an, într-o vacanţă de 10 zile obţinută cu greu de la patronii din Spania, Italia sau alte ţări cu tradiţie democratică.

4. Efecte psihologice. Plecarea pentru lungi perioade de timp a părinţilor în străinătate generează, natural, şi multe efecte psihologice, printre care cele mai importante sunt cele legate de durere, anxietate şi depresie. Potrivit literaturii de specialitate[341], printre efectele negative se regăsesc durerea, emotivitatea, timiditatea, teama, întârzieri în dezvoltarea psihică,
depresie. Mai mult, potrivit cercetărilor efectuate în domeniu s-a stabilit că cei cu vârste peste zece ani suferă şi de deviaţii comportamentale şi se luptă deja cu dependenţa de alcool şi de ţigări. Cei mai expuşi diferitelor riscuri sunt copiii care provin din familii în care mama este plecată la muncă în străinătate. Printre manifestările psiho-comportamentale regăsite la copiii care au unul sau ambii părinţi plecaţi în străinătate, regăsim: deteriorarea conduitei şcolare, sentimente de abandon, de nesiguranţă, tristeţe, anxietate, stări depresive, atitudine de indiferenţă, încăpăţânare care poate merge până la un comportament agresiv ca rezultat al frustrării şi al nevoii de atenţie, tulburări de atenţie, tulburări ale stimei de sine, supraapreciere şi subapreciere, dificultăţi de adaptare, comportamente (pre) delicvente, conduite sinucigaşe[342].

S-a mai afirmat, cu temei, în literatura de specialitate că "durata absenţei unui membru al familiei poate fi asociată cu o serie de probleme sau cu neasigurarea unor nevoi ale copilului. Nevoia de afecţiune scade odată cu creşterea duratei absenţei părinţilor, fiind înlocuită cu nevoie de comunicare cu aceştia. Copiii proveniţi din familii cu părinţi la muncă în străinătate au mai multă nevoie de încurajare şi recunoaştere tocmai pentru că, în absenţa acestora nu au decât un acces limitat la dragostea necondiţionată de tip părintesc[343]".

Printre efectele negative ale plecării părinţilor în străinătate mai amintim deprivarea maternă, deprivarea paternă şi chiar fenomene extreme, precum sinuciderea.

---

[341] Ionel Stoica, Tentaţia migraţiei. Necesitate şi oportunitate într-o lume globalizată, Editura Militară, Bucureşti, 2011, p.234
[342] Vîlcu Claudia -Mihaela, rezumat teză de doctorat, p.23
[343] Tereza Bulai, Fenomenul migraţiei şi criza familială, ed.Lumen, Iaşi, 2006, p.57.

5. Efecte sociale. Cel mai important efect se referă la devianţă, în cele două mari forme ale sale, **devianţa şcolară** şi **devianţa juvenilă**. Definită ca fiind *ansambul comportamentelor care încalcă sau transgresează normele şi valorile şcolare*[344], devianţa şcolară prezintă caracteristici similare comportamentului deviant, respectiv: relativitate, universalitate, normalitate. Aceasta rezultă în urma unui proces de interacţiune socială, în cursul căruia o anumită conduită este etichetată ca deviantă în funcţie de intensitatea răspunsului emoţional al grupului, de norme şi de situaţie. Situaţia învătământului românesc cunoaşte, din păcate, în zilele noastre, o tristă degradare şi dezorganizare, consecinţe ale unui proces îndelungat, cu fluxuri şi refluxuri generate de ample modificări introduse în angrenajul unui sistem atât de sensibil[345]. Printre principalele forme ale devianţei şcolare, cele mai importante sunt: copiatul, fuga de la şcoală şi/ sau de acasă, absenteismul şcolar, abandonul şcolar, vandalismul şcolar, violenţa în şcoală, toxicomania.

Delincvenţa juvenilă este, potrivit literaturii de specialitate, una dintre cele mai importante forme de devianţă, un fenomen cu implicaţii negative atât pentru societate, cât şi pentru destinul ulterior al tinerilor care cuprinde atât totalitatea delictelor (acte nepermise de lege şi sancţionate printr-o pedeapsă corecţională) şi crimelor (violare a legii penale, dar şi cele mai grave infracţiuni din încălcările aduse legii), incluzând astfel, în înţelesul ei criminalitatea (totalitatea faptelor criminale considerate într-o societate), cât şi contravenţiile şi chiar unele acte de încălcare a normelor morale (cerşetoria, vagabondajul, prostituţia, actele săvârşite de minorii care nu răspund penal). S-a subliniat, cu temei, faptul că există o strânsă legătură dintre devianţa şcolară şi devianţa juvenilă, educaţia şcolară putând contribui la diminuarea devianţei şcolare şi juvenile doar dacă devine socioterapeutică, adică numai dacă se deschide către problemele comunităţii şi ale elevilor[346].

Nu în ultimul rând, familia şi şcoala sunt promotori ai educaţiei şi factori declanşatori ai educaţiei. S-a afirmat cu temei că şcoala şi familia sunt considerate principalele instituţii de educaţie şi de supraveghere a unui copil. În momentul în care în una dintre aceste insituţii apare o problemă, aceasta se poate transforma în factor favorizant al delicvenţei juvenile[347].

III. Concluzii

Migraţia părinţilor la muncă în străinătate are efecte grave, incalculabile, asupra evoluţiei psiho-sociale a copiilor afectaţi, implacabil, de acest fenomen social. Copiii sunt privaţi de un model parental care să-i orienteze asupra valorilor şi concepţiei despre viaţă, rolul de introducere şi de ghid în socializare neputând fi îndeplinit optim de către bunici şi cu atât mai puţin de alte persoane cu sau fără grad de rudenie.

---

344 Neamţu Cristina, Devianţa şcolară, ghid de intervenţie în cazul problemelor de comportament ale elevilor, ed.Polirom, Bucureşti, 2003, p.26

345 Tiberiu Horaţiu Gorun, Adrian Gorun, Fundamente normative ale modernizării învăţământului românesc (1864-1918), Editura Pro Universitaria, Bucureşti, 2013, p. 7.

346 Vîlcu Claudia-Mihaela, op.cit, p.25

347 A. Duble, Sofia Luca, R. Maisescu, C. Scripcaru, C. Luca, Mirela Vlad, Ghid de practici instituţionale în instrumentarea cauzelor cu minori, Asociaţia Alternative Sociale, Iaşi, 2005.

Cauzată şi de incompetenţa statului de a-şi îndeplini obligaţiile statuate în Constituţie şi legile ţării, de a lua *măsuri de dezvoltare economică şi de protecţie socială, de natură să asigure cetăţenilor un* ***nivel de trai decent***(art.47 din Constituţie) migraţia părinţilor în străinătate va determina în privinţa copiilor lor efecte grave, greu de cuantificat în câteva rânduri sau pagini. În schimbul unor venituri considerate mulţumitoare sau decente se sacrifică, cu sau fără bună ştiinţă, valori sociale mult mai importante, fapt care generează copiilor rămaşi în ţară frustrare, lipsuri, depresie, teamă, o dezvoltare socio-emoţională deficitară, probleme juridice diverse, în general o *amputare* a sentimentelor trainice ale unei relaţii adevărate de familie care ar trebui să existe între părinţi şi copiii lor.

Măsurile legislative luate de statul român sunt tardive şi insuficiente pentru a putea soluţiona complexele probleme cauzate de plecarea pentru o perioadă lungă de timp a părinţilor în străinătate. Probabil că îmbunătăţirea semnificativă a stării economice generale a ţării, creşterea numărului locurilor de muncă, creşterea retribuţiei salariaţilor din România, creşterea sentimentului că şi la noi se poate trăi „din muncă cinstită, bine plătită" ar determina o parte dintre aceşti părinţi să se întoarcă în ţară şi într-un oarecare orizont de timp problemele expuse ar sferi o atenuare semnificativă. În orice caz, câteva articole "aruncate" într-o lege sau alta nu sunt suficiente pentru reglarea haosului produs de ruperea echilibrului complex, socio-emoţional, dintre părinţi şi copiii lor. Identificarea adevăratelor cauze ale migraţiei şi combaterea acestora ar putea genera speranţa legitimă că într-o anumită perioadă de timp problemele expuse în prezentul articol pot primi soluţiile cu adevărat fiabile, care să vizeze fondul şi nu doar forma problemei expuse. **Interesul superior al copilului apare, în problema dezbătută, ca sacrificat în numele unor venituri salariale mai bune procurate tocmai în scopul protejării sale.** Costurile sunt însă mult mai mari şi cauzează probleme deosebite copiilor aflaţi în situaţia de a fi despărţiţi ani de zile de părinţii lor.

Prin raportare la copiii care beneficiază de ocrotire, dragoste, sprijin permanent şi necondiţionat şi implicare în creşterea şi educarea lor, copiii din această categorie sunt implicit **discriminaţi şi trataţi diferit, tocmai de către părinţii care ar trebui să le apere şi protejeze drepturile şi interesele,** la bază existând, în principal, raţiunea economică care a stat la baza deciziei plecării părinţilor în străinătate pentru perioade lungi de timp.

Bibliografie

1. Vîlcu Claudia-Mihaela, teză de doctorat, Migraţia părinţilor la muncă în străinătate şi efectele ei asupra copiilor rămaşi în ţară, online în rezumat la adresa :http://mecanica.ucv.ro/ScoalaDoctorala/Temp/Rezumate/vilcu%20claudia_REZRO.pdf,
2. Ionel Stoica, Tentaţia migraţiei. Necesitate şi oportunitate într-o lume globalizată, Editura Militară, Bucureşti, 2011;
3. Tereza Bulai, Fenomenul migraţiei şi criza familială, ed.Lumen, Iaşi, 2006;
4. Neamţu Cristina, Devianţa şcolară, ghid de intervenţie în cazul problemelor de comportament ale elevilor, ed.Polirom, Bucureşti, 2003;

5. Tiberiu Horaţiu Gorun, Adrian Gorun, Fundamente normative ale modernizării învăţământului românesc (1864-1918), Editura Pro Universitaria, Bucureşti, 2013;
6. A. Duble, Sofia Luca, R. Maisescu, C. Scripcaru, C. Luca, Mirela Vlad, Ghid de practici instituţionale în instrumentarea cauzelor cu minori, Asociaţia Alternative Sociale, Iaşi, 2005.
7. Constituţia României
8. Convenţia Europeană a drepturilor omului
9. Legea 272 din 2004 R privind protecţia şi promovarea drepturilor copilului

DREPTUL LA NEDISCRIMINARE ÎN SOCIETATEA ROMÂNEASCĂ

Cătălina-Adriana IVĂNUȘ *

Abstract: *Equality and non-discrimination are fundamental rights în any democracy. These rights have created extensive debate în recent years. Right to equality and non-discrimination is included în the main international documents: the Universal Declaration of Human Rights, the European Convention on Human Rights and the Treaty on European Union.*

In Romania there is legal and institutional framework so it created the premise that principles of equality and non-discrimination are observed. However situations involving violations of the principle of non-discrimination are still numerous. Discrimination continues to be a problem. This fact is sustained by the Report on gender equality of the World Economic Forum, Romania ranks 70 of 134 countries.

Keywords: equal opportunities, equal treatment, non-discrimination.

Introducere

Egalitatea de șanse și dreptul la nediscriminarea sunt drepturi fundamentale în orice democrație, drepturi ce au largi dezbateri provocat în ultimele decenii.

Articolul 1 din Declarația Universală a Drepturilor Omului prevede că toate ființele se nasc libere și egale în drepturi. De asemenea art. 2 stabilește că fiecare om se poate prevala de toate drepturile și libertățile proclamate în Declarație fără niciun fel de deosebire că, de pildă, deosebirea de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, de origine națională sau socială, avere, naștere sau orice alte împrejurări.

Convenția Europeană a Drepturilor Omului interzice discriminarea prin articolul 14 și a Protocolului nr. 12 la Convenție. Conform art. 14 din Convenție exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute de Convenție trebuie să fie asigurată fără nicio deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație. Protocolul nr. 12 la Convenție merge mai departe și stabilește interzicerea generală a discriminării. Art. 1 din acest protocol stabilește că exercitarea oricărui drept prevăzut de lege trebuie să fie asigurată fără nicio discriminare bazată, în special, pe sex, pe rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenența la o minoritate națională, avere, naștere sau oricare altă situație. Mai mult, nimeni nu va fi discriminat de o autoritate publică pe baza oricăruia dintre motivele menționate anterior.

Potrivit Tratatului de la Lisabona, principiul egalității între femei și bărbați este una dintre valorile pe care se întemeiază Uniunea (art. 2), iar promovarea

* Doctorand în cadrul Academiei de Studii Economice, catalinaivanus@gmail.com

egalităţii între femei şi bărbaţi este unul dintre obiectivele UE (art. 3 alin. 3). Egalitatea de gen şi interzicerea discriminării sunt drepturi fundamentale la nivelul UE, prevăzute în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene. La nivelul UE există şi o serie de directive care reglementează expres acest domeniu.

Prin aderarea la Uniunea Europeană România s-a angajat să respecte şi să aplice toate prevederile prevederile europene.

Definiţia nediscriminării

Nicio prevedere legală sau constituţională nu oferă o definiţie noţiunii de nediscriminare. În general documentele internaţionale, europene sau naţionale care interzic anumite discriminări dac referire la noţiunea de discriminare şi nu la cea de nediscriminare. Noţiunea de nediscriminare poate fi definită doar prin raportare la cea de discriminare.

Doctrina oferă o serie de definiţii pentru discriminare.

Michael Banton[1] defineşte discriminarea ca tratamentul diferenţiat aplicat unei persoane în virtutea apartenenţei reale sau presupuse, a acesteia la un anumit grup social. Discriminarea este o acţiune individuală, dar dacă membrii aceluiaşi grup sunt trataţi sistematic în mod similar, aceasta constituie şi un patern social de comportament agreat.

A discrimina poate însemna a trata diferit două persoane sau două situaţii, atunci când nu există nicio distincţie relevantă sau de a trata într-o materie identică două persoane sau două situaţii care sunt în fapt diferite[2].

Potrivit lui Ioan Muraru [3] egalitatea în drepturi este prin ea însăţi o egalitate de şanse pe care Constituţia o acordă tuturor cetăţenilor. Prin conţinutul său, art. 16 alin. 1 se corelează cu art. 4 alin. 2, care determină criteriile nediscriminării. Egalitatea nu mai este sinonimă cu uniformitatea, ci se apropie mai degrabă de proporţionalitate. Complexitatea principiului, sfera sa largă de aplicaţie practică a condus la identificarea în jurisprudenţa Curţii Constituţionale a unui drept de diferenţă ca expresie a egalităţii cetăţenilor în faţa legii, incompatibil cu uniformizarea.

Din prevederile constituţionale se pot extrage elementele componente în definirea noţiunii de discriminare.

Un prim element component al definiţiei îl reprezintă interzicerea discriminării pe unul dintre următoarele criterii[4]: rasă, naţionalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenenţă politică, avere sau origine socială.

Al doilea element component al definiţiei nediscriminării îl reprezintă sfera de cuprindere şi titularii interzicerii discriminărilor. Din art. 16 rezultă că a două componentă a definiţiei este aceea potrivit căreia interzicerea discriminărilor are ca sferă toate drepturile, libertăţile şi îndatoririle consacrate prin Constituţie şi prin alte legi. Titularii acestui drept sunt cetăţenii români. [5]

Nicolae Pavel defineşte nediscriminarea[6] ca fiind o componentă a dimensiunii umane, valoare constituţională românească şi europeană, precum şi

[1] M. Banton, Discriminarea, Editura Du Style, 1998, p.15
[2] A. Csaba Ferenc, Elemente din dreptul român al nediscriminării, în Exercitarea dreptului la nediscriminare şi egalitate de şanse în societatea românească, Editura Pro Universitaria, 2012, p. 8
[3] I. Muraru, Constituţia României, Comentariu pe articole, Editura C.H. Beck, 2008, p.151
[4] N. Pavel, Egalitatea în drepturi a cetăţenilor şi nediscriminarea, Editura Universul Juridic, 2010, p. 115
[5] Idem, p. 118
[6] Idem, p. 121

valoare universală garantată şi consacrată de Constituţia României şi de documentele universale şi europene în materie, care garantează cetăţenilor români interzicerea oricărei deosebiri, excluderi, restrângeri sau preferinţe fondate în special pe rasă, naţionalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenenţă politică, avere sau origine socială sau orice altă situaţie care au ca scop sau efect de a distruge sau compromite recunoaşterea, folosinţa sau exercitarea, în condiţii de egalitate a drepturilor sau îndatoririlor fundamentale prevăzute în Constituţie şi legi, în domeniile politic, economic, social, juridic şi cultural sau orice alt domeniu.

Egalitatea de şanse şi dreptul la nediscriminarea sunt drepturi fundamentale, dar aceasta nu presupune uniformizare. În jurisprudenţa Curţii Constituţionale a României[7] s-a decis că principiul egalităţii nu înseamnă uniformitate, aşa încât dacă la situaţii egale trebuie să corespundă un tratament egal, la situaţii diferite tratamentul juridic nu poate fi decât diferit. În acest sens este şi practica jurisdicţională a Curţii, aşa cum rezultă din deciziile nr. 70/1993, nr. 74/1994 şi nr. 85/1994, în concordanţă cu practica constituţională din alte ţări, precum şi cu practica Curţii europene a drepturilor omului. În general, se apreciază că violarea principiului egalităţii şi nediscriminării există atunci când se aplică tratament diferenţiat unor cazuri egale, fără să existe o motivare obiectivă şi rezonabilă, sau dacă există o disproporţie între scopul urmărit prin tratamentul inegal şi mijloacele folosite. În alţi termeni, principiul egalităţii nu interzice reguli specifice, în cazul unei diferenţe de situaţii. Egalitatea formală ar conduce la aceeaşi regulă, în ciuda diferenţei de situaţii. De aceea inegalitatea reală, care rezultă din această diferenţă, poate justifica reguli distincte, în funcţie de scopul legii care le conţine. Tocmai de aceea principiul egalităţii conduce la sublinierea existenţei unui drept fundamental, dreptul la diferenţă, iar în măsura în care egalitatea nu este naturală, faptul de a o impune ar însemna instituirea unei discriminări.

Prevederile legale privind dreptul la nediscriminare

Izvorul principal de drept în materia discriminării este Constituţia României. Egalitatea este un principiu general şi un drept fundamental.

Un principiu general este cel consacrat în art. 4 alin 2 din Constituţie: "România este patria comună şi indivizibilă a tuturor cetăţenilor săi, fără deosebire de rasă, de naţionalitate, de origine etnică, de limbă, de religie, de sex, de opinie, de apartenenţă politică, de avere sau de origine socială."

Art. 16 alin. 1 cuprinde un drept fundamental: egalitatea cetăţenilor în faţa legii şi a autorităţilor publice, fără privilegii şi fără discriminări. În alin. 3 al aceluiaşi articol este cuprinsa, pentru prima dată în legea fundamentală, prevederea referitoare la egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi. Astfel, egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi este garantată în ceea ce priveşte accesul la pentru ocuparea funcţiilor şi demnităţilor publice.

Constituţia cuprinde şi prevederea referitoare la egalitatea salarizării femeilor şi bărbaţilor pentru muncă egală[8].

[7] A se vedea Decizia Curţii Constituţionale a României nr. 107/1995
[8] Art. 41 alin. 4 din Constituţia României din 2003

Potrivit art. 2 din Ordonanţa nr. 137 din 31 august 2000 privind prevenirea şi sancţionarea tuturor formelor de discriminare prin discriminare se înţelege orice deosebire, excludere, restricţie sau preferinţă, pe bază de rasă, naţionalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, sex, orientare sexuală, vârstă, handicap, boală cronică necontagioasă, infectare HIV, apartenenţa la o categorie defavorizată, precum şi orice alt criteriu care are ca scop sau efect restrângerea, înlăturarea recunoaşterii, folosinţei sau exercitării, în condiţii de egalitate, a drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale sau a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social şi cultural sau în orice alte domenii ale vieţii publice.

Scopul Legii nr. 202/2002 este, potrivit art. 1, adoptarea măsurilor pentru promovarea egalităţii de şanse între femei şi bărbaţi, în vederea eliminării discriminării directe şi indirecte după criteriul de sex, în toate sferele vieţii publice din România.

În Legea nr. 202/2002[9] prin discriminare pe criteriul sexului se înţelege discriminarea directă şi discriminarea indirectă.

Percepţia cetăţenilor asupra discriminării

Conform Barometrului de Incluziune Socială 2010, egalitatea reprezintă un concept familiar la nivelul întregii populaţii. O proporţie foarte mare, 78% din populaţia României, consideră că discriminarea pe piaţa muncii este destul de răspândită, iar 68% din respondenţi sunt de părere că discriminarea pe piaţa muncii este mai răspândită astăzi comparativ cu 5 ani în urmă.

Un lucru îmbucurător este faptul că populaţia pare să cunoască faptul că există legi care pedepsesc discriminarea la angajare după criterii de sex, vârstă, etnie, stare civilă sau situaţie familială. Cu toate acestea, Atunci când se confruntă cu discriminarea, acţiunile populaţiei sunt mai degrabă pasive, bazându-se mai degrabă pe negociere decât pe acte legale.

Şi în cazul existenţei unei hărţuiri sexuale, o formă foarte gravă de discriminare, atitudinea celor discriminaţi este de pasivitate. Astfel, majoritatea persoanelor agresate se rezumă la a discuta cu agresorul încercând să rezolve problema pe cale amiabilă, o pondere importantă dintre indivizi neacţionând în nici-un fel (în 25% dintre cazuri persoana nu a făcut nimic, în 27% dintre cazuri a aşteptat sperând că lucrurile se vor rezolva cu timpul). O pondere destul de mare (15%) declară că persoana a fost nevoită să demisioneze de la serviciu.[10] Atitudinea pro-activă – discuţia cu o persoană din conducere, plângere scrisă, apelarea la sindicat sau chiar intentarea unui proces – este întâlnită la aproximativ un sfert dintre subiecţi.

Dintr-un studiu realizat la începutul anului 2012 [11] rezultă că 51% dintre români consideră în mare şi în foarte mare măsură că fenomenul de discriminare este una din problemele actuale şi 49% dintre români afirmă că fenomenul discriminării este foarte des şi des întâlnit în România.

Grupurile supuse cel mai adesea discriminării sunt: minorităţile etnice, rasiale, religioase, grupurile de imigranţi. Cei care sunt ţinta discriminării vor

[9] Art. 4 lit. g din Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi, cu modificările şi completările ulterioare
[10] Raportul de cercetare privind hărţuirea sexuală la locul de muncă, Centrul Parteneriat pentru Egalitate, 2007, p.7
[11] Raport de cercetare - Percepţii şi atitudini privind discriminarea în România, CNCD, 2012, p. 8

întâmpina dificultăţi de integrare pe piaţa muncii, vor avea dificultăţi în obţinerea beneficiilor publice [12]. O anumită preocupare există şi pentru discriminarea pe criteriul genului. În ultima perioadă se acordă importanţă discriminării persoanelor cu dizabilităţi, a persoanelor vârstnice şi a celor aparţinând minorităţilor sexuale.

Cele mai discriminate categorii sociale sunt considerate, sunt reprezentate de persoanele de etnie romă, persoanele cu dizabilităţi fizice sau psihice, persoanele infectate cu HIV/SIDA, persoanele fără adăpost, orfanii şi persoanele dependente de droguri. În general se identifică cazurile de discriminare asociate cu: categoria socială, sexul, orientarea sexuală, vârsta, o dizabilitate fizică/psihică, infectarea cu HIV şi apartenenţa la o categorie defavorizată. Deficienţe de identificare se regăsesc asupra unor caracteristici asociate cu o responsabilitate a individului: femei însărcinate, persoane cu o greutate peste medie şi cele religioase. [13]

Aproape jumătate din români au afirmat că au auzit de Consiliul Naţional pentru Combaterea Discriminării (CNCD). 65% dintre persoanele care au afirmat că au auzit de CNCD consideră că instituţia îndeplineşte în prezent rolul de prevenire a faptelor de discriminare.

Conform Eurobarometrului privind percepţia asupra discriminării la nivelul UE discriminarea este considerată ca fiind o problemă actuală în statele membre UE. Cea mai întâlnită formă de discriminare este cea pe criteriul originii etnice (56%), urmată de cea pe criteriul dizabilităţii (46%), orientarea sexuală (46%) şi identitatea de gen (45%).

Din acelaşi studiu rezultă că 37% dintre români îşi cunosc drepturile în cazul în care ar fi victima unei discriminări sau hărţuiri.

În privinţa eficienţei eforturilor făcute de autorităţi pentru combaterea tuturor formelor de discriminare opiniile sunt aproape egal împărţite: 26% le consideră total ineficiente, 29% parţial eficiente şi 27% total eficiente.

Concluzii

În România există cadrul legislativ şi instituţional necesar respectării principiilor egalităţii şi al nediscriminării, cu toate acestea situaţiile de încălcare a principiului nediscriminării sunt încă numeroase. La nivel legislativ România a implementat toate directivele europene în domeniul egalităţii, reglementând situaţiile care pot conduce la discriminare, însă cel mai important lucru este punerea în practică a acestor reglementări pentru a schimba prejudecăţile oamenilor, prejudecăţi care conduc la discriminare.

Discriminarea continuă să fie o problemă de zi cu zi a multor persoane. Aceasta realitate este susţinută şi de Raportul World Economic Forum privind egalitatea între sexe, România situându-se pe locul 70 din 134 de state [14].

Respectarea dreptului la nediscriminare, ca drept fundamental al omului, trebuie să rămână un obiectiv principal la nivelul instituţiilor cu atribuţii în protejarea acestui drept, dar mai ales la nivelul legislativului.

---

[12] M. Tomescu, L. Trofin, Discriminarea pe criterii religioase, Elemente din dreptul român al nediscriminării, în Exercitarea dreptului la nediscriminare şi egalitate de şanse în societatea românească, Editura Pro Universitaria, 2012, p. 77

[13] Raport de cercetare - Percepţii şi atitudini privind discriminarea în România, CNCD, 2012, p. 9

[14] World Economic Forum, The Global Gender Gap Report, 2013, p.11.

Bibliografie

- M. Banton, *Discriminarea*, Editura Du Style, 1998
- A. Csaba Ferenc, *Elemente din dreptul român al nediscriminării*, în *Exercitarea dreptului la nediscriminare şi egalitate de şanse în societatea românească*, Editura Pro Universitaria, 2012
- I. Muraru, *Constituţia României, Comentariu pe articole*, Editura C.H. Beck, 2008
- N. Pavel, *Egalitatea în drepturi a cetăţenilor şi nediscriminarea*, Editura Universul Juridic, 2010
- M. Tomescu, L. Trofin, *Discriminarea pe criterii religioase*, în *Exercitarea dreptului la nediscriminare şi egalitate de şanse în societatea românească*, Editura Pro Universitaria, 2012
- World Economic Forum, The Global Gender Gap Report, 2013
- *** Declaraţia Universală a drepturilor omului
- *** Convenţia Europeană a Drepturilor Omului
- *** Tratatul privind Uniunea Europeană
- *** Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene
- *** Constituţia României din 2003
- *** Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi, cu modificările şi completările ulterioare
- *** Ordonanţa nr. 137 din 31 august 2000 privind prevenirea şi sancţionarea tuturor formelor de discriminare
- ***Deciziile Curţii Constituţionale a României
- *** Raportul de cercetare privind hărţuirea sexuală la locul de muncă, Centrul Parteneriat pentru Egalitate, 2007
- *** Raport de cercetare - Percepţii şi atitudini privind discriminarea în România, CNCD, 2012
- *** Eurobarometrului privind percepţia asupra discriminării la nivelul UE, 2012, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_393_fact_ro_en.pdf

CONVENȚIILE ORGANIZAȚIEI INTERNAȚIONALE A MUNCII PRIVIND NEDISCRIMINAREA

Cătălina-Adriana IVĂNUȘ *

Abstract: *International Labour Organization attempted to protect the rights of women since its foundation. The first Convention adopted for this purpose was Convention no. 3/1919 concerning maternity protection. This was the first international convention which contained legal rules to protect women and promote equality between women and men. After this Convention were adopted specific rules of protection against discrimination.*

In 1951 was adopted Convention no. 100 on equal remuneration. This was the first international convention adopted to promote equality and eliminate discrimination.

Convention no. 111/1958 on discrimination is the only international convention which defines discrimination general.

The purpose of the present article is to provide an overview of gender equality conventions law adopted by the International Labour Organization. The article presents the most important issues of the Convention no. 3/1919, Convention 100/1951 and Convention no. 111/1958.

Keywords: *equal opportunities, equal treatment, non-discrimination*

Introducere

Organizaţia Internaţională a Muncii a fost creată în anul 1919 prin Tratatul de la Versailles. În acelaşi an s-au adoptat primele prevederi referitoare la protecţia femeii pe piaţa muncii prin adoptarea Convenţiei nr. 3 privind protecţia maternităţii. Prin adoptarea acestei Convenţii se consideră că a debutat recunoaşterea legală şi încercarea de protejare a drepturilor femeilor la nivel internaţional, aceasta fiind prima convenţie internaţională care cuprindea norme juridice de protecţie a femeii, de promovare a egalităţii de şanse între femei şi bărbaţi.

Noţiunile de egalitate de şanse şi egalitate de tratament au început să fie utilizate în anul 1958, când Organizaţia Internaţională a Muncii a adoptat Convenţia nr. 111 privind discriminarea în domeniul forţei de muncă şi exercitării profesiei.

Printre obiectivele fundamentale ale Organizaţiei Internaţionale a Muncii se află şi acela al combaterii discriminării – care ar fi întemeiată pe criterii prevăzute de convenţii - şi asigurarea egalităţii de şanse şi de tratament pentru toţi salariaţii[15]

Prin Declaraţia cu privire la principiile şi drepturile fundamentale ale salariaţilor din 1998, Conferinţa Internaţională a Muncii declară, *inter alia*, că

* doctorand în cadrul Academiei de Studii Economice, catalinaivanus@gmail.com

[15] Ion Traian Ştefănescu, *Tratat teoretic şi practic de drept al muncii, Ediţia a III-a revizuită şi adăugită*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2014, p.733

toţi membrii, chiar dacă nu au ratificat Convenţiile în cauză, au obligaţia – reieşită din simpla apartenenţă la organizaţie – de a respecta, promova şi aplica de bună credinţă şi în concordanţă cu Constituţia principiile referitoare la drepturile fundamentale care constituie subiectul acestor Convenţii, respectiv eliminarea discriminării la angajare şi ocupare. Această Declaraţie a inclus Convenţiile OIM nr. 100 şi nr. 111 printre documentele fundamentale ale Organizaţiei Internaţionale a Muncii.

Convenţia privind protecţia maternităţii

Organizaţia Internaţională a Muncii a adoptat o convenţie în domeniul protecţiei maternităţii în 1919. Cu ocazia primei Conferinţe generale a Organizaţiei Internaţionale a Muncii a fost adoptată Convenţia nr. 3/1919. România a promulgat această Convenţie prin Decretul nr. 1990/1921[16]. În 1952 Convenţia nr. 3/1919 a fost revizuită prin Convenţia nr. 103/1952.

Convenţia nr. 183/2000 revizuieşte Convenţia nr. 103/1952 (revizuită) şi a fost adoptată la cea de-a a 88-a sesiune a Conferinţei Generale a Organizaţiei Internaţionale a Muncii la Geneva la 15 iunie 2000. România nu a ratificat Convenţia nr. 103/1952, dar prin Legea nr. 452 din 8 iulie 2002[17] România a ratificat Convenţia nr. 183/2000. După cum rezultă din chiar titlul său, aceasta revizuieşte Convenţia nr. 103/1952 şi a fost adoptată cu scopul de a promova într-o mai mare măsură egalitatea de tratament a femeilor care muncesc, precum şi de a proteja sănătatea mamei şi a copilului şi de a recunoaşte evoluţia protecţiei maternităţii în legislaţiile şi practicile naţionale.

Ţinând cont că România a ratificat Convenţia nr. 183/2000 prin care a fost revizuită implicit şi Convenţia nr. 3/1919, în continuare vom face referire doar la Convenţia nr. 183/2000.

Convenţia nr. 183/2000 stabileşte drepturile femeii însărcinate sau care a născut de curând. Ca şi în convenţiile anterioare privind protecţia maternităţii şi în Convenţia nr. 183/2000 se prevede dreptul femeii însărcinate la un concediu de maternitate. Acesta este de cel puţin 14 săptămâni, spre deosebire de convenţiile anterioare care prevedeau o durată minimă de 12 săptămâni. Luând strict în calcul protecţia sănătăţii mamei şi copilului, ca şi în reglementările anterioare, concediul de maternitate trebuie să includă o perioadă de 6 săptămâni de concediu obligatoriu după naştere.

Pentru a asigura o protecţie eficientă şi nediscriminatorie tuturor persoanelor de sex feminin pe piaţa muncii, Convenţia nr. 183/2000 prevede în esenţă obligaţia statelor care o ratifică să ia măsurile care se impun pentru ca femeile însărcinate sau care alăptează să nu fie constrânse să efectueze o muncă dăunătoare sau riscantă pentru sănătatea lor sau a copilului, să beneficieze de concediu de maternitate şi de prestaţiile aferente concediului (prestaţii în bani şi prestaţii medicale), inclusiv de prelungire a perioadei de concediu sau reduceri ale duratei muncii, fără ca acestea să constituie o sursă de discriminare în materie de ocupare sau păstrare a locului de muncă.

Convenţia nr. 183/2000 se aplică tuturor femeilor angajate, inclusiv femeilor care se află în forme atipice de muncă dependentă.

---

[16] Decretul nr. 1990/1921, publicat în Monitorul Oficial nr. 34 din 17 mai 1921

[17] Legea nr. 452 din 8 iulie 2002 publicată în Monitorul Oficial nr. 535 din 23 iulie 2002

Durata concediului de maternitate este tratată şi în Recomandarea nr. 191/2000. În punctul 1 se recomandă statelor membre să prelungească durata minimă a concediului de maternitate la cel puţin 18 săptămâni. Ar trebui, de asemenea, luate măsuri pentru a se asigura că femeia are dreptul de a alege liber momentul în care îşi ia partea neobligatorie a concediului de maternitate.

În conformitate cu articolul 4 alin. 2 din Convenţia nr. 183/2000, cu ocazia depunerii instrumentului de ratificare România a formulat declaraţia conform căreia femeile angajate au dreptul, în condiţiile legii, la concediu de sarcină şi lăuzie pe o perioadă de 126 de zile calendaristice, pentru care beneficiază de o indemnizaţie de maternitate [18]. Este evident că România prin legislaţia de protecţie a maternităţii reflectă recomandarea privind durata concediului de maternitate.

Pe toată perioada concediului de maternitate femeia are dreptul la o indemnizaţie care să îi permită femeii să poată să se întreţine singură şi să întreţină copilul în condiţii bune de sănătate şi la un nivel de viaţă corespunzător.

Femeile care alăptează după întoarcerea la locul de muncă au dreptul la una sau mai multe pauze zilnice ori la reducerea duratei de lucru zilnice pentru a-şi alăpta copilul. Dar, spre deosebire de reglementările anterioare nu este prevăzută durata acestora, lăsând statelor dreptul de decide în această privinţă[19].

Protecţia împotriva discriminărilor femeilor pe motiv de sarcină sau maternitate este prevăzută în articolele 8 şi 9 din Convenţia nr. 183/2000. Conform articolului 8, este interzis unui angajator să concedieze o femeie pe perioada graviditătii, a concediului de maternitate sau pe o perioadă care va fi stabilită de legislaţia naţională, următoare întoarcerii sale din concediu, cu excepţia cazurilor care nu au legătură cu graviditatea, naşterea copilului şi consecinţele acesteia şi alăptarea. Responsabilitatea de a dovedi că motivele concedierii nu au legătură cu graviditatea, naşterea copilului şi consecinţele acesteia şi alăptarea revine angajatorului. Întoarcerea din concediul de maternitate se va face pe acelaşi post sau pe un post echivalent, remunerat la acelaşi nivel.

Convenţia nr. 183/2000 interzice concedierea femeilor gravide, aflate în concediu de maternitate, dar şi a femeilor care absentează pe motiv de boală rezultată din sarcină sau naştere.

Protecţia femeii însărcinate sau care a născut de curând este conferită şi în caz de boală, complicaţii sau risc de complicaţii rezultate ca urmare a sarcinii ori a naşterii. Concedierea este interzisă în timpul absenţelor pe motiv de boală rezultată din sarcină sau naştere sau la o dată astfel încât termenul de preaviz ar expira în timpul absenţei sus-menţionate[20].

Protecţia pe motiv de maternitate este conferită şi înaintea începerii raporturilor de muncă. Maternitatea nu trebuie să constituie motiv de discriminare în materie de ocupare, implicit de acces la ocupare. Protecţia cuprinde inclusiv interdicţia de a solicita unei femei care îşi depune candidatura pentru un post de a se supune unui test de sarcină sau de a prezenta un certificat

[18] Art. 2 din Legea nr. 452/2002
[19] Art. 10 din Convenţia nr. 183/2000
[20] Art. 8 din Convenţia nr. 183/2000

care să ateste sau să infirme starea de graviditate, cu excepţia cazului în care legislaţia naţională prevede aceasta pentru munci care: sunt interzise, total sau parţial, femeilor însărcinate sau care alăptează sau comportă un risc recunoscut sau semnificativ pentru sănătatea femeii şi a copilului. Această prevedere este cuprinsă expres în Codul muncii românesc.

În Recomandarea nr. 191/2000 sunt prevăzute şi alte drepturi care ar putea fi conferite părinţilor[21]. Este prevăzut dreptul la concediu parental, concediu care poate fi luat ori de mamă ori de tată. Tatăl va avea dreptul la concediu în situaţia în care mama nu poate avea grijă de copil în perioada concediului de maternitate. Aceeaşi protecţie, în ceea ce priveşte concediul, beneficiile şi protecţia contra discriminării la locul de muncă, va fi oferită și părinților adoptivi.

Convenţia privind egalitatea de remuneraţie

Convenţia nr. 100/1951 privind egalitatea de remuneraţie pentru egalitatea de remunerare a mâinii de lucru masculină şi a mâinii de lucru feminină, pentru o muncă de valoare egală a fost adoptată de către Conferinţa generală a Organizaţiei Internaţionale a Muncii, în cea de a treizeci şi patra sesiune, la 29 iunie 1951. Conform dispoziţiilor art. 6, aceasta a intrat în vigoare la 23 mai 1953. România a ratificat Convenţia prin Decretul nr. 213/1957[22].

Convenţia nr. 100 din 1951 şi Recomandarea nr. 90 au fost primele instrumente cu forţă obligatorie la scară internaţională adoptate pentru promovarea egalităţii şi eliminarea discriminării [23].

Convenţia OIM privind egalitatea de remunerare stabileşte principiile generale cu privire la remuneraţie egală pentru lucrătorii bărbaţi şi femei pentru muncă de valoare egală.

Articolul 2 din Convenţie stabileşte că fiecare membru va trebui, prin mijloace adecvate metodelor în vigoare pentru fixarea cuantumului de remuneraţie să pună în aplicare principiul egalităţii de remunerare a mâinii de lucru masculine şi a mâinii de lucru feminine pentru o muncă de valoare egală, pentru toţi muncitorii. Expresia „egalitate de remunerare a mâinii de lucru masculină şi a mânii de lucru feminină pentru o muncă de valoare egală“, se referă la cuantumul remuneraţiei fixat, fără discriminare în ceea ce priveşte sexul. Iar termenul „remuneraţie“ cuprinde salariul obişnuit, de bază sau minim, şi orice alte avantaje, plătite direct sau indirect, în bani sau în natură, de către patron muncitorului pentru munca prestată de acesta din urmă. [24]

Aplicarea principiului egalităţii de remuneraţie nu presupune egalitate absolută. Diferenţele de salarizare sunt permise doar dacă acesta nu se bazează pe sexul lucrătorului. Diferenţele de remuneraţie între lucrători sunt permise. Astfel, conform articolului 3, diferenţele de remuneraţie care ţin cont de anumite diferenţe ce rezultă dintr-o apreciere obiectivă a lucrărilor care trebuie efectuate, nu sunt considerate contrare principiului egalităţii. Evaluarea lucrătorilor trebuie

[21] Recomandarea nr. 191/2000
[22] Decretul nr. 213/1957, publicat în Buletinul Oficial al României nr. 4 din 18 ianuarie 1958
[23] Claudia Ana Moarcăş, *Acţiunea normativă a Organizaţiei Internaţionale a Muncii şi economia mondială. Principiul egalităţii de şanse şi de tratament*, Pandectele Române nr. 1, 2004, p. 204
[24] Articolul 1 din Convenţia OIM nr. 100/1951

să fie obiectivă şi să poată oferi o clasificare a locurilor de muncă, fără a ţine seama de sexul lucrătorului.

Pentru punerea în aplicare a principiului egalităţii de remuneraţie, statele trebuie să colaboreze cu organizaţiile patronale şi cu sindicatele.

Statele membre trebuie să prevadă în legislaţie aplicarea generală a principiului egalităţii de remuneraţie între bărbaţi şi femei pentru muncă de valoare egală. Autoritatea publică competentă ar trebui să ia toate măsurile necesare şi adecvate pentru a se asigura că angajatorii şi lucrătorii sunt pe deplin informaţi cu privire la aceste cerinţe legale. [25]

În Recomandarea nr.90/1951 privind egalitatea de remuneraţie adoptată la 29 iunie 1951 de către Conferinţa generală a Organizaţiei Internaţionale a Muncii este prevăzută posibilitatea aplicării progresive a principiului egalităţii de remuneraţie. Statele trebuie să adopte, în cel mai scurt timp, măsuri pentru aplicarea progresivă atunci când nu este posibilă aplicarea imediată a principiului egalităţii de remuneraţie. Aceste măsuri presupun reducerea diferenţelor între remunerarea bărbaţilor şi cea a femeilor.

Prin Recomandarea nr.90/1951 se merge mai departe decât celelalte prevederi internaţionale referitoare la egalitatea de remuneraţie pentru că recomandă statelor să adopte măsuri pentru încurajarea femeilor pe piaţa muncii, la anumite profesii sau la anumite posturi. Pentru ca principiul să fie efectiv statele membre ar trebui să adopte măsuri pentru creşterea productivităţii pe piaţa muncii a femeilor. În acest sens, statele pot adopta măsuri cum ar fi: lucrătorii, indiferent de sex să aibă acces egal la serviciile de orientarea profesională, de consiliere pentru ocuparea forţei de muncă, de formare profesională şi de plasarea pe piaţa forţei de muncă; femeile să fie încurajate să folosească astfel de servicii; asigurarea de servicii sociale adecvate care să răspundă nevoilor femeilor, în special a celor cu responsabilităţi familiale; promovarea egalităţii între bărbaţi şi femei a lucrătorilor în ceea ce priveşte accesul la anumite profesii sau posturi [26].

Convenţia privind discriminarea

Convenţia nr. 111/1958 privind discriminarea în domeniul ocupării forţei de muncă şi exercitării profesiei a fost adoptată de către Conferinţa generală a Organizaţiei Internaţionale a Muncii, în cea de a patruzeci şi doua sesiune, la 26 noiembrie 1968. România a ratificat Convenţia prin Decretul nr. 284/1973[27].

Această Convenţie a fost adoptată luând în considerare că discriminarea constituie o violare a drepturilor enunţate în Declaraţia Universală a Drepturilor Omului. Convenţia nr. 111/1958 cu privire la discriminare a conturat cadrul general în lupta împotriva acestui flagel [28].

Discriminarea este definită în articolul 1 din Convenţie ca orice deosebire, excludere sau preferinţă fondată pe rasă, culoare, sex, religie, opinie politică, ascendenţă naţională sau origine socială, care are drept scop sau consecinţă să

[25] Recomandarea nr. 90/1951 privind egalitatea de remuneraţie
[26] Recomandarea nr. 90/1951 privind egalitatea de remuneraţie
[27] Decretul nr. 284/1973, publicat în Buletinul Oficial al României nr. 81 din 6 iunie 1973
[28] Ion Traian Ştefănescu, *Tratat teoretic ..., op. cit.*, p.733

distrugă sau să alterneze egalitatea de şanse sau de tratament în materie de angajare sau de profesie.

Convenţia nr. 111/1958 este singura Convenţie internaţională cu caracter general care defineşte discriminarea.

Domeniul de aplicare al Convenţiei cuprinde accesul la formarea profesională, accesul la muncă şi al diferite profesii, precum şi condiţiile de angajare.

Se poate observa că motivele de discriminare enumerate în Convenţia OIM nr. 111/1958 sunt limitative. În cazul în care criteriile de nediscriminare sunt strict enumerate în actul normativ în doctrină se precizează că în acest caz ne aflăm în prezenţa noţiunii de „nediscriminare în sens restrâns sau *stricto sensu*" [29].

Statele membre au obligaţia de a aplica o politică naţională ce vizează să promoveze, prin metode adaptate împrejurărilor şi obiceiurilor naţionale, egalitatea de şanse şi de tratament în materie de angajare şi de profesie, în vederea eliminării oricăror discriminări în această materie[30].

Deosebirile, excluderile sau preferinţele fondate pe calificările cerute pentru un post nu sunt considerate ca discriminări. Prin urmare constituie discriminare doar deosebirea, excluderea sau preferinţa bazată pe criteriile enumerate în articolul 1. De asemenea, nu sunt considerate discriminări măsurile care afectează o persoană care este în mod justificat suspectată că ar fi angajat într-o activitate care ar prejudicia securitatea statului sau despre care s-a stabilit că este angajat într-o asemenea activitate, în măsura în care persoana respectivă are dreptul de a face recurs la o instanţă competentă, stabilită potrivit practicii naţionale[31]. Nici măsurile speciale de protecţie sau de asistenţă prevăzute în alte convenţii sau recomandări adoptate de OIM nu sunt considerate ca discriminări.

Articolul 5 stabileşte că orice membru, poate, după consultarea a organizaţiilor reprezentative a angajatorilor şi lucrătorilor, să definească ca nediscriminatorii orice alte măsuri speciale, destinate să ţină seama de nevoile speciale ale unor persoane faţă de care o protecţie sau o asistenţă specială este necesară pentru motive precum sexul.

Politica naţională de prevenire a discriminării în materia angajării şi profesiei ar trebui să respecte următoarele principii[32]:

- promovarea principiului egalităţii şanse şi de tratament în domeniul angajării şi profesiei este o chestiune de interes public;
- toate persoanele ar trebui să se bucure de egalitate de şanse şi de tratament în ceea ce priveşte:
  - accesul la serviciile de orientare profesională, de formare profesională şi de plasare;
  - stabilirea termenilor şi condiţiilor de angajare;

[29] Nicolae Pavel, *Egalitatea în drepturi a cetăţenilor şi nediscriminarea*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2010, p. 122
[30] Articolul 2 din Convenţia OIM nr. 111/1958
[31] Articolul 4 din Convenţia OIM nr. 111/1958
[32] Recomandarea nr. 111/1958

- promovarea care trebuie să fie în conformitate cu experienţa, capacităţile şi diligenţele personale;
- siguranţa locului de muncă;
- remuneraţia pentru muncă de valoare egală;
- stabilirea condiţiile de muncă, inclusiv timpul de muncă, perioada de odihnă, concediile de odihnă, sănătatea şi securitatea în muncă.

Prin Recomandarea nr. 111/1958 privind discriminarea în domeniul ocupării forţei de muncă şi exercitării profesiei se prevede posibilitatea unor organisme cu atribuţii în domeniul egalităţii de şanse şi de tratament. Acestea ar trebui să promoveze principiul egalităţii, dar și să încerce să corecteze practicile care sunt contrare principiului egalităţii prin conciliere sau prin emiterea de avize sau decizii cu privire la modul în care practicile discriminatorii descoperite trebuie corectate.

Bibliografie

- Ion Traian Ștefănescu, Tratat teoretic şi practic de drept al muncii, Ediţia a III-a revizuită şi adăugită, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2014
- Claudia Ana Moarcăș, Acţiunea normativă a Organizaţiei Internaţionale a Muncii şi economia mondială. Principiul egalităţii de şanse şi de tratament, Pandectele Române nr. 1, 2004
- Nicolae Pavel, Egalitatea în drepturi a cetăţenilor şi nediscriminarea, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2010
- Decretul nr. 1990/1921, publicat în Monitorul Oficial nr. 34 din 17 mai 1921
- Decretul nr. 213/1957, publicat în Buletinul Oficial al României nr. 4 din 18 ianuarie 1958
- Decretul nr. 284/1973, publicat în Buletinul Oficial al României nr. 81 din 6 iunie 1973
- Legea nr. 452 din 8 iulie 2002 publicată în Monitorul Oficial nr. 535 din 23 iulie 2002
- Convenţia OIM nr. 3/1919
- Convenţia OIM nr. 103/1952
- Convenţia OIM nr. 183/2000
- Convenţia OIM nr. 100/1951
- Convenţia OIM nr. 111/1958
- Recomandarea OIM nr. 90/1951
- Recomandarea OIM nr. 111/1958
- Recomandarea OIM nr. 191/2000

PROCESUL-VERBAL DE CONSTATARE A NEREGULILOR ŞI DE STABILIRE A CREANŢELOR BUGETARE ÎN CONTEXTUL LEGISLATIV STABILIT DE OUG NR. 66/2011

Alice Cristina Maria ZDANOVSCHI[33]

Abstract. This paper seeks to identify the legal nature of the minutes of ascertaining irregularities and establishing budgetary debts within the meaning of Government Emergency Ordinance no. 66/2011 on preventing, finding and punishing irregularities occurred în obtaining and using European funds and / or related national public funds.

Keywords: ascertaining irregularities, establishing budgetary debts, administrative act, receivable title, European funds.

1. Introducere

Ordonanţa de urgenţă a Guvernului nr. 66/2011[34] *reglementează activităţile de prevenire, de constatare a neregulilor, de stabilire şi de recuperare a creanţelor bugetare rezultate din neregulile* apărute în obţinerea şi utilizarea fondurilor europene[35] şi/sau a fondurilor publice naţionale aferente acestora[36], precum şi *de raportare*[37] *a neregulilor către Comisia Europeană* sau

---

[33] Lector universitar doctor, Facultatea de Ştiinţe Juridice şi Administrative, Universitatea Creştină Dimitrie Cantemir; alice.zdanovschi@gmail.com.

[34] Ordonanţa de urgenţă nr. 66/2011 privind prevenirea, constatarea şi sancţionarea neregulilor apărute în obţinerea şi utilizarea fondurilor europene şi/sau a fondurilor publice naţionale aferente acestora, cu modificările şi completările ulterioare, publicată în M. Of. nr. 461/30.06.2011.

[35] În sensul art.2 alin.1 lit.c) OUG nr. 66/2011, prin *fonduri europene* se înţelege sumele provenite din *asistenţa financiară nerambursabilă* acordată României din bugetul general al Uniunii Europene şi/sau din bugetele administrate de aceasta ori în numele ei.

[36] În sensul art.2 alin.1 lit.d) OUG nr. 66/2011, prin *fonduri publice naţionale aferente fondurilor europene* se înţelege *sumele provenite din bugetul general consolidat, utilizate pentru*: asigurarea cofinanţării, plata prefinanţării, înlocuirea fondurilor europene în situaţia indisponibilităţii/sistării temporare a plăţii acestor fonduri, completarea fondurilor europene în vederea finalizării proiectelor, precum şi alte categorii de cheltuieli legal reglementate în acest scop.

Remarcăm că în completarea acestei definiţii vin şi dispoziţiile *Hotărârii Guvernului nr. 875/2011 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a prevederilor Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 66/2011* privind prevenirea, constatarea şi sancţionarea neregulilor apărute în obţinerea şi utilizarea fondurilor europene şi/sau a fondurilor publice naţionale aferente acestora (cu modificările şi completările ulterioare, publicată în M.Of. nr. 659/15.09.2011), potrivit cărora – art.1 lit.c) – *fondurile publice naţionale aferente fondurilor europene* sunt fonduri alocate în aplicarea prevederilor Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 64/2009 privind gestionarea financiară a instrumentelor structurale şi utilizarea acestora pentru obiectivul convergenţă, aprobată cu modificări prin Legea nr. 362/2009, cu modificările şi completările ulterioare, ale Legii nr. 218/2005 privind stimularea absorbţiei fondurilor SAPARD, Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală, Fondul european pentru pescuit, Fondul european de garantare agricolă, prin preluarea riscului de creditare de către fondurile de garantare, republicată, cu modificările ulterioare, ale Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 74/2009 privind gestionarea fondurilor comunitare nerambursabile provenite din Fondul european de garantare agricolă, Fondul european agricol de dezvoltare rurală şi Fondul european pentru pescuit şi a fondurilor alocate de la bugetul de stat, privind gestionarea fondurilor nerambursabile alocate de la Comunitatea Europeană şi a fondurilor alocate de la bugetul de stat aferente programului de colectare şi gestionare a datelor necesare desfăşurării politicii comune în domeniul pescuitului şi a programului de control, inspecţie şi supraveghere în domeniul pescuitului şi pentru modificarea art. 10 din Legea nr. 218/2005 privind stimularea absorbţiei fondurilor SAPARD, Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală, Fondul european pentru pescuit, Fondul european de garantare agricolă, prin preluarea riscului de creditare de către fondurile de garantare, aprobată cu modificări prin Legea nr. 371/2009, cu modificările şi completările ulterioare, ale Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 63/1999 cu privire la gestionarea fondurilor nerambursabile alocate României de către Comunitatea Europeană, precum şi a fondurilor de cofinanţare aferente acestora, aprobată cu modificări prin Legea nr. 22/2000, cu modificările şi completările ulterioare, ale Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 63/2007 privind regimul veniturilor încasate de autorităţile contractante pe parcursul licitării şi implementării contractelor din cadrul proiectelor ex-ISPA şi PHARE finanţate de Uniunea Europeană, aprobată prin Legea nr. 367/2007, cu modificările şi completările ulterioare, ale Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 135/2007 privind alocarea de la

către alţi donatori internaţionali[38]. *Dispoziţiile OUG nr. 66/2011 se aplică autorităţilor*[39] *cu competenţe în gestionarea fondurilor europene* şi oricăror *alte instituţii publice* care au atribuţii privind prevenirea, constatarea unei nereguli, stabilirea şi urmărirea încasării creanţelor bugetare rezultate din nereguli apărute în obţinerea şi utilizarea fondurilor europene şi a fondurilor publice naţionale aferente acestora, *beneficiarilor*[40] de fonduri europene şi/sau fonduri

bugetul de stat a fondurilor necesare pentru continuarea şi finalizarea măsurilor ex-ISPA, aprobată prin Legea nr. 187/2008, cu modificările şi completările ulterioare, ale Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 161/2008 privind alocarea de la bugetul de stat a fondurilor necesare pentru continuarea şi finalizarea proiectelor PHARE, aprobată prin Legea nr. 132/2009, ale Ordonanţei Guvernului nr. 24/2009 privind gestionarea financiară a fondurilor externe nerambursabile aferente Mecanismului Financiar al Spaţiului Economic European, aprobată cu modificări şi completări prin Legea nr. 30/2010, ale Legii nr. 105/2011 privind gestionarea şi utilizarea fondurilor externe nerambursabile şi a cofinanţării publice naţionale, pentru obiectivul „Cooperare teritorială europeană", şi ale Legii nr. 350/2005 privind regimul finanţărilor nerambursabile din fonduri publice alocate pentru activităţi nonprofit de interes general, cu modificările şi completările ulterioare.

[37] În sensul art.2 alin.1 lit.l) OUG nr. 66/2011, *raportarea neregulilor* reprezintă toate activităţile care conduc la informarea Comisiei Europene – Oficiul European de Luptă Antifraudă (*OLAF*) sau a donatorilor publici internaţionali, conform obligaţiilor asumate de România în calitate de stat membru al Uniunii Europene ori de parte a unui acord/memorandum semnat de România cu un donator public internaţional, cu privire la constatarea unei nereguli, care are la bază actul de constatare primară administrativă.

Potrivit art.58 şi art. 59 din OUG. 66/2011, în aplicarea prevederilor reglementărilor europene, *România are obligaţia să raporteze către Comisia Europeană – OLAF toate cazurile de nereguli* care au făcut obiectul unui act de constatare primară administrativă, în termenele şi respectând pragurile şi excepţiile prevăzute în regulamentele europene, respectiv în memorandumurile şi acordurile de finanţare. Această *activitatea de raportare a neregulilor* către Comisia Europeană, la nivel naţional este coordonată de către DLAF – Departamentul de Luptă Antifraudă. Pentru mai multe detalii, a se vedea, pe larg, dispoziţiile OUG nr. 66/2011 coroborate cu dispoziţiile HG nr.875/2011.

[38] În sensul art.2 alin.1 lit.r) OUG nr. 66/2011, prin *donator public internaţional* se înţelege *statul sau gruparea de state europene* care *oferă României finanţarea* anumitor operaţiuni sau programe. Iar, potrivit art.1 lit.f) HG nr. 875/2011, aceaşti *donatori publici internaţionali* sunt *Liechtenstein, Islanda, Norvegia şi Elveţia*.

[39] În sensul art.2 alin.1 lit.e) OUG nr. 66/2011, prin *autorităţile cu competenţe în gestionarea fondurilor europene* se înţelege autorităţile de management în cadrul programelor finanţate din instrumente structurale, de coeziune, din Fondul European pentru Pescuit, din fonduri aferente Instrumentului de asistenţă pentru preaderare, autorităţile care asigură gestionarea Instrumentului European de Vecinătate şi Parteneriat ENPI, Agenţia de Plăţi pentru Dezvoltare Rurală şi Pescuit, Agenţia de Plăţi şi Intervenţie în Agricultură în cadrul programelor de finanţare a politicii agricole comune, agenţiile de implementare – inclusiv Oficiul de Plăţi şi Contractare PHARE – în cadrul programelor PHARE, Oficiul de Plăţi şi Contractare PHARE în cadrul Facilităţii Schengen, Facilităţii de Tranziţie şi al Mecanismului Financiar SEE 2004–2009, cu excepţia proiectelor delegate, operatorii de program în cadrul Mecanismului Financiar SEE 2009–2014 şi Mecanismului Financiar Norvegian 2009–2014, precum şi autorităţile naţionale responsabile de participarea României la alte programe finanţate din fonduri europene.

Iar, potrivit art.1 lit.d) HG nr. 875/2011, *autorităţile cu competenţe în gestionarea fondurilor europene* sunt: Autoritatea de management pentru Programul operaţional sectorial Mediu, Autoritatea de management pentru Programul operaţional sectorial Transport, Autoritatea de management pentru Programul operaţional sectorial Creşterea competitivităţii economice, Autoritatea de management pentru Programul operaţional sectorial Dezvoltarea resurselor umane, Autoritatea de management pentru Programul operaţional Asistenţă tehnică, Autoritatea de management pentru Programul operaţional regional, Autoritatea de management pentru Programul operaţional Dezvoltarea capacităţii administrative, Ministerul Finanţelor Publice prin Autoritatea de management ex-ISPA şi Oficiul de Plăţi şi Contractare PHARE, Agenţia de Plăţi pentru Dezvoltare Rurală şi Pescuit, Agenţia de Plăţi şi Intervenţie în Agricultură, Autoritatea de management pentru Programul naţional de dezvoltare rurală, Autoritatea comună de management pentru Programul operaţional comun Bazinul Mării Negre, Autoritatea de management pentru Programul de cooperare transfrontalieră România – Bulgaria, Autoritatea de management pentru Programul IPA de cooperare transfrontalieră România – Serbia, Autoritatea naţională pentru Programul de cooperare transfrontalieră ENPI Ungaria – Slovacia – România – Ucraina, Autoritatea naţională pentru Programul de cooperare transnaţională Sud-Estul Europei, Autoritatea naţională pentru Programul de cooperare transnaţională Europa Centrală 2007–2013, Autoritatea naţională pentru Programul de cooperare interregională INTERREG IVC, Autoritatea naţională pentru Programul pentru reţeaua de dezvoltare urbană URBACT II, Autoritatea naţională pentru Programul de cooperare transfrontalieră Ungaria – România, Autoritatea naţională pentru Programul INTERACT II, Autoritatea naţională pentru Programul ESPON 2013, Ministerul Finanţelor Publice prin Unitatea naţională de coordonare (Direcţia generală pregătire ECOFIN şi asistenţă comunitară) pentru Programul de cooperare elveţiano-român vizând reducerea disparităţilor economice şi sociale din cadrul Uniunii Europene extinse, Autoritatea comună de management pentru Programul operaţional comun România – Ucraina – Republica Moldova, Autoritatea de management pentru Programul operaţional pentru pescuit, Ministerul Administraţiei şi Internelor prin Direcţia generală afaceri europene şi relaţii internaţionale pentru Programul general Solidaritatea şi gestionarea fluxurilor migratorii, alte instituţii/structuri cu rol de autoritate de management sau asimilate acestora, precum şi alte autorităţi naţionale cu competenţe în programele gestionate de Comisia Europeană în sistem centralizat (de tipul Lifelong Learning, Marco Polo, etc.).

[40] În sensul art.2 alin.1 lit.g) OUG nr. 66/2011, prin *beneficiar* se înţelege orice persoană fizică sau juridică de drept public ori privat, aşa cum este aceasta definită pentru fiecare program în reglementările europene incidente şi documentele programului respectiv şi care este fie direct sau indirect parte în contractul/ acordul/ decizia/ ordinul de finanţare finanţat integral sau parţial din fonduri europene şi/sau fonduri publice naţionale aferente acestora ori, după caz, din fonduri provenite de la alţi donatori publici internaţionali, fie persoană fizică sau juridică îndreptăţită să primească, numai pe baza unei cereri de plată, subvenţii ori ajutoare care sunt finanţate din instrumentele de finanţare a politicii agricole comune, în conformitate cu prevederile legale naţionale şi/sau comunitare în vigoare.

publice naţionale aferente acestora, precum şi oricăror *alţi operatori economici cu capital public sau privat* care desfăşoară activităţi finanţate din fonduri europene în baza unor acte juridice.[41]

2. Activitatea de constatare a neregulilor şi activitatea de stabilire a creanţelor bugetare rezultate din nereguli

1. Potrivit art.2 alin.1 lit.h) OUG 66/2011, *activitatea de constatare a neregulilor* reprezintă *activitatea de control/investigare* desfăşurată de autorităţile competente în conformitate cu prevederile acestei ordonanţe de urgenţă, *în vederea stabilirii existenţei unei nereguli*.

În sensul art.2 alin.1 lit.a) OUG nr. 66/2011, prin *neregulă* se înţelege *orice abatere de la legalitate, regularitate şi conformitate* în raport cu dispoziţiile naţionale şi/sau europene, precum şi cu prevederile contractelor ori a altor angajamente legal încheiate în baza acestor dispoziţii, *ce rezultă dintr-o acţiune sau inacţiune* a beneficiarului ori a autorităţii cu competenţe în gestionarea fondurilor europene, care *a prejudiciat sau care poate prejudicia* bugetul Uniunii Europene/bugetele donatorilor publici internaţionali şi/sau fondurile publice naţionale aferente acestora *printr-o sumă plătită necuvenit*.

Totodată, în materie, regăsim şi conceptul de *nereguli cu caracter sistemic/de sistem,* care, potrivit art.2 alin.1 lit.a[1]) OUG nr. 66/2011, reprezintă acele *nereguli generate de modul în care sunt îndeplinite cerinţele-cheie ale sistemelor de management şi control* care se produc ca urmare a unor deficienţe de proiectare a procedurilor de management şi control, a unor erori sistematice de aplicare a procedurilor de management şi control sau din necorelarea prevederilor legislaţiei naţionale cu reglementările comunitare.

2. În ceea ce priveşte *activitatea de stabilire a creanţelor bugetare rezultate din nereguli*, aceasta reprezintă, potrivit art.2 alin.1 lit.i) OUG 66/2011, activitatea prin care *se stabileşte şi se individualizează obligaţia de plată* rezultată din neregula constatată, *prin emiterea unui titlu de creanţă*.

Reţinem, de asemenea, definiţia dată de OUG nr. 66/2011 prin dispoziţiile art.2 alin.1 lit.j) potrivit cărora *creanţele bugetare rezultate din nereguli* reprezintă *sumele de recuperat ca urmare a constatării unei nereguli în obţinerea şi utilizarea fondurilor* europene şi/sau a fondurilor publice naţionale aferente acestora.

Potrivit, art.33 alin.1 OUG nr. 66/2011, obiectul activităţii de stabilire a creanţelor bugetare îl constituie *individualizarea obligaţiei de plată sub forma unui titlu de creanţă şi a persoanelor fizice sau juridice debitoare*, ca *urmare a nerespectării legalităţii[42], conformităţii[43] şi regularităţii[44] obţinerii şi utilizării fondurilor* europene şi a fondurilor publice naţionale aferente acestora

---

[41] Conform art.1 OUG 66/20011.

[42] Prin *legalitate* se înţelege *caracteristica unei operaţiuni de a respecta toate prevederile legale care îi sunt aplicabile*, în vigoare la data efectuării acesteia. Această definiţie este reglementată de către art.2 lit.o) din *Ordonanţa Guvernului nr. 119/1999 privind controlul intern şi controlul financiar preventiv*, cu modificările şi completările ulterioare, publicată în M.Of. nr. 430/ 31.08.1999, republicată în M.Of. nr. 799/12.11.2003. Totodată, această definiţie este acceptată de OUG nr. 66/2011 prin art.2 alin.5.

[43] Prin *conformitate* se înţelege *caracteristica unei operaţiuni, a unor acte sau fapte administrative produse în cadrul unei entităţi publice de a corespunde politicii asumate în mod expres* în domeniul respectiv de către entitatea în cauză sau de către o autoritate superioară acesteia, potrivit legii art.2 lit.b) OG nr. 119/1999; definiţie acceptată şi de OUG nr. 66/2011.

3. Astfel, *activitatea de recuperare a creanţelor bugetare rezultate din nereguli* reprezintă *exercitarea funcţiei administrative de către autorităţile competente*[45] *în vederea stingerii*[46] *creanţelor bugetare* rezultate din nereguli.[47]

4. Totuşi, autorităţile cu competenţe în gestionarea fondurilor europene trebuie să întreprindă toate aceste activităţi cu respectarea *principiului proporţionalităţii,* potrivit căruia – în sensul art.2 alin.1 lit.n) OUG nr. 66/2011 – *orice măsură administrativă adoptată* trebuie *să fie adecvată, necesară şi corespunzătoare scopului urmărit*, atât în ceea ce priveşte resursele angajate în constatarea neregulilor, cât şi în ceea ce priveşte stabilirea creanţelor bugetare rezultate din nereguli, ţinând seama de natura şi frecvenţa neregulilor constatate şi de impactul financiar al acestora asupra proiectului/programului respectiv.

Aşadar, în lumina art.17 OUG 66/2011, *orice acţiune întreprinsă în sensul constatării unei nereguli şi al stabilirii creanţelor bugetare* rezultate din nereguli *se realizează cu aplicarea principiului proporţionalităţii*, ţinându-se seama de *natura şi de gravitatea neregulii constatate*, precum şi de *amploarea şi de implicaţiile financiare* ale acesteia.[48]

3. Procesul – verbal de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţelor bugetare

3.1. Definire. Natură juridică

1. *Verificările* întreprinse în cadrul activităţilor de constare a neregulilor şi de stabilire a creanţelor bugetare rezultate din nereguli *se finalizează*, potrivit art.21 alin.13 OUG nr. 66/2011, *prin întocmirea* unui *proces-verbal de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţelor bugetare*[49].

2. Din economia dispoziţiilor Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 66/2011 reiese că *natura juridică* a procesului - verbal de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţelor bugetare este una complexă, acesta fiind, pe de o parte, atât *un rezultat al verificărilor* întreprinse în lumina dispoziţiilor OUG nr. 66/2011, dar şi *act de constatare primară administrativă*, cât şi *un act adminstrativ*, iar, pe de altă parte, este şi *un titlu de creanţă*.

3. Prin alin.19 art.21 OUG nr. 66/2011 se prevede expres faptul că procesul - verbal de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţei bugetare

---

[44] Prin *regularitate* se înţelege *caracteristica unei operaţiuni de a respecta sub toate aspectele ansamblul principiilor şi regulilor procedurale şi metodologice care sunt aplicabile* categoriei de operaţiuni din care face parte, potrivit art.2 lit.v) OG nr. 119/1999; definiţie acceptată şi de OUG nr. 66/2011.

[45] Autorităţi competente în conformitate cu prevederilor OUG nr. 66/2011 coroborate cu dispoziţiile HG nr. 875/2011.

[46] Cu privire la *stingerea creanţelor bugetare rezultate din nereguli*, art.38 OUG nr. 66/2011 prevede următoarele *modalităţi*: (a) *încasarea*; (b) *deducerea din plăţile/rambursările următoare*; (c) *executarea garanţiilor bancare* depuse de debitor în aplicarea prevederilor contractului/acordului de finanţare în cadrul căruia a fost emis titlul de creanţă; (d) *compensarea*, conform Ordonanţei Guvernului nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală, republicată, cu modificările şi completările ulterioare; (e) *executarea silită*, conform Ordonanţei Guvernului nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală, republicată, cu modificările şi completările ulterioare; (f) *anularea*; (g) *prescripţia*, dar şi, (h) *alte modalităţi prevăzute de lege*. Pentru mai multe detalii privind modul de realizare a acestor modalităţi de stingere a ceranţelor în sensul OUG nr. 66/2011, a se vedea, pe larg, articolele 38-45 din OUG nr. 66/2011 coroborate cu dispoziţiile HG nr. 875/2011.

[47] În acest sens, art.2 alin.1 lit.k) OUG nr. 66/2011.

[48] Pentru mai multe detalii privind *constatarea neregulilor şi stabilirea creanţelor bugetare rezultate din nereguli,* a se vedea, pe larg, articolele 17-37 din OUG nr. 66/2011 coroborate cu dispoziţiile HG nr. 875/2011.

[49] Reţinem şi *obligaţia întocmirii procesului - verbal* de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţelor bugetare, potrivit art.25 OUG nr. 66/2011, în situaţia în care structurile de control *constată nereguli de sistem sau deficienţe ale sistemelor de management şi control* potenţial generatoare de nereguli cu caracter sistemic care au implicaţii de ordin financiar, acest proces-verbal fiind *individualizat la nivel de beneficiar şi operaţiune*, după reverificarea fiecărui caz dintre cele care este posibil să fi fost afectate de această neregulă, cu aplicarea corespunzătoare a prevederilor art.21 OUG nr. 66/2011.

este *act administrativ*[50] *în sensul Legii contenciosului administrativ nr. 554/2004*, astfel, în lumina dispoziţiilor lit.c) alin.1 art.2 Legea nr. 554/2004 şi din economia dispoziţiilor OUG nr. 66/2011, procesul - verbal de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţei bugetare este *actul unilateral cu caracter individual* emis de o autoritate publică, în regim de putere publică, - şi anume autoritatea[51] cu competenţe în gestionarea fondurilor europene, prin structura de control organizată în cadrul acesteia pentru activitatea de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţelor bugetare - , în vederea organizării executării legii sau a executării în concret a legii, -în acest caz Ordonanţa de urgenţă a Guvernului nr. 66/2011 privind prevenirea, constatarea şi sancţionarea neregulilor apărute în obţinerea şi utilizarea fondurilor europene şi/sau a fondurilor publice naţionale aferente acestora -, care dă naştere, modifică sau stinge raporturi juridice, în materia obţinerii şi utilizării fondurilor europene şi/sau a fondurilor publice naţionale aferente acestora.

4. Potrivit alin.20 art.21 OUG nr. 66/2011, procesul-verbal de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţei bugetare constituie *titlu de creanţă* şi se emite în vederea stingerii acestei creanţe.

4.1. Trebuie reţinut faptul că în *stabilirea*[52] *cuantumului creanţelor bugetare* se iau în considerare sumele plătite necuvenit de către:

a) autorităţile cu competenţe în gestionarea fondurilor europene sau structuri cu funcţii de plată care acţionează în numele acestora;

b) organismele de implementare pentru măsurile din domeniul transporturilor ale programului ex-ISPA;

c) beneficiarii proiectelor finanţate în sistem centralizat de Comisia Europeană din fonduri europene şi/sau din fonduri publice naţionale aferente acestora ca urmare a săvârşirii unor nereguli, inclusiv accesoriile, respectiv dobânda, costurile bancare, diferenţele nefavorabile de curs valutar, precum şi alte sume stabilite de lege în sarcina debitorului.

Potrivit alin.1 art.15 HG nr.875/2011, cuantumul creanţei bugetare se calculează ţinând cont de sumele plătite/rambursate, în baza acordurilor/ contractelor/deciziilor/ordinelor de finanţare, către beneficiari sau în numele acestora direct către contractori ori către bugetul de stat cu titlu de rambursare, în cazul beneficiarilor prevăzuţi la art.40 alin.2 OUG nr.66/2011[53], din:

---

[50] Pentru o mai amplă analiză a materiei *actului administrativ*, a se vedea, pe larg, Verginia Vedinaş, *Drept administrativ*, Editura Universul Juridic, Bucureşti 2009, pp. 81-119; Ioan Alexandru, Mihaela Cărăuşan, Sorin Bucur, *Drept administrativ*, Editura Universul Juridic , Bucureşti 2009, pp. 304-338; Agata Mihaela Popescu, *Drept administrativ. Partea generală. Manual de studiu individual*, Editura Pro Universitaria, Bucureşti 2012, pp. 54-67; precum şi, Antonie Iorgovan, Liliana Vişan, Alexandru Sorin Ciobanu, Diana Iuliana Pasăre, *Legea contenciosului administrativ – Legea nr. 554/2004 – cu modificările şi completările la zi. Comentariu şi jurisprudenţă*, Editura Universul Juridic, Bucureşti 2008, pp. 68-84.

[51] A se vedea în detaliu art.20 OUG nr. 66/2011.

[52] În acest sens, a se vedea, art.32 OUG nr.66/2011.

[53] Art.40 OUG nr.66/2011 prevede următoarele: "*(1)* În cazul în care creanţele bugetare rezultate din nereguli nu pot fi recuperate prin încasare, deducere din plăţi/rambursări următoare şi/sau executarea garanţiilor bancare, prevăzute la art.38 lit.a)-c), autorităţile cu competenţe în gestionarea fondurilor europene transmit titlurile executorii prevăzute la art.43, împreună cu dovada comunicării acestora, organelor fiscale competente, care:

a) duc la îndeplinire măsurile asigurătorii prevăzute la cap. VI din Ordonanţa Guvernului nr.92/2003, republicată, cu modificările şi completările ulterioare, dacă autorităţile cu competenţe în gestionarea fondurilor europene dispun aceste măsuri; şi

b) efectuează procedura de executare silită, precum şi procedura de compensare pentru recuperarea sumelor plătite necuvenit din fondurile europene şi/sau fondurile publice naţionale aferente acestora, în conformitate cu prevederile Ordonanţei Guvernului nr. 92/2003, republicată, cu modificările şi completările ulterioare.

(2) Prin excepţie de la prevederile alin. (1), în cazul beneficiarilor publici prevăzuţi la art.5 alin.(1)-(3) din Ordonanţa de urgenţă a Guvernului nr. 64/2009 privind gestionarea financiară a instrumentelor structurale şi utilizarea acestora pentru

a) fonduri europene;

b) bugetul de stat, reprezentând cofinanţare a cheltuielilor eligibile;

c) bugetul de stat, în cazul în care acestea sunt utilizate în vederea înlocuirii fondurilor europene în situaţia indisponibilităţii/întreruperii/ suspendării temporare a plăţilor, reprezentând cheltuieli eligibile;

d) bugetul de stat, în cazul în care acestea sunt utilizate în vederea finalizării proiectelor, reprezentând cheltuieli eligibile.

Totodată, autoritatea emitentă a titlului de creanţă *are obligaţia*[54] să verifice faptul că informaţiile privind debitorul sunt corecte şi să se asigure că respectiva creanţă bugetară:

a) este certă[55] şi nu este condiţionată[56];

b) este în sumă fixă, exprimată în lei sau în moneda stabilită în acordul/contractul/decizia/ordinul de finanţare;

c) este exigibilă[57] la data emiterii procesului-verbal de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţei bugetare.

Astfel, obiectul[58] activităţii de stabilire a creanţelor bugetare îl constituie *individualizarea obligaţiei de plată* sub forma unui titlu de creanţă şi a persoanelor fizice sau juridice debitoare[59]. Persoanele fizice pot fi individualizate ca debitoare numai în situaţia în care au calitatea de beneficiar de fonduri europene şi/sau fonduri publice naţionale aferente acestora[60].

Potrivit art.34 alin.1 OUG nr. 66/2011, creanţele bugetare rezultate din nereguli, inclusiv accesoriile datorate conform contractelor sau altor angajamente legale prin care se utilizează fondurile europene şi fondurile publice naţionale aferente acestora, înscrise în titlul de creanţă prevăzut la mai sus-numitul art.21 alin.20, se stabilesc în lei sau în moneda utilizată pentru efectuarea plăţilor în cadrul contractului, acordului, deciziei sau ordinului de finanţare, cu specificarea echivalentului în lei, utilizându-se cursul de referinţă comunicat de Banca Naţională a României, valabil la data întocmirii titlului de creanţă.

---

obiectivul convergenţă, aprobată cu modificări prin Legea nr. 362/2009, cu modificările şi completările ulterioare, şi la art.14 şi 24 din Ordonanţa de urgenţă a Guvernului nr. 74/2009 privind gestionarea fondurilor comunitare nerambursabile provenite din Fondul european de garantare agricolă, Fondul european agricol de dezvoltare rurală şi Fondul european pentru pescuit şi a fondurilor alocate de la bugetul de stat, privind gestionarea fondurilor nerambursabile alocate de la Comunitatea Europeană şi a fondurilor alocate de la bugetul de stat aferente programului de colectare şi gestionare a datelor necesare desfăşurării politicii comune în domeniul pescuitului şi a programului de control, inspecţie şi supraveghere în domeniul pescuitului şi pentru modificarea art.10 din Legea nr. 218/2005 privind stimularea absorbţiei fondurilor SAPARD, Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală, Fondul european pentru pescuit, Fondul european de garantare agricolă, prin preluarea riscului de creditare de către fondurile de garantare, aprobată cu modificări prin Legea nr. 371/2009, cu modificările şi completările ulterioare, recuperarea sumelor înscrise în titlurile de creanţă devenite executorii se efectuează din conturile de venituri ale bugetelor în care a fost efectuată rambursarea cheltuielilor. Recuperarea sumelor, în vederea reîntregirii conturilor fondurilor europene, se efectuează pe baza unui referat întocmit de autoritatea cu competenţe în gestionarea fondurilor europene care a efectuat rambursarea cheltuielilor, adresat unităţii Trezoreriei Statului la care sunt deschise conturile de venituri bugetare.

(3) Procedura de restituire a sumelor prevăzute la alin. (2) şi modelul referatului de restituire se stabilesc prin norme metodologice de aplicare a prezentei ordonanţe de urgenţă".

[54] Potrivit alin.3 art.33 OUG nr. 66/2011.

[55] În lumina dispoziţiilor alin.2 art.662 Noul Cod de procedură civilă (Legea nr.134/2010 privind Codul de procedură civilă, publicată în M.Of. nr. 485 din 15 iulie 2010, republicată în M.Of. nr. 247 din 10 aprilie 2015, cu modificările şi completările ulterioare), creanţa este *certă* când *existenţa ei neîndoielnică rezultă din însuşi titlul executoriu.*

[56] Cu privire la conceptul de *condiţie*, a se vedea, pe larg, Petrică Truşcă, Andrada Mihaela Truşcă, *Drept civil. Partea generală*, Editura Universul Juridic, Bucureşti 2012, pp. 211-221.

[57] Pentru o mai buna înţelegere a conceptelor de *exigibilitate şi scadenţă*, a se vedea, spre exemplu, P. Truşcă, A. Truşcă, *op.cit.*, pp. 209-210.

[58] A se revedea art.33 alin.1 OUG nr.66/2011, *supra 2.*

[59] În sensul art.2 alin.1 lit.v), prin *debitor* se înţelege persoana fizică sau juridică în sarcina căreia se stabileşte o creanţă bugetară rezultată din nereguli, în vederea recuperării acesteia.

[60] A se vedea, alin.2 art.33 OUG nr.66/2011.

4.2. Mai mult, în lumina alin.3 art.34 OUG nr. 66/2011, *împotriva titlului de creanţă debitorul poate formula contestaţie* în condiţiile şi termenele stabilite de prezenta ordonanţă de urgenţă[61].

4.3. Totodată, pentru *neachitarea la termen* a obligaţiilor stabilite prin titlul de creanţă, *debitorul* datorează *o dobândă* care se calculează prin aplicarea ratei dobânzii datorate la soldul rămas de plată din contravaloarea în lei a creanţei bugetare, din prima zi de după expirarea termenului de plată, până la data stingerii acesteia, cu excepţia cazului în care normele Uniunii Europene sau ale donatorului public internaţional prevăd altfel.[62]

În vederea încasării de la debitor a *dobânzii datorate pentru neachitarea la termen*, autorităţile competente care au emis procesul-verbal de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţei bugetare, în aplicarea prevederilor art.21 OUG nr.66/2011, au *obligaţia de a calcula cuantumul* acesteia şi *de a emite un proces-verbal de stabilire a creanţelor bugetare rezultate din aplicarea dobânzii datorate*, care *constituie titlu de creanţă* şi care se comunică debitorului[63]. Şi, sumele reprezentând dobânzi datorate pentru neachitarea la termen a obligaţiilor prevăzute în titlul de creanţă se fac *venit la acelaşi buget* în care se virează şi creanţa bugetară rezultată din nereguli[64].

4.4. Iar, *de la data la care creanţă bugetară este scadentă prin expirarea termenului de plată* prevăzut în procesul-verbal de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţei bugetare, şi anume *în 30 de zile de la data comunicării*, acesta *devine titlu executoriu*[65].

Astfel, titlul executoriu va constitui condiţie pentru declanşarea executării silite, ca şi modalitate de stingere a acestei creanţe bugetare rezultate din nereguli, dar *competenţa îndeplinirii măsurilor de recuperare* a creanţelor bugetare prin executare silită aparţine potrivit dispoziţiilor legale, – art. 41 alin.3 OUG nr. 66/2011 şi art.38 lit.e OUG nr. 66/2011 coroborate cu art.136 Cod procedură fiscală[66], coroborate şi cu art.10 alin.4 HG nr. 875/2011 –, *organelor fiscale de executare*[67].

---

[61] Aceste aspecte vor fi prezentate şi în această lucrare, a se vedea, *infra 4.*

[62] Potrivit alin.2 art.42 OUG nr. 66/2011 coroborat cu art.22 HG nr.875/2011.

[63] În acest sens, a se vedea, alin.3 art.42 OUG nr.66/2011. Totodată, *procesul-verbal de stabilire a creanţelor bugetare rezultate din aplicarea dobânzii datorate,* emis distinct de procesul-verbal de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţei bugetare, constituie şi *titlu executoriu*, în condiţiile legii, a se vedea, art.43 OUG nr.66/2011.

[64] Potrivit alin.5 art.42 OUG nr.66/2011. Iar, în lumina alin.4 art.42 OUG nr.66/2011, *rata dobânzii datorate* este rata dobânzii de referinţă a Băncii Naţionale a României în vigoare la data întocmirii procesului-verbal de stabilire a creanţelor bugetare rezultate din aplicarea dobânzii datorate.

[65] În acest sens, art.43 OUG nr. 66/2011 coroborat cu art.42 alin.1 OUG nr. 66/2011.

[66] Codul de procedură fiscală a fost adoptat prin Ordonanţa Guvernului nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală, cu modificările şi completările ulterioare, republicată în M.Of. nr. 513/31.07.2007. În materia executării silite, a se vedea, pe larg, Titlul VIII „Colectarea creanţelor fiscale", Capitolul VIII „Stingerea creantelor fiscale prin executare silita" art. 136-167, Capitolul IX „Cheltuieli" art. 168, Capitolul X „Eliberarea şi distribuirea sumelor realizate prin executare silită" art. 169 – 171, precum şi Capitolul X „Contestaţia la executare silită" art. 172-174 din O.G. nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală, repubicată.

În urma modificărilor legislative, reţinem noile dispoziţii în materie, şi anume Legea nr. 207/2015 privind Codul de procedură fiscală, publicată M.Of. nr. 547/23.07.2015, valabilă din 2016, care, în Titlul VII „Colectarea creanţelor fiscale", Capitolul VIII „Stingerea creantelor fiscale prin executare silita" art. 220-255, Capitolul IX „Cheltuieli" art. 256, Capitolul X „Eliberarea şi distribuirea sumelor realizate prin executare silită" art. 257 – 259, precum şi Capitolul X „Contestaţia la executare silită" art. 260-262, tratează aspectele relevante în domeniul valorificării creanţelor fiscale, îndeosebi a executării silite începând cu art. 220.

[67] Cu privire la executarea silită a creanţelor fiscale, procedură care se aplică, în virtutea dispoziţiilor legale, şi recuperării creanţelor bugetare rezultate din nereguli în sensul OUG nr. 66/2011, a se vedea, pe larg, spre exemplu, Dan Drosu Şaguna, Dan Şova, *Drept fiscal*, ediţia a 4-a, Editura C.H. Beck, Bucureşti 2011, pp.65-86; Ştefan Mircea Minea, Cosmin Flavius Costaş, *Dreptul finanţelor publice – Drept fiscal*, Editura Wolters Kluwer România, Bucureşti 2008, pp.454-460; Alice Cristina Maria Zdanovschi, *Drept fiscal*, Editura Pro Universitaria, Bucureşti 2013, pp.107-148.

5. În lumina alin.2 art.58 OUG nr. 66/2011, procesul-verbal de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţelor bugetare emis de autorităţile competente este considerat *act de constatare primară administrativă*, iar neregula constatată reprezintă obiectul acestui act. Astfel, actul de constatare primară stă la baza îndeplinirii obligaţiilor României de raportare a neregulilor constatate către Comisia Europeană – OLAF sau donatorului public internaţional[68].

3.2. Termenul de elaborare

1. Potrivit art. 26 OUG nr. 66/2011, cu excepţia cazurilor în care regulile stabilite de donatorul public internaţional prevăd altfel, *autoritatea cu competenţe în gestionarea fondurilor europene* va proceda la *întocmirea de procese-verbale* de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţelor bugetare prin aplicarea corespunzătoare a prevederilor art.20 şi 21 OUG nr.66/2011, în cazul în care:

a) pe parcursul perioadei de monitorizare, constată că proiectul nu respectă cerinţele de durabilitate/sustenabilitate prevăzute de reglementările aplicabile;

b) la finalul perioadei de monitorizare, constată că indicatorii/obiectivele proiectelor finanţate din fonduri europene şi/sau fonduri publice naţionale aferente acestora nu au fost realizaţi/realizate integral sau au fost realizaţi/realizate parţial.

2. Cu privire la termenul de elaborare a procesului-verbal de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţelor bugetare, reţinem situaţiile reglementate de articolul 21 OUG nr. 66/2011 prin alineatele 23-26, şi observăm legătura existentă între verificarea efectuată de structurile de control pentru constatarea neregulii şi emiterea propriu-zisă a procesului-verbal, ca rezultat final al verificărilor sau ca act de constatare primară administrativă, această legătură influenţând şi termenul de elaborare a procesului-verbal.

Astfel, potrivit alin.23 art.21 OUG nr. 66/2011, *termenul maxim* de efectuare a verificării şi de emitere a proceselor-verbale de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţelor bugetare este *de 90 de zile de la data finalizării activităţii de organizare a verificării*, cu excepţiile prevăzute la alin. 25 şi 26 art.21.

Totuşi, potrivit alin.24 art.21, în cazul în care activitatea de verificare vizează mai mulţi beneficiari şi/sau întreaga perioadă în care pot fi luate măsuri de recuperare a creanţelor, precum şi în cazuri justificate în care – în scopul verificării – este necesară colaborarea cu alte instituţii, *termenul de finalizare a activităţii de verificare de 90 de zile poate fi prelungit* în mod corespunzător, *dar nu mai mult de 90 de zile*.

Ţinând seama de obligaţia României de raportare a neregulilor, alineatele 25 şi 26 ale art.21 OUG nr. 66/2011 prevăd excepţiile în materia termenului de elaborare a procesului-verbal. În consecinţă, potrivit alin.25 art.21, organizarea şi efectuarea verificărilor necesare stabilirii creanţei bugetare rezultate din nereguli şi emiterii procesului-verbal de constatare a neregulilor şi de stabilire a

[68] Pentru mai multe detalii privind raportarea neregulilor şi condiţiile privind această activitate, a se vedea, *supra* 1, nota 5.

creanţelor bugetare se efectuează în *termen de maximum 60 de zile de la data comunicării de către DLAF a actului de control* emis în conformitate cu normele şi procedurile proprii, respectiv *de la data primirii raportului de inspecţie emis de OLAF*[69]. Iar, potrivit alin.26 art.21, procesul-verbal se emite în termen de *60 de zile de la data comunicării documentelor de constatare emise de Autoritatea de Audit*[70].

3.3. Reguli privind elaborarea procesului-verbal de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţelor bugetare

1. Din economia dispoziţiilor legale prevăzute de OUG nr.66/2011 rezultă faptul că întocmirea procesului-verbal constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţei bugetare implică o etapă prealabilă de elaborare a *proiectului procesului-verbal* de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţei bugetare, astfel, potrivit alin.14 art.21 OUG nr.66/2011, *înainte de aprobare*, proiectul procesului-verbal de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţelor bugetare se prezintă structurii verificate, acordându-se acesteia posibilitatea de a-şi *exprima punctul de vedere*.

Structura verificată *are dreptul să prezinte în scris* structurii de control[71] *punctul său de vedere* cu privire la constatările acesteia în termen de *5 zile*

---

[69] A se vedea, pe larg, art.52-59 OUG nr.66/2011.

[70] *Autoritatea de Audit* este singura autoritate naţională competentă să efectueze auditul public extern asupra fondurilor acordate României de Uniunea Europeană, în condiţiile legislaţiei UE. Autoritatea de Audit are atribuţii şi proceduri de lucru proprii. Pentru mai multe detalii, a se vedea, pe larg, Legea nr. 94/1992 privind organizarea şi funcţionarea Curţii de Conturi, cu modificările şi completările ulterioare (publicată în M.Of. nr. 224/9.09.1992, republicată în M.Of. nr. 438/16.06.2014) şi legislaţia subsecventă relevantă în materie.

[71] Cu privire la caracteristicile structurii de control, a se vedea, pe larg, dispoziţiile art.20 OUG nr.66/2011 care prevăd următoarele: "*(1)* Activitatea de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţelor bugetare/corecţiilor financiare se efectuează de către autorităţile cu competenţe în gestionarea fondurilor europene, prin structuri de control organizate în acest scop în cadrul acestora.

(2) Prin excepţie de la prevederile alin. (1):

a) Abrogată;

b) structurile de control din cadrul Ministerului Transporturilor şi Infrastructurii efectuează activitatea de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţelor bugetare aferente măsurilor ex-ISPA din domeniul transporturilor;

c) activitatea de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţelor bugetare poate fi efectuată de către autorităţile cu competenţe în gestionarea fondurilor europene şi prin echipe de control organizate în acest scop în cadrul acestora;

d) constatarea neregulilor şi stabilirea creanţelor bugetare se realizează de către o structură de control din cadrul Ministerului Finanţelor Publice, în următoarele situaţii:

1. la solicitarea autorităţii cu competenţe în gestionarea fondurilor europene sau, după caz, a autorităţii de certificare, în situaţiile de incompatibilitate prevăzute la alin. (3);

2. atunci când autoritatea de certificare constată că nu au fost valorificate integral constatările cu implicaţii financiare sau cu posibile implicaţii financiare din rapoartele sale de verificare.

(3) În cazul în care structura de control este organizată în interiorul autorităţii cu competenţe în gestionarea fondurilor europene, atunci aceasta este incompatibilă în ceea ce priveşte constatarea neregulilor şi stabilirea creanţelor bugetare, în situaţiile în care:

a) este necesară investigarea unor posibile nereguli în gestiunea fondurilor europene pentru care autoritatea cu competenţe în gestionarea fondurilor europene are calitatea de beneficiar;

b) este necesară investigarea unor posibile nereguli, altele decât cele prevăzute la lit. a), pentru care autoritatea cu competenţe în gestionarea fondurilor europene poate fi stabilită ca debitor.

(4) Autorităţile cu competenţe în gestionarea fondurilor europene pot delega activităţi de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţelor bugetare organismelor intermediare care funcţionează în cadrul unei instituţii publice.

(5) Structura de control organizată în instituţia publică în care funcţionează organismul intermediar nu este competentă în constatarea neregulilor şi stabilirea creanţelor bugetare, în situaţiile în care:

a) este necesară investigarea unor posibile nereguli în gestionarea fondurilor europene pentru care organismul intermediar are calitatea de beneficiar;

b) este necesară investigarea unor posibile nereguli, altele decât cele prevăzute la lit. a), pentru care organismul intermediar poate fi stabilit ca debitor.

(6) Pentru situaţiile prevăzute la alin. (5), activitatea de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţelor bugetare se efectuează de către structurile de control prevăzute la alin. (1).

(7) Abrogat.

lucrătoare de la data primirii proiectului procesului-verbal de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţelor bugetare.[72]

2. Aşadar, în condiţiile alin.16 art.21 OUG nr.66/2011 coroborat cu alin.3 art.10 HG nr. 875/2011, *proiectul procesului-verbal* de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţelor bugetare se prezintă *spre aprobare* conducerii instituţiei publice în cadrul căreia funcţionează structura de control sau, după caz, conducerii autorităţii cu competenţe în gestionarea fondurilor europene/organismului intermediar care l-a întocmit, – dacă structura de control este organizată în cadrul acesteia –, însoţit de punctul de vedere exprimat de structura verificată, după caz.

Totodată, potrivit alin.4 art.10 HG nr. 875/2011, procesul-verbal de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţelor bugetare se întocmeşte *în 3 exemplare originale*, dintre care *unul pentru structura verificată, unul pentru organul emitent şi unul pentru organele de executare ale Agenţiei Naţionale de Administrare Fiscală*, dacă este cazul, *cu excepţia* cazurilor în care, în funcţie de *procedurile interne* ale autorităţii cu competenţe în gestionarea fondurilor europene/structurii de control, poate fi întocmit în *mai multe exemplare originale*.

3. În lumina dispoziţiilor alin.21 art.21 OUG nr.66/2011, procesul-verbal de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţei bugetare *trebuie să conţină următoarele elemente*[73]:

- denumirea autorităţii emitente;
- data la care a fost emis;
- datele de identificare a debitorului sau a persoanei împuternicite de debitor;
- cuantumul creanţei bugetare stabilite în urma constatărilor;
- motivele de fapt;
- temeiul de drept;
- numele şi semnătura conducătorului autorităţii emitente;
- ştampila autorităţii emitente;
- posibilitatea de a fi contestat, termenul de depunere a contestaţiei şi autoritatea la care se depune contestaţia;
- menţiuni privind punctul de vedere al debitorului;
- poziţia exprimată de structura de control competentă, potrivit punctului său de vedere, dacă acesta a fost exprimat.[74]

---

(8) Indiferent de modul de organizare a structurilor/echipelor de control, membrilor acestora li se aplică în mod corespunzător prevederile art.10-12.

(9) Personalul cu atribuţii de control, care activează în cadrul structurilor de control prevăzute la alin. (1), (2) şi (5), trebuie să îndeplinească cumulativ următoarele condiţii:

a) studii universitare în domeniul economic, administrativ, juridic sau tehnic, finalizate cu diplomă de licenţă în unul dintre aceste domenii;

b) vechime în domeniul gestiunii sau controlului/auditului fondurilor publice ori în domeniul controlului/auditului fondurilor private de cel puţin 3 ani".

[72] În acest sens alin.15 art.21 OUG nr. 66/2011.

[73] În virtutea alin.17 alin.21 OUG nr.66/2011, *modelul procesului-verbal de* constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţelor bugetare se stabileşte prin normele metodologice de aplicare a ordonanţei de urgenţă, şi anume, prin dispoziţiile Hotărârii Guvernului nr. 875/2011 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a prevederilor Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 66/2011 privind prevenirea, constatarea şi sancţionarea neregulilor apărute în obţinerea şi utilizarea fondurilor europene şi/sau a fondurilor publice naţionale aferente acestora (cu modificările şi completările ulterioare, publicată în M.Of. nr. 659/15.09.2011).

Totodată, trebuie reţinut faptul că, potrivit alin.18 art.21 OUG nr.66/2011, *erorile de calcul/scriere se rectifică* de către autorităţile cu competenţe în gestionarea fondurilor europene sau autorităţile de certificare, *din proprie iniţiativă*.

Potrivit art.10 alin.1 HG nr. 875/2011, *în vederea fundamentării procesului-verbal* de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţelor bugetare sau *a clarificării unor aspecte* referitoare la acesta, *structura de control* sau, după caz, autoritatea cu competenţe în gestionarea fondurilor europene *poate utiliza rezultatele investigaţiilor altor instituţii*/structuri abilitate prin lege care au identificat abateri privind aplicarea prevederilor legislaţiei naţionale, inclusiv în domeniul achiziţiilor publice, şi poate solicita acestora informaţiile suplimentare necesare şi, în plus, poate solicita puncte de vedere ori informaţii oricăror alte entităţi publice sau structuri de specialitate, în limita prevederilor legale aplicabile; termenul de finalizare a misiunilor de verificare poate fi prelungit cu durata necesară obţinerii acestor puncte de vedere/informaţii, dar cu respectarea prevederilor art.21 alin.24 OUG nr.66/2011.

Entităţile publice/Structurile de specialitate au obligaţia de a răspunde solicitărilor mai sus-menţionate, cu prioritate, în cadrul termenului stabilit de legislaţia aplicabilă acestora.[75]

4. Potrivit art.35 OUG nr.66/2011, *autorităţile cu competenţe în gestionarea fondurilor europene au obligaţia* de *a înscrie* în *Registrul debitorilor* titlul de creanţă rezultată din nereguli, *în 3 zile lucrătoare de la data*

---

[74] Prin raportare la *Anexa nr.4 la normele metodologice* în materie adoptate prin HG nr.875/2011 observăm că *modelul procesului-verbal de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţelor bugetare* are următoarea *structură* şi trebuie să respecte anumite *condiţii*:

1. *Denumirea şi datele de identificare ale autorităţii cu competenţe în gestionarea fondurilor europene/structurii de control* ((a) Denumirea autorităţii cu competenţe în gestionarea fondurilor europene/structurii de control – prezentându-se şi echipa de control în concret, precum şi temeinicia verificărilor întreprinse – ; (b) Punctul de vedere exprimat de beneficiar/structura verificată; (c) Locul unde s-a desfăşurat verificarea; (d) În perioada);

2. *Baza legală a verificării* ((a) Prevederile OUG nr. 66/2011; (b) Prevederile OG nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală – sau odată cu intrarea în vigoare a Noului Cod de procedură fiscală, prevederile Legii nr. 207/2015; (c) Contractul/Decizia/Acordul/Ordinul de finanţare);

3. *Denumirea şi datele de identificare ale beneficiarului/structurii verificate*

4. *Denumirea şi datele de identificare ale proiectului* (şi anume, contractul/acordul/ordinul/decizia de finanţare, – punându-se accent şi pe bugetul total şi sursele de finanţare, distinct între contribuţia UE, cea naţională şi cea privată, dacă există);

5. *Prezentarea verificărilor efectuate* (Astfel, pentru fiecare dintre obiectivele care au fost urmărite în cadrul verificării, respectiv pentru fiecare constatare a emitentului raportului de control/audit/documentului de sesizare, echipa de control detaliază verificările efectuate şi care trebuie să fie relevante pentru a susţine concluzia dacă suspiciunea de neregulă se confirmă sau nu, iar în cazul în care se confirmă, pentru a oferi asigurări suficiente că valoarea constatată a fi fost cheltuită necuvenit este cea corectă. Se vor prezenta atât natura verificărilor, – realitatea/legalitatea/conformitatea cheltuielilor cu reglementările naţionale şi comunitare –, cât şi amploarea verificărilor, – se va menţiona întinderea verificărilor, respectiv dacă cheltuielile efectuate au fost verificate în totalitate sau parţial, specificându-se procentual cuantumul verificărilor. În funcţie de specificul fiecărui proiect, în cazul în care sunt necesare şi verificări fizice/tehnice, se vor preciza instrumentele utilizate şi rezultatele obţinute.

6. *Motivele de fapt*;

7. *Temeiul de drept*;

8. *Concluziile activităţii de verificare*;

9. *Valoarea cheltuielii afectate de nereguli* – păstrându-se distincţia dintre contribuţii;

10. *Valoarea creanţei bugetare rezultate din nereguli*– păstrându-se distincţia dintre contribuţii;

11. *Documente probante*;

12. *Debitor*;

13. *Cuantumul creanţei bugetare*;

14. *Termen de plată* (specificându-se scadenţa – la 30 de zile de la comunicarea acestui titlu de creanţă, dar şi sancţiunea pentru neplata la termen a creanţei bugetare, şi anume dobânda);

15. *Cont bancar de recuperare*;

Ulterior acestor informaţii se punctează expres calitatea de titlu de creanţă a prezentului proces-verbal, precum şi calitatea de titlu executoriu în condiţiile legii, dar şi posibilitatea de a fi contestat, termenul de depunere a contestaţiei şi autoritatea la care se depune contestaţia. Se evidenţiază numărul de exemplare originale în care este întocmit procesul-verbal, regula fiind de 3 exemplare.

Procesul-verbal este semnat nominal de membrii echipei de control, semnăturile regăsindu-se la finalul documentului. Este aprobat de conducătorului autorităţii emitente – nume şi semnătura –, având obligatoriu şi ştampila autorităţii emitente; aceste elemente se regăsesc la începul documentului în partea de dreapta sus, făcându-se, totodată, şi menţiunea datei în care a fost încheiat procesul-verbal, precum şi proiectul vizat.

[75] În acest sens, alin.2 art.10 HG nr.875/2011.

emiterii acestuia, respectiv *de la data primirii acestuia*, în cazul în care nu este emis de structura de control[76] care funcţionează în cadrul autorităţii cu competenţe în gestionarea fondurilor europene.

Astfel, în *Registrul debitorilor* se înscriu titlurile de creanţă şi sumele plătite necuvenit, din eroare, recuperate prin încasarea în contul autorităţilor cu competenţe în gestionarea fondurilor europene.[77]

3.4. Comunicarea procesului-verbal de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţei bugetare

Prin coroborarea alin.2 art.34 OUG nr.66/2011 cu alin.5 art.10 HG nr.875/2011 reiese *obligativitatea comunicării procesului-verbal în termen de 3 zile lucrătoare de la data emiterii.* Astfel, respectându-se *ordinea impusă* de dispoziţiile legale[78], procesul-verbal *se comunică debitorului,* care este identificat prin acest titlul de creanţă, *prin*:

a) scrisoare recomandată cu confirmare de primire;

b) remitere;

c) afişaj public la sediul debitorului;

d) publicarea pe site-ul oficial sau la sediul autorităţii cu competenţe în gestionarea fondurilor europene.

În consecinţă, *data comunicării*[79] titlului de creanţă, a procesului-verbal, poate fi, după caz:

a) data înscrisă în confirmarea de primire a scrisorii recomandate şi a aplicării ştampilei pe mandatul poştal;

b) data semnăturii de primire sau, după caz, data înregistrării în evidenţele debitorului;

c) data afişării publice la sediul debitorului;

d) data publicării pe site-ul oficial sau la sediul autorităţii cu competenţe în gestionarea fondurilor europene.

4. Contestarea procesului-verbal de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţei bugetare

1. Precum punctam pe parcursul prezentei lucrări, procesului-verbal de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţei bugetare constituie titlul de creanţă, iar, potrivit alin.3 art.34 coroborat cu alin.1 art.46 OUG nr. 66/2011, *împotriva titlului de creanţă debitorul poate formula contestaţie*, personal sau prin reprezentant legal[80].

Ordonanţa de urgenţă a Guvernului nr. 66/2011 reglementează procedura de contestare a titlurilor de creanţă emise pentru recuperarea sumelor plătite necuvenit ca urmare a unor nereguli prin dispoziţiile articolelor 46-51. Astfel, în lumina alin.2 art.46 OUG nr.66/2011, *contestaţia* reglementată este *o cale*

[76] A se revedea, pe larg, art.20 OUG nr. 66/2011.

[77] În acest sens, art.16 alin.1 HG nr.875/2011. Totodată, potrivit art.16 alin.2 HG nr.875/2011, Registrul debitorilor trebuie să conţină cel puţin informaţiile prevăzute în normele metodologice la anexa 3, cu excepţia programelor pentru care conţinutul acestuia a fost deja agreat de Comisia Europeană într-o formă diferită, cum ar fi programele de finanţare a politicii agricole comune.

[78] A se vedea, alin.5 art.10 HG nr.875/2011.

[79] Potrivit alin.6 art.10 HG nr. 875/2011

[80] A se vedea, alin.2 art.46 OUG nr.66/2011.

administrativă de atac care *nu înlătura dreptul la acţiune* al celui care se consideră lezat în drepturile sale printr-un act administrativ, în condiţiile legii[81].

2. *Obiectul contestaţiei administrative* îl constituie *numai sumele şi măsurile stabilite şi înscrise în procesul-verbal* de stabilire a creanţei bugetare care reprezintă titlu de creanţă.[82]

Totodată, dispoziţiile legale prevăd expres[83] faptul că prin soluţionarea contestaţiei *nu se poate crea contestatarului o situaţie mai grea în propria sa cale de atac.*

Totuşi, introducerea contestaţiei pe calea administrativă *nu suspendă executarea titlului de creanţă*[84]. Dar această prevedere *nu aduce atingere dreptului* contestatarului sau al împuternicitului acestuia *de a cere suspendarea executării titlului de creanţă, în temeiul Legii nr. 554/2004*, cu modificările şi completările ulterioare[85].

Potrivit alin.9 art.50 OUG nr.66/2011, instanţa competentă *poate suspenda executarea dacă se depune o cauţiune* de până la 20% din cuantumul sumei contestate.

3. Conform alin. 1 art.47 coroborat cu alin.4 art.47 OUG nr.66/2011 contestaţia administrativă *se formulează în scris, în termen de maximum 30 de zile calendaristice de la data comunicării titlului de creanţă*, care este un *termen de decădere*[86], şi trebuie să conţină următoarele *elemente*:

a) datele de identificare a contestatarului;

b) obiectul contestaţiei;

c) motivele de fapt şi de drept;

d) dovezile pe care se întemeiază;

e) semnătura contestatarului sau a împuternicitului[87] acestuia, precum şi ştampila, în cazul persoanelor juridice.

4. Contestaţia administrativă *se depune* la *autoritatea publică emitentă* a titlului de creanţă care este contestat şi *nu este supusă taxelor de timbru*.[88]

În situaţia în care autoritatea publică emitentă a titlului de creanţă în aplicarea prevederilor art.21 OUG nr.66/2011 *constată că în contestaţie nu sunt cuprinse toate informaţiile prevăzute* la art.47 alin.2, *va cere contestatarului* ca, în *termen de 5 zile de la înştiinţarea* prin care i se aduce la cunoştinţă această situaţie, *să completeze contestaţia*.[89]

---

[81] În acest sens, a se vedea, pe larg, Legea nr.554/2004 privind contenciosul administrativ, publicată în M.Of. nr. 1154/7.12.2004, cu modificările şi completările ulterioare.

Totodată, cu privire la *dreptul la acţiune* al celui care se consideră lezat în drepturile sale printr-un act administrativ, altfel spus, *materia contenciosului administrativ*, a se vedea, pe larg, spre exemplu, V. Vedinaş, *op.cit.*, pp. 142-203; I. Alexandru, M. Cărăuşan, S. Bucur, *op. cit.*, pp. 480-522; precum şi, A. Iorgovan, L. Vişan, A.S. Ciobanu, D.I. Pasăre, *op. cit.,* pp. 21-400.

[82] În acest sens, alin.3 art.47 OUG nr.66/2011.

[83] A se vedea, alin.5 art.50 OUG nr.66/2011.

[84] În lumina alin.7 art.50 OUG nr.66/2011.

[85] În acest sens, a se vedea, alin.8 art.50 OUG nr.66/2011 coroborat, îndeosebi, cu dispoziţiile articolelor 14 şi 15 Legea nr.554/2004.

[86] *Termenul de decădere* reprezintă intervalul de timp înlăuntrul căruia titularul unui drept subiectiv este obligat, printr-o dispoziţie legală imperativă sau prin voinţa părţilor, să-şi exercite acel drept, într-un anumit mod sau anumite condiţii, sub sancţiunea pierderii dreptului respectiv, în acest sens, a se vedea, pe larg, art.2.545 -2.556 Noul Cod civil, reglementat prin Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, publicată în M.Of. nr. 511/24.07.2009, republicată în M.Of. nr. 505/15.07.2011, rectificată în M.Of. nr. 246/29.04.2013.

[87] Potrivit alin.2 art.47 OUG nr.66/2011, dovada calităţii de împuternicit al contestatarului, persoană fizică sau juridică, se face potrivit legii.

[88] În acest sens alin.5 art.47 OUG nr. 66/2011.

[89] A se vedea, alin.1 art.48 OUG nr.66/2011.

Potrivit alin.2 art.48 OUG nr.66/2011, în cazul în care *contestatarul nu se conformează obligaţiei impuse* la art.47 alin.2, *contestaţia va fi respinsă fără a se proceda la analizarea fondului.*

5. Remarcăm faptul că în condiţiile art.49 OUG nr.66/2011 contestaţia *poate fi retrasă* de contestatar *până la soluţionarea acesteia.*

Totuşi, prin retragerea contestaţiei, contestatarul *nu pierde dreptul de a înainta o nouă contestaţie în interiorul termenului general de depunere* a acesteia.

6. Potrivit art.50 alin.1 OUG nr.66/2011, *a*utoritatea publică emitentă a titlului de creanţă în aplicarea prevederilor art.21 *se va pronunţa* prin *decizie motivată cu privire la admiterea, în tot sau în parte, a contestaţiei sau la respingerea ei, în termen de 30 de zile de la data* înregistrării contestaţiei sau a completării acesteia conform art.48 alin.1, după caz.

În lumina alin.2 art.50 OUG nr.66/2011, autoritatea publică competentă cu soluţionarea contestaţiei *poate suspenda*, *prin decizie motivată, procedura de soluţionare* atunci când:

a) structura de control care a efectuat activitatea de verificare prevăzută la art.21 OUG nr.66/2011 a sesizat organele în drept cu privire la existenţa indiciilor săvârşirii unei infracţiuni, a cărei constatare ar avea o influenţă hotărâtoare asupra soluţiei ce urmează să fie dată în procedura administrativă;

b) soluţionarea cauzei depinde în tot sau în parte de existenţa sau inexistenţa unui drept care face obiectul unei alte judecăţi.

c) soluţionarea cauzei depinde de reanalizarea cererii de plată şi a tuturor documentelor ce au stat la baza emiterii titlului de creanţă pentru beneficiarii persoane fizice sau juridice îndreptăţite să primească, numai pe baza unei cereri de plată, subvenţii ori ajutoare care sunt finanţate din fonduri europene şi/sau fonduri publice naţionale aferente acestora în cadrul politicii agricole comune şi din Programul Naţional de Dezvoltare Rurală 2007–2013.

Procedura administrativă *este reluată la încetarea motivului* care a determinat suspendarea.[90]

7. În cazul *admiterii contestaţiei*, se decide *anularea titlului de creanţă atacat* şi, după caz, *emiterea unui nou titlu*, care va avea în vedere strict considerentele deciziei.[91]

În lumina art.18 HG nr.875/2011, *anularea titlurilor de creanţă* rezultate din nereguli în obţinerea şi utilizarea fondurilor europene şi a fondurilor publice naţionale aferente acestora *se poate realiza, în tot sau în parte*, numai în următoarele *condiţii*:

a) ca *urmare a soluţionării unei contestaţii administrative* depuse împotriva titlului de creanţă, *prin decizie motivată de admitere în tot sau în parte a contestaţiei în favoarea debitorului*;

b) prin hotărâre definitivă a instanţelor judecătoreşti.

Potrivit alin.28 art.21 OUG nr.66/2011, titlul de creanţă va fi anulat de către autoritatea emitentă. Mai mult, în condiţiile alin.29 art.21, anularea titlului de creanţă *atrage anularea actelor subsecvente*, în mod corespunzător

[90] Potrivit alin.3 art.50 OUG nr.66/2011.
[91] În acest sens, alin.4 art.50 OUG nr.66/2011.

8. *Decizia* autorităţii *se va comunica debitorului în termen de 5 zile lucrătoare de la pronunţare*.[92]

În condiţiile art.51 OUG nr.66/2011, *decizia de soluţionare a contestaţiei este definitivă în sistemul căilor administrative de atac*, totuşi, *poate fi atacată de către contestatar la instanţa judecătorească de contencios administrativ competentă* în conformitate cu prevederile Legii nr.554/2004 a contenciosului administrativ.

5. În loc de concluzii ...

Din economia dispoziţiilor Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 66/2011 coroborate cu dispoziţiile Hotărârii Guvernului nr.875/2011 pentru aprobarea Normelor Metodologice de aplicare a OUG nr.66/2011, reiese că *natura juridică a procesului - verbal de constatare a neregulilor şi de stabilire a creanţelor bugetare* este una *complexă*, acesta fiind, pe de o parte, atât *un rezultat al verificărilor* întreprinse în lumina dispoziţiilor OUG nr. 66/2011, dar şi *act de constatare primară administrativă în sensul OUG nr. 66/2011*, cât şi *un act adminstrativ în sensul Legii contenciosului administrativ nr. 554/2004*, iar, pe de altă parte, este şi *un titlu de creanţă*, împotriva căruia se poate formula contestaţie administrativă în condiţiile OUG nr.66/2011, totodată, în condiţiile legii, acesta poate deveni *titlu executoriu* care va fi dus la îndeplinire de către organele fiscale competente în condiţiile Codului de procedură fiscală.

Bibliografie

I. Tratate, Cărţi de specialitate, Monografii:

1. Alexandru, Ioan; Cărăuşan, Mihaela; Bucur, Sorin; *Drept administrativ*, Editura Universul Juridic, Bucureşti 2009;

2. Iorgovan, Antonie; Vişan, Liliana; Ciobanu, Alexandru Sorin; Pasăre, Diana Iuliana; *Legea contenciosului administrativ – Legea nr. 554/2004 – cu modificările şi completările la zi. Comentariu şi jurisprudenţă*, Editura Universul Juridic, Bucureşti 2008;

3. Minea, Ştefan Mircea; Costaş, Cosmin Flavius; *Dreptul finanţelor publice – Drept fiscal*, Editura Wolters Kluwer România, Bucureşti 2008;

4. Popescu, Agata Mihaela; *Drept administrativ. Partea generală. Manual de studiu individual*, Editura Pro Universitaria, Bucureşti 2012;

5. Şaguna, Dan Drosu; Şova, Dan; *Drept fiscal*, ediţia a 4-a, Editura C.H. Beck, Bucureşti 2011;

6. Truşcă, Petrică; Truşcă, Andrada Mihaela; *Drept civil. Partea generală*, Editura Universul Juridic, Bucureşti 2012;

7. Vedinaş, Verginia; *Drept administrativ*, Editura Universul Juridic, Bucureşti 2009;

8. Zdanovschi, Alice Cristina Maria; *Drept fiscal*, Editura Pro Universitaria, Bucureşti 2013;

II. Legislaţie:

[92] Potrivit, alin.6 art.50 OUG nr.66/2011.

9. Hotărârea Guvernului nr. 875/2011 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a prevederilor Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 66/2011 privind prevenirea, constatarea şi sancţionarea neregulilor apărute în obţinerea şi utilizarea fondurilor europene şi/sau a fondurilor publice naţionale aferente acestora;

10. Legea nr. 207/2015 privind Codul de procedură fiscală;

11. Legea nr.134/2010 privind Codul de procedură civilă;

12. Legea nr. 287/2009 privind Codul civil;

13. Legea nr. 94/1992 privind organizarea şi funcţionarea Curţii de Conturi;

14. Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 66/2011 privind prevenirea, constatarea şi sancţionarea neregulilor apărute în obţinerea şi utilizarea fondurilor europene şi/sau a fondurilor publice naţionale aferente acestora;

15. Ordonanţa Guvernului nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală;

16. Ordonanţa Guvernului nr. 119/1999 privind controlul intern şi controlul financiar.

O ATITUDINE DEFENSIVĂ SAU OFENSIVĂ ÎN CONTEXTUL MARILOR SCHIMBĂRI SOCIALE? REFUGIAȚII *versus* IMIGRANȚII

Andrei-Alexandru TEODORESCU[93]

Abstract: *Migrants, especially economic migrants, choose to move în order to improve the future prospects of themselves and their families. Refugees have to move if they are to save their lives or preserve their freedom. They have no protection from their own state - indeed it is often their own government that is threatening to persecute them. If other countries do not let them in, and do not help them once they are in, then they may be condemning them to death - or to an intolerable life în the shadows, without sustenance and without rights.*

Keywords: refugee, migrant.

I. Definirea noțiunilor

1.1.Refugiat

În prezent, cel mai controversat subiect, îl reprezintă valul „imigranţilor" sau cel al ,,refugiaţilor", fără însă a se face distincţie între cei doi termeni.

Agenţia pentru refugiaţi a Naţiunilor Unite (UNHCR)[94], explică faptul că cei doi termeni au semnificaţii disctincte, iar confundarea lor duce la probleme pentru ambele populaţii.

Astfel, numim REFUGIAȚI, persoanele care fug de conflicte armate sau persecuţii. Situaţia acestora este adesea atât de primejdioasă şi intolerabilă încat ei trec graniţele naţionale pentru a căuta refugiu în ţările învecinate, iar astfel devin ,,refugiaţi" recunoscuţi internaţional, cu acces la asistenţă din partea statelor, a UNHCR şi altor organizaţii. Ei sunt recunoscuţi astfel tocmai pentru că este prea periculos pentru aceştia să revină acasă şi au nevoie de adăpost în altă parte. Acestea sunt persoane pentru care refuzul acordării de azil are consecinţe potenţial mortale.

Totodată, refugiaţii sunt protejaţi de o serie de legi internaţionale. Convenţia de la Geneva din 1951[95] privind statutul refugiaţilor defineşte cine este

---

[93]STUDENT al Facultății de Științe Juridice și Administrative, UNIVERSITATEA CRESTINĂ ,,DIMITRIE CANTEMIR"-Bucureşti, teodorescu.andrei91@gmail.com

[94]Înaltul Comisariat pentru Refugiaţi al Naţiunilor Unite (UNHCR) a fost înfiinţat pe 14 decembrie 1950 de către Adunarea Generală a Naţiunilor Unite. Agenţia este mandatată să conducă şi să coordoneze operaţiuni internaţionale pentru protecţia refugiaţilor. Scopul său principal este acela de a apăra drepturile şi bunăstarea refugiaţilor. Luptă pentru a se asigura că toată lumea îşi poate exercia dreptul de a solicita azil şi de a găsi refugiu într-un alt stat, cu opţiunea de a se reîntoarce acasă voluntar, de a se integra local sau de a se restabili într-o altă ţară. De asemenea, UNHCR are şi un mandat pentru a ajuta oamenii fără cetăţenie (apatrizii).
Începând cu anul 1950, UNHCR a ajutat zeci de milioane de oameni să-şi reia viaţa cu demnitate. Astăzi, peste 9,300 de angajaţi, în peste 123 de ţări continuă să ajute aproximativ 43,8 milioane de refugiaţi, strămutaţi intern şi apatrizi din întreaga lume.

refugiat şi enunţă drepturile fundamentale[96] pe care statele trebuie să le acorde acestora. Unul dintre principiile esenţiale prevăzute în legea internaţională este acela că refugiaţii nu trebuie expulzaţi sau retrimişi în situaţii în care viaţa şi libertatea lor sunt ameninţate[97].

1.2. Imigrant

IMIGRANȚII, în schimb, sunt persoanele care aleg să se mute, nu din cauza unei ameninţări directe de persecuţie sau moarte, ci în principal pentru a-şi îmbunătăţii calitatea vieţii prin găsirea unui loc de muncă, sau în unele cazuri pentru educaţie, întregirea familiei sau alte motive. Spre deosebire de refugiaţi, care nu se pot întoarce în ţările lor în siguranţă, imigranţii nu se confruntă cu un astfel de impediment. Dacă aleg să se întoarcă acasă, vor continua să primească protecţia guvernelor lor.

1.3. Care este diferenţa dintre un refugiat şi un imigrant?

Orice ,,refugiat" este un ,,imigrant", dar nu orice ,,imigrant" este ,,refugiat". Numim ,,migrant"[98] o categorie mai largă de persoane care din motive diverse se mută dintr-o ţară în alta. ,,Migranţii" în general au diferite motive pentru a pleca din ţara lor şi pentru a merge în altă ţară. În cazul refugiaţilor, motivele sunt legate de persecuţie şi de conflict. Migranţii aleg să plece de acasă, pentru o viaţă mai bună, migranţii economic doresc un serviciu mai bun, o viaţă mai bună, în timp ce refugiaţii pleacă de acasă pentru a-şi salva viaţa. Această

---

[95]Convenţia Organizaţiei Naţiunilor Unite privind Statutul Refugiaţilor (Geneva, 1951) reprezintă reglementarea în vigoare la nivel internaţional asupra statutului juridic al refugiaţilor, completată cu Protocolul privind statutul refugiaţilor (New York, 31 ianuarie 1967), iar la nivel regional cu Convenţia Organizaţiei Unităţii Africane din 1969 privind aspectele specifice ale problemelor refugiaţilor în Africa, cu Declaraţia de la Cartagena din 1984 referitoare la refugiaţi, precum şi cu Regulamentul comunitar Dublin II. În privinţa organismului internaţional prevăzut să fie însărcinat cu aplicarea textului onusian, la 3 decembrie 1949 Adunarea Generală a ONU a hotărât să înfiinţeze de la 1 ianuarie 1951 Înaltul Comisariat ONU pentru Refugiaţi (UNHCR), organism căruia i s-a încredinţat protecţia refugiaţilor, în temeiul Statutului său, anexă la Rezoluţia 428 (V), adoptată de Adunarea Generală ONU la 14 decembrie 1950;

[96]Din analiza dispoziţiilor Convenţiei din 1951 cu privire la statutul refugiaţilor, rezultă că statele părţi urmează să acorde acestora un statut încadrat, în linii generale, de următorii parametri: - statutul personal al refugiatului va fi cârmuit de legea statului unde îşi are domiciliul, sau dacă nu are domiciliu, legea statului unde îşi are reşedinţa; - egalitate între refugiaţi şi străini, în ceea ce priveşte dobândirea de bunuri mobile şi imobile; - protecţia dreptului de autor, a proprietăţii industriale, a invenţiilor, desenelor, modelelor, mărcilor de fabrică etc., acordată în mod egal, prin raport cu cetăţenii statului de reşedinţă; - accesul la instanţele judecătoreşti pe teritoriul tuturor statelorpărţi la Convenţie, beneficiind de acelaşi tratament ca orice cetăţean, inclusiv asistenţă juridică şi scutirea de cautio Judicatum solvi. Cauţiunea Judicatum solvi reprezintă suma de bani pe care străinul, în calitate de reclamanţi într-un proces, erau obligaţi, în conformitate cu legile unor state, să o depună ca o garanţie pentru cazul în care acţiunea le-ar fi fost respinsă şi ei ar fi fost obligaţi la cheltuieli de judecată şi alte daune. Cauţiunea Judicatum solvi se întemeia pe idea că dreptul de a introduce o acţiune în Justiţie era garantat numai propriilor cetăţeni nu şi străinilor în ultimul timp, mai ales prin tratatele de asistenţă Juridică, statele renunţă la această cauţiune, 47 aplicând străinilor, în ceea ce priveşte accesul la instanţele Judecătoreşti, un tratament egal cu cel aplicat propriilor cetăţeni. - un statut egal cu cetăţenii statului pe teritoriul căruia se află refugiaţii şi în ce priveşte exercitarea unor profesiuni remunerate, dreptul la o locuinţă, la învăţământul primar, aplicarea legislaţiei muncii şi asigurărilor sociale ca şi diverse măsuri administrative.A se vedea pe larg, Vitalii Slonovschi, *Note de curs, Drept internațional public,* Editura Cahlu, Republica Moldova, 2013;

[97] În acest sens, art. 33 Interdicţia de ,,expulzare" şi ,,returnare";

1. Niciun stat contractant nu va expulza sau returna, în nici un fel un refugiat peste frontierele teritoriilor unde viaţa sau libertatea sa ar fi ameninţate pe motive de rasă, religie, naţionalitate, apartenenţă la un anumit grup social sau opinii politice;

2. Beneficiul prezentei dispoziţii nu va putea totuşi fi invocată de către un refugiat faţă de care ar exista motive serioase de a fi considerat că reprezintă un pericol pentru securitatea ţării unde se găseşte sau care, fiind condamnat definitiv pentru o crimă sau un delict deosebit de grav, constituie o ameninţare pentru comunitatea ţării.

98Definiţia din Dicţionarul explicativ al limbii române a migrantului, respectiv a MIGRAŢIEi, migraţii. Deplasare în masă a unor triburi sau a unor populaţii de pe un teritoriu pe altul, determinată de factori economici, sociali, politici sau naturali; migrare; În această categorie intră deopotrivă atât refugiaţii cât şi imigranţii, aceştia din urmă indiferent că patrund pe teritoriul unui stat prin mijloace legale sau ilegale;

disctincţie este esenţială, un refugiat nu are de ales. Dacă ar putea, ar rămâne acasă. Dar nu rămâne pentru că viaţa îi este pusă în pericol[99].

Politica are un mod de a interveni în astfel de dezbateri. A amesteca refugiaţii şi imigranţii poate avea consecinţe serioase pentru vieţile şi siguranţa refugiaţilor (...) poate deturna atenţia de la protectia legală specifică pe care aceştia o necesită, poate submina sprijinul public pentru refugiaţi şi instituţia azilului[100], într-un moment când tot mai mulţi refugiaţi au nevoie de o asemenea protecţie mai mult ca oricând[101].

Revenind la situaţia actuală din Europa şi numărul mare de oameni care ajung pe mare în Grecia, Italia şi alte ţări. Ce sunt, refugiaţi sau imigranţi? De fapt, se întamplă să fie ambele. Majoritatea persoanelor care au ajuns anul acesta în state ca Italia şi Grecia în special sunt din ţări răvăşite de războaie sau care altminteri sunt considerate a fi ,,producătoare de refugiaţi" şi pentru care este necesară protecţie internaţională. Cu toate acestea, o proporţie mai mică de persoane provine din alte părţi şi pentru multe dintre aceastea termenul de ,,imigrant" ar fi cel corect[102].

Astfel, ,,refugiaţi şi imigranţi" când ne referim la circulaţia persoanelor pe mare sau în alte circumstanţe în care credem că ambele grupuri ar putea fi prezente. (...) Spunem „refugiaţi" când ne referim la persoane care fug de război sau persecuţie din ţările lor şi spunem ,,imigranţi" cand ne referim la persoane care pleacă din motive ce nu sunt incluse în definiţia legală a refugiatului[103]. Sperăm că şi alţii se vor gândi să facă acelaşi lucru. Alegerea cuvintelor contează, conchide Agenţia pentru refugiaţi a O.N.U.[104].

Această distincţie este importantă pentru guvernele individuale. Statele gestionează imigranţii în conformitate cu propriile legi şi proceduri de imigraţie, iar refugiaţii prin intermediul normelor de protecţie a refugiaţilor şi de azil, care sunt definite atât în legislaţia naţională cât şi în cea internaţională. Ţările au responsabilităţi specifice faţă de oricine solicită azil pe teritoriile lor sau la frontierele acestora[105].

99Purtătorul de cuvânt al reprezentanţei ONU pentru refugiaţi în ţara noastră, Gabriela Leu;

100Cu toate că nu există niciun document internaţional care să definească conceptul de azil, doctrina a definit azilul ca fiind o măsură de protecţie care se acordă azilantului sau se poate acorda solicitantului de azil în cazul în care, în ţara sa de origine este supus la persecuţii pentru activităţi politice, democratice sau umanitare sau, în alţi termeni, este urmărit sau persecutat pentru activităţi desfăşurate în favoarea umanităţii, progresului şi păcii.

Potrivit documentelor internaţionale în materie, azilul este un act paşnic şi umanitar şi nu poate fi considerat un act inamical faţă de un stat;

Reglementarea dreptului de azil urmăreşte asigurarea protecţiei persoanelor care din diverse motive ajung în situaţia de a se stabili pe teritoriul altui stat şi a cărui cetăţenie nu o deţin. Azilul ca fenomen cunoscut încă din cele mai vechi timpuri are în prezent diferite accepţiuni, cum ar fi aceea de: azil constituţional, convenţional, teritorial, azil diplomatic, maritim, de protecţie subsidiară, de protecţie temporară şi face obiectul unor reglementări precise;

101http://www.unhcr.org/55df0e556.html - Agenţia pentru refugiaţi a Naţiunilor Unite (UNHCR)

102*Idem*,;

103Conform Directivei 2011/95.UE A Parlamentului European şi a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind standardele referitoare la condiţiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanţii ţărilor terţe sau apatrizii pentru a putea beneficia de protecţia internaţională, la un statut uniform pentru refugiaţi sau pentru persoanele eligibile pentru obţinerea de protecţie subsidiară şi la conţinutul protecţiei acordate, „refugiat" înseamnă orice resortisant al unei ţări terţe care, ca urmare a unei temeri bine fondate de a fi persecutat din cauza rasei sale, a religiei, a naţionalităţii, a opiniilor politice sau a apartenenţei la un anumit grup social, se află în afara ţării al cărei cetăţean este şi care nu poate sau, din cauza acestei temeri, nu doreşte să solicite protecţia respectivei ţări sau orice apatrid care, aflându-se din motivele menţionate anterior în afara ţării în care avea reşedinţa obişnuită, nu poate sau, din cauza acestei temeri, nu doreşte să se întoarcă în respectiva ţară şi care nu intră în domeniul de aplicare a articolului 12;

104 http://www.unhcr.org/55df0e556.html - Agenţia pentru refugiaţi a Naţiunilor Unite (UNHCR);

105*Idem.;*

II. Ce atitudine trebuie să adopte fiecare stat în parte?

Problema care se ridică, este aceea că alături de aceste valuri ale imigranţilor sau ale refugiaţilor, se pot infiltra, dacă nu au şi făcut-o, teroriştii. Janos Hajdu, şeful Centrului ungar pentru luptă împotriva terorismului (TEK), a declarat că ,,este clar" că teroriştii pot să pătrundă în Europa împreună cu valul de imigranţi, adăugând că Ungaria este de asemenea îngrijorată de ameninţarea grupării extremiste Statul Islamic (SI).El a notat existenţa unor organizaţii teroriste care au îndemnat la comiterea unor atacuri în Europa.

Şeful TEK a apreciat că îndemnurile la violenţă ale unor grupuri, pe reţele de socializare, ,,nu ajută" la aplicarea legii.

Hajdu a mai declarat că propagarea organizaţiei teroriste Statul Islamic a afectat şi Ungaria. Nici comunităţile islamice Mala Vita din Balcani nu trebuie scăpate din vedere, a subliniat acesta[106].

Este evident, că *o atitudine ofensivă* nu este o soluţie pe termen lung, întrucât, alături de imigranţii ilegali, există şi refugiaţi care cu disperare îşi doresc să scape de persecuţiile constante la care sunt supuşi.

În altă ordine de idei, *atitudinea defensivă* este o soluţie pe termen scurt, dar aceasta din urmă nu este soluţia prevenirii împiedicării grupărilor teroriste de a pătrunde în spaţiul european, întrucât aceştia profită de haosul creat la punctele de frontieră, mimând în refugiaţi mascându-şi adevaratul scop în spatele unei nevoi reale a altor persoane, profitând de sentimentul de solidaritate al societăţii care îi primeşte şi îi sprijină, respectând atat tratatele internaţionale, dar şi drepturile naturale alături evident de sentimentul umanităţii.

Din analiza acestui subiect, constatăm că mixul atitudinilor, este evident şi calea de echilibru singurul în stare să realizeze şi să susţină ordinea firească a evenimentelor, însă cu cât există o lipsă mai mare de colaborare între state, cu atât aceasta este imposibilă. Contradicţiile politice dintre state, nevoile pe care acestea le doresc sau nu a le satisface contribuie la ridicarea gradului de discrepanţă al siguranţei naţionale.

2.1 Drepturile omului

În prezent, lozinca cea mai la modă pe care toţi o repetă cu plăcere, este: ,,drepturile omului"[107].Însă aceste ,,drepturi" sunt înţelese de fiecare diferit. Intelectualii înţeleg libertatea cuvântului, libertatea presei, a adunărilor şi emigrării. Majoritatea dintre ei însă, ar fi indignaţi şi ar cere să fie interzise ,,drepturile" aşa cum le înţelege omul simplu, din popor: Dreptul de-a avea o locuinţă, şi de a munci acolo unde ţi se oferă hrană, motiv pentru care milioane de oameni s-ar năpusti în oraşe.

,,Drepturile omului" - iată ceva foarte bun, dar cum să veghem noi înşine ca drepturile noastre să nu se extindă pe seama drepturilor celorlalţi? O societate a drepturilor nelimitate nu poate face faţă încercărilor.Dacă nu vrem să avem peste noi o putere de constrângere, fiecare trebuie să se limiteze la el însuşi.

---

[106] www.mediafax.ro, http://www.mediafax.ro/externe/teroristi-pot-sa-patrunda-in-europa-cu-valul-de-imigranti-afirma-un-oficial-in-parlamentul-ungar-14696688;

[107]Prin adoptarea Convenţiei din Geneva din 1951, s-a înregistrat evoluţia ideii de protecţie internaţională de la alternativă la protecţia diplomatică şi consulară la noţiunea mult mai generoasă de instrument dedicat protecţiei drepturilor omului;

Niciun fel de constituţii, legi şi alegeri nu vor reuşi prin ele însele să echilibreze însă societatea, deoarece oamenilor le este proprie tendinţa de a-şi urmări cu perseverenţă interesele. Majoritatea dacă are puterea să se extindă şi să acapareze, o va face întocmai. Or tocmai asta a dus la pierzanie clasele conducătoare şi grupe istorice. O societate stabilă poate fi obţinută nu pe baza egalităţii forţelor opuse, ci pe autolimitarea conştientă, pe faptul că suntem datori să cedăm întotdeauna în faţa echităţii morale. Problema e să ne putem însuşi spiritul de autodelimitare şi, mai ales, să ştim să-l transmitem copiilor noştri.

Alexis Tocqueville considera noţiunea de democraţie şi libertate ca fiind opuse. El era un partizan înfocat al libertăţii, dar nicidecum al democraţiei. El vedea într-o democraţie neîngrădită, pericolul ,, tiraniei majorităţii", or pentru individ nu existî diferenţă între supunerea faţă de un tiran unic sau de unul numeros[108].

III. Cauza actualelor migraţii

Explicaţia acestor migraţii masive este datorată faptului că, Siria intră în cel de-al cincilea an de conflict[109], mai multe persoane pleacă în fiecare zi. În principiu, refugiaţii se opresc în ţările vecine pentru că îşi doresc să se reîntoarcă acasă. Aşa s-a întâmplat în toate conflictele. În acest caz, au trecut deja patru, aproape cinci ani în care refugiaţii s-au oprit în ţările vecine. Ţările vecine se confruntă cu greutăţi foarte mari în a acorda asistenţă. Toată această capacitate a ţărilor din jurul Siriei a ajuns la limită, iar oamenii trebuie să plece mai departe[110].

O altă cauză pentru care aceste valuri migrează spre europa, este dată şi de „chemarea" acestora în Germania, ţară care „îi doreşte" din pricina deficitului de forţă de muncă, al populaţiei îmbătrânite, dar şi factori economici şi de interes în zonele musulmane, de unde Germania ar avea de câştigat111.

În realitate, Germania joacă zilele acestea o carte istorică mare în geopolitica Orientului Mijlociu. Prin ,,chemarea imigranţilor" şi primirea milioanelor de musulmani din Orientul Mijlociu, Germania vrea să câştige un ascendant moral în această parte geopolitică, foarte sensibilă cu bogate resurse de petrol şi mai ales cu ciocniri de civilizaţii etnico – religioase milenare. Milioanele de sirieni şi irakeni numesc deja în mentalul lor colectiv Germania ca "mama noastră, a tuturor", cum declară în faţa camerelor de luat vederi. Este evident că după eşecul intervenţiei americane în Irak şi Siria s-a creat un vacuum politic în zonă. Se impune pacificarea zonei, iar graniţele retrasate. După primul război mondial, Franţa şi Anglia au trasat graniţele Siriei, Libanului, Irakului, Iordaniei sau chiar Iranului cu rigla, neţinând cont de triburi, religii sau popoare. Deşi kurzilor li s-a

[108]Gheorghe Lăzăroiu, *Confesiunile unui emigrant*, editura STEF, Dr.Tr.Severin, 2010, p.3;

[109]Războiul Civil Sirian (de asemenea Criza siriană; în prima fază *Revolta din Siria*) este o serie de demonstraţii antiguvernamentale ce au început la 26 ianuarie2011. Ca parte a valurilor de demonstraţii antiguvernamentale şi revoluţii din ţările arabe, protestatarii din Siria cer libertate politică, manifestează împotriva sistemuluidictatorial uni-partinic perpetuat în timpul conducerii ţării de către preşedinţii Hafez şi dr.Bashar al-Asad, împotriva hegemoniei membrilor sectei alawite, apropiaţi de familia Assad, în guvern şi conducerea armatei şi a organelor de securitate, împotriva şomajului, a corupţiei şi a încălcării drepturilor omului în ţară.

[110] Purtătorul de cuvânt al reprezentanţei ONU pentru refugiaţi în ţara noastră, Gabriela Leu;

[111]http://www.gandul.info/international/adevaratul-motiv-pentru-care-germania-accepta-atat-de-multi-imigranti-14707970.

promis un stat nu li s-a dat. Azi după ani buni de războaie şi instabilitate se impune o redimensionare a graniţelor şi o detensionare a situaţiei din Orientul Mijlociu[112].

IV. Aşteptările[113]

Se spune că aşteptările sunt rezultatul experienţelor trecute şi motorul experienţelor viitoare. Şi decizia mutării pe alte coordonate geografice se bazează pe nivelul de aşteptare alimentat de informaţiile din mass-media, de lecturile personale sau de folclorul emigraţionist. Este greu, poate chiar imposibil ca cineva să aibă aşteptări ,,realiste", în sensul unei telescopări profetice în viitor. Iar experienţa călătoriilor prin lume nu aduce neapărat toate dimensiunile traiului de zi cu zi ca cetăţean al altei ţări[114].

Precum reţine şi autoarea mai sus citata, Când ne referim la refugiaţi, aşteptările acestora sunt evidente. Dorinţa de a scăpa de persecutări, de războiul care crează victime atât în liniile principale implicate cât şi victime colaterale, cât şi nevoia de siguranţă a viitorului.

Dacă ne referim la imigranţi, scopul acestora este să îşi îmbunătăţească atât calitatea vieţii prin găsirea unui loc de muncă, sau dorinţa de reîntregire a familiei, ori alte motive care însă nu sunt de natura situaţiei unui refugiat.

Cu toate acestea, între frica de necunoscut şi certitudinea că totul va merge şnur este evident de preferat speranţa bine temperată şi încrederea în resursele proprii[115].

IV. Constituţia României

Constituţia României, consacră în articolul 18[116], intitulat Cetăţenii străini şi apatrizii, atât drepturile cât şi obligaţiile corelative ale acestora după cum urmează:

,,(1) Cetăţenii străini şi apatrizii care locuiesc în Romania se bucură de protecţia generală a persoanelor ţi a averilor, garantată de Constituţie şi de alte legi.

(2) Dreptul de azil se acordă şi se retrage în condiţiile legii, cu respectarea tratatelor şi a convenţiilor internaţionale la care România este parte."

Populaţia unui stat cuprinde, în afara cetăţenilor, şi străinii şi apatrizii care locuiesc pe teritoriul său. Sistemul juridic şi, desigur, Constituţia nu pot să nu recepteze această realitate şi să nu reglementeze, plecând de la categoria generală de om sau de fiinţă umană, statutul juridic al tuturor persoanelor fizice. În reglementarea constituţională a statutului străinilor şi apatrizilor din România se are în vedere[117]:

a) Străinii şi apatrizii, în calitatea lor de oameni, au anumite drepturi naturale, inalienabile şi imprescriptibile (la viaţă, la demnitate, la libertate, la conştiinţă).

b) Din punct de vedere strict juridic, anumite drepturi pot aparţine numai cetăţenilor români, care, prin cetăţenie, sunt ataşaţi destinelor statului român.

---

[112] http://www.comisarul.ro/politic/de-ce-angela-merkel-vrea-sa-transforme-germania-in_555610.html ;
[113] Silvia Lomaca, Constantin Lomaca - *Emigrarea, foaie de parcurs*, editura enciclopedică, Bucureşti, 2014, p.60;
[114] S. Lomaca, C.Lomaca *op.cit.* p.60;
[115] S. Lomaca, C.Lomaca *op.cit.* p.61;
[116] Constituţia Romaniei, *Comentariu pe articole*, editura C.H.Beck, Bucureşti, 2008. Pp 162-165.
[117] Constituţia Romaniei, *op.cit.* p.162-165;

Există în toate sistemele constituţionale, regula potrivit căreia numai cetăţeni au drepturi politice(de a alege sau de a fi ales) pentru că numai ei pot şi trebuie să participe la guvernarea statului propriu. De asemenea, pentru dobândirea şi exercitarea anumitor drepturi, Constituţia sau legile cer ca o condiţie indispensabilă şi calitatea de cetăţean român. Este suficient să amintim că această calitate este expres cerută pentru ocuparea unei funcţii de magistrat. Mai mult, cetăţenii proprii nu pot fi extrădaţi, la cererea unui stat străin, decât în cazuri excepţionale. Definitie la nota

c) În afara drepturilor naturale, care aparţin oricărei fiinţe umane, în calitatea sa de om, există şi alte drepturi subiective, a căror dobândire şi exercitare legea nu le condiţionează de calitatea de cetăţean. Asemenea drepturi trebuie acordate şi străinilor sau apatrizilor care domiciliază sau locuiesc în România.

Este deci de netăgăduit că şi străinii şi apatrizii trebuie să aibă anumite drepturi şi libertăţi şi, bineînţeles, obligaţiile corespunzătoare. Deşi clară şi simplă, problema a ridicat serioase dificultăţi atunci când a trebuit să primească exprimarea tehnico-juridică într-un articol constituţional[118].

VI. C.E.D.O.[119]

Conform Convenţiei europene a drepturilor omului[120], respectiv a Protocolului nr. 4 la Convenţia pentru apărarea Drepturilor Omului şi a Libertăţilor Fundamentale, recunoscând anumite drepturi şi libertăţi, altele decât cele care figurează deja în Convenţie şi în primul Protocol adiţional la Convenţie, din Strasbourg, 16 septembrie 1963, este reglementată în:

,,art. 4. *Interzicerea expulzării colective de străini"*

Expulzările de străini sunt interzise.

1.Jurisprudenţa în materie. Ultimul text al Protocolului nr.4 – art 4. – interzice ,,expulzările colective" ale străinilor aflati pe teritoriul unui stat contractant. În raportul explicativ al acestui Protocol se arată că s-a simţit nevoia ,,inserării unei dispoziţii în termenii căreia vor fi interzise în mod formal expulzările colective de străini, de genul celor care s-au produs deja în trecut", şi că el vizează, în aceeaşi măsură, şi expulzările de persoane fără cetăţenie (apatrizii). Textul nu se aplică expulzărilor individuale de străini, în sensul acestei dispoziţii, toate persoanele care nu au dreptul „actual" la naţionalitatea (cetăţenia) unui stat, fără a se distinge dacă sunt temporar sau cu domiciliul ori cu reşedinţa

118 Într-o primă variantă, cu prilejul formulării principiilor şi structurii viitoare Constituţii a Romaniei, această idee a fost astfel exprimată: „ În România, străinii şi apatrizii au toate drepturile şi obligaţiile prevăzute de Constituţie şi de legi, în afara acelora care aparţin în exclusivitate cetăţenilor români"(Titlul II, Capitolul I, teza a IV-a). O asemenea exprimare ridica desigur multe semne de întrebare. Ar fi însemnat, în orice caz, să fie urmată de un inventar al drepturilor şi libertăţilor care aparţin în exclusivitate cetăţenilor români. Ca atare, s-a considerat că formularea alin. (1) aşa cum apare în Constituţie – inspirata evident după art. 11 al Constituţiei române din anul 1866 şi după art. 9 al Constituţiei române din anul 1923 – este cea mai potrivită. Aceasta pentru simplul fapt că protecţia persoanelor şi a averilor este ceea ce interesează, în fond, străinii şi apatrizii. Formularea constituţională este generoasă şi cuprinzătoare. Practic străonii şi apatrizii din România se pot bucura de toate drepturile şi libertăţile afară de acele pentru care Constituţia sau legea impun calitatea de cetăţean român;

119Corneliu Bîrsan, Convenţia europeană a drepturilor omului, *Comentariu pe articole*, Ediţia 2, Editura C.H.BECK, Bucureşti, 2010;

120 România a ratificat Convenţia Europeană a Drepturilor Omului la data de 20 iunie 1994. Convenţia pentru Protecţia Drepturilor Omului şi Libertăţilor Fundamentale, cunoscută şi sub denumirea de Convenţia Europeană a Drepturilor Omului, este un catalog al drepturilor fundamentale elaborat de Consiliul Europei, semnat pe 4 noiembrie 1950 la Roma şi intrat în vigoare pe 3 septembrie 1953. Convenţia a fost ratificată de cvasi-totalitatea statelor membre ale Consiliului Europei, este una dintre construcţiile cele mai noi ale sistemului instituţional internaţional. Convenţia şi protocoalele sale adiţionale apără mai multe drepturi şi libertăţi fundamentale ce au ca titulari persoane fizice, privite individual, sau diverse entităţi sociale, cu excepţia oricăror structuri statale.

în acel stat, indiferent dacă au statutul de refugiaţi ori au intrat de bunăvoie pe teritoriul acelui stat, ori sunt apatrizi sau au naţionalitatea unui alt stat.

2. Noţiunea de ,,expulzări colective de străini" a fost precizată în jurisprudenţa organelor Convenţiei, chiar dacă aceasta nu este foarte bogată în materie. Astfel, fosta Comisie a decis că această noţiune priveşte orice măsură prin care străinii, luaţi ca grup, aflaţi pe teritoriul unui stat sunt constrânşi să-l părăsească, afară de cazul în care o asemenea măsură este luată în urma unui examen rezonabil şi obiectiv al situaţiei fiecăruia dintre membrii grupului. Faptul că mai mulţi străini primesc, în materie de expulzări, decizii asemănătoare nu permite să se tragă concluzia că este vorba despre o expulzare colectivă, atunci când fiecare persoană aflată într-o asemenea situaţie a putut, în mod individual, să prezinte autorităţilor competente argumentele sale împotriva măsurii de expulzare dispuse împotriva sa[121].

Protocolului nr. 12 din Convenţia pentru apărarea Drepturilor Omului şi a Libertăţilor fundamentale, arată în art. 1, Interzicerea generală a discriminării, prevede următoarele: „1. Exercitarea oricărui drept prevăzut de lege trebuie să fie asigurată fără nicio discriminare bazată, în special, pe sex, pe rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine naţională sau socială, apartenenţă la o minoritate naţională, avere, naştere sau oricare altă situaţie.

Declaraţia universală a drepturilor omului[122] proclamă chiar în primul său articol că ,,toate fiinţele umane se nasc libere şi egale în demnitate şi în drepturi". Principiul egalităţii şi al nediscriminării constituie o componentă esenţială a dreptului internaţional al drepturilor omului, înscris ca atare în diverse instrumente internaţionale în materie. Acest principiu este consacrat şi de art. 14[123] din Convenţia europeană a drepturilor omului. Totuşi, spre deosebire de alte tratate internaţionale, textul amintit nu conţine o interdicţie generală a nediscriminării; el interzice orice discriminare privatoare numai la exercitarea drepturilor şi libertăţilor garantate de Convenţie şi de protocoalele sale adiţionale.

VII. Concluzii

În concluzie, considerăm că este important a se face distincţia clară conform textelor de lege, între refugiat şi imigrant pentru a stabili statutul şi regimul aplicabil fiecărei categorii. Prioritară este întrajutorarea refugiaţilor, care din cauza situaţiei în care se află, respectiv starea de pericol asupra propriilor

[121] *Apoud*, Corneliu Bîrsan, Comis. EDH, 3 octombrie 1975, nr.7011/1975, *Becker c/Danemark,* DR. Nr.5, p.215;16 decembrie 1988, nr.14209, *X c/Pays-Bas,* DR. Nr. 59, p.274

[122] Textul Declaraţiei Universale a Drepturilor Omului a fost adoptat în 10 decembrie 1948, la Paris, de către Adunarea Generală a Organizaţiei Naţiunilor Unite (ONU). Declaraţia a fost adoptată de 58 de state membre ale Adunării Generale a ONU, existând mai multe ţări care s-au abţinut: URSS, ţările din Europa de Est, Africa de Sud şi Arabia Saudită. Declaraţia a constituit o necesitate a acelei perioade, după ororile celui de-al doilea război mondial şi ale holocaustului. Statele care au elaborat textul şi l-au adoptat au considerat necesară existenţa unui set de „reguli", care să stabilească anumite drepturi şi libertăţi universal valabile şi recunoscute, astfel încât să se evite cazuri continue şi complexe de încălcare a acestora, aşa cum se întâmplase cu numai câţiva ani înainte. Declaraţia a fost redactată, într-o oarecare măsură, după modelul Declaraţiei franceze a drepturilor omului şi cetăţeanului din 1789 şi a Declaraţiei de independenţă a Statelor Unite din 1776. Considerată încă de mulţi un text mai degrabă idealist, Declaraţia trasează nişte coordonate clare, stabileşte drepturi şi libertăţi (care converg spre un „ideal comun" tuturor statelor şi naţiunilor, aşa cum se menţionează şi în textul Declaraţiei). Adoptarea textului nu a împiedicat unele războaie care au avut loc ulterior, genocide sau alte violenţe. Dacă prevederile Declaraţiei ar fi fost, însă, respectate, cu siguranţă că multe acte de terorism, violenţe, etc. nu ar mai fi avut loc;

[123]Articolul 14 al Convenţiei privind drepturile omului:

1. În caz de persecuţie, orice persoană are dreptul de a căuta azil şi de a beneficia de azil în alte ţări.

2. Acest drept nu poate fi invocat în caz de urmărire ce rezultă în mod real dintr-o crimă de drept comun sau din acţiuni contrare scopurilor şi principiilor Organizaţiei Naţiunilor Unite.

vieţi reprezintă la nivel global alerta de grad roşu astfel încât fiecare stat semnatar al Conventiei privind statutul refugiaţilor din 28 iulie 1951 are obligaţia de a asigura şi de a garanta drepturile acestora (drepturile refugiaţilor).

În privinţa imigranţilor, este important a se face deosebirea între cei care au pătruns în ţară sau în limitele teritoriale ale unui stat prin mijloace legale, dar şi cei care au pătruns prin mijloace sau căi ilegale. Astfel, statele au obligaţia de a le asigura drepturi egale celor care respectă legile statelor în care au imigrat, şi totodata, statele au dreptul de a îi retrimite în ţările de origine pe cei care sunt veniţi în mod ilegal.

Din analiza acestui subiect, credem că mixul atitudinilor, este evident şi calea de echilibru singurul în stare să realizeze şi să susţină ordinea firească a evenimentelor, însă cu cât există o lipsă mai mare de colaborare între state, cu atât aceasta este imposibilă. Contradicţiile politice dintre state, nevoile pe care acestea le doresc sau nu a le satisface contribuie la ridicarea gradului de discrepanţă al siguranţei naţionale.

În încheiere reţinem o scurtă remarcă[124] aplicabilă oricarei categorii de migranţi, indiferent de origine sau de contextul social-politic, naţional sau internaţional existent în perioada emigrării, remarca care reprezinta şi concluzia noastra, astfel: « Viaţa oricărui migrant este marcată constant de evaluarea comparativă a realităţii (acolo-aici, la noi-la ei, ai noştri-ăştia etc.).

După ce la începuturi paralelismele se concretizează în special pe varietatea şi calitatea produselor din magazie, a preţurilor lor, pe curăţenia sau murdăria de pe străzi şi altele de acest gen, după câteva luni li se adaugă cele despre natură, climă, relaţii cu autorităţiile sau cu funcţionarii publici. Apoi, după o cunoaştere mai profundă a ţării adoptive majoritatea comparaţiilor se îndreaptă către relaţiile interumane, obiceiuri sau mersul pe termen lung al economei. Astfel încet, încet anii trec, conturându-se totodată o viziune proprie, dinamică asupra noii ţării, conştiinţa colectivă se adaptează şi deprinde noi aptitudini care să îi cuprindă şi pe ,,noii veniţi". În acelaşi timp imaginea ţării de origine stagnează, rămânând întrucâtva încremenită în timp la imagini. În timp ce despre ţara de emigraţie perceperea realităţii este marcată de evoluţia vieţii de zi cu zi, despre ţara de origine se crează o imagine a unui loc ,,aşa cum era odată". Se întâmplă un fenomen analog cu cel al privitului unei stele aflată la ani distanţă. Ceea ce vezi s-a întâmplat cu mult timp în urmă.

BIBLIOGRAFIE

I. Tratate, cursuri, monografii, studii, articole

1. Convenţia europeană a drepturilor omului, *Comentariu pe articole*, Ediţia 2, Editura C.H.BECK, Bucureşti, 2010;
2. Constituţia României, comentariu pe articole,Editura C.H.BECK, Bucureşti, 2008;
3 Codul civil, comentat pe articole, Editura C.H.BECK, Bucuresti, 2012;
4. Fuerea Augustin, *Drept comunitar european. Partea generală*, Bucureşti, 2003.
5. Gheorghe, Lăzăroiu, *Confesiunile unui emigrant*, editura STEF, Dr.Tr.Severin, 2010;

[124] S. Lomaca, C. Lomaca - *Emigrarea, foaie de parcurs*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2014, p.93.

6. Silvia, Lomaca, Constantin, Lomaca - *Emigrarea, foaie de parcurs*, editura enciclopedică, Bucureşti, 2014;
7. Vitalii Slonovschi, Note de curs, *Drept internaţional public,* Editura Cahlu, Republica Moldova, 2013;

II. Legislaţie
1. Convenţia Organizaţiei Naţiunilor Unite privind Statutul Refugiaţilor (Geneva, 1951)
2. Conform directivei 2011/95.UE A PARLAMENTULUI EUROPEAN ŞI A CONSILIULUI din 13 decembrie 2011 privind standardele referitoare la condiţiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanţii ţărilor terţe sau apatrizii pentru a putea beneficia de protecţie internaţională, la un statut uniform pentru refugiaţi sau pentru persoanele eligibile pentru obţinerea de protecţie subsidiară şi la conţinutul protecţiei acordate;
3. Convenţia europeana a drepturilor omului;
4. Declaraţia Universală a Drepturilor Omului;

III. Surse internet
1. http://www.gandul.info/international/adevaratul-motiv-pentru-care-germania-accepta-atat-de-multi-imigranti-14707970.
2. http://www.comisarul.ro/politic/de-ce-angela-merkel-vrea-sa-transforme-germania-in_555610.html.
3. www.wikipedia.com
4. https://dexonline.ro/
5. http://www.digi24.ro/
6. www.mediafax.ro
7. http://www.unhcr.org/55df0e556.html

IV. Jurisprudenţă
Corneliu Bîrsan, Comisia EDH, 3 octombrie 1975, nr. 7011/1975, Becker c/Danemark, DR nr. 5, p.215;
C. Bîrsan, Comis. EDH, 16 decembrie 1988, nr. 14209/1988, X c/Pays-Bas, DR nr. 59, p.274.

ATENUAREA DIN MEMORIA CETĂȚENILOR ROMÂNI A IDEILOR ȘI CONCEPȚIILOR CARE AU LA BAZĂ VECHIUL REGIM. DEMOCRAȚIA ASCUNSĂ LA VEDERE!

Daniel Ionuț TĂNASE[125]

Abstract:*The purpose of this paper is to show de facto whether citizens who lived influences of two regimes, the Communist and the present - Democrat - have the concept of equal opportunities în the exercise of the right to information - on their own initiative - based on freedom of conscience attesting lack misinformation. However, this work has a second purpose, namely as understood and veracity of information to citizens who have lived and received her conscience totalitarian influences, and today live în democracy.*

As a means to achieve that aim we want to show your influences regime antedecembrist and how it rebounds further or not present democracies, however depicting VI them with the information circulating around us at a speed at which humanity must adapt and also to understand it and how it was transmitted before the fall of communism în 1989, knowing the old regime strategy to misinform citizens through information required by the rulers of those times. It all looks compared to how citizens' information discovered by the means used în the present century.

Keywords: the right to information, the veracity of information, communism and democracy, citizens

Prin prezentul studiu ne dorim a vă înfăţişa cum poate sau cum este înţeleasă informaţia pentru cetăţenii români care au trăit influenţele şi au simţit efectele, asupra persoanei lor, regimului comunist.

Ştiut fiind faptul că în perioada existenţei regimului comunist prin care au trecut cetăţenii români înaintea evenimentului din 25 decembrie 1989 – cu precădere perioada anilor ’71-‘89 – informaţia sau accesul la informaţie era controlată de către liderul Nicolae Ceuşescu şi de către organismele poliţieneşti/miliţieneşti în scopul de a nu se putea milita impotriva regimului, în scopul de a se ţine sub control cetăţenii, având ca finalitate punerea cetăţenilor în serviciul intereselor particulare ale grupului conducător[126] prin informaţia transmisă cu repetitivitate[127], informaţia existentă promova interesele conducătorului şi pe însuşi conducătorul sau grupul conducător.

---

[125] Student, Universitatea Creştină „Dumitrie Cantemir”, Facultatea Ştiinţe Juridice şi Administrative, Specializarea Drept, tanaseionutdanieltid@gmail.com

[126] Reprezentând un mijloc prin care N. Ceauşescu exercita actul său de putere politică pe o perioadă cât mai îndelungată.

[127] Rezultând o obişnuinţă şi înrădăcinând principiile idealiste ale regimului, toate acestea realizându-se în scopul ducerii la îndeplinire a intereselor conducătorului prin(nu de foarte puţine ori) teroare – inspirând frica, inducerea sentimentului de inferioritate cetăţenilor, lipsirea de drepturi şi libertăţi cetăţeneşti, respectiv lipsa accesului la informaţie(televiziunea existentă, radioemisiile, publicaţiile realizate de către ziarele româneşti de la acea vreme erau controlate de către regim, iar majoritatea informaţiilor transmise prin mijloacele enumerate erau dedicate cultului conducătorului, erau dedicate patriei şi muncitorimii – reprezenta singura clasa socială acceptată sau reprezentată de catre comunism – erau mincinoase(referitor la statisticile care

„Socotim că acum, după scurgerea acestei lungi perioade de subiectivism, în care şi-a făcut vânt atât entuziasmul unora pentru instituţiile noi, cât şi amărăciunea altora faţă de nimicirea instituţiilor noastre vechi, a sosit timpul când a trebuit să se inaugureze o nouă perioadă: anume, de cercetare obiectivă, ştiinţifică în care nu se mai aduc indivizilor nici laude, nici invinuiri, ci se lămureşte purtarea lor ca o urmare necesară a unor anume imprejurări sociale."[128]

În ceeea ce ne priveşte, ne-am propus prin prezentul demers un obiectiv modest, limitat la o analiză succintă a „războiului informaţional" în care s-a aflat angrenată România în ultima decadă a existenţei regimului comunist[129] la care vom adăuga şi referiri cu privire la „razboiul informaţional" al secolului XXI, referiri care vor înfăţişa evoluţia societăţii, evoluţia mijloacelor de informare a societăţii – având în vedere evoluţia revoluţionară a tehnologiei, accesul la tehnologie care permite accesarea informaţiei de orice fel, în orice moment şi în orice loc - oriunde s-ar afla individul social în spaţiu, accesul la informaţie realizându-se instant!

Informaţia „informativă"(comunicativă) ne aduce o ştire; informaţia de „comandă" produce o acţiune; informaţia „organizatoare" determină o punere de ordine specifică(nu oarecare), deci are efect termodinamic antientropic(sau negentropic). Dar informaţia poate avea şi alte funcţii. În cazul în care dăm ordin, ne interesează să ştim dacă a fost executat; numai în acest fel putem reveni eventual cu altă comandă, pentru a asigura eficacitatea acţiunii. Este vorba de informaţia recurentă(feed-back), care mai are o altă funcţie importantă: aceea de autoreglare-antihazard. Atunci când sistemul controlat suferă perturbaţii intâmplătoare, informaţia recurentă serveşte la declanşarea reacţiilor reglatoare şi compensatoare care asigura homeostazia. Un sistem abandonat influenţelor aleatoare se va dezorganiza, dar dispozitivele de autoreglare îl pot conserva în structura sa specifică.[130]

Informaţia este un invariant. Un acelaşi mesaj poate fi tipărit în litere de diferite forme şi mărimi, poate fi transmis prin unde radio, poate fi inmagazinat pe banda de magnetofon, poate apărea pe ecran de televiziune, poate fi reţinut memorial de către om. Informaţia este purtată pe suport material(substanţial sau energic), dar este (în mare măsură) independentă de calitatea(şi chiar cantitatea) acestui suport.[131]

În comparaţie cu ceea ce a fost ne dorim sa vă arătăm, de asemenea, şi cum este înţeleasă informaţia zilelor acestui secol XXI, prin mijloacele sale de transmitere – prin *zvon*, *pe cale orală*, *prin imagini*(site-uri de socializare, de exemplu Facebook, Tweeter ş.a.), *prin propaganda* folosită de către partidele politice în campanille lor electorale, *prin manipularea* maselor şi altele asemenea, *prin mass-media*(televiziune, prin articole publicate de către ziarele naţionale) toate acestea participând, în funcţie de scopul urmărit, la informarea cetăţeanului sau la dezinformarea sa[132]?

---

prevedeau gradul de creştere şi de susţinere a economiei României pe baza activităţilor agricole, muncitoreşti pe care cetăţenii acelor vremuri le practicau).

[128] Florian Banu *„România şi „războaiele minţii"*, Editura Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2013, p.p. 46-47.

[129] *Ibidem.*, p. 12.

[130] Victor Săhleanu *„Ştiinţa conducerii societăţii - studii-" „Caracteristicile informaţiei"*, Editura Politică, Bucureşti, 1971, p. 80.

[131] *Ibidem.*

[132] Ca exemplu de informaţie pe care il pot primi cetăţenii de la cei care folosesc propaganda mă voi referi la participanţii la alegerile electorale care se folosesc de diverse artificii oratorice, calcule matematice, precum statisticile – reliefând prin procentaj succesul intr-o anumită sferă de care cetăţenii sunt strict interesaţi cu scopul de a se ajunge la câştigul acestora –

Autorul Edward L. Bernays în lucrarea *„Propaganda”* spunea: „Orice lucru de importanţă socială care este făcut astăzi, fie că este politică, finanţe, industrie, agricultură, caritate, educaţie sau alte domenii, trebuie să fie făcut cu ajutorul propagandei. Propaganda este braţul executiv al guvernului invizibil.”[133]

Mijloacele pe care vi le-am pus în evidenţă nu corespund niciunui element de noutate. Elementul de noutate este reprezentat de actuala societate, căruia nu i se mai poate da informaţia aleasă de către conducători, de către grupuri, spun asta deoarece odată cu căderea regimului în anul 1989 *democraţia* a luat loc comunismului iar acesta garanta drepturile şi libertăţile de care cetăţenii au fost lipsiţi mai bine de 40 de ani. Aceasta garantează tot ceea ce regimul comunist a ascuns, tot ceea ce regimul comunist nu a oferit ori a periclitat – şi anume libertate de conştiinţă, libertate de gândire, libertate de circulaţie, acces în instituţiile publice, acces la informaţie[134], drept la o viaţă decentă ş.a.

Pentru a înţelege mai bine cum informaţia poate fi percepută şi transmiterea ei către un grup ţintă ori pentru a se ajunge la rezultatele aşteptate de către cei care transmit informaţia conformă cu adevărul sau nu, cu precădere transmiterea informaţiei cu scop manipulator, aceştia(grupul conducător) trebuie să folosească tactici propagandistice cu efectul de a implementa în conştiinţa cetăţenilor – prin repetitivitate, prin dezbaterea zvonurilor[135] - idei, mijloace, prin frică[136], prin sentimente de inferioritate[137] pe care aceştia „le hrănesc” şi le expun cu scopul de a obţine ceea ce ei doresc de la indivizii care compun acea societate.[138]

Intoxicarea gândirii folosind mijloace precum uzitarea unor cuvinte, afişarea/publicarea unor imagini, informaţia transmisă prin cifre – statistica reprodusă verbal - care denaturează realitatea prin pur şi simplul fapt că omul

---

informaţii care îi pot convinge pe cetăţeni sa îşi exprime votul în interesul lor, dar mai ales pentru punerea la putere a acelui grup politic care le-a pus în evidenţă interesele lor considerând că acel grup politic îi poate reprezenta.

[133] Florian Banu *„România...”,* p. 16, *apoud.* Edward L. Bernays *Propaganda,* New York, Editura Horace Liveright, 1928, pp. 19-20.

[134] Articolul 1 din Legea nr. 544/2001 privind accesul la informaţiile de interes public prevede: Accesul liber şi neîngrădit al persoanei la orice informaţii de interes public, definite astfel prin prezenta lege, constituie unul dintre rincipiile fundamentale ale relaţiilor dintre persoane şi autorităţile publice, în conformitate cu Constituţia României şi cu documentele internaţionale ratificate. Pentru detalii a se vedea .

Articolul 1 alineatul (1) din Legea nr. 161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenţei în exercitarea demnităţilor publice, a funcţiilor publice şi în mediul de afaceri, prevenirea şi sancţionarea corupţiei, prevede: „În vederea desurajării acumulării de arierate de către contribuabili, persoane juridice, Ministerul Finanţelor Publice, Ministerul Muncii şi Solidarităţii Sociale, Casa Naţională de Asigurări de Sănătate şi autorităţile administraţiei publice locale, după caz, au obligaţia de a aduce la cunoştinţa publică lista contribuabililor, cu excepţia microîntreprinderilor, astfel cum sunt definite prin O.G nr. 24/2001 privind impunerea microîntreprindreliro, cu modificările ulterioare, care înregistrează obligaţii restante la bugetul de stat, bugetul asigurărilor sociale de stat, bugetul asigurărilor pentru şomaj, bugetului Fondului naţional unic pentru asigurări sociale de sănătate şi la bugetele locale, reprezentând impozite, taxe, contribuţii şi alte venituri bugetare, totalul obligaţiilor bugetare datorate în anii fiscali precedenţi în care s-au înregistrat obligaţii restante, cuantumul obligaţiilor restante, precum şi modalitatea de colecare a acestora aplicată de organele competente ale autorităţilor publice sus-menţionate.” Pentru detalii a se vedea: http://lege5.ro/Gratuit/hezdgobv/legea-nr-161-2003-privind-unele-masuri-pentru-asigurarea-transparentei-in-exercitarea-demnitatilor-publice-a-functiilor-publice-si-in-mediul-de-afaceri-prevenirea-si-sanctionarea-coruptiei .

[135] Acestea neavând un suport material, neputând fi consultate deoarece zvonul fiind o reproducere verbală în funcţie de interesele şi stimulii la care individul este supus, zvonul suportă modificări, chiar mutaţii în conştiinţa celui care o dezbate, o exprimă celorlalţi indivizi ai societăţii în varianta sa.

[136] Aceasta reprezentând sentimentul prin care individul ştie de ce anume să se ferească şi când, frica indusă individului facându-l să-şi conserve acţiunile şi ideile, uneori datorită fricii le poate reprima, în scopul punerii lui în pasivitate aducându-l în stare latentă prin care el să se poată doar întreţine existenţial şi acceptând influenţele considerate „pozitive” de conştiinţa sa.

[137] În formele sale cele mai diverse, precum: inferioritate din punct de vedere financiar, economic, din punct de vedere existenţial, cultural, inferioritate insuflată de calităţile sale fizice, psihice, aptitudinale.

[138] Un exemplu de notorietate pentru folosirea *propagandei* N. Ceaușescu, în anul 1986 s-a folosit de Consiliul de Stat care avea atribuţia de a convoca referendum şi de a decide în ce scop/mod se putea ţine acesta. Astfel N. Ceaușescu luase decizia reducerii unilaterale a forţelor armate ale ţării, ca o dovadă a angajamentului pentru pace al României, având însă nevoie, pentru mai mult efect propagandistic, de un referendum în acest scop(*Constituţiile României – studii -,* Cezar Stanciu, Editura Cetatea de scaun, Bucureşti, 2012, p. 98). Antrenând astfel conştiinţa colectivă scopurilor şi nevoilor preşedintelui României Socialiste, decizia luată ulterior fiind „pusă pe umerii” colectivităţii ca reprezentând alegerea clasei, nicidecum a conducătorului.

reacţionează la stimuli exorbitanţi, care îi satisfac conştiinţa. Bineînţeles există oameni în societate care nu sunt rău intenţionaţi. În societatea actuală(cea democrată) se promovează la scară largă cărţile care au conţinut motivaţional, de dezvoltare personală şi aptitudinală, şi nu doar cărţi - pe reţelele de socializare şi în general pe site-urile vaste ale internetului, la distanţă de un singur click, poţi gasi clipuri motivaţionale prin care primeşti sfaturi despre cum să gândeşti în anumite situaţii, despre cum să fii un bun conducător, cum să devii un bun conducător în societate, la serviciu, în grupul de prieteni, în mediul de afaceri ş.a.m.d.

Utilizarea informaţiei ca armă în conflictele dintre diverse comunităţi umane nu este, aşa cum ar părea multora, o „invenţie" a epocii moderne. Totuşi, în mod incontestabil, afirmarea plenară a valorii strategice armei informaţionale „a rezultat din noua configuraţie globală a comunicaţiilor pe tot întinsul planetei".[139] Tocmai această extensie extraordinară a utilizării acestei arme, în areale civilizaţionale diverse, cu diferite culturi, a contribuit şi la apariţia unor abordări diferite a conceptelor care stau la baza purtării noilor „războaie" şi la o utilizare adesea abuzivă a termenilor care definesc noile strategii şi tactici informaţionale[140].

Folosirea abuzivă[141] a unor termeni în scopul exclusiv ascunderii intenţiilor celor care le propagă, lipsidu-i pe cei care percep sau aud astfel de termeni/ sintagme la care nu au acces deaorece în multe situaţii acestora le era imposibil să le acceseze, datorită lipsei verificării sursei acelui cuvând/sintagmă care se abate cu totul(în unele situaţii) de la sensul cunoscut/curent al înţelesului sau – acesta reprezentând o modalitate de ascundere a veridicităţii şi a contestării informaţiei în vreun mod sau altul – în acest mod se poate manipula conştiinţa colectivă.

De la informaţia socialistă la cea socială

Tratând anterior ceea ce se poate înţelege prin manipulare şi propagandă, informaţia transmisă prin astfel de mijloace are ca scop punerea adevărului/cunoştinţelor în umbră, cu intenţia de a modifica percepţia indivizilor sociali despre realitatea care îi înconjoară, „hrănindu-le" mintea cu vise care nu pot fi împlinite datorită abstractului pe care nu îl pot înţelege deoarece poate fi îmbrăcată în diferite forme, marcând sau înrădăcinând o idee abisală, greu sau imposibil de realizat, ducând indivdul social, nu la atigerea scopului său, ci în drumul pe care acesta şi-l clădeşte să ducă la îndeplinire scopul celor care nasc aceste idei, scopuri, idealuri ori întreţinând stările diferite ale societăţii, grupurilor, maselor pentru a fi mai uşor de controlat.

Totodată propaganda şi manipularea fiind indispensabile una de cealaltă, în cucerirea indivizilor/maselor poate pune într-o zonă întunecată, aproape de uitare tradiţia care înseamnă unitate de conştiinţă socială, unire spirituală a societăţii[142]. Ideile politice care se repetă propagandistic prin căile de trasmitere,

---

[139] Florian Banu *op. cit.,* p. 15, *apoud.* Călin Hentea *Arme care nu ucid*, Bucureşti, Editura Nemira, 2004, p. 17;

[140] *Ibidem.*

[141] în perioada antedecembristă s-a arătat a fi acea perioadă în care folosirea în mod repetat şi constant al unor termeni era considerat a fi *limbaj de lemn* – acest limbaj există şi acum el reprezentând un reflex în vorbire a anumitor oameni de a folosi anumiţi termeni, lipsind de expresie cele spuse. Limbajul de lemn este reprezentat de expresii precum: „într-o atmosferă de stimă şi respect reciproc", „s-au exprimat urări" ş.a.m.d.

[142] Cu toate acestea N. Ceauşescu prin propaganda pe care a susţinut-o nu a pus în umbră spiritul naţional, din potrivă, regimul său a făcut ca spiritul naţional, cultural, social să fie conservat – păstrând unitatea de conştiinţă. Toate acestea s-au realizat după

comunicare cu mediul social – finalitate – construirea în mentalitatea socială a ideilor de existenţă sau de fiinţare a ideologiilor, de fiinţare a concepţiilor, de limitare a lor prin toxicitate şi lipsirea de nou a individului prin activităţi care se promovează a fi prolifice(coroborate şi cu mijloace matematice – statistici- care aratau întotdeauna creşterea producţiei şi a economiei), stimulându-l astfel sau stârnându-i interesul pentru activitatea muncitorească. Ca efect acestea nu satisfăceau ci reduceau impulsul de evoluţie, ba chiar conserva naţiunea şi spiritul ei, pasivitatea indusă(împreuna cu frica care le domina conştiinţa din cauza represiunilor) ducea la acceptarea cât mai uşoară a mesajelor transmise de putere[143] realizându-se, astfel, o dezinformare în masă a populaţiei.

Manipularea[144] *şi propaganda*[145] pot fi privite drept ingrediente absolut indispensabile oricărei forme de guvernare, din orice epocă istorică. Ca atare, studierea modului în care Puterea a facut uz de aceste instrumente pentru a-şi asigura perpetuarea se constituie intr-un exercitiu nu doar extrem de incitant, ci şi cu o aplicabilitate imediată pentru orice cetaţean al secolului XXI, conştient că traieşte intr-un univers al informatiilor fără precedent în istoria umanitatii.[146]

Acest lucru s-a întâmplat în perioada antedecembristă în care grupul conducător avea ca scop punera în evidenţă a individului, a individului muncitor, care desfăşura activităţile impuse de către grupul conducător comunist şi care servea ideologia marxist-leninistă.

Dezinformarea[147] este un ansamblu de activităţi întreprinse de către conducătorii comunismului pentru a ajunge la rezultatele prezise şi la care aceştia se aşteptau în drumul lor de „cucerire" şi păstrare a cetăţenilor fideli concepţiilor impuse de către putere.

Am arătat câteva din metodele prin care în perioada antedecembristă oamenii erau informaţi, chiar erau informaţi? Manipularea, popaganda, publicismul controlat[148] de regim, radio emisiile, televiziunea nu făcea altceva decât să *dezinformeze* opinia publică nelăsând la îndemâna cetăţenilor nici o sursă, nici un material accesibil lor pentru a se putea convinge de veridicitatea a

---

ce acesta a dus o campanie de dessovietizare, continuând ceea ce Ghiorghiu-Dej a început în anul 1964. „Misiunea" lui Ceauşescu îşi propunea să scoată din educaţie limba rusă care era limbă obligatorie de studiu, impunând ca meterii de studiu pe cea naţională, poezii ale autorilor români, poezii educative şi nu în ultimul rând poezii închinate lui N. Ceauşescu, Partidului Comunist Român şi patriei Române.

[143] Vorbim de *putere* deoarece aceasta a deţinut informaţia şi tot aceasta a transmis-o prin televiziune, radioemisii, articole publiciste ş.a.m.d.

[144] Influenţare a opiniei publice printr-un ansamblu de mijloace(presă, radio etc) prin care, fără a se apela la constrângeri, se impun acesteia anumite comportamente. https://dexonline.ro/definitie/manipulare.
Totodată manipularea reprezintă liantul principal de obţinere al rezultatului aşteptat al grupului conducător sau individului care foloseşte manipularea pentru a obţine rezultatele dorite.

[145] Ca definiţie a propagandei aceasta reprezintă o activitate desfăşurată în mod sistematic şi perseverent, pentru răspândirea în mase a unor doctrine politice, economice, filosofice, morale etc., cu ajutorul cărora indivizii îşi formulează anumite atitudini, opinii şi comportamente sociale.Citat de Florian Banu *România şi războaiele minţii,* Editura Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2013, p.12 *apoud*. Academia „Ştefan Georgescu" *Dicţionar politic*, Editura Politică,, Bucureşti, 1975, pp. 482-483.
Acţiune desfăşurată sistematic în vederea răspândirii unei doctrine politice, religioase etc., a unor teorii, opinii, pentru a le face cunoscute şi acceptate, pentru a câştiga adepţi. https://dexonline.ro/definitie/propagand%C4%83.

[146] Florian Banu *România şi...,* p.12.

[147] Arsenal de mijloace cunoscute sau oculte destinate influenţării guvernelor străine, discreditării opozanţilor politici, în special emigranţii, subminării încrederii între aliaţii ostili Uniunii Sovietice, falsificării aprecierilor adversarilor privind realitatea – Florian Banu *România*...,p. 23, *apoud*. Henri-Pierre Cathala *„Epoca dezinformării"* traducere de Nicolae Bărbulescu, Editura Militară, Bucureşti, 1993, p. 17.
A informa greşit, în mod intenţionat, tendenţios; a induce în eroare. https://dexonline.ro/definitie/dezinformare

[148] în perioada de existenţă a regimului comunist publicimul era controlat în sensul că maşinăriile de scris, fotocopiatoarele, copiatoarele şi alte asemenea maşinării, erau identificate şi ţinute intr-o evidenţă strictă. Toate acestea deoarece ele „scriau cuvântul" şi erau considerate duşmanul din umbră al regimului. Pentru detalii a se vedea: http://gazetadebistrita.ro/stiri-bistrita/dusmanul-din-umbra-al-regimului-comunist-masina-de-scris/ .

ceea ce se transmitea cu titlu de informaţie şi de ţinere la curent cu ştirile actuale interne.

Iată, informaţia socialistă nu era o informaţie care să folosească cetăţenilor ci grupului conducător. Întrebarea pe care trebuie, actualmente sa ne-o adresăm noi este cea potrivit căreia: în acest secol XXI cu toată informaţia care ne înconjoară şi circulă în jurul nostru, suntem informaţi sau dezinformaţi?

Răspunsul se află de această dată în conştiinţa şi în firea fiecăruia dintre noi, dar mai ales el se află în conştiinţa celor care cunosc cum a fost şi cum este informaţia astăzi. Spun aceasta deoarece trăind influenţa a două concepţii cea ideologistă şi cea liberală a democraţiei cetăţenii pot simţi un real interes pentru a fi informaţi şi pentru a fi ţinuţi la curent cu informaţia.

În cazul în care informaţia este „adusă" de evenimente, ea poate depinde numai de probabilitatea unui eveniment, de caracterul său de „surpriză" sau de caracterul său de „aşteptat". Pe un canal de comunicaţie, ceea ce este banal şi monoton nu va aduce informaţie.[149]

În perioada de după căderea comunismului era de aşteptat ca ceea ce nu a putut exista liber şi neîngrădit să primească importanţă şi să fie cunoscut, dar mai ales ca lipsa existenţei lor anterior să nască setea ori absorbţia fiecăror lucruri transmise ulterior(postdecembrist) cu titlu de informaţie.

Informaţia/dreptul la informaţie în corelaţie cu drepturile inerente persoanei

Spunem „corelaţie" deoarece odată ce am avut ca exemplu şi s-au restrâns asupra persoanei efectele dezinformării, propagandei şi a manipulării, lipsei accesului la informaţie, lipsei controlului informaţiei sau verificarea acesteia dacă este conformă adevărului în perioada antedecembristă, astăzi informaţia este în strânsă legătură cu drepturile persoanei, şi anume: libertatea conştiinţei[150], libertatea de exprimare[151], dreptul la informaţie[152]. Toate acestea sunt garanţii ale societăţii în întregul său şi ale individului.

---

[149] Victor Săhleanu *op. cit.,* p.80

[150] Articolul 1 alineatul (3) prevede: România este stat de drept, democratic şi social, în care demnitatea omului, drepturile şi libertăţile cetăţenilor, libera dezvoltare a personalităţii umane, dreptatea şi pluralismul politic reprezintă valori supreme, în spiritul tradiţiilor democratice ale poporului român şi idealurilor Revoluţiei din 1989, şi sunt garantate. Ulterior prin urmatoarele articole, articolul 1 alineatul (3) să fie dezvoltat de Legea Supremă.
Articolul 29 din Constituţia României prevede: (1) Libertatea gândirii şi a opiniilor, precum şi libertatea credinţelor religioase nu pot fi îngrădite sub nici o formă. Nimeni nu poate fi constrâns să adopte o opinie sau să adere la o credinţă religioasă, contrare credinţelor sale. (2) Libertatea conştiinţei este garantată; ea trebuie să se manifeste în spirit de toleranţă şi de respect reciproc. Ultimul alineat al aceluiaşi articol 29, prevede: (6) Părinţii sau tutorii au dreptul de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educaţia copiilor minori a căror răspundere le revine. http://lege5.ro/Gratuit/gq4deojv/constitutia-din-2003

[151] Articolul 30 din Constituţia României prevede: (1) Libertatea de exprimare a gândurilor, a opiniilor sau a credinţelor şi libertatea creaţiilor de orice fel, prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau alte mijloace de comunicare în public, sunt inviolabile. (2) Cenzura de orice fel este interzisă. (3) Libertatea presei implică şi libertatea de a înfiinţa publicaţii.(4) Nici o publicaţie nu poate fi suprimată. (5) legea poate impune mijloacelor de comunicare în masă obligaţia de a face publică o sursă a finanţării. (6) Libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viaţa particulară a persoanei şi nici dreptul la propria imagine. (7) Sunt interzise de lege defăimarea ţării şi a naţiunii, îndemnul la război de agresiune, la ură naţională, rasială, de clasă religioasă, incitarea la discriminare, separatism teritrial sau la violenţă publică, precum şi manifestările obscene, contrare bunelor moravuri. (8) Răspunderea civilă pentru informaţia sau creaţia adusă la cunoştinţă publică revine editorului sau realizatorului, autorului, organizatorului manifestării artistice, proprietarului mijlocului de multiplicare, al postului radio sau de televiziune, în condiţiile legii. Delictele de presă se stabilesc prin lege. http://lege5.ro/Gratuit/gq4deojv/constitutia-din-2003 .

[152] Articolul 31 din Cnstituţia României prevede: (1) Dreptul persoanei de a avea acces la orice informaţie de interes public nu poate fi îngrădit. (2) Autorităţile publice, potrivit competenţelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetăţenilor asupra treburilor publice şi asupra problemelor de interes personal. (3) Dreptul la informaţie nu trebuie sp prejudicieze măsurile de protecţie a tinerilor sau securitatea naţională. (4) Mijloacele de informare în masă, publice şi private, sunt obligate să asigure informarea corectă a opiniei publice. (5) Serviciile publice de radio şi de televiziune sunt autonome. Ele trebuie să garanteze grupurilor sociale şi politice importante exercitarea dreptului la antenă. Organizarea acestor servicii şi

Ele pot fi privite de la întreg la parte deoarece compun individul social pe care îl particularizează în funcţie de modul său de gândire, în funcţie de educaţia sa, în funcţie de stimulii educaţionali, în funcţie de formarea sa profesională – conformă gândirii sale şi a aptitudinilor sale.

Toate cele enumerate compun individul social, acestea fiind percepute sau individualizate în mentalitatea individului social prin informaţia care circulă şi l-a determinat să acţioneze în scopul de a face parte din societate(oferind serviciile şi calităţile sale societăţii) şi cu scopul de a fi ceea ce vrea prin asumării calităţii sale de individ social, neimpunându-i-se individului activitatea pe care acesta să o desfăşoare pentru a exista.

Cu toţii cunoaştem puterea cuvântului, el fiind cel prin care dăm expresie trăirilor noastre, ideilor, viselor, cel prin care aducem critici constructive sau nu, el este baza materială care dă expresivitate trăirilor şi sentimentelor societăţii

Astăzi „lupta" dezinformării se dă pe alte „câmpuri". „Câmpul" pe care se lasă purtată îşi arată efectele în domeniul audiovizualului. Cel puţin în ultima vreme ziarele şi programele de televiziune au difuzat imagini şi cazuri ale aşa numitor „vedete" sau „dive" care supuneau audienţei scandaluri şi cuvinte obscene or denigratoare la adresa persoanei şi nu oricărei persoane, ci celor care se considerau a fi membri ai familiei acestora. De aici putem trage o concluzie, televiziunea şi în general audiovizualul a supus publicului larg spre a vedea, chiar cu exeplarietate cum se poate distruge sau cum se poate duce în derizoriu celula de bază a societăţii – **familia**. Aceste evenimente expuse reprezintă puterea exemplului dat de dezorganizare a societăţii şi de a le abate conştiinţa de la adevăratele probleme publice care domină şi ar trebui îndreptate în lumea contemporană.

Un alt exemplu este cel prin care se folosesc cuvinte, precum: curvă, ţigan, corupt, pedofil, imperialist, comunist ş.a. care cataloghează o persoană şi o individualizează în mod special în societate, aducându-i-se atingere imaginii acestuia, reputaţiei, demnităţii şi viitorului persoanei care este atinsă de astfel de cuvinte – aceasta reprezintă o tactică de dezinformare prin cuvând, totodată atingerea adusă prin cuvânt care cataloghează persoana respectivă, chiar dacă va încerca să o corecteze, o va urma întreaga viaţă.

Tragem o linie de rezultă celor spuse anterior şi putem ajunge la concluzia conform căreia, chiar dacă ni s-a conferit dreptul la liberă exprimare, chiar dacă televiziunea nu mai este controlată şi supusă îngradirilor de exprimare, este necesar ca mintea noastră să fie bombardată sau să accepte această modalitate de a se face televiziune în prezent? Dar libera exprimare unde îşi găseşte limita, ea fiind un atribut al individului, unde îşi găseşte limita?[153] În prezent răspunsul se află la noi, alegând ce vrem să vedem, să auzim, să citim pe baza conştiinţei noastre şi pe baza a ceea ce ne stimulează din punct de vedere educaţional, intelectual, sportiv, informativ ş.a.

---

controlul parlamentar asupra activităţii lor se reglementează prin lege organică. http://lege5.ro/Gratuit/gq4deojv/constitutia-din-2003 .

[153] Chiar dacă există un organ de control al audio-vizualului, şi anume Consiliul Naţional al Audiovizualului, *abilitat prin Legea audiovizualului nr. 502/2002* cu emiterea licenţelor de radiodifuzare, televiziune şi altele, totodată învestit cu atribuţia de a controla şi supraveghea limbajul care trebuie să fie unul moral, conţinutul emisiilor – în sensul de a nu fi obscene, şi cu atribuţia de a se sesiza şi de a sancţiona încălcările legislaţiei audiovizualului – actualmente mai mult decât permisiv. Pentru detalii a se vedea: http://www.cna.ro/ .

Dreptul la informaţie, garant al democraţiei[154]?

Am arătat în demersul nostru ştiinţific şi am pus în vedere tactici şi metodele de control a societăţii antedecembriste şi postdecembriste. Toate aceste tactici fiindu-ne aduse la cunoştinţă prin dreptul fiecăruia de a fi informat şi de a avea acces la informaţie şi prin mijloacele de comunicare revoluţionare care au dus la dezvoltarea societăţii în ritm alert – actualmente – în trecut ele reprezentând un factor de control al societăţii în general şi al individului în special prin intoxicarea gândirii lor folosind metode de control psihologice, prin metode de control vizuale, auditive şi prin represiunea societăţii – realizându-se astfel „dialogul" cu societatea.

Cu toate acestea, în prezent factorul informaţional a revoluţionat gândirea, percepţia, conştiinţa societăţii române şi a cetăţenilor săi. Fluxul informaţiei de orice fel ne duce cu gândul la evoluţie, progres, însă progresul şi evoluţia trebuiesc înţelese şi interpretate în sensul a aduce beneficii societăţii.

Astăzi suntem dominaţi de influenţele tehnologiei, participăm la „tehnologizarea" societăţii în ansamblul său, ea fiind folosită în uşurarea treburilor de la birou prin computere şi digitalizarea oricărei operaţie pe care o efectuează un angajat, fie el din domeniul privat sau din domeniul public[155]. Scrisorile au fost înlocuite de e-mail pe care îl putem accesa de pe computer or smartphone aflându-ne în contact cu tehnologia şi informaţia constant, chiar în drum de permanentizare de folosire a acestora.

După ce am trecut în revistă toate acestea, intriga noastră este cea potrivit căreia cetăţeanul care are o gândire cristalizată în ceea ce priveşte munca manufacturizată se poate adapta noilor influenţe informaţionale şi tehnologice? o altă întrebare care este necesar a fi adresată: fluxul informaţional împreună cu tehnologia reprezintă un corolar al societăţii? Şi o ultimă intrigă: Societatea în ansamblul ei dezvoltă în prezent o legătură între tehnologie prin tehnologie cu societatea sau între tehnologie şi societate?

Societatea actuală este ca un fulg purtat de un curent pe care o poartă în voia lui şi asupra căruia doar curentul o poate controla pe aceasta. Curentul este tehnologia care este principala sursă de unde cetăţenii îşi pot lua informaţiile.[156]

Astăzi, ca şi în perioada comunistă, se foloseşte *limbajul de lemn,* însă acest limbaj se manifestă sub o influenţă modernistă, cum ar fi: „numai aici poţi vedea ce s-a întâmplat cu vedeta *x*", „nu o să îţi vină să crezi!", „doar aici poţi vedea!" şi exemplele pot continua. Ba chiar pe site-urile de socializare se parctică cenzura imaginilor pentru a atrage cât mai mulţi vizitatori.

În loc de concluzie, toate cele arătate denotă faptul că puterea aparţine poporului sau ar trebui să aparţină poporului? Luînd în considerare ceea ce se afişează la emisiunile TV[157], ceea ce ni se arată pe site-urile de socializare, ceea ce se publică în ziarele mondene, în ziarele prin care ne punem în actualitate

---

[154] Cuvântul *democratic* provine din limba greacă – *demos* înseamnă popor şi *kratos* înseamnă putere – şi semnifică puterea poporului, adică faptul că puterea aparţine poporului. Pentru detalii privind caracterul democratic al statului a se vedea Luminiţa Dragne *Drept constituţional şi instituţii politice,* Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2012, p.p. 55-57.

[155] A se vedea: http://www.anfp.gov.ro/Anunt/Semnatura_electonica_in_relatia_interinstitutionala_cu_ANFP .

[156] Datorită crizei mondiale multe publicaţii şi-au mutat activitatea în domeniul virtual. Pentru a putea avea acces la informaţii este de ajuns a ne abona prin e-mail la newslater-ul publicaţiei respective.

[157] Pentru un exemplu cât se poate de elocvent, a se vedea capitolul „Informaţia în corelaţie cu drepturile inerente persoanei".

informaţiile mondene care domină viaţa socială şi culturală, pe cea a societăţii în particularitatea sa şi statul în ansamblul său care decide în folosul societăţii.

Bibliografie

1. Cezar Stanciu, *Constituţiile României – studii* - Editura Cetatea de scaun, Bucureşti, 2012;
2. Constituţia României;
3. Florian Banu *„România şi „războaiele minţii”,* Editura Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2013;
4. Luminiţa Dragne *Drept constituţional şi instituţii politice,* Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2012;
5. Victor Săhleanu *„Ştiinţa conducerii societăţii - studii-” „Caracteristicile informaţiei”,* Editura Politică, Bucureşti, 1971;
6. Legea audiovizualului nr. 502/2002
7. Legea nr. 544/2001 privind accesul la informaţiile de interes public;
8. Legea nr. 161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenţei în exercitarea demnităţilor publice, a funcţiilor publice şi în mediul de afaceri, prevenirea şi sancţionarea corupţiei
9. http://www.cna.ro/;
10. https://dexonline.ro/ ;
11. http://gazetadebistrita.ro/stiri-bistrita/dusmanul-din-umbra-al-regimului-comunist-masina-de-scris/ ;
12. http://lege5.ro/Gratuit/gq4deojv/constitutia-din-2003 .
13. http://lege5.ro/Gratuit/hezdgobv/legea-nr-161-2003-privind-unele-masuri-pentru-asigurarea-transparentei-in-exercitarea-demnitatilor-publice-a-functiilor-publice-si-in-mediul-de-afaceri-prevenirea-si-sanctionarea-coruptiei ;
14. http://lege5.ro/Gratuit/gmztcnrq/legea-nr-544-2001-privind-liberul-acces-la-informatiile-de-interes-public ;
15. http://www.anfp.gov.ro/Anunt/Semnatura_electonica_in_relatia_interinstitutionala_cu_ANFP.

NEDISCRIMINAREA ÎN SECTORUL PUBLIC. SUNT DISCRIMINATORII FAPTELE CARE ÎNCALCĂ DISPOZIŢIILE LEGALE DIN SECŢIUNEA I, POTRIVIT ORDONANŢEI 137/2000 PRIVIND PREVENIREA ŞI SANCŢIONAREA TUTUROR FORMELOR DE DISCRIMINARE

Iuliana PANĂ[158]

Rezumat. *Scopul prezentei lucrări este să verifice şi să semnaleze dispoziţiile cuprinse în secţiunea I descrisă în Ordonanţa 137/2000, privind egalitatea în activitatea economică şi în materie de angajare, prin definirea conceptelor reglementate de prevenirea şi sancţionarea tuturor formelor de discriminare.*

Cuvinte cheie: discriminare, sector public, egalitate de tratament.

Introducere

Prin prezenta lucrare dorim să identificăm daca dispoziţiile enunţate în articolele 6,7,8 şi 9 din Ordonanţa 137/2000 privind prevenirea şi sancţionarea faptelor tuturor formelor de discriminare sunt întocmai respectate în sectorul public.

1. Conţinut normativ al articolului 2 din Ordonanţa 137/2000

1.1 Aspecte introductive

Potrivit prezentei ordonanţe, discriminarea este definită ca fiind "orice deosebire, excludere, restricţie sau preferinţă, pe bază de rasă, naţionalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, sex, orientare sexuală, vârstă, handicap, boală cronică necontagioasă, infectare HIV, apartenenţă la o categorie defavorizată, precum şi orice alt criteriu care are ca scop sau efect restrângerea, înlăturarea recunoaşterii, folosinţei sau exercitării, în condiţii de egalitate, a drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale sau a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social şi cultural sau în orice alte domenii ale vieţii publice."[159]

Orice acţiune care cuprinde elementele mai sus enunţate şi reprezintă fapte sau acţiuni discriminatorii ale persoanelor se consideră discriminare în înţelesul prezentei ordonanţe.

Potrivit Ordonanţei 137/2000 prevederile, criteriile sau practicile aparent neutre, dezavantajând anumite persoane faţă de alte persoane, sunt discriminatorii.

Excepţia este evidenţiată prin acţiuni care fac referire la criterii sau practici justificate obiectiv de un scop legitim, iar metodele de atingere a acelui scop sunt adecvate şi necesare.

---

[158] Drd., Ministerul Finanţelor Publice

159 . Art 2 din Ordonanţa137/2000 privind prevenirea şi sancţionarea tuturor formelor de discriminare.

"Orice comportament activ ori pasiv care, prin efectele pe care le generează, favorizează sau defavorizează nejustificat ori supune unui tratament injust sau degradant o persoană, un grup de persoane sau o comunitate faţă de alte persoane, grupuri de persoane sau comunităţi atrage răspunderea contravenţională conform prezentei ordonanţe, dacă nu intră sub incidenţa legii penale.

Constituie hărţuire şi se sancţionează contravenţional orice comportament pe criteriu de rasă, naţionalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, gen, orientare sexuală, apartenenţă la o categorie defavorizată, vârstă, handicap, statut de refugiat ori azilant sau orice alt criteriu care duce la crearea unui cadru intimidant, ostil, degradant ori ofensiv.

Orice deosebire, excludere, restricţie sau preferinţă bazată pe două sau mai multe criterii prevăzute în alineatul mai sus exprimat, constituie circumstanţă agravantă la stabilirea răspunderii contravenţionale dacă una sau mai multe dintre componentele acesteia nu intră sub incidenţa legii penale.

Constituie victimizare şi se sancţionează contravenţional conform prezentei ordonanţe, orice tratament advers, venit ca reacţie la o plângere sau acţiune în justiţie cu privire la încălcarea principiului tratamentului egal şi al nediscriminării.

Prevederile prezentei ordonanţe nu pot fi interpretate în sensul restrângerii dreptului la libera exprimare, a dreptului la opinie şi a dreptului la informaţie.

Măsurile luate de autorităţile publice sau de persoanele juridice de drept privat în favoarea unei persoane, unui grup de persoane sau a unei comunităţi, vizând asigurarea dezvoltării lor fireşti şi realizarea efectivă a egalităţii de şanse a acestora în raport cu celelalte persoane, grupuri de persoane sau comunităţi, precum şi măsurile pozitive ce vizează protecţia grupurilor defavorizate, nu constituie discriminare în sensul prezentei ordonanţe.

În înţelesul prezentei ordonanţe, eliminarea tuturor formelor de discriminare se realizează prin:

a) prevenirea oricăror fapte de discriminare, prin instituirea unor măsuri speciale, inclusiv a unor acţiuni afirmative, în vederea protecţiei persoanelor defavorizate care nu se bucură de egalitatea şanselor;

b) mediere prin soluţionarea pe cale amiabilă a conflictelor apărute în urma săvârşirii unor acte/fapte de discriminare;

c) sancţionarea comportamentului discriminatoriu

Comportamentul discriminatoriu atrage răspunderea civilă, contravenţională sau penală, după caz, în condiţiile legii."[160] Totodată Ordonanța 137/2000 reglementează egalitatea în activitatea economică şi în materie de angajare şi profesie, concentrând în conținutul articolelor 6,7,8 şi 9, elemente care ne ajută să înțelegem contravențiile aplicabile situațiilor de ordin discriminatoriu.

ART. 6. Constituie contravenţie, conform prezentei ordonanţe, condiţionarea participării la o activitate economică a unei persoane ori a alegerii sau exercitării libere a unei profesii de apartenenţa a sa la o anumită rasă, naţionalitate, etnie, religie, categorie socială, respectiv de convingerile, de sexul sau orientarea sexuală, de vârsta sau de apartenenţa sa la o categorie defavorizată.

160. *Art 2 din Ordonanța 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare.*

ART. 7. Constituie contravenţie, conform prezentei ordonanţe, discriminarea unei persoane pentru motivul că aparţine unei anumite rase, naţionalităţi, etnii, religii, categorii sociale sau unei categorii defavorizate, respectiv din cauza convingerilor, vârstei, sexului sau orientării sexuale a acesteia, într-un raport de muncă şi protecţie socială, cu excepţia cazurilor prevăzute de lege, manifestată în următoarele domenii:

a) încheierea, suspendarea, modificarea sau încetarea raportului de muncă;

b) stabilirea şi modificarea atribuţiilor de serviciu, locului de muncă sau a salariului;

c) acordarea altor drepturi sociale decât cele reprezentând salariul;

d) formarea, perfecţionarea, reconversia şi promovarea profesională;

e) aplicarea măsurilor disciplinare;

f) dreptul de aderare la sindicat şi accesul la facilităţile acordate de acesta;

g) orice alte condiţii de prestare a muncii, potrivit legislaţiei în vigoare.

ART. 8. Constituie contravenţie, conform prezentei ordonanţe, refuzul unei persoane fizice sau juridice de a angaja în muncă o persoană pentru motivul că aceasta aparţine unei anumite rase, naţionalităţi, etnii, religii, categorii sociale sau unei categorii defavorizate ori din cauza convingerilor, vârstei, sexului sau orientării sexuale a acesteia, cu excepţia cazurilor prevăzute de lege.

Constituie contravenţie, conform prezentei ordonanţe, condiţionarea ocupării unui post prin anunţ sau concurs, lansat de angajator ori de reprezentantul acestuia, de apartenenţa la o anumită rasă, naţionalitate, etnie, religie, categorie socială sau la o categorie defavorizată, de vârsta, de sexul sau orientarea sexuală, respectiv de convingerile candidaţilor, cu excepţia situaţiei prevăzute la art. 2 alin. (9).

Persoanele fizice şi juridice cu atribuţii în medierea şi repartizarea în muncă vor aplica un tratament egal tuturor celor aflaţi în căutarea unui loc de muncă, vor asigura tuturor persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă accesul liber şi egal la consultarea cererii şi ofertei de pe piaţa muncii, la consultanţa cu privire la posibilităţile de ocupare a unui loc de muncă şi de obţinere a unei calificări şi vor refuza sprijinirea cererilor discriminatorii ale angajaţilor. Angajatorii vor asigura confidenţialitatea datelor privitoare la rasa, naţionalitatea, etnia, religia, sexul, orientarea sexuală sau a altor date cu caracter privat care privesc persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă.

ART. 9. Constituie contravenţie, conform prezentei ordonanţe, discriminarea angajaţilor de către angajatori, în raport cu prestaţiile sociale acordate, din cauza apartenenţei angajaţilor la o anumită rasă, naţionalitate, origine etnică, religie, categorie socială sau la o categorie defavorizată ori pe baza vârstei, sexului, orientării sexuale sau convingerilor promovate de ei."[161]

2. Delimitări conceptuale

2.1. Aspecte introductive

Sectorul public dintr-o societate dezvoltată trebuie să asigure respectarea principiilor care ajută la menţinerea nediscriminarii între cetăţenii acestui stat.

Respectarea principiilor care guvernează nediscriminarea are un puternic accept din partea societăţii. Nivelul educaţional contribuie la înţelegerea

161. A se vedea art 6,7,8,9 din Ordonanţa 137/2000 privind prevenirea şi sancţionarea tuturor formelor de discriminare.

necesitătii egalității de tratament având totodată și o influență crescută din partea sindicatelor afiliate sistemului public.

Potrivit literaturii de specialitate achiesăm la opinia doctrinară întâlnită în titlul "Protecția juridică a Drepturilor Omului"[162], unde exprimarea societății şi a democrației înțeleasă de cetățenii statului este reprezentată de egalitatea în drepturi a cetățenilor, de egalitatea în fața legii.

Totodată studiind egalitatea şi echitabilitatea tuturor cetățenilor, analizând opiniile specialiştilor în domeniu putem invedera drepturile fundamentale"(...) de la care nu se poate deroga prin diferitele instrumente internaţionale privind drepturile omului, nici chiar în timp de război sau în cazul altor pericole publice care ar ameninţa viaţa naţiunii."[163]

Analizând conceptul egalității în drepturi a cetățenilor şi evidențiind opinia doctrinară [164] putem evidenţia aspecte ale egalitătii în drepturi, fară ca cei implicați să aibă aceleaşi caracteristici, aceleaşi ideii, aceiaşi educație, dar în conformitate cu litera legii vor avea aceleşi drepturi fără a fi discriminați pentru opțiunile manifestate.

Datorită asemănări dar şi deosebirii remarcabile a celor două principii, respectiv principiul egalității în faţa legii şi principiul egalității în drepturi, putem corobora cu Constituția şi putem semnala necesitatea egalității drepturilor fundamentale garantate în articolul 16 din Constituția Romaniei unde "Cetățenii sunt egali în faţa legii şi a autorităţilor publice, fără privilegii şi fără discriminări "[165]

2.2 Conceptul de discriminare

În conformitate cu definiția enunțată în Wikipedia, enciclopedia liberă: "Discriminarea este acțiunea prin care unele persoane sunt tratate diferit sau lipsite de anumite drepturi în mod nejustificat, pe baza unor considerente neîntemeiate."[166]

Din perspectiva legislației în vigoare[167], prin discriminare se întelege "orice deosebire, excludere, restricţie sau preferinţă, pe bază de rasă, naţionalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, sex, orientare sexuală, vârstă, handicap, boală cronică necontagioasă, infectare HIV, apartenenţă la o categorie defavorizată, precum şi orice alt criteriu care are ca scop sau efect restrângerea, înlăturarea recunoaşterii, folosinţei sau exercitării, în condiţii de egalitate, a drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale sau a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social şi cultural sau în orice alte domenii ale vieţii publice."[168]

Portivit articolului 1 din Directiva 2000/78/CE[169], conceptul de dicriminare este asociat principiului egalității, abordând fenomenul discriminării prin absenţa oricărei forme de discriminare directă sau indirectă.

---

162 . *Mădălina Tomescu, Protecția juridică a drepturilor Omului, Editura Pro Universitaria, Bucureşti 2009, p.13.*
163. *Titus Corlățean, Protecția Europeană şi Internațională a Drepturilor Omului, Editura Universul Juridic, Bucureşti 2012, p 12.*
164. *Mădălina Tomescu, Egalitatea de şanse în administrația publică, Buletin documentar nr. 1/2008, Institutul de studii pentru Ordine Publică, Editura MAI,2008, p 165.*
165. *A se vedea art. 16, alin 1, Constituția Romaniei.*
166. *A se vedea https://ro.wikipedia.org/wiki/Discriminare (15.10.2015)*
167 . *A se vedea art 2 alin 1, Ordonanța 137/2000 privind prevenirea şi sancționarea tuturor formelor de discriminare.*
168. *A se vedea art 2 alin 1, Ordonanța 137/2000 privind prevenirea şi sancționarea tuturor formelor de discriminare.*
169. *Directiva Consiliului 2000/78/CE privind crearea unui cadru general în favoarea tratamentului egal privind ocuparea forţei de muncă şi condiţiilor de muncă.*

Discriminarea directă se produce atunci când o persoană este tratată mai puţin favorabil într-o situaţie similară, faţă de altă persoană.

Discriminarea indirectă se produce atunci când o dispoziţie sau o faptă aparent neutră poate creea un dezavantaj pentru prsoane cu un handicap, cu o anumită orientare sexuală, cu o anumită orientare religioasă cu excepţiile definite în prezenta Directivă.

Excepţiile acceptate sunt cele apărute în situaţia existenţei unui obiectiv legitim şi apare obligativitatea pentru eliminarea dezavantajelor pentru persoanele cu un anume handicap.

3. Nediscriminarea în sectorul public

La prima vedere, analiza nediscriminării poate fi realizată mai mult sau mai puţin în sectorul privat fără a devia în sectorul public, unde instituţiile statului funcţionează în conformitate cu regulamentele şi procedurile implementate şi uzitate de către personalul instituţional.

Datorită situaţiei economice actuale, cetăţenii cer din ce în ce mai apăsat, tansparenţă şi eficacitate în sectorul public exprimând neîncredre şi chiar lipsă a toleranţei în aproape toate situaţiile cu care se confruntă.

Educaţia reprezintă un element imporatant în procesul nediscriminării şi ne ajută la înţelegerea fenomenelor şi a riscurilor apărute în societate care pot favoriza fapte discriminatorii.

Etica şi nediscriminarea reprezintă elemente fundamentale ale educaţiei la toate nivelurile sale, prin implementarea respectului ca fenomen social necesar dezvoltării. Totodată putem privi fenomenul nediscriminării în sectorul public prin asigurarea egalităţii de şanse şi prin implementarea efectivă a principiului egalităţii şi nediscriminării, acceptând că reprezintă o pârghie de dezvoltare a României.

Legea 188/1999, intitulată **Statutul funcţionarilor publici,** defineşte în articolul 3, principiile care stau la baza exercitării funcţiei publice:
a) legalitate, imparţialitate şi obiectivitate;
b) transparenţă;
c) eficienţă şi eficacitate;
d) responsabilitate, în conformitate cu prevederile legale;
e) orientare către cetăţean;
f) stabilitate în exercitarea funcţiei publice;
g)subordonare ierarhică.[170]

Atunci când enunţăm noţiunea de respect putem să amintim şi principiile generale enunţate în **Codul de conduită a funcţionarilor publici:**

"Principiile care guvernează conduita profesională a funcţionarilor publici sunt următoarele:
a) supremaţia Constituţiei şi a legii, principiu conform căruia funcţionarii publici au îndatorirea de a respecta Constituţia şi legile tării;

170. *Articolul 3 din Legea Nr. 188 din 8 decembrie 1999 republicată privind Statutul funcţionarilor publici.*

b) prioritatea interesului public, principiu conform căruia funcţionarii publici au îndatorirea de a considera interesul public mai presus decât interesul personal, în exercitarea funcţiei publice;
c) asigurarea egalităţii de tratament a cetăţenilor în faţa autorităţilor şi instituţiilor publice, principiu conform căruia funcţionarii publici au îndatorirea de a aplica acelaş regim juridic în situaţii identice sau similare;
d) profesionalismul, principiu conform căruia funcţionarii publici au obligaţia de a îndeplini atribuţiile de serviciu cu responsabilitate, competenţă, eficienţă, corectitudine şi conştiinciozitate;
e) imparţialitatea şi independenţa, principiu conform căruia funcţionarii publici sunt obligaţi să aibă o atitudine obiectivă, neutră faţă de orice interes politic, economic, religios sau de altă natură, în exercitarea funcţiei publice;
f) integritatea morală, principiu conform căruia funcţionarilor publici le este interzis să solicite sau să accepte, direct ori indirect, pentru ei sau pentru alţii, vreun avantaj ori beneficiu în considerarea funcţiei publice pe care o deţin, sau să abuzeze în vreun fel de această funcţie;
g) libertatea gândirii şi a exprimării, principiu conform căruia funcţionarii publici pot să-şi exprime şi să-şi fundamenteze opiniile, cu respectarea ordinii de drept şi a bunelor moravuri;
h) cinstea şi corectitudinea, principiu conform căruia în exercitarea funcţiei publice şi în îndeplinirea atribuţiilor de serviciu, funcţionarii publici trebuie să fie de bună-credinţă;
i) deschiderea şi transparenţa, principiu conform căruia activităţile desfăşurate de funcţionarii publici în exercitarea funcţiei lor, sunt publice şi pot fi supuse monitorizării cetăţenilor. "[171]

BIBLIOGRAFIE

1. Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene;
2. Constituția Romaniei, revizuită;
3. Declaraţia Universală a Drepturilor Omului;
4. Directiva Consiliului 2000/78/CE privind crearea unui cadru general în favoarea tratamentului egal privind ocuparea forţei de muncă şi condiţiilor de muncă;
5. Directiva numărul 78 din 2000 de creare a unui cadru general în favoarea egalităţii de tratament în ceea ce priveşte încadrarea în muncă şi ocuparea forţei de muncă;
6. https://ro.wikipedia.org/wiki/Discriminare (15.10.2015);
7. Legea Nr. 188 din 8 decembrie 1999 republicată privind Statutul funcţionarilor publici;
8. Legea Nr. 7/2004 privind Codul de conduită a funcţionarilor publici, republicat în 2007;
9. Mădălina Tomescu, Egalitatea de şanse în administraţia publică, Buletin documentar nr. 1/2008, Institutul de studii pentru Ordine Publică, Editura MAI, 2008;
10. Mădălina Tomescu, Protecția juridică a drepturilor Omului, Editura Pro Universitaria, Bucureşti 2009;
11. Ordonanța 137/2000 privind prevenirea şi sancționarea tuturor formelor de discriminare;
12. Titus Corlățean, Protecția Europeană şi Internațională a Drepturilor Omului, Editura Universul Juridic, București, 2012.

171. *Articolul 3 din Codul de conduită a funcţionarilor publici.*

DISCRIMINAREA LUCRĂTORILOR PE CRITERII RELIGIOASE ŞI DE CREDINŢĂ – PROBLEMĂ ACTUALĂ A UNIUNII EUROPENE, ÎN CONTEXTUL MIGRAŢIEI REFUGIAŢILOR MUSULMANI

Ilie DUMITRU[172]

Abstract: *Directive 2000/78/EC establishing a general framework for equal treatment în employment and occupation is primarily normative act of the European Union which requires to member states to eliminate any direct or indirect discrimination based on religion or belief of any kind.*

Although all Member States have transposed this Directive into the national law system, the social tensions escalated, generating many debates where speakers talks more emphatically about a trend of positive discrimination and favoritism of persons which belong to religious minorities.

Keywords: *discrimination, integration, religion , refugees, Muslims.*

I. Contextul afluxului de musulmani în Europa

Uniunea europeană şi Europa în ansamblul ei se confruntă în acest an (şi, potrivit previziunilor, se va confrunta şi în anii următori) cu o problemă majoră, respectiv afluxul imens de imigranţi proveniţi din două zone geografice aparent fără nicio legătură între ele: Africa (îndeosebi Eritreea, Magreb, Nigeria, Sudan) şi Orientul Mijlociu (în principal Siria, Irak, Afganistan).

Cauza arhivehiculată a acestei migraţii este războiul din Siria[173] şi masacrele comise în regiune de Statul Islamic (ISIS[174]). O astfel de explicaţie nu poate însă fi acceptată decât pentru o parte a acestor imigranţi. Căci în afară de refugiaţii din Siria şi ţările limitrofe, în Europa, de la inceputul anului 2015 şi până în prezent, au năvălit, pe diverse canale, peste jumătate de milion de persoane din state şi zone geografice care nu vreo relaţie cu situaţia din Siria şi cu zona de acţiune a Statului Islamic. Ne referim la cetăţenii care au pătruns (preponderent prin Italia) din Africa (mai ales din Magreb, însă nu numai), dar şi la cei din Pakistan, Iran, Bangladesh etc. (care au patruns în spaţiul Schengen prin Grecia).[175]

Ceea ce uneşte toate aceste categorii este, pe de o parte, dorinţa lor de a ajunge în statele bogate ale Europei şi, pe de altă parte, apartenenţa la religia islamică.[176]

---

[172] Doctorand IOSUD - Academia de Poliţie A.I.Cuza - Bucureşti, avocat – Baroul Bucureşti, ilie.dumitru@gmail.com

[173] Conform Înaltului Comisariat pentru Refugiaţi al ONU, în prezent, numărul total de refugiaţi din Siria depăşşşte 4 milioane, însă cea mai mare parte a lor a emigrat în statele din imediata vecinătate, în special Turcia, LIban şi Iordania. (a se vedea http://www.unhcr.org/559d67d46.html accesat la 05.10.2015). După alte surse, numărul total de persoane care şi-au părăsit locuinţele de la declanşarea razboiului în această ţară în 2011 depăşeşte 9 milioane. (a se vedea http://syrianrefugees.eu/ - accesat la 05.10.2015)

[174] Vom folosi în această lucrare abrevierea ISIS pentru a ne referi la Statul Islamic din Irak şi Siria, pe scurt, Statul Islamic.

[175] Pentru o imagine exactă asupra originii imigranţilor şi a traseelor de acces în Uniunea Europeană, a se vedea graficul simplificat anexat la finalul acestei lucrări, preluat de la http://data.unhcr.org/mediterranean/regional.php (accesat la 05.10.2015)

[176] Precizăm aici că o parte din aceşti refugiaţii sunt şi de alte religii decât cea musulmană (spre exemplu, o parte din cei veniţi din Siria sunt creştini), însă procentul este infim, raportat la intregul aflux de imigranţi.

Confom estimărilor Înaltului Comisariat pentru Refugiaţi al ONU, până anul viitor în Europa vor ajunge 1,4 milioane de refugiaţi.[177]

Această «invazie musulmană» care a atins cote deosebit de mari în acest an şi a reuşit să pună în dificultate organismele europene, bulversând chiar relaţiile dintre statele membre ale Uniunii Europene, trebuie observată din mai multe perspective.

1. Există, inainte de orice, o **dimensiune socială** a acestui fenomen. Asistăm la o deplasare de populaţie dinspre ţări sărace (sau în care războaiele au dus la pierderea locuinţelor, a locurilor de muncă, la destrămarea familiilor), către ţările bogate, cu un nivel de trai ridicat şi cu un sistem de protecţie socială avansat. Ne referim aici la Germania, Marea Britanie, Franţa, Suedia, Danemarca.

Asigurarea existenţei materiale, a hranei, şi satisfacerea nevoii de siguranţă sunt cauze primare ale migraţiei.[178] Din această perspectivă fenomenul migraţiei din cauze sociale nu este o provocare nouă pentru Europa şi cu atât mai puţin pentru Uniunea Europeană.

Chiar după al doilea război mondial, Europa s-a transformat dintr-o sursă de emigraţie într-o zonă de imigraţie. Dezvoltarea economică accelerată a Europei de Vest a generat o lipsă a forţei de muncă, în special a celei necalificate. Cele două mari motoare ale economiei Europei, Germania şi Franţa, au luat măsuri pentru atragerea de forţă de muncă.

Germania Federală s-a orientat către Turcia[179], cu care a semnat în anul 1961 un acord privind forţa de muncă. Deşi a inceput lent procesul de migraţie al cetăţenilor turci în R.F.G., după semnarea Acordului de asociere dintre Turcia şi Comunitatea Europeană în 1963[180], acesta s-a accelerat semnificativ, iar în scurt timp s-au resimţit schimbări demografice pe harta Germaniei[181], unde trăiesc în prezent aproape 4 milioane de turci.

De cealaltă parte, Franţa a mizat pe afluxul de populaţie din fostele sale colonii africane, în special din Algeria, Maroc şi Tunisia. Prin acordurile de la Evian, semnate între Franţa şi Algeria[182], s-a instituit un regim privilegiat pentru algerieni, care puteau să se stabilească în Franţa, primind în mod automat un certificat de rezidenţă.[183]

---

[177] http://www.france24.com/en/20151001-unhcr-expects-more-refugees-migrants-arrive-europe-2015-2016 accesat la 05.10.2015

[178] Pentru o analiză detaliată, a se vedea Louis Dollot, *Les migrations humaines,* Presse universitaires de France, Paris, 1970, pag.6 şi următoarele, unde autorul exemplifică şi cu alte fenomene sociale care au generat migraţii în masă: persecuţiile politice în Grecia antică, urmărirea susţinătorilor Vechiului Regim în timpul Revoluţiei franceze şi altele.

[179] Iniţial, Germania a fost interesată să atragă muncitori din diverse ţări mediteraneene (cum dealtfel s-a şi întâmplat într-o oarecare măsură cu mulţi italieni) sau chiar din Germania Democrată, cu care nu aveau diferenţe socio-culturale atât de mari. Însă SUA, principalul finanţator al dezvoltării economice a Europei de Vest prin aplicarea Planului Marshall, au cerut Germaniei, din raţiuni geopolitice, să fie aduşi turci. Turcia era şi membră NATO din 1952 şi constituia flancul sudic al acestei alianţe, iar în condiţiile în care Războiul rece tindea să exacerbeze, SUA aveau nevoie de o Turcie stabilă şi prosperă.

[180] Schimbul de instrumente de ratificare a Acordului de asociere între Comunitatea Economică Europeană şi Turcia, semnat la Ankara la 12 septembrie 1963, a avut loc la 28 octombrie 1964, la Bruxelles. Acordul a intrat în vigoare, în conformitate cu articolul 32 din acesta, la 1 decembrie 1964. Pentru textul integral al Acordului, a se vedea http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:21964A1229%2801%29

[181] Potrivit recensământului din 2011, turcii sunt cel mai numeros grup etnic din Germania, cu o cotă de 24,4% din totalul minorităţilor, urmaţi de italieni, cu 7,9%. A se vedea https://www.destatis.de/EN/PressServices/Press/pr/2014/04/PE14_135_121.html (accesată la 10.10.2015)

[182] Acordurile de la Evian au pus capăt războiului din Algeria, care a avut ca rezultat obţinerea independenţei ţării, la 5 iulie 1962, faţă de Franţa, a cărei colonie era din anul 1830.

[183] Pentru dezvoltări, a se vedea Pierre Rodière, *Droit social de l`Union Européenne,* LGDJ, Paris, 2008, pag.187

În ciuda acestor experienţe istorice, acum, în 2015, numărul imens de oameni, în continuă creştere, este adevărata problemă. Această masă enormă de imigranţi determină o escaladare proporţională a riscurilor : criminalitate, boli, xenofobie, schimbări demografice şi cu impact economic, social şi cultural.

2. Există, în egală măsură, şi o **dimensiune economică** a problemei. În contextul în care acest million şi jumatate de musulmani pătrunşi în ţările Uniunii Europene au nevoie de locuinţe, hrană, îmbracaminte etc., este evident că Uniunea şi statele membre afectate de fenomen vor trebui să facă un efort economic major.[184]

De asemenea un impact semnificativ se va resimţi şi ca urmare a presiunii pe care o vor pune pe piaţa muncii toţi aceşti imigranţi, mai ales dacă avem în vedere că cei mai mulţi dintre ei sunt tineri, cu putere şi dorinţă de a munci, cu pregătire profesională (uneori chiar cu înaltă calificare).

S-au exprimat deja opinii în sensul că această nedorită criză se poate transforma într-o oportunitate atât pentru imigranţi, cât şi pentru UE, invocându-se dorinţa celor dintâi de a avea o viaţă mai bună şi nevoia celor din urmă de a compensa îmbătrânirea populaţiei şi de a obţine o forţă de muncă ieftină.[185]

Sigur că acestea sunt realităţi economice de necontestat, însă o astfel de soluţie "bilaterală", care ia în calcul numai dorinţa unora şi nevoia celorlalţi, are neajunsul că nu ţine cont de întreg contextul european. Fără a intra acum şi aici în detalii, avem în vedere că Germania este stat membru al Uniunii Europene şi trebuie să respecte legislaţia UE privitoare, pe de o parte, la forţa de muncă provenită din ţări non-UE, şi pe de altă parte la dreptul la azil şi condiţiile în care se poate acorda statut de refugiat unui cetăţean non-UE.

În plus, nu trebuie să omitem nici faptul că Germania, ca şi alte state membre[186] au avut în vigoare până la 1 ianuarie 2014 restricţii de angajare pentru lucrătorii veniţi chiar din state membre UE, în principal România şi Bulgaria.[187]

Deşi mulţi imigranţi (mai ales sirieni) au o pregătire profesională, alţii sunt complet necalificaţi, iar circa 20% sunt pur şi simplu analfabeţi.

Aceasta înseamnă că mai mult de un sfert din ei vor avea nevoie de asistenţă socială, iar acest fapt care va pune presiune pe bugetul stat care îi primeşte, chiar dacă aceste cheltuieli vor fi ulterior compensate din bugetul Uniunii Europene.

Chiar ministrul muncii din Germania, Andrea Nahles, a estimat că numărul imigranţilor beneficiari de ajutoare sociale în acest stat UE ar putea ajunge până la sfârşitul anului 2015 la circa 460.000.[188]

În ciuda acestor costuri previzibile, iniţial, cancelarul german Angela Merkel s-a declarat în favoarea primirii refugiaţilor “sirieni” în Germania. Această poziţie

---

[184] Pentru reglementări şi niveluri de protecţie socială în Germania, Spania, Belgia, Italia şi Marea Britanie, a se vedea Colectivul Editurii Francis Lefebvre, *S`Implanter dans l`Union européenne,* Levallois, 2004.

[185] A se vedea Conf.univ.dr. Aura Socol, *Imigranţii, o provocare şi o oportunitate în acelaşi timp pentru Europa,* pe http://www.contributors.ro/economie/imigrantii-o-provocare-si-o-oportunitate-in-acelasi-timp-pentru-europa/ (accesat la 10.10.2015)

[186] Austria, Belgia, Franţa, Germania, Luxemburg, Malta, Marea Britanie, Olanda şi Spania.

[187] Majoritatea acestor state au avut instituite restricţii pe piaţa muncii pentru lucrătorii din România şi Bulgaria numai în domeniile economice în care aveau surplus de personal. Pentru zonele de activitate economică în care inregistrau un deficit de forţă de muncă, au permis angajarea de lucrători din aceste noi ţări membre. Acesta este şi motivul pentru care

[188] Sursa: http://www.gandul.info/international/adevaratul-motiv-pentru-care-germania-accepta-atat-de-multi-imigranti-14707970 accesat la 10.10.2015

avea la bază estimări ale guvernului de la Berlin care arătau că din cauza îmbătrânirii populaţiei şi a natalităţii reduse, forţa de muncă activă a Germaniei va scădea cu şase milioane de persoane la orizontul anului 2030.

Cu alte cuvinte, insuficienţa forţei de muncă a determinat Germania să îşi arate iniţial disponibilitatea primirii de refugiaţi.

Schimbarea de poziţie s-a produs în momentul în care a devenit evident că fluxul de populaţie musulmană care dorea să ajungă în Germania şi celelalte state europene cu nivel ridicat de trai este mult mai mare decât acest deficit de populaţie şi de forţă de muncă.[189]

3. În fine, din acest tablou al problematicii migraţiei musulmane spre Europa anului 2015 nu trebuie pierdută din vedere **dimensiunea juridică.**

Interesează, în principal, două acte juridice cu o valoare esenţială pentru Uniunea Europeană, ambele ajunse într-o stare de inaplicabilitate parţială, în ciuda caracterului lor obligatoriu, asumat de statele semnatare : Acordul Schengen şi Regulile Dublin.

Numărul imens al refugiaţilor intraţi în Uniunea Europeană într-un interval de timp foarte scurt a dus *la încetarea de facto a aplicării de către unele ţări membre a Acordului Schengen.*

Mai întâi Austria a reintrodus controlul trenurilor şi camioanelor la graniţa cu Ungaria. Apoi, începând cu 12 septembrie 2015, Germania a reluat "provizoriu" controalele la frontieră, suspendând astfel libera circulaţie prevăzută în Spaţiul Schengen. Imediat ulterior, şi Cehia a anunţat aceeaşi măsură.

Toate acestea s-au produs în condiţiile în care Acordul Schengen semnat în 1985 de 6 state membre şi la care ulterior au aderat şi altele, a fost încorporat în cadrul legislativ al Uniunii Europene prin Tratatul de la Amsterdam din 1987, find astfel aplicabil în toate ţările membre UE, cu excepţia României, Bulgariei şi Ciprului.

Spaţiul Schengen reprezintă un teritoriu în care este garantată libera circulaţie a persoanelor.[190] Statele semnatare ale acordului au desfiinţat toate frontierele interne, în locul acestora existând o singură frontieră externă.[191]

Şi în ciuda acestui fapt, aşa cum am arătat şi mai sus, aceste obligaţii juridice asumate de state au încetat a mai fi respectate odată cu escaladarea numărului de refugiaţi musulmani care se deplasau spre centrul Europei, în special Germania, Franţa, Austria, Danemarca.

---

[189] În prezent, statele membre UE către care s-au îndreptat cei mai mulţi refugiaţi, în special Germania, pun presiune în organismele decizionale ale Uniunii, pentru ca o parte din refugiaţi să fie preluate de celelalte state membre care nu au reprezentat o ţintă pentru imigranţi.

Dată fiind proporţia mare de analfabeţi şi persoane fără pregătire din rândul refugiaţilor (care nu pot avea niciun aport la dezvoltarea ecpnomică a unei ţări ci, dimpotrivă, vor necesita mari costuri sociale) , unele state membre vizate de o eventuală redistribuire şi impunere a unor cote obligatorii de refugiaţi au votat împotriva acestor măsuri.

Polonia, spre exemplu, (deşi în final nu a votat impotrivă în Consiliul JAI în care s-a luat decizia finală), a fost chiar explicită când a declarat că poate lua în discuţie primirea de refugiaţi dar cu unele condiţii, iar printre acestea era şi participarea la trierea celor care vor fi primiţi pe teritoriul său. Ţinem să subliniem cu acest prilej, (în sens apreciativ pentru guvernul polonez) şi faptul că o a doua condiţie pusă de Polonia se referea la „separarea imigranţilor economici de refugiaţii îndreptăţiţi să primească azil". Pentru detalii, a se vedea, spre exemplu, http://www.agerpres.ro/externe/2015/09/13/polonia-a-transmis-ue-conditiile-pe-care-le-pune-pentru-a-accepta-mai-multi-refugiati-prin-cote-voluntare-23-48-42 (accesat la 10.10.2015).

România, din păcate, s-a mulţumit să voteze impotrivă (alături de Ungaria, Cehia şi Slovacia), neavând acest privilegiu pe care îl are Polonia, care va putea să participe la verificarea refugiaţilor şi să îi refuze pe unii dintre cei propuşi.

[190] Despre drepturile resortisanţilor ţărilor terţe admişi într-un stat membru, a se vedea şi Louis Dubouis şi Claude Blumann, *Droit matériel de l`*Union européenne, editia a 4a, Ed. Montchrestien, Paris, 2006, pag. 60

[191] Pentru detalii a se vedea http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=uriserv:l33020 accesat la 10.10.2015

Mai mult decât atât, în ultima perioadă s-au făcut auzite şi luări de poziţii foarte ferme în sensul încetării aplicării pe mai departe a Acordurilor Schengen.

Fostul Preşedinte al Franţei, Nicholas Sarkozy, a cerut revizuirea acestora arătând că „trebuie să se poată sancţiona, suspenda sau exclude din Schengen un stat deficitar, aşa cum poate fi sancţionat şi un stat din zona euro care nu îşi îndeplineşte obligaţiile", ameninţând că „dacă voi constata că în urmatoarele 12 luni nu există un progres serios în această direcţie, atunci Franţa îşi va suspenda participarea la acordurile Schengen."[192]

Astfel de opinii nu doar că nu sunt singulare, dar sondajele efectuate în ultimul an au arătat că 67% dintre francezi doresc reintroducerea controalelor la graniţe. 63% dintre britanici au avut aceeaşi opinie, chiar dacă Marea Britanie nu e în Schengen. Pentru eliminarea Acordului Schengen s-au pronunţat şi 56% dintre italieni şi 53% dintre germani.[193]

Statele care au reintrodus controalele la frontiere şi-au motivat juridic această măsură invocând art. 23 din Codul Frontierelor Schengen[194], care prevede că în cazul unei ameninţări grave la adresa ordinii publice sau a siguranţei interne, statele din spaţiul Schengen pot, în mod excepţional, să reintroducă controlul la frontierele lor interne pe o perioadă de maximum 30 de zile sau pe durata presupusă a ameninţării serioase.[195]

Evident că aceste dispoziţii din Acord servesc doar ca scuză pentru statele în culpă căci, oricum, acestea au "omis" să respecte procedura care trebuia urmată într-o astfel de situaţie.[196]

În ceea ce priveşte Regulile de la Dublin sau Regulamentul Dublin II[197], şi el a fost încălcat de multe state membre UE.

---

[192] Chiar dacă această din urmă declaraţie este din anul 2012, când Sarkozy se afla în campanie electorala pentru realegerea sa ca Preşedinte al Franţei, el şi-a reafirmat această opinie şi în 2015. La fel a făcut şi Jean Marie Le Pen, liderul partidului Frontul Naţional, de extremă dreaptă din Franţa, inclusiv în ianuarie 2015, după atentatul din redacţia revistei Charlie Hebdo, când a cerut Preşedintelui François Hollande să suspende Acordul Schengen. A se vedea http://www.lexpress.fr/actualites/1/actualite/charlie-hebdo-l-etau-se-resserre-sur-les-suspects-en-direct_1639014.html (accesat la 10.10.2015), iar pentru o analiză juridică detaliată asupra atentatului din 8 ianuarie 2015 din Paris, a se vedea lucrarea noastră, drd. Ilie Dumitru, *Despre limitele libertăţii de exprimare,* prezentată în cadrul Conferinţei ştiinţifice a şcolilor doctorale, organizată de Acedemia de Poliţie A.I. Cuza – Bucureşti, în iunie 2015, şi publicată în Studii de securitate publică, vol.4, Ediţie Specială, Editura Sitech Craiova, 2015, pag.296-307.

[193] Conform http://www.euractiv.ro/extern/To-Schengen-or-not-to-Schengen-1260 accesat la 10.10.2015

[194] Codul Comunitar asupra regulilor ce stau la baza liberei circulaţii a persoanelor peste frontiere (Codul Frontierelor Schengen) a fost adoptat prin Regulamentul CE nr. 562/2006 al Parlamentului European şi al Consiliului din 15 martie 2006

[195] Textul integral poate fi citit aici:
http://www.schengen.mira.gov.ro/Documente/utile/catutil/codul%20frontierelor%20schengen.pdf

[196] Art.24 din Codul Frontierelor Schengen prevede că la reintroducerea acestor controale, celelalte ţări ale UE care fac parte din spaţiul Schengen şi Comisia Europeană trebuie informate fără întârziere şi fiindu-le furnizate o serie de informaţii.

Informaţiile menţionate, precum şi orice aviz al Comisiei sau al unui stat membru fac obiectul unor consultări, inclusiv, atunci când este cazul, al unor reuniuni comune, între statul membru care preconizează reintroducerea controlului la frontierele interne, celelalte state membre, în special cele afectate în mod direct de aceste măsuri, şi Comisie, în vederea organizării, atunci când este cazul, a unei cooperări reciproce între statele membre şi a examinării proporţionalităţii măsurilor în raport cu evenimentele aflate la originea reintroducerii controlului la frontiere, precum şi cu ameninţările la adresa ordinii publice sau a securităţii interne.

Aceste consultări trebuia să aibă loc, conform alin.5 al art. 24 din Cod, "cu cel puţin zece zile înainte de data preconizată pentru reintroducerea controlului la frontiere ".

Conform art. 25 din acelaţi Cod, "atunci când, într-un stat membru, o ameninţare gravă la adresa ordinii publice sau a securităţii interne necesită o acţiune imediată, statul membru în cauză poate, în mod excepţional, reintroduce imediat, controlul la frontierele interne, pentru o perioadă limitată de maximum zece zile. " Această perioadă poate fi prelungită cu alte perioade de maximum 20 de zile şi nu poate depasi în total două luni.

[197] Sub această sintagmă se înţelege Regulamentul (CE) nr. 343/2003 al Consiliului din 18 februarie 2003 de stabilire a criteriilor şi mecanismelor de determinare a statului membru responsabil de examinarea unei cereri de azil prezentate într-unul dintre statele membre de către un resortisant al unei ţări terţe. Acesta înlocuieşte Convenţia de la Dublin din 1990 care stabilea criteriile privind ţările competente pentru a prelucra o cerere de azil. Pentru o sinteză a sa, a se vedea http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=uriserv:l33153 (accesat la 10.10.2015).

Acest Regulament consacră principiul conform căruia un singur stat membru este responsabil de examinarea unei cereri de azil, şi acela este statul în care solicitantul de azil a pătruns ilegal prima dată. Scopul acestei reglementări este evitarea situaţiilor în care solicitanţii de azil sunt trimişi dintr-o ţară în alta, dar şi de a se evita abuzarea de acest sistem prin introducerea mai multor cereri de azil de către o singură persoană.

Regulamentul a fost încălcat masiv de Grecia, de Italia, Ungaria, Austria etc. Şi Germania a încălcat la rândul ei regulile Dublin fiindcă a primit fără limitări pe teritoriul ei refugiaţi şi solicitanţi de azil care au traversat anterior mai multe alte state membre UE.

Şi mai grav de atât este că prin decizia luată în chiar întrunirea extraordinară a Consiliului JAI din 22 septembrie 2015[198] au fost ignorate obligaţiile statelor membre impuse prin Regulamentul Dublin II şi s-a decis atribuirea unor „cote obligatorii" de refugiaţi pentru fiecare stat membru.

4. Perspectiva **politică şi geopolitică** asupra cauzelor migraţiei musulmane este şi ea cel puţin la fel de interesantă.

4.1. Turcia a început să bombardeze zone din Siria şi Irak şi sunt suspiciuni că sub pretextul bombardării ISIS ea de fapt bombardează zone locuite de minoritatea kurdă.

4.2. Rusia bombardează teritoriul ISIS şi este bănuită şi acuzată de puterile occidentale (în frunte cu SUA) că privilegiază zonele cu prezenţă puternică a opoziţiei faţă de regimul Bashar al-Assad.

4.3. SUA a imprimat NATO principiul neintervenţiei terestre împotriva statului islamic, deşi experţii militari şi nu numai par să fie în consens că doar cu intervenţie aeriană ISIS nu va putea fi eradicat, cunoscută fiind interferenţa militarilor şi miliţiilor acestei formaţiuni cu populaţia locală, astfel că fără intervenţie terestră conflictul nu poate fi stins, pacea nu poate fi instalată şi exodul nu poate fi oprit.

Să ne amintim însă că SUA au intervenit în 1990 în Golf, în fruntea unei coaliţii multinaţionale, împotriva lui Saddam Hussein care invadase Kuweitul. Rezultatele acelei intervenţii militare sunt azi larg contestate şi din cauza situaţiei create după "eliberarea" poporului irakian de sub dictatura lui Saddam, Irakul este azi una din sursele de emigranţi.

Aceleaşi SUA au atras o nouă coaliţie de state în războiul din Afganistan, declanşat pentru prinderea unei persoane, liderul Al-Quaida, Osama bin Laden. Iar astazi afganii sunt şi ei o parte a fluxului musulman migrator spre Europa. !

Acum însă, când e vorba de un război contra umanităţii, declanşat de autointitulatul Stat Islamic, despre distrugeri dovedite ale patrimoniului cultural şi istoric al umanităţii (patrimoniul UNESCO), când ar trebui să fie vorba şi de apărarea minorităţii creştine din zona de conflict, tocmai acum SUA şi aceleaşi ţări foste aliate adoptă o prudenţă exagerată.

4.4. Franţa s-a manifestat ca un campion al principialităţii politice nelivrând Rusiei cele 2 fregate de peste 1 miliard de euro, pe motivul amestecului

[198] Potrivit paginii web oficiale a Consiliului Uniunii Europene, mecanismul se va aplica pentru 120 000 de persoane care au în mod clar nevoie de protecţie internaţională şi care au sosit sau sosesc pe teritoriul Italiei şi Greciei începând cu şase luni înainte de intrarea în vigoare până la doi ani de la intrarea în vigoare. A se vedea http://www.consilium.europa.eu/ro/meetings/jha/2015/09/22/ accesată la 10.10.2015.

în treburile interne ale Ukrainei. Fregatele au fost livrate Egiptului, unde actualul regim al Preşedintelui Abdel Fattah al-Sissi şi-a lichidat literalmente întreaga opoziţie, la propriu, prin condamnări la moarte !

4.5. Arabia Saudită este vizitată chiar în aceste zile de octombrie 2015 de Primul ministru francez, care se află în fruntea unei delegaţii economice de peste 100 de companii. Arabia Saudită este cea care finanţează şi cumpărarea de către Egipt a celor două fregate (nelivrate Rusiei din motive ”principiale”). Cu aceastp vizită Franţa a obţinut contracte de circa 10 miliarde de euro, cu preponderenţă echipamente militare.

În acest context, Primul ministru francez a ”omis” să mai ridice problema respectării drepturilor omului în Arabia Saudită, unde regimul aflat la conducere a organizat numai în acest an peste 30 de execuţii publice. În unele cazuri execuţia este urmată de răstignirea pe cruce a corpului celui executat.

Aceleaşi ţări care au fost intransigente faţă de dictaturile reale ale lui Saddam, Gaddafi, Al-Assad (şi până nu demult şi Ahmadinejad, ex-preşedintele Iranului) se dovedesc foarte conciliante cu Arabia Saudită, ţară care, ca şi Iranul şi Turcia, este un fator cheie în soluţionarea crizei dezastruoase din Siria.

4.6. Prin intervenţiile precedente, care s-au dovedit neinspirate, SUA, NATO şi UE poartă o răspundere pentru destabilizarea zonei, eşecurile în Irak, Afganistan, Libia fiind din ce în ce mai evidente şi recunoscute.

Aceste erori geopolitice sunt şi ele un factor important de geneză a acualului fenomen migrator.

Să reţinem şi dinamica mai specială atunci când au fost iniţiate şi declanşate acţiunile la care ne referim. Rolul de iniţiator şi de lider incontestabil l-au avut SUA; acum, când a apărut fenomenul de mare amploare (exodul refugiaţilor rezultat din conflict) politologii şi ideologii americani vorbesc de o problemă ”europeană”, iar la rândul ei Europa, depăşită de fenomen, caută ”soluţia” cotelor obligatorii pentru a dispersa efectele provocate de cauzele pe care l-am expus mai sus.

4.7. Unele puteri occidentale, indeosebi SUA şi Franţa, au o adevărată ”fixaţie” politică în raport cu al-Assad şi regimul său. Poziţia Rusiei este considerată de mulţi analişti mai realistă, regimul lui Bashar al-Assad, fără indoială dictatorial, putând juca un rol important împotriva unui inamic şi mai atroce, cu ideologie medievală, reprezentat de ISIS. Acelaşi regim poate avea o contribuţie semnificativă în rezolvarea crizei şi în stoparea exodului propriei populaţii.

Acum, puterile occidentale citate lasă impresia că acordă mai multă importanţă dărâmării lui Bashar decât eradicării definitive a ISIS. Analiştii se intreabă deasemenea dacă pentru aceste puteri sunt mai importante interesele geopolitice, respectiv slăbirea influenţei Rusiei în zonă (care are bază militară în Siria), decât grija lor pentru drepturile şi libertăţile poporului sirian, mai ales în comparaţie cu atitudinea aceloraşi puteri faţă de regimul saudit şi drepturile şi libertăţile poporului saudit.

Această geopolitică cu două măsuri s-a constituit şi ea într-o sursă de instabilitate într-o zonă în care de la instabilitate la conflict nu e decât un pas, şi acela foarte mic.

II. Riscuri de discriminare şi islamofobie

Riscurile de discriminare şi de manifestări islamofobe la adresa refugiaţilor musulmani sunt majore în mai toate statele Uniunii Europene. Chiar şi în cele cu un nivel de trai ridicat şi în care deja există de mai multe decenii o comunitate musulmană (şi ne referim în primul rând la Franţa şi Germania), o mare parte a populaţiei şi a liderilor politici sunt împotriva primirii acestora pe teritoriul statelor respective.

O explicaţie ar putea fi găsită în experienţa acestor ţări avută cu populaţia musulmană primită pe teritoriul lor în anii `60-`70 ai secolului trecut şi despre care am vorbit mai sus, în primul capitol al lucrării. Nici turcii din Germania şi nici algerienii şi ceilalţi magrebieni din Franţa nu s-au integrat în societatea germană, respectiv franceză.

Nu doar turcii emigraţi în Germania, ci şi cei născuţi acolo reprezinta o problema pentru autorităţi prin **refuzul** lor de a se integra. Practic, nu există locuinţă a etnicilor turci în care să nu se vizioneze canalele TV turceşti. Se întâlnesc regulat la moschee, iar cei mai mulţi frecventează cafenelele, frizerii, magazine care aparţin membrilor comunităţii turce.

În privinţa religiei, prima generaţie de turci ajunşi în Germania practica Islamul într-un mod defensiv şi aproape invizibil, conştientizând că se află pe un teritoriu străin, potrivnic. Pentru cea de-a doua generaţie însă, Islamul reprezintă o modalitate de a da sens vieţii personale, iar prin aceste practici religioase trei milioane de turci au ajuns să fie percepuţi ca trei milioane de musulmani.

În acelaşi mod şi Franţa a eşuat în încercarea de a integra magrebienii în societatea occidentală. În prezent, în mai toate oraşele franceze sunt cartiere întregi locuite în exclusivitate de populaţie musulmană, care practic trăiesc în afara culturii franceze, după reguli proprii.

Din cauza educaţiei precare şi a promiscuităţii în care trăiau magrebienii nou veniţi în oraşele franceze, populaţia majoritară a părăsit cartierele în care se stabileau aceştia. Cu timpul, în aceste zone preţurile apartamentelor au scăzut, au ajuns a fi locuite doar de magrebieni şi alţi musulmani, autoizolându-se.

Imposibilitatea integrării musulmanilor în societatea şi cultura franceză fuseră anticipate de generalul de Gaulle, care spunea[199]: "Voi credeţi că populaţia franceză poate să absoarbă zece milioane de musulmani, care mâine vor fi douazeci şi poimâine cine mai ştie câţi?!

Dacă îi vom considera francezi pe toţi arabii şi berberii din Algeria, cum vom evita ca ei să vină şi să se instaleze în Franţa, unde standardul de viaţă este cu mult mai ridicat?! Satul meu nu se va mai chema Colombey-les-Deux-Eglises, ci Colombey-les-Deux-Mosques !"[200]

Decizia Franţei a fost contrară dorinţei lui de Gaulle. De altfel, întreaga Europă a oferit musulmanilor toate drepturile, de la libertatea de a-şi construi moschei până la aceea de a accede în funcţii publice. În ciuda tuturor acestor eforturi, nu s-a reuşit integrarea musulmanilor în societatea franceză.

---

[199] Benjamin Stora, *Le Transfert d'une mémoire*, Ed. La Découverte, Paris, 1999, preluat de pe http://archives-lepost.huffingtonpost.fr/article/2010/11/09/2298219_et-si-on-rappelait-ce-que-de-gaulle-disait-des-juifs-des-arabes-et-des-noirs.html

[200] Un joc de cuvinte în franceză. În traducere liberă, «Colombey-două-biserici» şi «Colombey-două-moschei»

Aceeaşi problemă o are şi Marea Britanie, unde chiar Premierul David Cameron a declarat eşecul eforturilor de integrare a musulmanilor.[201]

Şi în Europa Centrală şi de Est tabloul este cvasiidentic.

După ce iniţial Slovacia a transmis UE că va accepta doar creştini atunci când va primi refugiaţi sirieni, în conformitate cu mecanismul de distribuire a imigranţilor, ulterior, ministrul slovac de externe, Miroslav Lajcak, şi-a nuanţat poziţia arătând că Slovacia va accepta şi musulmani, religia reprezentând doar un motiv de intregrare într-un grad mai mare, dar nu un filtru.[202]

Şi în Cehia, unde practic nu există musulmani, luările de poziţie islamofobe sunt în creştere.

Deopotrivă, discursuri islamofobe se fac auzite chiar şi în ţările de tranzit, acolo unde imigranţii nici nu au de gând să rămână, fiind doar în trecere spre ţările bogate ale Europei.

Nu trebuie să omitem nici tendinţele demografice, care într-o mare măsură sunt direct influenţate de religia şi cultura musulmană. Iar aici, conform tuturor previziunilor sociologice, tendinţa este ireversibilă iar islamizarea Europei este un proces la care asistăm noi înşine.

Musulmanii, au o creştere demografică de opt copii pe cuplu, faţă de cei doi a francezilor şi mai puţin de doi în mai toate celelalte state europene, inclusiv în România. Peste circa 30 de ani jumătate din populaţia Franţei va fi musulmană şi în cel mult 50 de ani vor fi majoritari inclusiv din punct de vedere electoral. Prin urmare, cei care consideră fanteziste declaraţiile unor lideri islamici care susţin că luptă pentru ca Franţa să devina un stat islamic sunt în eroare. Practic, musulmanii nici nu au de dus o lupta propriu zisă, ci e de ajuns să continue să faca 7-9 copii per familie.[203]

Şi în ciuda acestei imagini sumbre, Europa, deşi invadată de practicanţi ai unei religii cu practici deloc conforme cu mentalităţile europenilor, cu drepturile şi libertăţile recunoscute şi apărate în lumea occidentală, trebuie să rămână consecventă valorilor care au consacrat-o, inculzând aici şi nediscriminarea, inclusiv cea pe criterii religioase.

În fine, dacă la toate acestea mai adăugăm şi numărul mare de tineri europeni care de bunăvoie pleacă să se înroleze în trupele ISIS, vom avea o imagine şi mai clară asupra situaţiei în care se află UE în momentul de faţă.

Voluntarii sunt în majoritatea lor tineri iar atracţia care o reprezintă pentru ei Statul Islamic este cauzată în cea mai mare parte de o altă mare problemă a Europei actuale, de care se vorbeşte din ce în ce mai des, şi anume „eşecul multiculturalismului”[204]. După ce li s-a spus să-şi păstreze identitatea, imigranţii

---

[201] El a explicat că o ţară cu adevărat liberală „crede în unele valori şi le apără activ (...) Le spune cetăţenilor săi: asta este ceea ce ne defineşte ca societate", conform www.adevarul.ro/international/in-lume/integrarea-musulmanilor-marea-britanie-esuat-1_50b9fb4c7c42d5a663adc5e5/index.html accesat la 10.10.2015

[202] Conform http://www.mediafax.ro/externe/criza-imigrantilor-ministrul-slovac-de-externe-la-bucuresti-daca-nu-oprim-fluxul-de-migranti-vor-exista-consecinte-grave-foto-14698010 accesat la 10.10.2015

[203] La folosirea acestei arme demografice au fost îndemnaţi musulmanii de mai toţi liderii lor. E de amintit aici o declaraţie a lui Houari Boumédienne, preşedintele Algeriei, care în 1974 spunea:*„Într-o bună zi, milioane de oameni vor părăsi emisfera sudică pentru a invada emisfera nordică. Şi în mod foarte sigur nu în calitate de amici, pentru că vor voi s-o cucerească. O vor face populând-o cu fiii lor. Burta femeilor noastre ne va oferi victoria.“* A se vedea, pentru dezvoltări, articolul lui Stefan Rocoviţă*, O viziune realist-pesimistă despre viitorul Occidentului*, publicat în Revista 22 din 14.04.2015: http://www.revista22.ro/o-viziune-realist--pesimista-despre-viitorul-occidentului-54952.html accesat la 10.10.2015

[204] Despre eşecul multiculturalismului a vorbit şi Premierul britanic David Cameron în februarie 2015 la cea de-a 47-a Conferinţă de Securitate de la Munchen,când a cerut un „liberalism mai activ, mai viguros", unde drepturile egale, domnia legii,

nu au mai avut un interes în a se adapta la cultura şi valorile ţării de adopţie şi a se disipa astfel în marea masă a populaţiei. Au reuşit astfel să se enclavizeze şi să se organizeze ca grupuri separate, minoritare, în care relaţiile sunt mult mai strânse.

Acum, pentru tinerii europeni (şi nu numai pentru ei) Islamul (interpretat manipulator de extremişti) şi ideologia ISIS le oferă nişte valori „sacre", le oferă ocazia de a deveni devotaţi unei cauze comune, le satisface nevoia de apartenenţă la un grup şi de afirmare personală.[205]

Având pe fundal tabloul descris în capitolele precedente, ne propunem să facem mai jos o analiză a posibilităţii imigranţilor musulmani veniţi în Uniunea Europeană de a accede pe piaţa muncii, a modului în care ei se pot bucura de o egalitate de şanse, precum şi a eventualelor discriminări pe care le vor avea de depăşit sau de acceptat.

III. Legislaţia privitoare la refugiaţi

1. Legislaţie internaţională

Pe plan internaţional s-a sedimentat deja de multă vreme un «Drept internaţional al refugiaţilor». În cadrul activităţilor organizaţiilor internaţionale din domeniul protecţiei drepturilor omului s-a resimţit nevoia unei protecţii speciale pentru persoanele care caută azil, fugind de un pericol, de o persecuţie. Astfel a apărut acest segment al dreptului internaţional, care este format dintr-un cumul de instrumente juridice internaţionale şi regionale, precum şi din dreptul internaţional cutumiar, care se aplică tuturor statelor lumii.

Pe plan instituţional există chiar în cadrul Organizaţiei Naţiunilor Unite un Înalt Comisariat pentru Refugiaţi.[206]

Cele mai importante documente internaţionale sunt Convenţia privind statutul refugiatilor, încheiată la Geneva la 28 iulie 1951, şi Protocolul privind statutul refugiatilor, încheiat la New York la 31 ianuarie 1967.[207]

2. Legislaţie europeană

În cadrul Consiliului European de la Tampere din octombrie 1999, ţările Uniunii Europene s-au angajat să înfiinţeze un Sistem european comun de azil (SECA), pe baza aplicării complete şi cuprinzătoare a Convenţiei de la Geneva din 1951 privind statutul refugiaţilor, la care se adaugă Protocolul de la New York din 1967, pentru afirmarea principiului nereturnării şi pentru a asigura că nicio

---

libertatea de expresie şi democraţia să fie promovate activ pentru a crea o puternică identitate naţională. A mai susţinut Cameron că „sub doctrina multiculturalismului de stat, am încurajat diferitele culturi să trăiască vieţi separate, departe una de alta şi departe de curentul principal." Această declaraţie survine uneia similare făcute de Angela Merkel încă din 2010. A se vedea http://www.spiegel.de/international/germany/the-world-from-berlin-merkel-s-rhetoric-in-integration-debate-is-inexcusable-a-723702.html

[205] A se vedea pentru dezvoltări o analiză a antropologului american Scott Atran în articolul *Jihad`s fatal attraction*, publicat în ziarul The Guardian din 04.09.2015:
http://www.theguardian.com/commentisfree/2014/sep/04/jihad-fatal-attraction-challenge-democracies-isis-barbarism accesat la 10.10.2015

[206] Înaltul Comisariat pentru Refugiaţi al Naţiunilor Unite (UNHCR) a fost înfiinţat pe 14 decembrie 1950 de către Adunarea Generală a Naţiunilor Unite. Agenţia este mandatată să conducă şi să coordoneze operaţiuni internaţionale pentru protecţia refugiaţilor. Scopul său principal este acela de a apăra drepturile şi bunăstarea refugiaţilor. Luptă pentru a se asigura că toată lumea îşi poate exercia dreptul de a solicita azil şi de a găsi refugiu într-un alt stat, cu opţiunea de a se reîntoarce acasă voluntar, de a se integra local sau de a se restabili într-o altă ţară. Pentru detalii a se vedea http://www.unhcr-centraleurope.org/ro/despre-noi.html (accesat şa 05.10.2015)

[207] Ambele au fost ratificate de România prin Legea nr. 46/1991 pentru aderarea României la Convenţia privind statutul refugiaţilor, precum şi la Protocolul privind statutul refugiaţilor, publicată în Monitorul Oficial nr. 148 din 17 iulie 1991.

persoană nu este trimisă înapoi într-o locaţie în care ar putea să fie supusă persecuţiei.

În anii ce au urmat, Uniunea Europeană a luat măsuri legislative importante, pentru a armoniza sistemele diferite de azil ale statelor membre :

- Regulamentul Dublin - stabileşte care stat membru este responsabil de examinarea unei cereri de azil individuale[208]

- Directiva privind Condiţiile de Primire[209] - stabileşte condiţiile minime pentru primirea solicitanţilor de azil, inclusiv cazarea, educaţia şi sănătatea acestora.

- Directiva privind Procedurile de Azil[210] - prevede standardele minime pentru procedurile de azil

- Directiva privind Standardele Minime[211] - prevede, de asemenea, o serie de drepturi privind protecţia împotriva returnării, permisele de şedere, documentele de călătorie, accesul la locuri de muncă, accesul la educaţie, protecţie socială, asistenţă medicală, accesul la cazare, accesul la facilităţile de integrare şi include dispoziţii specifice pentru copii şi pentru persoanele vulnerabile.

Este de amintit aici şi Agenda europeană privind migraţia[212] care propune acţiuni la nivel local, care să ducă la creşterea participării economice, sociale, culturale şi politice a tuturor migranţilor. Această nouă Agendă atribuie şi ţărilor de origine un rol în procesul de integrare.

Important de reţinut este că, odată cu statutul de refugiat acordat solicitanţilor de azil din Uniunea Europeană, aceştia devin şi titularii unor drepturi, dintre care notăm accesul pe piaţa muncii şi accesul la sistemul de educaţie şi calificare/recalificare profesională, precum şi acesul la sistemele de protecţie socială, întocmai ca resortisanţii respectivului stat membru.[213]

Prin urmare, din această perspectivă, Uniunea Europeană oferă tuturor azilanţilor aceeaşi protecţie şi aceleaşi drepturi, indiferent de religia acestora.

3. Dreptul naţional

Legislaţia UE mai sus amintită este transpusă şi în dreptul intern, în principal prin Legea nr. 122/2006 privind azilul în România[214], care acordă şi ea tuturor solicitanţilor de azil aceleaşi drepturi, fără nicio discriminare.

IV. Cadrul normativ privitor la nediscriminare

Ex-comisarul european pentru justiţie, Viviane Reding declara că *„Principiul non-discriminării face parte dintre principiile de bază ale Uniunii Europene.*

---

[208] Regulamentul (CE) nr. 343/2003 al Consiliului din 18 februarie 2003 de stabilire a criteriilor şi mecanismelor de determinare a statului membru responsabil de examinarea unei cereri de azil prezentate într-unul dintre statele membre de către un resortisant al unei ţări terţe

[209] Directiva 2013/33/UE a Parlamentului European şi a Consiliului din 26 iunie 2013 de stabilire a standardelor pentru primirea solicitanţilor de protecţie internaţională (reformare) (aplicabilă de la 21 iulie 2015) (JO L 180, 29.6.2013, p. 96)

[210] Directiva 2013/32/UE a Parlamentului European şi a Consiliului din 26 iunie 2013 privind procedurile comune de acordare şi retragere a protecţiei internaţionale (reformare) (aplicabilă de la 21 iulie 2015) (JO L 180, 29.6.2013, p. 60)

[211] Directiva 2011/95/UE a Parlamentului European şi a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind standardele referitoare la condiţiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanţii ţărilor terţe sau apatrizii pentru a putea beneficia de protecţie internaţională, la un statut uniform pentru refugiaţi sau pentru persoanele eligibile pentru obţinerea de protecţie subsidiară şi la conţinutul protecţiei acordate (reformare) (aplicabilă de la 21 decembrie 2013) (JO L 337, 20.12.2011, p. 9)

[212] Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic şi Social European şi Comitetul Regiunilor din 13.05.2015: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/communication_on_the_european_agenda_on_migration_ro.pdf

[213] Aceste drepturi sunt prevăzute explicit de art. 26 şi urm. din Directiva 2011/95/UE

[214] Legea nr. 122 din 4 mai 2006 privind azilul în România a fost publicată în Monitorul Oficial nr. 428 din 18 mai 2006, iar ulterior a fpst modificată prin alte acte normative, spre a o armoniza cu modificările legislative de la nivel european.

Toţi suntem egali în faţa legii şi toţi avem dreptul de a ne trăi viaţa fără a fi discriminaţi".[215]

Întradevăr, dreptul Uniunii Europene asigură, în măsura în care este aplicat în fiecare din statele membre, respectarea acestui principiul al nediscriminării.

Sub aspectul nediscriminării pe criterii de religie şi credinţă, două sunt actele normative care ne interesează:

- mai întâi este vorba de **Directiva 2000/78/CE** a Consiliului de creare a unui cadru general în favoarea egalităţii de tratament în ceea ce priveşte încadrarea în muncă şi ocuparea forţei de muncă.[216]

Unul din obiectivele acesteia este de a asigura că persoanele cu o anumită apartenenţă religioasă sau cu anumite convingeri nu suferă din cauza discriminării, ci se bucură de egalitate de tratament la locul de muncă. Directiva se referă atât la discriminarea directă (tratamentul diferenţiat pe baza unei caracteristici specifice), cât şi la discriminarea indirectă (orice dispoziţie, criteriu sau practică aparent neutră, dar care pune persoanele din categoriile de mai sus în dezavantaj în raport cu alte persoane).

- apoi, este aplicabilă şi **Directiva 2000/43/CE** a Consiliului, de punere în aplicare a principiului egalităţii de tratament între persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică.[217]

Această Directivă interzice discriminarea pe motive de religie sau de convingeri în domeniul încadrării în muncă şi oferă o astfel de protecţie tuturor persoanelor care aderă la o religie sau la anumite convingeri.

Permite însă, cu titlu de excepţie, ca bisericile sau alte organizaţii a căror etică este bazată pe religie sau convingeri, atunci când acţionează în calitate de angajatori, să stabilească, în anumite condiţii, cerinţe specifice bazate pe religia sau convingerile angajaţilor. Aceste cerinţe (denumite „cerinţe profesionale") trebuie să fie reale, legitime şi justificate şi să nu se bazeze pe alte motive (de exemplu, orientarea sexuală a unui angajat).

V. Concluzii

După aplicarea timp de 13 ani a celor două directive mai sus menţionate, relevante la nivelul Uniunii Europene pentru tema de studiu, în anul 2014, Comisia a facut o analiză a modului în care au fost şi sunt aplicate în statele membre aceste două directive şi a prezentat un raport Parlamentului European şi Consiliului.[218]

Concluziile acestuia sunt elocvente. După ce reţine că toate statele membre au luat măsurile necesare pentru a transpune cele două directive în dreptul lor naţional şi pentru a crea procedurile şi organismele indispensabile punerii lor în aplicare, Comisia subliniază că în ceea ce priveşte protejarea dreptului

[215] În continuarea acestei declaraţii, doamna Reding mai arăta că „Mulţumită normelor antidiscriminare ale UE şi măsurilor luate de Comisie pentru asigurarea respectării acestora, cetăţenii se pot prevala de aceste drepturi în toate cele 28 de state membre. Provocarea este să ne asigurăm că cei afectaţi de discriminare îşi pot aplica în practică drepturile - că ştiu cui să se adreseze pentru a obţine ajutor şi că au acces la justiţie." http://ec.europa.eu/romania/news/17012014_norme_ue_pentru_combaterea_discriminarii_ro.htm accesat la 10.10.2015.

[216] Publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 303, 2.12.2000, p. 16–22

[217] Publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 180, 19.7.2000, p. 22–26

[218] Textul integral al acestui raport poate fi citit aici: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:52014DC0002 accesat la 10.10.2015

fundamental la tratament egal în UE, «*legislaţia în sine nu este suficientă pentru a asigura deplina egalitate. Ea trebuie combinată cu măsuri adecvate. Programul Uniunii Europene pentru ocuparea forţei de muncă şi solidaritate socială (Progress) finanţează deja activităţi de sensibilizare şi de formare, dar aceste eforturi trebuie intensificate în continuare de Comisie în cooperare cu statele membre.*»

Pe lângă cele de mai sus ar mai trebui ca organismele Uniunii Europene sunt datoare să iniţieze modificări legislative şi să propună măsuri prin care să completeze eforturile din domeniul nediscriminării cu o protecţie reală şi efectivă şi a populaţiei europene indigene, mai ales în contextul descris în capitolele de început ale acestei lucrări.

Aşa cum s-a spus de multe ori, discriminarea pozitivă este tot o formă de discriminare. Iar acordarea unor ajutoare sociale, sprijin pentru educaţie, calificare profesională, găsirea de locuri de muncă etc. tuturor acestor populaţii de religie musulmană care au venit şi vin în Europa riscă să contribuie, în realitate, la încetinirea integrarii acestor grupuri în societatea occidentală. Astfel de mecanisme de sprijin social, neînsoţite şi de obligaţii corelative şi de standarde de integrare socială, îi vor încuraja să îşi menţină propria cultură şi să aştepte ajutoarele sociale de la stat, fără a se procupa de găsirea şi păstrarea unui loc de muncă. Tuturor acestora trebuie să li se acorde stimulente şi motivaţii puternice pentru a se schimba. Altfel, progresul social rămâne o vorbă goală.

În fine, credem că Uniunea Europeană ar trebui să fie mai fermă în a cere terţelor state de origine a imigranţilor să respecte unul din principiile elementare al dreptului internaţional, anume **principiul reciprocităţii**. Acest principiu tinde să asigure că în relaţiile dintre state fiecare stat recunoaşte celuilalt stat un tratament egal sau echivalent celui pe care acesta din urmă i-l acordă. Sub aspectul reciprocităţii legislative cel puţin, nu poate fi explicat nicicum de ce, în comparaţie cu demersurile constante ale Turciei în primul rând, dar şi ale Arabiei Saudite şi Iranului, de a cere UE să primească refugiaţii musulmani şi să le acorde toate drepturile şi libertăţile (inclusiv posibilitatea de manifestare a religiei lor), Uniunea Europeană nu reacţionează faţă de politicile statelor mai sus amintite de exterminare a populaţiei (şi aşa minoritare) de creştini din Orientul Mijlociu şi de neacordarea aceloraşi drepturi şi libertăţi pentru proprii cetăţeni.[219]

O presiune mai mare pusă pe statele cu populaţie majoritar musulmană şi determinarea acestora de a acorda cetăţenilor lor drepturile şi libertăţile asumate prin documente internaţionale ar duce la o diminuare a fluxului migrator. În plus, chiar şi imigranţii care vor ajunge să trăiască în Occident se vor integra mai uşor în civilizaţia europeană, în condiţiile în care în ţara lor de origine deja au avut contact cu diverse forme de manifestare ale acesteia.

[219] Despre caracterul internaţional al drepturilor omului, a se vedea Danièle Lochack, *Les droits de l'homme*, Ed. La Decouverte, Paris, 2002, pag.46-56.

Bibliografie:

I. Cărţi, tratate, monografii

1. Colectiv Ed. Francis Lefebvre, S`Implanter dans l`Union européenne, Levallois, 2004.

2. Louis Dollot, Les migrations humaines, Presse universitaires de France, Paris, 1970

3. Louis Dubouis şi Claude Blumann, Droit matériel de l`Union européenne, editia a 4a, Ed. Montchrestien, Paris, 2006

4. Danièle Lochack, Les droits de l'homme, Ed. La Decouverte, Paris, 2002

5. Pierre Rodière, Droit social de l`Union Européenne, LGDJ, Paris, 2008

6. Benjamin Stora, Le Transfert d'une mémoire, Ed. La Découverte, Paris, 1999

7. Andrei Popescu, Dreptul internaţional şi european al muncii, ediţia a 2a, Editura CH Beck, Bucureşti, 2008

II. Articole

1. Ilie Dumitru, Despre limitele libertăţii de exprimare, în Studii de securitate publică, vol.4, Ediţie Specială, Editura Sitech Craiova, 2015

2. Aura Socol, Imigranţii, o provocare şi o oportunitate în acelaşi timp pentru Europa, pe www.contributors.ro

3. Stefan Rocoviţă, O viziune realist-pesimistă despre viitorul Occidentului, în Revista 22 din 14.04.2015

4. Scott Atran, Jihad`s fatal attraction, în ziarul The Guardian din 04.09.2015

III. Alte surse : Legislaţie, jurisprudenţă, internet.

UNELE ASPECTE PRIVIND AZILUL ŞI MIGRAŢIA LA ÎNCEPUT DE SECOL XXI

Florian RĂPAN[*]

Abstract

The waves of migrants who have been displaced by conflicts in the Middle East, North Africa and sub-Saharan Africa pose a particularly difficult challenge for the European Union – where political bonds have been frayed by the ongoing economic crisis.

The number of people coming from outside Europe to claim asylum has risen significantly since 2011. A debate is currently raging about whether we should refer to the people arriving in Europe as "migrants" or "refugees".

The world "refugee" has a precise legal meaning, set out in various bits of in the international low. The world "migrant" is on even broader term. Some people claim to find it pejorative – although agencies like the IOM use the world.

Key words*: migrants, refugees, asylum seeker, illegal migration, inhabitants*

1. Definirea conceptelor de migraţie, imigraţie şi azil

Migraţia umană este un fenomen cunoscut din cele mai vechi timpuri, şi a constituit un subiect de multe discuţii, luări de poziţie mai mult sau mai puţin oficiale, studii, articole, şi mai recent dezbateri aprinse, cuprinzând inclusiv scena politică, a multor state dezvoltate, suscitând interese aprinse din păcate de cele mai multe ori cu iz electoral, propagandistic.

Fenomenul migraţiei nu poate fi înţeles în esenţă, decât dacă, conceptul în sine capătă valenţe şi contur logic bazat pe fapte, realităţi, ale căror evidenţe devin palpabile şi de înţeles, dacă sunt explicate şi nuanţate. Pe bună dreptate se pune întrebarea: migraţia este un aspect continuu, secvenţial, are aspect de repetabilitate sau cum se manifestă aceasta?

Cu siguranţă că migraţia a fost, este şi se va manifesta pregnant, evoluţia societăţilor umane având la bază şi mobilitatea.

Încă de la începuturile umanităţii, migraţia a fost un fenomen prezent, la început inconştient şi haotic, manifestat prin mişcări de oameni reduse ca număr, cu timpul fenomenul căpătând forme diverse. Aceste aspecte au fost urmărite şi analizate la început doar de unele state, apoi de organizaţii regionale şi, ulterior, la nivel mondial.

Lumea se află în 2015 la o mare răscruce. Realitatea cotidiană se prezintă îngrijorător, aflată într-o criză ~~a migraţiei~~ prelungită începută şi răspândită ca o undă de şoc din Statele Unite şi extinsă în Europa şi în alte state ale lumii măcinate de conflicte interne, sărăcie. Gravele anomalii din lumea islamică generatoare de revolte sociale aflate în plină derulare cu puternice tendinţe de

[*] Prof. univ. dr. – Universitatea Creştină „Dimitrie Cantemir”, rapan_florian@yahoo.com

transformare în războaie interne pro şi contra regimurilor ori conflicte interreligioase (Egipt, Siria dar mai ales Libia) determină mari mişcări de populaţie dintr-o parte în alta. Se poate compromite pe foarte mulţi ani dorinţa popoarelor islamice din această parte a lumii la libertate, afirmare, dezvoltare, siguranţă socială. Riscul suprimării dorinţelor fireşti afirmate de tinerele generaţii din aceste state aflate într-o lume tot mai globalizată, poate arunca lumea arabă situată în imediata apropiere a frontierelor Europei în urmă cu zeci de ani, creând condiţiile transformării lor în state tot mai radicale.

Migraţia este indispensabil legată de existenţa speciei umane. Războaiele, calamităţile naturale sau umane, nevoile existenţei, au determinat şi vor continua să determine şi în viitor mişcări ample ale populaţiei dintr-o parte în alta, fie pe suprafeţe mici, în interiorul aceluiaşi areal de existenţă dintr-o regiune în alta, fie pe distanţe mari între state sau chiar de pe un continent pe altul, atât de la Est la Vest cât şi de la Sud la Nord. Opinăm de asemenea, că există o legătură intrinsecă între motivele generatoare ale migraţiei şi poziţia geopolitică în care se află parte dintre statele producătoare de migranţi.

Prin previziune corelată cu alte date, se poate crea o imagine fie ea şi vizionară asupra tendinţelor locale ori regionale, ale unor zone ce pot deveni sursă de migraţie legală ori ilegală. Prin aceste previziuni bine analizate şi corelate cu tendinţele actuale se pot lua măsuri preventive în ceea ce priveşte azilul şi migraţia sub toate formele sale de manifestare.

Pentru mulţi, termenii de migraţie, imigraţie şi azil sunt noţiuni abstracte, de foarte mulţi neînţelese şi adesea confundate.

Din punct de vedere etimologic, migraţia se referă la deplasarea oamenilor şi la relocalizarea lor geografică, permanentă sau temporară. În spatele acestor deplasări există numeroase impulsuri generate de armate sau imperii victorioase care au trecut în teritorii noi şi în care s-au stabilit.

Ca orice termeni de specialitate, dicţionarele, instituţiile specializate ale statelor, organizaţiile internaţionale dau definiţii mai ample ori mai succinte care încearcă să creeze o imagine capabilă să exprime esenţa în sine, definiţii din care unele dintre aceste cu un uşor iz emoţional, altele mai stricte şi mai reci, unele tehniciste/neutre.

Potrivit Glosarului ce cuprinde terminologia relevantă în domeniile migraţiei şi azilului emis de către ICNUR, azilul constă în *„acordarea de către un stat a protecţiei pe teritoriul său persoanelor dintr-un alt stat care fug de persecuţie sau de un mare pericol”*. Azilul înglobează o varietate de elemente, inclusiv nereturnarea (non-reoulement), permisiunea de a rămâne pe teritoriul ţării de azil şi condiţii umane de tratament.

Declaraţia Universală a Drepturilor Omului a consacrat prin art. 14 dreptul de azil ca fiind un drept fundamental, pentru a cărui reglementare cât mai deplină şi realizare efectivă au fost adoptate mai multe acorduri şi convenţii internaţionale, a căror aplicare au fost şi sunt asigurate de fiecare stat prin legislaţia internă, desigur ca urmare a aderării la aceste convenţii.

În acest context se pot menţiona Convenţia privind statutul refugiaţilor (O.N.U. - 1951); Declaraţia privind azilul teritorial, adoptată de Adunarea Generală (O.N.U. - 1965); Rezoluţia Consiliului U.E. asupra garanţiilor minime

pentru procedurile de azil din 20.06.1995; Protocolul privind statutul refugiaţilor (O.N.U. - 1967).

ICNUR a statuat şi înţelesul noţiunii de refugiat ca orice persoană care datorită unor temeri justificate de a fi persecutată pe motive de rasă, religie, naţionalitate sau opinii politice, se află în afara ţării a cărei cetăţenie o are şi care nu poate sau, datorită acestei temeri, nu doreşte să solicite protecţia acestei ţări.

Azilul este principala formă de protecţie acordată unei persoane datorită calităţii sale de refugiat şi se materializează în dreptul de a rezida în ţara respectivă.

Multitudinea definiţiilor date migraţiei, emigraţiei şi imigraţiei demonstrează de la sine complexitatea şi varietatea fenomenului, dar mai ales importanţa şi implicaţiile asupra societăţii umane în ansamblul ei, fiind necesar abordarea din 2 puncte de vedere: geografic şi uman.

Din punct de vedere geografic, migraţia poate fi definită ca mişcarea unei persoane sau grup de persoane dintr-o zonă geografică către alta prin trecerea de la un capăt la altul al unei frontiere administrative şi politice, dorind să se stabilească definitiv sau temporar într-un loc, altul decât cel de origine, în interiorul sau exteriorul unui areal bine definit.

Pentru înţelegerea mai exactă a fenomenului migraţiei vom oferi tabloul exact al manifestării sale încercând să facem distincţie între locul de origine, locul de plecare şi locul de destinaţie finalizând cu locul de sosire sau de stabilire a migrantului. Ea poate fi migraţie internă (în interiorul acelui areal politico administrativ, regiune, provincie sau municipiu) ori la nivel internaţional (în afara spaţiului peste frontierele administrative cunoscute).

La o primă observare migraţia internă poate fi abordată ca având consecinţe suportabile pentru migranţi şi numai pentru simplul motiv că persoana se deplasează în interiorul aceluiaşi spaţiu de trăire, unde nu există barierele lingvistice, timpul de acomodare fiind cu mult redus, unde obiceiurile şi cultura sunt în cea mai mare parte cunoscute (deşi există şi situaţii care pot infirma teoria, în special în statele cu întinderi foarte mari).

Migraţia internaţională acoperă şi defineşte noţiuni noi, cunoscute ca mişcarea refugiaţilor, a persoanelor dislocate sau alte persoane obligate să-şi părăsească ţările de origine.

Organizaţia Internaţională pentru Migraţie defineşte migrantul ca o persoană mobilă, care îşi stabileşte reşedinţa sau care rămâne pentru o perioadă mai lungă într-o ţară străină.

Pentru uniformizare, Naţiunile Unite a propus ca migrantul să fie definit pentru scopuri statistice ca persoana care intră într-o ţară, alta decât a cărei cetăţean este, pentru cel puţin 12 luni, după ce a fost absent un an sau mai mult. Criteriul duratei poate fi totuşi flexibil.

Migranţii sunt persoanele care îşi părăsesc ţările de origine, incluzând refugiaţii, dar spre deosebire de migranţi, refugiaţii nu aleg să plece, motivele deplasării lor fiind mult mai serioase.

Migranţii, precum cei care se deplasează din motive economice sau familiale, nu se încadrează în categoria refugiaţilor, nefiind îndreptăţiţi să beneficieze de protecţie internaţională.

Pentru înţelegerea fenomenului în sine este necesar să fie prezentate cele două faţete ale migraţiei şi anume emigraţia şi imigraţia, funcţie de locul de origine sau de destinaţie.

Din punct de vedere al aspectului uman, orice persoană care-şi părăseşte ţara şi are intenţia de a-şi stabili rezidenţa într-alta se numeşte emigrant.

Deşi nu este cel mai important aspect al migraţiei, ca urmare a impactului direct şi imediat pe care îl are asupra societăţii, cea mai mare parte din analizele referitoare la migraţie se concentrează pe deplasarea forţei de muncă, deşi aspectul reprezintă doar unul din motivele deplasării în masă a fiinţelor umane. În teorie, dar şi în practică, există mai multe tipuri de migraţie aşa cum sunt şi migranţii, în cea mai mare parte esenţa este aceeaşi, factorii determinanţi ai acesteia neschimbându-se, deşi sunt destul de variaţi şi necesită o analiză separată.

Gândindu-ne la emigrare este necesar clarificarea a două aspecte cheie:

- Ce anume îi determină pe emigranţi să ia hotărârea plecării din ţările de origine?
- Ce anume îi atrage la ţările de destinaţie?

Concret, principalii factori care influenţează şi determină emigrarea sunt:

- nivelul de trai scăzut precum şi şanse minime de a obţine un loc de muncă în ţara sa de origine ca urmare a şomajului aflat la cote mari;

- situarea în zone supuse calamităţilor naturale şi dezastrelor ecologice produse în zonă sau existenţa unor ameninţări venite din această direcţie, de exemplu situarea în zone deşertice, în calea marilor mişcări atmosferice generatoare de uragane, taifunuri urmate de mari inundaţii, alunecări de teren, zone situate în apropierea faliilor continentale, a căror mişcare generează cutremure devastatoare provocatoare de mari pagube materiale şi umane;

- conflictele locale şi regionale generate în mare parte tot din lipsa resurselor, ori din motive religioase, ori pe fondul încercării de a exercita o influenţă mai mare în zonă;

- persecuţiile politice sau religioase, îndeosebi atunci când acestea îmbracă forma acţiunilor teroriste;

- crizele economice prelungite;

- existenţa discrepanţelor între sistemele democratice ale diferitelor state şi opţiunile cetăţenilor din ţările de origine;

- creşterea rapidă a numărului populaţiei ca urmare a sporului ridicat al natalităţii: teoria logicii lui Malthus deşi infirmată, supravieţuieşte. De la data publicării lucrării lui Malthus, populaţia lumii a crescut de şase ori. Ca să atingă un miliard de persoane, omenirii i-au trebuit mii de ani. După aceea, pentru următorul miliard, omenirii nu i-au mai trebuit decât 130 de ani, după aceea 30 de ani, apoi 15, apoi 12 şi în cele din urmă 11 ani. În jurul datei de 16 iulie 1999 populaţia lumii a trecut de pragul de 6 miliarde de persoane. Potrivit evaluărilor făcute de organismele de specialitate ale ONU, populaţia lumii va ajunge, în 2070 la 10 miliarde, la 11,5 miliarde în 2150 şi se va stabiliza în jurul anului 2200 când omenirea va număra 10,7 – 11 miliarde persoane. Creşterea populaţiei merge mână în mână cu emigraţia;

- suprapopularea unor centre urbane ca urmare a migraţiei interne;

- promovarea unor politici care încurajează efectuarea controalelor formale la plecarea din ţara de origine;

- inexistenţa obligativităţii vizelor pentru deplasarea imigranţilor în diferite ţări de tranzit sau uşurinţa cu care ambasadele (consulatele) acestor ţări emit vizele solicitate de emigranţi;

- posibilităţile mari ale sistemelor de comunicaţii şi, prin intermediul acestora, realizarea unor contacte cu imigranţii deja stabiliţi în alte zone ale globului care îi influenţează pe cei apropiaţi în luarea deciziei de a emigra;

- polarizarea statelor în bogate şi sărace;

- existenţa unor mijloace de transport ultramoderne, care facilitează deplasările pe distanţe mari ale unor grupuri importante de persoane;

- indiferenţa statelor de origine faţă de migrarea propriilor cetăţeni.

Spre deosebire de imigranţi, care îşi părăsesc ţara de origine din motive preponderent economice, refugiaţii constituie o categorie eterogenă de persoane forţate să-şi rupă legăturile fireşti cu ţările de baştină, din teama bine întemeiată de a nu le periclita viaţa apropiaţilor în conflictele şi luptele armate izbucnite în ţara lor ori de a fi persecutate pentru considerente de rasă, naţionalitate, religie, apartenenţă la un grup social sau pentru opiniile politice.

2. Impactul azilului şi migraţiei asupra României

Deşi în ultimii 15-20 de ani în unele zone ale lumii, precum Europa, migraţia a înregistrat fluxuri sporite, problema migraţiei internaţionale este pentru multe state ale lumii o preocupare conjuncturală, chiar reziduală, mai degrabă de răspuns la unele evoluţii decât de gestiune sau estimare a circulaţiei persoanelor.

În România, din anul 1990 până în prezent, în contextul transformărilor de ordin economic şi social specifice perioadei pe care o traversează încă ţara noastră, un număr mare de cetăţeni români au trecut, legal sau fraudulos, frontiera în scopul de a ajunge în statele Europei Occidentale, pentru a găsi locuri de muncă mai bine plătite sau, în cazul unor persoane cu trecut infracţional, în speranţa de a găsi un teren propice pentru desfăşurarea profitabilă a unor acţiuni ilicite.

Factorul favorizant, îl constituia sub acest aspect, faptul că, de cele mai multe ori, cetăţenii români se aflau într-o situaţie ilegală (până la intrarea României în UE la 1 ianuarie 2007). După aderarea noastră aceştia se află de o perioadă de vreme în legalitate însă acum există şi o multitudine de cazuri şi situaţii în care aceştia se află din nou în ilegalitate, pentru celelalte state din afara uniunii aceştia fiind în stare de emigrare cu consecinţele negative care derivă din acest statut.

Condiţiile prezentate, precum şi faptul că România este considerată încă, de unele dintre statele UE, ca o ţară cu potenţial migrator (în ceea ce priveşte forţa de muncă), însă condiţiile de preaderare au creat contextul favorabil pentru apariţia unor reţele specializate cu traficul ilegal de persoane, bine organizate şi dispunând de mijloace financiare şi logistice importante care-şi desfăşoară activitatea infracţională sub acoperirea unor agenţii de turism internaţional.

Sub acest aspect, datorită ofertei economice pe care o prezintă deocamdată România, ţara noastră nu este încă o ţară ţintă pentru fluxurile de migranţi ci, în primul rând, un teritoriu de tranzit sau de aşteptare în drumul către ţările din vestul şi nordul continentului.

Aşa cum am menţionat mai sus, cetăţenii străini care intenţionează să ajungă, în final, în ţările dezvoltate economic din vestul şi nordul Europei, folosesc teritoriul României fie ca un culoar de tranzit, fie ca *„sală de aşteptare*" până la ivirea unei ocazii favorabile de a migra efectiv în statul de destinaţie.

Imigrarea în România după 1989 este influenţată de restricţionarea excesivă impusă de ţările din Centrul şi Vestul Europei faţă de emigranţi ceea ce îi determină ca în derularea procesului migrării aceştia să se reorienteze spre ţări ca România. Alte cauze, aderarea Ungariei la Uniunea Europeană şi integrarea acestei ţări în spaţiul Schengen conduce la transformarea frontierei de Vest a României în frontieră comunitară precum şi menţinerea, chiar în stare latentă, a unor stări tensionale sau conflictuale în anumite ţări sau zone relativ apropiate ţării noastre (Bosnia, Kosovo, Transnistria).

Aceşti factori alimentează imigraţia inclusiv către România. Situarea României în categoria ţărilor de tranzit decurge, atât din punct de vedere geografic fiind pe traseul dintre ţările cu potenţial migrator şi ţările dezvoltate, cât şi din punct de vedere al posibilităţilor de satisfacere a năzuinţelor migranţilor, iar imigrarea este preponderent de tranzit.

Un lucru este cert, subiecţii migraţiei vor fi întotdeauna oamenii şi statele ori organizaţiile internaţionale, la nivel macro. Migraţia, aşa cum s-a prezentat încă de la începuturile istoriei lumii, cum se prezintă în zilele noastre când poate exercita o presiune constantă asupra comunităţilor de state, cu consecinţele de ordin social economic şi nu în cele din urmă politic ce decurg din acestea, reprezintă un factor benefic sau nu, datorate unor situaţii conjuncturale, sau ca secvenţe care vin să întregească alte situaţii aflate în stare incertă (facem referire în principal la numeroasele situaţii de reîntregire a familiei).

România va trebui să pună la punct un sistem complex de gestionare a imigraţiei, asigurând, parţial sau integral din fonduri proprii, mijloace de cazare şi de subzistenţă, servicii de integrare socială şi economică etc. Numai efortul financiar pe care îl presupune găzduirea interimară a refugiaţilor sau a solicitanţilor de azil până la finalizarea cererii depuse- care nu reprezintă decât o mică parte din totalul cheltuielilor ocazionate de gestionarea acestui proces- poate atinge valori însemnate.

România aflată cândva departe de graniţele Uniunii Europene, un stat aflat în tranziţie, a cărei economie s-a aflat ani de-a rândul în scădere a devenit un stat producător de migranţi în căutare de locuri de muncă. Astăzi se află în interiorul Uniunii Europene, cu o economie care încearcă să-şi redefinească direcţiile, cu o democraţie consolidată ce tinde să se transforme ca şi celelalte state în stat ţintă (gazdă) pentru imigranţii ilegali ori legali concomitent cu păstrarea statutului de stat de tranzit. România va prelua rolul de zona tampon în faţa fluxurilor de persoane care vor să intre pe teritoriul UE cu deosebire a celor care apelează la mijloace de transport terestre. Este important ca România prin politicile pe care le adoptă pe linia gestionării migraţiei ca fenomen în ansamblu să facă front

comun cu politicile europene în materie, ca *„stat responsabil”* potrivit Convenţiei de la Dublin din 1990, completată prin Regulamentul Consiliului nr. 343/2003 (stabilirea statului responsabil privind soluţionarea cererilor de azil depuse de cetăţenii unor state terţe).

Există trei variante care ar putea constitui scenarii posibile în ceea ce priveşte afluxul de imigranţi, cu implicaţii asupra României, astfel:

- prima are în vedere decalajele din punct de vedere al nivelului de dezvoltare economică dintre România şi celelalte ţări membre, care vor continua să existe chiar şi multi ani după aderare, ceea ce conduce la ideea că preferinţa imigranţilor UE de a se stabili în ţara noastră va fi extrem de redusă: 1% -tocmai de aceea putem considera că este vorba de o variantă minimă;

- cea de a doua apelează la criteriul demografic, presupunând că noii sosiţi se repartizează uniform între ţările membre, corespunzător ponderii fiecăreia în populaţia totală a UE. Potrivit acestui raţionament destul de simplist României i-ar fi „repartizaţi” aproximativ 4,4% din migranţii UE;

- ultima variantă acordă o importanţă mult mai mare imigraţiei ilegale şi poziţiei pe care o deţine România în Uniunea Europeană şi anume cea de graniţă externă. Se are în vedere că frontiera terestră este mai uşor de trecut în plus, comparativ cu alte state aflate în extremitatea estică (ţările baltice).

CONCLUZII

Europa şi România se confruntă în prezent cu o amploare fără precedent a fenomenului migraţiei, care creează îngrijorare tuturor, deşi întreaga mişcare poate constitui ocazia rar întâlnită în schimbarea din temelii a sistemelor învechite, obturate de legi restrictive în care libertatea de mişcare, exprimare şi dezvoltare au fost sufocate.

În acest context, dată fiind poziţia sa geopolitică şi geostrategică importantă, România nu va putea să se afle în afara fluxurilor de migraţiune existente la nivel global dar mai ales regional. Ea este parte a unui fenomen specific statelor, cu un nivel de dezvoltare economică slabă sau aflată în dezvoltare, a cărei caracteristică principală este emigraţia masivă pentru căutarea unui loc de muncă şi în secundar tendinţa de transformare în ţară folosită de imigranţi, în scop de tranzit.

În toată această mişcare la nivel planetar, organizată sau nu, individuală sau de grup făcută din disperare, sărăcie, din care unii câştigă sume de bani, rolul organizaţiilor internaţionale capătă o însemnătate tot mai mare în gestionarea cât mai corectă, în încercarea de aplanare a asperităţilor dintre statele de origine şi statele ţintă.

Tendinţele actuale dar şi cele de viitor sunt contradictorii, fenomenul în sine fiind imprevizibil, după unii specialişti migraţia nu se va accentua, după alţii aceasta va cunoaşte creşteri mari ca urmare a situaţiei economice, sociale şi politice din multe zone ale lumii, dintre care unele aflate în imediata apropiere a României.

Tratarea aspectelor vizând terorismul, sursa majoră de insecuritate asupra individului şi al statelor în general, la începutul secolului XXI, laolaltă cu migraţia şi azilul, este un demers îndrăzneţ aflat în plină dezbatere. Controversele legate de aceste aspecte care fac parte din cotidian sunt binecunoscute, unii considerând

că între terorism, migraţie şi prin extensie azil există legături cauzale, alte voci le tratează separat, interferenţele acestora fiind ignorate.

Problematica trebuie atinsă în esenţa ei, la originile care generează recrudescenţa acestor fenomene, care neglijate ori tratate fără o abordare serioasă, pot conduce la decizii arbitrar emoţionale, care în loc să atenueze ori să găsească soluţii la acestea nu vor face decât să le amplifice, costurile pierderilor fiind incalculabile.

BIBLIOGRAFIE

1. BĂDESCU, Ilie, *Fenomenul frontierei europene. O definiţie preliminară, în Sociologia şi Geopolitica frontierei,* vol.1. Editura „Floarea Albastră", Bucureşti, 1995.
2. CASTLES, Stephen, *Migraţia internaţională la începutul secolului XXI. Tendinţe şi probleme mondiale,* Revista internaţională de ştiinţe sociale, nr. 165, UNESCO, Paris.
3. ****HG 220/2011 pentru aprobarea Strategiei naţionale de management integrat al frontierei de stat a României în perioada 2011-2012,* M. O. 220/2011, Cap. 1, secţiunea 1, 1.1, alin 2 şi 3.
4. **** Raportul comisiei internaţionale a Migraţiei* – Migraţia într-o lume interconectată/Noi direcţii de acţiune, 2005.
5. **** Strategia naţională de management integrat al frontierei de stat a României în perioada 2011-2012,* aprobată prin Hotărârea de Guvern nr. 220 din 30.03.2011.

SECȚIUNEA 2
EGALITATE DE ȘANSE ȘI NEDISCRIMINARE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNT ȘI PE PIAȚA MUNCII

DREPTUL LA EUCAȚIE AL FEMEII ÎN SOCIETATEA ARABO-ISLAMICĂ

Prof.univ.dr. Mădălina TOMESCU[220]
Drd. Adriana FIROIU[221]

Motto:
"Educația este cea mai puternică armă cu care poți schimba lumea."
(Nelson Mandela)

Abstract:

Education is a key element (fundamental) în the construction and organisation of the society. It guides the individual în its behaviour, as well as în the assertion of its personality and also of itself, both as a human being and as a citizen.

The right to education and learning are some of the most important social rights of the human being. These rights create the necessary premises for the absolute assertion of the human personality and dignity, as well as for the development of the entire society. It depends on the intellectual potential level of the person not only the promotion of the person în the social hierarchy and its social standing, but also the progress of the society as a whole, the evolution of the economic, social and cultural life.

This is why we consider that a study on the women's right to education and learning în the Arab-Islamic society would be very relevant. This article intends to bring before the readers a few of the characteristics of the female education în the Middle East and the way the fundamental right to education is respected or not în this case.

We also intend to continue our research în this respect.

Cuvinte cheie: education, learning, women, the right to education, Middle East.

Dreptul la educație și învățătură

Educaţia constituie un element fundamental (central) al construcţiei şi al organizării societăţii. Ea ghidează individul în comportamentul său, precum şi în afirmarea personalităţii sale dar şi a sa, atât ca om dar şi ca

[220] Prof.univ.dr., Facultatea de Științe Juridice, Universitatea Creștină "Dimitrie Cantemir", Președintele Centrului European pentru Promovarea Nediscriminării și Egalității de Șanse – NEDES 2014+
[221] Drd., Academia de Poliție "Al.I.Cuza"

cetăţean. De asemenea, contribuie la regularizarea faptelor sociale şi are întotdeauna un conţinut şi un obiectiv, un scop ultim de atins. Emile Durkheim[222] sublinia faptul că educaţia înseamnă, într-o societate dată, *transmiterea valorilor culturale ale acelei societăţi*. Din acest punct de vedere, educaţia poartă amprenta sistemului politic care o gestionează şi o pune în aplicare.

Sectorul educaţiei constituie pentru orice ţara, pentru orice stat, un domeniu de suveranitate prin excelenţă, care trebuie păstrat şi apărat cu orice preţ.

Cu siguranţă, educaţia constituie o miză majoră care ar trebui să mobilizeze toate energiile pozitive şi creatoare pentru a face din punerea sa în aplicare, dincolo de declaraţii şi alte proclamaţii, o realitate concretă, pozitivă, utilă, spre beneficiul populaţiei.

Dreptul la educaţie şi la învăţătură constituie unele dintre cele mai importante drepturi sociale ale omului. Aceste drepturi creează premisele necesare pentru afirmarea deplină a personalităţii şi a demnităţii umane, precum şi pentru dezvoltarea întregii societăţi. De nivelul potenţialului intelectual al persoanei depinde nu numai promovarea persoanei pe scara socială şi statutul ei social, dar şi progresul societăţii în ansamblu, evoluţia vieţii economice, sociale şi culturale[223].

Dreptul fiecărei persoane la educaţie ocupă un loc central în sistemul drepturilor omului, el constituind o condiţie sine qua non pentru exercitarea celorlalte drepturi şi libertăţi fundamentale, pentru împlinirea efectivă a personalităţii. Principala componentă o constituie dreptul la învăţătură, enunţat într-o serie de instrumente internaţionale, dar de care este, din păcate, lipsită o mare parte a locuitorilor planetei.[224]

Dreptul la educaţie şi dreptul la învăţătură sunt drepturi complexe prin conţinutul lor, dar şi prin numărul mare de subiecte implicate în realizarea lor[225].

Este de remarcat nu numai multitudinea de componente ale conţinutului acestor drepturi, dar şi specificul juridic ce rezultă din îmbinarea libertăţii cu obligaţia, deoarece aceste drepturi reprezintă în acelaşi timp şi o îndatorire.

Aceasta explică obligativitatea unor forme de învăţământ (învăţământul general obligatoriu). Conţinutul mixt determină specificul reglementărilor constituţionale şi legale. Dreptul la învăţătură, ca drept fundamental, urmează să fie asigurat în aşa mod încît să ofere tuturor şanse juridice egale, ceea ce implică neadmiterea discriminărilor şi privilegiilor[226].

Consacrarea internaţională a dreptului la educaţie şi învăţătură

Pentru garantarea şi exercitarea efectivă a dreptului la educaţiei, pe plan internaţional au fost adoptate diverse instrumente care consacră dreptul la

[222] Durkheim, Emile - *De la division du travail social*- Alcan, Paris, 1893

[223] A se vedea Hotărârea nr. 27/1998 a Curţii Constituţionale a Republicii Moldova, disponibilă pe site-ul: http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=285841

[224] Suceavă, Ionel, Cloşcă, Ion – Tratat de drepturile omului, Ed. -p. 265

[225] Tomescu, Mădălina – Drepturile omului. Tendinţe şi orientări contemporane- Ed. Prouniversitaria, 2013, p. 62

[226] A se vedea Hotărârea nr. 27/1998 a Curţii Constituţionale a Republicii Moldova, disponibilă pe site-ul: http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=285841

educaţie ca un drept fundamental al omului şi s-au elaborat studii şi programe vizând lupta împotriva analfabetismului, a discriminărilor din acest domeniu etc.[227]

Declaraţia Universală a Drepturilor Omului menţionează în art. 26 că *" Orice persoană are dreptul la învăţătură*", în timp ce Pactul Internaţional privind Drepturile Economice, Sociale şi Culturale specifică în art. 13 că *"Statele părţi la prezentul pact recunosc dreptul pe care îl are orice persoană la educaţie"*. Cele două documente mai precizează că educaţia trebuie să urmărească deplina dezvoltare a personalităţii umane şi a simţului demnităţii sale şi să întărească respectarea drepturilor omului şi libertăţilor fundamentale. Pe lângă aceasta, statele semnatare sunt de acord că *prin educaţie orice persoană trebuie să devină capabilă de a juca un rol util într-o societate liberă*, că educaţia trebuie să favorizeze înţelegerea, toleranţa şi prietenia între toate naţiunile şi toate grupurile rasiale, etnice sau religioase şi să încurajeze dezvoltarea activităţilor Naţiunilor Unite pentru menţinerea păcii.[228] În acest scop, documentul menţionează că este necesar ca:

a) învăţământul primar trebuie să fie obligatoriu şi accesibil tuturor în mod gratuit;

b) învăţământul secundar sub diferitele sale forme, inclusiv învăţământul secundar tehnic şi profesional, trebuie să fie generalizat şi să devină accesibil tuturor prin toate mijloacele potrivite şi în special prin instaurarea în mod progresiv a gratuităţii lui;

c) învăţământul superior trebuie să devină accesibil tuturor în deplină egalitate, în funcţie de capacitatea fiecăruia, prin toate mijloacele potrivite şi în special prin introducerea treptată a gratuităţii;

d) educaţia de bază trebuie încurajată sau intensificată cât mai mult posibil, pentru persoanele care au primit instrucţie primară sau care n-au primit-o până la capăt;

e) trebuie să se urmărească activ dezvoltarea unei reţele şcolare la toate nivelurile, să se stabilească un sistem adecvat de burse şi să se amelioreze în mod continuu condiţiile materiale ale personalului didactic[229].

Pe de altă parte, în document se mai precizează că se va respecta libertatea părinţilor şi, atunci când este cazul, a tutorilor legali, de a alege pentru copiii lor instituţii de învăţământ, altele decât cele ale autorităţilor publice, dar conforme cu normele minimale pe care le poate prescrie sau aproba statul în materie de educaţie şi de a asigura educaţia religioasă şi morală a copiilor lor în conformitate cu propriile lor convingeri[230].

Urmărind să promoveze o abordare nouă, dinamică a educaţiei, Adunarea Generală a O.N.U. a decis, prin rezoluţia 2412/XXIII din 17 decembrie 1960, să proclame anul 1970 drept AN INTERNAŢIONAL AL EDUCAŢIEI, aprobând totodată Programul de acţiuni pentru acest an UNESCO. Prin proclamarea acestui an s-a urmărit:

- Realizarea unui bilanţ asupra situaţiei existente în lume în domeniul educaţiei.

---

[227] Ibidem.
[228] Vezi *Pactul Internaţional privind Drepturile Economice, Sociale şi Culturale*, art. 13 alin.1
[229] Ibidem, art.13, alin.2
[230] Ibidem, art.13, alin.3

- Concentrarea atenţiei statelor asupra unor teme majore privind ameliorarea educaţiei.
- Sporirea resurselor disponibile pentru educaţie.
- Întarirea cooperării internaţionale în domeniul educaţiei.

Pe baza unor programe de acţiune iniţiate de Conferinţa Generală a UNESCO au avut loc o serie de manifestări[231] atât la nivel naţional, cât şi la nivel internaţional, precum reuniuni internaţionale, editarea de manuale şcolare pentru acţiuni de alfabetizare în ţări în curs de dezvoltare, emisiuni de timbre etc.[232]

Educaţia femeii în societatea arabo-islamică

Nu căutăm în literatură o reflectare fidelă şi corectă a vieţii unei societăţi la un moment dat, pentru că există riscul să încălcăm statutul imaginarului care este propriu. În general literatura arabă nu ne vorbeşte deloc despre copii şi despre femei şi ne vorbeşte prea puţin mai ales despre femeia mamă. Aşa cum ştim, numai maternitatea îi asigură femeii un statut social respectabil pentru că soţul vorbeşte despre soţie numind-o "mama copiilor mei" şi evident despre rolul unei mame posesive care ţesea intrigi în spatele zidurilor groase ale haremurilor pentru a-şi impune fiii preferaţi, rol care era unul foarte mare.

În disputa care s-a creat în secolul nostru între reprezentaţii tradiţiei şi moderniști cu privire la statutul femeii în islam, cu privire la căsătorie, educaţie şi familie în general, primii insistă asupra ameliorării pe care legislaţia islamică o aduce în toate privinţele, faţă de situaţia anterioară.

Femeile sunt făcute pentru bucuria "omului", pentru împlinirea sa. Un hadith[233] celebru spune: *"Bărbatul care se căsătoreşte devine posesor al jumătăţii sale religioase".*

Poate unul dintre cele mai controversate, dezbătute şi analizate subiecte privind statutul femeii în Islam se balansează dintr-o concepţie în care femeile sunt persecutate şi oprimate, în argumentaţia că femeile reprezintă autenticitatea culturală, că sunt moduri diferite de a privi modelul de autoafirmare feminină din occident.

Profunzimea acestui subiect este determinant în interacţiunea dintre cultură, religie, istorie şi politică.

În religia islamică, femeia şi bărbatul sunt consideraţi din punct de vedere moral egali în faţa lui Allah şi trebuie să îndeplinească aceleaşi obligaţii religioase cum sunt: credinţa, rugăciunea, pomana, postul şi pelerinajul la Mecca.

În timp, statutul femeii în Islam s-a îmbunătăţit şi aici vorbim despre interzicerea infanticidului feminin până la recunoaşterea personalităţii depline al femeii.

---

[231] Este de menţionat înfiintarea în 1972, la 11 decembrie, a Universităţii Naţiunilor Unite, al cărei sediu central se află la Tokyo. Universitatea are următoarele obiective şi principii de funcţionare: Este concepută ca un ansamblu de instituţii universitare şi nu ca o organizaţie interguvernamentală. Există o Cartă a Universităţii care cuprinde garanţii cu caracter obligatoriu şi juridic în ceea ce priveşte libertăţile şi autonomia universitară.Cuprinde un organ central de coordonare şi o reţea descentralizată de instituţii universitare afiliate care să se consacre cercetărilor orientate sper acţiuni asupra problemelor generale cele mai urgente referitoare la supravieţuire, dezvoltare şi bunăstarea omenirii.Programele de cercetare ale instituţiilor universitare trebuie să fie fundamentate în special pe coexistenţa între popoare, ale căror cultură, limbă şi regim social diferă, pe realităţile paşnice între state, menţinerea păcii şi securităţii, drepturile omului, pe cercetarea ştiinţifică fundamentală şi aplicarea rezultatelor ştiinţei şi tehnicii de dezvoltare.

[232] SUCEAVĂ, IONEL, CLOŞCĂ, ION - op.cit.-p. 277

[233] Hadith, reprezintă consemnarea unei fapte sau spuse a profetului Muhammad (d. 632). În sens mai general, termenul poate fi folosit şi cu referire la o faptă sau spusă a unuia din tovarăşii săi sau succesorilor săi.

Statutul femeii în Islamul premodern nu s-a adaptat idealurilor coranice, ci predominante sunt normele patriarhale, iar statutul femeii în Islam a devenit o problemă delicată în islamul lumii moderne.

La jumătatea secolului al XIX-lea, bărbaţii şi femeile au început să aibă îndoieli în ceea ce privesc restricţiile din punct de vedere legal şi social şi aici în mod special asupra femeilor cu privire la educaţie, izolare, voal şi poligamie.

În multe state, au existat mişcări prin care grupuri de femei au fost acceptate să activeze în sfera politică, considerată a fi o lume dominată de bărbaţi şi care le este total închisă, iar reacţiile, foarte vehemente atât din punct de vedere social, cât şi religios nu au întârziat să apară.

Activitatea femeilor în spaţiul public este aprig dezbătută în condiţiile în care femeia este privită ca fiind motiv de reformare fie de păstrare a tradiţiei prin prisma rolului pe care îl are în familie şi menţinerea ei, în comunitatea social şi culturală. Mai mult decât atât, femeia în spaţiul islamic este privită ca un mijloc de identificare a identităţii naţionale.

Ca o consecinţă a importanţei covârşitoare a familiei şi ponderii acesteia în structurarea relaţiilor sociale, individului nu îi mai rămâne decât un spaţiu de manifestare foarte restrâns.

Odată este constrâns să funcţioneze într-un cadru familial rigid şi bine normat, şi apoi trebuie să facă faţă relaţiei cu comunitatea religioasă *(`umma)* de care aparţine.

Un alt cerc identitar, după cel iniţial al familiei şi relaţiilor implicite acesteia, se contrapune individului musulman şi eventualelor intenţii de independenţă înţeleasă în nenumăratele sale manifestări.

Delimitarea spaţiului, cel public *(amm)* şi cel privat *(khass),* este atent făcută, iar rolurile sociale sunt distribuite fără echivoc.

Acest spaţiu public tradiţional, este împărţit între bazar şi moschee, şi este locul de exprimare a componentei masculine a societăţii arabo-islamice, în timp ce spaţiile private, locuinţele şi *hammamu-ul,* este o reprezintă partea exclusiv feminină.

Fără a încerca alte aprecieri, altele decât cele de natură antropologică, asupra celor exprimate mai sus, constatăm alături de Malek Chebel [234], că femeii îi este refuzat accesul la spaţiul public, fiind supusă unei întregi tipologii a inegalităţii.

Revanşa femeii? Constă în exercitarea unei puteri absolute în spaţiul privat în interiorul căruia o găsim.

Femeia nu capătă valoare decât prin maternitate în societatea tradiţională arabo-islamică, Malek Chebel afirma că: *" femeia arabă se naşte din propriul ei uter".*

Astfel spus, femeia are capacitatea de a contribui la reproducerea legăturilor de familie şi între familii.

---

[234]Malek Chebel este un antropolog de religie şi filozof algerian născut în 1953 în Skikda (fosta Philippeville). A studiat în Algeria şi apoi în Franţa la Paris, unde a studiat, de asemenea, psihanaliza, o activitate pe care exercitat-o în timp. El a predat la mai multe universităţi din întreaga lume. Eseist, autor de cărţi de specialitate cu privire la lumea arabă şi islamul, activitatea sa se bazează pe "Islamul Iluminismului. El predă cursuri în mai multe ţări din Europa şi Africa, şi lucrează într-un studiu amplu asupra Islamului în lume El este cunoscut pentru reflexia în Islam, cultura, istoria, viaţa intelectuală, erotism. De asemenea, este cunoscut pentru poziţia sa publică în favoarea unui islam liberal şi în favoarea unei reforme a islamului, inclusiv unele aspecte progresive ale modernismului politic.

Din context putem deduce de ce copiii de sex masculin sunt preţioşi, pentru că prin ei se perpetuează numele familiei.

Coranul preţuieşte femeia mamă *”raiul se află sub picioarele mamelor”,* spune un verset din textul sacru al islamului.

Într-o societate dominată de bărbaţi, femeia are nevoie să fie reprezentată în spaţiul public, de regulă, acest lucru se întâmplă prin intermediul unuia dintre bărbaţii familiei din care provine fie că vorbim despre tată, frate sau unchi.

Există două principii fundamentale după care se organizează viaţa unei femei arabe: onoarea *(sharaf)* şi separarea sexelor *(azl)*.

Ca o compensaţie a excluderii ei din spaţiul public, femeia îşi manifestă puterea în relaţia cu copiii, mai ales cu copiii băieţi, a căror educaţie, grijă şi responsabilitate îi revine în primii ani ai vieţii.

La începutul secolului XX egipteanul Quasim Amin[235] spunea că: *”emanciparea societăţii începe cu educarea femeilor noastre, pentru că ele sunt educatoarele copiilor noştri”*.

De atunci au avut loc câteva schimbări în unele ţări din spaţiul arabo islamic şi aici vorbim de Tunisia, Egipt, Maroc, Iordania, Liban, unde societăţile s-au urbanizat rapid dar structura de rezistenţă a rămas neschimbată.[236]

Guvernele musulmane ale secolului XX au promovat educaţia atât pentru băieţi, dar şi pentru fete având ca scop creşterea economică şi, deşi, numărul de fete înscrise la şcoală a crescut, acest fenomen se află în curs de dezvoltare. În ţările mari cu creştere rapidă a populaţiei acest număr este în continuare scăzut.

Există în continuare o preocupare mult mai accentuată pentru locurile de muncă pentru bărbaţi ceea ce împinge tot mai mult către conservatorism faţă de femei şi la menţinerea rolului tradiţional de casnică şi mamă.

Necesitatea economică în acest context a împins femeia să accepte orice loc de muncă pe care îl poate găsi, care, în general este prost plătit, necalificat, iar partea cea mai dură este că războiul şi migraţia forţei de muncă au sporit responsabilitatea şi rolul femei în gospodărie şi familie.

Nu putem ignora evoluţiile timide, dar pozitive în care femeia de azi în societatea islamică participă la proiecte de dezvoltare economică, educaţie, sănătate, proiecte politice, activităţi caritabile şi servicii sociale.

Există reforme moderne prin care soţiilor li s-a permis să dea în judecată în instanţele religioase pentru cazurile de cruzime, dezertarea sau boli contagioase, a reformat dreptul femeii în ceea ce priveşte custodia copiilor, au permis femeilor să stipuleze în contracte clauze care limitează autoritatea soţilor asupra lor etc.

Aşa cum spuneam, rolul femeii în societatea musulmană s-a schimbat semnificativ încă din perioada în care a apărut islamul în Arabia.

Această schimbare a fost una perpetuă până în prezent şi depinde foarte mult de circumstanţele sociale, economice şi politice; şi aşa cum în Islam se

---

[235] Qasim Amin născut în decembrie 1863, la Alexandria, a murit la 22.04.1908, la Cairo) a fost un jurist egiptean, un modernist Islamic şi unul dintre fondatorii mişcării naţionale egiptene şi a Universităţii din Cairo. Qasim Amin a fost considerat de mulţi ca fiind "prima feministă" din lumea arabă. Un filozof egiptean, reformator, judecător, membru al clasei aristocratice a Egiptului, şi figura centrală a Mişcării Nahda, Amin a susţinut drepturile femeilor egiptene, declarând că sunt "robi ai soţilor lor," fără identitate proprie şi că acest refuz ale drepturilor naturale ţin naţiunea în întuneric.

[236] Conf. Univ. dr. Laura Sitaru – ”În Orientul arabo-musulman”, Dilema Veche, anul XI, nr.564, decembrie 2014.

spune că bărbaţii şi femeile sunt egali moral în faşa lui Allah, femeile nu au avut acces la multe domenii ale vieţii islamice.

Aşadar, din punct de vedere istoric femeile nu au fost egale cu bărbaţii, iar anumite reguli impuse de acest sistem de inegalitate au fost justificate prin interpretările Coranului şi tradiţiile Profetului (hadith).

În mijlocul anilor 1900 o mare parte din lumea islamică a devenit independentă, dar pentru femei acest lucru a însemnat captivitatea între tradiţie şi reformă, deoarece acestea concurează pentru ceea ce ar însemna dominare în societatea islamică.

Aşa cum istoria o arată, femeile musulmane au jucat un rol important în răspândirea cunoştinţelor religioase, unele fete din familii bogate primeau lecţii private acasă.

Cu toate acestea, femeile au fost excluse de la educaţia formală, asfel că analfabetismul devenise comun.

În anii 1800, şcolile pentru fete au fost deschise în multe ţări musulmane şi au primit lecţii de meşteşug şi menaj, iar odată cu independenţa din 1900, atât fetele cât şi băieţii au avut acces la educaţia seculară.

Puţine au fost situaţiile în care femeile au câştigat recunoaşterea ca oameni de ştiinţă islamici sau pentru scrierile lor şi de foarte puţine ori au obţinut diplomă de studii. Toate acestea pentru că mulţi musulmani cred că femeile nu au capacitatea de a-i învăţa pe bărbaţi, iar femeile care au o pregătire religioasă pot fi utile altor femei.

Femeile musulmane şi dreptul lor la educaţie, reprezintă un subiect sau mai bine spus, unul dintre cele mai dezbătute şi controversate subiecte, mai ales când în acest acest context intervine factorul religios din ambele părţi.

Aşa cum spuneam, fetele sunt mai numeroase decât băieţii la nivel terţiar şi mai nou multe femei ocupă poziţii înalte în birourile publice şi private.

Nu poate fi negat faptul că Islamul a sancţionat dreptul la educaţie pentru toate femeile musulmane.

Femeile musulmane se confruntă cu restricţii în accesarea educaţiei, situaţie care diferă de la regiune la alta.

Unii musulmani nu permit fiicelor lor să meargă la şcoală, să înveţe să citească, să participe la dezbateri, să obţină diplome pentru a reuşi în carieră. În multe cazuri, nici nu se pune problema existenţei unei cariere.

Vom observa că în marile capitale ale lumii arabe, până nu demult primele pagini ale ziarelor vorbeau despre succesul academic al băieţilor şi mai puţin al fetelor, dar acest lucru pare să se schimbe încet, iar subiectele privind succesul academic al fetelor devin mai prezente şi mult mai răsunătoare.

Este constatată o situaţie îngrijorătoare în ţări precum Sudan şi Yemen unde 45% din copiii de vârstă şcolară nu sunt la şcoală.

Cel mai recent raport al PNUD arată că ratele de alfabetizare al femeilor în lumea arabă este în jur de 55%.

Motivaţia pentru slaba performanţă este relativă, dar comună în întreaga lume arabă.

În Sudan aceste motive sunt legate evident, de războiul civil şi de situaţia economică disperată, vorbim de o ţară mare unde părinţii pur şi simplu nu doresc să îşi lase copiii să parcurgă distanţe mari pentru a ajunge la şcoală.

Aceeaşi problemă o găsim şi în Yemen din cauza resurselor sărace, copiii trebuie să înveţe în clase unde pot fi peste o sută.

De asemenea, fetele se confruntă cu o societate conservatoare care are obiecţiuni în privinţa faptului că acestea trebuie să fie educate de profesori de sex masculin şi problema amestecului fete cu băieţi.

În lumea arabă există tendinţa ca plata pentru educaţie să fie făcută pentru băieţi, dar nu şi pentru fete.

În Afganistan există o negare a educaţiei adecvată pentru fete. Reprimarea femeilor este încă răspândită în zonele rurale, fetele sunt forţate să se căsătorească devreme şi educaţia de bază este negată.

Numeroase şcoli pentru fete au fost arse şi unele fete au fost chiar otrăvite pentru că au îndrăznit să meargă la şcoală.

Din păcate, 80% din femeile afgane sunt analfabete şi numai 30% dintre ele au acces la educaţie; în schimb în universităţile din Emiratele Arabe Unite găsim o pondere de 80% privind prezenţa populaţiei de sex feminin.

În Iordania găsim o situaţie încurajatoare sau chiar bună am putea spune, unde 86% reprezintă procentul de înscriere a fetelor la şcoală, dar cu toate acestea, abandonează liceul din cauza căsătoriilor precoce.

Societatea Iordaniană este conservatoare, cu tradiţii tribale, iar fetele sunt presate încă de tinere să se căsătorească. Există fete care îşi continuă studiile după căsătorie, dar multe dintre ele nu o fac, în special cele care devin mame.

Sociologul iordanian Dr. Nazih Hamadi a subliniat faptul că rolul unei fete în societatea iordaniană este puternic influenţat de stereotipuri, iar acest lucru se reflectă în educaţie.[237]

Sistemul de educaţie inserează în manualele şcolare pentru copii texte precum *"...tatăl meu este la lucru şi mama mea găteşte..."*.

În licee 80% din fete susţin că primul rol al femeii este acela de sta acasă şi de a educa copiii.

Şeful afacerilor studenţeşti din cadrul Ministerului Educaţiei iordanian a susţinut că: *" în experienţa noastră, femeile au tendinţa de a nu suporta lucrul la fel de bine ca bărbaţii"*.

Predarea, ca loc de muncă, este foarte populară pentru femeile din lumea arabă aşa cum este în general peste tot în lume, dar nici aici profesorii nu sunt bine plătiţi, rar primesc specializare, iar metodele de predare sunt depăşite. Acest lucru se reflectă în calitatea educaţiei care le afectează atât pe fete, cât şi pe băieţi, dar în special pe fete.

În urma unui sondaj făcut unor părinţi referitor la educaţia fetelor lor, la întrebarea de ce nu au permis acestora să meargă la şcoală aceştia au răspuns: " *pentru că nu e în regulă; nu e religios, e necorespunzător şi acestea trebuie să stea acasă să se pregătească pentru viaţa lor reală, aceea de femeie căsătorită"*.

Acelaşi raport PNUD, vorbeşte despre faptul că educaţia în şcolile arabe în viitor va fi împărţită între cel privat care va fi scump şi la care va avea acces o minoritate şi cele de stat care vor fi de o calitate slabă şi la care majoritatea va avea acces.

[237] http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3130234.stm

Sociologul egiptean Dr. Abdel Basset-Moti spunea că o astfel de împărţire va fi ”periculoasă” pentru fete, deoarece acestea vor suferi cel mai mult.

Într-un interviu, un tată sirian afirma: ”*Eu pot plăti pentru fiul meu, dar nu pentru fată. Acesta este modul în care gândim în societatea noastră şi acesta este viaţa cu care suntem obişnuiţi*”.

Rezultat al unor tradiţii, vorbim despre un cerc vicios în care foarte puţine femei primesc educaţia necesară pentru a putea deveni factori de decizie în politică şi prin urmare, din punct de vedere politic domeniul educaţiei rămâne unul predominant de sex masculin.

Şi totuşi, există voci care susţin că această situaţie derivă dintr-un anumit mod în care Islamul a fost interpretat în regiune, mai degrabă decât Islamul în sine.

Ahmed Al-dr.Tayeb [238] (Muftiu al Egiptului de la Luxor) vorbeşte despre o diferenţă uriaşă între societatea lui şi ceea ce el a fost învăţat despre Islam la universitate.

În ultimele două decenii, a existat o dezvoltare graduală destul de importantă în lumea arabă.

Nu va fi găsită pe prima pagină a ziarelor aşa cum sunt conflictele şi revoluţiile, din păcate, dar chiar dacă sunt greu de perceput ele există.

Este vorba de o responsabilizare a femeii arabe; un proces lent, dar care pare să aibă continuitate.

În loc de concluzii...

Dreptul femeii la educaţie sau de a învăţa este fundamental şi estegarantat de asemenea de învăţăturile Islamului. Profetul spune:„Dobândirea cu noştinţelor este datoria fiecărui musulman”, unde „fiecare musulman” implică în mod evident bărbaţi şi femei într-o manieră egală, aşa cum conchid toate autorităţile de jurisprudenţă. Astfel, femeia musulmană este obligată să cunoască învăţăturile lui Dumnezeu despre ceea ce este permis, interzis, despre drepturile şi îndatoririle sale. Ea poate ajunge la cel mai înalt grad de cunoaştere pentru a dobândi gradul ijtihad-ului (judecarea independentă asupra chestiunilor religioase)[239].

Statutul femeilor în Islam, ca şi dreptul lor la educaţie, reprezintă un subiect sensibil, iar abordarea acestuia duce de cele mai multe ori la controverse. Pe de o parte sunt cei care critică modul în care sunt trate femeile în această religie, pe de altă parte sunt practicanţii religiei care apără principiile exprimate în învăţăturile lor sfinte.

---

[238] Ahmed Muhammad Ahmed el-Tayeb este actualul Grand Imam al Al-Azhar şi fostul preşedinte al Universităţii Al-Azhar. El a fost numit de către preşedintele egiptean, Hosni Mubarak, după moartea lui Muhammad Sayyid Tantawy în 2010. El este considerat a fi una dintre cele mai moderat sunit cleric din Egipt. El-Tayeb deţine Ph. D în filosofie islamică de la Universitatea Paris-Sorbonne, şi a fost preşedinte al Universităţii Al-Azhar din 2003. Între 2002 şi 2003, el-Tayeb a servit ca Marele Muftiu al Egiptului. El-Tayeb este un Shaykh Sufi ereditar din Egiptul de Sus şi şi-a exprimat sprijinul pentru o ligă globală sufită.

[239] Yusuf Al-Qaradawy, *Statutul femeilor în Islam*, pp. 7-85

Cu toate acestea, considerăm că, indiferent de religia pe care o practică, orice femeie are dreptul de a fi educată, de a învăţa, de a cerceta şi de a-şi exercita toate drepturile conexe. Aşa cum prevăd toate documentele internaţionale.

BIBLIOGRAFIE

http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3130234.stm
https://www.library.cornell.edu/colldev/mideast/awomeduc.htm
Conf. Univ. dr. Laura Sitaru – ”În Orientul arabo-musulman”, Dilema Veche, anul XI, nr.564, decembrie 2014.
http://www.wisemuslimwomen.org/currentissues/accesstoeducation/

INTERCULTURALITATE PRIN PROIECTE EUROPENE

Mihaela ŞTEFAN[240]

Abstract: *During the period 2013-2015, Ion Creanga National College from Bucharest developed a project, LLP Comenius European type (Multilateral Partnership), in order to promote the interculturality, the development / improvement of skills of students and / or teachers, to improve the effectiveness of teaching, increasing student interest for learning and teachers for continuing education and professional development in line with the diversity, the evolution of the society, the science and the technology***.**

Keywords: interculturality, diversity, collaboration, team, values.

Atunci când spunem Europa spunem, de fapt, diversitate culturală, lingvistică şi nu numai. Ne dorim să cunoaştem cât mai mult din această diversitate, să gustăm din specificul fiecărei ţări, să ne bucurăm de fiecare privelişte, de fiecare colţ de cultură, de tradiţie. O oportunitate deosebită în acest sens o constituie proiectele de parteneriat între instituţii şcolare din Europa, care prilejuiesc schimburi de elevi şi profesori menite să promoveze interculturalitate, unitatea în diversitate, respectul, toleranţa, nediscriminarea.

În perioada 2013-2015, Colegiul Naţional "Ion Creangă" din Bucureşti a derulat un proiect european de tip LLP Comenius (parteneriat multilateral), cu scopul promovării interculturalităţii, al dezvoltării/îmbunătăţirii competenţelor elevilor şi/sau ale profesorilor, în vederea creşterii eficienţei actului didactic, a creşterii interesului elevilor pentru învăţare şi al profesorilor pentru formarea continuă şi dezvoltarea profesională în acord cu evoluţia societăţii, a ştiinţei şi tehnicii.

Acest **Parteneriat Multilateral Comenius,** cu titlul ***Lots of countries, just one Europe***, derulat pe o perioadă de doi ani (2013-2015) a însemnat colaborarea între opt instituţii şcolare de tip liceal: IES VALVERDE DE LUCERNA, PUEBLA DE SANABRIA, SPANIA (COORDONATOR); Colegiul Naţional “Ion Creangă”, Bucureşti, România; I Liceum Ogólnokształcące im. Juliusza Słowackiego w Przemyślu, Przemyśl, Polonia; Klebersberg Kuno Intézményfenntartó Központ 091005 Dobó Istvań Gimnázium, Eger,Ungaria; General Secondary school "Panayot Volov", Shumen, Bulgaria; Mehmet Akif Ersoy Lisesi, Istanbul, Turcia; Parkside Federation Academies, Cambridge, UK; Gospodarska škola, Čakovec, Croaţia. La nivelul parteneriatului au fost derulate 27 de mobilităţi de către elevii şi profesorii din echipa Colegiului Naţional *Ion Creangă*, în cadrul unor întâlniri de proiect, organizate în Spania (Puebla de Sanabria), Marea Britanie (Cambridge), Croaţia (Čakovec), Ungaria (Eger), Turcia (Istanbul) şi Bulgaria (Shumen).

[240] Profesor doctor, grad didactic I, Colegiul Naţional *Ion Creangă*, Bucureşti; miki.stefan@yahoo.com

Prin intermediul moştenirii culturale şi al mobilităţilor aferente parteneriatului, elevii noştri implicaţi în proiect au reuşit să conştientizeze interesele individuale corelate cu educaţia, munca şi viaţa în Europa, să înveţe despre moştenirea culturală a partenerilor din proiect, să prezinte oraşul şi regiunea din care provin, respectiv legendele locale din ţara de proveniență; să descopere aspecte comune istorice şi culturale, respectiv similitudini între tradiţii şi obiceiuri; să dezvolte dialogul intercultural; să manifeste toleranţă şi respect faţă de diferenţele culturale.

Pornind de la studierea şi învăţarea limbilor străine, elevii au avut şansa să se familiarizeze cu alte metode de învăţare a limbii engleze ca limbă străină, să-şi îmbunătăţească în mod considerabil competenţele lingvistice, abilităţile interpersonale prin schimbul de impresii cu ceilalţi elevi participanţi la proiect, să-şi îmbunătăţească abilităţile de lucru în echipă, să încurajeze participarea profesorilor la împărtăşirea experienţei lor profesionale, schimbul de opinii, dobândirea unor cunoştinţe despre asemănări şi deosebiri în privinţa statutului de profesor în Europa.

Principalele activităţi ale proiectului au fost:

- Implicarea elevilor în activităţi privind propriul oraş sau regiunea de proveniență, punctând locurile de interes cultural şi turistic, jocuri sau quizz-uri despre oraşele sau regiunile partenerilor din proiect;
- Cunoaşterea bucătăriei din fiecare ţară parteneră;
- Crearea unui mini-dicţionar multilingvistic, cuprinzând expresii comune, pentru a facilita comunicarea între partenerii din proiect;
- Crearea unui web-site sau a unui blog al proiectului conţinând materiale realizate de către elevi sau profesori;
- Realizarea de prezentări PPT despre cultura, istoria şi tradiţia fiecărei ţări participante în proiect, care vor fi publicate pe site-ul proiectului sau într-o revistă în format electronic;
- Completarea unor quizz-uri despre fiecare partener din proiect.
- Realizarea a cel puţin 24 de mobilităţi, de comun acord cu partenerii din proiect.

În calitate de beneficiari ai programului Comisiei Europene *Învăţare pe tot parcursul vieţii*, membrii echipei de proiect a Parteneriatului Multilateral Comenius *Lots of countries, just one Europe* au avut şansa de a lucra în echipă alături de colegi nu doar din liceu, ci şi din celelalte instituţii implicate în parteneriat, contribuind astfel la realizarea unui schimb intercultural şi la derularea activităţilor menite să conducă la atingerea unor obiective comune legate de sporirea dimensiunii europene în educaţie şi de îmbunătăţirea unor competenţe sau abilităţi lingvistice, tehnice, sociale.

La nivelul instituţiei beneficiare, Colegiul Naţional *Ion Creangă* din Bucureşti, echipa de proiect, coordonată de prof. Mihaela Ştefan, este formată din 5 profesori şi 23 de elevi care au participat la cele 6 întâlniri de proiect organizate până acum, beneficiind de 27 de mobilităţi (faţă de 24, câte impunea contractul semnat cu Agenţia Naţională) şi contribuind la realizarea unor produse comune, alături de colegii din ţările partenere. Produsele de proiect se concretizează sub diverse forme, de exemplu pagină web, pagină facebook, DVD, postere, broşuri, prezentări PPT, minidicţionar, pliante ş. a.

DVD-ul realizat în cadrul proiectului cuprinde foarte multe dintre rezultatele transferabile ale muncii în echipă, facilitând unui public-ţintă interesat accesul la informaţie şi la exemple de bună practică şi, în acelaşi timp, contribuind la consolidarea calităţii şi a dimensiunii europene în educaţie.

Este vorba despre un DVD care este cu atât mai valoros cu cât este realizat de către elevi ai unui liceu cu profil teoretic (cei mai multi dintre elevii membri ai echipei de proiect sunt elevi la profilul umanist, care nu au avut dintru început competenţe TIC sau abilităţi înalte de lucru cu programe de editare a imaginii sau a sunetului). Implicarea în acest proiect a constituit o motivaţie suplimentară din acest punct de vedere, astfel încât cunoştinţele şi competenţele s-au îmbunătăţit continuu.

Acest DVD se adresează unui grup-ţintă format din profesori, elevi care învaţă sau sunt cunoscători de limba engleză, răspunzând nevoilor acestora legate de cunoaşterea unor culturi ale popoarelor din Europa, de exemple de bună practică despre colaborarea elevilor şi a profesorilor din Europa, despre strategii de învăţare mai ales nonformală în ţările din Europa.

Astfel, materialele pe care le contine DVD-ul pot fi folosite ca modele de lucru şi exemple atât în cadrul orelor de limba engleză, de cultură şi civilizaţie engleză, de TIC, dar şi în cadrul unor activităţi extracurriculare, fiind transferabile în diverse contexte educaţionale. De asemenea, datorită faptului ca toate produsele se găsesc pe DVD în format electronic, acestea pot fi uşor transportate, mutate, accesate şi folosite atât pe plan intern, într-un liceu, cât şi la activităţi extraşcolare.

DVD-ul conţine: o brosură despre atracţiile şi punctele de interes ale ţării noastre, redactată în limba Engleză; postere cu impresiile elevilor în urma realizării mobilităţilor, impresii ce se regăsesc, de asemenea, într-o serie de prezentări realizate în PowerPoint; un mini-dicţionar cu expresii utile în limba română, expresiile fiind traduse în limba engleză şi un video de prezentare a oraşului Bucureşti în perioada sărbătorilor de iarnă, toate acestea regăsindu-se pe site-ul proiectului http://lotsofcountriesjustoneeurope.weebly.com şi pe pagina de facebook realizată de elevii din echipa de proiect..

În ceea ce priveşte materialele anterior precizate, aceastea au fost realizate cu programe ce nu intră în curriculumul orelor de TIC, şi anume Sony Vegas, Adobe Photoshop şi Adobe Indesign. Astfel, aceste produse pot fi folosite ca modele de lucru în cadrul orelor de TIC sau introduse într-o programă de curs opţional, iar la orele de engleză şi nu numai pot fi valorificate pentru realizarea altor proiecte sau pentru diferite activităţi la clasă, precum exerciţii de listening şi reading, facilitând dezvoltarea la elevi a competenţelor cheie în domeniul limbilor străine, în domeniul TIC şi/sau în domeniul abilităţilor sociale, interculturale.

Totodată, videoclipul se poate adresa şi elevilor cu deficienţe de auz, deoarece a fost realizat şi cu subtitrări, în limba engleză, prin urmare produsul realizat sprijină elevii cu cerinţe educaţionale speciale să performeze.

Prezentările PowerPoint cu pozele din mobilităţi şi impresiile elevilor au fost elementele principale prin care aceştia şi-au pus în valoare cunoştinţele şi competenţele deja existente, atât în ceea ce priveşte utilizarea PowerPoint şi Word, cât şi în redactarea textului pentru a face prezentările cât mai atractive.

În acelaşi timp, cu ajutorul site-ului şi al paginii de facebook, ce au făcut puntea de legatura între partenerii de proiect din ţările participante, am reuşit să stabilim o comunicare strânsă cu persoane ce fac parte din medii diferite, cu limbi şi culturi diferite, cu istorie şi tradiţie diferite, toate specifice unei Europe unite în diversitate.

În consecinţă, produsul elaborat în cadrul proiectului facilitează progresul şcolar/profesional al grupului ţinţă, fiind utilizat deopotrivă de elevi, profesori, părinţi, mai ales că vizează experienţe educaţionale interesante realizate în contexte europene şi nu reclamă din partea utilizatorilor un nivel extrem de ridicat al competenţelor tehnice şi/sau lingvistice. Mai mult decât atât, produsul nostru valorizează competenţele dobândite la diferite discipline (e. g. TIC, limba engleză, istorie, geografie etc), dar şi în contexte educaţionale nonformale, competenţe în acord cu interesele elevilor, ce depăşesc de foarte multe ori programa şcolară, scoţând la iveală abilităţi deosebite ale acestora.

Realizarea acestui produs în urma lucrului în echipă a avut un impact deosebit în rândul tuturor actorilor implicaţi. Astfel, elevii din liceul nostru (nu doar cei din echipa de proiect, ci şi cei care au aflat despre activităţile proiectului) au fost motivaţi să se implice şi în alte activităţi extraşcolare bazate pe interculturalitate şi folosirea unor competenţe TIC sau lingvistice, iar unii dintre ei au avut şansa de a fi selectaţi în echipa de redacţie a revistei liceului. Astfel, în urma redactării broşurii în cadrul proiectului. eleva Ioana Marinescu a învăţat să folosească programul Adobe InDesign, cu ajutorul căruia a realizat, ulterior, partea de design a revistei liceului, fiind numită la final Art Director pentru primul număr al revistei "Gânduri".

Apoi, un alt aspect al transferabilităţii şi sustenabilităţii acestui produs al proiectului se referă la oportunitatea oferită unui număr de zece elevi ai liceului nostru de a face parte dintr-o firmă de exerciţiu tip editură, Editura *Calliope*, înfiinţată în cadrul unui proiect nou, *IDEE pentru o societate bazată pe cunoaştere*, lansat în luna martie în instituţia noastră. Şi lucrurile nu se opresc aici, pentru că elevi din alte şcoli sau din generaţiile viitoare vor fi influenţaţi şi motivaţi să înveţe, să se dezvolte personal şi profesional, în vederea unei integrări mai uşoare pe piaţa muncii, dar şi în spiritul respectului, al toleranţei, al unităţii în diversitate promovat în Europa.

Impactul la nivelul profesorilor este la fel de important, pentru că înseamnă schimbarea mentalităţii, dezvoltare personală şi profesională, creşterea competenţelor şi îmbunătăţirea strategiilor didactice bazate pe cooperare europeană şi schimb de bune practici, pe metode moderne de predare, învăţare şi evaluare (ex. evaluarea bazată pe proiect).

Pentru părinţi, produsul acesta de proiect reprezintă rezultatul implicării noastre într-un proces educaţional de calitate, menit să valorifice dimeniunea europeană în şcoală, şi un motiv de încredere în capacităţile adolescenţilor, ale tinerilor, dar şi în complementaritatea dintre educaţia formală şi cea nonformală.

Experienta prilejuită de participarea la acest proiect ne-a condus la concluzia că, atunci cand există un scop comun, precum realizarea site-ului proiectului, a broşurii, a altor activităţi comune, barierele impuse de limbă, oră, mediu sau valori încep din ce în ce mai mult să dispară, acest lucru fiind de o

importanţă majoră în contextul actual. De asemenea, munca într-un asemenea proiect nu este deloc uşoară, realizarea broşurii fiind probabil una dintre cele mai grele activităţi. Cu toate acestea, satisfacţiile sunt infinit mai mari atunci când conştientizăm valori, atitudini, aptitudini, competenţe, cunoştinţe pe care le-am câştigat printr-un efort comun, într-un context plăcut, care să ne valorizeze şi care să ne faciliteze accesul la educaţie şi cultură în context european. Bineînţeles, cuvântul cheie este ECHIPĂ! Echipa elev-părinte-profesor-comunitate.

Mulţumim tuturor partenerilor, Comisiei Europene şi reprezentanţilor Agenţiei Naţionale pentru sprijinul acordat în derularea proiectului!

Notă: Conţinutul acestui material reflectă în totalitate punctul de vedere al autorului şi nu trebuie asociat în mod necesar cu opinia Comisiei Europene.

PROMOTING GENDER EQUALITY ÎN ACADEMIA. OPINION OF THE ACADEMIC STAFF FROM THE NORTH UNIVERSITY CENTRE OF BAIA MARE[241]

Simion BELEA*

Abstract: *Gender equality represents an essential condition în order to have a sustainable and inclusive society, a society în which women can fully benefit of their rights. Notwithstanding the positive changes taking place over the last years, gender equality în national academia and scientific field was not accomplished, women still being underrepresented and their competences and qualities underestimated. This situation varies depending on the field of study and research, on the academic degree, but also on the different and complex reasons which doesn't allow the exploitation of a human capital with high qualifications. Starting from this matter of fact, the present study wishes to find out the viewpoint of women from the North University Centre of Baia Mare regarding the factors which promote and facilitates the development of career în academia, the difficulties encountered by the teaching feminine stuff, and also the perception on gender discrimination and gender equality în the academia.*

Keywords: *gender equality, academic environment, discrimination*

1. Introducere

Lucrarea de faţă face parte dintr-un studiu mai amplu, centrat pe promovarea egalităţii de şanse în spaţiul universitar şi academic din România. Scopul principal al prezentei lucrări constă în prezentarea punctelor de vedere ale unui grup de cadre didactice de sex feminin din mediul universitar băimărean cu privire la factorii care promovează sau, dimpotrivă, îngrădesc accesul la o cariera universitară de succes, precum şi percepţia egalităţii de şanse din perspectiva femeilor care au participat la acest studiu.

2. Centrul Universitar Nord Baia Mare: scurt istoric, evoluţie, organizare

Istoria Universităţii de Nord (azi Centrul Universitar Nord din Baia Mare – Universitatea Tehnică Cluj-Napoca) este strâns legată de istoria, economia, resursele şi bogăţiile meleagurilor maramureşene. Zonă minieră prin excelenţă, Maramureşul a cunoscut în 1748 apariţia primului „Inspectorat superior minier" iar în 1864, înfiinţarea primei şcoli miniere, aceasta fiind pentru multă vreme singura şcoală de profil din Transilvania[242].

[241] *Această lucrare a fost realizată în cadrul proiectului* "PECAFROM – Promovarea egalităţii de şanse în cariera universitară şi academică pentru femeile din România" *POSDRU/144/6.3/S/127928, cofinanţat de Uniunea Europeană şi Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.*

* *Cercetător în cadrul proiectului* „PECAFROM – Promovarea egalităţii de şanse în cariera universitară şi academică pentru femeile din România" POSDRU/144/6.3/S/127928, *Academia Română, Filiala Iaşi.*
Email: simionbla@yahoo.com

[242] În anul 1937, Şcoala Minieră se transformă în Şcoala de Conductori Tehnici Minieri şi Chimico-Metalurgi, iar din 1945 devine Şcoala de Subingineri, cu durata studiilor de 4 ani, care în 1949 s-a mutat la Brad, primind gradul de Institut de Ingineri. A se

Pe de altă parte, în 1961, odată cu dezvoltarea tot mai accentuată a oraşului Baia Mare, se înfiinţează aici *Institutul Pedagogic*, format din trei facultăţi: Facultatea de Filologie, Facultatea de Matematică şi Facultatea de Ştiinţe Naturale şi Agricole. În 1974, Institutul Pedagogic este inclus în *Institutul de Învăţământ Superior din Baia Mare*, însă în perioada 1986 – 1990, Facultatea de Filologie şi-a întrerupt temporar activitatea din cauza sistării locurilor. În 1990, Facultatea de Filologie îşi reia activitatea iar în 1991, împreună cu Facultatea de Ştiinţe, formează Facultatea de Litere şi Ştiinţe în nou-reorganizata Universitate din Baia Mare. În 1996, cele două facultăţi devin unităţi de sine stătătoare în cadrul Universităţii, care îşi va lua numele de Universitatea de Nord Baia Mare. Începând cu 2012, Universitatea de Nord din Baia Mare a fost afiliată Universităţii Tehnice din Cluj-Napoca (UTCN), devenind Centrul Universitar Nord din Baia Mare al UTCN, unitate funcţională inclusă în organigrama instituţiei clujene, ca structură fără personalitate juridică, subordonată direct senatului universitar[243].

În prezent, în cadrul Facultăţii de Litere funcţionează trei departamente: *Departamentul de Filologie şi Studii Culturale* (DFSC), *Departamentul de Ştiinţe Socio-Umane, Teologie şi Arte* (DSSUTA) şi un *Departament de Specialitate cu Profil Psihopedagogic* (DSPP), toate cele trei departamente fiind coordonate în prezent de femei[244].

Facultatea de Ştiinţe este formată din trei departamente: *Departamentul de Chimie Biologie* (DCB), *Departamentul de Matematică şi Informatică* (DMI), *Departamentul de Ştiinţe Economice şi Fizice* (DSEF).

Alături de Facultatea de Litere şi Facultatea de Ştiinţe, în cadrul Centrului Universitar Nord Baia Mare, funcţionează Facultatea de Inginerie cu cele trei departamente: *Departamentul de Inginerie şi Managementul Tehnologiei* (DIMT), *Departamentul de Inginerie Electrică, Electronică şi Calculatoare* (DIEEC), *Departamentul de Ingineria Resurselor Minerale, Materialelor şi a Mediului* (DIRMMM).

Din datele furnizate de secretariatul Centrului Universitar Nord, rezultă că, în luna iulie 2015, activau un număr de 183 cadre didactice titulare: 83 de femei (45,35%) şi 100 de bărbaţi (54,64%)[245].

În cadrul Facultăţii de Litere îşi desfăşoară activitatea un număr de 56 de cadre didactice universitare titulare (din care 46,43% sunt femei), având următoarele grade didactice: 7 profesori universitari (28,57% fiind femei), 16 conferenţiari (50% fiind femei), 28 de lectori (42,85% femei), precum şi 5 asistenţi universitari (80% femei).

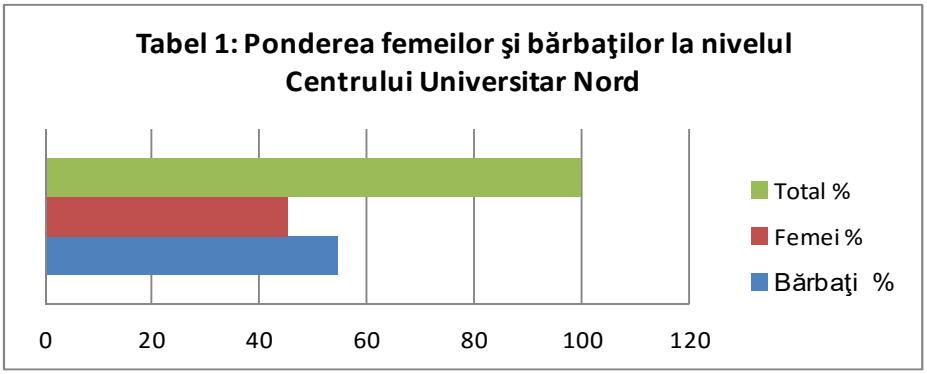
---

vedea *Manualul Calităţii. Universitatea de Nord din Baia Mare*, în http://www.ubm.ro/main/calitate/manual/manualul_calitatii.html, data de acces 24 iulie 2015.

[243] Facultatea de Litere – Centrul Universitar Nord din Baia Mare, în http://litere.utcluj.ro/, accesat la data de 02.09.2015.

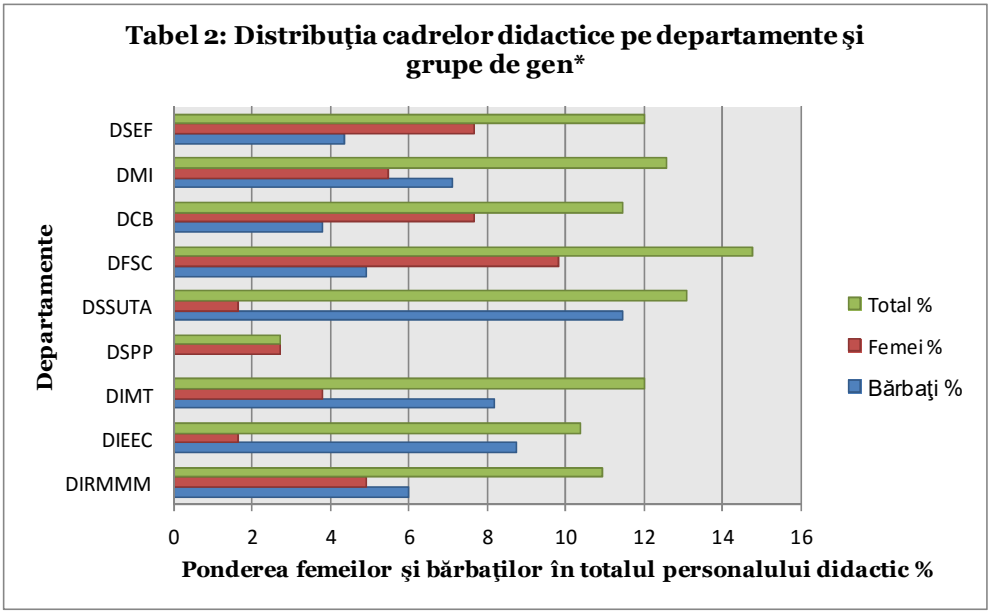
[244] Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, *Facultăţi Baia* Mare, în http://www.utcluj.ro/universitatea/facultati/, accesat la data de 02.09.2015.

[245] Este interesant de notat faptul că aceste procente reflectă rezultatele situaţiei din mediul universitar din România. Astfel, într-un studiu realizat de Fundaţia Soros pe un eşantion reprezentativ pentru cadrele didactice din învăţământul superior din România, 54% din cadrele didactice investigate erau bărbaţi, restul de 46% fiind femei. Aceste date, la rândul lor, sunt confirmate de faptul că în populaţia adultă a României, în vârstă de peste 25 de ani şi cu studii superioare, 54% sunt bărbaţi şi 46% femei. Prin urmare cifrele indică o anumită egalitate de acces a bărbaţilor şi femeilor în poziţii universitare. A se vedea FUNDAŢIA PENTRU O SOCIETATE DESCHISĂ, *Barometrul de gen,* 2000, Bucureşti, în http://www.fundatia.ro/barometrul-de-gen-2000, accesat la data de 15.09.2015.

În ceea ce priveşte distribuţia pe sexe a cadrele didactice din cadrul Facultăţii de Inginerie, situaţia este următoarea: din cele 61 de cadre didactice, 68,85% sunt bărbaţi şi doar 31,15% sunt femei. Mai mult de jumătate dintre femei deţin gradul de conferenţiar universitar (52.63%), în timp ce 40,48% dintre bărbaţi au gradul didactic de lector. Departamentul de Ingineria Resurselor Minerale, Materialelor şi a Mediului este departamentul cu cel mai mare număr de femei (aici îşi desfăşoară activitatea 47,37% din totalul cadrelor didactice de sex feminin de la Facultatea de Inginerie).

În ceea ce priveşte Facultatea de Ştiinţe, cea mai mare pondere a personalului didactic de sex feminin o găsim în cadrul Departamentului de Chimie Biologie şi a Departamentului de Ştiinţe Economice şi Fizice (fiecare departament având cadre didactice femei în proporţie de 36,84%) iar majoritatea femeilor (47,37%) având gradul academic de lector (şef de lucrări).

Departamentul de Ştiinţe Socio-Umane, Teologie şi Arte (DSSUTA) este departamentul cu cel mai mare număr de cadre didactice de sex masculin (reprezentând 11,47% din totalul cadrelor didactice din Centrul Universitar Nord şi 87,50% din cadrele didactice care îşi desfăşoară activitatea în cadrul acestui Departament), în timp ce numărul cel mai mare de cadre didactice de sex feminin se află în cadrul Departamentului de Filologie şi Studii Culturale (reprezentând 9,84% din totalul cadrelor didactice şi 66,67% din cadrele didactice care îşi desfăşoară activitatea în cadrul acestui Departament).

În cadrul Departamentului de Specialitate cu Profil Psihopedagogic îşi desfăşoară activitatea un număr de 5 cadre didactice, toate fiind de sex feminin.

La nivelul departamentelor se pot constata diferenţe consistente în ceea ce priveşte ponderea femeilor şi bărbaţilor şi gradele didactice.

Pentru a individua părerea femeilor din mediul universitar vizavi de existenţa unor atitudini discriminatorii legate de gen, precum şi aspectele care pot promova sau împiedica atât o carieră de succes, cât şi egalitatea de şanse în mediul universitar, a fost elaborat şi aplicat un chestionar format din 15 întrebări închise sau semideschise. Culegerea datelor a fost îngreunată de refuzul respondenţilor de a răspunde la chestionar. Chestionarul a fost distribuit pe facultăţi şi înmânat unui număr de 80 de femei, însă doar 21 dintre ele au răspuns la întrebări. Unii dintre profesori şi-au motivat refuzul prin lipsa de interes şi de timp sau prin teama de a nu intra în vreun conflict cu conducerea Universităţii. Chiar dacă datele obţinute nu reflectă în totalitate situaţia din mediul universitar luat în analiză, punctele de vedere ale cadrelor didactice care au acceptat să participe la acest sondaj reprezintă o premisă pentru o mai bună înţelegere şi cunoaştere a ambientului universitar băimăren, dar şi un punct de plecare pentru ulterioare cercetări în această direcţie.

Descrierea chestionarului şi a principalelor rezultate obţinute

După identificarea datelor anagrafice (categoria de vârstă, starea civilă), întrebările din chestionar s-au axat atât pe culegerea unor informaţii de ordin general referitoare la: gradul academic, experienţa în învăţământul universitar, funcţiile de conducere deţinute în Universitate, motivul pentru care s-a optat pentru o carieră în mediul universitar, cât şi pe identificarea unor informaţii specifice referitoare la aspectele care pot înlesni o carieră de succes în mediul universitar, dificultăţile întâlnite în relaţia cu colegii de sex masculin, discriminarea percepută, atât în cazul luării unor decizii, cât şi pe parcursul carierei didactice. De asemenea, ne-am dorit să identificăm principalele probleme cu care se confruntă femeile la locul de muncă şi să cunoaştem principalele măsuri pe care Universitatea ar trebui să le ia în scopul promovării egalităţii de şanse între femei şi bărbaţi. În continuare, vom prezenta o sinteză a rezultatelor obţinute.

Majoritatea femeilor care au răspuns la chestionar au vârsta cuprinsă între 45 şi 54 de ani (71,42%), sunt căsătorite (66,66%) şi deţin gradul academic de lector (42,85%), urmat de conferenţiar (33,33%), asistent (14,28%) şi profesor universitar (9,52 %).

Grupa de vârsta		Starea civilă		Grad academic		Experienţa în Universitate	
sub 30 ani	0	necăsătorită	1	profesor universitar	2	maxim 5 ani	0
30-34 ani	1	căsătorită	14	conferenţiar universitar	7	maxim 10 ani	1
35-44 ani	3	divorţată	5	lector universitar	9	peste 10 ani	5
45-54 ani	15	văduvă	1	asistent universitar	3	Peste 20 ani	15
55-64 ani	2			preparator	0		
Total	21		21		21		21

Tabel 1: Descrierea respondenţilor

De asemenea, majoritatea femeilor (71,42%) care au răspuns la chestionar au o experienţă profesională de peste 20 de ani. În 61,90% din răspunsuri, posibilitatea de a avansa în carieră a fost principala cauză pentru care au optat pentru un post de muncă în Universitate. Vocaţia, pasiunea pentru literatură, interesul profesional şi dorinţa de a cerceta sunt restul aspectelor care au contribuit la alegerea unei cariere în mediul universitar.

Din cele 21 de respondente, doar 2 deţin funcţii de conducere iar acestea afirmă că a fost uşor să aibă acces la respectivele funcţii.

Din perspectiva femeilor care au răspuns la chestionar, pentru a avea o carieră de succes este nevoie, în foarte mare măsură, de educaţie (în proporţie de 85,71%), de competenţă şi comunicare/deschidere (71,42%). De asemenea, circa 52,4% dintre respondente consideră că inteligenţa şi experienţa au o foarte mare importanţă pentru a avea succes în cariera universitară. O carieră de succes nu presupune neaparat şi sacrificarea vieţii private din moment ce 47,62% dintre respondente consideră că acest fapt influenţează în mică măsură o carieră de succes în mediul universitar. După părerea respondentelor, disponibilitatea spre compromis şi relaţiile influenţează în mică măsură promovarea în acest domeniu. Doar 23,81% dintre respondente consideră că relaţiile ar influenţa în mare măsură avansarea în cariera universitară, în timp ce hotărârea şi perseverenţa pot influenţa în mai mare măsură un parcurs pozitiv în acest domeniu, aşa cum consideră 71,42% dintre cadrele didactice care au răspuns la chestionar.

În ceea ce priveşte relaţiile cu colegii de sex masculin, 42,85% dintre respondente au afirmat că se simt respectate foarte mult sau mult, 38,09% dintre femei susţin că se simt destul de respectate de colegii de sex masculin, 19,05% se simt respectate puţin sau deloc. Majoritatea cadrelor didactice care se simt destul de respectate de colegii de sex masculin au gradul academic de lector (87,5%), în timp ce toate cadrele didactice care se simt respectate puţin sau deloc de către colegii de sex masculin au gradul academic de profesor universitar.

Aproape jumătate dintre respondente consideră că femeile sunt suficient de promovate în cariera universitară şi doar rar sau destul de rar (28,52%) au fost contrazise în luarea decizilor de către colegii de sex masculin.

Chiar dacă o bună parte dintre femeile care au răspuns la chestionar (47,62%) afirmă că nu s-au simţit discriminate pe motive legate de gen, nu putem ignora faptul că un procent destul de mare (circa 38%) dintre ele s-au simţit discriminate iar în 75% din cazuri, acest lucru s-a întâmplat destul de des.

Dificultăţile cu care se confruntă la locul de muncă sunt în foarte mare măsură competiţia şi conflictele interne (42,86%), colegii de sex masculin care se impun (38,09%) şi dificultatea de a-şi pune în valoare abilităţiile şi calităţile (28,57%). De asemenea, colegii nepregătiţi care se impun pot constitui în mare măsură (33,33%) o problemă, în timp ce 52,38% dintre respondente consideră că lipsa unui orar flexibil influenţează doar în mică măsură cariera universitară.

La întrebarea *Ce ar trebui să facă Universitatea pentru a promova egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi*, doar 38,09% dintre respondente dau răspunsuri, acestea făcând referire în principal la:

- schimbarea mentalităţii;
- cultivarea respectului reciproc;
- existenţa unor regulamente care să nu prevadă criterii de avansare ce îi dezavantajează pe cei care se implică propriu-zis în formarea profesională a studenţilor;
- flexibilitate în acceptarea situaţiilor dificile în care se pot găsi femeile prin acordarea mai multor concedii de maternitate, concedii de boală pentru îngrijirea copilului - fără presiuni de prezentare la locul de muncă;
- introducerea unor dispoziţii pentru interzicerea discriminării bazate pe criteriul de sex în regulamentele de organizare şi funcţionare internă;
- considerarea femeilor egale cu bărbaţii în orice situaţie;
- motivarea profesională şi promovarea femeilor în funcţii de conducere.

Alte răspunsuri au subliniat faptul că, în cadrul acestei Universităţi, se pune accentul îndeosebi pe competenţa profesională iar discuţii privind discriminarea de gen nu au existat vreodată.

Din primele rezultate obţinute, putem afirma că problemele cu care se confruntă o parte din cadrele didactice de sex feminin din Centru Universitar Nord sunt în special de ordin relaţional şi mai puţin de ordin personal. Constatăm că în interiorul instituţiei femeile sunt slab reprezentate din moment ce doar 2 din femeile care au răspuns la chestionar deţin funcţii de decizie, fapt care poate împiedica promovarea egalităţii de şanse la acest nivel. De asemenea, observăm o anumită reticenţă din partea femeilor în a-şi exprima opiniile cu privire la accesul şi avansarea în cariera universitară. De asemenea, rezultă că existenţa unui comitet consultativ pentru promovarea egalităţii de şanse la nivel universitar şi susţinerea femeilor în poziţii de conducere, ar permite combaterea inegalităţilor şi decalajelor la nivel universitar.

Webografie

Facultatea de Litere – Centrul Universitar Nord din Baia Mare, în http://litere.utcluj.ro/, accesat la data de 02.09.2015.

FUNDAŢIA PENTRU O SOCIETATE DESCHISĂ, *Barometrul de gen,* 2000, Bucureşti, în http://www.fundatia.ro/barometrul-de-gen-2000, accesat la data de 15.09.2015.

Manualul Calităţii. Universitatea de Nord din Baia Mare, în http://www.ubm.ro/main/calitate/manual/manualul_calitatii.html, accesat la data de 24 iulie 2015.

UNIVERSITATEA TEHNICĂ DIN CLUJ-NAPOCA, *Facultăţi Baia* Mare, în http://www.utcluj.ro/universitatea/facultati/, accesat la data de 02.09.2015.

DIMENSIUNEA FEMININĂ A MULTICULTURALISMULUI POLITIC. UN STUDIU DE CAZ: NAJAT VALLAUD-BELKACEM

Prof. Mihaela Ioana SCARLAT,
MA - Relations Internationales
Master în International Relations (MIR)

Abstract. *Our study, entitled The feminine dimensions of political multiculturalism is an approach on the under-representation of women în political assemblies. The concept of gender as a social construction that reflects and determines differences în power and opportunity is employed as the primary analytic category. Gender equality and women's empowerment are not only human rights; they are also imperative for achieving inclusive, equitable and sustainable development. A new dimension of women în politics emerged în recent years all over the world. în French politics, laws have had little impact on gender equality. France's major parties today remain bastions of male power. But women are în more political positions of power these days than ever before. One of the famous French women is Najat Vallaud-Belkacem, a French-Moroccan socialist politician. Former spokeswoman, women's affairs, a supporter of gender theory, was promoted from youth and sport to take over the education portfolio. On 2014 was the first French woman to be appointed Minister of Education, Higher Education, and Research, joining the second Valls government. Analysing the gender dimension of multicultural politics, Najat Vallaud-Belkacem can be a «case study», which political strategies could be rigorously evaluated by the* gender *approaches.*

Keywords: *feminine dimensions, political multiculturalism,* globalization, *the* Francophone *world*

1. *Najat Vallaud-Belkacem, iniţiatoarea celui de al III-lea val al feminismului.*

1.1. *Un portret de femeie între francofonie şi globalizare.* Cine este Najat Vallaud-Belkacem? Mai întâi, un nume predestinat: Najat, care, în limba arabă, înseamnă «fată/femeie salvată ». La numai 36 de ani, Najat, « fata salvată », devine revelaţia politică a anului 2012, numărul 3 în guvernul francez, obiect al fantasmelor erotice în Twittospheră[246], dar şi agresiv atacată în media. Criticii şi detractorii o compară când cu Machiavelli, când cu Cosette ; o consideră, când «une vache sacrée », când un Terminator[247]. Aşadar, cine este Najat Vallaud-Belkacem? Născută Najat Belkacem[248], la 4 octombrie 1977, în Chiker Beni, regiunea Rif, în nord-estul Marocului, este o politiciană franceză, deja celebră în Uniunea europeană.

[246]http://www.grazia.fr/societe/phenomenes/articles/10-choses-a-savoir-sur-najat-vallaud-belkacem-premiere-femme-ministre-de-l-553010
[247]http://ripostelaique.com/le-fabuleux-destin-de-najat-belkacem-parasite-incompetent-devenu-ministre.html
[248]Fouâd Harit, « *Najat Vallaud-Belkacem, de Béni Chiker au gouvernement français* », site-ul *afrik.com de la société L'Afrique sur Internet*, 19 mai 2012.

A fost purtătorul de cuvânt al Ségolènei Royal, în perioada alegerilor prezidenţiale din 2007, apoi, din nou, la prezidenţiala socialistă, în 2011. François Hollande, candidatul Partidului Socialist, o numeşte, la 16 noiembrie 2011, purtător de cuvânt pentru campania prezidenţială. Trei ani mai târziu, în 2014, va fi confirmată, în *guvernul Valls I*, ca *ministru al Drepturilor femeilor* («ministre des Droits des Femmes »)[249], şi, apoi, imediat, va fi numită *ministrul Oraşului, al Tineretului şi Sporturilor*. În acelaşi an, 2014, pe 26 august, este numită *ministrul Educaţiei Naţionale, Învăţământului Superior şi al Cercetării*, în *guvernul Valls II*, devenind, astfel, prima femeie din istoria Republicii franceze, care deţine acest portofoliu.

1.2. *Vocaţia multiculturalismului*. Najat Belkacem, născută în anul 1977, în Beni Chiker, sat marocan, aproape de Nador, în Rif[250], are, prin bunicii săi, trei rădăcini etnice: marocană, algeriană şi spaniolă. Am putea spune, aşadar, metaforic, că Najat Belkacem are vocaţia multiculturalismului înscrisă în codul genetic.

La vârsta de 18 ani, este naturalizată şi primeşte cetăţenia franceză, afirmându-şi, astfel, dubla naţionalitate: marocană şi franceză. În 2000, va obţine licenţa în drept la Universitatea din Amiens şi, în paralel, diploma de absolvent al Institutului de Studii Politice din Paris.

1.3. *O familie de politicieni, reper al feminismului european multicultural*. Căsătorită cu Boris Vallaud (2005), fost Director General al Serviciilor din Consiliul General (Saône-et-Loire), director de cabinet al ministrului Arnaud Montebourg[251], secretar general adjunct al preşedinţiei Republicii (2014)[252]. Mamă de gemeni: băiat şi fata, Louis-Adel şi Nour-Chloé. Multiculturalismul şi dubla naţionalitate sunt afirmate şi în prenumele copiilor săi: Louis (prenume francez şi Adel (prenume arab, *adil*, cu sensul de «cel drept»); Nour (prenume arab, *nûr*, cu sensul de «lumină»). Nu vom considera că prenumele copiilor şi, implicit, progenitura, sunt transformate în strategii ideologice, politice, aşa cum notează unii comentatori, ci vom remarca doar importanţa onomasticii, care personalizează familia politică europeană modernă, adeptă a multiculturalismului.

2. *Dimensiunea politică a multiculturalismului. Feminismul politic francez, încercare de sinteză între modelul transatlatic şi modelul transmediteranian*. În 2002, Najat Belkacem intră în Partidul Socialist şi va face parte din echipa lui Gérard Collomb (2003), primarul Lyonului. Sarcinile sale confirmă vocaţia feministă şi multiculturală. Se implică în politica municipală pentru consolidarea democraţiei de proximitate, luptă împotriva discriminării, face eforturi pentru promovarea drepturilor cetăţenesti şi facilitarea accesului la locuri de muncă şi locuinţe. Aleasă în martie 2004 consilier regional pentru Rhône-Alpes, este numită şi preşedinta Comisiei pentru cultură. În 2005, devine consilieră naţională în cadrul Partidului Socialist. Între 2005 şi 2006, este cronicar şi moderator TV în emisiuni culturale şi literare. În 2006, Najat Belkacem face parte din Fundaţia franco-americană *Young leaders*[253]. *Modelul francez al*

[249] «Vallaud-Belkacem, ministre des Droits des femmes et porte-parole », L'Express, 16 mai 2012.
[250] Hind Meddeb, « Najat Vallaud Belkacem, du Rif aux bancs de Sciences Po», site-ul France Info, 30 novembre 2013.
[251] *Nouveau dir.cab pour Montebourg*, Le Figaro, 18 avril 2013.
[252] « Boris Vallaud nommé secrétaire général adjoint de l'Élysée », RTL, avec AFP, 17 nov. 2014.
[253] *Washington sur Seine? Ces ministres de François Hollande qui ont été formés par les Américains*; http://www.atlantico.fr/decryptage/gouvernement-hollande-formation-plus-atlantiste-qu-on-pourrait-croire-benjamin-dormann-366638.html; https://www.fdesouche.com/tag/french-american-foundation

multiculturalismului politic primeşte, astfel, un nou set de valori şi mecanisme, de sorginte transatlantică. Această reprezentantă de excepţie a celui de al III-lea val, continuă să înveţe, să asimileze, să pună în practică şi să testeze limitele politicii hexagonale, urmărind parcă o reformare secvenţială, dacă nu chiar totală, a mentalului galic, conservator: după ce a fost asistent parlamentar, devine a treia purtătoare de cuvânt a Ségolènei Royal şi candidează în alegerile prezidenţiale din 2007[254]. În decembrie 2007, revista *Lyon Capitale* îi conferă titlul de «Lyoneza anului ». În aceeaşi lună, regele Mohammed al VI-lea o numeşte membră a *Consiliului Comunităţii marocane în străinătate* (CCME): confirmare clară a dimensiunii transmediteraniene a multiculturalismului său. Oficial, în luna septembrie 2014, numele său apare pe site-ul CCME (*Le Conseil de la communauté marocaine à l'étranger*)[255], în calitate de membru al Grupului de lucru pentru o altă abordare de gen, din perspectiva noilor generaţii (*Approche genre et nouvelles générations*). Toate informaţiile cu privire la activitatea, din această perioada, a Najatei Belkacem, converg către ideea că ea testează acum un nou *proiect euro-afro-atlantic*: *o sinteză între modelul transatlatic şi modelul transmediteranian, sub cupola feminismului politic francez.*

2.1. *«A treia generaţie de drepturi ale femeilor »*. CV-ul ei înregistrează o succesiune de alegeri şi practici politice şi administrative: consilier general în regiunea Rhône (2008); consilier pe lista Uniunii de stânga; viceprimar al Lyonului, responsabil cu evenimentele majore, legate de tineret şi comunitate; consilier al comunităţii urbane din Lyon. În 2010, iniţiază proiectul unui învăţământ deschis, în cadrul căruia conduce un master în ştiinţe politice şi administraţie, consacrat prospectivei în politică.[256] La 16 mai 2012, Najat Vallaud-Belkacem este numită ministru al Drepturilor Femeilor şi purtător de cuvânt al guvernului. Cu acest prilej, Najat Vallaud-Belkacem anunţă un nou proiect, axat pe emergenţa celei de «a treia generaţii de drepturi ale femeilor », după prima generaţie, focalizată pe drepturi politice şi a doua generaţie, focalizată pe egalitate economică. În acest scop, iniţiază constituirea «şantierelor parităţii» în întreprinderi[257] şi în federaţiile sportive, rolul acestor «şantiere» fiind de a lupta împotriva «timpului parţial fragmentat »[258], dar şi pentru renunţarea la stereotipurile sexiste[259] din programele şcolare. Proiectul «şantierelor» continuă programul, implementat discret, cu denumirea de exerciţiu pedagogic, de confruntare cu cetăţenii: mecanismul de descentralizare a purtătorilor de cuvânt va fi înlocuit de mecanismul digital al purtătorilor de cuvânt numerici.[260]

2.2. *Fascinaţia tradiţiei revoluţionare*. Pe 2 aprilie 2014, Najat Vallaud-Belkacem devine, în guvernul Valls, ministru al Drepturilor femeilor, al Oraşului, Tineretului şi Sportului. Trei luni mai târziu, în luna iulie, propune şi susţine

---

[254] Jacques Bertoin, «Najat Belkacem, la vie en rose», site-ul publicaţiei *Jeune Afrique*, 18 marş 2007.
[255] http://www.ccme.org.ma/fr/ccme/groupes-de-travail/1881 ;
http://archive.wikiwix.com/cache/?url=http%3A%2F%2Fwww.ccme.org.ma%2Ffr%2Fccme%2Fgroupes-de-travail%2F1881
[256] *Prospective en politique : apprendre à anticiper l'avenir pour mieux le construire*, printemps 2010-2011.
[257] Anne-Marie Rocco, «Egalité professionnelle homme/femme: le classement des meilleures entreprises », Challenges, 18 octobre 2013.
[258] http://www.lemonde.fr/societe/article/2012/11/30/contre-les-stereotypes-et-le-sexisme-d-habitude-il-faut-agir-sur-les-mentalites_1798347_3224.html
[259] http://www.lemonde.fr/societe/article/2012/11/30/contre-les-stereotypes-et-le-sexisme-d-habitude-il-faut-agir-sur-les-mentalites_1798347_3224.html
[260] Charlotte Rotman, « Najat Vallaud-Belkacem: «Je prends le pouls de la France, sans intermédiaire» », Libération, 6 juin 2013.

adoptarea *Proiectului de lege pentru egalitatea reală între femei şi bărbaţi*. Legea este promulgată, simbolic, pe 4 august 2014, cu referire la *Noaptea de 4 august 1789*.[261] Fapt remarcabil, atat din punct vedere social, politic şi istoric, cat şi în perspectiva multiculturalismului feminist, de tip francofon. Prin iniţierea acestei legi, identitatea uşor diseminată a acestei femei de excepţie se precizează: tradiţia laică şi republicană a Revoluţiei franceze, pe care Najat Vallaud-Belkacem pare că o anexează, cât se poate de firesc, îi va acorda un plus de autoritate în Franţa şi în Uniunea europeană. Într-adevăr, la 26 august 2014, Najat Vallaud-Belkacem este numită ministru al Educaţiei Naţionale, Învăţământului Superior şi Cercetării, bifând, astfel, din nou, un moment istoric şi simbolic: prima femeie din istoria Republicii franceze, care devine ministru al Educaţiei.

3. *« A treia cale » (« troisième voie »).* Pentru rezolvarea dificultăţilor legate de integrare, Najat Vallaud-Belkacem propune conceptul de «pluralitate vizibilă»[262], din care decurge o redefinire a binomului « egalitate de şanse/oportunităţi vs diversitate », ca dublu imperativ complementar[263]. În convergenţă cu acest proiect, Najat Vallaud-Belkacem abordează ferm, în acelaşi spirit militant şi deschis, problematica vastă, generată de societatea cunoaşterii, internet şi reţele sociale[264]. Profitând de anvergura spaţiului virtual, care implică globalizarea dezbaterilor socio-politice, Najat Vallaud-Belkacem propune proiectul *Legii privind egalitatea femei-bărbaţi* (2013)[265] şi începe lupta împotriva sexismului şi a stereotipurilor de gen, prin programul «ABCD-ul egalităţii»[266], care va fi predat experimental la grădiniţă şi în clasele primare. În noiembrie 2013, Najat Vallaud-Belkacem prezintă un plan trienal pentru combaterea violenţei împotriva femeilor, obiectivul acestui plan interdepartamental fiind acela de a «împiedica formarea unor focare de violenţă » şi «a nu lăsa nici o violenţă declarată fără răspuns penal, sanitar şi social». În această privinţă, Najat Vallaud Belkacem este convinsă că noi toţi «avem o parte de responsabilitate în a denunţa insuportabilul » (*«nous avons une part de responsabilité pour dénoncer l'insupportable»*). Pentru a încuraja publicul să se mobilizeze în lupta împotriva hărţuirii sexuale şi a violului, militanta franceză lansează o campanie audio-vizuală, intitulată «împotriva violenţelor, să eliberăm cuvântul» (*«contre les violences, libérons la parole»*), dar şi un plan de măsuri în vederea instruirii de ofiţeri de poliţie, profesori, magistrati şi lucrători sociali.[267]

4. *Dimensiunea feminină a multiculturalismului politic.* Romantică şi pragmatică, adevărată continuatoare a marilor feministe, de la Olympe de Gouges şi Mary Wollstonecraft, la Lucy Stone, Maria Vérone sau Simone de Beauvoir,

---

[261] «Noaptea de 4 august 1789» este un eveniment-cheie al Revoluţiei Franceze, deoarece, atunci, Adunarea Constituantă a pus capăt sistemului feudal, prin abolirea tuturor drepturilor şi privilegiilor.

[262]Najat Vallaud-Belkacem, *Pour une égalité des opportunités*; http://www.jean-jaures.org/Publications/Essais/Pluralite-visible-et-egalite-des-opportunites

[263] Eric Keslassy, Najat Vallaud-Belkacem, *Pluralité visible et égalité des opportunités*, ***Fondation Jean Jaurès***, http://www.jean-jaures.org/Publications/Essais/Pluralite-visible-et-egalite-des-opportunites

[264] http://www.laquadrature.net/fr/propositions

[265] Claire Alet, «Une loi pour l'égalité femmes-hommes », *Alternatives économiques*, juillet 2013; Emmanuel Berretta, « Najat Vallaud-Belkacem: Une loi pratique et concrète pour l'égalité des sexes», Le Point, 31 juillet 2014 2014.

[266] Claire Chartier, «Najat Vallaud-Belkacem lance un programme «anti-sexisme» en maternelle», L'Express, 18 octobre 2012; Véronique Soulé, «L'égalité à mauvaise école», Libération, 15 avril 2013.

[267] «Le gouvernement lance un plan contre les violences faites aux femmes» [archive], *Libération*, 22 novembre 2013; «Violences faites aux femmes: les 8 mesures choc du plan de lutte », *NouvelObs*, 22 novembre 2013.

Najat Vallaud-Belkacem şi-a propus să «decolonizeze feminismul»[268]. Obiectivul proiectelor sale, transformate în legi, a fost întotdeauna acela de «a transforma egalitatea *de jure*, scrisă în texte, în egalitate *de facto* » (*« transformer l'égalité en droit, écrite dans les textes, en une égalité en fait »*)[269]. Pe de altă parte, «egalitatea reală», visată de Najat Vallaud-Belkacem, avea să se dovedească a fi şi condiţia fundamentală, care va asigura succesul reformelor aplicate de Najat Vallaud-Belkacem, în ipostaza sa de ministru al Educaţiei Naţionale, Învăţământului Superior şi Cercetării. Eficienţa omului politic, a militantei pentru *egalitatea reală* a fost confirmată de raportul redactat de secretariatul OCDE (*Organizaţia pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică*), intitulat «Este posibil un sistem educativ mai inclusiv în Franţa?»[270], dar şi de discursul susţinut de Secretarului General al OCDE, Angel Gurría, în cadrul OCDE, anul acesta, 2015, pe 10 iulie: «Vous avez ouvert un chantier important pour l'avenir de la société française, et nous serons heureux de continuer à vous accompagner dans cette direction. Les réformes doivent se poursuivre pour que tous les jeunes développent les compétences nécessaires et trouvent leur voie dans un monde de plus en plus versatile, incertain et complexe tout en intégrant les valeurs de la société, comme la tolérance, le respect, la responsabilité individuelle et collective, l'intégrité et la conscience citoyenne. » («Aţi deschis un şantier important pentru viitorul societăţii franceze, şi voi fi bucuros să vă sprijin, pe mai departe, în această direcţie. Reformele trebuie să continue, astfel încât toţi tinerii să-si dezvolte competenţele necesare şi să-si găsească drumul într-o lume tot mai versatilă, nesigură şi complexă, integrând, totodată, valorile societăţii: toleranţa, respectul, responsabilitatea individuală şi colectivă, integritatea şi conştiinţa civică.»)[271].

« Cazul Najat Vallaud-Belkacem » nu este doar o poveste de succes hollywoodian, ci şi un model de eficienţă a strategiilor implementate de politicile multiculturalismului francofon, model care ar merita integrat în proiectele curriculare ale studiilor de gen.

Bibliografie selectivă

Vallaud-Belkacem, Najat, http://www.gouvernement.fr/ministre/najat-vallaud-belkacem
Vallaud-Belkacem, Najat, http://www.najat-vallaud-belkacem.com/
Vallaud-Belkacem, Najat, Eric Keslassy, *Pluralité visible et égalité des opportunités*, *Fondation Jean Jaurès*, http://www.jean-jaures.org/Publications/Essais/Pluralite-visible-et-egalite-des-opportunites
Vallaud-Belkacem, Najat (interviu), «Le débat sur l'IVG a réveillé les hyper-conservateurs», *L'Express*, 31 juillet 2014.

[268] Expresia «décoloniser le féminisme» a fost lansată de Aurélie Latourès în articolul «*Je suis presque féministe, mais…* », *Politique africaine*, nº 116, décembre 2009, p. 144.
[269] Camille Bordenet, « Droits des femmes : « Cette loi est un pack réunissant toutes celles qui la précèdent », *Le Monde*, 20 janvier 2014 ; Elsa Fondimare, « La volonté d'une égalité des droits effective et concrète entre les femmes et les hommes », *La Revue des Droits de l'Homme*, juillet 2014.
[270] «Vers un système d'éducation plus inclusif en France? Point d'étape sur les enjeux en matière d'égalité du système d'éducation et sur les réformes en cours», juillet 2015; http://www.oecd.org/fr/france/vers-un-systeme-d-education-plus-inclusif-en-france.pdf
[271] Angel Gurría, *Echange avec Mme Najat Vallaud-Belkacem, Ministre de l'Education nationale, de l'Enseignement supérieur, et de la Recherche*, http://www.oecd.org/fr/france/echange-avec-mme-najat-vallaud-belkacem-ministre-de-l-education-nationale-de-l-enseignement-superieur-et-de-la-recherche.htm

Maradan, Isabelle, «Les 20 ans de Najat Vallaud-Belkacem», site-ul publicaţiei *L'Étudiant*, 7 décembre 2012 (consultat 18 sept. 2015).
Rocco, Anne-Marie, «Egalité professionnelle homme/femme: le classement des meilleures entreprises», *Challenges*, 18 octobre 2013; http://www.challenges.fr/economie/20131016.CHA5656/la-methode-najat-vallaud-belkacem-pour-aider-les-femmes-a-s-imposer-dans-les-entreprises.html

Webografie selectivă

http://www.oecd.org/fr/france/vers-un-systeme-d-education-plus-inclusif-en-france.pdf
http://www.lemonde.fr/societe/article/2012/11/30/contre-les-stereotypes-et-le-sexisme-d-habitude-il-faut-agir-sur-les-mentalites_1798347_3224.html
http://www.lemonde.fr/societe/article/2012/11/30/contre-les-stereotypes-et-le-sexisme-d-habitude-il-faut-agir-sur-les-mentalites_1798347_3224.html
http://www.lepoint.fr/tags/najat-vallaud-belkacem
http://www.linternaute.com/actualite/politique/boris-vallaud-le-mari-discret-de-najat-vallaud-belkacem-0414.shtml

EGALITATEA DE GEN ÎN INDIA

Daniela ANDRIESCU [272]

Abstract: „*Negarea importanţei drepturilor omului atrage după sine negarea individului, a statului său, fiind o tragedie individuală şi personală dar nu numai, deoarce duce la apariţia unor probleme de ordin social şi politic, generând chiar conflicte între naţiuni şi societăţi.*"

Quffa Wedad Andrada - „Drepturile omului în Islam"

INTRODUCERE

Încă de la începutul civilizaţiei femeia a facut obiectul frumosului, fiind o parte importantă în istoria artelor. Pictori, scriitori şi compozitori de-o potrivă au căutat zugravirea perfectă a ipostazelor femeii, începand cu puritatea şi terminând cu curajul acesteia, ducând fiinţa feminină până la paroxism.

Lucrarea de faţă va expune diferenţele existente în India şi va raspunde unor serii de întrebari raportate la aceasta temă, precum "în ce masură sunt discriminate femeile în raport cu barbaţii?". Şi, poate cea mai importantă întrebare a cercetarii, "care sunt diferenţele de discriminare în India în comparaţie cu statele Uniunii Europene.

Profesorul Adrian Miroiu face referire în cursul său despre egalitate, la societatea contemporană, în care caracteristici precum etnia, rasa, averea ori sexul unui individ nu mai fac obiectul diferenţelor dintre oameni. Ţările orientale în schimb, continuă să se ghideze tocmai după aceste caracteristici pentru a-i aloca unui individ rolul în societate.[273]

Această lucrare se vrea a fi o comparaţie între legislaţia europeană şi legislaţia religioasă a Indiei în ceea ce priveşte drepturile şi libertăţile femeii. Prin aceasta lucrare doresc să demonstrez condiţia femeii în societăţi patriarhale şi voi evidenţia felul în care acestora le sunt refuzate anumite drepturi, după caz, din copilărie până la bătrâneţe, această stare apare în urma evoluţiei tehnologice ce a facilitat exterminarea sexului feminin prin avort selectiv.Discriminarea de gen, în speţă discriminarea femeii reprezintă orice stiuaţie care are ca scop anularea sau nerecunoaşterea drepturilor şi libertăţilor fundamentale, indiferent de statutul social ori matrimonial al femeii, în domeniul politic, economic, cultural, social, civil, etc.

India, o ţară cu o populaţie de peste 400 milioane, continuă să se încadreze printre cele mai slab clasate ţări în ceea ce priveşte ocparea locurilor de muncă de către femei. Aici este o mare diferenţă între sectorul urman şi cel rural, în primul fiind mai dificilă găsirea unui loc de muncă. Peste jumătate din

[272] Facultatea de ştiinţe Politice, Universitatea Creştină „Dimitrie Cantemir"
[273] https://adrianmiroiu.files.wordpress.com/2008/03/5_egalitatea.pdf

populaţia Indiei activează în agricultură, însă acest sector se află în declin, ceea ce ar fi trebuit să genereze noi locuri de muncă în alte sectoare, atât pentru femei, cât şi pentru bărbaţi. Lucrul acesta nu s-a întâmplat, iar economiştii nu reuşesc să găsească o motivaţie pentru discrepanţa joburilor disponibile bărbaţilor, comparativ cu cele disponibile femeilor.

O explicaţie ar fi aceea conform căreia fetele sunt de mici implicate în obiceiuri casnice, de multe ori fiind mai puţin şcolite decât băieţii de aceeaşi vârstă. Din punct de vedere social, datorită cutumelor, femeile sunt obişnuite să rămână acasă, ocupându-se de gospodării şi de copii, acestea urmând să îşi caute un loc de muncă în momentul în care familia nu se mai poate întreţine dintr-un singur salariu, într-u cât această caracterictică este mai mult o obligaţie decât liber-arbitru.În India relaţia dintre gradul de educaţie al fetei este corelat cu căutarea unui loc de muncă, astfel, în cazul persoanelor analfabete, participarea în sectorul muncii este mai mare, cele care au terminat o şcoală primară sau liceu tind să stea acasă nefiind mulţumite de posibilele locuri de muncă în care se încadrează, iar cele ce au terminat o facultate îşi pot găsi un loc de muncă bine plătit. Desigur, conform lui Sher Verick, un senior care lucrează pentru International Labour Organisation[274], aptitudinile femeilor de multe ori nu se încadrează în cerinţele de pe piaţa muncii. Spre exemplu, în plină creştere în India sunt sectorul de construcţii, manufactură şi comerţul, însă de multe ori femeile nu îndeplinesc cerinţele angajatorului.

O altă cauză a numărului mic de femei din sectorul muncii este datorat lipsei de politici faţă de protejarea femeilor. Datorită faptului că din punct de vedere social umilirea ori jignirea femeilor este permisă, în urma cazului de viol din 2012, străzile nu sunt considerate a fi sigure pentru femei, în special în oraşele mari.

STUDIU DE CAZ: INDIA

Prin acest studiu de caz doresc să demonstrez diferenţele culturale dintre Occident - Orient, şi devalorizarea femeii ce reiese din tratamente inumane aplicate acestora în India. Trebuie subliniat faptul că aici, egalitatea de gen este un subiect pur teoretic, a cărei implemetare de multe ori face cazul ONG-urilor implicate în crearea unor baze a conştiinţei comune faţă de egalitatea de gen.

Aceştia se implică în zone în care legislaţia prezintă diferenţe de tratament în ceea ce priveşte femeia şi bărbatul.

Hinduismul este religia predominantă în India şi Nepal şi a luat naştere între secolele XV-XVI, perioadă în care anumiţi indivizi se diferenţiau de restul, prezentându-se ca hindu. Spre deosebire de alte religii, nu există un singur fondator, o singură carte sfântă, sau un set de învăţături unanim acceptat. Majoritatea credincioşilor hindu cred într-un Dumnezeu suprem, cred în existenţa unui ciclu al vieţii reprezentat prin naştere, moarte, renaştere, guvernate de Karma, iar scrierile principale se numesc „Veda", provenienţă sanscrită a cuvântului înţelepciune. În aceste scripturi nu este regăsit cuvântul hindu, însă se regăseşte „dharma" ce se poate traduce ca lege, cod de conduită sau datorie.[275]

[274] https://theconversation.com/indias-urban-work-boom-is-leaving-women-behind-22668
[275] http://www.bbc.co.uk/religion/religions/hinduism/ataglance/glance.shtml

Discriminarea de gen în India contină să fie o problemă cotidiană. Femeile au un rol secundar în faţa bărbatului, iar consecinţele le afectează în viaţa de zi cu zi, în aspecte precum sănătate, educaţie, posibilitatea ocupării unui loc de muncă, statut financiar etc. Pornind de la sistemul de caste, femeile indiene deseori se căsătoresc la vârste fragede, urmând să îndeplinească atribuţii de soţie, mamă, respectiv casnică, fapt ce duce la abandonul şcolar şi malnutriţie ce se face simţită din cauza faptului că femeile sunt ultimele care servesc masa într-o familie.[276] Din ce în ce mai multe ONG-uri se implică prin cursuri despre egalitate de gen în şcoli, încercând să schimbe în primul rând mentalitatea băieţilor faţă de surorile ori mamele lor. Se merge pe principiul următor: fetele sunt obligate să îşi ajute mamele la treburile casnice, ceea ce de multe ori duce la imposibilitatea de a-şi termina temele la timp ori de a ajunge la şcoală în acelaşi timp cu colegii lor, le este permis mai puţin faţă de băieţi să stea la joacă ori să practice anumite jocuri, pe motivul nesiguranţei străzilor. Conform National Crime Records Bureau, în anul 2013, în India au fost înregistrate 309,546 cazuri de violuri, răpiri, hărţuiri cu tentă sexuală, trafic de carne vie şi tratamente degradante din partea soţilor ori din partea familiei acestora, cu 26,7% mai puţine cazuri decât în anul anterior. Pornind de la ideea că dacă primesc o educaţie în ceea ce priveşte diferenţele de gen simţite în India, atât băieţii cât şi fetele vor avea comportamente diferite ca adulţi, primii vor deveni mai puţin violenţi în spaţiul conjugal, iar fetele o dată ce vor înţelege că au dreptul la opinie, nu vor mai sta umile în faţa ofenselor primite.[277]

În India au loc foarte multe abuzuri în familie, în principiu pentru faptul că femeile sunt asociate cu paguba. În documentarul „It's a girl!" acest lucru este foarte puternic exemplificat. Pe lângă faptul că familia fetei trebuie să plătească zeste, care poate include sume de bani ori diferite bunuri viitorului soţ, este pasată practic responsabilitatea asupra ei.

„ Fetele sunt proprietatea altcuiva"- zicală hindi

Femeile devin proprităţile soţilor din momentul căsătoriei, prin urmare orice fel de tratament le este aplicat, este trecut cu vederea de cunoscuţi ori de vecini. Fiind vorba despre o societate în care cultura permite bărbaţilor să fie violenţi cu femeile din jurul lor, fie că este vorba despre mamă, soră, soţie ori fiică, acestea de multe ori se conformează şi nu raportează tratamentele de multe ori inumane ce le sunt aplicate. Vocea femeilor în India a început să fie auzită în urma cazului de viol în grup în care victima, o fată de 23 de ani în anul 2014, care a murit în urma leziunilor provocate. Sunt în continuare cazuri de femei agresate care nu merg la poliţie să reclame abuzurile suferite, însă din 2012, s-a înregistrat o creştere a reclamaţiilor, în zonele urbane în principal, deoarece vorbim aici despre femei care au o educaţie şi o situaţie financiară mai bună decât cele din mediul rural, însă continuă să se teamă de felul în care vor fi catalogate. „În India o femeie care divorţează sau se recăsătoreşte este privită cu dispreţ şi ridiculizată"[278], susţine o femeie care a suferit primul abuz din partea soţului la 3 zile după nuntă, iar într-un final, după 4 luni a divorţat şi s-a întors să locuiască

[276] http://www.fsdinternational.org/country/india/weissues
[277] http://www.trust.org/item/20150323000053-yi54l/?source=jt
[278] http://www.bbc.com/news/world-asia-india-29708612

cu părinţii ei. În 2014, în urma ultimului studiu realizat, a reieşit o pondere de 54% din partea bărbaţilor şi 51% din partea femeilor care consideră a fi normal ca soţia să fie bătută dacă nu şi-a respectat datoriile casnice, dacă nu a avut grijă corect de copii, chiar şi dacă a greşit cantitatea de sare pusă în mâncare,[279] prin urmare, ceea ce nu este luat în considerare este faptul că „ dreptul la viaţă este un drept natural, inerent persoanei. Declaraţia Universală a Drepturilor Omului stipulează în art.3 că orice persoană are dreptul la viaţă, libertate şi la securitatea persoanei sale."[280]

Aşadar, într-o aşa societate, ne mai putem mira de rata morţii infantile a fetiţelor ori putem înţelege acţiunile mamelor care nu vor să îşi condamne copii la un mod de viaţă abuziv? Mai departe voi enumera motivele care stau la baza discriminării femeilor şi pentru care bărbaţii sunt mai apreciaţi şi mai bine îngrijiţi încă din copilărie. În cadrul familial, băiatul va creşte a fi o sursă de venit, cu posibilitate de angajare, duce mai departe linia familiei, îşi va puta susţine părinţii la bărtâneţe, se va căsători, deci va aduce mână de lucru în cadrul familiei pentru treburile casnice şi de asemenea, bărbatul joacă un rol foarte important în religia hindu, prin anumite ritualuri care garantează desprinderea sufletului de trup către Rai. Femeia în schimb, este văzută mai mult ca o povară, deoarece nu este considerată a fi capabilă să se angajeze ori să aducă bani în casă, este văzută a fi dependentă atât emoţional cât şi financiar de soţ, deşi în copilărie şi în perioada adolescenţei este capabilă să ajute la treburile casnice, după căsătorie va face lucrurile acestea pentru familia soţului, şi va împovăra familia cu plata zestrei. Discriminarea sexului feminin în India acoperă toate perioadele vieţii de la naştere, copilărie, după căsătorie, chiar şi după pierdrea soţului.

India este printre puţinele ţări în care numărul bărbaţilor depăşeşte numărul femeilor, datorită stereotipurilor prezentate mai sus. Deşi în anul 1996 a fost implementată o lege care interzice discriminarea prenatală bazată pe gen[281], numărul avorturilor în care fătul este de sex feminin se menţine ridicat, datorită diferenţelor culturale între spaţiile urbane versus rurale, în ciuda faptului că au trecut aproape 20 de ani de la implemntarea legii mai sus menţionată, încă sunt familii care nu au cunoştinţă despre ea. Datorită preferinţelor pentru fii, sau datorită faptului că o familie nu ar putea suporta plata zestrei pentru fiică, se agreează avortul selectiv, uciderea bebeluşilor ori abandonarea acestora dacă sunt fetiţe. Anual au loc peste 11 milioane de avorturi şi în jur de 20.000 de femei mor datorită complicaţiilor suferite în urma avorturilor.

În perioada copilăriei sănătatea şi nutriţia fetiţelor este neglijată, ceea ce duce la o rată a morţii infantile ridicată. Din cauza situaţiilor financiare precare, resursele unei familii se impart ingal, prioritară fiind întreţinerea femeilor sau a bărbaţilor. Cauzele malnutriţiei în cazul fetelor au două consecinţe majore şi anume imposibilitatea de dezvoltare corectă şi anemia, ambele având repercursiuni în viaţa de adult, motiv pentru care multe femei suportă cu greu sarcina, ceea ce duce fie la moartea mamei ori a pruncului, fie la copii născuţi prematur. În ceea ce priveşte educaţia, statul garantează dreptul la educaţie

[279] IBIDEM
[280] Mădălina Tomescu – „Drepturile Omului. Tendinţe şi orientări contemporane" Ed. ProUniversitaria, Bucureşti 2013, pag. 24
[281] http://www.hinduismtoday.com/modules/smartsection/item.php?itemid=3600

pentru copii cu vârsta până în 14 ani, însă de multe ori părinţii nu consideră educaţia la fel de importantă precum învăţarea treburilor casnice pe care fetele le vor îndeplini pentru viitorul soţ şi familia acestuia. Un alt aspect faţă de scepticismul părinţilor în a-şi trimite fetele la şcoală este protejarea virginităţii acestora. Dat fiind faptul că şcolile se află la o anumită distanţă de casă, că sunt profesori bărbaţi şi că fetele trebuie să stea la şcoală aceaşi perioadă de timp cu băieţii, pot fi privite ca nişte posibile ameninţări la adresa acestora, deoarece pierderea virginităţii în afara căsătoriei pătează numele familiei din care fac parte. Acestea sunt motivele principale pentru care rata fetelor care ştiu să scrie şi să citească este de 54% comparativ cu băieţii care au obţinut o pondere de 76%.[282]

Analfabetismul şi lipsa educaţiei duce în viitor la o îngrijire precară a copiilor, în ceea ce priveşte împărtăşirea cunoştinţlor dar şi privid sănătata acestora, deoarece mamele cu o educaţie scăzută tind să nu îşi vaccineze copii.

Un alt aspect care ameninţă cursul normal de creştre a fetiţelor sunt căsătoriile aranjate, în care majoritatea fetelor nu au împlinit vârsta de 18 ani. Deşi în 2006 a fost promulgată legea privind interzicera căsătoriei copiilor, datorită sistemului de caste ori a presiunilor sociale în special în zonele rurale, în urma unui raport U.N.I.C.E.F. a reieşit faptul că în jur de 47% dintre femeile care locuiesc în zona urbană, cu vârsta cuprinsă între 20-24 au fost măritate înainte de vârsta de 18 ani, iar zona rurală prezenta o pondere de 56%[283]. Motivele pentru care se încurajază căsătoriile între copii au cauze financiare, dar şi cauze religioase ori istorice. Financiare, pentru ca zestrea se plăteşte pe baza statutului social al soţului şi al educaţiei acestuia, aşadar cu cât soţul este mai tânăr, cu atât zestra este mai mică. Istorice datorită în urma procesului de ocupare a Indiei de Nord, acum 1000 de ani, perioadă în care fetele necăsătorite erau violate, ceea ce a provocat căsătorii de la vârste fragede, iar religioase datorită zeiţei Parvati care s-a căsătorit cu Shiva la vârsta de 8 ani. Consecinţele se răsfrâng asupra fetelor cu vârsta cuprinsă între 15-19 ani care au cele mai mari şanse să moară din cauze legate de sarcină. Datorită faptului că în urma căsătoriei fetele se mută cu soţii lor şi sunt rupte de ceea ce au cunoscut până în acel moment, fac de multe ori cazul violenţelor domestice, violului, malnutriţie, lipsa accesului la informaţie, la sănătate şi educaţie, ciclu pe care cel mai probabil îl vor suporta şi copilele acestora.

Discriminarea faţă de femei după cum reiese în ceea ce am prezentat până la acest moment, continuă şi după căsătorie, pe motivul că femeia nu trebuie lăsată nesupravegheată. Dacă în perioada copilăriei este întreţinută şi supravegheată de părinţi, după căsătorie aceste atribuţii îi revin soţului, iar fata nu mai este considerată parte a familiei care a crescut-o, ci devine parte a familiei soţului, preluând toate sarcinile casnice. În anumite zone, aceasta trebuie să fie supusă atât soţului cât şi soacrei, iar orice abatere de la voinţa acestora o poate afecta,pentru ca se va face şi pe ea şi pe părinţii ei de ruşine, ceea ce atrage după sine comportamente crude din partea soţului şi a familiei acestuia.

În acelaşi timp, văduvele suferă discriminări în urma pierderii soţului, în pofida încercărilor statului de a le acorda drepturi şi recunoaştere, şi în ciuda

[282] http://hdr.undp.org/sites/default/files/india_2003.pdf
[283] http://www.saarthakindia.org/womens_situation_India.html

interzicerii practicii de ardere de vie a văduvei, în anumite zone, acestea pot fi abandonate de către socrii şi de către părinţii ei, fiind lăsată să se descurce singură, cu o educaţie precoce şi fără aptitudini, în anumite cazuri fiind obligată să îşi radă constant capul, să poarte haine albe – simbol al doliului, ori sa-i fie interzis dreptul de a se recăsători sau de participare la anumite evenimente precum nunţile, ceea ce duce în anumite cazuri la văduve adolescente care sunt izolate pentru restul vieţii. În ceea ce priveşte moştenirile, de multe ori averea decedatului se duce ori la cel mai mare fiu ori la rudele sale de sex masculin, în principal fraţi, iar femeile de multe ori rămân fără sprijin financiar. Atâta timp cât nu îşi cer drepturile ocrotite de lege, pot fi alungate ori neglijate.[284]

Diferenţele simţite de femei în raport cu bărbaţii, se înrăutăţesc în anumite cazuri datorită sistemului de caste. O femeie dintr-o castă superioară va avea mai multă încredere în sine în primul rând pentru a reclama comportamentul soţului, în timp ce o femeie dintr-o catsă inferioară va tinde să ascundă acest lucru. Sistemul de caste în India este întreţinut de castele superioare pentru a avea acces uşor la mâna de lucru ieftină regăsită în cadrul castelor inferioare. Sistemul de caste a luat naştere în perioada Vedică ce a datat între anii 1500-800 î.Hr.[285] pe teritoriul Indiei, punând accentul pe linia familiei. Religia Hindu fiind o religie ce pune accentul pe curăţarea atât trupească cât şi spirituală s-a folosit de sistemul de caste pentru a stabili reguli de relaţionare inter-castiale, tocmai pentru a proteja castele superioare de diferenţele atât culturale cât şi financiare de cele inferioare. Cele cinci caste recunoscute încă din perioada Vedică sunt urmatoarele:

Brahmin, casta preoţilor, care au dreptul de a studia perioada Vedică şi care sunt obligaţi să efectueze ritualuri atât pentru ei cât şi pentru credincioşi, sunt îndatoraţi să respecte regulile sacre, având rolul de intemediari între zei şi oameni. Acştia locuiesc în temple, li se cere o conduită exemplară, dedicându-şi viaţa cunoaşterii şi păstrării tradiţiilor, iar în ziua de azi ocupă funcţii importante, sunt afacerişti ori agricultori.

Kshatrya, este casta care era alcătuită din regi, războinici, sau paznici, a cărei menire era protejarea poporului, aduceau cadouri Brahminilor, ofrande sau sacrificii zeilor, studiau tradiţiile Vedice,iar autoritatea regilor nu era de contestat, nici în perioada copilăriei, exceptând cazul în care eşuau în protejarea sfinţilor preoţi. Astăzi, din această castă fac parte deţinătorii de pământ şi persoanele influente[286] (politicieni, avocaţi etc.).[287]

Vaishya, ce era alcătuită din vânzători şi ce reprezintă în zilele noastre clasa de mijloc, aveau dreptul de a lucra pământul castelor superioare, de a creşte animale, de a studia tradiţiile Vedice,însă nu se puteau căsători cu femei din castele superioare, iar cu aceştia se încheie castele *dvija* despre care se presupunea că au reînăscut de două ori.

Shudra, reprezentată de clasa muncitoare, şi totodată o clasă a cărei discriminare este evidentă, deoarece acestia nu aveau acces la scrierile vedice, nu aveau dreptul să mănânce în compania claselor superioare, nici să se căsătorească

[284] IBIDEM
[285] http://www.britannica.com/EBchecked/topic/285248/India/46842/Early-Vedic-period
[286] http://www.newworldencyclopedia.org/entry/Kshatriyas
[287] http://www.hinduwebsite.com/hinduism/h_caste.asp

cu femeile acestora şi ocupau locuri de muncă precum spălători, pantofari, curăţători, iar din această cauză li s-a atribuit termenul de „murdari", motiv pentru care au fost marginalizaţi.[288]

Ultima castă, alcătuită din oameni marginalizaţi, discriminaţi, care nu au posibilitatea nici măcar de a se angaja, evitaţi şi consideraţi a fi inferiori şi impuri, se numeste *Chandala/Dalit*. Aceste caracteristici le-au fost atribuite în urma ritualurilor însângerate folosite de acestia, înclinaţiile pentru sacrificii şi obiceiuri murdare. Nu le era permisă intrarea în oraşe pe timp de zi, nu aveau voie să meargă pe aceiaşi parte a străzii precum cei din castele superioare, locuiau de obicei la periferiile oraşelor şi lucrau în cimitire.[289]

În ceea ce priveşte femeile din castele superioare, acestea nu întâlnesc prea des discriminări. Sunt educate, au posibilitata sa devină preotese, sunt îngrijite şi respectate. Majoritatea discriminărilor şi umilinţelor au loc faţă de femei au loc în castele inferioare. În documentarul „It's a Girl" se prezintă discriminările întâlnite de femei pe parcursul vieţii de la stadiul de făt până la maturitate. Datorintă preferinţlor culturale pentru băieţi. Majoritatea fetiţelor sunt omorâte la naştere, prin diferite metode crude, ori ţinute în viaţă fără a fi hrănite.

Proverbe precum *O fată este o povară pe umerii tatălui ei,* ori *A venit un hoţ* – proverb rajasthani, care anunţă naşterea unei fiice, chiar şi versete precum *Fie ca naşterea unei fiice să aibă loc în altă parte, fie ca aici să se nască un băiat* nu ajută femeile indiene să îsi poată depăşi condiţia de proprietate, de bun care poate fi folosit în orice fel de către soţ sau familia acestuia.

În documentar sunt prezentate mai multe cazuri de femei abuzate, femei care deşi nu este precizat, este clar faptul că aparţin castelor inferioare, cel mai probabil Shudra. Este dat exemplul unei familii cu 4 fete. Cea mare avea vârsta corespunzătoare măritişului, aşa că i-au căutat un soţ, căruia i-au plătit zestrea. Cuplul a dat naştere unei fetiţe, fapt ce a determinat un comportament abuziv din partea bărbatului, care într-un final şi-a omorât soţia.

Un alt caz care demotă dezumanizarea femeii în India şi repulsia faţă de fete, reiese din acest documentar, în acest caz o femeie educată, cu posibilităţi financiare şi cu titlu de Doctor, Mitu Khurana. O femie însărcinată cu gemeni, obligată de către soţ şi soacră să facă un test ilegal care să determine sexul bebeluşilor doarece aceştia se temeau că vor fi fete. După refuzul mamei, aceasta a fost închisă într-o cameră iar timp de 3 zile nu a primit mancare sau apă. Povestea acestei femei pare un scenariu de telenovelă. Soţul şi soacra ei i-au servit mâncare la care era alergică pentru a folosi acest pretext să o ducă la spital, unde au convins doctorul sa-i facă o ecografie pentru a stabili sexul gemenilor. După ce au aflat că ambii copii sunt fete, insistenţele în privinţa avortului s-au înrăutăţit, a fost împinsă pe scări de către soţ şi închisă într-o cameră, în speranţa că va avorta copiii. Mitu a reuşit să scape din casa în care trăia şi să se mute înapoi la părinţii ei, pentru a putea da naştere fetiţelor, iar în prezent finanţează campanii de egalizare de gen şi de oprire a crimelor pre-natale.[290]

[288] http://www.britannica.com/EBchecked/topic/571589/Shudra
[289] http://www.bbc.com/news/world-asia-india-29708612
[290] Evan Grae Davis - „It's a girl!" Documentar, 2012,

Cazurile de violenţă domestică datorată nemulţumirilor faţă de zestre sunt multe, iar exemplele le urmează. Neha, o femeie în vârstă de 29 de ani, mamă a doi copii a ajuns la spital cu arsuri pe aproape jumătate din suprafaţa corpului, deoarece socrii ei au turnat benzina pe ea şi i-au dat foc. Motivul unui asemenea gest? Zestrea. Aceasta a declarat faptul că socrii au început să aibă pretenţii din ce în ce mai ridicate imediat după căsătorie, deşi tatăl fetei plătea cât putea, cererile creşteau, la fel şi abuzurile faţă de ea. Totul s-a înrăutăţit în momentul în care a dat naştere unei fete. Neha era şocată de comportamentul socrilor, susţinând faptul că se aştepta să fie bătută ori alungată de acasă, dar niciodată arsă de vie. Din anul 2001 s-a estimat un număr de 100.000 de femei ucise pentru zeste, îngrijorător este faptul că acest număr este într-o continuă creştere. Kamla Bhasin, o activistă pentru drepturile femeilor, a declarat pntru Sky News că este şocată de corelaţia zestre-progres economic al Indiei.

Aceasta subliniază legătura dintre lăcomie şi pretenţiile bărbaţilor din India, combinaţie letală. Acest sistem are repercursiuni de lungă durată şi este principalul motiv pentru feticid şi pruncucidere. Se estimează un număr de 500.000 de fetuşi feminini avortaţi ilegal în fiecare an.

Dacă părinţii aleg să păstreze fata, asta nu înseamnă că abuzurile vor înceta. Femeile sunt ţinta discriminărilor în multe cazuri, inclusiv în zone mai bine dezvoltate, însă acesta sunt mult mai vulnerabile în zonele în care drepturile femeilor sunt neglijate. Dat fiind faptul că mamele observă lipsa de putere pe care o au în familie, de multe ori aleg să nu îsi condamne copii la acelaşi tratament.[291] Frecvenţa violurilor şi a hărţuirilor, sunt factori alarmanţi ce pot influenţa părinţii să evite un număr ridicat de fete în familie deoarece pot păta onoarea familiei.

În 2014, C.N.N. a realizat un reportaj în India pentru a observa mentalitatea acestora faţă de femei şi pentru a înţelege discrepanţa numărului de fete înăscute, faţă de cel al băieţilor. Anumite regiuni din India au aproximativ 800 de fetiţe înăscute la 1.000 de băieţi. Un caz prezentat este cazul a două surori care au fost violate şi vândute bărbaţilor care deseori trebuie să îşi împartă nevasta cu fraţii. Născute în familie săracă, au fost vândute de către mătuşa lor printr-un intermediar, în vederea unei căsătorii. Una dintre fete a suferit abuzuri şi bătăi atât de crunte încât la scurt timp după măritiş şi-a pierdut auzul la urechea stângă. Nu au dreptul la opinii, nu fac alt ceva decât să se ocupe de treburile casnice şi să aibă copii; sunt constrânse de mentalitatea conform căreia este inacceptabil să îşi părăsească soţii. În principiu traficul de carne vie este susţinut în zonele sărace ale Indiei, zone în care familiile fie nu îşi mai permit să întreţină fetele, fie nu pot plăti zestre pentru acestea, fie sunt furate. S-au înregistrat cazuri de fete dispărute, după ce ultima dată au fost văzute în prezenţa unui bărbat, probabil tot un intermediar care căuta soţie pentru bârbaţii râmaşi neînsuraţi. Excluziunea socială a unei familii are la bază onoarea. Este dat exemplul unei fete de 14 ani care a fost răpită şi violată de către un bărbat care i-a spus că o va duce în Delhi pentru a o vinde. Deşi a reuşit să scape, ea şi familia ei sunt marginalizaţi. Nu mai poate merge la şcoală deoarece colegii au aflat ce i s-a

[291] http://childreninneed.com/magazine/gender.html

întâmplat şi râd de ea, iar părinţii ei nu îşi mai pot găsi un loc de muncă deoarece întreg satul îi exclude, au devenit proscrişi în urma violului. Deşi fata a scăpat, sunt mici şansele ca bărbatul care i-a dezonorat familia să fie prins. Poliţia acceptă sau aprobă tacit cazurile de acest gen, ori de multe ori sunt cumpăraţi de către aceşti agenţi de vânzare.[292]

Până când India nu se va uni pentru a pune capătul acestor mentalităţi, femeile continuă să fie victimele unui circuit închis de nedreptăţi.

Dantorită sistemului de caste, cei care trăiesc ca Dalit fac faţă discriminărilor şi diferenţelor de tratament mai mult decât orice altă castă. Îşi pun viaţa în pericol dacă nu respectă normele sociale ce impun supunerea în faţa castelor superioare, astfel încât Daliţii nu pot pătrunde în oraşele locuite de cei ce le sunt superiori, nu trebuie să meargă încânţaţi în faţa acestora, nu au dreptul de a păşi în temple, iar femeile se tem de violuri sau abuzuri mai mult decât în cazurile anterioare. Este vorba despre o majoritate mult prea săracă, exclusă social şi fără drepturi, în care poliţia nu intervine. Deşi sunt cazuri în care cei din această castă reuşesc să îşi depăşască condiţia, să îşi facă un renume, continuă să se lovească de prejudecăţi la tot pasul, atât femeile cât şi bărbaţii.

Conform U.N.I.C.E.F., femeile din casta inferioară suferă o dublă discriminare, pe de-o parte sunt dezavantajate de faptul că sunt Dalit, dar şi pentru faptul că sunt femei. Acestea pe lângă violurile şi abuzurile des întâlnite şi în cazul celorlalte caste, suferă de cele mai multe ori tratamente inumane, de tortură, specifice zonelor din care fac parte, într-u cât nu se pot apăra. Acestea se pot angaja în domenii precum minerit, spălătorii improvizate, cărăuşi, lucrează în agricultură, însă salariile primite sunt aproape de nimic, în general sub 1$, ceea ce în anumite cazuri determină familiile să apeleze la cămătari. Cei care nu işi pot întreţine fetele, le dedică templului pentru prostituţie, devenind Devadasis, tradus prin sclavi sexuali.[293]

Un număr crescător de femei Dalit îşi pun viaţa în pericol pentru a combate sistemul, pentru a atrage atenţia asupra diferenţelor suferite. Acestea îşi cer drepturile, cer înţelegere şi şanse egale cu restul castelor. Cer sprijin internaţional pentru a opri aceste tratamente la care sunt condamnate.[294]

Cultura Dalit acoperă încredinţarea fetelor către templele Devadasis prin un pact cu zeiţa Yellamma, iar prin îndeplinirea doleanţelor, părinţii îşi încredinţează fetiţele templelor sexuale. Le condamnă la o viaţă fără educaţie şi la o bătrâneţe cruntă. În anumite cazuri întreţinerea familiei cade pe umerii fetelor, care până în momentul în care sunt scoase la licitaţie pentru virginitatea lor, câştigă bani dansând.[295]

Înţelegerea acestui subiect delicat, care transformă părinţii în proxeneţi a determinat o serie de investigaţii în regiuni ale Indiei în care se recurge la aceste practici. Aşa au luat naştere o serie de documentare de scurt metraj, în care sunt intervievate femei ale castelor inferioare, femei condamnate să devină Devadesis.

Sunt unele femei care au văzut în acest lucru o oportunitate de a-şi satisface nevoile financiare, însă majortatea sunt vândute de către părinţi sau

[292] http://edition.cnn.com/2013/09/11/opinion/india-missing-females/
[293] https://www.youtube.com/watch?list=PLFB11C2F7FE41DADD&v=NUaFQeUIc10
[294] http://idsn.org/key-issues/dalit-women/
[295] https://www.youtube.com/watch?v=xNFCfDKP-2U&list=PLFB11C2F7FE41DADD&index=2

rude, condamnate la o tinereţe cruntă şi o bătrâneţe degradantă, multe Devadesis ajungând să îşi petreacă ultimii ani din viaţă cerşind. Întreţinerea unei întregi familii stă pe umerii unei fete. Cele care provin din familii numeroase ajung să fie încredinţate zeiţei, asfel încât să poată avea grijă de fraţii mai mici, să le poată oferi hrană şi acces la educaţie mezinilor familiei.

Un documentar realizat de V.I.C.E., a reuşit să surprindă procesul de încredinţare în faţa zeiţei. Fetele sunt aduse la templu în Bombay, îmbrăcate în sari verde, primeşte un lănţişor cu perle şi află de la 5 Devavesi bătrâne tainele pe care le va urma. După ceremonie în anumite cazuri fetele se întorc cu părinţii în satul din care provin, urman între vârsta de 10-13 ani să devină cu adevărat Devadesi, fiind scoase la licitaţie pentru virginitate.[296]

Încredinţarea în faţa zeiţei a fetelor oferă pretextul perfect pentru familiile sărace de a scăpa de răspunderea faţă de fete şi de a le transforma într-o sursă de venit. Se pare că aceasta ar fi singura modalitate prin care fetele ar putea echivala băieţii – prin garanţia faptului că şi prin intermediul lor vor obţine o sumă de bani, echivalentă zestrei pe care ar primi-o din partea viitoarelor nurori. Deşi aceste practici sunt ilegale, autorităţile nu sancţionează, nu iau în seamă şi în anumite cazuri se bucură de ceea ce reprezintă aceste fete, ale căror număr prezintă fluctuaţii, nu datorită faptului că mai puţini părinţi aleg să îsi condamne fiicele la un asemea stil de viaţă, ci datorită faptului că prin transmiterea de boli venerice şi lipsa unui sistem de sănătate universal, unele dintre ele mor, lăsând în spate copii, familii de întreţinut, copii condamnaţi prejudecăţilor şi cel mai probabil repetării aceluiaşi ciclu, deoarece perioada de tinereţe a unei Devadasi pare foarte atractivă, în zonele sărace ale Indiei, ele sunt cele care pun la dispoziţie diferite aparate tehnologice, ele denotă o situaţie financiară bună.

ÎN LOC DE CONCLUZII

Societăţile occidentale au îmbrăţişat principiul egalităţii, punând bazele societăţilor democratice care garantează respectarea drepturilor şi libertăţilor tuturor indivizilor unui stat.

Fie că luăm în considerare India, tară în care depăşirea condiţiei este un lucru greu de înfăptuit, iar femeile sunt considerate a fi pagube într-o familie, fie că vorbim de ţările Orientului Mijlociu, în care la fel, sexul feminin nu beneficiază de aceleaşi drepturi ca şi bărbaţii, ba le este atribuit statutul de proprietate a acestora, întâlnind pe parcursul vieşii discriminări şi tratamente degadante, menite să denigreze părerea unuia despre sine. Schimbarea rămâne în mâinile copiilor, care, cu timpul poate vor căpăta o conştiinţă mai bună, poate vor înţelege că fetele nu sunt un motiv de supărare pentru o familie şi că merită să aibă acces la educaţie la fel de mult ca şi băieţii şi că legile trebuie să le acorde şi acestora drepturi şi libertăţi egale bărbaţilor.

[296] https://www.youtube.com/watch?v=2GFaN9-1iz0&hd=1

REDUCEREA SĂRĂCIEI ŞI A INEGALITĂŢILOR ÎN ECONOMIA MONDIALĂ

Constanţa CHIŢIBA,[297]
Anca COSTEA-DUNĂRINŢU[298]

Abstract: *Sărăcia reprezintă o problemă acută cu care se confruntă majoritatea statelor lumii cu implicatii importante în cadrul economiei globale. Desi ţările dezvoltate şi cele în curs de dezvoltare au reuşit per ansamblu să reduca procentele ce caracterizau acest fenomen, tarile aflate în dificultate pe fondul problemelor economice, sociale sau politice, continua sa intreprinda actiuni care sa le aduca în cel mai scurt timp catre un echilibru. Cresterea numarului populatiei globale însă nu face decat sa acutizeze acest fenomen şi sa adanceasca la nivel global interdependentele ce o caracterizeaza, în contextul deja prefigurat al crizei alimentare şi energetice.*

Key words: Poverty, equal opportunities, global economy, poverty reduction

Introducere

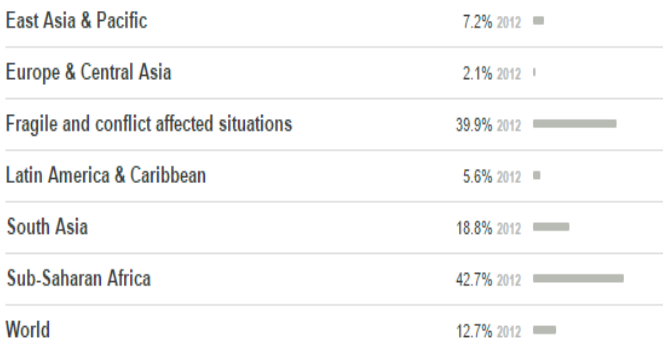
Sărăcia reprezinta o problema acuta cu care se confrunta majoritatea statelor lumii cu implicatii importante în cadrul economiei globale. Desi tarile dezvoltate şi cele în curs de dezvoltare au reusit per ansamblu sa reduca procentele ce caracterizau acest fenomen, tarile aflate în dificultate pe fondul problemelor economice, sociale sau politice, continua sa intreprinda actiuni care sa le aduca în cel mai scurt timp catre un echilibru. Cresterea numarului populatiei globale însă nu face decat sa acutizeze acest fenomen şi sa adanceasca la nivel global interdependentele ce o caracterizeaza, în contextul deja prefigurat al crizei alimentare şi energetice.

Problematica saraciei nu de limiteaza la aspectele de ordin economic, respectiv venituri diminuate sau incapacitatea indivizilor de a-si satisface nevoile curente, desi, asa cum se poate observa şi în tabelul de mai jos, în 2012 o parte insemnata a populatiei lumii nu reusea sa isi asigura nici macar 2$ pe zi, ci implica o serie de disfunctionalitati de ordin social. De exemplu ajutoarele sociale, au fost pe de o parte deturnate catre alte scopuri decat cele prevazute initial sau pur şi simplu au determinat situatii în care efectele au fost inverse, respectiv au adancit şi mai mult aceste dezechilibre, prin inducerea unei stari de dependenta.

Diversele politici şi actiuni intreprinse în plan social, economic sau politic au functionat intr-o anumita masura, însă nu au reusit sa duca la eradicarea fenomenului de sărăcie extrema, pe fondul caruia indivizii nu raman cu prea multe oportunitati de a-si spori sansele de a migra spre o situatie mai favorabila.

[*] Profesor universitar doctor, Universitatea Creştină "Dimitrie Cantemir", Facultatea de Relaţii Economice Internaţionale, cchitiba@gmail.com
[**] Lector universitar doctor, Universitatea Creştină "Dimitrie Cantemir", Facultatea de Relaţii Economice Internaţionale, anca.dunarintu@gmail.com

Table 1. Poverty ratio (2011 PPP- headcount at $1.90 a day, % of population)

Source: Word Bank (data.worldbank.org)

Problema sărăciei în cadrul economiei globale

Abordarea din punct de vedere economic a cauzelor saraciei face trimitere inca de la inceput la fenomenul globalizarii şi la adancirea gap-ului dintre saraci şi bogati. Liberalizarea, promovarea politicilor axate pe crestere şi dezvoltare economica sunt deosebit de importante intr-o lume în care legaturile economice reprezinta un liant, însă acestea nu rezolva problema saraciei în lipsa unei abordari bazate pe incluziune sociala, pe respectarea drepturilor, reducerea inegalitatilor şi protectie sociala.

Din punct de vedere social, abordarea problemei saraciei se realizeaza în contextul asumarii colective a acestui aspect şi a constientizarii faptului ca eradicarea acesteia duce la progres.

Necesităţile de bază pot fi interpretate în termeni de cantităţi minime specificate de lucruri, cum ar fi produsele alimentare, adăpost, apă şi canalizare, care sunt necesare pentru a preveni problemele de sanatate, subnutriţie şi altele asemenea.[299]

Uniunea Europeana se refera la fenomenul saraciei din perspectiva a trei puncte de vedere, şi anume[300]:

- Saracie în termeni monetari;
- Starea de sărăcie efectiva;
- Intensitate scazuta a muncii.

Analiza desfasurata de Natiunile Unite cu scopul de a dimensiona acest fenomen a scos la iveala aspecte precum[301]:

- 836 de milioane de oameni trăiesc încă în sărăcie extremă
- aproximativ una din cinci persoane în regiunile în curs de dezvoltare trăieşte cu mai puţin de 1,25 $ pe zi;
- majoritatea covârşitoare a persoanelor care trăiesc cu mai puţin de 1,25 $ pe zi fac parte din două regiuni: Asia de Sud şi Africa sub-sahariana;

299 Streeten, P. and Others (1981): First Things First. Meeting Basic HumanNeeds în the Developing World, Oxford: Oxford University Press.

300 Trends în poverty and social exclusion (2012-2014), Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015 ISBN: 978-92-79-46606-9

301 United Nations, Millenium Development Goal, 2015. (http://www.un.org/sustainabledevelopment/poverty/)

- ratele ridicate ale sărăciei sunt adesea găsit în ţările mici, fragile şi afectate de conflicte;

- unul din sapte copii sub varsta de cinci ani în lume are înălţime inadecvata pentru vârsta lui;

- în fiecare zi în 2014, 42.000 de persoane au trebuit să-şi abandoneze casele lor pentru a căuta protecţie ca urmare a conflictului.

Insa incapacitatea de asigurare a necesitatilor sociale, precum serviciile de sanatate, educatie, s.a interfereaza intr-o anumita masura în cele din urma cu aspectele ce tin de dezvoltarea umana, în jurul carora societatile în curs de dezvoltare, precum şi cele dezvoltate isi axeaza politicile.

Inegalitatile de tip economic şi social au în final repercusiuni asupra intregului proces de eradicare a saraciei, expansiunea în termenii globalizarii determinand decalaje tot mai adanci la nivel local, regional sau global.

Reducerea sărăciei şi a inegalitatilor

In cele mai multe dintre tari, diferentele dintre saraci şi bogati se regasesc la cel mai inalt nivel din ultimii 30 de ani. în tarile OCDE, cei mai bogati 10% castiga de 9.6 ori mai mult decat cei mai saraci 10%. Acest lucru determina o serie de efecte asupra coeziunii sociale, însă cel mai importante rezultate sunt orientate catre afectarea cresterii şi dezvoltarii.[302]

Anul 2000 a reprezentat o intensificare a eforturilor depuse în lupta impotriva saraciei şi în acelasi timp în imbunatatirea conditiilor de trai pentru milioane de oameni. Trebuie mentionat în acest sens ca pe prima pozitie în randul obiectivelor propuse de agenda Millenium Development Goals propusa de United Nations se afla reducerea saraciei.

Table 2. United Nations` Millenium Development Goals

Millenium Development Goals (UN)	**Goal 1: Eradicate extreme poverty and hunger**
	Goal 2: Achieve universal primary education
	Goal 3: Promote gender equality and empower women
	Goal 4: Reduce child mortality
	Goal 5: Improve maternal health
	Goal 6: Combat HIV/AIDS, malaria and other diseases
	Goal 7: Ensure environmental sustainability
	Goal 8: Develop a global partnership for development

Sursa: United Nations` Millenium Development Goals

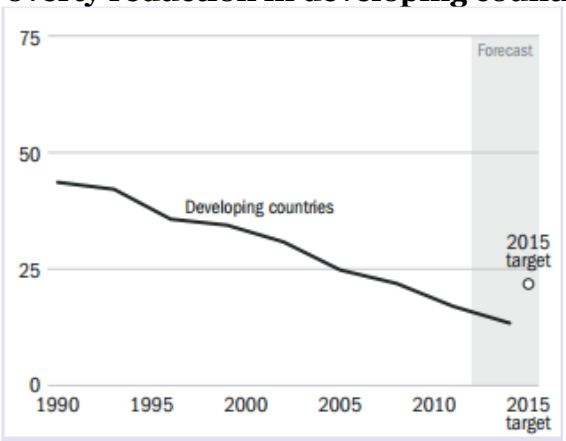
302 OECD (2015), în It Together: Why Less Inequality Benefits All, Paris

Aceste demersuri nu au ramas însă fără raspuns, intrucat reducerea saraciei a reprezentat o tema ale carei obiective au fost atinse inainte de expirarea termenului limita, respectiv 2015. De la nivelul anului 1990, în cadrul statelor în curs de dezvoltare, moment la care rata saraciei extreme inregistra un procent ingrijorator, respectiv 43.6%, în anul 2015 se estimeaza atingerea procentului de 13.4%303.

In Uniunea Europeana, numărul de persoane expuse riscului de sărăcie sau excluziune socială a fost în scădere în mod constant înainte de criza economică. Indicatorul a atins cel mai scăzut nivel în 2009, cu aproximativ 114 de milioane de persoane expuse riscului în UE. Cu toate acestea, această cifră a crescut din nou în anii următori. Acesta a atins apogeul în 2012, cu aproximativ 123 de milioane de persoane cu risc, înainte de a scădea din nou uşor în 2013[304].

Asa cum este prevazut şi în cadrul strategiei de crestere şi dezvoltare a Uniunii Europene pentru 2020, cresterea incluziva reprezinta unul dintre pilonii de baza pe care este construita aceasta. Astfel, UE si-a asumat în cadrul unui obiectiv ambitios scoaterea din starea de sărăcie a peste 20 de milioane de oameni pana în 2020.[305]

Graph 1. Poverty reduction în developing countries

Source: World Bank. 2015. World Development Indicators 2015. Washington, DC: World Bank. doi:10.1596/978–1-4648–0440–3.

Sărăcia nu reprezinta doar lipsa de venituri şi de resurse pentru a asigura un trai durabil. Manifestările sale includ foamete şi malnutriţie, accesul limitat la educaţie şi alte servicii de bază, discriminarea socială şi excluziune, precum şi lipsa de participare la luarea deciziilor. Asigurarea unei cresteri şi dezvoltari economice pe termen lung poate rezolva problema saraciei, însă în lipsa unor strategii şi planuri de actiune care sa faca referire la bunastarea oamenilor rezultatele nu sunt durabile şi nici nu vizeaza punctele cheie ale acestei probleme.

303 World Bank. 2015. World Development Indicators 2015. Washington, DC: World Bank. doi:10.1596/978–1-4648–0440–3.
304 http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Europe_2020_indicators_-_poverty_and_social_exclusion
305 Strategia Europa 2020 (Europa.eu)

In elaborarea politicilor şi actiunilor de eradicare a saraciei este necesar ca viziunea globala sa implice o buna colaborare a actorilor economici, care sa duca la o abordare tintita în functie de specificul problemelor cu care se confrunta. Următorii paşi sunt de bază pentru abordările de reducere a sărăciei în fiecare ţară:[306]

- identificarea principalelor cauze ale sărăciei;
- proiectarea politicilor ce vizeaza aceste probleme;
- stabilirea obiectivelor şi indicatorilor prin care se pot monitoriza efectele progresului;
- ajungerea la un acord larg cu privire la politicile şi programele de combatere a sărăciei.

Asigurarea unei cresteri orientate pro-saraci, asa cum este denumita de OECD, determina efecte importante în lupta impotriva saraciei prin intermediul unor actiuni precum[307]:

- o bună guvernare;
- un management macroeconomic prudent;
- pieţe competitive;
- un sector privat performant;
- instituţii eficiente şi durabile;
- utilizarea eficienta a resurselor naturale.

Creşterea economică trebuie să fie favorabilă incluziunii pentru a oferi locuri de muncă durabile şi promovarea egalităţii.[308]
Inegalitatile intervin în masura în care ele reprezinta o parte iportanta a cresterii economice, contribuind la acest fenomen prin intermediul determinarilor sociale.[309]

Se poate vorbi în continuare în acest context prin readucerea în atentie a decalajelor dintre bogati şi saraci şi a efectelor economice şi sociale ce pornesc de aici, ca de exemplu faptul ca cei bogati pot beneficia intr-o mai mare masura de pe urma oportunitatilor oferite de cresterea economica.

Conform studiilor intreprinse la nivel mondial, categoriile expuse riscului saraciei şi inegalitatilor sunt urmatoarele:[310]

- femeile, care sunt mult mai expuse riscului saraciei şi inegalitatilor. De exemplu, în Uniunea Europeană, în 2013, 25.4% din femei în comparatie cu 23.6% din bărbaţi înregistrau expunerea în faţa riscului de sărăcie şi excluziune socială;
- tinerii cu vârste cuprinse între 18 şi 24 de ani, mai mult de 30% dintre aceştia fiind expuşi acestui risc;
- părinţii monoparentali, aproape 50% dintre cei cu unul sau mai mulţi copii înregistrând acest risc;
- migranţii, în cazul UE, adică valabil pentru cei care trăiesc în altă ţară decât cea în care s-au născut, procentul se înscrie în jurul valorii de 34.4%;
- persoanele cu nivel scăzut de educaţie au de trei ori mai multe şanse de a fi expuse sărăciei şi excluziunii sociale;

---

[306] OECD (2001), The DAC Guidelines, Poverty Reduction
307 Idem 10.
308 United Nations, Millenium Development Goal, 2015. (http://www.un.org/sustainabledevelopment/poverty/)
309 OECD (2015), în It Together: Why Less Inequality Benefits All,Paris
[310] Eurostat

Concluzii

Saracia şi excluziunea sociala limiteaza posibilitatile indivizilor de a se dezvolta ca membri ai societatii în care acestia traiesc, fie ca este vorba despre sanatate, educatie sau bunastare în general. şi cel mai grav aspect al acestei situatii vine sa agraveze aceasta situatie în continuare, extinzandu-se şi catre generatiile ce vin din urma. în acest mod, fenomenul saraciei şi al inegalitatilor va continua sa persiste la cote alarmante, în cele din urma fiind afectat intregul proces de crestere şi dezvoltare economica.[311]

Bibliografie

1. European Commission, Social trends and dynamics of poverty, ESDE conference, Brussels, 2013
2. European Commission, The social dimension of the Europe 2020 strategy. A report of the social protection committee, Luxembourg, 2011
3. OECD (2015), în It Together: Why Less Inequality Benefits All, Paris
4. Strategia Europa 2020 (Europa.eu)
5. Streeten, P. and Others (1981): First Things First. Meeting Basic HumanNeeds în the Developing World, Oxford: Oxford University Press.
6. Trends în poverty and social exclusion (2012-2014), Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015, ISBN: 978-92-79-46606-9
7. United Nations, Millenium Development Goal, 2015. (http://www.un.org/sustainabledevelopment/poverty/)
8. World Bank. 2015. World Development Indicators 2015. Washington, DC: World Bank, doi:10.1596/978–1-4648–0440–3, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Europe_2020_indicators_-_poverty_and_social_exclusion

[311] European Commission, Social trends and dynamics of poverty, ESDE conference, Brussels, 2013

STABILIREA ÎN MOD NEDISCRIMINATORIU A DREPTURILOR PROCEDURALE PENTRU TOATE PĂRŢILE PARTICIPANTE LA PROCEDURILE JUDICIARE

Ramona-Gabriela PARASCHIV[**]

Abstract/Resume: *Drepturile procedurale, atât în dreptul intern, cât şi în plan internaţional se referă la garanţiile de care dispune o persoană într-un stat de drept, pentru a-şi valorifica drepturile şi libertăţile în cadrul procedurilor judiciare. De aceea, reclamantul şi pârâtul din procesul civil, ori persoana vătămată şi inculpatul din procesul penal trebuie să beneficieze de drepturi procedurale echilibrate, care să le asigure „egalitatea de arme" în realizarea intereselor specifice, adică posibilităţi egale pentru fiecare de a-şi dovedi pretenţiile, în acord cu realitatea obiectivă a faptelor.*

Cuvinte cheie: *drepturi procedurale, nediscriminare, proceduri judiciare, părţi, proporţionalitate*

Introducere

Drepturile omului reprezintă *drepturi subiective*, adică facultăţi, posibilităţi ale oamenilor care participă la raporturi juridice, de a-şi exercita anumite prerogative, sub garanţia pe care o oferă autoritatea publică[312]. Aceste drepturi presupun însă şi obligaţii corelative, menite să asigure respectarea drepturilor semenilor[313], fiind absurd să se recunoască drepturi cuiva, în scopul de a-i uşura răspunderea săvârşirii unor fapte ilegale sau contrare ideii de justiţie[314], astfel că, prin exercitarea drepturilor, trebuie să se urmărească satisfacerea propriilor interese, fără a încălca ordinea publică, drepturile altora ori a împiedica alte persoane să-şi valorifice drepturile lor.

Singura categorie de drepturi al căror conţinut nu face referire la o libertate materială, ci la *garanţiile* de care dispune o persoană într-un stat de drept pentru a-şi valorifica drepturile şi libertăţile, o constituie *drepturile procedurale*, care cuprind: *dreptul la un proces echitabil, dreptul la un recurs efectiv, principiul legalităţii incriminării şi pedepselor*.

Categorii de drepturi procedurale reglementate în plan internaţional şi în România

• **Dreptul la un proces echitabil**. Înfăptuirea corectă a justiţiei este garantată prin mecanisme internaţionale, întrucât reprezintă o condiţie de

[**] Lect. univ. dr., Universitatea Creştină „Dimitrie Cantemir", *ramonaparaschiv@rocketmail.com*.

[312] Stelian SCĂUNAŞ, *Drept constituţional şi legislaţie militară*, vol. I, Editura Academiei Trupelor de Uscat, Sibiu, 1995, p. 168.

[313] Omul trebuie protejat de abuzurile de orice fel, mai ales din partea statului, însă el trebuie să aibă şi unele îndatoriri, pentru că nu poate trăi liber decât respectând libertatea celorlalţi (Stelian SCĂUNAŞ, *Dreptul internaţional al drepturilor omului,* Editura All Beck, Bucureşti, 2003, p. 150).

[314] Mircea DJUVARA, *Despre ideea de drept subiectiv şi obligaţie*, în Revista de Drept Public, No. 14 din 1939, pp. 109 şi urm.

existenţă şi afirmare a principiului supremaţiei dreptului[315], însă dreptul la un proces echitabil nu are caracter absolut, astfel că statele au posibilitatea ca, în anumite situaţii să restrângă unele din procedurile specifice[316], cu respectarea principiilor fundamentale şi a reglementărilor specifice dreptului internaţional al drepturilor omului.

Consacrând principiul fundamental al preeminenţei dreptului într-o societate democratică, acest drept presupune ca cei care vor să-şi valorifice anumite interese legitime să se poată adresa unei justiţii independente şi imparţiale.

Potrivit art. 14 alin. 1 din Pactul internaţional cu privire la drepturile civile şi politice, art. 6 din Convenţia europeană a drepturilor omului şi art. 8 alin. 1 din Convenţia americană a drepturilor omului, dreptul la un proces echitabil, garantat prin mecanisme internaţionale, se referă la *contestaţiile privind drepturile şi obligaţiile cu caracter civil* şi acuzaţiile în *materie penală*.

Garanţiile generale privind exercitarea dreptului la un proces echitabil, în materie civilă sau penală, implică: *egalitatea armelor*[317], *dreptul de acces la un tribunal independent şi imparţial, organizat şi compus conform legii, publicitatea* şi *celeritatea procedurii*, la care se adaugă *dreptul la executarea hotărârilor judecătoreşti.*

Dreptul la prezumţia de nevinovăţie, ca o garanţie a realizării dreptului la un proces echitabil, constituie unul dintre principiile fundamentale ale dreptului penal modern, a cărui nerespectare poate să influenţeze modul de administrare a probelor şi soluţia dată în cauză.

De asemenea, *dreptul la apărare* presupune: posibilitatea de a fi asistat de un apărător, de a participa la propriul proces, de a avea acces la dosar, de a se administra probe în apărare, de a păstra tăcerea şi de a nu contribui la propria incriminare, este destinat să asigure persoanei acuzate (în mod deosebit în domeniul penal), garanţia că poate să beneficieze de o apărare concretă şi efectivă, astfel încât procesul să fie cu adevărat echitabil.

• **Dreptul la un recurs efectiv**. Potrivit art. 2 paragraful 3 din Pactul internaţional cu privire la drepturile civile şi politice, art. 13 din Convenţia europeană a drepturilor omului şi art. 25 din Convenţia americană a drepturilor omului, dreptul la un recurs efectiv, care este inspirat din prevederile art.8 al Declaraţiei universale a drepturilor omului, presupune că orice persoană căreia i s-au încălcat drepturile şi libertăţile recunoscute de lege are dreptul să i se acorde un recurs efectiv, în faţa unei instanţe naţionale.

În general, un recurs în dreptul intern nu poate fi calificat drept „efectiv" în cazul în care controlul exercitat de judecătorul naţional asupra măsurii incriminate apare ca fiind prea restrâns în raport cu cel exercitat de Convenţia europeană a drepturilor omului în cauze similare, ori când o decizie favorabilă, pronunţată de judecătorul intern, se loveşte de refuzul administraţiei de a o executa.

---

[315] Jean-François RENUCCI, *Tratat de drept european al dreptului omului*, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2009, p. 304.
[316] Attila KIS, *România la Curtea Europeană a Drepturilor Omului* (2005-2008), Editura Wolters Kluwer România, Bucureşti, 2010, pp. 100-101.
[317] Egalitatea armelor presupune obligaţia de a oferi fiecărei părţi posibilitatea rezonabilă de a-şi susţine cauza, fără a o plasa într-o situaţie net dezavantajoasă în raport cu partea adversă, cum ar fi spre exemplu comunicarea unor acte de procedură numai procurorului.

• **Principiul legalităţii incriminării şi pedepselor**. Conform art. 15 al Pactului internaţional cu privire la drepturile civile şi politice, cât şi art. 7 din Convenţia europeană a drepturilor omului, legea penală nu trebuie să retroactiveze în defavoarea acuzatului, care poate fi condamnat numai pentru faptele şi cu pedepsele prevăzute de lege în momentul săvârşirii activităţilor pentru care este judecat (*nullum crimen, nulla poena sine lege*).

Acest principiu presupune ca infracţiunea să fie clar definită de lege, ca şi limitele de pedeapsă, astfel încât să se înţeleagă ce acţiuni sau omisiuni angajează răspunderea şi ce pedepse se pot aplica, asigurându-se în acest mod exigenţa de *previzibilitate* a normei de drept, care asigură respectarea principiului *securităţii juridice*.

În România, *dreptul la petiţionare* este statuat şi în art. 51 din Constituţie, unde se arată că cetăţenii şi organizaţiile legal constituite au dreptul să se adreseze autorităţilor publice cu petiţii, fără plata unor taxe de timbru, iar autorităţile publice au obligaţia să răspundă la petiţii în termenele şi în condiţiile stabilite de lege.

Dreptul la un proces echitabil este proclamat prin art.21 al Constituţiei României, în care se arată că orice persoană poate să iniţieze un proces în faţa justiţiei pentru apărarea drepturilor, a libertăţilor şi a intereselor sale legitime, nici o lege neputând îngrădi exercitarea acestui drept.

Art. 124 din Constituţie stipulează că justiţia se înfăptuieşte în numele legii, aceasta fiind unică, imparţială şi egală pentru toţi, iar în articolul 126 se arată că justiţia se realizează prin instanţe judecătoreşti, competenţa lor şi procedura fiind prevăzute de lege, iar şedinţele de judecată sunt publice, afară de cazurile prevăzute de lege (art. 127). Totodată, este interzisă înfiinţarea de instanţe extraordinare.

Dreptul la un proces echitabil, dreptul la recurs, principiul legalităţii incriminării şi pedepselor, precum şi alte drepturi procesuale sunt garantate şi prin reglementări cuprinse în legi ordinare, cum ar fi: Codul penal şi Codul de procedură penală, ţara noastră fiind permanent preocupată de corelarea dispoziţiilor din dreptul intern cu reglementările internaţionale, în mod deosebit cu cele ale Uniunii Europene.

Cu toate acestea, studiind practica CEDO, se constată că sunt încă numeroase cazurile în care se încalcă drepturile procedurale, atât din motive care ţin de pregătirea personalului cu atribuţii în acest sens, cât şi din cauza fluctuaţiilor legislative, de multe ori contradictorii sau interpretabile. Astfel, potrivit Raportului publicat de CEDO la 31 decembrie 2011[318], principalele categorii de cauze în care România a încălcat dispoziţii ale Convenţiei europene a drepturilor omului, sunt cele privind dreptul la un proces echitabil.

Consideraţii privind discriminarea persoanelor vătămate prin extinderea, uneori nejustificată a garanţiilor procedurale acordate inculpaţilor

Se poate afirma că una din cauzele care duc la extinderea fenomenului infracţional este oarecum înlesnită, între altele, şi de „progresul" înregistrat în

[318]http://www.mediafax.ro/social/raport-privind-starea-justitiei-in-2011-cedo-a-pronuntat-68-de-hotarari-in-cauze-privind-romania-9369501.

reglementarea şi garantarea *drepturilor procedurale şi procesuale* care au ca scop protejarea făptuitorilor de unele practici abuzive ale organelor statelor.

Astfel, spre exemplu, efectuarea percheziţiei sau reţinerea persoanelor suspecte pentru fapte foarte grave se poate realiza numai în anumite condiţii, cu proceduri stricte şi cu multiple posibilităţi de apărare, mai ales în cazul celor care ocupă anumite demnităţi – ceea ce generează întârzieri favorabile dispariţiei mijloacelor de probă etc.

De asemenea, în multe ţări este permisă ocuparea în continuare a unor funcţii de mare răspundere sau de administrare a unor valori importante de către persoanele puse sub învinuire ori inculpate, aplicându-se principiul prezumţiei de nevinovăţie, ceea ce permite ca cei în cauză să vatăme în continuare drepturile celorlalţi şi să influenţeze cursul anchetei, în anumite cazuri.

Reglementarea în favoarea persoanelor cercetate de largi drepturi procedurale, grupurile puternice de crimă organizată, care încalcă grav drepturile omului, nu pot fi destructurate şi aduse în faţa justiţiei în multe situaţii, din cauza libertăţii de circulaţie quasi-nelimitate şi a numeroaselor formalităţi procedurale care sunt menite a împiedica, în general, încălcarea drepturilor persoanelor cercetate, dar care pot „facilita" sustragerea de la răspundere a infractorilor deosebit de periculoşi.

Dacă totuşi se reuşeşte ca asemenea infractori să fie trimişi în faţa instanţelor de judecată, ei au posibilitatea să scape de pedepse, nu pentru că ar reuşi să-şi dovedească nevinovăţia în cadrul unui proces echitabil, ci datorită simplului fapt că se înlătură numeroase mijloace de probă pe motivul încălcării unor norme procesuale excesiv de favorabile inculpaţilor, ajungându-se astfel la o judecată formală în care nu mai primează adevărul, ci procedurile, iar persoanele vătămate ale căror drepturi au fost lezate nu pot obţine satisfacţie din partea legii, considerând, pe bună dreptate, că nu se face dreptate, că societatea nu protejează corespunzător drepturile lor.

Urmare studiului reglementărilor internaţionale şi naţionale în materie se poate constata că, sub anumite aspecte, părţile vătămate sunt mai puţin protejate, având la îndemână o sferă restrânsă de instrumente pentru restabilirea drepturilor încălcate, încât se poate susţine că, în fapt, ele sunt cele care nu se pot bucura de un proces echitabil.

De asemenea, sunt încă legislaţii care, deşi se manifestă o grijă deosebită pentru drepturile făptuitorilor, conţin prea puţine reglementări privind obligarea statului să recupereze prejudiciul creat victimelor infracţiunilor, prin măsuri mai eficiente împotriva făptuitorilor ori chiar din banii publici, din moment ce apărarea cetăţenilor faţă de fenomenul infracţional este de domeniul public. Astfel, în numeroase cazuri probele în favoarea victimelor se pierd din cauza formalismului excesiv în ce priveşte constatarea lor, acesta fiind menţinut şi când este vorba de crimă organizată, de fraude mari ce le asigură făptuitorilor sume însemnate de bani, permiţându-le o apărare calificată din partea unor specialişti consacraţi, care îngreunează, prin diferite „stratageme", activitatea organelor judiciare dotate uneori necorespunzător din punct de vedere al tehnicii sau aglomerate de volumul mare de muncă.

În consecinţă ar fi necesară o reevaluare a *principiului umanist* al dreptului penal, acordându-i-se o pondere mai mare în favoarea respectării drepturilor părţilor vătămate, şi nu pentru făptuitori (cum se procedează în prezent).

Ca urmare, mai ales în cazul infracţiunilor de omor sau al crimelor internaţionale *stricto sensu* s-ar impune instituirea de sancţiuni mai severe şi măsuri de supraveghere strictă după executarea pedepselor (poate şi tratament medical pentru infractorii care au anumite „predispoziţii" spre fapte inumane), întrucât unii ucigaşi, după ce ispăşesc pedeapsa (relativ redusă din punct de vedere al executării efective), ajung în libertate şi – beneficiind de toate libertăţile, ca orice persoană ingenuă – suprimă viaţa altor persoane nevinovate.

Concluzii

Din punct de vedere al reglementărilor internaţionale şi naţionale (mai ales în ţările democratice) sunt acoperite garanţiile necesare respectării dreptului la un proces echitabil, însă în practică apreciem că există încă dificultăţi în ceea ce priveşte garantarea şi aplicarea efectivă a acestui drept, mai ales din cauza problemelor privind independenţa sau imparţialitatea a numeroşi membri ai organelor jurisdicţionale – care se datorează slabei pregătiri profesionale, nivelului de educaţie şi conştiinţă reduse, în unele cazuri asociat şi cu vulnerabilitatea la corupţie – astfel că se impune perfecţionarea mecanismelor specifice, spre a se asigura o mai bună selecţie, pregătire profesională şi un control mai eficient al activităţilor celor care înfăptuiesc actul de justiţie, încât garantarea dreptului la un proces echitabil să fie reală în toate cazurile, şi nu formală.

În prezent, riscul încălcării principiului legalităţii incriminării şi pedepselor este redus, mai ales în statele de drept, însă considerăm că rămâne în discuţie problema garantării sale întru totul şi cu ocazia interpretării normelor de incriminare, astfel încât să nu se extindă aplicarea acestora şi pentru cazurile care nu au fost avute în vedere la adoptarea reglementărilor.

În vederea evitării unor astfel de situaţii este necesar ca normele internaţionale şi interne să fie redactate clar, fără ambiguităţi sau dispoziţii contradictorii şi, totodată, să se instituie reguli stricte de interpretare, iar organele cu atribuţii specifice să-şi perfecţioneze pregătirea şi activităţile, astfel încât să poată emite interpretări şi avize corespunzătoare în toate cazurile când acestea sunt solicitate.

Referitor la problema echilibrului care trebuie să existe între drepturile procedurale acordate părţilor, menţionăm că, dacă pe parcursul istoriei în diferite ţări ale lumii au existat unele sisteme procesuale profund deficitare din punct de vedere al drepturilor procedurale acordate inculpaţilor, fiind permise ordaliile, recunoaşterea obţinută prin metode violente, ca regină a probelor etc., în prezent se alunecă spre consemnarea unui adevăr formal, în dauna celui obiectiv – care deseori nu poate fi dovedit din cauza procedurilor excesive – mai ales în cazul infracţiunilor grave săvârşite de grupuri puternice, bine organizate, eroarea judiciară fiind la fel de mult posibilă, în defavoarea persoanelor vătămate.

Bibliografie finală

DJUVARA, Mircea, *Despre ideea de drept subiectiv şi obligaţie*, în Revista de Drept Public, No. 14 din 1939

KIS, Attila, *România la Curtea Europeană a Drepturilor Omului* (2005-2008), Editura Wolters Kluwer România, Bucureşti, 2010

RENUCCI, Jean-François, *Tratat de drept european al dreptului omului*, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2009

SCĂUNAŞ, Stelian, *Drept constituţional şi legislaţie militară*, vol. I, Editura Academiei Trupelor de Uscat, Sibiu, 1995

SCĂUNAŞ, Stelian, *Dreptul internaţional al drepturilor omului,* Editura All Beck, Bucureşti, 2003

www.mediafax.ro

EGALITATEA DE ŞANSE ÎNTRE FEMEI ŞI BĂRBAŢI, ÎN SOCIETATEA CONTEMPORANĂ

Mădălina CAZAN-BĂLAŞA [319]

Abstract: *Examinarea problematicii egalităţii de şanse intre femei şi bărbaţi, în societatea contemporană ridică numeroase probleme teoretice şi practice. Drepturile şi libertăţile fundamentale ale omului fac obiectul unei serii de reglementări internaţionale, care se întregesc şi se completează, formând o reţea de norme care reprezintă un minimum pe care statele trebuie să-l pună în aplicare. O serie de principii de ordin general formează însăşi coloana vertebrală a acestor reglementări, între care în primul rând egalitatea în drepturi şi nediscriminarea, precum şi interzicerea încălcărilor grave şi masive ale drepturilor omului.*

Toate aceste reglementări se adresează statelor, cerându-le să adopte legile şi să creeze instituţiile necesare pentru respectarea şi protecţia drepturilor şi libertăţilor omului.

Cuvinte cheie: *drepturile omului, egalitate de sanse, regimuri functionale, discriminare.*

Introducere

Drepturile omului au devenit un fenomen politic şi juridic central în viaţa internaţională. Diferitele drepturi şi libertăţi, aşa cum le cunoaştem astăzi , se regăsesc în sisteme de drept naţionale şi în documentele de drept internaţional, tot mai numeroase şi mai coerente.

Reglementările internaţionale privind drepturile şi libertăţile fundamentale ale omului au efecte directe şi asupra reglementărilor în alte domenii ale relaţiilor internaţionale.Astfel, domenii cum sunt dezvoltarea economică, diferite aspecte ale comerţului, protecţia ecologică, dezarmarea şi controlul armamentelor, conduita în timpul conflictelor armate, nu mai pot fi tratate decât prin raportare la drepturile omului.

Aceste reglementări au implicaţii profunde în viaţa internă, în toate ţările lumii şi trebuie bine cunoscute, sub toate aspectele lor, pentru a putea promova realizarea lor efectivă.

Drepturile omului au însă implicaţii serioase şi în relaţiile externe, în planul securităţii şi păcii, şi deci impun examinarea atentă a conţinutului lor şi a modalităţilor de aplicare, pentru a elimina false aşteptări şi dileme şi a păstra drepturile omului pe terenul înţelegerii, cooperării şi păcii şi a nu le plasa în plan conflictual.

Sfârşitul războiului rece a dus, printre altele , şi la reducerea sprijinului străin pentru regimuri dictatoriale, ceea ce a permis stabilirea unor regimuri

[319] Doctorand, Academia de Poliţie Alexandru Ioan Cuza, Aleea Privighetorilor 1-3, Bucureşti 014031, Consilier Juridic Sc Signum Service SRL şi Consilier Juridic Sc Kruk România SRL

democratice, a deschis un spaţiu politic mai extins în lupta pentru promovarea drepturilor omului şi a permis un progres real în acest domeniu.

Există o relaţie de interdependentă între democraţie, dezvoltare şi drepturile omului, căci democraţia este întemeiată pe voinţa liber exprimată a oamenilor, a societăţilor. Analiza evoluţiei relaţiilor internaţionale a evidenţiat din ce în ce mai mult o strânsă legătură dintre securitate, obiectiv pe care şi-l propune fiecare stat, democraţie şi respectarea drepturilor omului.

Democraţia, ca şi drepturile omului, înseamnă desigur, o sumă de libertăţi, exercitate individual şi în comun; ele au drept corelativ responsabilităţi , căci dacă autoritatea excesivă fără libertate este intolerabilă, libertatea excesivă, fără responsabilităţi şi obligaţii, devine la fel de intolerabilă.

Eliminarea discriminării faţă de femei

În ceea ce priveşte drepturile femeii, principalul document este Convenţia privind eliminarea tuturor formelor de discriminare faţă de femei, adoptată de Adunarea generală a ONU prin rezoluţia 34/180 din 18 decembrie 1979. Convenţia defineşte discriminarea faţă de femei ca fiind: " orice distincţie, excludere sau restricţie pe motive sexuale, care are ca efect sau ca scop de a împiedica sau a anula recunoaşterea, beneficiul sau exercitarea de către femei, indiferent de statutul lor marital, pe bază de egalitate între femei şi bоărbaţi, a drepturilor omului şi libertăţilor fundamentale în domeniile politic, economic, social, cultural, civil sau orice alte domenii".[320]

1.Convenţia cuprinde o serie de norme de ordin general, prin care statele se angajează să condamne discriminarea faţă de femei, sub toate formele şi să promoveze prin toate mijloacele o politică de eliminare a acestei discriminări, să adopte toate măsurile adecvate în toate domeniile, pentru a asigura dezvoltarea şi progresul deplin al femeilor, pentru a modifica tipuri de conduită sociale şi culturale, a elimina prejudecăţile şi orice obiceiuri sau practici bazate pe ideea de inferioritate ori superioritate a unuia din sexe sau pe stereotipuri privind rolul bărbatului şi femeii şi pentru ca educaţia în familie să includă o înţelegere corectă a maternităţii ca funcţie socială şi o recunoaştere a răspunderii comune a soţilor pentru creşterea şi dezvoltarea copiilor.

De asemenea, statele se angajează să adopte toate măsurile pentru a suprima orice forme de trafic al femeilor şi de exploatare a prostituţiei acestora.

În continuare, Convenţia cuprinde clauze privind eliminarea discriminării faţă de femei în principalele domenii ale vieţii politice, economice, sociale şi culturale. Astfel, Convenţia angajează statele părţi să adopte toate măsurile adecvate pentru a elimina discriminarea faţă de femei în viaţa politică şi publică şi indeosebi să le asigure drepturi egale cu bărbaţii de a alege şi a fi alese, de a participa la formularea politicii guvernului şi aplicarea ei şi a deţine funcţii publice la orice nivel, de a participa la formularea politicii guvernului şi aplicarea ei şi a deţine funcţii publice la orice nivel, de a participa la organizaţii şi asociaţii neguvernamentale implicate în viaţa publică şi politică a ţării, ca şi posibilitatea

[320] Convenţia privind eliminarea tuturor formelor de discriminare faţă de femei, adoptată de Adunarea generală a ONU prin rezoluţia 34/180 din 18 decembrie 1979

de a reprezenta guvernele în plan internaţional, inclusiv în organizaţii internaţionale. Aceeaşi obligaţie este asumate de state:

- În domeniul educaţiei, vizând accesul la şcoală şi la formarea profesională de toate gradele, accesul la aceleaşi programe şi standarde de instrucţie şi evaluare, la burse, la educaţia continuă, la activităţile sportive şi la informarea specifică educaţiei, ca şi eliminarea stereotipurilor privind rolul bărbaţilor şi femeilor în procesul educaţiei, în manuale şi programe şcolare, în metodele de educaţie.
- În domeniul muncii, în ceea ce priveşte dreptul la muncă, oportunităţi egale, libera alegere a profesiei, promovarea,dreptul la formare profesionale, remuneraţie egală, securitate socială, protecţia sănătăţii şi securităţii muncii, în legătură cu căsătoria şi maternitatea , statele se angajează să interzică demiterea pe motiv de sarcină sau concedii de maternitate , să plătească concediu de maternitate, să acorde protecţie specială femeilor însărcinate în munci periculoase şi servicii de sprijin femeilor care cresc copii.
- În domeniul sănătăţii, având în vedere să asigure accesul la servicii de sănătate, inclusiv la planing familial; statele se angajează totodată să asigure servicii de sănătate, inclusiv la planing familial; statele se angajează totodată să asigure servicii de sănătate adecvate femeilor în legătură cu sarcina, în perioada pre şi post natală, acordate gratuit la nevoie, precum şi hrană adecvată în timpul sarcină şi alăptării.
- În domeniile economic şi social, dreptul la beneficii familiale, la împrumuturi bancare, credite ipotecare şi alte forme de credit financiar, ca şi dreptul de a participa la activităţi recreative, sportive şi la toate aspectele vieţii culturale; în acest context, sunt incluse şi prevederi speciale referitoare la femeile rurale, reluând unele din drepturile enunţate în diverse domenii, sub aspectele specifice vieţii în zonele rurale;
- În domeniul căsătoriei şi relaţiilor de familie, inclusiv dreptul de a se căsători, de a alege liber un soţ/o soţie, pe baza consimţământului liber şi deplin, aceleaşi drepturi şi răspunderi în timpul căsătoriei şi la desfacerea ei, ca şi în legătură cu copii, de a decide liberşi responsabil în problemele de planing familial, aceleaşi drepturi în ceea ce priveşte încredinţarea, tutela şi adoptarea copiilor, alegerea numelui, profesiei şi ocupaţiei, proprietatea; se cere statelor să stabilească vârsta minimă pentru căsătorie şi să înregistreze în mod obligatoriu căsătoriile.

În alte articole, statele părţi s-au angajat să acorde femeilor egalitate în faţa legii cu bărbaţii, capacitatea juridică identică în probleme civile, să încheie contracte şi să administreze proprietate, ca şi în legătură cu libertatea de circulaţie şi de a-şi alege reşedinţa şi domiciliul; orice contracte care ar restrânge capacitatea juridică a femeii sunt nule şi neavenite.

De asemenea, statele s-au angajat să acorde femeilor drepturi egale cu bărbaţii de a dobândi, modifica sau reţine cetăţenia lor, având în vedere că nici căsătoria cu un străin, nici schimbarea cetăţeniei soţullui nu va modifica automat cetăţenia femeii , nu o va face apatridă şi nu o va obliga să ia cetăţenia soţului; ele s-au angajat să acorde femeilor aceleaşi drepturi cu privire la cetăţeniei copiilor lor.

2. Convenţia din 1979 reprezintă cel mai important pas spre promovarea egalităţii în drepturi şi eliminarea discriminării faţă de femei, deoarece ea nu se limitează la proclamarea formală a egalităţii, ci cere statelor să asigure că femeile pot exercita în fapt drepturile şi libertăţile acordate, în condiţii de egalitate. Deşi un mare număr de state au devenit părţi la Convenţie, rezrvele numeroase, unele de largă întindere, formulate de state la ratificate, aruncă îndoilei asupra voinţei acestor state de a asigura egalitatea în drepturi în toate domeniile.[321]

Documentele regionale interzic discriminarea pe bază se sex şi prevăd dreptul la egalitatea în faţa legii şi protecţia egală a legii pentru orice persoană. Carta africană adaugă că statele părţi vor asigura eliminarea oricărei discriminări faţă de femei şi vor asigura protecţia drepturilor femeii şi copilului, stipulate în documentele internaţionale.

În plan european, Carta socială adoptată în cadrul Consiliului Europei tratează protecţia drepturilor femeii în cadrul prevederilor specifice referitoare la protecţia femeilor angajate, protecţia familiei şi dreptul la remuneraţie egală pentru bărbaţi şi femei pentru muncă de valoare egală. De asemenea, reţinem că Tratatul de la Troma din 1957 recunoaşte principiul plăţii egale la muncă , care a avut şi are un impact considerabil în cadrul dimensiunii sociale a Uniunii.[322] Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, adoptată în 2001 şi finalizată în decembrie 2007, devenită document juridic obligatoriu ca urmare a intrării în vigoare a Tratatului de la Lisabona, reia şi dezvoltă aceste prevederi.

O importantă evoluţie în ceea ce priveşte protecţia drepturilor femeii a avut loc în cadrul Organizaţiei Internaţionale a Muncii. Primele convenţii ale OIM, adoptate încă în anul 1919, aveau ca obiect protecţia femeilor faţă de munca de noapte, de muncile manuale grele şi de munca în mină şi porneau de la necesitatea protecţiei femeii ca viitoare mamă (concediu de maternitate, asigurarea locului de muncă, posibilitate de a alăpta copilul în orele de muncă).[323]

Numai după 1950 accesul egal la muncă şi tratamentul egal în muncă au devenit priorităţi.Mai târziu s-a acceptat că femeile au dreptul egal să se întreţină singure şi numai după 20 de ani pricipiul suportării egale de către soţi a sarcinilor familiei.

Discriminările faţă de femei au existat şi există în primul rând în formă directă. Există în continuare segregaţie în domeniul ocupării diferitelor profesii, ceea ce face ca femeile să câştige mai puţin; continuă să existe cauze multiple pentru remuneraţia inegală.

Având în vedere această realitate, Curtea Europeană de Justiţie a decis în octombrie 1993 că patronii trebuie să ofere o justificare obiectivă pentru câştiguri mai mici în profesiile ocupate de femei, considerând că simplul fapt al unor salarii mai mici constituie prima facie discriminare.[324]

Există discriminări pe bază de căsătorie; atât femeile în general, cât şi femeile căsătorite, sunt uneori supuse discriminării, de exemplu în domeniul securităţii sociale şi în ceea ce priveşte răspunderile în familie.

---

[321] Declaraţiile, rezervele şi obiecţiile la rezerve la Convenţia privind eliminarea tuturor formelor de discriminare faţă de femei, în UN Doc. CEDAW/SP/1994/2 of 26 October 1993; o analiză detaliată a rezervelor în M.G.Clark, The Viena Convention Rezervations Regime and the Convention on Discrimination against Women, în A.J.I.L vol.85 (1991), No.2, p. 281-321.

[322] R.Nielsen şi E.Szyszczak, The Social Dimension of the European Community, 1993, p.109-168

[323] Convenţia OIM(No.3) din 1919 privind munca femeilor înainte şi după naştere

[324] Cazul Enderby c.Frenchay Health Authority, OJ C -127/92 of 27 October 1993

În legătură cu aceasta, Comitetul Drepturilor Omului a afirmat în 1989 că guvernele trebuie să asigure egalitatea în drepturi şi în răspunderi a soţilor cu privire la căsătorie, în timpul căsătoriei şi la desfacerea acesteia, ca o obligaţie pozitivă a statelor.[325]

Într-un caz examinat conform procedurii comunicărilor individuale, Comitetul a decis că femeia căsătorită are dreptul la alocaţie de somaj, ca şi bărbatul sau femeia necăsătorită aflaţi în aceeaşi situaţie şi că legile care conţin prevederi contrare sunt discriminatorii.[326]

Alte discriminări există faţă de femeile însărcinate şi cu copii mici, faţă de femei în general, deoarece ele pot fi însărcinate, în sensul că piaţa muncii nu ţine seama de faptul că naşterea şi creşterea copiilor este o funcţie socială şi trebuie protejate ca atare.

În general, protecţia acordată se limitează la interzicerea demiterii pe motiv de sarcină sau de concediu de maternitate (Convenţia privind drepturile femeii, convenţii ale OIM). Nu sunt incluse cazurile de boală legată de sarcină sau de naşterea copilului.

În unele ţări soţul are dreptul de a se opune încetării sarcinii şi în general accesului soţiei la planificare familială.[327]

Comisia Europeană a Drepturilor Omului a decis într-un asemenea caz că soţul nu are un asemenea drept.[328]Într-un alt caz Curtea Europeană a confirmat dreptul femeilor (din Irlanda) de a primi informaţii (cu privire la clinici de avort disponibile în alte ţări), fără amestecul autorităţilor publice.[329]

Cele mai multe cauze ale discriminării faţă de femei sunt însă stereotipurile,

Convenţia privind eliminarea discriminărilor faţă de femei cere statelor să ia măsuri pentru a modifica asemenea tipuri de conduită. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a considerat inacceptabilă o prezumţie, reţinută de Curtea federală elveţiană de asigurări, că femeile căsătorite renunţă la slujbă la naşterea primului copil.[330]

Consiliul Europei a recomandat ca bărbaţii să aducă experienţa şi valorile lor în viaţa de familie şi în ocupaţiile care acum sunt tipic feminine.[331]

În sfârşit, o preocupare importantă este eliminarea violenţei faţă de femei; este o problemă publică, nu una privată (a soţului ori a familiei) şi guvernele trebuie să ia măsuri pentru protecţia femeii împotriva violenţei, indiferent de cine ar fi comisă.[332]

Dacă în plan universal au fost adoptate recomandări, statele americane au încheiat la 9 iunie 1994 Convenţia interamericană pentru pedepsirea şi eradicarea violenţei împotriva femeilor.

Comitetul pentru eliminarea discriminării faţă de femei a adoptat o serie de recomandări generale privind modul de întocmire a rapoartelor statelor părţi,

---

[325] Observation generale 18 (Non- discrimination), doc. HRI/GEN/1/Rev.8 du 5 mai 2006, p.203-205
[326] Cazurile Broeks c.Olandei şi Zwaan – de Vries c. Olandei, Comunications 172/1984 and 182/1984
[327] Cf. Katarina Tomasevski, Women, în Economic, Social and Cultural Rights
[328] Cazul Paton c. Angliei, Application No.8416/78, Comission decision of 13 May 1980, Decision and Reports 19.
[329] Cazul Open Door and Dublin Well Women c. Irlandei, decizie din 29 octombrie 1992
[330] Cazul Schuler- Zgraggen c.Elveţiei, decizie din 24 iunie 1993
[331] Council of Europe resolution No. 855 (1986) on equality between men an women.
[332] Declaraţia privind eliminarea violenţei împotriva femeilor, adoptată prin rezoluţia 48/104 a Adunării generale din 20 decembrie 1993

adoptarea de măsuri speciale pentru a asigura egalitatea în drepturi a femeilor , crearea de mecanisme naţionale în acest scop, alocarea resurselor necesare, colectarea şi publicarea de date statistice, recurgerea la servicii consultative ale ONU, dar şi eliminarea violenţei faţă de femei, remunerarea egală la muncă egală , eliminarea practicilor de circumcizie la femei, eliminarea discriminării faţă de femei în prevenirea şi tratarea SIDA, egalitatea în căsătorie şi raporturile familiale, participarea femeii în viaţa politică şi publică, protecţia femeilor handicapate, accesul femeii la sănătate , măsurile temporare speciale în favoarea femeilor.[333]

Alte comitete create prin tratate privind drepturile omului au adoptat recomandări sau comentarii generale privind nediscriminarea şi egalitatea în drepturi , în care se referă şi la eliminarea discriminării pe bază de sex. În anul 1999,Adunarea generală a adoptat, prin rezoluţia 54/4 din 6 octombrie, un protocol adiţional la Convenţia din 1979, în vigoare din 2000, care prevede competenţa comitetului de a examina comunicări individuale privind încălcări ale drepturilor prevăzute în Convenţie de către statele părţi la Convenţie care ratifică acest protocol (13/2).

Concluzii

În concluzie, regimurile funcţionale răspund necesităţii de a dezvolta norme de drept care să asigure o protecţie suplimentară persoanelor şi grupurilor vulnerabile ale societăţii. Ele pornesc de la drepturile şi libertăţile fundamentale ale omului, care revin desigur şi acestor persoane şi insistă asupra unor aspecte specifice ale unora din aceste drepturi şi libertăţi, care prezintă o importanţă deosebită pentru aceste persoane şi grupuri . Ele vizează protecţia femeii însărcinate şi mame, a copilului, a persoanelor care fac parte din minorităţi sau populaţii autohton4e, a muncitorilor migranţi, apatrizilor, a celor supuşi torturii şi tratamentelor inumane şi degradante. Ele completează astfel tabloul de ansamblu al drepturilor şi libertăţilor omului, tinzând să creeze regimuri menite să asigure şi persoanelor şi grupurilor în cauză exercitarea acestor drepturi, în condiţii de egalitate şi creează împreună cu tratatele de tip global, universale şi regionale, o reţea densă de angajamente convenţionale, unele devenite şi norme cutumiare, care constituie standardul minim de protecţie a drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului. Şi în acest caz obligaţiile statelor privesc respectarea drepturilor acordate, dar mai ales protejarea lor şi adoptarea de măsuri speciale, care să asigure exercitarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale de către aceste persoane şi grupuri, ţinând seama de situaţia lor specifică.

[333] Recommandation generales 1-25, doc.HR1/GEN/1/Rev.8 du 5 mai 2006, p.327-393

BIBLIOGRAFIE

1. Gabriel Andreescu, *Startegii multiculturaliste neliberale decente şi indecente,* articol publicat în Noua Revistă de Drepturile Omului, nr.4/2010, Editura C.H.Beck, pag. 52-61;
2. Corneliu Bârsan, *Convenţia Europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole*, Ediţia a II-a, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2010, *Titlul I-Drepturi şi libertăţi, art. 14-Interzicerea discriminării, pag. 948-977;*
3. Loiuse Chappell, *Contesting Women's Rights :The Influence Of Religious Forces At The United Nations,* School Of Economics And Political Sciences University Of Sydney, Refereed paper presented to the Australasian Political Studies Association Conference, University of Adeleide;
4. Convenţia OIM (No.3) din 1919 privind munca femeilor înainte şi după naştere;
5. Convenţia privind eliminarea tuturor formelor de discriminare faţă de femei, adoptată de Adunarea generală a ONU prin rezoluţia 34/180 din 18 decembrie 1979 şi Declaraţiile, rezervele şi obiecţiile la rezerve la această Convenţie, în UN Doc. CEDAW/SP/1994/2 of 26 October 1993; o analiză detaliată a rezervelor în M.G.Clark, The Viena Convention Rezervations Regime and the Convention on Discrimination against Women, în A.J.I.L vol. 85 (1991), No.2, p. 281-321.
6. Gheorghe Dănişor, *Filosofia drepturilor omului,* Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2011, pag. 11-241
7. Dana Irina, *A culture of human rights and the right to culture,* articol publicat în Journal for Communication and Culture, no.2, 2011, pag. 30-48;
8. Ulf Linderfalk, *The Effect of Jus Cogens Norms : Whoever opened Pandora's Box, Did You Ever Think About the Consequences?* The European Journal Of International Law, Vol. 18, No. 5, 2008, pag. 853-871;
9. Jim Nzonguma Mayua, *Human Rights And Jus Cogens : Questioning The Use Of Normative Hierarchy Theory în Human Rights Law*, Cape Twon University, 2009, pag. 10-56;
10. David S. Mitchell, *The Probitibion Of Rape în International Humanitarian Law As A Norm Of Jus Cogens : Clarifying The Doctrine,* Duke Journal Of Comparative And International Law, Vol. 15, 2005, pag. 219-257;
11. Obasola K.E, *Gender Discrimination and Cultural Anachronisms în African Societies : Implication for Girl Child Education*, International Journal of Social Science and Education, Vol. 3, Issue 4, ISSN : 2223-4934, pag. 1027-1034, 2013;
12. Anne Philips, *When Culture Meets Gender : issues of cultural defense în the English Courts*, articol publicat în Modern Law Review, 2003, nr. 66(4), pag. 510-531;
13. G.M. Razi, *Reflections On Equity în The Civil Law Systems,* The American University Law Review, 1964, pag. 25-44; Margaret White, *Equity – A General Principle Of Law Recognized By Civilized Nations?* QUTLJJ, Vol. 4, No. 1, 2004, pag. 103-116.
14. Alison Dundes Renteln, *The Use and Abuse of the Cultural Defense*, Canadian Journal of Law and Society, Volume 20, Number 1, 2005, Published by the University of Toronto Press, pag. 47-67).
15. Summer Stinson, *We Should Shoot For The Moon With CEDAW, For Even If We Miss, We May Land Among The Stars* , pag. 2-38
16. Silvia Tăbuşcă, *Efectele hotărârilor CEDO şi CJUE în dreptul intern. Analiză asupra dreptului la nediscriminare,* Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2010);

DREPTUL DE A FI UITAT" PE INTERNET, MIJLOC DE COMBATERE A DISCRIMINĂRII

Ancuţa Gianina OPRE*
Simona ŞANDRU**

Abstract: *Utilizarea în prezent a Internetului a devenit o practică obişnuită pentru diverse categorii de persoane sau entităţi interesate, fie că este vorba de obligaţia legală a afişării anumitor documente (în cazul autorităţilor publice şi al funcţionarilor publici), fie de oportunitatea folosirii acestui mijloc în scopul promovării activităţii comerciale (comerţul on line) sau de alt gen (organizaţii neguvernamentale); în egală măsură, mass-media apelează tot mai frecvent la mediul virtual pentru diseminarea publicaţiilor sau emisiunilor în format electronic, iar reţelele sociale reprezintă un instrument la îndemâna oricărei persoane care doreşte să comunice "la distanţă" cu alte persoane, anonime sau nu. În foarte multe dintre situaţiile prezentate, sunt dezvăluite informaţii de natură personală care permit identificarea (relativ) facilă a unui anume individ. Ca atare, Internetul permite cu ajutorul marilor motoare de căutare, regăsirea unor date personale, adesea foarte vechi, uneori poate nerelevante sau chiar false şi indirect, profilarea unor persoane pe baza acestor date. Un astfel de mecanism este susceptibil a aduce atingere drepturilor indivizilor, în contextul în care aceştia, spre exemplu, se află în căutarea unui loc de muncă, şi cu repercusiuni importante în privinţa afectării reputaţiei lor sau a negării beneficiului unor drepturi. Din această perspectivă, studiul de faţă va urmări modul în care exercitarea drepturilor prevăzute de legislaţia în materia protecţiei datelor personale, în special, a "dreptului de a fi uitat", afirmat în jurisprudenţa Curţii de Justiţie a Uniunii Europene, poate să asigure o protecţie adecvată a persoanelor faţă de riscul aplicării împotriva lor a unor măsuri discriminatorii.*

Cuvinte-cheie: *dreptul la protecţia datelor personale, Internet, discriminare, Curtea de Justiţie a Uniunii Europene, "dreptul de a fi uitat"*

THE RIGHT TO BE FORGOTTEN" ON THE INTERNET, A TOOL FOR COMBATING DISCRIMINATION

Abstract: *At present using the Internet has become a common practice for different categories of interested individuals or entities, whether it is about the legal obligation of posting some documents (in case of public authorities and civil servants), or about the opportunity to use this means for the purpose of promoting a commercial activity (electronic commerce) or any other activity*

*Conf. Univ. Dr. la Facultatea de Ştiinţe Juridice şi Ad-tive, Universitatea Creştină "Dimitrie Cantemir" Bucureşti
**Doctor, Facultatea de Drept, Universitatea Bucureşti

(non-governmental organisations); at the same time, the press is frequently making use of the virtual environment for the electronic dissemination of its publications or broadcastings, and the social media has become a tool available for every person who wishes to communicate "at distance" with other people, anonymous or not. în many of the above mentioned cases, personal information is revealed, which allows the (relatively) easy identification of a certain individual. Thus, the Internet, with the help of the big search engines, allows finding personal data, most often very old ones, sometimes maybe irrelevant or even false and indirectly it allows the profiling of individuals, based on these data. Such mechanism is likely to affect the individuals' rights, when, for instance, they are looking for a job, and with significant repercussions as slander or denial of some rights. From this perspective, the present study will assess how the exercise of the rights provided by the data protection legislation, and especially, of the "right to be forgotten", recognised by the caselaw of the Court of Justice of the European Union, can ensure a proper protection of individuals against the risk of being subject to discriminatory measures.

Key words: *right to personal data protection, Internet, discrimination, Court of Justice of the European Union, "the right to be forgotten"*

Introducere

Evoluţia fulminantă a mijloacelor de comunicaţie electronică în epoca modernă este marcată de apariţia şi răspândirea utilizării Internetului, prin intermediul căruia conceptul de "globalizare" îşi găseşte poate cea mai pregnantă expresie în ceea ce priveşte abolirea sau reducerea limitelor temporale şi spaţiale între indivizi. Dincolo de avantajele de necontestat pe care le prezintă, Internetul a devenit şi un spaţiu de expunere a vieţii private unde reţelele de socializare înlocuiesc relaţiile interumane reale cu unele virtuale, informaţiile de interes aşa-zis public sau jurnalistic adesea depăşesc graniţa bunelor moravuri, iar în unele cazuri, dezvăluirea, voluntară sau nu, a anumitor detalii personale pot să producă prejudicii morale şi chiar materiale. Capacitatea uriaşă de stocare a informaţiilor şi de diseminare şi replicare pe diverse website-uri din întreaga lume, coroborate cu protecţia anonimatului şi a lipsei de reglementare a acestui mediu de comunicare reprezintă în egală măsură un avantaj şi un risc pentru utilizatori, ce pot fi în acelaşi timp "beneficiari" şi "victime". Internetul permite cu ajutorul marilor motoare de căutare, regăsirea unor date personale, adesea foarte vechi, uneori poate nerelevante sau chiar false şi indirect, profilarea unor persoane pe baza acestor date, un astfel de mecanism fiind susceptibil a aduce atingere drepturilor indivizilor, cu repercusiuni importante în privinţa afectării reputaţiei lor sau a negării beneficiului unor drepturi. În prezentul studiu, vom analiza modul în care exercitarea drepturilor prevăzute de legislaţia în materia protecţiei datelor personale, în speţă, a "dreptului de a fi uitat", poate să asigure o protecţie adecvată a persoanelor faţă de riscul aplicării împotriva lor a unor măsuri discriminatorii, pe baza liniilor principale stabilite în jurisprudenţa recentă a Curţii de Justiţie a Uniunii Europene.

Cadrul legal

O scurtă definiţie a dreptului la protecţia datelor personale ar putea fi aceasta: ”dreptul de a deţine controlul asupra propriilor date”. Dreptul de a fi uitat poate fi considerat o modalitate de exercitare a dreptului la protecţia datelor personale, în special, în mediul online, prin intermediul unui astfel de ”control”. Deşi nu este consacrat *expressis verbis* din punct de vedere legislativ la nivelul dreptului european şi al celui naţional (în speţă, românesc), în alte state (în Franţa – *droit à l'oubli*), această expresie a început să fie folosită de mulţi ani, cu aplicabilitate în mediul digital, având ca semnificaţie posibilitatea de a obţine ştergerea informaţiilor inexacte, de o anumită vechime sau a celor irelevante, ori care ar putea prejudicia o persoană. Pe de altă parte, *de lege lata,* Directiva 95/46/CE[334] care reglementează regimul juridic al protecţiei datelor personale asigură cadrul necesar pentru exercitarea unor drepturi care produc efecte similare, şi anume, ştergerea datelor personale prelucrate ilegal, incorect sau în alte cazuri justificate de situaţii particulare. Astfel, conform art. 12 şi 14 Directiva 95/46/CE, orice persoană fizică are dreptul de a solicita operatorilor care le prelucrează datele personale, după caz, rectificarea, ştergerea sau blocarea datelor a căror prelucrare nu respectă dispoziţiile directivei, în special datorită caracterului incomplet sau inexact al datelor sau are dreptul să se opună în orice moment, din considerente întemeiate şi legitime legate de situaţia sa particulară, prelucrării datelor în cauză (cu excepţia cazului în care dreptul intern ar dispune altfel). Prevederi similare se regăsesc şi în dreptul român, prin transpunerea lor în dispoziţiile art. 14 şi 15 din Legea nr. 677/2001 pentru protecţia persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal şi libera circulaţie a acestor date[335]. Adoptarea de către operatori a unor măsuri de rectificare a datelor personale ţine, de altfel, de esenţa (obiectul) dreptului fundamental la protecţia datelor personale, aşa cum este acesta consacrat de art. 8 din Cartă[336].

Evoluţii jurisprudenţiale

Expresia deplină a drepturilor recunoscute de legislaţia din domeniul protecţiei datelor personale în mediul online pe cale jurisprudenţială, a fost marcată de pronunţarea hotărârii Curţii de Justiţie a Uniunii Europene (denumită în continuare ”CJUE”) din cauza *Costeja* (sau *Google*), din 13 mai 2014[337]. Astfel, începând din anul 2014, ”dreptul de a fi uitat” a intrat în vocabularul juridic european, graţie acestei hotărâri a CJUE chiar a ajuns să fie un ”loc comun” în discursul asociat dreptului la protecţia datelor personale[338].

---

[334] Directiva nr. 95/46/CE a Parlamentului European şi a Consiliului din 24 octombrie 1995 privind protecţia persoanelor fizice în ceea ce priveşte prelucrarea datelor cu caracter personal şi libera circulaţie a acestor date (J.Of. L 281, 23 noiembrie 1995, ediţie specială în limba română, capitol 13, volum 17, p. 10-29)

[335] Publicată în M. Of., Partea I, nr. 790 din 12 decembrie 2001.

[336] Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (versiunea în limba română, J.Of. C 326 din 26 octombrie 2012)
”Art. 8 - Protecţia datelor cu caracter personal
(1) Orice persoană are dreptul la protecţia datelor cu caracter personal care o privesc.
(2) Asemenea date trebuie tratate în mod corect, în scopurile precizate şi pe baza consimţământului persoanei interesate sau în temeiul unui alt motiv legitim prevăzut de lege. Orice persoană are dreptul de acces la datele colectate care o privesc, precum şi dreptul de a obţine rectificarea acestora.
(3) Respectarea acestor norme se supune controlului unei autorităţi independente.”

[337] Cauza C-131/12, Hotărârea Curţii din 13 mai 2014, *Google Spain SL şi Google Inc. împotriva Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) şi Mario Costeja González*, ECLI:EU:C:2014:317

[338] Pentru o analiză detaliată a acestei hotărâri şi a efectelor juridice în SUA şi UE, a se vedea *M. L. Rustad, S. Kulevska*, ”Reconceptualizing the right to be forgotten to enable transatlantic data flow”, în *Harvard Journal of Law & Technology*, Volume 28, nr. 2/2015, p. 349 – 417.

Hotărârea a fost pronunţată în cadrul unei trimiteri preliminare formulate de o instanţă spaniolă, urmare a contestării deciziei luate de autoritatea pentru protecţia datelor personale din acest stat de a obliga Google să şteargă din rezultatele afişate pe Internet cu ajutorul motorului său de căutare datele personale ale domnului Mario Costeja Gonzalez (identificat după nume şi prenume) în legătură cu o procedură de executare silită imobiliară aplicată asupra bunurilor sale în urmă cu mai mult de 12 ani. În esenţă, CJUE a decis că operatorul unui motor de căutare este obligat să elimine de pe lista de rezultate, afişată în urma unei căutări efectuate plecând de la numele unei persoane, link-urile către paginile web publicate de terţi şi care conţin informaţii referitoare la respectiva persoană.

Această hotărâre este importantă din mai multe puncte de vedere: stabilirea sferei de aplicare materială şi teritorială a Directivei 95/46/CE la operaţiunile de prelucrare a datelor personale[339] efectuate de un motor de căutare deţinut de o companie situată pe teritoriul altui stat, dar care derulează activităţi de publicitate adresate cetăţenilor europeni; recunoaşterea implicită a "dreptului de a fi uitat", cu obligaţia corelativă a operatorilor unor motoare de căutare pe Internet de a şterge din rezultatele afişate informaţiile ce privesc o persoană, plecând de la numele acesteia, în baza exercitării drepturilor prevăzute de art. 12 şi 14 din directivă (convertite în drepturile de intervenţie şi opoziţie prevăzute de art. 14 și 15 din Legea nr. 677/2001).

În cauza *Costeja* instanţa europeană a subliniat importanţa dreptului la viaţă privată şi a dreptului la protecţia datelor personale prevăzute de Cartă (art. 7 și 8), care prevalează asupra interesului economic al operatorului motorului de căutare şi asupra interesului publicului de a avea acces la informaţia respectivă cu ocazia unei căutări referitoare la numele unei persoane fizice, atunci când aceste două drepturi sunt puse în balanţă cu alte drepturi fundamentale, cum ar fi libertatea de exprimare sau dreptul la informaţii de interes public. O singură excepţie a prevăzut Curtea în mod expres: ingerinţa în drepturile fundamentale poate fi justificată de interesul preponderent al publicului de a avea acces la anumite informaţii personale, incluse în lista de rezultate afişată pe Internet, pentru motive speciale precum rolul jucat de persoana respectivă în viaţa publică (calitatea persoanei vizate), situaţie în care se va putea admite exceptarea de la recunoaşterea "dreptului de a fi uitat". Prin urmare, consecinţa principală a acestei jurisprudenţe constă în recunoaşterea *de facto* a dreptului de a fi uitat în mediul virtual (sau folosind expresia consacrată în dreptul francez – *droit à l'oubli numèrique*). Cu toate că denumirea consacrată este cea privind "dreptul de a fi uitat", există nuanţări ale acestei sintagme, unii specialişti[340] considerând că nu ne aflăm în prezenţa unui veritabil "drept la uitare", date fiind limitele sale (obiect al măsurilor de ştergere recunoscute de CJUE sunt doar rezultatele afişate pe Internet plecând de la numele unei persoane, nu şi de la alte caracteristici personale ce pot conduce la identificarea sa), astfel că s-au acreditat şi alte

[339] Considerentul 28: "Prin urmare, trebuie constatat că, prin explorarea în mod automat, constant şi sistematic a internetului în căutarea informaţiilor publicate acolo, operatorul unui motor de căutare „colectează" astfel de date, pe care apoi le „extrage", le „înregistrează" şi le „organizează" în cadrul programelor sale de indexare, le „stochează" pe serverele sale şi, după caz, le „dezvăluie" şi le pune la dispoziţia utilizatorilor săi sub forma unor liste cu rezultatele căutărilor acestora."

[340] A se vedea de pildă: https://edri.org/wp-content/uploads/2013/09/Open-Letter-to-Google-Advisory-Council.pdf, consultat la 13 octombrie 2015.

noţiuni derivate, adaptate mediului online unde dreptul poate fi valorificat, de genul ”dreptul la dezindexare”, ”dreptul la delistare”.

În lumina jurisprudenţei CJUE, în prezent ”dreptul de a fi uitat” poate fi considerat ca o subcomponentă a dreptului la protecţia datelor personale, ca drept subiectiv, relativ.

Jurisprudenţa CJUE mai sus menţionată produce consecinţe juridice şi practice cu privire la trei categorii de subiecte de drept: persoanele ale căror date personale sunt publicate pe Internet (titulari ai ”dreptului de a fi uitat”), operatorii de date personale - deţinătorii motoarelor de căutare pe Internet (titulari ai obligaţiei corelative de a şterge datele personale din rezultatele afişate pe Internet), autorităţile pentru protecţia datelor personale din statele membre ale UE (autorităţi competente în soluţionarea plângerilor adresate de persoanele vizate împotriva operatorilor responsabili).

Cu toate că hotărârea CJUE din 2014 are ca principal obiect prelucrarea datelor personale de către motoarele de căutare pe Internet, trebuie menţionat faptul că inclusiv editorii/deţinătorii/administratorii paginilor de Internet au la rândul lor obligaţii specifice unor operatori de date personale ce implică printre altele satisfacerea dreptului de rectificare exercitat de persoanele ale căror date personale le colectează sau dezvăluie pe Internet (acest aspect a fost de altfel admis şi în considerentele hotărârii din cauza *Costeja*[341]).

Urmare a hotărârii CJUE, marile motoare de căutare (precum Google) au fost obligate să adopte mecanisme adecvate pentru a permite exercitarea efectivă a acestor drepturi[342]. Pe de altă parte, având în vedere că în urma primirii unor astfel de solicitări este posibil ca anumite cereri să fie respinse, fapt care constituie temei pentru depunerea unor plângeri în baza legislaţiei în materie, autorităţile pentru protecţia datelor personale din statele membre ale Uniunii Europene (reunite în cadrul unui organism consultativ pe lângă Comisia Europeană, ”Grupul de lucru Art. 29”) au formulat o serie de posibile soluţii privind aplicarea hotărârii de către aceste autorităţi, în cadrul unui ghid[343] adoptat la scurt timp după pronunţarea hotărârii. Ghidul conţine o serie de linii directoare ce permit aprecierea de la caz la caz a soluţiei ce trebuie adoptată în cazul în care sunt puse în echilibru două interese aparent în conflict, pentru a decide căruia dintre acestea i se va acorda preeminenţă: interesului public sau celui privat. Conform acestui document, autorităţile de supraveghere nu sunt competente să intervină în cazul în care informaţiile referitoare la petiţionar, rezultate în urma utilizării unui motor de căutare, reprezintă fapte de competenţa poliţiei sau instanţelor de judecată (cu excepţia cazului în care a fost deja

[341] Considerentul 38: ”Întrucât activitatea unui motor de căutare este, aşadar, susceptibilă să afecteze semnificativ şi în mod adiţional în raport cu cea a editorilor de site-uri web drepturile fundamentale la viaţă privată şi la protecţia datelor cu caracter personal, operatorul acestui motor, în calitate de persoană care stabileşte scopurile şi mijloacele acestei activităţi, trebuie să asigure, în cadrul responsabilităţilor, al competenţelor şi al posibilităţilor sale, că această activitate îndeplineşte cerinţele Directivei 95/46 pentru ca garanţiile prevăzute de directiva respectivă să îşi producă efectul deplin şi pentru ca o protecţie eficientă şi completă a persoanelor în cauză, în special a dreptului lor la respectarea vieţii private, să poată să fie realizată efectiv.”

[342] În acest scop, compania americană Google Inc. a pus la dispoziţia utilizatorilor de Internet un formular web dedicat exercitării acestui drept, prin intermediul căruia aceştia pot trimite solicitările de a le fi şterse datele personale afişate în indexul de căutare pe Internet (https://support.google.com/legal/contact/lr_eudpa?product=websearch&hl=ro, consultat la 13 octombrie 2015).

[343] „Ghidul pentru aplicarea Hotărârii Curţii de Justiţie a Uniunii Europene privind ”Google Spania şi INC v. Agencia Española de Proteccion de Datos (AEPD) Mario Costeja Gonzales” C-131/12” (26 noiembrie 2014).

pronunţată o hotărâre judecătorească prin care respectiva faptă a fost considerată ca fiind infracţiune, spre exemplu, calomnie sau insultă). De asemenea, autorităţile de supraveghere nu pot interveni dacă informaţiile referitoare la petiţionar reprezintă opinii personale ale persoanei care le-a postat pe Internet, fapt care intră sub incidenţa libertăţii de exprimare[344].

În urma hotărârii CJUE, Autoritatea Naţională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal din România (denumită în continuare "ANSPDCP") a primit o serie de plângeri privind refuzul Google de a da curs solicitărilor de a fi şterse datele personale din rezultatele afişate cu ajutorul acestui motor de căutare[345]. Situaţiile în care petiţiile au fost respinse ca inadmisibile s-au referit în special la calitatea de persoană publică a petiţionarului. Potrivit raportului de transparenţă publicat de Google[346], pentru perioada ce a urmat pronunţării hotărârii în cauza Costeja, această companie a primit un număr de 6.101 solicitări din România, în vederea eliminării unui număr de 24.880 adrese URL afişate în motorul său de căutare pe Internet. Din datele statistice prezente în acest raport, aferente României, rezultă că un număr redus de adrese URL au fost eliminate în perioada 29 mai 2014 – 13 octombrie 2015 (din solicitările primite doar 27,7 % au fost eliminate, cifră ce se situează sub nivelul mediei europene).

Condiţiile în care operatorii unor motoare de căutare pe Internet trebuie să dea curs cererilor prin care persoanele interesate solicită să "fie uitate" prin eliminarea datelor lor personale din rezultatele indexate pot fi astfel sintetizate (prin raportare la dispozitivul hotărârii CJUE): nu este obligatorie ştergerea prealabilă sau simultană a respectivelor informaţii de pe paginile web unde acestea au fost publicate; nu prezintă relevanţă dacă publicarea acestor informaţii s-a realizat în mod legal; trebuie să se examineze în special dacă persoana vizată are dreptul ca informaţia respectivă referitoare la persoana sa să nu mai fie, în stadiul actual, asociată cu numele său de o listă de rezultate, afişată în urma unei căutări efectuate plecând de la numele său (spre exemplu, întrucât informaţia este irelevantă, inexactă, incorectă, foarte veche, etc.); nu este obligatorie producerea unui prejudiciu prin includerea informaţiei respective pe această listă pentru a se da curs solicitării; drepturile la viaţă privată şi la protecţia datelor personale prevalează în principiu nu numai asupra interesului economic al operatorului motorului de căutare, ci şi asupra interesului publicului de a avea acces la informaţia respectivă cu ocazia unei căutări referitoare la numele persoanei; prin excepţie, o ingerinţă în drepturile fundamentale este justificată de interesul preponderent al publicului de a avea acces, prin intermediul includerii datelor, la informaţia în cauză, dacă ar reieşi, spre exemplu, că persoana în cauză joacă un rol în viaţa publică.

[344] A se vedea în acest sens şi raportul de activitate al ANSPDCP, aferent anului 2014 (p. 95), disponibil la adresa http://www.dataprotection.ro/?page=Rapoarte%20anuale&lang=ro (consultată la 13 octombrie 2015).
[345] Conform informaţiilor publicate în raportul de activitate al ANSPDCP, aferent anului 2014, mai sus citat, p. 93.
[346] Raportul este disponibil la adresa:
https://www.google.com/transparencyreport/removals/europeprivacy/?hl=ro, consultat la 13 octombrie 2015.

Implicaţii privind aplicarea principiului egalităţii

Publicarea pe Internet a datelor personale implică în anumite situaţii dezvăluirea inerentă a unor informaţii legate de îndeplinirea unor obligaţii legale (declaraţii de avere şi interese ale demnitarilor şi funcţionarilor publici, listele beneficiarilor anumitor tipuri de ajutoare sociale), de nevoia de a satisface interesul public cu privire la săvârşirea unor fapte cu o componentă de pericol social mai ridicat ori de simpla curiozitate a publicului larg faţă de anumite persoane cu statut de vedete din lumea culturii, sportului sau televiziunii. Dacă în cazul persoanelor care şi-au asumat statutul de persoană publică divulgarea informaţiilor legate de viaţa profesională nu reprezintă o încălcare în sine a dreptului la viaţă privată, în situaţia persoanelor "obişnuite" dezvăluirea informaţiilor care le privesc pot să contribuie în anumite circumstanţe la lezarea drepturilor lor fundamentale.

În cadrul hotărârii pronunţate în cauza *Costeja* CJUE a reţinut ca limite ale exercitării dreptului la protecţia datelor personale libertatea de exprimare şi dreptul de a avea acces la informaţiile de interes public, la rândul lor drepturi fundamentale în ordinea juridică a UE (inclusiv la nivelul dreptului intern din România), cele două categorii de drepturi aflându-se în speţă (publicarea pe Internet) în conflict. Astfel, în situaţia particulară în care prin analizarea lor în comparaţie în cadrul unui raport juridic se constată că persoana ale cărei date personale au fost publicate pe Internet este o persoană publică, iar informaţiile publicate au legătură cu activitatea pe care o desfăşoară în această calitate sau contribuie la formarea unei imagini publice specifice acestei calităţi, se va acorda prevalenţă dreptului la informare al publicului, în detrimentul dreptului său la viaţă privată. Dacă însă, dimpotrivă, informaţiile publicate nu au nicio legătură cu activitatea sau calitatea sa de persoană publică sau privesc o persoană care nu joacă un astfel de rol, atunci ingerinţa în dreptul său la viaţă privată nu se justifică prin niciun alt interes economic, mediatic sau de altă natură şi ca atare, informaţiile respective pot sau trebuie să fie eliminate de pe Internet. Respectarea însă a dreptului de a fi uitat pe Internet presupune în anumite situaţii corelarea mai multor drepturi şi libertăţi fundamentale, fără să se poată face între acestea o distincţie de natură a stabili caracterul predominant al unuia faţă de celălalt. Aceasta este şi situaţia în care trebuie asigurată respectarea principiului egalităţii, fără discriminare în funcţie de diverse criterii (rasă, naţionalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, sex, orientare sexuală, vârstă, handicap, boală cronică necontagioasă, infectare HIV, apartenenţa la o categorie defavorizată, precum şi orice alt criteriu care are ca scop sau efect restrângerea, înlăturarea recunoaşterii, folosinţei sau exercitării, în condiţii de egalitate, a drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale sau a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social şi cultural sau în orice alte domenii ale vieţii publice – criterii enunţate în Ordonanţa Guvernului nr. 137/2000 privind prevenirea şi sancţionarea tuturor formelor de discriminare[347]). Dacă în doctrina de drept constituţional[348] se remarcă plurivalenţa egalităţii ca fiind nu doar un

[347] Republicată în M. Of. 99 din 8.02.2007.
[348] I. Muraru şi E. S. Tănăsescu (coordonatori), "Constituţia României. Comentariu pe articole", Editura C. H. Beck, Bucureşti, 2008, p. 151.

principiu general, dar şi un drept fundamental de sine-stătător sau chiar o categorie de drepturi, în cadrul jurisprudenţei Curţii Europene a Drepturilor Omului[349], dreptul la nediscriminare (prevăzut de art. 14 din Convenţia pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale) este considerat un drept subiectiv substanţial care nu are o existenţă independentă, întrucât nu poate fi invocat decât prin raportare la celelalte drepturi şi libertăţi statuate; astfel, deşi o încălcare a egalităţii se poate constata în mod autonom, totuşi existenţa unui caz de discriminare este posibilă numai prin raportare la încălcarea altui drept. În contextul publicării datelor personale pe Internet, considerăm că asigurarea respectării dreptului la viaţă privată şi a dreptului la protecţia datelor personale (sub forma "dreptului de a fi uitat") contribuie la prevenirea şi combaterea măsurilor de discriminare la care ar putea fi supuse persoanele ale căror date personale sunt afişate online şi disponibile oricărui utilizator[350].

Adesea, publicarea mai multor tipuri de informaţii personale în diverse contexte, permit profilarea unei persoane[351] şi crearea unei anumite imagini care poate să fie eronată sau chiar frauduloasă (în special, în cazurile în care terţe persoane au publicat fără acordul titularului date personale precum nume, adresă, număr de telefon, adresă de poştă electronică sau fotografii) şi să producă prejudicii morale sau materiale.

Din cazuistica exemplificată în raportul de transparenţă publicat de Google cu privire la modul de aplicare a hotărârii din cauza *Costeja*[352], rezultă mai multe situaţii în care conţinutul publicat pe Internet şi indexat de acest motor de căutare (cel mai frecvent folosit, de altfel) ar putea crea dificultăţi unei persoane în procesul de găsire a unui loc de muncă, ocupare a unei funcţii, întemeiere a unei familii etc., fiind expusă, datorită informaţiilor, de pildă, defăimătoare, false ori incorecte, unei situaţii cu potenţial de discriminare, hărţuire sau victimizare. Spre exemplu: o persoană a solicitat eliminarea unor link-uri către articole de pe Internet care relatează concedierea sa în urma unor delicte de natură sexuală comise la serviciu (caz din Marea Britanie); un fost membru al clerului a cerut eliminarea a două link-uri către articole care prezintă o investigaţie privind acuzaţiile de comitere a unor abuzuri sexuale, când acesta avea calitatea de

---

[349] C. Bîrsan, „Convenţia europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole", Ediţia 2, Editura C.H. Beck, Bucureşti, 2010, p. 954.

[16] Potrivit unui studiu Jobvite realizat în anul 2014, citat de Mashable, 55% dintre angajatori au analizat profilul unui candidat şi au luat o decizie bazată inclusiv pe ceea ce scria acesta pe reţelele de socializare, iar 93% dintre companiile de recrutare folosesc aceste reţele pentru a angaja (http://adevarul.ro/tech/retele-sociale/atentie-faceti-facebook-mai-jumatate-angajatori-spioneaza-profilul-oferi-job-1_546a0ab60d133766a8f7cb32/index.html, consultat la 13 octombrie 2015). De asemenea, în România, un studiu din 2014 arăta că 30% dintre angajatori verifică informaţiile de pe Google despre un candidat înainte de a-l chema la un interviu, iar 44% dintre angajatori verifică pe o reţea de socializare (LinkedIn) nu doar experienţa profesională a candidaţilor şi recomandările din partea partenerilor de afaceri, ci şi tipul de informaţii furnizate de ei, urmărind astfel şi trăsăturile de personalitate ale potenţialilor angajaţi (http://www.zf.ro/zf-24/unu-din-doi-angajatori-verifica-profilele-de-facebook-ale-candidatilor-inainte-de-interviu-12556449, consultat la 13 octombrie 2015). Uneori, informaţiile publicate pe aceste reţele sunt folosite de angajatori inclusiv pentru luarea deciziei de concediere.

[351] În acest sens, şi CJUE a reţinut în considerentul 37 din hotărârea în cauza *Costeja* următoarele: "În plus, organizarea şi reunirea informaţiilor publicate pe internet efectuate de motoarele de căutare în scopul de a facilita accesul utilizatorilor lor la aceste informaţii poate conduce, în cazul în care căutarea informaţiilor respective este efectuată plecând de la numele unei persoane fizice, la faptul că, prin intermediul listei de rezultate, utilizatorii menţionaţi îşi pot forma o idee de ansamblu structurată cu privire la informaţiile referitoare la această persoană care pot fi găsite pe internet, ce le permite să stabilească un profil mai mult sau mai puţin detaliat al persoanei vizate."

[352] Raportul este disponibil la adresa: https://www.google.com/transparencyreport/removals/europeprivacy/?hl=ro, consultat la 13 octombrie 2015

membru al clerului (caz din Marea Britanie); un preot condamnat pentru posesie de pornografie infantilă a solicitat eliminarea articolelor care relatau condamnarea şi excomunicarea sa (caz din Franţa); un funcţionar public de rang înalt a solicitat eliminarea unor articole recente pe tema unei condamnări penale vechi de câteva decenii (caz din Ungaria); un important om de afaceri a solicitat eliminarea articolelor despre procesul pe care l-a intentat unui ziar (caz din Polonia); o persoană a solicitat eliminarea unui link către un rezumat de ştiri privind decizia unui magistrat local care includea verdictul de vinovăţie în cazul său, având în vedere că pedeapsa i-a fost ştearsă din cazier intervenind reabilitarea (caz din Marea Britanie); o persoană care a fost condamnată pentru o infracţiune gravă în ultimii cinci ani, dar care a fost achitată în urma apelului, a solicitat eliminarea unui articol despre incidentul respectiv (caz din Belgia); o persoană a solicitat eliminarea unui link către un articol care relatează despre un concurs la care a participat când era minor (caz din Belgia); victima unui viol a solicitat eliminarea unui link către un articol de ziar despre infracţiunea respectivă (caz din Germania); un activist politic care a fost înjunghiat la un protest a solicitat eliminarea unui link către un articol despre incident (caz din Letonia); un profesionist din mass-media a solicitat eliminarea unor link-uri către articole despre conţinutul stânjenitor postat de el pe Internet (caz din Marea Britanie). Nu în toate aceste situaţii Google a dat curs cererilor, multe dintre acestea fiind respinse, considerându-se că prevalează interesul publicului faţă de disponibilitatea informaţiilor în cauză, mai ales în cazurile în care solicitantul era o persoană publică sau faptele în care a fost implicată prezentau, în opinia Google, un pericol social ridicat.

Persoanele care se consideră lezate prin refuzul motoarelor de căutare (sau al editorilor paginilor de Internet) de a elimina anumite informaţii de pe Internet care le expun unor situaţii cu potenţial de discriminare au posibilitatea să îşi exercite drepturile fie pe cale administrativă (în România, se pot adresa Consiliului Naţional pentru Combaterea Discriminării, Avocatului Poporului şi ANSPDCP), fie pe calea unei acţiuni în faţa instanţelor judecătoreşti, în vederea restablirii legalităţii şi reparării prejudiciilor produse. În cadrul mecanismelor administrative prevăzute pentru apărarea dreptului la protecţia datelor personale, ANSDPCP are competenţa de a aplica sancţiuni contravenţionale operatorilor care nu au dat curs cererilor întemeiate şi de a dispune, prin intermediul unor decizii individuale, încetarea, interzicerea prelucrării unor date sau ştergerea anumitor informaţii personale publicate pe Internet. De asemenea, în cazul în care se constată o componentă infracţională, există posibilitatea sesizării organelor de urmărire penală.

Un mecanism general valabil de apărare a drepturilor persoanelor ce se consideră lezate, aflat la latitudinea persoanelor interesate, rămâne acţiunea civilă în despăgubiri pe care o pot introduce în faţa instanţelor judecătoreşti competente potrivit dreptului comun. În acest sens, poate fi citată o hotărâre pronunţată într-un litigiu civil[353] în care reclamantul a solicitat acordarea de

[353] Sentinţa civilă pronunţată de Judecătoria sectorului 1 Bucureşti la 16 martie 2009, rămasă definitivă prin respingerea recursului, disponibilă la http://www.juridice.ro/100724/judecatoria-sectorului-1-daune-morale-pentru-publicarea-pe-internet-a-datelor-personale.html, consultată la 13 octombrie 2015. Instanţa a reţinut, printre altele, următoarele: "46. Prin fapta pârâtei, prin dezvăluirea stării pe care reclamantul alesese a nu o divulga, în viaţa reclamantului au intervenit schimbări

despăgubiri pentru prejudiciul moral produs ca urmare a suferinţei psihice cauzate de diseminarea pe Internet a datelor sale personale (nume, adresă, cod numeric personal, date privind starea de sănătate a reclamantului - bolnav de SIDA) de către o autoritate a administraţiei publice locale, având în vedere că, anterior producerii faptei, persoanele din familia şi anturajul reclamantului nu cunoşteau detalii despre afecţiunea sa medicală.

O măsură proactivă din partea operatorilor de date personale, editori de pagini web, ar putea să constea în efectuarea *ex officio* a operaţiunilor de dezindexare a conţinutului acelor pagini unde nu se justifică diseminarea pe Internet a datelor personale, aşa cum au procedat, spre exemplu, instanţele judecătoreşti din România, din proprie iniţiativă sau ca rezultat al demersurilor ANSPDCP[354].

CONCLUZII

”Dreptul de a fi uitat” în cadrul operaţiunilor de prelucrare a datelor personale pe Internet este în prezent recunoscut de legislaţia şi jurisprudenţa în materie, ca drept subiectiv, parte componentă a dreptului la rectificare. Pe viitor, acest drept va beneficia de o consacrare legislativă expresă odată cu adoptarea noului regulament care va înlocui, de o manieră uniformă în toată Uniunea Europeană, actuala Directivă 95/46/CE. Propunerea înaintată de Comisia Europeană la începutul anului 2012[355] conţine un articol distinct privind dreptul de a fi uitat, ca drept de sine-stătător (art. 17), care are ca obiect, în principal, ştergerea datelor şi încetarea difuzării, în special, din perioada în care persoana era minoră, în anumite condiţii. Cu toate că sunt voci care critică o astfel de prevedere care ar echivala cu limitarea libertăţii de exprimare pe Internet şi care ar fi dificil de pus în practică (în forma propusă de Comisia Europeană[356]), considerăm că aceste prevederi vor conduce la consolidarea regimului juridic general al drepturilor recunoscute persoanelor vizate de prelucrarea datelor lor personale, în special, în cadrul operaţiunilor derulate pe Internet.

---

majore, probate de înscrisurile din dosar şi de declaraţia martorului: mama reclamantului a suferit internări, starea sa de sănătate fiind afectată, prietenii reclamantului s-au îndepărat, întrebările indiscrete şi incomode s-au înteţit, marginalizarea reclamantului în mediul său producându-se inevitabil. 47. Instanţa consideră că momentul publicării acestor date au provocat reclamantului o angoasă greu de reparat, o frustare şi mai mare în faţa autorităţilor care, deşi chemate la a-l proteja, respecta şi apăra în faţa indiscreţiei altora, au produs ele însele a doua oară (reclamantul a contactat boala, potrivit celor afirmate de el, tot din eroarea unor funcţionari publici (f. 22) o gravă nedreptate. În lumina celor de mai sus, instanţa consideră că nu există niciun motiv de îndoială că reclamantul a suferit un prejudiciu moral produs de fapta pârâtei, şi că acest prejudiciu nu este suficient compensat prin simpla constatare a acestui fapt de către instanţa de judecată.”

[354] A se vedea raportul de activitate al ANSPDCP aferent anului 2014, disponibil la adresa http://www.dataprotection.ro/?page=Rapoarte%20anuale&lang=ro (consultat la 13 octombrie 2015), p. 90 şi urm.

[355] Pachetul de reformă conţine o Propunere de Regulament al Parlamentului European şi al Consiliului privind protecţia persoanelor cu privire la prelucrarea datelor personale şi libera circulaţie a acestor date (Regulament General privind Protecţia Datelor), 25 ianuarie 2012, COM(2012) 11 final, 2012/0011 (COD) şi o Propunere de directivă a Parlamentului European şi a Consiliului privind protecţia persoanelor fizice referitor la prelucrarea datelor cu caracter personal de către autorităţile competente în scopul prevenirii, identificării, investigării sau urmăririi penale a infracţiunilor sau al executării pedepselor şi la libera circulaţie a acestor date, 25 ianuarie 2012, COM(2012), 10 final 2012/0010 (COD).

[356] Pentru o discuţie în acest sens, a se vedea G. Zanfir, ”Protecţia datelor personale. Drepturile persoanei vizate”, Editura C.H. Beck, Bucureşti, 2015, p. 145 şi urm.

Bibliografie:

I. Doctrină

1. Corneliu Bîrsan, „Convenţia europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole", Ediţia 2, Editura C.H. Beck, Bucureşti, 2010
2. Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu (coordonatori), "Constituţia României. Comentariu pe articole", Editura C. H. Beck, Bucureşti, 2008
3. Michael L. Rustad, Sanna Kulevska, "Reconceptualizing the right to be forgotten to enable transatlantic data flow", în *Harvard Journal of Law & Technology,* Volume 28, nr. 2/2015, p. 349 – 417
4. Gabriela Zanfir, "Protecţia datelor personale. Drepturile persoanei vizate", Editura C.H. Beck, Bucureşti, 2015

II. Legislație

1. Constituţia României
2. Convenţia pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale
3. Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene
4. Directiva nr. 95/46/CE a Parlamentului European şi a Consiliului din 24 octombrie 1995 privind protecţia persoanelor fizice în ceea ce priveşte prelucrarea datelor cu caracter personal şi libera circulaţie a acestor date (J.Of. L 281, 23 noiembrie 1995, ediţie specială în limba română, capitol 13, volum 17, p. 10-29)
5. Legea nr. 677/2001 pentru protecţia persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal şi libera circulaţie a acestor date (M.Of., Partea I, nr. 790 din 12.12.2001)
6. Ordonanţa Guvernului nr. 137/2000 privind prevenirea şi sancţionarea tuturor formelor de discriminare (M. Of. , Partea I, nr. 99 din 8.02.2007)

III. Jurisprudență

1. Cauza C-131/12, Hotărârea Curţii din 13 mai 2014, *Google Spain SL şi Google Inc. împotriva Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) şi Mario Costeja González*, ECLI:EU:C:2014:317
2. Sentinţa civilă pronunţată de Judecătoria sectorului 1 Bucureşti la 16 martie 2009

DIFERENȚELE DE LIMBĂ ÎN NEGOCIERE. APLICAȚII ÎN NEGOCIERILE DE ANGAJARE DE PE PIAȚA MUNCII

Gabriel-Cristian CONSTANTINESCU *

Abstract: *The language difference between negotiators generates a specific behaviour for each one. These behaviors may be premises for discrepancies în obtained outcomes. Knowing these influences could improve the success of this type of negotiation. Particularly, for a job-seeker, it could help him to overcome them and to provide an effective response to reduce disparities în professional opportunities în the labour market. în this context, the candidate applying for such a job requires a thorough preparation to sustain an interview în a foreign language; not only în terms of language skills, but also în the way they emphasize his/her professional strengths using the foreign language as a vehicle of communication. Looking recruitment interview în a foreign language as a negotiating în a language other than their mother tongue, can easily adapt negotiation techniques for preparing and carrying out the meeting with the employer.*

Keywords: *foreign language negotiation, job interview, negotiation preparation, interview-coaching*

1. Negocierea într-o limbă străină, barieră în comunicare

Negocierea presupune, fundamental, comunicare între părţi, cu scopul de a apropia poziţii diferite. R. Fischer şi W. Ury abordează negocierea de la premiza că este o comunicare reciprocă, creată pentru a se ajunge la o înţelegere când două persoane au unele interese comune şi alte interese diferite, negocierea fiind utilizată pentru se regla divergenţele. [357] Un astfel de proces complex de comunicare are la bază valorificarea limbii, ca mijloc de codificare şi decodificare a mesajelor.

”Negocierea este, în esenţă, un act lingvistic. Ea implică folosirea limbii pentru a convinge, linguşi, ameninţa, induce, conduce, şantaja, intimida sau flata. Acestea sunt armele familiar utilizate la masa negocierii şi în viaţa de zi cu zi.”, enunţă David.V.J. Bell, în cartea The Discourse of Negotiation: Studies of Language în the Workplace.”Rezultatul negocierii este de asemenea un act lingvistic. Obiectivul negocierii este aproape întotdeauna de a ajunge la un acord scris, cu termeni şi condiţii.”, adaugă Bell. [358]

Negocierea într-o limbă cunoscută face ca procesul de comunicare să devină mai uşor, negociatorii putând să îşi exprime poziţiile proprii şi să înţeleagă corect şi complet poziţiile partenerilor de negociere. Abilităţile de persuasiune, intens

* Doctorand, Academia de Studii Economice Bucureşti

[357] Fisher, Roger; Ury, William; Patton, Bruce – *Răspunsul lor…”Da!”. Negociază înţelept fără a ceda*, Ed. Amaltea, 2007, p.21

[358] Bell, David V.J. - *Negotiation în the workplace – a view from a political linguist*, în Firth, Alan (editor), *The Discourse of Negotiation: Studies of Language în the Workplace*, Pergamon, 1995, p. 50

valorificate într-o negociere, sunt influenţate de comunicarea prin cuvinte a mesajelor, dar şi de comunicarea non-verbală – expresii faciale, mişcări, gesturi, relaţii spaţiale etc. - care pot adăuga sau scoate în evidenţă informaţii. [359]

Oamenilor le este mai uşor în a se exprima şi a-i înţelege pe alţii când utilizează propria limbă maternă, în comparaţie cu situaţiile în care utilizează o limbă diferită, fie o limbă străină, fie o a doua limbă proprie. [360] Dificultăţile de negociere pot interveni nu doar din necunoaşterea limbii de negociere, dar şi din necunoaşterea stilului de exprimare specific unei culturi proprii fiecărui negociator. Astfel, fiecare va utiliza limba străină drept o traducere a propriului mesaj, însă modul de adaptare a stilului de construcţie argumentară poate genera diferenţe de exprimare, respectiv înţelegere şi percepţie a mesajului care pot interfera ineficient în comunicare. [361]

Alte direcţii de cercetare asupra efectelor utilizării unei limbi străine pentru comunicatori non-nativi au avut ca obiectiv anxietatea asociată utilizării unei limbi străine. Situaţii care implică discursul liber, nepregătit – specifice unei negocieri, se numără printre cele generatoare ale unei astfel de anxietăţi. De asemenea, diferenţa de sunete şi de structură lingvistică pot fi alte surse ale ei. În toate cazurile, anxietatea se dovedeşte a schimba starea mentală a comunicatorului şi a afecta negativ rezultatele utilizării unei limbi străine. [362] Stilul negociatorilor vorbitori ai unei limbi materne este mai direct, coerent local, pe când un vorbitor ne-nativ are un stil mai indirect, coerent în ansamblu şi conversaţional. [363]

Negocierea într-o altă limbă decât cea maternă poate să genereze şi alte bariere de comunicare. Kurtzberg & Naquin avertizează asupra riscurilor utilizării unei limbi străine în condiţiile în care utilizatorul nu o stăpâneşte suficient de bine: pot apărea neînţelegeri, dar mai ales poate apărea riscul ca, făcând eforturi pentru a utiliza corect limba străină, să se neglijeze detalii importante care ţin de negocierea propriu-zisă. Specialiştii recomandă chiar apelarea la un translator, dar şi în acest caz impunându-se un exerciţiu prealabil de sincronizare cu translatorul. [364]

Cercetătoarea română M.D. Grossek descrie succesul în negocierea într-o limbă străină ca un complex de factori de influenţă. Nu este suficientă doar simpla stăpânire a limbii, ci şi alte aspecte culturale: toleranţa, deschiderea, relativismul cultural (prin care se evită perceperea altei culturi prin prisma poziţionării superioare a propriei culturi). [365]

Totuşi, studii privind negocierea prin medii electronice au sugerat că rezultatele negocierii folosind o limbă străină nu diferă semnificativ între

---

[359] Carrell, M. R.; Heavrin, C. - *Negotiating Essentials: Theory. Skills and Practices*, Pearson Prentice Hall, 2007, pp.121-124

[360] Lai, Hsiangchu; Lin, Wan-Jung; Kersten, Gregory E. - *The importance of language familiarity în global business e-negotiation*, Electronic Commerce Research and Applications , 9, 2010, pp.537–548

[361] Garcez, P. M. - *Point-making styles în cross-cultural business negotiation: a microethnographic study,* English for Specific Purposes, 12, 2, 1992, pp.103–120

[362] MacIntyre, P. D.; Gardner, R. C., *Methods and results în the study of anxiety and language learning: a review of the literature*, Language Learning, 41, 1, 1991, pp.85–117

[363] Lai, Hsiangchu; Lin, Wan-Jung; Kersten, Gregory E. - *op. cit.*

[364] Kurtzberg, Terri R.; Naquin, Charles E. - *Essentials of Job Negotiations, The: Proven Strategies for Getting What You Want*, Praeger, 2011, p. 160

[365] Grosseck, Maria-Dana - *Foreign language skills a must în multinational companies-an intercultural perspective*, Procedia - Social and Behavioral Sciences, 46 , 2012, pp.5074 – 5078

negociatorii care utilizează limba de negociere ca limbă maternă şi aceia pentru care limba de negociere este una străină, întrucât aceste rezultate sunt corelate şi cu alţi factori, precum marja de negociere a fiecărui negociator, strategia fiecăruia, sau procesul de interacţiune în sine. Cu toate acestea, se poate deduce că familiaritatea limbii folosite în negociere are un mai mare efect asupra cumpărătorului decât asupra vânzătorului. [366]

2. Utilizarea limbii străine în activităţile internaţionale, între necesitate contemporană pentru profesionişti şi avantaj profesional pentru carieră

Lingua franca este termenul care defineşte generic o limbă sau un dialect a căror utilizare face posibilă comunicarea între vorbitori de limbi materne diferite. Etimologia lui conduce la vechile schimburi comerciale din bazinul mediteranean al vechiului mare Imperiu Roman. La distanţă de două milenii, problematica comunicării facile într-o limbă comună este de mare actualitate, într-o epocă definită de globalizarea producţiei, a serviciilor sau a schimburilor comerciale. Odată cu internaţionalizarea companiilor, necesitatea unei *lingua franca* s-a extins de la sfera comunicării externe şi la cea a comunicării interne, în cadrul companiilor multinaţionale. De aici s-a ajuns uşor şi la naşterea conceptului de "limbă corporativă" (corporate language).[367]

Treptat, pentru afacerile de nivel internaţional, s-a impus ca limbă comună limba engleză, identificată mai precis de către lingvişti drept "Business English as Lingua Franca"(BELF), cu toate că în anumite regiuni, menţinând specificul proximităţii geografice, sunt utilizate şi limbile franceză, spaniolă sau portugheză. Justificarea dată de specialişti este influenţa pe care o exercită sediile centrale ale companiilor internaţionale – cele care sunt motorul comerţului internaţional. [368]

În noiembrie 2013, compania multinaţională de consultanţă Accenture a realizat un studiu privind cariera, cu participarea a 4100 manageri din 32 de ţări de pe toate continentele, cu o segmentare egală a respondenţilor din 3 categorii de vârstă (cunoscute în sociologie drept "generaţia Boomers", "generaţia X", respectiv"generaţia Y"), cu un număr egal de respondenţi din ambele genuri. Majoritatea respondenţilor (54%) au apreciat că, în perspectiva anilor 2020, cunoaşterea a cel puţin o limbă străină este unul dintre cele mai importante 3 abilităţi-cheie care vor conta pentru a deveni atractiv pe piaţa muncii. [369] Chiar şi pentru profesioniştii având engleză ca limba maternă, cunoaşterea unei alte limbi străine este considerată în foarte mare măsură importantă, aşa cum evidenţiază, de exemplu, un studiu al lui Uber Grosse, în care 82 % dintre absolvenţii unei universităţi americane din "generaţia X" au avut această opinie. [370]

Studiul lui Kankaanranta & Luhiala-Salminen asupra percepţiilor a aproximativ 1000 de angajaţi ai unei companii internaţionale finlandeze

---

[366] Lai, Hsiangchu; Lin, Wan-Jung; Kersten, Gregory E. - *op. cit.*

[367] Louhiala-Salminen, Leena; Kankaanranta, Anne - *Language as an issue în international internal communication: English or local language? If English, what English?*, Public Relations Review, Vol. 38, Issue 2, 2012, pp.262-269

[368] Louhiala-Salminen, Leena; Kankaanranta, Anne - *op. cit.*

[369] Accenture - *Career Capital 2014 Global Research*, publicat la: https://acnprod.accenture.com/_acnmedia/Accenture/Conversion-Assets/DotCom/Documents/About-Accenture/PDF/1/Accenture-IWD-2014-Research-Career-Capital.pdf, pp. 11, 32

[370] Uber Grosse, Christine - *The Competitive Advantage of Foreign Languages and Cultural Knowledge*, The Modern Language Journal, 88, 2004, p. iii

evidenţiază o nuanţare pragmatică a modului în care apreciază nivelul de cunoaştere a limbii engleze pe care o utilizează la muncă: de exemplu, majoritatea percep cunoaşterea gramaticii mai puţin importantă decât cunoaşterea unui vocabular specific mediului de lucru. Pentru mulţi dintre aceşti lucrători într-o organizaţie internaţională, utilizarea limbii engleze este asociată în cea mai mare parte cu mediul de lucru, şi nu şi cu viaţa personală. Cercetătorii concluzionează că în contextul unei afaceri multiculturale cu multiple centre, nu este necesară cunoaşterea perfectă a limbii engleze, ci mai degrabă stăpânirea aspectelor legate de domeniul de lucru, ca bază a comunicării de succes. [371]

Mai mult, sunt cercetători care consideră că abilităţile de utilizare orală a limbii engleze sunt mai importante. Stevens este de părere că angajatorii apreciază că un nivel de cunoaştere scăzut al unei limbi străine este un factor dificil pentru angajare, în condiţiile în care mediul de lucru necesită abilităţi de vorbire a limbii, pentru prezentări, întâlniri de afaceri sau negocieri [372]. De asemenea, Blair & Jeanson, care sunt de opinie că un nivel ridicat al limbii engleze, în special în comunicarea orală, este necesar în rezolvarea diferitelor probleme care apar în mediul de lucru. [373] Însă studiul recent al lui Yang & Fleming relevă o evoluţie în pragmatica utilizării limbii engleze ca limbă străină: treptat, s-a trecut de la îngusta competenţă lingvistică la competenţa comunicaţională, pentru ca în prezent să devină importantă competenţa de comunicare interculturală. [374]

Dimensiunea interculturală a comunicării intr-o limbă străină este demonstrată şi de studiul efectuat de Korzilius et al.. Acesta a evidenţiat, pentru angajaţii unei companii internaţionale olandeze, o corelaţie între numărul de limbi străine cunoscute şi abilităţi desemnate de cercetători drept dimensiuni multiculturale de personalitate: lărgimea orizonturilor culturale (*open-mindness*) – prin care persoanele manifestă deschidere spre persoane din exteriorul grupului din care fac parte şi spre norme şi valori culturale diferite decât cele locale, respectiv cu stabilitatea emoţională (*emotional stability*) – definită ca tendinţa de a rămâne calm în situaţii tensionate. [375]

3. Tehnici de pregătire a unei negocieri adaptate unui interviu de angajare într-o limbă străină

Interviul de muncă, fie pentru selecţia în vederea angajării, fie pentru promovare în carieră, este în sine un moment dificil pentru orice persoană în căutarea unei oportunităţi de carieră. Necesitatea de a proba în cadrul interviului abilităţile de utilizare a unei limbi străine, fie prin teste specifice scrise şi/sau orale, fie prin susţinerea interviului, parţial sau total, în limba străină preferată

---

[371] Kankaanranta , Anne; Luhiala-Salminen, Leena, *"English? Oh, is just work!". A study of BELF users perceptions*, English for Specific Purposes , 2010 , 29, pp. 204-209

[372] Blair, D.; Jeanson, S. - *Workplace Oral Communication Curriculum*, Winnipeg, MB: Workplace Education Manitoba Steering Committee, Manitoba Department of Education and Training, 1995

[373] Stevens, B. - *What Communication Skills Do Employers Want? Silicon Valley Recruiters Respond*, Journal of Employment Counseling; 2005, 42(1)

[374] Yang, L.H.; Fleming, M. - *How Chinese college students make sense of foreign films and TV series: implications for the development of intercultural communicative competence în ELT*, The Language Learning Journal, 41 (3) , 2013, pp.297-310

[375] Korzilius, Hubert; van Hooft, Andreu; Planken, Brigitte; Hendrix, Christa - *Birds of different feathers? The relationship between multicultural personality dimensions and foreign language mastery în business professionals working în a Dutch agricultural multinational,* International Journal of Intercultural Relations, 35, 2011, pp.540– 553

de angajator, măresc dificultatea probelor de evaluare a candidatului şi sporesc tensiunea la care acesta este supus în timpul demersului său de evoluţie profesională.

Privind din perspectivă practică, cercetarea poate oferi suportul teoretic pentru soluţii eficiente prin care candidaţii aflaţi în situaţia de a utiliza o limbă străină la un interviu de carieră să poată performa eficient.

Pregătirea întâlnirii de recrutare ca pe o negociere

Ca în negociere, pregătirea este cea mai importantă "tehnică" pentru succesul unei întâlniri. Însă, în cazul unei întâlniri de recrutare într-o limbă străină, pregătirea trebuie să aibă în vedere pe de o parte pachetul informaţional care va fi valorificat la interviu, pe de altă parte bagajul lingvistic de care candidatul se va folosi pentru a convinge evaluatorii atât în privinţa abilităţilor profesionale, în general, cât şi asupra aptitudinilor lingvistice, în particular. Între acestea există o corelaţie funcţională: abilităţile lingvistice profesionale vor fi vectorul prin care se va construi imaginea despre abilităţile profesionale generale ale candidatului. (a se vedea Figura 1)

Corelaţia propusă scoate în evidenţa atât rolul pregătiri informaţionale a întâlnirii, cât rolul-cheie al abilităţilor lingvistice în transmiterea tuturor informaţiilor, şi de aici importanţa unei pregătiri prealabile pentru susţinerea în limba străină a interviului.

Schema de pregătire informaţională a unei negocieri dezvoltată de Lax şi Sebenius [376] este printre cele mai potrivite şi complete pentru pregătirea unei întâlniri cu un angajator:

- Identificarea corectă a părţilor din negociere, cu atenţie pe identificarea persoanelor care influenţează negociatorii (de exemplu, soţul/soţia, familia – pentru candidat, respectiv şeful ierarhic, patronul, acţionarii – pentru un evaluator);
- Identificarea corectă a intereselor fiecărei părţi în negociere, inclusiv ale influenţatorilor menţionaţi mai sus;
- Identificarea opţiunilor de neacceptat în negociere, pentru fiecare parte, în scopul de evalua corect limitele de negociere, şi formularea celor mai bune alternative la un rezultat defavorabil al negocierii;
- Evaluarea corectă a paşilor de urmat pentru a aborda negocierea, precum şi a procesului de bază al negocierii, prin care se estimează hărţi relaţionale, proceduri şi sisteme de negociere. În acest cadru, se face şi identificarea particularităţilor culturale şi lingvistice ale companiei angajatoare şi ale evaluatorilor care o reprezintă.

[376] Lax, David A. ; Sebenius, James K. – *3-D megotiation: powerful tools to change the game în your most important deals*, Harvard Business School Press, 2007

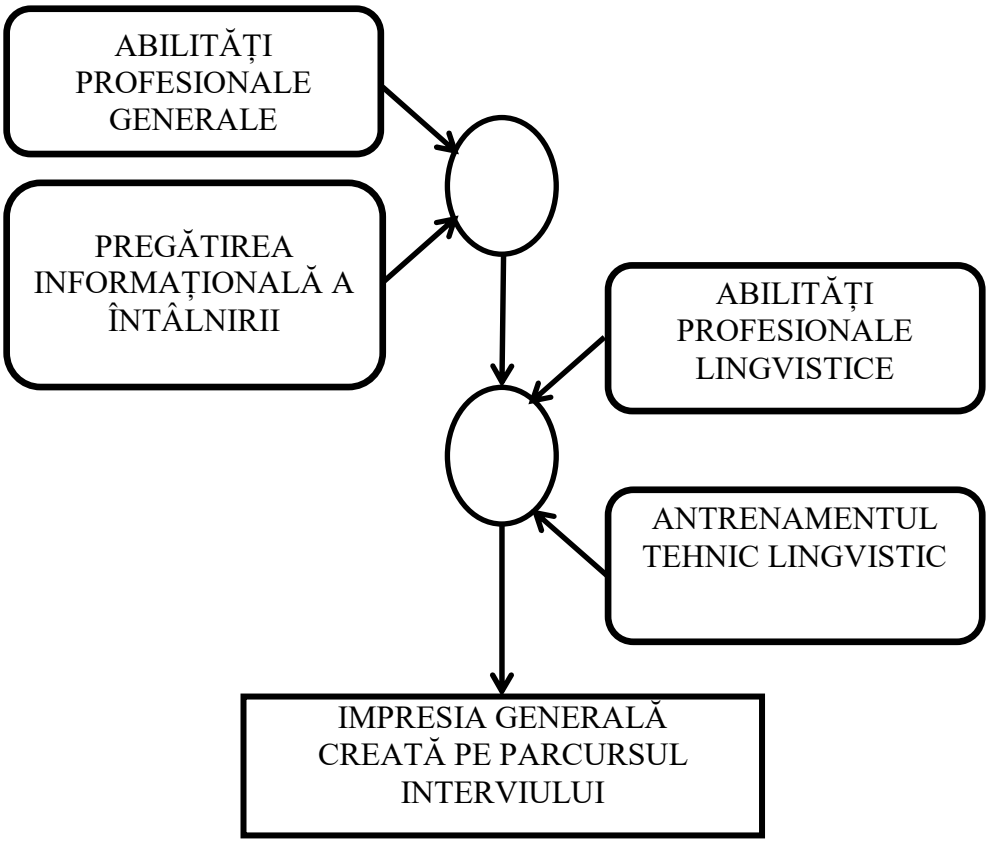

Fig. 1 . Rolul vectorului lingvistic în interviurile de recrutare în limbi străine

Antrenamentul abilităţilor de negociere într-o limbă străină prin interviu-coaching

Un instrument relativ răspândit de antrenament lingvistic pentru pregătirea unei întâlniri cu un angajator este **interviul – coaching în limba străină**. Un astfel de instrument este folosit şi pentru pregătirea negocierilor importante de afaceri, sau pentru pregătirea pledoariilor la procese. Pentru posturile care necesită şi abilităţi specifice de cultură străină, interviul-coaching poate viza şi particularităţile interculturale. Acest tip de coaching este oferit, de regulă, de companii specializate în coaching de carieră. O particularizare ale acestui tip de coaching este antrenamentul pentru negocierea contractului de muncă şi a pachetului salarial.

Coachingul pentru interviu poate include atenţionarea candidatului privind comportamentele potrivite, ajutarea sa pentru a putea să prezinte scenariul cel mai bun în faţa angajatorului, sfaturi privind modalităţi de a negocia un nivel mai bun al pachetului salarial etc. [377]

[377] Rau, Barbara L.; Feinauer, Dale - *The role of internal agents în starting salary negotiations*, Human Resource Management Review, 16, 2006, pp.47–66

Utilitatea unui antrenament de folosire a limbii, prealabil unui moment important de negociere cum este un interviu de angajare, poate fi corelată cu concluziile studiilor asupra anxietăţii utilizării unei limbi străine, care sugerează că experienţele favorabile şi acumularea crescută a cunoştinţelor reduce această anxietate.[378] Prin urmare, coachingul are un rol pozitiv în eliminarea unei stări nefavorabile la interviul real care ar urma.

Eficacitatea interviului-coaching este uşor de anticipat. În timpul unui asemenea interviu, candidatul se familiarizează cu cadrul real al unei întâlniri de angajare derulată într-o limbă străină. În plus, i se explică metode şi practici de succes pentru comunicarea eficientă în contextului interviului real de angajare. Eficacitatea metodei este demonstrată de practică, dar şi rezultatele cercetărilor privind satisfacţia candidaţilor antrenaţi confirmă un grad ridicat de eficienţă: bilanţul unui program de coaching de interviu derulat de Maurer & Salamon a relevant că 71.1 % dintre participanţi au fost satisfăcuţi într-o măsură moderată, mare sau foarte mare de modul în care interviul-coaching i-a ajutat să se pregătească pentru un interviu, iar o proporţie similară, 69.3 % dintre participanţi au fost satisfăcuţi într-o măsură moderată, mare sau foarte mare de modul în care interviul-coaching i-a ajutat să performeze la un interviu de angajare real. [379]

4. Susţinerea interviului de muncă într-o limbă străină – provocare comunicaţională pentru candidat

O primă condiţie în a crea o bună impresie în faţa angajatorului este ca *nivelul de stăpânire a limbii străine* să fie cel corespunzător exigenţelor specifice postului pentru care se aplică. Măsura în care limba străină este utilizată în activitatea profesională este corelată cu nivelul ierarhic sau decizional al postului, cu gradul de interacţiune cu interlocutori externi şi/sau interni vorbitori de altă limbă, de măsura în care limba străină este utilizată ca limbă de comunicare în compania angajatoare şi chiar de nivelul de stăpânire a limbii străine de către persoanele aflate pe niveluri decizionale superioare. Pentru a estima corect această măsură, candidatul are la dispoziţie anunţul de angajare, fişa de post prezentată, informaţii formale şi informale pe care le poate obţine printr-o documentare cu ajutorul internetului sau de la persoane care deţin informaţii referitoare la companie, precum şi comunicarea pe parcursul etapelor premergătoare interviului.

Candidaţii pot să scoată în evidenţă competenţa profesională prin *utilizarea unui limbaj tehnic* – definit ca un idiom cu utilizare restrânsă la un domeniu profesional, demonstrând că folosesc corect termenii. [380] Cu toate acestea, există o situaţie în care această demonstraţie tehnică poate să aibă un efect neutru sau dimpotrivă, negativ: cazul în care intervievatorul nu are o expertiză tehnică din zona competenţelor profesionale în discuţie. În acest caz, specialişti precum

[378] MacIntyre, P. D.; Gardner, R. C. - *op. cit.*

[379] Maurer, T. J.; Solamon, J. M. - *The Science And Practice Of A Structured Employment Interview Coaching Program*, Personnel Psychology, vol. 59, issue 2, 2006, pp.433–456

[380] Lipovsky, Caroline - *Candidates' negotiation of their expertise în job interviews*, Journal of Pragmatics 38, 2006, pp.1147–1174

Lipovsky sau Kerekes[381] avertizează asupra necesităţii de a împărtăşi aceeaşi zonă de expertiză pentru a favoriza o corectă percepţie a utilizării limbajului tehnic. Această tehnică este numită de Lipovsky "*negocierea identităţii comune cu intervievatorul*", şi presupune, prin urmare, stăpânirea unui lexic tehnic relevant în limba străină în care se desfăşoară interviul de angajare.

Studiul citat al lui Lipovsky mai scoate în evidenţă şi o altă modalitate prin care candidaţii pot câştiga o impresie mai bună la interviul de angajare: *atitudinea pro-activă în a oferi informaţii despre experienţa şi abilităţile lor profesionale*. Construcţia adecvată a frazelor de răspuns, care, pe lângă enunţarea simplă a unei abilităţi să cuprindă şi o scurtă ilustrare a modului în care a fost demonstrată aceasta în activitatea profesională anterioară generează un efect pozitiv în percepţia intervievatorului, care nu se mai vede nevoit să formuleze întrebări suplimentare pentru a obţine clarificări. Succesul interviului de angajare într-o limbă străină depinde, aşadar, de volubilitatea în această limbă, de capacitatea candidatului de a formula fraze mai complexe care să susţină o afirmaţie simplă.

Grossek pune în discuţie şi un risc al comunicării într-o limbă străină: *dificultăţile în înţelegerea inter-culturală*, care provin din faptul că tindem să interpretăm ceea ce auzim, vedem sau citim din perspectiva propriei competenţe interacţionale. [382] Aceasta are drept consecinţă o lipsă a garanţiei că stăpânirea pronunţiei, lexicului şi a gramaticii într-o limbă străină va conduce la o corectă percepţie a mesajului de către interlocutor. Candidatul care este implicat într-un interviu într-o limbă străină ar trebui să se asigure că este corect înţeles, şi mai ales corect perceput, cu atât mai mult cu cât interlocutorul său provine dintr-o alta zonă culturală, aducând astfel cu sine o altă matrice socio-psiho-culturală.

O altă dimensiune a relaţiei candidat-evaluator ce ia naştere în cursul unui interviu de angajare este *comunicarea corporală*, non-verbală sau para-verbală. Independent de natura limbii utilizate în comunicare (maternă/străină), comunicarea în celelalte registre decât cele lexicale este activă şi poate chiar să fie activată mai intens în contextual unei comunicări într-o limbă străină. Detaliile grosiere ies uşor în evidenţă: pronunţia (in)corectă a cuvintelor, accentul vorbirii, pauzele (tăcute sau sonore) în discurs, tonul vocii, respectiv mişcările de mână cu care subconştientul tinde să susţină discursul într-o limbă mai puţin familiar. Cercetătorii preocupaţi de interviurile de evaluare au observat diferite influenţe pe care le pot juca aspectele corporale în impresia pozitivă creată evaluatorului: atractivitatea fizică (indiferent de gen), atractivitatea vocală, zâmbetul sincer (spre deosebire de zâmbetul fals, uşor de perceput). Un caz particular este cel al efectului pozitiv sau negativ al stereotipiilor evaluatorului, care pot bruia într-o măsură importantă modul în care este percepută utilizarea limbii străine de către un candidat, unele cazuri generând chiar şi discriminări: un candidat perceput a fi de altă rasă sau cultură este perceput pozitiv dacă evaluatorul constată că nu are accentul specific; un candidat cu obezitate poate fi perceput defavorabil, mai ales dacă invocă statusul său, o candidată gravidă este cel mai adesea percepută defavorabil. [383]

---

[381] Lipovsky, Caroline – *op.cit.*

[382] Grosseck, Maria-Dana - *op. cit.*

[383] Macan, Therese - *The employment interview: A review of current studies and directions for future research*, Human Resource Management Review, 2009, 19, pp.203-218

Candidaturile pentru posturile în organizaţii mai mari pot pune aplicantul în faţa unei succesiuni de întâlniri cu persoane de pe trepte diferite ierarhice sau funcţionale. Cu cât mai mare este organizaţia, cu atât mai mult creşte probabilitatea ca persoana cu care se desfăşoară un interviu de angajare să nu fie decidentul final , în special în privinţa lucrurilor care sunt negociabile. În aceste condiţii, candidatul va trebui să evalueze în ce măsură va putea intra în contact cu un interlocutor de pe trepte ierarhice superioare. Este de aşteptat, de exemplu, ca un specialist în resurse umane să fie în măsură mai mică confortabil în modificarea termenilor unui contract de muncă realizat de un alt specialist în domeniul juridic, dacă nu are puterea de decizie corespunzătoare. [384]

5. Concluzii

Aparent evidente, motivele pentru care utilizarea unei limbi străine în activitatea internă şi externă a unei companii cu expunere internaţională este o opţiune funcţională sunt, totuşi, subiectul unor cercetări care evidenţiază corelaţii de tip cauză-efect interesante.

Comunicarea în limba străină fiind un act specific uman, calitatea comunicării este legată de abilităţile individuale de utilizare a unei alte limbi, oral sau în scris, vorbind sau ascultând, citind sau pronunţând sunete. Achiziţia unei resurse umane de pe piaţa muncii, de către o companie care valorifică abilităţile de comunicare în limbi străine, este un proces care implică o exigenţă specifică postului disponibil – din partea angajatorului. În acest context, candidatul care aplică pentru a un astfel de post are nevoie de o pregătire temeinică pentru a susţine un interviu în limba străină, nu numai sub aspectul abilităţilor lingvistice, dar şi în ce priveşte modul în care îşi pune în valoare propriile atuuri profesionale, folosind limba străină ca vector de comunicare.

Privind interviul de recrutare ca pe o negociere, şi interviul de recrutare într-o limbă străină ca pe o negociere în altă limbă decât cea maternă, se pot adapta cu uşurinţă tehnici specifice de negociere pentru pregătirea şi derularea întâlnirii cu angajatorul.

Menţiune. Prezenta lucrare este elaborată cu susţinerea acordată de Proiectul *"Sprijin pentru doctoranzi în domeniul ştiinţelor economice"* POSDRU/187/1.5/S/155656.

Bibliografie

1. Accenture - *Career Capital 2014 Global Research*, publicat la: https://acnprod.accenture.com/_acnmedia/Accenture/Conversion-Assets/DotCom/Documents/About-Accenture/PDF/1/Accenture-IWD-2014-Research-Career-Capital.pdf, pp. 11, 32
2. Bell, David V.J. - *Negotiation în the workplace – a view from a political linguist*, în Firth, Alan (editor), *The Discourse of Negotiation: Studies of Language în the Workplace*, Pergamon, 1995
3. Blair, D.; Jeanson, S. - *Workplace Oral Communication Curriculum*, Winnipeg, MB: Workplace Education Manitoba Steering Committee, Manitoba Department of Education and Training, 1995

[384] Dunn, M. Margaret - *Job negotiation*, The American Journal of Surgery , 2010, 200, pp.558-561

4. Carrell, M. R.; Heavrin, C. - *Negotiating Essentials: Theory. Skills and Practices*, Pearson Prentice Hall, 2007
5. Dunn, M. Margaret - *Job negotiation*, The American Journal of Surgery, 2010, 200, pp.558-561
6. Fisher, Roger; Ury, William; Patton, Bruce – *Getting to Yes: Negotiating Agreement Without Giving In, Penguin Books, 2011*
7. Garcez, P. M. - *Point-making styles în cross-cultural business negotiation: a microethnographic study*, English for Specific Purposes, 12, 2, 1992, pp.103–120
8. Grosseck, Maria-Dana - *Foreign language skills a must în multinational companies- an intercultural perspective*, Procedia - Social and Behavioral Sciences, 46 , 2012, pp.5074 – 5078
9. Kankaanranta , Anne; Luhiala-Salminen, Leena - *"English? Oh, is just work!". A study of BELF users perceptions*, English for Specific Purposes, 2010, 29, pp. 204-209
10. Korzilius, Hubert; van Hooft, Andreu; Planken, Brigitte; Hendrix, Christa - *Birds of different feathers? The relationship between multicultural personality dimensions and foreign language mastery în business professionals working în a Dutch agricultural multinational,* International Journal of Intercultural Relations, 35, 2011, pp.540– 553
11. Kurtzberg, Terri R.; Naquin, Charles E. - *Essentials of Job Negotiations, The: Proven Strategies for Getting What You Want*, Praeger, 2011
12. Lai, Hsiangchu; Lin, Wan-Jung; Kersten, Gregory E. - *The importance of language familiarity în global business e-negotiation*, Electronic Commerce Research and Applications , 9, 2010, pp.537–548
13. Lax, David A.; Sebenius, James K. – *3-D megotiation: powerful tools to change the game în your most important deals*, Harvard Business School Press, 2007
14. Lipovsky, Caroline - *Candidates' negotiation of their expertise în job interviews*, Journal of Pragmatics 38, 2006, pp.1147–1174
15. Louhiala-Salminen, Leena; Kankaanranta, Anne - *Language as an issue în international internal communication: English or local language? If English, what English?*, Public Relations Review, Vol. 38, Issue 2, 2012, pp.262-269
16. Macan, Therese - *The employment interview: A review of current studies and directions for future research*, Human Resource Management Review, 2009, 19, pp.203-218
17. MacIntyre, P. D.; Gardner, R. C. - *Methods and results în the study of anxiety and language learning: a review of the literature*, Language Learning, 41, 1, 1991, pp.85–117
18. Maurer, T. J. ; Solamon, J. M. - *The Science And Practice Of A Structured Employment Interview Coaching Program*, Personnel Psychology, vol. 59, issue 2, 2006, pp.433–456
19. Rau, Barbara L.; Feinauer, Dale - *The role of internal agents în starting salary negotiations*, Human Resource Management Review, 16, 2006, pp.47–66
20. Stevens, B. - *What Communication Skills Do Employers Want? Silicon Valley Recruiters Respond*, Journal of Employment Counseling; 2005, 42(1)
21. Uber Grosse, Christine - *The Competitive Advantage of Foreign Languages and Cultural Knowledge*, The Modern Language Journal, 88, 2004, p. iii
22. Yang, L.H.; Fleming, M. - *How Chinese college students make sense of foreign films and TV series: implications for the development of intercultural communicative competence în ELT*, The Language Learning Journal, 41 (3) , 2013, pp.297-310

INFLUENȚA TRANSGENERAȚIONALISMULUI ORAL DIN PERIOADA PATRIARHILOR ÎN SOCIETATEA CONTEMPORANĂ

Daniel-Sorin DUȚĂ[385]

Abstract: *Studiile biblice au afirmat rolul tradiţiei orale, în mod special cu ocazia apariţiei criticii moderne a Bibliei. Scenariul existenţei unor surse orale care au precedat textul sacru este rezonabil şi plauzibil în contextul culturii antice şi nu exclude inspiraţia divină a autorilor Bibliei. În acelaşi timp, reducerea istorisirilor din Geneză la statutul de legendă, aşa cum şi-au imaginat Hermann Gunkel şi discipolii săi.[386] Este inacceptabilă, deoarece subminează credibilitatea mesajului biblic şi a religiei revelate (iudeo-creştine), negând în fapt principiul biblic şi teologic potrivit căruia Dumnezeu S-a descoperit în instoria reală.*

Cuvinte cheie: *oral, transgeneraţional, comunicare*

Studiile biblice au afirmat rolul tradiţiei orale, în mod special cu ocazia apariţiei criticii moderne a Bibliei. Scenariul existenţei unor surse orale care au precedat textul sacru este rezonabil şi plauzibil în contextul culturii antice şi nu exclude inspiraţia divină a autorilor Bibliei. În acelaşi timp, reducerea istorisirilor din Geneză la statutul de legendă, aşa cum şi-au imaginat Hermann Gunkel şi discipolii săi.[387] Este inacceptabilă, deoarece subminează credibilitatea mesajului biblic şi a religiei revelate (iudeo-creştine), negând în fapt principiul biblic şi teologic potrivit căruia Dumnezeu S-a descoperit în instoria reală.

Tradiţia orală în cultura antică

Filologii clasicişti sunt de acord că multe epopei antice sunt produse ale tradiţiei orale. Un exemplu major sunt cele atribuite lui Homer (Iliada, Odiseea), care au un pronunţat caracter legendar, în ciuda confirmării istorice a unor elemente, cu ajutorul arheologiei moderne.[388] Talmudul, care astăzi este un text masiv – apărut ca o colecţie de interpretări, instrucţiuni şi reglementări, construite pe Tora lui Moise, începând cu anii 200 ai erei creştine – circulase deja în perioada greco-romană, timp de secole, sub forma unor tradiţii orale rabinice.[389]

Dincolo de orice discuţie legată de textul sacru, în absenţa textului sau în paralel cu textul, este interesant că Biblia reflectă transmiterea orală ca

[385] Lect. univ. dr., Institutul Teologic Adventist din Cernica-Ilfov, mail dutadaniel66@yahoo.com

[386] Hermann Gunkel, părintele criticii germane a tradiţiei biblice, a lansat cartea care a fost apoi tradusă şi publicată în engleză sub numele *The Legends of Genesis* (Chicago, The Open Court Publishing Co., 1901, transl. W H Carruth). https://archive.org/details/bub_gb_PgkXAAAAYAAJ_2

[387] Hermann Gunkel, părintele criticii germane a tradiţiei biblice, a lansat cartea care a fost apoi tradusă şi publicată în engleză sub numele *The Legends of Genesis* (Chicago, The Open Court Publishing Co., 1901, transl. W H Carruth). https://archive.org/details/bub_gb_PgkXAAAAYAAJ_2

[388] Aşa cum se ştie, existenţa Troiei şi a războiului troian au fost reabilitate, începând cu excavaţiile lui H Schliemann la Isarlîk, din 1871-1872 (cf. Ro.Wikipedia, „Heinrich Schliemann").

[389] Cf. Ro.Wikipedia, „Talmud" https://ro.wikipedia.org/wiki/Talmud .

modalitate de cunoaştere istorică. În această paradigmă a oralităţii şi a transmiterii prin generaţii, istoricitatea nu este pusă la îndoială. Deuteronomul afirmă poetic:

> Adu-ţi aminte de zilele din vechime,
> socoteşte anii, generaţie după generaţie,
> întreabă-l pe tatăl tău, şi îţi va povesti,
> pe bătrânii tăi şi îţi vor spune!
> Când Cel Preaînalt împărţea popoarelor moştenire,
> când îi împărţea pe fiii oamenilor,
> a fixat hotarele popoarelor
> după numărul fiilor lui Israel. (Dt. 32:7-8, trad. Bulai-Patraşcu, Iaşi 2013)[390]

Textul deuteronomic afirmă, aşadar, că adevărul relevant pentru contemporanii lui Moise, privitor la „zilele din vechime" (ebr. *'olam*),[391] se putea afla în mod curent de la părinţi şi bunici, care primiseră informaţiile pe aceeaşi cale. Este interesant că Deuteronomistul (în care îl putem recunoaşte pe Moise, fără probleme) include aici în mod implicit informaţiile genealogice, comparabile sau identice cu cele din cartea Genezei („socoteşte anii, generaţie după generaţie"), atât despre strămoşii lui Israel, cât şi despre strămoşii popoarelor, cărora acelaşi Dumnezeu le-a trasat hotare. Aluzia la textele Genezei este greu de evitat în acest pasaj.

În cartea Iov, care potrivit tradiţiei iudaice ar avea de asemenea paternitate mozaică,[392] prietenul Bildad se adresează lui Iov într-un mod similar, pentru a-l convinge că moralitatea sau imoralitatea vieţii este răsplătită în lumea aceasta:

> Întreabă generaţiile de odinioară
> şi reflectează la experienţa părinţilor lor.
> Căci noi suntem de ieri şi nu ştim;
> ca o umbră sunt zilele noastre pe pământ.
> Oare nu te vor învăţa şi-ţi vor spune
> şi din inima lor vor scoate cuvinte? (Iob 8:8-10)

Astfel tradiţia orală este cunoscută din cele mai vechi timpuri biblice, ca sursă de informaţie demnă de crezare, comparabilă cu circulaţia ştirilor în contemporaneitatea lui Iov, când oamenii aflau veşti de la rudele de departe (Gen. 22:22-24) şi multe alte ştiri din lume, prin intermediul caravanelor (Iob 21:29).

Învăţătura religioasă se transmitea de asemenea pe cale orală, din tată în fiu. Dumnezeul lui Moise poruncea părinţilor evrei să explice copiilor semnificaţia obiceiurilor tradiţionale, atunci când copiii vor întreba (Ex. 13:12-15; Deut. 6:20-25). Aceasta sugerează că obiceiurile religioase (ritualurile şi sărbătorile) erau în sine mijloace de transmitere nescrisă a unor evenimente istorice din vremuri patriarhale.

---

[390] Toate citatele biblice din acest eseu sunt din aceeaşi traducere catolică.

[391] Lexicoanele arată că acest termen vechi ebraic înseamnă timp nedefinit (în trecut sau în viitor), şi este tradus adesea cu „veac"/"veşnicie" sau „vechime", indicând timp îndelungat (ev, eră).

[392] Cf. *Talmudul Babilonian*, "Bava Batra" 15a şi *Talmudul Palestinian,* "Sotah" 5:8 (20d), "Moise a scris propria sa carte [Tora], inclusiv ciclul Balaam şi cartea Iiov" (citat în Irving Jacobs, *The Midrashic Process*, Cambridge University Press, 1995, pag. 24, nota 8).

Tradiţia orală era astfel un factor educativ esenţial în antichitate, mijlocul de transmitere a tuturor valorilor şi informaţiilor culturale importante, de la cele spirituale (morale şi religioase), până la cele istorice – inclusiv preistorice şi paraistorice.[393]

Inspiraţia divină şi sursele umane

Orice discurs creştin despre istoria biblică nu poate evita afirmaţiile Sfintelor Scripturi despre faptul că aceste scrieri sunt mult mai mult decât sacre, religioase, adevărate şi canonice;[394] ele sunt divin-inspirate: „Toată *Scriptura* este inspirată de Dumnezeu" (2Tim. 3:16), iar inspiraţia implică fie revelaţie specială, fie o asistenţă specială a Spiritului lui Dumnezeu acordată autorului biblic,[395] sau ambele. În cazul revelaţiei profetice,[396] viziunea (vedenia) este şi sursa principală a mesajului autorului biblic.[397] O sursă supranaturală similară este şi audiţia profetică, mai puţin cercetată, dar aparent distinctă de viziune, întrucât se reduce la „auzirea" vocii divine.[398]

Totuşi, Scriptura ne dă o mulţime de indicii, că în afara sursei supranaturale (prin viziuni sau audiţii spirituale), autorul inspirat se foloseşte, explicit sau implicit, şi de alte surse,[399] cum ar fi:

a. alţi autori biblici (e. g. Is. 2:1-4 ↔ Mi. 4:1-4; Mat. 9:5-6 ↔ Mc. 2:9-11);
b. autori necanonici inspiraţi (e. g. Fapt. 11:28; 21:10-11);
c. autori necanonici neinspiraţi – seculari sau religioşi (e. g. Fapt. 17:28; Tit 1:12; Iuda 1:14-15);
d. surse orale – martori sau tradiţie orală (e. g. Ps. 44:1; 78:2-4; Lc. 1:1-4; 1Cor. 1:11).

Aşadar, inspiraţia divină, care garantează autenticitatea şi integritatea mesajului divin prin autorul inspirat, nu exclude niciodată utilizarea unor surse secundare, inspirate sau neinspirate, scrise sau orale. Mai mult, inspiraţia divină poate funcţiona şi poate garanta autenticitatea celor scrise, chiar în lipsa unei revelaţii supranaturale (prin viziune sau audiţie spirituală), numai din surse scrise sau orale.[400]

Prin urmare, oralitatea, inclusiv tradiţia orală, are un rol specific ca sursă de informare a unor autori biblici, ceea ce sugerează că merită luată în calcul această posibilitate, când discutăm despre povestea vieţii patriarhilor din Geneză.

---

[393] Victor Kernbach (Enigmele miturilor astrale, Ed. Albatros, Bucureşti 1973) foloseşte adjective sugestive ca „anteistoric" şi „paraistoric", cu referire la informaţiile transmise de-a lungul epocilor preistorice.

[394] Folosim aici termenii „biblic" şi „canonic" în sensul strict, cu referire la canonul ebraic, aşa cum este cunoscut sub numele de text masoretic, fără scrierile deuterocanonice.

[395] Ideea de inspiraţie a Scripturii nu se referă la un caracter magic sau mistic al textului însuşi, ci la calitatea profetică a autorilor ei şi, indirect, la mesajul divin care a fost „încarnat" prin ei în limbaj omenesc particularizat (cf. Osea 9:7; Mat. 22:43; Mc. 12:36; 1Cor. 14:37).

[396] Folosim aici termeni ca „profet" şi „profetic" în sensul clasic biblic, de „om inspirat" (Os. 9:7), om ales de Dumnezeu, reprezentant al lui Dumnezeu, care vorbeşte din partea lui Dumnezeu – şi nu în mod necesar ca prevestitor.

[397] Cf. Gen. 15:1; 26:24; 46:24; Ex. 3:16; Num. 12:6-8; 24:4, 16; Ps. 89:19; Ezec. 1:1; 8:3; 11:24; 40:2; 43:3; Dan. 7:1-2; 8:1, 27; 9:21; 10:7; Os. 12:10; Am. 1:1; 7:1; 2Cor. 12:1; Apoc. 9:17.

[398] E.g. 1Sam. 3:3-4; 9:17; 16:6-12; 2Regi 20:4 etc.

[399] Ideea de proprietate intelectuală şi noţiunea de „plagiat" nu existau în antichitate. Arta cuvântului, ca produs literar sau oral, adevărul şi povestea erau tratate ca un bun comun, asemenea aerului şi apei.

[400] Acesta este cazul cărţilor istorice (e.g. Cronici-Ezra-Neemia; Luca – Faptele Apostolilor) ale căror autori nu pretind că ar fi avut descoperiri supranaturale, ci afirmă că au făcut cercetări şi au fost parţial martori.

Istoria lui Avraam, Isaac şi Iacov

Istorisirea vieţii patriahilor ocupă toată cartea Genezei, iar istoria lui Avraam, Isaac şi Iacov cuprinde cea mai mare parte din carte (cap. 12-50). Autorul nu menţionează sursele informaţiilor sale. Dar ideea că Moise ar fi folosit surse (fie scrise, fie tradiţional-orale, fie mixte), este realistă şi plauzibilă. Alois Bulai şi Eduard Patraşcu, după ce menţionează poziţia criticii moderne (teoria surselor JEPD) afirmă:

*Se acceptă prezenţa unui material **anterior lui Moise**. Arheologii sunt unanimi în a admite multe elemente care pot fi înţelese numai în contextul Orientului Apropiat din perioada 1800-1000 î. C. Istoria formelor literare a demonstrat că orice componentă literară a avut o pre-lectură orală, iar categoriile literare se modifică odată cu schimbarea circumstanţelor istorice: acest fapt ne face să admitem că multe categorii care se găsesc în cărţile Pentateuhului nu se pot explica decât într-o situaţie existenţială **anterioară lui Moise**. [Sublinierile noastre].*[401]

În timp ce unii teologi evanghelici cred că Moise ar fi primit Geneza prin revelaţie divină directă, în timpul şederii în Madian sau mai târziu pe muntele Sinai, David Livingston citează autori evanghelici care înclină spre soluţia surselor scrise. Moise ar fi avut acces la tăbliţe cuneiforme, păstrate de Avraam şi de Ietro.[402]

Bodie Hodge şi Terry Mortenson, de asemenea teologi evanghelici,[403] afirmă că, în afară de naraţiunea introductivă (Gen. 1:1--2:3), Geneza este alcătuită din 10 secţiuni („tăbliţe" istorico-genealogice), marcate printr-un colofon: „aceasta este istoria (genealogia) lui N..."

I. Gen. 2:4;
II. Gen. 5:1a;
III. Gen. 6:9;
IV. Gen. 10:1;
V. Gen. 11:10;
VI. Gen. 11:27;
VII. Gen. 25:12f,
VIII. Gen. 25:19;
IX. Gen. 36:1, 9;
X. Gen. 37:2.

Este interesantă observaţia acestor autori cu privire la Geneza 5:1a, care inaugurează prima genealogie biblică şi cea mai detaliată cronologic, a primilor 10 patriarhi. Ei subliniază că acest verset este singurul loc din Geneză în care apare termenul ebraic *séfer* (carte), sugerând că Moise ar fi folosit surse genealogice scrise. Hodge şi Mortenson continuă în mod realist:

*Spre deosebire de modelul JEDP, modelul tăbliţelor arată reverenţă faţă de textul Genezei şi atenţie faţă de aceste diviziuni explicite oferite de însăşi cartea Genezei. Aceste diviziuni reprezintă **fie tradiţie orală**, fie texte scrise*

[401] A Bulai şi E Patraşcu, „Introducere la *Pentateuh*", în *Biblia*, traducere cu comentarii, Editura Sapientia, Iaşi, 2013, pag. 27.
[402] D Livingston, Ancient Days, "From What Did Moses Compose Genesis?", 2003. http://davelivingston.com/mosescompgenesis.htm
[403] B. Hodge & T Mortenson, Answer în Genesis, "Did Moses Write Genesis" (June 28, 2011) https://answersingenesis.org/bible-characters/moses/did-moses-write-genesis .

transmise urmaşilor de către patriarhii Genezei, [fn. 15] texte pe care Moise le-a folosit în redactarea Genezei, sub inspiraţia Sfântului Spirit. [Sublinierile noastre]

În nota de subsol [fn 15], autorii menţionează că

Toţi oamenii au nevoie să ştie de unde au venit şi unde le este locul în istorie, altminteri ar fi foarte confuzi. Fiecare cultură, indiferent cât de „primitivă" (după arogantele noastre standarde occidentale), învaţă pe copii istoria (cât de exactă este acea istorie, este poate o chestiune diferită). De aceea este absurd să gândim că patriarhii Genezei nu ar fi păstrat în vreun fel istoria pe care o cunoşteau şi nu ar fi transmis-o următoarei generaţii. Studiile făcute pe grupuri de populaţie nealfabetizate au arătat că aceştia au o memorie mult mai bună pentru ***păstrarea acurateţei tradiţiilor lor orale****, decât grupurile de populaţie care se bazează în principal pe comunicarea scrisă pentru a învăţa şi a transmite informaţii.*[404] *(Sublinierile noastre)*

Diverşi cercetători profesionişti şi amatori au observat că, atunci când se iau în consideraţie vârstele neobişnuite ale patriarhilor până la Avraam, aşa cum sunt redate în capitolele 5 şi 11 ale Genezei, acurateţea transmiterii orale devine foarte plauzibilă, când un patriarh îşi putea cunoaşte şi informa strănepoţii, până la 7-8 generaţii.[405]

Comunicarea organizaţională este procesul de transmitere inteligibilă a informaţiilor, cu ajutorul unor simbolururi comune.[406]

Comunicarea verbală se realizează cu ajutorul următoarelor elemente:

- comunicatorul, adică un salariat cu idei, intenţii, informaţii şi un scop de a comunica;
- codificarea, adică un proces de translatare a ideilor comunicatorului într-un set sistematic de simboluri, cu valoare de mesaj, principala formă de codificare constituind-o limbajul;
- mesajul, adică conţinutul informaţional propriu-zis - de formă verbală sau nonverbală pe care comunicatorul vrea să îl trimită;
- mediumul, adică mediul sau mijlocul de transmitere a informaţiei, acesta putând fi comunicarea faţă în faţă, conversaţia telefonică, şedinţe de grup, mesaje computerizate, rapoarte, sisteme de recompensare, programe de producţie, previziuni;
- receptorul, adică destinatarul mesajului, aflat permanent pe recepţie;
- decodificarea, adică interpretarea de către receptor a conţinutului mesajului în lumina atât a pregătirii şi a experienţei sale, cât şi a cadrului de referinţă oferit de organizaţie;

---

[404] Hodge & Mortenson dau aici referinţă: K. E. Bailey, "Informal Controlled Oral Tradition and the Synoptic Gospels,"*Themelios* 20.2 (January 1995): 4–11 (www.biblicalstudies.org.uk/article_tradition_bailey.html, accessed January 21, 2011), şi "Oral Traditions - Oral Traditions As A Source And As A Method Of Historical Construction," http://science.jrank.org/pages/10523/Oral-Traditions-Oral-Traditions-Source-Method-Historical-Construction.html, accessed January 21, 2011.

[405] Michal Hunt, Agape Bible Study, "Old Testament Generations Listed Adam to Moses", 1991, www.agapebiblestudy.com/charts/Generations%20Adam-Moses.htm

[406] Nicolae Grosu, Duţă Daniel Sorin, Psihosociologia grupurilor şi organizaţiilor, Ed. Universitară, p.182.

- feedback-ul, adică reacţia receptorului, acesta incluzând chiar şi non-răspunsul lui la mesajul comunicat, astfel încât comunicatorul să-şi dea seama dacă mesajul a fost primit şi dacă a produs efectul scontat;
- zgomotul, adică factorii care distorsionează mesajul, acesta riscând să fie provocat atât de comunicator prin formularea pripită, incompletă sau neclară a mesajului, cât şi de către receptor prin dispoziţia sa de moment şi atitudinea pe care o are faţă de comunicator.

În funcţie de sens, comunicarea se poate desfăşura:

- pe verticală:
- descendent, (de la vârful ierarhiei până la bază), sub formă de instrucţiuni, memorii, directive, proceduri, manuale, ordine, dispoziţii;
- ascendent, (de la baza ierarhiei până la vârf), sub formă de raportări, sesizări, solicitări, sugestii, apeluri, nemulţumiri, existând riscul ca, de teama sancţiunilor, comunicarea să se desfăşoare impropriu (trunchiată, cu omisiuni, falsificări).
- pe orizontală, (între persoane sau subunităţi organizaţionale de nivel echivalent), rezultând din necesitatea integrării şi a coordonării unor funcţii organizaţionale;
- pe diagonală, (între subunităţi organizaţionale de niveluri diferite, fără a se mai trece prin ierarhie), pentru rezolvarea urgentă şi cu minimum de efort a unor situaţii fortuite (întâmplătoare, neprevăzute).

Concluzii

Deşi este prematur să decidem în mod tranşant de partea unor surse orale exclusive în alăcutirea istoriei patriarhilor, putem conchide pentru moment, că atât sursele scrise, cât şi cele orale erau posibile şi chiar normale în epoca lui Moise. De asemenea, potrivit mărturiei biblice, folosirea surselor de orice fel, potrivit scopului didactic urmărit, nu aduce nici o umbră asupra inspiraţiei divine şi asupra credibilităţii mesajului biblic, în acest caz, asupra acurateţei istorice a marii saga a lui Avraam, Isaac şi Iacov.

Rezultând că în orice mediu comunicarea este expresia raţională a vieţii, cade în menirea atât a organizaţiilor, cât şi a fiecărui membru să-i confere, prin raţionalitate şi sinceritate, virtutea eficienţei optime.[407]

Bibliografie

- Bulai, A., Patraşcu, E., *Introducere la Pentateuh*, în Biblia, traducere cu comentarii, Editura Sapientia, Iaşi, 2013.
- Gunkel, Hermann, *The Legends of Genesis*, Chicago, The Open Court Publishing Co., 1901, transl. W H Carruth,. https://archive.org/details/bub_gb_PgkXAAAAYAAJ_2

[407] Nicolae Grosu, Duţă Daniel Sorin, Psihosociologia grupurilor şi organizaţiilor, Ed. Universitară, p.190.

- Hodge, B., Mortenson, T., *Answer în Genesis, "Did Moses Write Genesis"*, June 28, 2011. https://answersingenesis.org/bible-characters/moses/did-moses-write-genesis
- Hunt, Michal, Agape Bible Study, *Old Testament Generations Listed Adam to Moses*, 1991, www.agapebiblestudy.com/charts/Generations%20Adam-Moses.htm
- Jacobs, Irving, *The Midrashic Process*, Cambridge University Press, 1995, pag. 24, nota 8.
- Kernbach, Victor, *Enigmele miturilor astrale*, Ed. Albatros, Bucureşti 1973
- Livingston, D., *Ancient Days, "From What Did Moses Compose Genesis?"*, 2003. http://davelivingston.com/mosescompgenesis.htm
- Nicolae Grosu, Duță Daniel Sorin, Psihosociologia grupurilor şi organizaţiilor, Ed. Universitară, 2011

INCLUZIUNEA DIN PERSPECTIVA LEGISLAŢIEI EDUCAŢIONALE

Magdalena DUMITRANA[408]

Abstract: *The special needs children' inclusion în the mainstream school is one of the symbols of the democratization. Very fast however, conflicts have appeared between the different educational agents, families and children themselves. Usually these conflicts are solved by the force of different norms which are expressed by official papers and fees to be paid. The effect is just the conflict escalation and the negative impact on the school activities. Obviously there is a need for reanalyzing the modalities of inclusion în the way that a real non-discriminatory climate to be realized.*

Key-words: *discrimination, conflict, norms,ingnorance, injustice*

Unul dintre cele mai banale concepte ale educaţiei democratice este cel de incluziune. A ajuns un subiect într-atât de comun încât factorii de decizie educaţională îl consideră ca fiind una din poruncile de neclintit care, de la sine înţeles, trebuie respectate într-o şcoală. Este cel puţin curios că, în societatea denumită a informaţiei, agenţii care decid destinul învăţământului nu se întreabă niciodată cu adevărat ce este incluziunea şi dacă în ţările europene ce constituie în mare măsură referinţa politicii româneşti, acastă incluziune chiar funcţionează; şi în caz de răspuns afirmativ, cum se realizează această funcţionare.

În sensul cel mai general, incluziunea presupune introducerea într-un colectiv relativ omogen, a unui individ diferit de acesta, printr-unul sau mai multe caracteristici ce se referă la statutul socio-economic, etnie, sex, religie, sănătate. Învăţământul românesc era obişnuit cu ideea incluziunii, dinainte de 1989 şi practice, cu excepţia a tot ceea ce însemna religie, dictonul oficial era cel referitor la egalitatea de şanse care, într-o anumită măsură, există şi acum. Incluziunea, ca aspect educaţional normal nu se aplica în cazul problemelor de sănătate mintală, senzorială ori de handicap motric sever, considerându-se că şansele egale pentru aceşti copii se construiau cu ajutorul unor instituţii şcolare specifice. Între anumite limite, raţionamentul era corect.

După 1989, impunerea documentelor venite din exterior, de la "societatea globală" a schimbat brusc percepţia asupra instituţiilor şcolare iar învăţământul românesc s-a transformat dintr-un sistem performant, într-o structură bazată pe discriminare şi care trebuia imediat demolată. Ceea ce s-a şi întâmplat.

În acest moment, pe baza unei legislaţii extrem de generale în ceea ce priveşte educaţia şi sub umbrela cam largă a Consiliului Naţional pentru Combaterea Discriminării orice copil, cu un diagnostic oricât de grav, poate intra

[408] Conf. univ. dr, Institutul Teologic Adventist Cernica, mdumitrana@gmail.com

în învăţământul de masă, pe baza unei recomandări medicale prin care se cere acest lucru. De ce un medic trebuie să decidă viitorul educaţional al unui copil cu probleme speciale, uneori foarte speciale? De ce viitorul a nenumăraţi elevi din şcoala de masă trebuie hotărât de o decizie a unui Consiliu alcătuit din nespecialişti şi care e bazată pe o plângere şi să zicem, o slabă „dovadă" medicală? Scenariul constă într-o serie de conflicte între părinte şi instituţia şcolară, între părinte şi părinţii celorlalţi elevi, părintele vine cu o decizie ce trebuie aplicată, sub ameninţarea unor pedepse de tip judiciar. Singurul efect: copilul cu probleme severe este practic abandonat în clasă, ceilalţi copii dezvoltă o teamă fată de el ori pur şi simplu îl ignoră, tensiunile între şcoală-părinte şi părinţi escaladează într-un mod nepermis, escaladare care este accentuată de intervenţia unor factori exteriori, dar cu putere de decizie absolută. Se ajunge astfel la situaţii complet aberante. Iată un exemplu:

Scandal uriaş într-o şcoală din Ploieşti, unde elevii unei clase primare fac grevă de o săptămână şi lipsesc de la toate orele

Părinţii nu-i mai trimit la şcoală, de teama unei fetiţe cu un comportament, spun ei, neadecvat. Fata este greu de stăpânit, recunoaşte chiar şi învăţătoarea: i-ar fi smuls părul unei colege, pe alta ar fi alergat-o cu o foarfecă, iar altor colegi le-ar fi tăiat hainele. Părinţii au făcut plângeri la poliţie şi la inspectoratul şcolar. La rândul lor, tatăl şi mama elevei s-au plâns la Consiliului Naţional pentru Combaterea Discriminării, revoltaţi că învăţătoarea le-ar fi spus celorlalţi copii că fetiţa lor are tulburări de comportament.

"Ăsta e un cordon tăiat, asta e o curea de la ceas, asta e un stilou, unul dintre stilouri, iar asta este smulsă din capul unui elev", a povestit o învăţătoare.

"*Sigur nu-i mai aducem, pentru că copilul meu, timp de o săptămână, a fost tras de păr. Îi pun sandvişuri şi i le mănâncă, stă şi nemâncat şi bătut"* a povestit mama unui elev. Ca să-şi poată dovedi afirmaţiile, părinţii copiilor au instalat în clasă o cameră de supraveghere. *"Din septembrie şi până acuma s-a lăsat cu bătăi, cu înţepături, cu aruncat iaurt, spirt, în timpul orei strâns de gât, tras de păr. Cu parinţii fetiţei nu se poate discuta"*, a declarat Tatiana Bănuţiu, mama unei eleve

Tatăl fetei: *Momentan se simte rău, o duc la mama ei.*
Reporter: *Părinţii se plâng că are un comportament...*
Tatăl fetei: *E dreptul lor.*
Eleva a venit în toamnă de la o altă şcoală tot ca urmare a problemelor de comportament, spune învăţătoarea. *"A venit cu foarfeca. Am încercat să o iau, am rugat-o, nu doar eu, mai multe cadre didactice, fetiţa nu a vrut să ne-o dea"* a declarat învăţătoarea fetei. *"I-am recomandat familiei consiliere psihologică şi a urmat din octombrie până în martie. A şi început un tratament medical*", a declarat Maria Vasilescu, director Şcoala "Andrei Mureşanu" Ploieşti

Inspectoratul Şcolar Prahova face deja cercetari în aceast caz însă nu e de acord cu o mutare disciplinară. "*Cristina este un copil căruia îi place şcoala foarte mult, vrea să înveţe, deci este un copil ca toţi ceilalţi care trece la un moment dat printr-o problemă afectivă sau de relaţionare.*"

Părinţii elevei intenţionează deja să îşi transfere copilul în altă parte. www.stirileprotv.ro (Data publicării:28 martie 2014)

Aşadar, avem aici o situaţie clară: un copil cu probleme majore, prin al cărui comportament se pune în pericol integritatea fizică a celorlaltor copii, dar şi a sa proprie, frecventează o şcoală de masă, fără îndoială cu avizul medicului. Şcoala, ca şi părinţii celorlalţi elevi, încearcă o negociere fără rezultat. Cer ajutor de la Inspectoratul şcolar care, cu seninătate, face afirmaţii rizibile, eludând problema deşi a rezolva situaţia este exact justificarea existenţei acestei instituţii. Evident, nici Consiliului Naţional pentru Combaterea Discriminării nu face nimic în acest sens, acceptând ca argumentată plângerea foarte subţire a părinţilor. Aşadar, tot colectivul didactic, colegii de clasă şi părinţii acestor elevi nu înseamnă absolut nimic în faţa groazei de a nu fi "politically correct";de aceea au nevoie de "martor"-o înregistrare video. Şi iar evident, nici această mărturie nu este luată în consideraţie. Ei nu au nici un drept şi astfel, ajung la gestul extrem de a nu-şi mai lăsa copiii la şcoală, ca singur mijloc de a le apăra viaţa.

Situaţia absurdă capătă şi aspectul penibilului atunci când intervine mass-media în aprecierea procesului instructiv. Iată un exemplu, printre multe altele :

O fetiţă a mers 4 ani degeaba la şcoală. Învăţătorul nu s-a ocupat deloc de ea

Caz incredibil într-o şcoală din România. O fetiţă din judeţul Vaslui merge degeaba la şcoală de patru ani, pentru că învăţătorul nu se ocupă în niciun fel de ea. Copilul are 10 ani şi nu ştie să scrie sau să citească. Învăţătorul afirmă senin că nu se ocupă de fetiţă pentru că "nu o duce capul". Este vorba despre Liliana, fetiţa din ultima bancă a şcolii din Hreasca, judeţul Vaslui, informează România TV. Deşi are 10 ani, nu ştie nici să scrie, nici să citească. "Nu ştie să scrie. Trebuie să vină, să o primim. Suntem obligaţi.", spune învăţătorul. Când este întrebat de ce nu se ocupă de fetiţă, acesta are un răspuns halucinant. "Eu am pus-o, a rămas şi repetentă, dar nu. O solicităm la sarcini, dar nu vrea să le îndeplinească", a mai spus dascălul. Asta deşi fetiţa arată că vrea să înveţe, iar colegii par dispuşi să o ajute, dacă li se cere."Vreau să scriu, dar nu am pix şi nu vrea să-mi dea nimeni", a spus Liliana. Este drept, nici învăţătorul, în realitate un suplinitor, nu pare să ştie prea multe despre meseria sa. "Deschideţi la...ce lecţie am avut pentru astăzi", şi-a întrebat învăţătorul elevii.

Publicat: Vineri, 03 Iulie 2015 15:57 // Actualizat: Vineri, 03 Iulie 2015 15:57 // Sursa: romaniatv.net ,Autor: Iulian Tudor

http://www.romaniatv.net/o-fetita-a-mers-4-ani-degeaba-la-scoala--invatatorul-nu-s-a-ocupat-deloc-de-ea-video_230432.html

Învăţătorul spune sincer:e un copil cu dificultăţi de învăţare care nu poate face faţă programei şcolare, de aceea rămâne repetentă; suntem obligaţi să includem aceşti copii pentru care nu putem face nimic;dificultăţile de învăţare constituie un domeniu care necesită specialişti; noi nu suntem specialişti şi nimeni nu ne ajută.Răspunsul fetiţei este edificator-nu are pix; dar are familie care o trimite la şcoală, care insistă pentru incluziune şi care este supărată că învăţătorul e incapabil să facă miracole, famiie care, foarte probabil, aprovizionează copilul cu toate materialele necesare la şcoală. Reporterul dovedeşte şi el că a uitat să treacă prin şcoala primară:"Ce lecţie am avut...." este o întrebare tipică pentru a obţine un feedback pozitiv de la elevi, care dovedesc că au învăţat. Articolul, de fapt un comentariu la un filmuleţ ce arăta un tânăr învăţător timorat şi un copil cu evidente, din nefericire, probleme de învăţare şi

adaptare, reprezintă în fapt, o jignire la adresa învăţământului, la adresa categoriei suplinitorilor şi la adresa cadrului didactic respectiv. O jignire considerată adevăr, pe care nimeni nu doreşte să o repare. Nici administrativ, nici legislativ, învăţătorului nu i se face dreptate.

Dar realitatea deviantă este mai gravă încă, atunci când părinţii cer intervenţii de "mai sus". Iată un alt exemplu, extras tot din relatările mass-media :

Primul director de şcoală din România sancţionat pentru că a cerut retragerea unui copil autist

Directoarea unei şcoli din Capitală a fost amendată pentru că a nedreptăţit un copil bolnav de autism, atunci când i-a cerut familiei să-l retragă de la şcoală.

În premieră, Consiliul pentru Combaterea Discriminării a hotarat să o sancţioneze. Mama spune că băiatul a rămas cu sechele după acest episod şi are nevoie de terapie pentru a înţelege că nu toţi oamenii sunt în stare să îl accepte aşa cum este el.

În septembrie, mama lui Mark spunea că ea şi copilul suportau presiuni permanente din partea directorului şcolii 59, ca să plece din instituţie. Băiatul, care abia intrase în clasa întâi, are autism. *"Am fost şi eu ameninţată că dacă insist să rămân în această şcoală şi părinţii pleacă, dânsa are şi mijloacele să facă acest lucru, desfiinţează clasa şi tot nu voi rămâne la această şcoală."* Pentru copiii ca el, predispuşi la autoizolare, retragerea din colectiv poate declanşa o profundă depresie. Familia a făcut plângere la Consiliul pentru Combaterea Discriminarii**.** În hotărârea finală se precizează că

"Faptele prezentate reprezintă discriminare. Se hotărăşte sancţionarea reclamatei (a Şcolii nr. 59 din Bucureşti, prin directoarea Speranţa Cojocaru) cu amenda de 1000 lei." Doamna profesor de pictură de la Şcoala 59 din Drumul Taberei este de fapt primul director al unei şcoli publice din România găsit vinovat de discriminare a unui copil cu dizabilităţi, înscris şi educat legal într-o şcoală normală, în urma recomandărilor medicilor. Aceeaşi decizie a Consliului îi recomanda doamnei Speranţa Cojocaru să nu mai accepte dorinţa altor părinţi, de pildă, de a exclude un copil bolnav din clasă.

(http://m.stirileprotv.ro/lbin/mobile/index.php?article_id=3598611)

postat pe Facebook 13 noiembrie 2013

Aşadar, un alt exemplu de dreptate „oblică" în care o instituţie a statului acceptă o petiţie ce poate fi bănuită cel puţin de subiectivitate, luând ca reper o recomandare a unui medic, ce poate sau nu să fie adecvată. De altfel, medicul nici nu poate decât să recomande, nu să oblige, mai ales într-un diagnostic de autism. Şcoala este sancţionată de către un forum care se găseşte total în afara sistemului de învăţământ dar şi al unei evaluări corecte al recomandării medicale. Din dorinţa legitimă a unei dreptăţi nediscriminatorii, Consiliu pune la pământ în mod ilegitim o întreagă clasă de elevi, cu părinţi cu tot. Absurdul situaţiei devine deja, abuz. În absenţa unei declaraţii publice de infirmare a deciziei, trebuie crezut textul reportajului, oricât de neveridic ar părea el.

Fără îndoială, discriminarea, ca atitudine şi acţiune este un fenomen negativ care trebuie corectat. Dar dacă această corectare se face prin forţă şi sub umbrela actului justiţiar, efectul este exact invers, ducând la escaladarea conflictului şi respingerea negocierii. În plus, intervenţia trebuie să ţină cont de contextul în

care se produce presupusa discriminare. Aici vorbim de părinţi şi de copiii lor, mai mult decât de şcoala în sine. Datoria părinţilor este de a-şi proteja copiii, iar datoria şcolii este de a-i proteja pe toţi copiii din instituţie. nu doar pe unii în defavoarea altora. De asemenea, Consiliul ignoră cu desăvârşire psihologia părintelui având un copil cu nevoi speciale, psihologie care îl face să vadă distorsionat realitatea, în speranţa oarbă că această realitate practic nu există. O decizie de acest fel - de obligare a şcolii să îl primească pe copilul autist într-o şcoală de masă, fără a se lua nici un fel de măsuri suplimentare [409], nu numai că nu îl ajută pe părintele acestui copil, dar dimpotrivă, ridică un obstacol major în calea găsirii unei terapii adecvate.

În ceea ce priveşte pe copiii şi părinţii lor din clasa în cauză, asupra lor se exercită în mod legal-discriminatoriu, o acţiune abuzivă, care sfidează efectiv, drepturile omului şi ale copiilor.

Una din lacunele legislative majore privind incluziunea este aceea că nu se face o diferenţă între incluziunea şcolară şi cea de socializare. Această confuzie de situaţii, care ar trebui, ca multe altele[410], să fie clarificată de legislaţia educaţională, determină în mare măsură şi inadecvarea actelor de „reparare".

În contextul prevederilor legislative educaţionale din Romania este practic imposibil ca incluziunea să aibă alte efecte decât cele negative. Un copil cu probleme de orice fel - autist, hiperactiv cu dificultăţi de atenţie, cu deficienţe senzoriale sau motrice, are nevoie de o persoană care să stea permanent lângă el şi care să fie în mod specific pregătită pentru nevoile speciale ale copilului, nevoi care diferă total, de la un copil la altul, în funcţie de diagnostic. Are nevoie de o echipă interdisciplinară, care să acţioneze profesionist şi care să ia hotărâri în cunoştinţă de cauză. Are nevoie de evaluări repetate ale auzului şi ale aparatului auditiv; are nevoie de specialist în Braille şi de programe moderne de citire pe calculator; are nevoie de un specialist în terapie comportamentală; are nevoie de un logoped, de un specialist în dificultăţile de limbaj (dislexie, disgrafie, etc) şi aşa mai departe. Acest tip de susţinere diversificată nu există în şcoala românească.

Dar dacă vorbim de preluarea legislaţiei internaţionale în acest domeniu, ar trebui să se preia şi bunele practici, care evident, necesită efort financiar. În acest moment însă, ceea ce se întâmplă cu copiii cu probleme incluşi în sala de clasă echivalează cu o crimă. Simpla plasare a unui copil cu dificultăţi într-o grupă sau

---

[409] Aşa cum se întâmplă în ţările care au adoptat în mod real şi nu formal, incluziunea şi unde se prevede existenţa unei persoane care să stea permanent alături de copilul cu dificultăţi, oricare ar fi acestea, ajutându-l. Se ştie că un copil autist poate avea o conduită imprevizibilă, prin care poate răni pe ceilalţi, copii sau adulţi, uneori foarte grav.Ne putem imagina ce se poate întâmpla dacă, în aceeaşi clasă cu copilul cu tulburări de comportament se găseşte de pildă, şi un copil orb, aflat în imposibilitate de a preveni loviturile şi de a se apăra.

[410] „Toate acestea prevederi referitoare la educaţia copiilor cu nevoi educaţionale speciale şi dizabilităţi sunt disparate şi adesea contradictorii, neclare sau cu inadmisibile lacune, lăsând nereglementate cele mai multe situaţii din realitatea complexă cu care se confruntă copiii şi familiile acestora în relaţia cu instituţiile care oferă educaţie sau servicii educaţionale sau terapeutice de sprijin." Copiii cu autism, de pildă, sunt lăsaţi complet de-o parte. Modul în care s-ar face incluziunea e lăsat la bunul plac local. Este aşadar, o urgentă nevoie „de un act normativ special, clar şi cuprinzător, (inclusiv un Manual de politică, proceduri şi îndrumări în domeniul educaţiei speciale) care să reglementeze explicit toate aspectele educaţiei pentru copiii cu nevoi educaţionale speciale şi dizabilităţi întâlnite în viaţa reală şi care să asigure baza legala pentru accesul la o educaţie adecvata în sistemul public de învăţământ şi la toate serviciile de sprijin necesare."

[410]Petiţie pentru o EDUCAŢIE de CALITATE şi pentru copiii cu nevoi educaţionale speciale şi dizabilităţi din România. Destinatar: Parlamentul României, Guvernul României, Ministerul Educaţiei, *www.PetitieOnline.ro - 09/08/2012 08:16:10*

clasă obişnuită, nu numai că nu îi susţine progresul, dar îl condamnă definitiv la stagnare într-o situaţie patologică.

Cazul fetiţei care după patru ani de şcoală nu a reuşit să înveţe literele este semnificativ; ritmul alert cu care o cantitate importantă de informaţie este predată de învăţător unei clase de aproximativ 30 de elevi, nu a lăsat nici o posibilitate acestui copil să înveţe în limitele capacităţilor sale. La aceasta s-a adăugat încăpăţânarea-a se citi disperarea- părinţilor, care, în urma recomandării medicale şi sub umbrela legislaţiei incluziunii şi nediscriminării şi-au obligat copilul să piardă 4 ani din viaţă doar ca să rămână la stadiul iniţial de (ne)performanţă şcolară, achiziţionând în schimb frustrare şi dezechilibru emoţional.

În acelaşi timp însă, incluziunea în scop de socializare poate aduce reale beneficii. Clasele speciale în interiorul şcolilor de masă, în care copiii să înveţe după programe speciale, susţinuţi de profesionişti instruiţi în domeniul deficienţei respective, activităţile comune cu elevii şcolii de masă şi care să includă performanţe non-şcolare[411], toate acestea ar trebui să constituie puncte de atenţie pentru cu adevărat o reformă educaţională.

Deocamdată, avem o legislaţie „la zi" cu cea internaţională, aplicată formal, uneori orbeşte şi care determină multiple frustrări şi conflicte. Efectul este mai mult decât vizibil: cu cât o normă anti-discriminatorie se aplică mai ferm, cu atât creşte gradul de nemulţumire şi apare conduita de discriminare şi chiar de agresiune.

Bibliografie

1. Dumitrana, M., The Educational Inclusion- a Possible source of Discrimination through the Law of Education, în vol.*The Exercise of the Right to Nondiscrimination and Equal Opportunities în the Contemporary Society*, M. Tomescu, M. Roşu (eds.)Bucureşti, Editura ProUniversitaria, 2012,

2. Dumitrana, M., *Profesor şi Elev. Profesorul văzut pe dinăuntru* , Craiova: Sitech, 2011

[411] De pildă, copiii cu sindrom Down sunt foarte flexibili în mişcări şi muzicali

EGALITATE DE ŞANSE
ÎN PROCESUL INSTRUCTIV-EDUCATIV ACTUAL

Georgeta-Gabriela SINGUREANU*[412]

Abstract: *Equal opportunities, educational level means providing ,,multiple options for different capacities and skills, ,,education for all and for each", an education open to all people, regardless of age and socio-economic conditions, but also an education for each, according to its specific needs, thereby avoiding homogenization and continuing diversity - to equal opportunities for access to social life .The equalizing policies of chances relies on the training of core competencies for all children, fighting against social exclusion and the selection as a mode of manipulation between children, and shall bring to formal education non-formal techniques to reinforce the learning process. Also, these policies pursued learning extend beyond education considered until then standard, by the appearance of programs of type a second chance for those who have abandoned school early or they didn't do it at all*

Key-words: *Equal opportunities, education, problems, solutions, participantion and learning many things.*

1.Spunem NU discriminării!

Comunitatea rromilor reprezintă una dintre comunităţile etnice cu o pondere destul de însemnată în peisajul demografic al României actuale. Diferenţele dintre rromi şi români persistă şi astăzi, întrucât etnia rromă rămâne în continuare categoria socială cea mai saracă şi forţă de muncă foarte ieftină. Astăzi, în România, venitul mediu pe persoană al rromilor este mult sub cel al societăţii în general. Totuşi, comunitatea rromilor face paşi importanţi spre a deveni o minoritate etnică în sensul modern al cuvântului, şi nu un grup doar tolerat.În ţara noastră, există un procent semnificativ de rromi integraţi în momentul de faţă cel puţin la nivel normativ şi funcţional; cei mai bine integraţi fiind membrii elitei intelectuale şi a celei economice.

Factorii care pot şi trebuie să aibă un rol decisiv în perfectarea procesului de integrare funcţională a etniei rromilor în societatea ,,interculturală a mileniului III" sunt: sistemul educaţional, mass-media, asistenţa socială şi factorii de decizie de la nivel guvernamental. La nivel legislativ şi guvernamental nu se poate vorbi despre o discriminare pe considerente etnice, dar există una inconştientă la nivelul omului obişnuit. Astfel, comportamentul nostru, determinat de stereotipuri şi prejudecăţi, este deseori cauza unei comunicări dificile şi a conflictelor, în special a celor entice. Stereotipurile etnice conduc deseori la prejudecăţi, comportamente care se manifestă prin acţiuni şi emoţii încarcate negativ.

*[412] prof., Şcoala Gimnazială nr.1 Ghimpaţi, judeţul Giurgiu, singureanugabriela@yahoo.com

Rezolvarea situaţiei rromilor reprezintă un obiectiv fundamental pentru politica României. În acest sens, statul român şi-a propus: prevenirea şi combaterea discriminării instituţionale şi sociale, păstrarea identităţii etniei rromilor, asigurarea şanselor egale pentru atingerea unui standard decent de viaţă şi stimularea participării etniei rromilor la viaţa economică, socială, culturală, educaţională şi politică a societăţii. Succesul acestei strategii nu depinde numai de guvern, ci şi de participarea activă a societăţii civile şi, mai ales a comunităţii de rromi.

Pentru combaterea discriminării şi pentru schimbarea stereotipurilor existente este necesar a înţelege că acest lucru implică responsabilităţi nu numai din partea majorităţii, ci şi din partea organizaţiilor rromilor, liderilor şi membrilor comunităţii de rromi. Participarea civică, cu şanse egale a etnicilor rromi într-un sistem democratic, accesul nediscriminatoriu la o slujbă şi la un trai decent, accesul la serviciile sociale furnizate de stat şi facilitarea organizării politice şi neguvernamentale a comunităţii de rromi ar reprezenta drumul sigur către integrarea rromilor în societatea românească. Însă, lipsa unei investiţii în educaţie, conjugată cu efectul de marginalizare socială generat de stereotipuri şi prejudecăţi, înseamnă un acces redus pe piaţa muncii şi implicit o accentuare a sărăciei în rândul comunităţilor de rromi. Unele studii estimează că cei mai mulţi dintre rromi nu beneficiază de asigurările sociale şi protecţia pe care statul o oferă. Doar 27% dintre rromi au o slujbă constantă, din aceştia numai 51% desfăşoară o activitate calificată; 50% dintre copii merg regulat la şcoală, iar gradul de analfabetism în rândul persoanelor peste 45 de ani ajunge la 30%.

Problematica educaţiei copiilor rromi constituie una dintre provocările cu care se confruntă mediile social-economice şi civice din România. Ea face parte din problematica mai largă, cea a copiilor aflaţi în situaţie de excluziune, de marginalizare din diferite motive, necesitând abordări nuanţate în funcţie de mai mulţi parametri specifici: mediul de rezidenţă, apartenenţa la un grup minoritar etnic, apartenenţa la o grupare socială cu un status economic minimal.

Marginalizarea reprezintă procesul de situare a indivizilor sau grupurilor pe o ,,poziţie socială periferică" sau de ,,izolare" şi implică limitarea accesului la resursele economice, politice, educaţionale şi comunicaţionale ale colectivităţii. Transformările din viaţa economică, inflaţia, şomajul, diferenţierea excesivă a veniturilor salariale, dar şi scăderea nivelui de trai au dus la apariţia şi dezvoltarea fenomenului de marginalizare şi au creat o categorie de marginalizaţi economic şi social. Una dintre categoriile sociale cele mai vulnerabile la costurile sociale ale tranziţiei a fost minoritatea rromă, deoarece ea se situa deja pe poziţii de risc crescut. Copiii rromi constituie o categorie defavorizată şi au nevoie de mult sprijin pentru a depăşi situaţia în care se află. Sărăcia şi lipsurile familiilor rrome, prejudecăţile care presistă în mentalitatea populaţiei, inerţia unor părinţi rromi faţă de perspectivele pe care educaţia le oferă copilului contribuie la marginalizarea copiilor rromi, la limitarea accesului la şanse egale.

În pocesul de integrare a copiilor rromi, şcoala are un rol fundamental promovând educaţia interculturală al cărei obiectiv prioritar este promovarea capacităţii de convieţuire constructivă în contextul cultural şi social variat, îndepărtând şi prevenind prejudecăţi din trecut şi chiar prezente. Existenţa

şcolilor cu un număr mare de elevi rromi cum ar fi cele identificate în judeţul Giurgiu, Şcoala Gimnazială nr.2 Naipu, Şcoala Primară nr.3 Ghimpaţi, Şcoala Primară nr. 4 Valea Plopilor ce aparţin Şcolii Gimnaziale nr.1 Ghimpaţi etc. pune în discuţie acumulările în termeni de capital social şi uman, poziţie socială, valori, de care rromii pot beneficia şcolarizându-se în contextele formale existente din cadrul sistemului de învăţământ românesc.

Calitatea scăzută a educaţiei în şcolile cu un număr ridicat de elevi rromi se datorează şi unor procese de migraţie a cadrelor didactice şi a elevilor în interiorul sistemului de învăţământ românesc. În cazul mediului rural, destinaţia migraţiei şcolare o reprezintă şcolile ,,de centru", considerate ca oferind oportunităţi de dezvoltare. Şcolile izolate, ,,de periferie" devin, în aceste condiţii, şcoli deprivate de resurse umane şi materiale. Nu doar elevii români şi cadrele didactice sunt subiecţi ai acestor fluxuri de migraţie, ci şi unii elevi rromi proveniţi din familii mai înstărite. Persistă ideea: cu cât procentul de rromi dintr-o şcoală este mai ridicat, cu atât este mai probabil ca încrederea în şcoala respectivă să fie mai scăzută, aprecierea scolilor făcându-se în funcţie de numărul de premii la olimpiadele şcolare sau de numărul de elevi cu media generală 10 şi nu în raport de progresele făcute de elevi, de implicarea şi dăruirea cadrelor didactice. Existenţa claselor în care sunt şcolarizaţi numai copii rromi se micşorează în beneficiile educaţiei formale.

Cadrele didactice din şcolile din judeţul Giurgiu s-au implicat în găsirea unor modalităţi de ameliorare a situaţiei elevilor rromi: informarea autorităţilor locale, a părinţilor şi a reprezentanţilor presei cu privire la drepturile copiilor rromi, educaţie preşcolară, educaţie pentru toleranţă, non-discriminare, integrare şi apropiere între copiii de etnii diferite.

În privinţa creşterii nivelului de educaţie pentru copiii rromi a fost infiinţat Proiectul ,,Accesul la educaţie pentru grupurile dezavantajate, cu focalizare pe rromi" care şi-a propus îmbunatăţirea situaţiei copiilor rromi din România prin implementarea unui model de dezvoltare şcolară, facilitarea schimbării instituţionale şi stimularea participării elevilor şi a părinţilor de etnie rromă la viaţa şcolară. Strategia adoptată de promotorii programului a fost concentrată pe ideea de a produce schimbări instituţionale şi de a încuraja acţiunile ce vor permite adaptarea crescută a acestora în viaţa scolii, ca factor decisiv în creşterea gradului de succes al copiilor. Trebuie încurajată dorinţa rromilor de integare şi accentută ideea că integrarea nu însemnă pierderea culturii tradiţionale.

Teama etniei rrome de diversificarea culturală ar trebui înlocuită de interesul mutual şi de deschiderea către schimbul de experienţe cu ceilalţi. Înţelegerea mutuală va reduce riscul discriminării şi va contribui la crearea de condiţii mai bune de învăţătură pentru copiii rromi, care vor stimula încrederea de sine a acestora şi vor contribui la reducerea abandonului şcolar, o problemă extrem de frecventă la rromi. Ca urmare, copiii rromi trebuie să aibă sentimentul că sunt egali cu ceilalţi deoarece au cunoştinţe şi abilităţi similare. Într-o viziune de perspectivă, ameliorarea condiţiilor educaţionale implică şansa unui loc de muncă mai bun şi facilităţi pentru integrarea socială. În conditile unei societăţi deschise, toleranţa la diversitate culturală va avea un impact pozitiv asupra dezvoltării personale a copiilor rromi.

2.Stereotipuri, etichete, prejudecăţi

Stereotipurile sunt modalităţi de a caracteriza oamenii ataşându-le etichete. Adesea, stereotipurile au rolul de a explica şi a justifica atitudinile şi comportamentele pe care le avem faţă de ceilalţi.

Eticheta este o descriere succintă a comportamentului/felului de a fi al unei persoane.

Etichetele pot fi pozitive sau negative. În ambele cazuri efectul este întărirea acelui comportament/mod de a fi.

Teoria etichetării afirmă că un comportament ,,problemă" este acel comportament care a fost etichetat drept problematic şi că actul etichetării este cel care creează problema, şi nu indivizii. Teoria etichetării argumentează că etichetele, în mod curent, emană de la un mod de autoritate; de exemplu, un profesor, un părinte sau o persoană importantă, care repetă şi consolidează eticheta până când aceasta devine ferm asociată unui individ. Teoria mai afirmă că atunci când etichetele sunt ataşate oamenilor, poate fi dificil pentru un individ să mai scape de ele; individul poate ajunge să le accepte, le interiorizează şi crede că sunt adevărate.

Etichetarea se practică şi în educaţie. Etichetarea în clasă se manifestă prin feluri variate în care profesorii îşi folosesc experienţa pentru a eticheta şi categoriza elevii:

Atunci când un profesor ia o clasă nouă, el va tinde să împartă clasa în trei categorii: ,,buni", care sunt conform aşteptărilor sale; „care nu se remarcă nici prin conformitate, nici prin deviere"; ,,răi", care deviază. Numele elevilor din categoriile extreme sunt învăţate imediat de profesor. În ce-i priveşte pe cei din categoria de mijloc, numele reale sunt învăţate mult mai încet.

Efectele posibile ale categorizării elevilor:

-determină interacţiunea viitoare dintre profesori şi elevi (,,categoria de elev" este folosită ca punct de referinţă pentru interpretarea comportamentului unui elev);
-eticheta este preluată de ceilalţi (profesori şi colegi de clasă);
-contribuie la structurarea „eului oglindit" (oglinda este comportamentul celorlalţi faţă de persoana în cauză);
-aşteptările determină rezultatele (efectul Pygmalion);
-generalizarea aşteptărilor (efectul hallo).

Factorii care relativizează efectele negative ale etichetării:

-centrarea pe acţiunile elevului şi nu pe persoana sa;
-uarea în considerare a posibilităţii ca elevul să-şi schimbe comportamentul;
-încurajarea permanentă a schimbării;
-atitudinea critică faţă de raspândirea aşa-numitului „efect de cancelarie";
-conştientizarea efectelor etichetării;
-sublinierea progresului individual al elevului şi nu compararea sa cu ceilalţi;
-folosirea „etichetării pozitive" (ajută elevul să-şi realizeze întregul potenţial).

Prejudecata este o opinie, idee preconceputǎ, adeseori nefavorabilă, despre un anumit lucru despre un anumit grup, formată înainte de investigarea tuturor fatetelor pe care acestea le implică. A face presupuneri despre ce şi cum sunt ceilalţi este mai uşor decât a ncerca să-i cunoaştem.

Cele mai întâlnite prejudecăţi sunt cele referitoare la etnie, rasă, religie (elemente fundamentale ale identităţii culturale).

Discriminarea este acţiunea prin care o persoană este tratată nedrept din cauza unor atitudini bazate

Prejudecăţile pe care le avem despre ceilalţi conduc la discriminare şi marginalizare**.**Prejudecata este credinţa, în timp ce discriminarea este acţiunea (prejudecata manifestată).

Discriminarea pozitivă **-** modalitate de a contrabalansa discriminarea negativă şi reprezintă uşoara favorizare a unui grup (de regulă mionoritar) aflat în dificultate pentru a recupera mai rapid anumite tipuri de decalaj (economic, cultural etc.).

Principii ale combaterii discriminării :

-politica şanselor egale ;

-reprezentativitatea în organismele de decizie ;

-tratamentul egal (implică tratament asemănător dacă persoanele sunt asemanătoare sau diferenţiat, dacă nu sunt asemănătoare şi prezintă nevoi diferite.

3.Educatia incluzivă

Declaratia de la Salamanca din 1994 introduce un nou cadru conceptual „educaţie/şcoala incluzivă". În acest document se stipuleaza:

-„scolile trebuie să-i primească pe toţi copiii, indiferent de condiţia lor fizică, intelectuală, socială, afectivă, lingvistică sau de orice natură. Trebuie deci sa fie incluşi copii cu dizabilităţi şi copii talentaţi, copii ai străzii şi copii care muncesc, copii proveniţi din zone izolate, din populaţii nomade sau carea partin minorităţilor lingvistice, etnice sau culturale şi copii care provin din alte zone sau grupuri dezavantajate sau marginalizate"...

-„principiul fundamental al şcolii incluzive este ca toţi copiii trebuie să învete împreună, oricând acest lucru este posibil, indiferent de dificultăţile pe care aceştia le pot avea sau dediferenţele care pot exista între ei. Şcolile incluzive trebuie să recunoască şi să răspundă nevoilor diferite ale elevilor, tinând cont de existenţa atat a unor stiluri diferite de învaţare cât şi a unor ritmuri diferite şi asigurând o educaţie de calitate pentru toţi prin intermediul unor curriculum-uri adecvate, a unor măsuri organizaţionale, strategii de predare, a unui anumit mod de utilizarea resurselor şi pareteneriatelor cu comunităţile din care fac parte".

Conceptul de *educaţie incluzivă* a apărut ca urmare a recunoaşterii faptului că integrarea nu era suficientă pentru a împiedica marginalizarea copiilor cu nevoi speciale, copiilor cu deficienţe sau a acelora care diferă în alt mod faţă de „norma" generală. Se recunoaşte acum faptul că nu putem să ne aşteptăm ca elevii să se adapteze în mod miraculos pentru a se armoniza cu politici şi practici şcolare ce au fost iniţial elaborate în vederea educării unei majorităţi dominante de copii, omogenă din punct de vedere cultural şi fără dizabilităţi. De asemenea, nu este acceptabil nici să căutăm să „re-modelăm" copiii care sunt diferiţi, presupunând că nu este nimic rău dacă aceştia pierd sau sunt forţaţi să îşi ascundă aspecte importante ale propriei persoane, aspecte care le definesc identitatea. Recunoscând necesitatea educaţiei incluzive, ne plasăm în sfârşit în punctul în care se acceptă că principiul de bază al unui sistem educaţional public este acela că *şcoala trebuie să fie pentru toţi copiii*, că aceştia pot şi trebuie să fie

educaţi împreună dacă urmează să trăiască împreună şi că şcoala trebuie să fie pregătită să se schimbe pentru a răspunde nevoilor copiilor pe care îi educă.

Educaţia incluzivă înseamnă că toţi copiii şi tinerii învaţă împreună în stucturi obişnuite ale învăţământului preşcolar, şcolar şi superior. Incluziunea înseamnă că toţi copiii să participe la viaţa şi activităţile şcolii indiferent de nevoile pe care le au. Incluziunea este văzută ca un *proces continuu de depăşire a barierelor de învăţare şi participare* pentru toţi copiii şi tinerii.

Indexul pentru incluziune, publicat pentru prima dată în 2000 de Centrul de Educaţie Incluzivă şi care astăzi este utilizat peste tot în lume, defineşte incluziunea drept ,,procesele de creştere a gradului de participare şi de reducere a gradului de excludere a cursanţilor din culturile, curriculumul şi comunităţile şcolilor locale". În acest sens incluziunea şi segregarea nu sunt stări fixe. Şcolile se îndreaptă treptat spre incluziune rezolvând problema segregării.

Educaţia incluzivă se referă la sprijinirea şcolilor în depăşirea obstacolelor pentru ca acestea să poată progresa şi să poate veni în întâmpinarea nevoilor de învăţare a tuturor copiilor.

Principiile incluziunii pot fi grupate asfel:

- principiul drepturilor egale**.** Fiecare fiinţă umană are dreptul la o dezvoltare personală, socială şi intelectuală şi trebuie să aibă asigurate ocaziile de a-şi desavârşi potenţialul propriu de dezvoltare.

- principiul unicităţii**.** Fiecare fiinţă umană este unică în termeni de caracteristici, interese, abilităţi, motivaţii şi nevoi de învăţare.

- principiul diversităţii**.** Sistemul educaţional trebuie astfel proiectat încât să ia în calcul şi să-şi asume întreaga diversitate a persoanelor pe care le antrenează.

- principiul accesului şi participării**.** Toţi cei care au nevoi/cerinţe speciale şi/sau dizabilităţi ar trebui să aibă acces la o educaţie adecvată şi de calitate.

Principiile incluziunii se subsumează ideii de educatie pentru toţi care presupune o nouă orientare sau schimbare de optică ce pune accentul pe: cooperare, parteneriat, învăţare socială şi valorizare a relaţiilor pozitive, umaniste în educaţie.

***

Una dintre valorile fundamentale promovate de educaţie prin procesul instructiv-educativ este *non-discriminarea şi excluderea inechităţii sociale, cuturale, economice şi de gen,* adică asigurarea de şanse egale tuturor copiilor, indiferent de gen, etnie, religie, printr-o abordare educaţională echilibrată. În acest sens, cadrul didactic trebuie să evite exprimările de tip discriminator, etichetarea, să nu manifeste prejudecăţi faţă de copii, ci să aiba permanent în vedere nevoile educaţionale ale fiecărui copil, astfel încât toţi să se simtă acceptaţi şi valorizaţi. În practica educationala însa lucrurile nu stau întotdeauna aşa.

Educaţia interculturală vizează dezvoltarea unei educaţii pentru toţi în spiritul recunoaşterii diferenţelor ce există în interiorul aceleiaşi societăţi. În acest context, şcolii îi revine şi misiunea de a forma tineri capabili să aprecieze diferitele culturi, care trăiesc alături, într-o societate multiculturală.Implicarea şi participarea elevilor la diverse activităţi desfăşurate în parteneriat cu părinţii şi cu reprezentanţii unor instituţii culturale, le poate dezvolta nu numai capacitatea

de comunicare, dar şi cea de cooperare şi interacţiune cu persoane care aparţin diferitelor etnii şi culturi**.**

BIBLIOGRAFIE

- Neagu, G. – *Şanse de acces la educaţie în societatea românească*, Editura Lumen, Iaşi, 2012;
- ***Programele PHARE *„Acces la educaţie pentru grupuri dezavantajate" – Studiu de impact;*
- M. Jigău, M. Surdu şi colab, 2002, *Participarea la educaţie a copiilor rromi. Probleme, soluţii, actori* – Ministerul Educaţiei şi Cercetării, ICCV

ÎNVĂȚĂTORUL - „PIATRA DE TEMELIE” A EGALITĂȚII DE ȘANSE

Dana CĂILEAN[413]

Fiecare copil e unic, valoros
şi capabil de învăţare.

Chiar dacă trăim într-un stat democratic unde se promovează şi se pun în valoare principiile democraţiei, un stat unde toţi avem aceleaşi drepturi şi obligaţii, este cunoscut faptul că discriminarea apare pe toate planurile, de la discriminarea de gen, rasă, naţionalitate, etnie, până la discriminarea pe criterii religioase şi din păcate, lista continuă.

Șansele sau oportunităţile egale ocupă un loc foarte important în sociologie, educaţie, dar şi în ştiinţele politice sau filozofie. Aceasta temă este corelată cu diferenţele de status, venit, profesie, cu chestiunea inegalităţilor, iar aceastea sunt puse în legătură cu apartenenţa la un anumit grup sau poziţia în societate.

Încă de la începuturile societăţii moderne, egalitatea a fost un ideal al forţelor progresiste ce a fost condiţionată de mai mulţi factori printre care: deciziile politice, formularea proiectelor politice, construcţia instituţională. Altfel spus, egalitatea necesită o voinţă politică, ea se construieşte şi poate rezulta numai din acţiunile oamenilor.

Egalitatea este legată prin lege de legitimitatea puterii, iar democraţia este singura cale prin care ea poate fi exprimată, astfel egalitatea politică este cealaltă faţă pe care democraţia o promovează.

Tema egalităţii sau inegalităţii de şanse în domeniul **educaţional,** reprezintă una din temele centrale din domeniul sociologiei educaţiei. Învăţământul trebuie să contribuie la ameliorarea situaţiei actuale promovând principiul meritocratic conform căruia elevii sunt recompensaţi după rezultatele acestora, după realizările educaţionale în urma efortului depus, şi nu în funcţie de statutul social.

De asemenea, consider că statul ar trebui să garanteze egalitatea de şanse în ceea ce priveşte mediul educaţional prin acordarea de burse copiilor cu posibilităţi reduse. Parafrazându-l pe Sartori: tratamentul egal aplicat persoanelor inegale, duce la rezultate inegale, astfel că, pentru a putea obţine rezultate egale trebuie sa fim trataţi inegali, aşa cum este şi cazul copiilor cu bursă (vorbesc aici de copii cu bursă socială; ei beneficiază de acei bănuţi, de anumite privilegii, iar ceilalţi copii nu beneficiază. Este adevarat, tratamentul aplicat este inegal, dar duce la rezultate egale).

Egalitatea în educaţie se manifestă în trei planuri:
“-egalitate la intrare sau la input (egalitate de acces la sistemul de învăţământ);
-egalitate în sistem (şanse de instruire, de reuşită şcolară);
-egalitate la ieşire sau de output (şanse de reuşită socială).” [414]

---

[413] Masterand, Profesor pentru învăţământul primar, Școala nr. 133, București.
[414] ULRICH, Cătălina. *Sociologia Educaţiei*, Proiect pentru învăţământul rural, 2007, *pag.23.*

Nu e suficient să asigurăm condiţii iniţiale de acces, ci şi un învăţământ de calitate care să favorizeze dezvoltarea optimă a ficărui copil, care să îi garanteze pregătirea necesară în lupta cu cerinţele societăţii.

"Egalitatea şanselor este diferită de identitatea şanselor"[415], ne arată că fiecare copil are dreptul să fie tratat inegal pentru a beneficia de şanse egale.

Problematica justiţiei sociale şi educaţionale e focalizată pe conceptele şanse în viaţă şi egalitate a şanselor. Şansele în viaţă se referă la posibilitatea indivizilor de a accede la lucrurile considerate de dorit şi de a evita lucrurile considerate indezirabile în societatea dată: *„Orice, de la şansa de a rămâne în viaţă pe parcursul primului an de viaţă, la şansa de a vedea opere de artă, şansa de a-ţi păstra sănătatea şi de a creşte înalt, iar în caz de boală de a te vindeca repede, şansa de a putea evita să devii infractor în adolescenţă, precum şi – absolut crucial – şansa de a termina un ciclu de învăţământ mediu sau superior."* [416]

În termenii cel mai des utilizaţi, egalitatea şanselor este un concept definit operaţional în termeni statistici: vorbim despre egalitate de şanse atunci când, în diferitele categorii sociale, procente aproximativ egale de populaţie ajung să acceadă la lucrurile considerate de dorit şi să evite lucrurile nedorite.

Dacă vorbim de egalitatea şanselor educaţionale în România, ar fi bine venită o scurtă trecere în revistă a evenimentelor petrecute anterior. România fiind o ţară comunistă, măsurile de politică educativă ce vizau mobilitatea socială erau de tip administrativ. În anii 40, tinerii erau discriminaţi, acestora fiindu-le permis accesul la universitate doar dacă făceau parte din clasa burgheziei, discriminare ce a ţinut până în anii '70. După anii '90 lucrurile au evoluat, iar reprezentanţii puterii sau luptat din ce în ce mai mult pentru a garanta drepturi egale tuturor, dar din păcate mereu au fost şi sunt câteva categorii defavorizate precum: copiii săraci, cei care locuiesc în zonele rurale, copiii rromi, cei abandonaţi sau fără părinţi şi să nu uităm de cei cu deficienţe fizice sau mentale (copiii cu dizabilităţi).

Învăţământul primar reprezintă o perioadă esenţială din viaţa fiecărui copil, deoarece aici se învaţă nu doar lucruri ce ţin de şcoală, ci se formează elevul (modul lui de a fi, de a se comporta, de a-i respecta pe toţi ceilalţi şi de a-i privi ca pe nişte fraţi) etc.

Din punctul meu de vedere, învăţătorul are obligaţia de a se comporta la fel cu fiecare copil, de a-l face să se simtă unic, de a-i ridica stima de sine şi a-i arăta cât de valoros e.

Cand vorbim despre stima de sine, putem spune ca există un adevăr general care arată că dacă ai o atitutine pozitivă despre tine însuţi, ai parte de o serie de beneficii. Acele persoane care au o stima de sine ridicată, sunt predispuse să fie sănătoşi şi fericiţi din punct de vedere psihologic, în timp ce aceia cu stima de sine scăzută sunt psihologic în suferinţă sau chiar în depresie.

Stima de sine ridicata, aduce efecte pozitive pesoanei care o poseda, se simt bine cu privire la sine însuşi, sunt capabili să se confrunte cu noile provocări

---

[415] Husen T, Tujnman, A., Halls, *WD 1992 Schooling în modern European Society Pergamon Press Oxford*, NY, SEul Tokio 1992.

[416] Gerth şi Mills, 1954, citati în Haralambos şi Holborn, 2000: 25; trad. Rom. E.S..

şi pot să accepte şi răspunsuri negative, iar lumea socială în care aceştia traiesc este o lume în care ei sunt respectaţi şi le sunt apreciate valorile.

Aşadar, egalitatea de şanse ar trebui să fie un principiu respectat şi pus în aplicare de către învăţător, care reprezintă „piatra de temelie" în consolidarea valorilor necesare pentru viaţa de zi cu zi şi, mai ales, în evidenţierea unicităţii fiecărui copil, asigurându-i astfel şanse egale de reuşită.

Bibliografie:

- ULRICH Cătălina, *Sociologia Educaţiei*, Proiect pentru învăţământul rural, 2007.
- Husen T, Tujnman, A., Halls, *Schooling în modern European Society Pergamon Press Oxford*, NY, SEul Tokio 1992.
- Haralambos and Holborn, *Sociology Themes and Perspectives,* 2000.

DIFICULTĂŢILE SPECIFICE DE ÎNVĂŢARE - DREPTUL LA ŞANSE EGALE ÎN ÎNVĂŢĂMÂNTUL ROMÂNESC

Angela IOAN
Monica BOLOCAN[417]

Abstract: *One of the effects of the modern society în a continuous movement is the enforcement of the change inside of its institutions. Apparently, it is a process which is external to the individual. în fact, even if this phenomenon is not clear perceived, the social change is due în a large measure to the modifications having place în individuals. în this context, concepts as integration and inclusion are part of the possible educational answers facing a changing world. The question is to what extent the Romanian educational legislation covers these concepts and particularly, to what extent this legislation, adequate to the global phenomena, finds also an adequate application în the educational practice.*

Key-words: *special needs, learning difficulties, integration, educational legislation*

Dificultăţile specifice de învăţare

Dificultăţile specifice de învăţare (dislexia, disgrafia, discalculia) au la bază o disfuncţie neurologică ce împiedică dezvoltarea capacităţii de a citi, a scrie, sau de a face calcule şi raţionamente matematice, în ciuda unui intelect normal. Astfel, dificultăţile specifice de învăţare nu sunt o dizabilitate sau un handicap întrucât nu afectează abilităţile funcţionale şi adaptative ale persoanei afectate, manifestându-se strict în aria abilităţilor academice menţionate. Copiii cu dificultăţi specifice de învăţare nu îşi pot însuşi abilităţile de scris-citit sau calcul matematic cu metodele de predare/evaluare obişnuite, având nevoie de metode şi de terapii specifice. Deşi tulburările de învăţare nu se pot vindeca, netratate în mod adecvat, acestea pot avea urmări grave în ceea ce priveşte dezvoltarea emoţională a copilului, conducând la tulburări în dezvoltarea personalităţii şi dificultăţi de integrare socială ale acestuia.

Conform EDA (European Dyslexia Association), un număr substanţial de estimări ştiinţifice din statele europene arată că procentul celor afectaţi de dificultăti specifice de invăţare variază între 5 şi 12% din totalul populaţiei. Situaţia este similară şi în alte ţări ale lumii care recunosc şi sunt preocupate în a urmări şi documenta acest fenomen. Între aceste dificultăţi dislexia este cea mai frecvent întâlnită, fiind însă adeseori asociată şi cu alte tulburări ca: dispraxia, disfazia, discalculia şi tulburarea de deficit de atenţie (ADD). Este bine cunoscut, documentat, general acceptat şi că abilităţile culturale de scris-citit sunt printre cele mai importante prerechizite ale dezvoltării culturale, sociale, economice şi

[417] Angela Ioan –preşedinte Asociaţia Bucureşti pentru Copii Dislexici, copiidislexicibucuresti@gmail.com;
Monica Bolocan – psiholog clinician practicant autonom, psiholog@monica-bolocan.ro

ale succesului individual în societatea noastră. Mai mult, în toate ţările europene, diversitatea lingvistică a limbilor vorbite, a mediilor socio-culturale şi a oportunităţilor educaţionale are o influenţă semnificativă asupra manifestării dificultăţilor specifice de învăţare şi a impactului pe care acestea îl au asupra vieţii copiilor, a adolescenţilor şi adulţilor afectaţi. Fără o suficientă cunoaştere în acest domeniu, eşecul şcolar, profesional şi de integrare socială sunt ameninţări şi provocări reale pentru cei afectaţi şi familiile acestora şi chiar pentru societate.

De mai bine de un secol, cercetările ne-au permis să înţelegem ştiinţific modalitatea în care fiinţa umană achiziţionează şi îşi dezvoltă aceste abilităţi culturale ale scris-cititului şi de ce persoanele afectate de dislexie întâmpină dificultăţi în acest domeniu. Există progrese remarcabile în a identifica devreme, în perioada preşcolară, copiii expuşi riscului de a manifesta mai târziu dificultăţi specifice de învăţare şi a-i ajuta, prin intervenţii specifice, să compenseze aceste deficite de funcţionare neurologică. Similar, au fost create metode specifice de sprijin în şcoli şi universităţi pentru copiii şi tinerii afectaţi. Dislexia, împreună cu toate celelalte tipuri de dificultăţi specifice de învăţare, reprezintă o provocare continuă pentru milioane de copii ai ţărilor europene. Situaţia este similară în toate ţările lumii în care abilităţile academice sunt un factor cultural determinant în evoluţia socială şi profesională a individului. Această provocare reprezintă o cerinţă majoră şi pentru România, pentru guvernanţi, factori generatori de politici sociale şi educaţionale şi organizaţii, pentru a îmbunătăţi legislaţia şi practicile educaţionale în vederea asigurării dreptului egal la învăţătură al acestor persoane.

Şcoala românească între integrare şi incluziune

În România ne aflăm încă în situaţia unui sistem educaţional care, în ciuda unor continue încercări de reformare şi reformulare, se dovedeşte a fi rămas tributar unor reflexe uniformizante înrădăcinate adânc în conştiinţa publică şi care afectează serios dreptul la unicitate al fiecărui individ. Învăţământul românesc se străduieşte de ani buni să se reinventeze, să se plaseze pe alte baze legislative, să preia acele concepte ce s-au dovedit viabile în alte ţări şi să creeze instituţii noi care să le pună în practică. Teme din ce în ce mai des abordate sunt cele legate de integrarea şi incluziunea şcolară, având în vedere în primul rând grupurile considerate ca făcând parte din categoria CES (Cerinţe Educaţionale Speciale). Această sintagmă, datând din anul 1978 (fiind lansată cu ocazia raportului Warnok în UK şi preluată în 1992 de UNESCO), desemnează, în principiu, acele cerinţe sau nevoi speciale/specifice suplimentare, dar şi complementare tiparului general de educaţie şcolară, solicitând o adaptare a şcolarizării potrivit particularităţilor unei anumite deficienţe sau tulburări de învăţare.

În măsura în care programul educaţional se adresează unui anume tip de cerinţă, se poate vorbi de învăţământ special şi ulterior de învăţământ special integrat, atunci când beneficiarii acestui tip de educaţie sunt introduşi în circuitul şcolii de masă. Practic este vorba de integrarea în grupul considerat normal a celui/celor care se află în afara acestuia şi pentru care se vor face eforturi speciale de a fi primit/primiţi în respectivul grup.

Pe de altă parte, dacă demersul educaţional are în vedere particularităţile individuale ale elevului/studentului şi apelează la toate resursele acestuia pentru a-i asigura dreptul la educaţie în condiţii de egalitate cu ceilalţi, se poate vorbi de incluziune şcolară. În acest caz se vor aplica şcolii principiile necesare construirii unei societăţi incluzive, în conformitate cu valorile conţinute în Declaraţia Drepturilor Omului şi Cetăţeanului, considerând că "orice individ, oricât ar fi de diferit, aparţine de fapt şi de drept grupului social". Opţiunea pentru educaţia incluzivă înseamnă reducerea barierelor de învăţare şi participare la procesul educaţional pentru toţi copiii, nu numai pentru cei vulnerabili social sau cu cerinţe educaţionale speciale (CES).

În ţările care au parcurs deja un drum serios de adaptare a sistemelor educaţionale la principiile care stau la baza funcţionării democraţiilor moderne, între care determinante sunt cele legate de asigurarea egalităţii de şanse şi nediscriminării, este evidentă orientarea spre şcoala incluzivă, investindu-se tot mai multe resurse materiale şi umane pentru realizarea acestui deziderat. În accepţiunea internaţională educaţia incluzivă înseamnă cuprinderea fiecărui individ şi asumarea obligaţiei de a oferi fiecărui elev/student din comunitate, fiecărui cetăţean dintr-o democraţie dreptul inalienabil de a-i aparţine.

Incluziunea afirmă că a trăi şi a învăţa împreună este în beneficiul tuturor, nu numai al copiilor care sunt etichetaţi ca fiind diferiţi, de exemplu cei supradotaţi sau cei care au vreo deficienţă, în vreme ce educaţia segregaţionistă creează în permanenţă o subcategorie de elevi cărora le induce un mesaj puternic asupra faptului că nu corespund, că nu se potrivesc şi nu aparţin grupului. În fapt o asemenea gândire segregaţionistă afirmă că dreptul de a aparţine unui grup trebuie să fie unul câştigat mai degrabă decât un drept uman inalienabil. S-a văzut în multe împrejurări că un sistem de educaţie inflexibil bazat pe astfel de principii distruge sistematic (chiar dacă uneori intenţia nu este aceasta) stima de sine şi încrederea în propriile forţe a elevilor care nu corespund tiparelor considerate normale.

În faţa acestor realităţi România a încercat să "prindă trenul din mers" şi să-şi modifice legislaţia în conformitate cu cerinţele şi tendinţele lumii contemporane şi să ia în considerare şi dreptul la nediscriminare în privinţa educaţiei şcolare al celor consideraţi ca având cerinţe educaţionale speciale. Vechiul sistem antedecembrist era bazat pe separarea clară între şcolile de masă şi şcolile numite speciale. Unele dintre aceste şcoli erau specializate pe anumite patologii, altele s-au dovedit însă a fi adevărate centre de debarasare umană în care se regăseau împreună cazuri sociale grave, tulburări comportamentale diverse şi dizabilităţi cunoscute şi confirmate de evaluările complexe realizate în cadrul serviciilor de protecţie a copilului şi cazuri care nu puteau fi descrise şi diagnosticate, dar care nu corespundeau cu siguranţă cerinţelor şcolii de masă şi modelului de elev acceptat de acestea.

După 1989 sistemul a fost înlocuit în mare parte, într-un timp relativ scurt şi câteodată sub presiunea organismelor internaţionale, cu un altul care se doreşte a fi mai mai flexibil, mai ancorat în noile realităţi şi pentru care s-au creat legi şi instituţii noi. În anul 2011 a fost adoptată Legea Educaţiei Naţionale No.1, care cuprinde în corpul său dar şi în documentele subsecvente o serie de articole

şi precizări legate de caracterul incluziv al educaţiei, de învăţământul special şi special integrat. Au fost create instituţii noi - CMBRAE şi CJRAE (Centrul Municipiului Bucureşti şi Centre Judeţene de Resurse şi Asistenţă în Educaţie), au fost reformulate altele vechi – şcoli speciale s-au transformat în centre şcolare pentru educaţie incluzivă sau şcoli integratoare, etc. Care este rezultatul acestor demersuri, cât de eficientă s-a dovedit această restructurare instituţională, câţi copii rămaşi în învăţământul special au acum condiţii mai bune de reabilitare şi dezvoltare a propriilor capacităţi, câţi copii cu diferite dizabilităţi transferaţi în învăţământul de masă se bucură într-adevăr de o integrare/incluziune reală şi nu doar formală în şcolile în care au ajuns? Care sunt condiţiile create în şcoala de masă astfel încât integrarea să fie în beneficiul tuturor, atât al celor consideraţi ca având cerinţe educaţionale speciale cât şi al celor în rândul cărora au fost direcţionaţi de serviciile de evaluare şi orientare şcolară din noile instituţii create? Iată întrebări care ar trebui să preocupe într-un mod foarte serios pe toţi cei implicaţi în acest proces, pe legiuitorii care să reevalueze valabilitatea în timp şi corespondenţa în realitate a prevederilor legii educaţiei, pe guvernanţii care să pună în practică prin structurile de care dispun dispoziţiile legale într-un mod concret, cu rezultate vizibile, dar şi şcoala de masă, care să nu mai asiste doar, indiferentă faţă de schimbările sus menţionate, ci să-şi creeze propriile instrumente cu care să vină în întâmpinarea celor directionaţi spre ea. A cere unui copil cu CES integrat într-o şcoală de masă să "corespundă" cerinţelor standard ale acesteia, cu eventual sprijin exterior sub forma unui profesor itinerant (o dată pe săptămână în mediul urban, mai rar sau niciodată în mediul rural) înseamnă în fapt o altă formă de segregaţionism şi descalifică acest tip de educaţie de la orice pretenţie de a fi incluziv.

De altfel, o analiză atentă a textului legii va demonstra că termenii de incluziune şi integrare sunt utilizaţi într-un mod lipsit de rigoare, dând impresia că scopul menţionării acestora este unul mai degrabă declarativ, fără a se intenţiona şi o aplicare în practică. Semnalele din teritoriu, venite din partea familiilor, a profesorilor, a instituţiilor nou create şi a societătii civile ne arată că la patru ani de la apariţia noii legi nu se poate încă vorbi despre o orientare spre incluziune, ci doar de o anume integrare, în cele mai multe cazuri formală, a copiilor cu CES în şcoala normală, cu consecinţe distructive pentru procesul educaţional în sine, dar mai grav, pentru echilibrul emoţional şi dezvoltarea personală a celor implicaţi. Statisticile privind numărul copiilor integraţi în şcoala de masă arată o imagine de succes, realitatea este însă cu totul alta şi ar fi obligatorie şi urgentă o cercetare a adevăratei stări de lucruri, o analiză făcută cu curaj, cu competenţă profesională şi cu mare sinceritate.

Statutul copiilor cu dificultăţi specifice de învăţare în România

Faţă de aspectele descrise mai sus, unde se poziţionează copiii cu dificultăţi specifice de învăţare, cei care fac o nota distinctă şi derutantă pentru un învăţământ închistat şi inflexibil, fiind pe de o parte capabili să facă faţă cerinţelor vieţii în condiţii de absolută normalitate, dar având de trecut bariere neaşteptate doar în confruntarea cu şcoala?

Care a fost înainte de anul 1989 şi care este acum statutul copiilor şi tinerilor cu dislexie, disgrafie, discalculie, disortografie? Deşi termenul "dyslexia"

a intrat în atenţia publică în Statele Unite încă de la jumătatea secolului trecut, abia în anii ’70 ţările europene au început să abordeze acest subiect, ajungând însă între timp la sisteme coerente instituţionale dar şi la armonizarea legislaţiei cu noile realităţi.

În România totalitară, al cărei regim refuza exact recunoaşterea unicităţii persoanei în favoarea grupului considerat ca masă compactă lipsită de individualităţi, identificarea unor abateri de la normă nu putea să conducă decât spre sancţionarea acestora. Psihopedagogia românească avea cunoştinţă de multă vreme asupra termenilor de dislexie, disgrafie, discalculie, dar absenţa vreme de zeci de ani a oricărui demers legislativ şi formativ în acest sens a condus spre realitatea de astăzi, când majoritatea cadrelor didactice din învăţământul de toate gradele, personalul instituţiilor care compun structura ştiinţifică şi decizională a sistemului educaţional, şi în final şi beneficiarii direcţi ai acestui sistem (copiii şi familiile lor) să cunoască foarte puţin, aproape nimic despre aceste tulburări specifice care interesează un procent extrem de semnificativ din populaţia şcolară a oricărei ţări.

În această situaţie, la elaborarea noii legi a educaţiei din 2011, fără o cercetare prealabilă a modelelor europene deja funcţionale şi o consultare a specialiştilor români şi străini, introducerea acestui segment de cerinţe educaţionale s-a făcut în mod superficial, la nivel de enunţuri generale, făcând practic imposibilă orice formă de aplicare în practică a vreunei măsuri adecvate. O analiză punctuală a legii şi a documentelor subsecvente poate demonstra acest adevar. În completarea acestei legi s-a elaborat Regulamentul de organizare şi funcţionare a învăţământului special şi special integrat (Ordinul Ministerului Educaţiei, Cercetării, Tineretului şi Sportului nr. 5573/2011), care cuprinde o serie de precizări legate de înţelegerea termenilor, măsurile ce se vor intreprinde, instituţiile abilitate şi modalităţile concrete de aplicare a Legii No.1 în privinţa acestui tip de învăţământ. Dacă analizăm textul legii, putem observa inconsecvenţele de formulare ale legiuitorului dar şi măsura în care aceste prevederi se pot sau nu aplica realmente persoanelor cu dificultăţi specifice de învăţare.

Vom vedea de exemplu că această categorie nu apare nicăieri, deoarece sunt menţionate pe lângă diverse dizabilităţi doar *tulburări/dificultăţi de învăţare şi nu dificultăţi sau tulburări specifice de învăţare* (cf Lista Tabelara ICD-OMS -F.81- *Specific learning difficulties SLD* ; *Troubles specifiques apprentissage TSA ; Disturbi specifici apprendimento DSA; Tulburări specifice de dezvoltare privind abilităţile şcolare TSI*).

Sintagma enunţată doar în descrierea CES din Legea 1 *Dificultăţi de învăţare* nu acoperă nici măcar la nivel terminologic domeniul TSI, căci aceasta se poate referi la orice fel de copii care din diferite motive, deprivaţi socio-cultural sau aflaţi într-o stare de sănătate alterată, au performanţe şcolare slabe. Nici sintagma *tulburări de limbaj* nu poate pretinde că s-ar referi la TSI, deoarece, chiar dacă tulburările specifice de învăţare pot cuprinde şi tulburări de limbaj, cauza este diferită şi abordarea terapeutică şi educaţională la fel. Este evident că legiuitorul s-a aflat într-o gravă eroare dată de necunoaşterea terminologiei care dă identitate acestui tip de dificultăti, legate exclusiv de abilităţile academice. Tulburările specifice cer reglementări specifice.

Dar problema nu se rezumă la acest aspect, deoarece analizând în întregime textele legale menţionate rezultă clar că toate prevederile legate de CES, precum şi de învăţământul special integrat, pleacă exclusiv de la conceptele şi experienţa învăţământului special din România anilor trecuţi, transferându-le în *integrum* învăţământului de masă, sub forma hibridă de învăţământ special integrat.

Ori tulburările / dificultăţile specifice de învăţare nu ar fi trebuit să facă niciodată obiectul sistemului de *învăţământ special* existent în România anilor trecuţi, deci nu au cum şi nici de ce să fie "integrate" odată cu diverse dizabilităţi şi nevoi speciale în învăţământul de masă.

În lege sunt o serie de prevederi care se pot aplica exclusiv patologiilor şi problematicilor copiilor cu CES veniţi din învăţământul special, fără nicio legatură cu profilul tulburărilor specifice de învăţare TSI.

Câteva exemple: legea prevede modalităţile de evaluare a *gradului de afectare* şi echipa de specialişti constituită conform nevoilor de diagnosticare a unor dizabilităţi, folosind metode de evaluare şi testare inadecvate TSI; stabilirea unui diagnostic este urmată de îndrumarea spre şcoală specială sau de masă (în mod obligatoriu, cu sau fără profesor de sprijin şi fără alte recomandări, conform tipului de document prevazut de lege, iar certificatul de expertiză şi orientare şcolară/profesională precum şi alte documente (PIP şi PSP) sunt toate concepute pentru a descrie patologii şi nevoi de reabilitare şi parcurs educaţional ce se potrivesc copiilor proveniţi din învăţământul special şi integraţi eventual în învăţământul de masă, dar nu TSI; serviciile de sprijin care pot fi puse prin lege la dispoziţie (în principal terapia logopedică prin centrele logopedice interşcolare şi profesorul itinerant venit din învăţământul special) sunt inadecvate, improprii şi chiar şi inoportune elevului cu TSI; curriculum adaptat (programe de învăţământ special, fără măsuri compensatorii şi dispensatorii) este irelevant pentru elevul cu TSI care posedă un intelect şi un potenţial aflat în limitele normalităţii.

Concluzia este ca nu există nicio preocupare coerentă din punct de vedere legislativ pentru a asigura prin măsuri precise şi adecvate dreptul la educaţie egală copiilor şi tinerilor care se încadreaza în categoria descrisă cu dificultăţi specifice de învătare.

Daca legea ar fi intenţionat să alinieze România la tendinţele actuale de respectare a dreptului la egalitate de şansă şi dacă ar fi considerat şi dificultăţile specifice de învăţare ca facând parte din cerinţele educaţionale speciale, ar fi prevăzut acele măsuri care există deja în legislaţia ţărilor din jurul nostru .

În acest moment în Europa putem evidenţia trei tipuri importante de abordări legislative care ar fi putut fi considerate în elaborarea legii noastre. În Franţa, de exemplu, există un sistem instituţional extrem de bine articulat, bazat pe colaborarea între ministerul Educaţiei şi cel al Sănătăţii (planul Lang –Kouchner) şi pe o legislaţie care are prevederi exprese legate de tulburările specifice de învăţare (definindu-le clar şi stabilind planul de acţiune global care cuprinde prevenţia prin screening-uri obligatorii pentru depistare precoce a riscului de TSA, evaluări ulterioare) precum şi pe existenţa unei reţele de echipe pluridisciplinare care evaluează tipul şi gradul de complexitate a tulburării specifice şi stabileşte planul de reabilitare şi nu în cele din urmă pe şcoală, care

stabileşte şi urmăreşte modul în care planul educaţional se adaptează nevoilor elevului sau studentului pentru a-i asigura şanse egale de dezvoltare ţinând cont de specificul profilului său cognitiv.

În Finlanda, unde şcoala a ajuns deja la adevărata incluziune ce permite ca orice individ sa găsească la toate nivelurile condiţiile cele mai potrivite pentru el, elevul cu TSI se regăseşte într- un mod absolut firesc în această ofertă atât de cuprinzătoare. Odată depistată existenţa unei tulburări specifice de învăţare, şcoala pune în funcţiune toate mijloacele de susţinere pluridisciplinară aflate deja în interiorul său deoarece Finlanda are un program de investiţii considerabile în reţeaua şcolară, dar şi o politică educaţională centrată pe copil, pe nevoile lui individuale, cu respectarea drepturilor sale fundamentale la educaţie în condiţii de egalitate de sansă cu toti ceilalţi. 15-20% dintre finlandezi sunt dislexici.
În Italia accentul cade pe responsabilitatea şcolii, fiind elaborată o lege specială, Legea 170, care face distincţia între cerinţele educaţionale speciale (denumite generic BES şi reglementate prin legea 140) şi tulburările specifice de învăţare (denumite generic DSA).

Este o soluţie care nu presupune investiţii materiale mari, dar pune mare accent pe pedagogie, care, alături de măsurile de reabilitare precizate în lege, are rolul principal în adaptarea parcursului şcolar, făcând uz de mijloacele dispensative şi instrumentele compensative prevăzute şi ele în mod expres de lege. Normele metodologice de aplicare a acestei legi sunt un exemplu de abordare pedagogică pentru asigurarea succesului şcolar al elevului/studentului DSA.

Soluţii

În primul rând o reevaluare a actualei legii a Educatiei ; în acest sens există la Senat o propunere de completare a ei (L379/2014), care a parcurs deja o serie de etape în comisii, după ce a fost aprobată de Camera Deputatilor. Guvernul (Ministerul Educaţiei în primul rând dar şi Ministerul Sănătăţii într-un program de colaborare instituţională) ar trebui să-şi asume această responsabilitate şi să recupereze decalajul uriaş care ne situează, din punctul de vedere al asigurării şanselor egale la educaţie a copiilor cu TSI, pe ultimul loc în Europa.

Există soluţii, există specialişti care să vină în sprijinul Ministerului Educaţiei pentru elaborarea unor norme metodologice adecvate care să ofere premize reale unor soluţii practice. Fără aceste reglementări, fără implicarea Ministerului Educaţiei în programe de formare a personalului din învăţământ la toate gradele, în cadrul universităţilor dar şi prin perfecţionări ulterioare, statutul acestor copii va fi incert, supus disponibilităţii întâmplătoare a unor instituţii sau persoane.

Acestor măsuri trebuie să li se adauge o mediatizare corectă a problemei, în aşa fel încât profilul unui copil/adult cu tulburări specifice de învăţare să nu mai constituie un motiv de discriminare, atât pe parcursul şcolar, cât şi la integrarea pe piaţa muncii. O persoană dislexică, disortografică, discalculică sau disgrafică nu este în situaţia de a nu putea accede independent la competenţe

necesare vieţii de zi cu zi, singura lui barieră în calea succesului deplin fiind parcursul şcolar.

Se ştie că în multe cazuri poate dispune de capacităţi deosebite pentru diverse domenii, datorate tocmai modului său diferit de percepere şi procesare a informaţiilor, precum şi originalităţii soluţiilor sale.

Acest profil distinct face însă din elevul şi studentul dislexic un “atipic" care parcurge cu dificultate traseul educaţional standardizat.

Pentru a-i acorda şanse egale şi pentru a-i permite ca în urma formării şcolare să acceadă spre poziţiile în care originalitatea sa poate deveni productivă şi utilă societăţii, este nevoie ca sistemul de învăţământ să-l recunoască, să-i înţeleagă dificultăţile specifice, să le compenseze cu mijloace adecvate, să-i aprecieze şi promoveze calităţile.

Este o decizie urgentă, pentru că fiecare an pierdut înseamnă o nouă promoţie şcolara cu circa 10% neşansă la educaţie.

Iar dreptul la educaţie nu poate fi ignorat şi pentru acest lucru există în acest moment o imensă responsabilitate pe care o împărţim cu toţii.

ÎNTREPRINDEREA DE ECONOMIE SOCIALĂ, SOLUȚIE VIABILĂ PENTRU DEZVOLTAREA ARMONIOASĂ A COMUNITĂȚILOR LOCALE

Florina-Valentina NICOLAE [418]

Abstract: *This paper is currently circumscribed to a broader thematic dedicated to improving the management of social economy enterprises. Social Economy, by the principles that it promotes, among which we mention only solidarity, responsibility and social inclusion, is the „glue" of actors living în local communities. It is well known the active role of the social economy în achieving the strategic objectives of sustainable development of Romania until 2030. Data received from a survey conducted în a micro-community, were interpreted statistically, as frequency of response, to highlight the degree of knowledge of the social economy and existing types of social economy enterprises.*

Keywords: *social economy, communities, enterprise of insertion, social inclusion, social innovation*

Introducere

Economia socială, al cărui scop unanim recunoscut este acela de a îmbunătăți condițiile de viață și de a oferi persoanelor dezavantajate sau aparținând categoriilor vulnerabile noi posibilități de afirmare, începe să fie din ce în ce mai cunoscută și în România sub denumirea de *economie solidară*, *al treilea sector* sau *sectorul non-profit*. Interesul crescut asupra domeniului de studiu al economiei sociale este motivat de faptul că acest sector se dezvoltă, în principal, din nevoia de a veni cu soluții noi, inovatoare, adaptate specificului fiecărei comunități, pentru rezolvarea problemelor economice, sociale sau de mediu, care sunt ignorate, sau nu pot fi acoperite în mod corespunzător de sectorul public sau privat.

Responsabilitatea privind dezvoltarea unei comunități aparține comunității înseși, prin modul în care înțelege fiecare persoană să participe la rezolvarea problemelor. În acest context întreprinderea de economie socială, promotoare de valori precum solidaritatea, responsabilitatea, comuniunea de interese, incluziunea socială, alocarea excedentului rezultat din activitățile desfășurate pentru atingerea obiectivelor sociale și/sau de dezvoltare durabilă, joacă un rol important în comunitate. Scopul real al acestor întreprinderi este acela de a servi membrilor săi sau/și comunității. Totodată, întreprinderea de economie socială tinde să devină o exponentă a comunității în ceea ce privește formarea, afirmarea personalității, și integrarea membrilor săi, transformându-se într-un veritabil catalizator al surselor și resurselor de care dispune comunitatea la un moment dat.

[418]Phd Student, Academy of Economic Studies, Bucharest, e-mail: florina.valentina@gmail.com

Prin rezultatele pe care le obţin, întreprinderile de economie socială se disting ca participanţi activi la realizarea obiectivelor strategice stabilite de România, având ca orizont anul 2030 şi anume: *„crearea unei societăţi bazate pe incluziunea socială prin luarea în considerare a solidarităţii între generaţii şi în interiorul lor şi asigurarea creşterii calităţii vieţii cetăţenilor ca o condiţie a bunăstării individuale durabile*".

Recenzia literaturii de specialitate

Definirea conceptului de întreprindere de economie socială porneşte de la un set de criterii comune, necesare identificării întreprinderilor de economie socială, care utilizează atât *indicatori pentru activitatea economică* (activitate continuă de producere de bunuri sau prestări de servicii, un nivel ridicat de autonomie, asumarea riscurilor economice, utilizarea forţei de muncă plătită, dar şi a voluntarilor) cât şi *indicatori pentru activitatea socială* (scop explicit în beneficiul comunităţii/membrilor, iniţiativa constituirii aparţine unui grup de cetăţeni, procesul de luare a deciziilor este democratic – de tipul „un om un vot", natura participativă, care îi implică şi pe beneficiarii activităţilor, distribuţia profitului se face preponderent pentru atingerea scopului fiecărei entităţi.) (Defourny, 2001, p.19).

În accepţiunea legii privind economia socială în România, publicată în *monitorul oficial 561 din 28 iulie 2015 „(1) economia socială reprezintă ansamblul activităţilor organizate independent de sectorul public, al căror scop este să servească interesul general, interesele unei colectivităţi şi/sau interesele personale nepatrimoniale, prin creşterea gradului de ocupare a persoanelor aparţinând grupului vulnerabil şi/sau producerea şi furnizarea de bunuri, prestarea de servicii şi/sau execuţia de lucrări. (2) Economia socială are la baza iniţiativa privată, voluntară şi solidară, cu un grad ridicat de autonomie şi responsabilitate, precum şi distribuirea limitată a profitului către asociaţi".* Scopul explicit al legii este acela de a reglementa condiţiile de atestare a întreprinderilor sociale de inserţie, urmărindu-se printre altele ca, pe termen lung, să poată fi dezvoltate serviciile sociale pentru creşterea capacităţii de inserţie a persoanelor din grupul vulnerabil, pe piaţa muncii.

Conform aceleiaşi legi, este considerată *întreprindere socială de inserţie*, întreprinderea socială care îndeplineşte cumulativ două condiţii: a) cel *puţin 30% din personalul angajat aparţine grupului vulnerabil* şi, b) are ca scop *lupta împotriva excluziunii, a discriminărilor şi şomajului prin inserţia socio-profesională a persoanelor defavorizate.*

Entităţile reprezentative din sfera economiei sociale sunt: cooperativele, societăţile mutuale, ong-urile, etc.

Raportul *Economia socială şi comunităţile de romi – provocări şi oportunităţi,* publicat în anul 2012, arată că, *„pe lista celor mai sărace 20 de regiuni din Europa, România se înscrie cu şase zone, ce acoperă aproape toată ţara (exceptând zona Bucureşti-Ilfov). În România şi Bulgaria, PIB-ul pe locuitor, (exprimat la paritatea puterii de cumpărare standard) a fost, în anul 2010, cu aproximativ 55% mai mic."* Dezvoltarea competenţelor pentru piaţa muncii, dezvoltarea abilităţilor antreprenoriale, creşterea nivelului de angajare în întreprinderile de economie socială nou create, conferă şanse egale cetăţenilor

contribuind activ la reducerea discriminării şi, pe termen lung, la dezvoltarea responsabilă a comunităţilor locale. Pe de altă parte, privite din perspectiva relaţiei care se creează între persoanele fizice şi societate, între autonomie şi interdependenţă şi între responsabilitatea individuală şi cea colectivă, întreprinderile de economie socială ar putea, la fel de bine, constitui soluţia de ieşire din criza economică (Chaves R., Monzón, J.L., 2012, p.42).

Nu în ultimul rând, merită menţionat faptul că, „în anul 2012, sectorul economiei sociale din România, a inclus 39.347 de organizaţii active şi a angajat un număr de aproximativ 131.127 persoane" (Achiţei, A., Munteanu, M., Marian, R., et.all, 2014, p.7).

Acestea sunt doar câteva dintre argumentele care ne-au determinat să iniţiem un studiu care să evidenţieze în ce măsură este cunoscut domeniul economiei sociale în comunităţile locale româneşti.

Obiectivul ipotezele şi metodologia cercetării

Studiul pe care îl prezentăm, s-a desfăşurat în luna august 2015 şi reprezintă o aplicaţie particularizată a unei cercetări mai ample, care şi-a propus să evidenţieze *gradul de cunoaştere al domeniului economiei sociale*, incluzând aici şi organizaţiile reprezentative. ***Participanţii la studiu*** sunt reprezentaţi de membri adulţi ai unei micro-comunităţi stabile, care frecventează o tabără de vară organizată anual, începând din anul 1990.

Metodologia utilizată a presupus sondarea opiniei participanţilor la studiu, prin aplicarea unui chestionar structurat pe mai multe capitole. Datele colectate au fost interpretate statistic, sub forma frecvenţei preferinţei de răspuns a subiecţilor.

Trei dintre întrebările la care am solicitat răspuns au fost formulate astfel:

1. ***Vă este familiar termenul de economie socială?***

Cu variantele de răspuns: ***Da, Nu, Nu ştiu;***

2. ***Cunoaşteţi o formă de organizare a întreprinderilor sociale?***

Cu variantele de răspuns: ***Da, Nu;***

3. ***În comunitatea dumneavoastră funcţionează vreuna dintre organizaţiile: CAR, cooperaţii, centre sociale bisericeşti, ONG, obşti?***

Cu posibilitatea de selecţie a variantei/variantelor cunoscute.

Ipotezele de lucru, testate prin utilizarea aplicaţiei IBM SPSS, au fost formulate astfel:

Ipoteza nulă (H_0): participanţilor la studiu, nu le este familiar termenul de economie socială şi nu cunosc nici o formă de organizare a specifică întreprinderilor de economie socială.

Ipoteza alternativă (H_1): participanţii la studiu cunosc atât termenul de economie socială cât şi cel puţin o formă de organizare a specifică întreprinderilor de economie socială.

Frecvenţa de răspuns, pentru primele două întrebări, este prezentată în tabelele 1 şi 2.

Table no.1. Frequency Table: Knowing Term Social Economy

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Yes	13	43.3	43.3	43.3
	No	12	40.0	40.0	83.3
	I don' Know	5	16.7	16.7	100.0
	Total	30	100.0	100.0	

Table no.2 Frequency Table: Organization of Social Economy Entreprise

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Da	8	26.7	26.7	26.7
	Nu	22	73.3	73.3	100.0
	Total	30	100.0	100.0	

Sursa: Prelucrarea datelor, de către autor.

Trebuie menţionat faptul că formularul (disponibil online, la adresa: http://goo.gl/forms/heVFUeq0SR) este mult mai cuprinzător; interpretarea complexă a datelor urmează să facă, în viitor, obiectul altor lucrări.

Observăm astfel că, din totalul de 30 participanţi la studiu, mai puţin de jumătate (13 subiecţi) afirmă că le este familiar termenul de economie socială şi doar 8 dintre aceştia cunosc (cel puţin) o formă de organizare a întreprinderilor de economie socială.

Frecvenţa celor trei variante de răspuns, pentru prima întrebare, este evidenţiată în reprezentarea grafică din figura no.1.

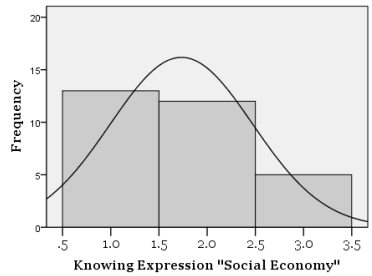

Fig. no.1 *Distribuţia frecvenţelor, în funcţie de varianta de răspuns*
Sursa: Prelucrarea datelor, de către autor.

Răspunsurile la cea de-a treia întrebare (***În comunitatea dumneavoastră funcţionează vreuna dintre organizaţiile: CAR, cooperaţii, centre sociale bisericeşti, ONG, obşti?***) sunt prezentate în tabelul no.3.

Analiza comparativă a datelor prelucrate în tabelele 1 şi 3, ne sugerează faptul că frecvenţele de răspuns la cele două întrebări sunt corelate. Putem astfel să considerăm că cele mai multe persoane dintre participanţii la studiu nu sunt familiarizate cu termenul de economie socială şi nu cunosc nici o organizaţie care funcţionează în acest sector. Pentru această categorie de persoane, nu putem să respingem ipoteza nulă pe care am formulat-o în studiul nostru. Totuşi, pentru a respinge cu fermitate această ipoteză, se impune continuarea studiului, atât prin lărgirea numărului de participanţi, cât şi prin efectuarea unor teste suplimentare, parametrice şi neparametrice, de corelare între variabile.

În mod similar, vom interpreta răspunsurile pentru rezultatele obţinute în tabelele 2 şi 3. De această dată, frecvenţa de răspuns la cele două întrebări este identică, astfel încât nu putem să respingem ipoteza nulă, conform căreia, acelora dintre participanţii la studiu cărora nu le este familiar termenul de economie socială, nu le este cunoscută nici o formă specifică întreprindere de economie socială.

Table no. 3. Enterprise social economy* Organisation_ESE Crosstabulation

Count

		Organisation		Total
		Yes	No	
Enterprise social economy	CAR	0	2	2
	CAR; Cooperative	0	2	2
	CAR; Cooperative; Church social centers; NGO	3	0	3
	CAR; Cooperative; NGO	1	0	1
	CAR; Church social centers; NGO	1	1	2
	CAR; NGO	0	2	2
	Church social centers; NGO	1	1	2
	NGO	2	8	10
	Don't know	0	6	6
Total		8	22	30

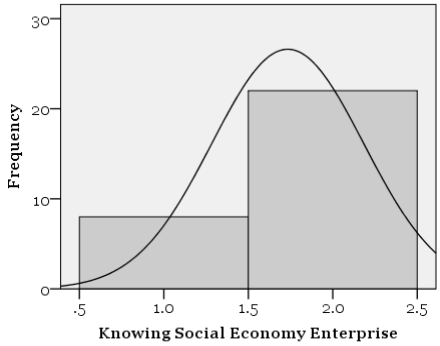

Fig.no.2.*Distribuţiafrecvenţelor, în funcţie de varianta de răspuns.*
Sursa: Prelucrarea datelor, de către autor.

Reprezentarea grafică din figura no.2 evidenţiază faptul că, doar un număr foarte mic dintre participanţii la studiu cunosc cel puţin o formă de organizare a întreprinderilor de economie socială.

Concluzii

Demersul ştiinţific pe care l-am iniţiat, referitor la ***Perfecţionarea managementului întreprinderilor de economie socială - factor esenţial al dezvoltării durabile şi responsabile a comunităţilor locale***, presupune acordarea unei atenţii deosebite rolului pe care îl joacă întreprinderile de economie socială în cadrul comunităţilor. Din această perspectivă, scurta analiză pe care am prezentat-o, ne confirmă temerile conform cărora atât sectorul economiei sociale cât şi întreprinderile reprezentative din acest sector, nu sunt suficient cunoscute în micro-comunitatea investigată. Cercetarea rămâne deschisă, formularul din care am extras întrebările analizate în această lucrare este disponibil online şi poate fi accesat la adresa: http://goo.gl/forms/heVFUeq0SR . Testele specifice de analiză statistică pe care urmează să le utilizăm pentru interpretarea rezultatelor finale ale cercetării, ne vor conferi cu siguranţă informaţii noi, preţioase, referitoare la locul şi rolul întreprinderilor de economie socială în cadrul comunităţilor locale.

Rezultatele notabile înregistrate de sectorul economiei sociale în ultimii ani, precum:

- contribuţie la *bugetul de stat, în anul 2012, cu 498.141 mii lei mai mult* comparativ cu anul 2011, când valoarea impozitelor şi contribuţiilor plătite a fost de 334.369 mii lei (Barna, C., 2014, p.17),
- *numărul organizaţiilor de economie socială a crescut în anul 2012 cu 25,62% comparativ cu anul 2010*, activele imobilizate au crescut cu 40,32%, veniturile au crescut cu 59,27%, iar *numărul de angajaţi a crescut cu 30,35%* (Barna, C., 2014, p.17),
- integrarea în muncă a persoanelor vulnerabile la excludere de pe piaţa muncii a devenit în prezent cea mai vizibilă componentă a economiei sociale (Constantinescu, S., 2013),

- întreprinderile de economie socială se implică direct în rezolvarea locală a problemelor sociale din comunităţile defavorizate, datorită faptului că multe din aceste problemele ori nu sunt incluse, ori nu reprezintă o prioritate în agenda autorităţilor,

- ne motivează să continuăm cercetarea într-o abordare holistică a managementului întreprinderilor de economie socială care să conducă, în final, la dezvoltarea armonioasă şi la prosperitatea comunităţilor locale.

Acknowledgement

Această lucrare a fost cofinantată din Fondul Social European, prin Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, proiect numărul POSDRU/187/1.5/S/155656 „Sprijin pentru doctoranzi în domeniul ştiinţelor economice"

Bibliografie

1. Achiţei, A., Munteanu, M., Marian, R., et.all, *Dezvoltarea economiei sociale prin unităţi protejate,* Raport de cercetare, Iaşi 2014
2. Barna, C., Atlasul economiei sociale, 2014
3. Constantinescu, S., *Integrarea grupurilor vulnerabile pe piaţa muncii,* Bucureşti 2013
4. Defourny, J., *From third sector to social enterprise,* London and New York, Routledge, 1-18, 2001
5. Chaves R., Monzón, J.L., *Economia socială în Uniunea Europeană*, Raport 2012
6. Legea economiei sociale, no. 219/2015, Monitorul oficial, Partea I, nr. 561 din 28 iulie 2015
7. Ordonanţa Guvernului nr. 137 din 31.08. 2000 (republicată) privind prevenirea şi sancţionarea tuturor formelor de discriminare
8. Raportul Economia socială şi comunităţile de romi – provocări şi oportunităţi, Bucureşti 2012
9. Strategia Naţională pentru Dezvoltare Durabilă a României, Orizonturi 2013-2020-2030

SECȚIUNEA 3
PREVENIREA ŞI COMBATEREA FAPTELOR COMISE DIN URĂ

COMBATEREA DISCRIMINĂRII DE GEN. PERSPECTIVE LEGISLATIVE[419]

GENDER DISCRIMINATION FIGHT. LEGAL PERSPECTIVE

Alexandru CORDOŞ[420]

Abstract: *Eliminarea discriminărilor de gen reprezintă una dintre condiţiile necesare pentru construirea unei societăţi echitabile în cadrul căreia fiecare să-şi aducă aportul în dezvoltarea unui parteneriat în familie şi societate, parteneriat în care respectul şi recunoaşterea valorii fiecăruia să devină principii de bază care să concure la dezvoltare armonioasă a fiecărei persoane, indiferent de gen.*

Cu toate că la nivelul UE există un consens în ceea ce priveşte implementarea aquis-ului comunitar în domeniul egalităţii de şanse între femei şi bărbaţi discriminarea de gen rămâne o realitate. Realitate determinată, pe de o parte, de mentalităţi şi tradiţii învechite, iar pe de altă parte de punerea în practică a acestui principiu.

Keywords: *discriminare de gen, legislaţie, armonizare, combatere, comunitate europeană.*

DISCRIMINAREA DE GEN – PROVOCĂRI ACTUALE

Egalitatea de gen reprezintă una dintre cele cinci valori care stau la baza Uniunii Europene. Potrivit art.2 din Tratatul UE, acesta "se întemeiază pe valorile respectării demnităţii umane, libertăţii,democraţiei, egalităţii, statului de drept, precum şi pe respectarea drepturilor omului, inclusiv drepturilor persoanelor care aparţin minorităţilor. Aceste valori sunt comune statelor membre într-o societate caracterizată prin pluralism, nediscriminare, toleranţă, justiţie, solidaritate şi egalitate între femei şi bărbaţi.

Pentru a obţine rezultate concludente, toate componentele societăţii trebuie să utilizeze eficient atributele legale necesare pentru a preveni discriminările, directe sau indirecte, posibil a se manifesta în activitatea cotidiană.

[419] Această lucrare a fost realizată în cadrul proiectului „PECAFROM – Promovarea egalităţii de şanse în cariera universitară şi academică pentru femeile din România" POSDRU/144/6.3/S/127928, cofinanţat de Uniunea Europeană şi Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.

[420]Dr., Cercetător în cadrul proiectului „PECAFROM – Promovarea egalităţii de şanse în cariera universitară şi academică pentru femeile din România" POSDRU/144/6.3/S/127928, Academia Română, Filiala Iaşi

Eliminarea discriminărilor de gen reprezintă condiţia esenţială pentru construirea unei societăţi echitabile în cadrul căreia fiecare să-şi aducă aportul la dezvoltarea unui parteneriat, atât în familie cât şi în societate, parteneriat în care respectul şi recunoaşterea valorii fiecăruia să devină principii de bază care să concure la dezvoltare armonioasă a fiecărei persoane, indiferent de gen.

Discriminarea de gen rămâne o realitate, în pofida demersurilor făcute în punerea în practică a principiului egalităţii de gen.

Pentru a obţine rezultate concludente, toate componentele societăţii trebuie să utilizeze toate atributele legale necesare pentru a preveni discriminările, directe sau indirecte, posibil a se manifesta în activitatea cotidiană.

I. Demersurile Adoptării Directivelor Uniunii Europene Anterior Aderării României

Deşi, în ultimii ani, în comunitatea europeană, inclusiv în România, s-au făcut progrese remarcabile în domeniul egalităţii de gen, inegalităţile între femei şi bărbaţi încă sunt prezente în majoritatea domeniilor de activitate, ceea ce constituie o gravă încălcare a drepturilor fundamentale.

În acest scop, demersurile europene se axează pe „consolidarea egalităţii între femei şi bărbaţi poate antrena beneficii atât economice, cât şi comerciale”[2], aşa cum este prevăzut în Concluziile Consiliului cu privire la egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi: consolidarea creşterii şi a ocupării forţei de muncă, a 2980-a reuniune a Consiliului EPSCO, 30.11.2009.

Strategia UE pentru egalitatea între femei şi bărbaţi 2010-2015, prevedea „pentru îndeplinirea obiectivelor strategiei Europa 2020, şi anume o creştere inteligentă, durabilă şi favorabilă incluziunii, este necesar ca potenţialul şi talentul femeilor să fie utilizate mai mult şi mai eficient.” [421]

În calitate de Stat membru cu drepturi şi obligaţii depline, România are obligaţia de a transpune directivele Uniunii Europene în legislaţia sa naţională. Toate directivele ce reglementează aplicarea/promovarea egalităţii de şanse şi de tratament între femei şi bărbaţi au fost transpuse în legislaţia naţională, conform informaţiilor oferite de Departamentul pentru Egalitate de Şanse între Femei şi Bărbaţi din cadrul Ministerului Muncii, Familiei, Protecţiei Sociale şi Persoanelor Vârstnice.

Transpunerea acestor directive, dat fiind faptul că ele corespund unor arii de aplicare specifice, s-a realizat în/prin mai multe acte normative. Procesul de transpunere a fost constant monitorizat de către experţii Comisiei Europene iar actele normative finale de transpunere, au fost notificate Comisiei.

Astfel, înainte aderării României la U.E., au fost modificate:

- Legea Nr. 31/1990 privind societăţile comerciale – republicată.
- Legea Nr. 19/2000 privind sistemul public de pensii şi alte drepturi de asigurări sociale.
- Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi – republicată.

[421] Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic şi Social European şi Comitetul Regiunilor din 21 septembrie 2010, Strategie pentru egalitatea între femei şi bărbaţi 2010-2015.

- Legea Nr. 53/2003 - Codul Muncii.
- Legea Nr. 300/2004 privind autorizarea persoanelor fizice şi a asociaţiilor familiale care desfăşoară activităţi economice în mod independent.
- Legea Nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătăţii.

II. Evoluţia legislaţiei U.E. în domeniul egalităţii de gen

În domeniul egalităţii de şanse şi de tratament între femei şi bărbaţi, Uniunea Europeană a adoptat un set distinct de 6 directive:

- Directiva 79/7/CEE a Consiliului din 19 decembrie 1978 privind aplicarea treptată a principiului egalităţii de tratament între bărbaţi şi femei în domeniul securităţii sociale.
- Directiva 86/613/CEE a Consiliului din 11 decembrie 1986 privind aplicarea principiului egalităţii de tratament între bărbaţii şi femeile care desfăşoară activităţi independente, inclusiv agricole, precum şi protecţia maternităţii (abrogată prin Directiva 2010/41/UE a Parlamentului European şi a Consiliului din 7 iulie 2010 privind aplicarea principiului egalităţii de tratament între bărbaţii şi femeile care desfăşoară o activitate independentă).
- Directiva 92/85/CEE a Consiliului din 19 octombrie 1992 privind introducerea de măsuri pentru promovarea îmbunătăţirii securităţii şi a sănătăţii la locul de muncă în cazul lucrătoarelor gravide, care au născut de curând sau care alăptează.
- Directiva 2004/113/CE a Consiliului din 13 decembrie 2004 de aplicare a principiului egalităţii de tratament între femei şi bărbaţi privind accesul la bunuri şi servicii şi furnizarea de bunuri şi servicii.
- Directiva 2006/54/CE a Parlamentului European şi a Consiliului din 5 iulie 2006 privind punerea în aplicare a principiului egalităţii de şanse şi al egalităţii de tratament între bărbaţi şi femei în materie de încadrare în muncă şi de muncă (reformă).
- Directiva 2010/18/UE a Consiliului din 8 martie 2010 de punere în aplicare a Acordului-cadru revizuit privind concediul pentru creşterea copilului încheiat de BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP şi CES şi de abrogare a Directivei 96/34/CE.

III. Armonizarea Legislaţiei Româneşti În Domeniul Egalităţii De Gen Cu Directivele U.E.

Directiva 79/7/CEE a Consiliului din 19 decembrie 1978 privind aplicarea treptată a principiului egalităţii de tratament între bărbaţi şi femei în domeniul securităţii sociale, se regăseşte în:

- Legea nr. 19/2000 privind sistemul public de pensii şi alte drepturi de asigurări sociale, cu modificările şi completările.
- Legea nr. 76/2002 privind sistemul asigurărilor pentru şomaj şi stimularea ocupării forţei de muncă, completată şi modificată.
- Legea nr. 346/2002 privind asigurarea pentru accidente de muncă şi boli profesionale, cu modificările şi completările.

- Legea nr. 202/2002, republicată, privind egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi.
- Legea nr. 578 din 14 dec 2004 privind acordarea unui ajutor lunar de pentru soţul supravieţuitor.
- OUG nr. 158/2005 privind concediile şi indemnizaţiile pentru asigurări sociale de sănătate.
- Legea 340/2006 pentru modificarea şi completarea Legii nr. 202/2002 privind egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi.

Directiva 2006/54/CE a Parlamentului European şi a Consiliului din 5 iulie 2006 privind punerea în aplicare a principiului egalităţii de şanse şi al egalităţii de tratament între bărbaţi şi femei în materie de încadrare în muncă şi de muncă (reformă) se regăseşte în:

- Ordonanţă privind Prevenirea şi sancţionarea Tuturor formelor de Discriminare, act juridic: ordonanţă de Guvern, numărul: 137; Jurnalul Oficial: Monitorul Oficial al României, numărul: 431, data publicării: 02.09.2000, intrarea în vigoare: 31.10.2000.
- Lege - Codul Muncii, act juridic: Lege, numărul: 53; Jurnalul Oficial: Monitorul Oficial al României, numărul: 72, data publicării: 05.02.2003, intrarea în vigoare: 01.03.2003.
- Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată 2004.
- Lege pentru aprobarea Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 148/2005 privind susţinerea familiei în vederea creşterii copilului.
- Lege nr. 202/2002 privind egalitatea de Şanse Între femei ŞI Bărbaţi – republicata,act juridic: Lege, numărul: 202; Jurnalul Oficial: Monitorul Oficial al României, numărul: 135, data publicării: 14.02.2005, intrarea în vigoare: 27.11.2004.
- Lege pentru modificarea Legii nr. 202 ŞI Completarea / 2002 cauzei privind egalitatea de Şanse Între femei ŞI Bărbaţi, act juridic: Lege, numărul: 340; Jurnalul Oficial: Monitorul Oficial al României, numărul: 642, data publicării: 25.07.2006, intrarea în vigoare: 28.07.2006.
- Ordonanţă de Urgenta pentru modificarea Legii nr.53 ŞI Completarea / 2003 - Codul Muncii,act juridic: ordonanţă de urgenta, număr: 55; Jurnalul Oficial: Monitorul Oficial al României, numărul: 788, data publicării: 18.09.2006, intrarea în vigoare: 18.09.2006.
- Lege pentru modificarea şi Completarea ordonanţei Guvernului nr. 137/2000 cauzei privind Prevenirea şi sancţionarea Tuturor formelor de Discriminare, act juridic: Lege, numărul: 324; Jurnalul Oficial: Monitorul Oficial al României, numărul: 626, data publicării: 20.07.2006, intrarea în vigoare: 23.07.2006.
- Legea nr. 7; Jurnalul Oficial: Monitorul Oficial al României, nr. 33, data publicării: 17.01.2007, intrarea în vigoare: 20.01.2007.

Directiva 2010/18/UE din 8 martie 2010 de punere în aplicare a acordului-cadru revizuit privind concediul pentru creşterea copilului încheiat de BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP şi ETUC şi de abrogare a Directivei 96/34/CE se regăseşte în:

- Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi, cu modificările şi completările ulterioare.
- Legea nr. 53/2003 Codul Muncii republicat.
- Ordonanţă de Urgenta privind Protecţia Maternităţii la locurile de muncă, act juridic: ordonanţă de urgenţă, număr: 96; Jurnalul Oficial: Monitorul Oficial al României, numărul: 750, data publicării: 27.10.2003, intrarea în vigoare: 01.02.2004.
- Lege pentru aprobarea ordonanţei de urgenta a Guvernului nr.96 / 2003 cauzei privind Protecţia Maternităţii la locurile de muncă, act juridic: Lege, numărul: 25; Jurnalul Oficial: Monitorul Oficial al României, numărul: 214, data publicării: 11.03.2004, intrarea în vigoare: 10.03.2004.
- Ordonanţa de urgenţă nr. 158/2005 privind concediile şi indemnizaţiile de asigurări sociale de sănătate.
- Ordonanţă de Urgenta privind susţinerea Familiei în Vederea creşterii copilului, act juridic: ordonanţă de urgenta, numărul: 148; Jurnalul Oficial: Monitorul Oficial al României, numărul: 1008, data publicării: 14.11.2005, intrarea în vigoare: 14.11.2005.
- Ordonanţă de Urgenta privind aplicarea principiului Egalităţii de Tratament între Bărbaţi şi femei în cadrul schemelor profesionale de securitate Socială, act juridic: ordonanţă de urgenta, număr: 67; Jurnalul Oficial: Monitorul Oficial al României, numărul: 443, data publicării: 29.06.2007, intrarea în vigoare: 02.07.2007.
- Ordonanţa de urgenţă a Guvernului nr. 111/2010 privind concediul şi indemnizaţia lunară pentru creşterea copiilor.
- Legea nr. 132 din 27 iunie 2011 pentru aprobarea Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 111/2010 privind concediul şi indemnizaţia lunară pentru creşterea copiilor.
- Ordonanţa de urgenţă a Guvernului nr. 124 din 27 decembrie 2011 pentru modificarea şi completarea unor acte normative care reglementează acordarea de beneficii de asistenţă socială.

IV. Perspective Legislative În Domeniul Egalităţii De Gen

După anul 1990 Parlamentul României a dezbătut şi legiferat un număr important de proiecte legislative care abordau direct sau indirect discriminarea de gen.

În continuare menţionez doar câteva dintre actele normative dezbătute în mandatul 2012 – 2016, până în prezent:

- Propunerea legislativă privind economia socială. Devenită Legea nr. 219/2015 privind economia sociala, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 561 din 28 iulie 2015.
- Propunere legislativă pentru modificarea şi completarea Ordonanţei de Urgenţă nr. 144 din 28 octombrie 2008 privind exercitarea profesiei de asistent medical generalist, a profesiei de moaşă şi a profesiei de asistent medical, precum şi organizarea şi funcţionarea Ordinului Asistenţilor Medicali Generalişti, Moaşelor şi Asistenţilor Medicali din România. (2013).

- Proiect de lege privind aprobarea Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 42/2013 pentru modificarea şi completarea Legii nr. 416/2001 privind venitul minim garantat, precum şi pentru modificarea Legii nr. 277/2010 privind alocaţia pentru susţinerea familiei. - adoptat de Senat, adoptat de Camera Deputaţilor A devenit Legea nr. 286/07.11.2013 promulgată prin decret nr. 857/06.11.2013.
- Proiect de lege pentru modificarea şi completarea Legii nr. 76/2002 privind sistemul asigurărilor pentru şomaj şi stimularea forţei de muncă şi pentru modificarea Legii nr. 116/2002 privind prevenirea şi combaterea marginalizării sociale. - adoptat de Senat, adoptat de Camera Deputaţilor. A devenit Legea nr. 250/19.07.2013, promulgată prin decret nr. 693/19.07.2013.
- Proiect de lege privind aprobarea Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 83/2012 pentru modificarea şi completarea Legii nr. 202 privind egalitatea de şanse şi tratament între femei şi bărbaţi. A devenit Legea nr. 115/24.04.2013, promulgată prin decret nr. 410/23.04.2013.
- Propunere legislativă privind instituirea Zilei Naţionale pentru Egalitate Salarială - respinsă de ambele Camere. (2014)
- Proiect de lege pentru completarea Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 44/2008 privind desfăşurarea activităţilor economice de către persoanele fizice autorizate, întreprinderile individuale şi întreprinderile familiale. A devenit Legea nr. 4/08.01.2014, promulgată, prin decret nr. 4/07.01.2014.
- Propunere legislativă pentru stimularea elitelor cercetării ştiinţifice - adoptată de Camera Deputaţilor, respinsă de Senat, respinsă de Camera decizională. (2015)
- Propunere legislativă privind modificarea şi completarea Legii nr. 217/2003 pentru prevenirea şi combaterea violenţei în familie - adoptată de Senat cu amendamente, trimisă Camerei Deputaţilor pentru dezbatere. (2015)
- Proiect de lege pentru aprobarea Ordonanţei Guvernului nr. 6/2015 privind modificarea şi completarea Legii nr. 217/2003 pentru prevenirea şi combaterea violenţei în familie - adoptat de Senat, adoptat de Camera Deputaţilor. A devenit Legea nr. 160/22.06.2015 promulgată prin decret nr. 564/19.06.2015.
- Proiect de lege pentru modificarea şi completarea Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 96/2003 privind protecţia maternităţii la locurile de munca - adoptat de Senat, adoptat de Camera Deputaţilor. A devenit Legea nr. 154/18.06.2015 promulgată prin decret nr. 552/18.06.2015.

De remarcat este faptul că un număr de 6 propuneri au devenit legi şi un proiect legislativ este încă în dezbatere parlamentară.

Pe parcursul cercetării a rezultat necesitatea promovării unui număr de 6 propuneri legislative. Concluziile cercetării şi proiectele de lege vor fi prezentate în plenul Comisiilor reunite pentru muncă, familie şi protecţie socială ale Senatului şi Camerei Deputaţilor până la sfârşitul acestui an.

Propunerile legislative rezultate sunt:

- Proiect de lege privind elaborarea unui cod în domeniul egalităţii de şanse.
- Proiect de lege privind înfiinţarea unei Agenţii Naţionale pentru Egalitate de Şanse între Femei şi Bărbaţi (pe parcursul cercetării s-a adoptat L 405/2015 pentru modificarea şi completarea Legii nr. 202/2002 privind egalitatea de şanse şi de tratament între femei şi bărbaţi în care, la Cap. 5, art. 23, prevede înfiinţarea Agenţiei Naţionale pentru Egalitate de Şanse între Femei şi Bărbaţi, lege promulgată prin Decret nr. 741/05.10.2015.
- Proiect de lege privind completarea legii nr.1 – Legea educaţiei naţionale în sensul introducerii în programa şcolară a unei discipline privind egalitatea de gen.
- Proiect de lege privind înfiinţarea ocupaţiei de consilier pentru egalitate de şanse şi înregistrarea acesteia în Codul Ocupaţiilor din România.
- Proiect de lege privind remunerarea suplimentară a femeilor care îşi reiau activitatea înainte de expirarea termenului legal al concediului pentru creşterea copilului.
- Proiect de lege privind hărţuirea morală la locul de muncă, proiect necesar încadrării fenomenului de hărţuire morală în legislaţia actuală şi de a stabili şi combate vulnerabilităţile profesionale care pot genera această formă de hărţuire.

Concluzii

În România, demersurile pentru respectarea principiilor egalităţii de gen au fost legate în general de alinierea legislaţiei şi a politicilor naţionale la cele europene, cerinţă esenţială, iniţial pentru integrarea României în spaţiul UE, şi mai puţin pe implementarea acestora prin măsuri concrete şi cuantificabile, înainte şi după aderarea României la U.E.

Cu toate acestea, conform comunicărilor Ministerului Muncii, Familiei, Protecţiei Sociale şi Persoanelor Vârstnice şi Ministerului Afacerilor Externe, Comisia Europeană nu a comunicat, până în prezent, vicii, neconcordanţe, incorectitudini de transpunere a actelor normative europene din domeniu în legislaţia naţională din România.

Trebuie remarcat faptul că există un nivel scăzut de informare în rândul cetăţenilor în ceea ce priveşte mecanismele legale ce pot fi declanşate în cazuri de discriminare, ceea ce impune necesitatea desfăşurării unor mari campanii şi programe informative, în special în rândul persoanelor cu un nivel scăzut de educaţie.

Deciziile şi acţiunile ce au în vedere creşterea egalităţii de şanse trebuie să fie luate în baza unor studii şi evaluări realizate la nivel naţional şi local care să reflecte situaţia reală a relaţiilor de gen în ţara noastră.

Pentru ca transpunerea în practică a prevederilor legislative în domeniul egalităţii de gen să fie eficientă, este nevoie de implicarea activă a Parlamentului European şi a Consiliului, dar şi a Parlamentelor naţionale ale ţărilor membre, cât

şi a instituţiilor şi a organismelor naţionale implicate în asigurarea drepturilor omului şi a respectării egalităţii de gen.

În loc de concluzie finală, prezenta cercetare relevă faptul că acţiunea comună nu trebuie să se axeze doar pe armonizare legislativă, ci mai mult pe coordonarea şi controlul aplicării legislaţiei în vigoare şi a programelor privind egalitatea de gen, pe identificarea surselor de finanţare a acestora, precum şi pe evaluarea permanentă a progreselor realizate.

BIBLIOGRAFIE

Legislaţie naţională

1. HG 10-2013 privind organizarea şi funcţionarea Ministerului Muncii, Familiei, Protecţiei Sociale şi Persoanelor Vârstnice
2. Legea 25-2012 pentru prevenirea şi combaterea violenţei în familie
3. HG 237-2010 Strategia naţională pentru egalitatea de şanse 2010-2012
4. OUG 68-2010 privind unele măsuri de reorganizare a Ministerul Muncii, Familiei şi Protecţiei Sociale
5. OUG111-2010 privind concediul şi indemnizaţia lunară pentru creşterea copiilor
6. Legea 62-2009 pentru aprobarea OUG 61 2008 bunuri şi servicii
7. OUG 61- 2008 egalitatea privind accesul la bunuri şi servicii
8. OUG 67-2007 Egalitate tratament scheme profesionale securitate socială
9. HG 319-2006 Strategia Naţională pentru egalitatea de şanse 2006 - 2009
10. Hotărârea 1.054-2005 - Regulament COJES
11. Legea 217-2003 pentru prevenirea şi combaterea violenţei în familie
12. Legea 53-2003 Codul muncii
13. Legea 202-2002 republicată privind egalitatea de şanse şi tratament între femei şi bărbaţi
14. Ordonanţa 137-2000 privind prevenirea şi sancţionarea discriminării
15. Legea 210-1999 privind concediul paternal

Legislaţia Uniunii Europene

1. Legislaţia europeană în domeniul egalităţii între femei şi bărbaţi - en
2. Strategia UE pentru egalitatea între femei şi bărbaţi 2010-2015 - RO
3. Strategia UE pentru egalitatea între femei şi bărbaţi 2010-2015 - en
4. Strategia UE pentru egalitatea între femei şi bărbaţi 2010-2015 background - en
5. Anexa 2
6. Raportul PE 2244 2011 Egalitatea dintre femei şi bărbaţi în Uniunea Europeană 2011
7. Tratatul şi Carta drepturilor fundamentale în Uniunea Europeana - ro
8. Carta femeii 2010 - declaraţia CE
9. Decizia CE 283 2010 instrument european de microfinanţare PROGRESS - ro
10. Eurobarometru special 2011 - 100 ani de lupta împotriva discriminării femeii - en

11. Eurobarometru 2011 Europenii şi ocuparea forţei de muncă - ro
12. Eurobarometru 2011 - Atitudinea fata de educatie şi formare profesionala - en
13. Eurobarometru 2010 privind violenţa domestică împotriva femeilor - en
14. Eurobarometru 2009 egalitatea între sexe în UE - en
15. Eurobarometru 2011 Femei în funcţii de decizie
16. CE PACT
17. Directiva CE 41 2010 privind egalitatea de tratament a lucrătorilor indenpendenţi - ro
18. Directiva UE 18 2010
19. Decizia CE 1672 2006
20. Directiva CE 54 2006
21. Directiva CE 113 2004 egalitate în acces şi furnizare bunuri şi servicii - ro
22. Directiva CE 85 1992 protecţia maternităţii - ro
23. Directiva CE 7 1979 egalitate în domeniul securităţii sociale - ro
24. Progrese privind egalitatea dintre femei şi bărbaţi - Raportul anual 2010
25. Raportul Comisiei către Consiliu, Parlamentul European, Comitetul Economic şi Social European şi Comitetul Regiunilor - Egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi 2009
26. Raportul Comisiei către Consiliu, Parlamentul European, Comitetul Economic şi Social European şi Comitetul Regiunilor - Egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi 2008

Documente internaţionale relevante

1. Convenţia 183/2000 privind revizuirea Convenţiei asupra protecţiei maternităţii din 1952
2. Convention 183/2000 concerning the revision of the Maternity Protection Convention (Revised)
3. Convention 156/1981 concerning Equal Opportunities and Equal Treatment for Men and Women Workers: Workers with Family Responsibilities - EN
4. Council Of Europe Committee Of Ministers Recommendation No. R (89) 1 Of The Committee Of Ministers To Member States On Contributions Following Divorce
5. Council Of Europe Committee Of Ministers Recommendation No. R (98)1 Of The Committee Of Ministers To Member States On Family Mediation
6. Council Of Europe Committee of Ministers Recommendations Recommendation No. R (90) 2 on Social Measures concerning Violence within the Family
7. Council Of Europe Recommendation No. R (90) 4 Of The Committee Of Ministers To Member States On The Elimination Of Sexism From Language
8. Council Of Europe Committee Of Ministers - Recommendation Rec(2002)5Of The Committee Of Ministers To Member States On The Protection Of Women Against Violence
9. Council of Europe Recommendation No. R (96) 5 of the Committee of Ministers to Member States on Reconciling Work and Family Life
10. Council of Europe Recommendation 1229 (1994)[1] on equality of rights between men and women
11. Council of Europe Recommendation 1261 (1995) [1] on the situation of immigrant women în Europe

12. Council of Europe Recommendation 1269 (1995) [1] on achieving real progress în women's rights as from 1995

13. Council of Europe Recommendation 1321 (1997)[1]on improving the situation of women în rural society

14. Recommendation 1450 (2000) [1] Violence against women în Europe

15. Council of Europe Recommendation Rec(2003)3 of the Committee of Ministers to member states on balanced participation of women and men în political and public decision making

16. Recommendation No. R (85) 2 on Legal Protection against Sex Discrimination

17. Resolution 1212 (2000) [1] Rape în armed conflicts

18. Parliamentary Assembly Resolution 1385 (2004) Conflict prevention and resolution: the role of women

19. The European Parliament resolution on women în international politics(2006/2057(INI)) - Women în international politics

FENOMENOLOGIA NEDISCRIMINARII

Anton PARLAGI[422]

Abstract: *According to the political phenomenology, social justice is (or it should be) a way of extrapolating justice and the imperative moral norm which states that each individual should be equally treated regardless of the perspective (anthroponomical, socionomic or politonomic one) through which his/her existence is defined. The phenomenology of social justice implies not only that the legal system is (or it should be) just/fair, but also that the fulfillment of justice is a condition of non-discrimination. The character of justice resides în the fact that the individuals' social behavior is rationally and not socially grounded; this means that the individuals' legal existence is pre-established through norms, independently of their will. As long as from an ideonomic point of view fairness will remain an ideal which justice aims to fulfill, from a politonomic point of view, fairness is a key legal principle.*

Cuvinte cheie: *Ideologie, ideonomie, ideocraţie/ sociologie, socionomie, sociocraţie/ politologie, politonomie, politocraţie.*

Prolegomene

Fenomenologia abordează nediscriminarea sub cele trei moduri în care ea se manifestă; ideonomic, socionomic şi politonomic. Din perspectivă ideonomică, adică a sistemului de norme cu caracter teoretic, nediscriminarea implică principii raţionale de tipul noncontradicţiei, non-excluziunii sau non-intervenţiei. Din perspectivă socionomică, sau al ansamblului de norme sociale, nediscriminarea prespune reguli juridice şi non-juridice de tipul echităţii, dreptăţii şi justiţiei sociale. Din perspectivă politonomică, nediscriminarea reflectă modul în care statul recunoaşte şi garantează cetăţenilor săi aceleaşi drepturi şi libertăţi.

§1. Ideonomia nediscriminării

Nediscriminarea are o dimensiune *antropologică*; limba, obiceiurile, normele şi valorile morale sunt elemente determinante pentru că fac posibilă recunoaşterea unui individ ca fiind identic cu celălalt.Aceste elemente ale ideonomiei conferă nediscriminării o funcţie antropogonică, deoarece permit construcţia "fiinţei sociale"; chiar dacă meritele deosebite fac posibilă distincţia între ei. Pe de altă parte, funcţia nediscriminării asigură identitatea (similaritatea) indivizilor; cu alte cuvinte caracterul antropogonic atribuie acelaş sens tuturor conduitelor umane. Sensul existenţei noastre rezidă în obligaţia de a crea o formă (uniformă) de umanitate, aşa după cum afirma Dostoievsky că existenţa nu înseamnă a exista, ci a găsi un sens pentru a exista. Unii autori

[422] Dr., Universitatea Creştină "Dimitrie Cantemir" - Bucureşti.

vorbesc de instituirea acestei obligaţii faţă de societate încă din momentul naşterii individului, pentru că „prin lanţul generaţiilor înţelegem că suntem tributari vieţii". ***(Malamoud Charles*****,** 1980, La Dette. EHESS; ibid.1998, La Monnaie souveraine, p.65.) În plus caracterul antropogonic al meritelor asigură conformare individului la valori morale (în sens ideonomic), responsabilizarea individului faţă de comunitate (în sens socionomic) şi participarea lui la viaţa politică (în sens politonomic). Teoriile rasiste au deplasat problema diferenţei dintre indivizi din spaţiul biologic în sfera culturală; aşa numitul *drept la diferenţă* presupune multiculturalitatea, dar susţine că fiecare popor trebuie să-şi apere identitatea şi să evite amestecul cu alte popoare pentru a evita genocidul cultural. După cum spune Taguieff, dreptul la diferenţă poate să limiteze imperialismul unei culturi, pe de o parte, dar poate la fel de bine să alimenteze tendinţele naţionaliste sau xenofobe, pe de altă parte. ***(Taguieff Pierre-Andre,*** 1990, La force du prejuge. Essai sur le racisme et ses doubles. Gallimard, Paris.)Din perspectivă socionomică putem afirma aşadar că etnia nu legitimează niciun merit prin simpla apartenenţa a unui individ la o populaţie, ci dimpotrivă etnia se legitimează prin cultura ei. Din perspectivă politonomică se poate observa de asemenea că meritele indivizilor dintr-un anumit grup religios, cultural, etnic etc., sunt legitimate de alte grupuri religioase, culturale sau entice; în acest sens s-a afirmat că apartheidul nu legitimează politic o diversitate etnică sau rasială, ci invers că apartheidul legitimează diferenţele entice.

Nediscriminarea are o determinaţie ***morală*** pentru că se fundamentează pe constituţia naturii umane, pe umanismul specific tuturor oamenilor; deoarece natura umană este identică la toţi indivizii este normal ca fiecare să-i trateze pe ceilalţi ca pe nişte fiinţe egale în mod natural cu el. Bazîndu-se pe această teorie encilopediştii au formulat *avant la lettre* principiile echităţii; oamenii care în mod firesc sunt liberi pot să se afle în situaţii de dependenţă doar în interesul propriei fericiri; în pofida inegalităţilor ce survin în societate din cauza diferenţelor de nobleţe, putere, bogăţie, cei care se află deasupra celorlalţi trebuie să-i trateze pe inferiori ca pe egali; cel care nu a obţinut un drept particular, în virtutea căruia să pretindă a fi preferat, nu trebuie să ceară nimic mai mult decît ceilalţi; orice lucru de drept comun trebuie să fie în folosinţă comună, sau posedat alternativ, sau împărţit în părţi egale între aceia care au acelaşi drept, sau atribuit prin compensare echitabilă şi reglementată. ***(Jaucourt, Louis, chevalier de***, 2009, Natural Equality. The Encyclopedia of Diderot & d'Alembert Collaborative Translation Project. Translated by Stephen J. Gendzier. Ann Arbor: Michigan Publishing, University of Michigan Library.) Să nu uităm că Aristot din Stagyr a propus un criteriu moral de justiţie distributivă definită ca formă de acces a indivizilor la bunuri şi onoruri publice, potrivit meritelor pe care le are fiecare, în progresie matematică. Această doctrină a fost (re)valorificată de autori contemporani, în sensul că criteriul ideonomic numit *distribuire după merit* a fost înlocuit cu criteriul socionomic, numit *distribuire după utilitatea socială*. Totuşi Nozick, în teoria lui cu privire la principiul dreptăţii ca îndreptăţire la proprietate, a recunoscut meritul moral ca pe un criteriu posibil al (re)distribuirii; în acest sens, el afirmă că un principiu al distribuirii „structurat" stabileşte că o distribuire urmează să varieze împreună cu o dimensiune naturală, cu o sumă

ponderată de dimensiuni naturale, sau cu o ordonare lexicografică a dimensiunilor naturale. Deşi liberal, Nozick se intersectează cu doctrina marxistă care pleacă de la principiul că muncitorii sunt îndreptăţiţi să primească rezultatele muncii lor: ca urmare, orice distribuire ar fi nedreaptă dacă nu ar da muncitorilor lucrurile la care ei sunt îndreptăţiţi. (***Nozick Roobert,*** Anarchy, State, and Utopia. Op.cit. p.200 şi urm.)

Nediscriminarea are caracter ***teleologic*** prin faptul că are ca scop realizarea binelui în sens material; să ne amintim că sensul iniţial al termenului de beneficiu era acela de „binefacere" (nu de răsplată) aşa cum rezultă din expresiile folosite de Cicero, *per beneficium* sau *beneficii causa*. Faptul că beneficiile trebuie acordate numai celor care au anumit merit rezultă şi din scrierile lui Caesar care dovedesc că beneficiarul, *beneficiarius* este persoana care datorează recuoştinţă comandantului pentru obţinerea unui grad militar. Nenumărate inscripţii latine arată că militarii erau beneficiarii unor loturi de pământ (fiind împroprietăriţi) drept recompensă pentru serviciile militare aduse Romei. Desigur că din perspectivă politică beneficiile sociale sunt necesare pentru menţinerea păcii sociale prin redistribuirea unei părţi din avuţia naţională către cei săraci; din perspectivă socionomică atribuirea beneficiilor sociale se justifică prin scopul lor de natură culturală, educaţională şi chiar demografică (de pildă alocaţiile pentru copii); din perspectivă ideonomică beneficiile sociale sunt însă o dovadă a inechităţii sistemului atîta timp cât statul le acordă şi celor care nu au niciun merit. Problema acordării *beneficiilor sociale* scoate în evidenţă discriminarea indusă de un sistem social care încearcă să soluţioneze o inechitate economică printr-o inechitate morală. Statul încearcă să creeze o anumită egalitate între săraci şi bogaţi folosind un criteriu inechitabil de apreciere pentru simplul motiv că atribuie ajutoare şi celor care merită şi celor care nu merită. Se confundă semnificaţia ideonomică a beneficiului cu scopul său socialîn aces sens R.Dworkin afirmă că *ideea de bine* nu este doar un concept de drept privat, ci şi unul de drept public şi de aceea statul trebuie să intervină pentru a asigura binele cetăţeanului: cu alte cuvinte un minim de condiţii care include respectul faţă de personalitatea fiecărui om în parte şi o redistribuire mai justă a resurselor. (***Ronald Dworkin,*** 2008, Democracy Possible Here? Principles for a New Political Debate. Princeton, USA.)Să nu uităm că francezii au încercat să instituie nediscriminarea socială plecând de la ideea de bine social: *exempli gratiae* faptul că în anul 1791 Adunarea Constituantă a interzis termenul de *impozit* şi l-a înlocuit cu acela de *contribuţie*. Dacă analizăm problema din perspectiva nediscriminării trebuie să obervăm că plata contribuţiilor către stat de către toţi cetăţenii nu este doar o formă de solidaritate, ci o recunoaştere a faptului că toţi cetăţenii trebuie să aibă parte de binele social. Ideea de bine care fundamentează ideonomic nediscriminarea se transpunea în activitatea umană sub diferite ipostaze; de pildă în sfera teologiei Eugene a remarcat că în epoca noastră de cunoaşterea ştiinţifică "orice adevăr este empiric, orice adevăr este relativ".Orice sistem de cunoaştere trebuie să aibă un prim principiu absolut, metafizic, "dar tocmai prin recunoaşterea unui asemenea principiu, teoria «relativităţii adevărului» se prăbuşeşte, dovedindu-se a fi o absolută contradicţie în sine". ***(Eugene, Seraphim Rose,*** 2001, Nihilism: The Root of the Revolution of the Modern Age. St.Herman pr.)

Nediscriminarea prespune în mod evident ***ideea de raţionalitate;*** R.Aron arată că între acţiunile logice şi ştiinţa experimentală există o corelaţie, dar nu o similitudine: conduita întreprinzătorului care vrea să obţină profit este logică, dar nu decurge neapărat din legile ştiinţei. E posibil chiar, ca în cadrul civilizaţiei actuale, să se fi lărgit sfera acţiunilor logice determinate de „raţionamente ştiinţifice", dar acest lucru nu poate fi interpretat ca o legitate. ***(Aron Raymond,*** 1976, Les étapes de la pensée sociologique. Gallimard, Paris.) Din afirmaţia "toţi oamenii sunt egali" putem deduce că acest principiu este corect (just) în sens ideonomic *dacă şi numai dacă* este raţional; din punct de vedere social nediscriminarea asigură egalitatea *dacă şi numai dacă* distribuţia resurselor este corectă ; nu trebuie să credem că o repartiţie echitabilă este automat dreaptă pentru că ea se poate face diferenţiat pentru anumite categorii aflate în nevoie. Un şomer poate primi un ajutor social mai mic pentru că are capacitate de muncă, pe cînd o persoană cu dizabilităţi poate primi un ajutor mai mare pentru că nu are capacitate. În fine, din perspectivă politică există întotdeuna o discriminare pentru că puterea este prin definiţie distribuită inechitabil între cei care guvernează şi cei guvernaţi; există doar o formă de echitate posibilă ca un tratament juridic similar (egal) pentru toţi cei guvernaţi. În sens contrar argumentele raţionale pot justifica discriminarea; de pildă prin acordarea unei *dispense***,** se permite îndeplinirea unui act (fapt) care în mod normal nu este permis de lege. (lat. *dispenso, are* = a împărţi, a hotărî) Aprobarea pe care o dă administraţia pentru încheierea unei căsătorii de către femeia care nu a împlinit vârsta cerută de lege este un act discriminatoriu din perspectivă socionomică, dar nu şi ideonomică. S-ar putea replica faptul că vîrsta, atribut biologic, nu poate fi un argument pentru acordarea dispensei; dacă analizăm însă din perspectivă ideonomică corectitudinea unui asemenea act obsrvăm că nu vârsta face obiectul dispensei, ci scopul ei, căsătoria. Cu alte cuvinte o femeie are dreptul să se căsătorească pentru că are anumite merite, de a iubi, de întemeia o familie, de a-şi asigura situaţia materială etc. S-ar putea de asemenea obiecta că dorinţa de a avea o situaţie materială nu poate fi asimilată cu un merit ceea ce este parţial adevărat; dar în cazul în care femeia este însărcinată şi nu are în vedere propriul interes, ci binele copilului?

În sens ideonomic nediscriminarea reflectă ***ideea justiţiei*** care îndeplineşte o funcţie hermeneutică, fiind un „remediu judiciar", o „licenţă excepţională", atunci când legea însăşi permite acest lucru. Pentru legişti, acest principiu moral-uman numit nediscriminare se materializează prin jurisprudenţă; judecătorul poate aplica principiul echităţii pe baza unei legitimării date de către legiuitor. Instanţa de judecată are dreptul să aplice principiul echităţii ori de câte ori consideră necesar şi oportun să adapteze, să corecteze ori să suplinească lacunele sau neclaritatea legii, pentru a asigura justeţea (corectitudinea) soluţiei. Nediscriminarea ca principiu al jurisprudenţei este specifică unei situaţii juridice concrete care reflectă adoptarea unei soluţii conforme cu echitatea: ca atare, ea nu este un principiu general-universal al echităţii. ci un criteriu aplicabil numai în cazuri concrete, circumstanţial şi a posteriori. Mai mult decît atît, însăşi jurisprudenţa era întemeiată pe ideea de paritate a judeăctorilor; în acest sens Mommsen relevă existenţa unui sistem dual de adoptare a deciziilor în magistratură; fidel

tezei că dreptul se întemeiază pe legendă autorul aduce ca argument faptul că toate funcţiile din statul roman erau concepute în aşa fel încât să aibă concomitent mai mulţi titulari. Exemplul tipic este acela al consulilor, în număr de doi, care puteau decide unilateral dacă nu intervenea opoziţia celuilalt. ***(Mommsen Theodore***, 1887-1891, Droit publique romaine. (trad. F.Girard), Thorin, vol.I, p.32.) În general sistemele juridice prevăd dreptul judecătorului de a ţinea seama de principiul nediscriminării; aplicarea lui poate fi explicită, potrivit unor prevederi exprese, sau implicită, prin libertatea de apreciere conferită judecătorului. Legea nu interzice judecătorului să recurgă la principiul nediscriminări şi, în unele cazuri, menţionează posibilitatea şi necesitatea aplicării acestuia.

În mod paradoxal nediscriminarea presupune ***ideea discriminării*** deoarece utilizează criterii de asemănare sau neasemănare, de identitate sau non-identitate, care permite un tratament similar sau dimpotrivă diferenţiat, pentru fiecare individ în parte. Dacă acceptăm ipoteza că echitatea se datorează meritelor personale, atunci trebuie să recunoaştem că anumite caracteristici specifice individului (vârsta, sexul, stare civilă, nivelul de pregătire etc.), conferă legitimitate discriminării. Analiza evoluţiei principiului egalităţii de şanse demonstrează că acesta s-a constituit, în special, ca urmare a eliminării anumitor diversităţi ca criteriu al diferenţei de tratament, dar şi prin eliminarea unor asemănări ca criteriu pentru identitatea de tratament. Conform acestor principii substanţiale, unele conduite nereglementate de legea pozitivă sau de-a dreptul ilegale, pot să ajungă a fi juste. În acelaşi fel, decizii juridice legale pot fi apreciate ca injuste, din punct de vedere moral, dar valide, din punct de vedere formal, şi pot fi criticate ca substanţial injuste. (Vezi pe larg în ***Frankena William***, 1992, Ethics. Prentice Hall, (2-nd edition).) În spiritul teoriei drepturilor *naturale,* repartiţia iniţială este o legitate potrivit căreia cei talentaţi au (ipotetic) carierele deschise. P. Huvelin vorbeşte, la rândul său, despre o lege a *compensaţiilor juridico-morale,* conform căreia într-o societate determinată există o stare de echilibru între coeziunea morală şi constrângerea juridică prin care se exprimă temperamentul social al epocii şi circumstanţele specifice ei. ***(Huvelin Paul***, La science juridique entre politique et sciences humaines. În Rev. D-Histoire des Sciences Humaines nr.4/2011.) În primul rând trebuie să analizăm caracterul socionomic al egalităţii de şanse sau, în termenii lui Nozick, egalitate formală a şanselor. Observăm însă că distribuţia meritelor în societate este rezultatul unor *înzestrări naturale* (talente, abilităţi înăscute etc) care nu sunt (şi nu pot fi) reglementate de sistemul socio-economic. În al doilea rând, din perspectivă ideonomică trebuie amintit şi Rawls care a respins doctrină a libertăţii naturale, din cauză faptului că drepturile (bunuri, avantaje etc.) distribuite nu pot fi influenţate de factori atât de arbitrari cum sunt cei morali. ***(Rawls John,*** Political Liberalism. Columbia University Press, (reed). 2005, p. 72.) În sens politonomic vorbind, meritul nu poate fi rezultatul constrîngerii din partea statului; nici statele totalitare n-au putut impune indivizilor merite deşi au încercat să distribuie "egalitar" prin lege. În pofida faptului că legitatea distribuirii meritelor nu se poate demonstra, este importantă valoarea ei ideonomică; dacă nu există merite absolute (fiecare epocă şi fiecare grup social îşi are valori morale proprii), totuşi, se poate imagina un sistem normativ care să echilibreze meritele asigurând o ordine juridică unică în societate**. *(Kelsen Hans,*** Theorie pure du droit, Dalloz, Paris, 1962, p.87.)

Nediscriminării nu poate fi disociată de ***ideea** de **dreptate*** socială, un concept mult mai cuprinzător prin faptul că defineşte echitatea în distribuirea bunăstării, echitatea în distribuirea şanselor, echitatea în distribuirea dreptuilor şi libertăţilor etc. Ca urmare, nediscriminarea este doar o ipostază a dreptăţii sociale; cu alte cuvinte, nediscriminarea socială trebuie corelată în plan teoretic cu accesul egal la drepturile şi libertăţile civile. (***Rawls John,*** 2001, Justice as Fairness: A Restatement. 2nd. Edition Belknap Press.) De regulă echitatea socială este asociată conceptului de contract social deoarece acesta repudiază dreptul natural şi recunoaşte numai drepturile pozitive: dreptul la muncă, dreptul la sănătate, dreptul la educaţie, dreptul la securitate socială, dreptul la o casă etc. Aceste drepturi asociate conceptului de "echitate" sunt ipotetice pentru că nu prevăd şi obligaţia reciprocă a statului de a le garanta (asigura). Doctrinele neo-marxiste deformează sistemul echităţii sociale pentru că substituie atributele personale cu atribute uman- universale; marea eroare a acestei concepţii derivă din faptul că atribuie tuturor indivizilor acelaşi calităţi (merite) deşi realitatea este cu totul alta. Aceste doctrine denaturază ideea de *egalitate de şanse* înlocuind-o cu aşanumita egalitate socială: în loc să lupte pentru mai puţine bariere instituţionale în calea cooperării sociale voluntare care ar permite şanse egale tuturor, neomarxismul luptă pentru redistribuierea "politică" a avuţiei către cei săraci; desigur că acest sistem este eficient pentru că săracii vor vota permanent politicile sociale care par echitabile, dar care sunt în fapt falimentare atât moral cât mai ales economic. Doctrinele neo-liberale luptă în schimb pentru promovarea echităţii sociale bazată pe libertatea contractuală şi a pieţelor care pot aduce pace socială, bogăţie, bunăstare ceea ce înseamnă de fapt mult mai puţină inegalitate între membrii societăţii.

Nediscriminarea trebuie corelată şi cu ***ideea de libertate*** în sensul propus de Rousseau: libertatea nu constă în faptul ca oamenii pot face tot ce doresc, ci în faptul că ei nu trebuie să facă ceea ce nu doresc. Libertarienii pleacă de la această premisă teoretică şi consideră că tratarea indivizilor ca fiind egali este o condiţie a libertăţii; fiecare individ este egal cu ceilalţi pentru că se bucură de aceiaş libertate ca şi ceilalţi. Principiul egalităţii în libertate este esenţial şi pentru cei mai radicali apărători ai economiei de piaţă; din păcate, după spune Rothstein, acest principiu nu presupune şi obligaţia vreunei instituţii (stat) de a redistribui veniturile sau de a asigura protecţia socială. ***(Rothstein Bo,*** 1998, Just Institutions Matter. The moral and political logic of the universal welfare state. Cambridge University Press.) Acest principiu al libertăţii poate fi utilizat de orice doctrină egalitaristă tocmai pentru că se întemeiază pe ideea kantiană a egalităţii valorice şi autonomiei morale a tuturor fiinţelor umane. Din păcate, din perspectivă politonomică, această idee nu implică şi obligaţia reciprocă a statului, nici în ceeace priveşte asigurarea libertăţii, nici în ceea ce priveşte egalitatea valorică.

§2. Socionomia nediscriminării

Nediscriminarea presupune în sens socionomic aşanumita ***dreptate socială;*** trebuie precizat că această dreptate este definită în două moduri, pe de o parte cursiv, (*justice commutative),* aşa cum se regăseşte în concepţia lui Babeuf, pe de altă parte distributiv, (*justice distributive)* care înseamnă "fiecăruia

după merit" după cum afirmă Marx. Deşi ambele semnificaţii sunt corecte în sens ideonomic ele sunt imposibil de aplicat la nivel social; a distribui fiecăruia o parte egală din avuţia naţională pentru simplul motiv că oamenii sunt egali de la natură elimină *ab initio* orice tip de merit (moral, social, politic etc.). Din perspectivă socionomică oamenii se diferenţiază însă prin efortul (munca) pe care o depun pentru a obţine beneficii mai mari decât alţii, ceea ce duce la inegalitate; în fine, din unghiul politonomiei oamenii nu poat fi egali pentru că sistemul politic recunoaşte merite diferite pentru indivizi funcţie de suportul acordat status-qoului. Dacă avem în vedere semnificaţia socionomică a dreptăţii putem observa că, în ultimă instanţă, ea nu se află doar sub controlul legii, ci şi sub controlul bugetului care este un instrument eminamente politic. Din perspectivă ideonomică rezultă faptul că democraţia este un sistem de merit bazat pe respectarea legii şi execuţia bugetului după cum crede L.von Mises.(***Ludwig von Mises*****,** 1969, Burocracy.Arlington House.) Deşi pare minimalistă, această definiţie a democraţiei ne interesează pentru faptul că defineşte dreptatea prin prisma nediscriminării politice în sensul că nici guvernanţii, nici guvernaţii nu pot să-şi aroge drepturi în afara legii. Dreptul poate fi definit ca expresie a unui minim vital, în sensul că el răspunde tuturor nevoilor materiale şi spirituale ale fiinţei umane*;* în acest sens G.Burdeau crede că această răsturnare de sens a noţiunii de drept nu poate fi explicată decât dacă sunt înlocuite peste tot „valorile" cu „trebuinţele" (*besoins*) individului. *(Burdeau Georges*, La democratie. Editions du Seuil, Paris, 1956, p.65.) Din momnetul în care John Rawls a introdus conceptul de dreptate *distributivă* pentru a justifica redistribuire a venitului naţional s-au generalizat două principii; *dreptul egal la libertate*, (adică dreptul fiecăruia de a avea o libertate tot atât de întinsă ca a celorlalţi) şi, principiul *maximului*, care presupune reglementarea inegalităţilor soaciale şi economice în aşa fel încât să asigure o speranţă rezonabilă privind accesul egal la poziţii sociale şi servicii egale. ***(Rawls John,*** 1971, A Theory of Justice. Harvard University Press.) Deşi autorul nu vorbeşte de merite trebuie să observăm faptul că termenul de dreptate distributivă este un non-sens ideonomic; el încearcă să transfere "dreptul egal la libertate" în domeniul moral ca şi cum toţi indivizii ar înţelege semnificaţia acesteia. Din păcate, din cele mai vechi timpuri, oamenii au preferat egalitatea, chiar şi în lipsa libertăţii, dar nu şi invers. În al doilea rând, reglementarea "politică" a acestui drept, n-are niciun efect asupra individului; de altfel, însuşi autorul vorbeşte despre şanse egale, nu despre merite, ceeace înseamnă că individul este liber sau nu să le folosească. Dacă am fi maliţioşi am spune că nu toţi indivizii merită să beneficieze de aceste şanse.

În scopul reducerii discriminării de tip socionomic sunt utlizate din ce în ce mai mult politicile guvernamentale de ***asistenţă socială,*** programe de sprijin sociale destinate unor categorii defavorizatre de cetăţeni**.** Din păcate aşanumita asistenţă socială reflectă un tip de guvernanţă care exclude *a priori* orice criteriu de merit în (re) distribuirea bogăţiei naţionale. În acest sens poate fi citat Esping-Andersen care a propus termenul „decomodificare" (eng. *Comodities* = marfă), pentru a defini măsura în care indivizii pot obţine un standard de viaţă acceptabil, indiferent dacă sunt, sau nu sunt, incluşi pe piaţa

muncii. Este evident că într-un asemenea caz guvernanţa se limitează la aplicarea unui principiu politic care asigură status-quoul prin acordarea de asistenţă unor cetăţeni chiar dacă aceştia nu au nici un merit social, sau independent de contribuţiile la asigurări, sau de performanţa în muncă. Prin urmare, principiul acordării de beneficii sociale fără merit are numai un caracter politonomic, nefiind argumentat nici ideonomic şi nici fundamentat socionomic. Unele merite ca moralitatea, raţionalitatea, solidaritatea şi altele, sunt transferate *tale quale* în legislaţie pentru a ilustra "nediscriminarea" socială şi pentru a justifica aşa-numitele drepturi colective, sau social-economice. Această concepţie pleacă de ipoteza falsă că exista o umanitate indiferent de meritele individului; după cum afirmă Th. van Boven, umanitatea este o societate de egali, în care exerciţiul drepturilor individuale asigură şanse egale pentru fiecare de a-şi dezvolta personalitatea. ***(Theodor van Boven,*** Political Killings by Government. Amnesty International, 1983). Această ipoteză nu este valabilă decât în ideonomie; în socionomie, instituţia drepturilor colective nu reflectă voinţa umanităţii, ci voinţa politică. Din nefericire politicile de asistenţă socială acţionează în sens invers sistemului de echitate întrucât distribuie beneficii tuturor indivizilor, indiferent de meritele lor, conform unor imperative politice; în acest sens statul *asistenţial* este un exemplu. Deşi cel mai important principiu al echităţii distributive trebuie să fie *meritul,* pentru că este cel mai corect indicator al efortului pe care individul îl face în folosul comunităţii, totuşi, statul foloseşte criterii politice de redistribuire cum ar fi repartiţia după *nevoi* (atunci când beneficiile sociale sunt repartizate în funcţie de utilitatea aşteptată), sau după *status* (atunci când beneficiile sociale sunt repartizate pe criteriul identităţii sociale). Alţi teoreticieni adugă un principiu numit *raport contractual*, spre deosebire de aceia care se limitează la cele două, nediscriminarea şi nevoia. (Vezi pe larg ***Jacques Coenen-Huther,*** 1996, Le fonctionnalisme en sociologie: et après? Universite de Bruxelles.)

Nediscriminarea presupune ***legitimitatea socială*** a programelor şi proiectelor guvernamentale privind integrarea pe piaţa muncii, combaterea sărăciei, asistenţa şi protecţia persoanelor dezavantajate etc.; cu alte cuvinte aceste programe trebuie să aibă acordul cvasiunanim al cetăţenilor. Ca urmare, un sistem de dreptate bazat pe criteriul discriminării pozitive este legitim pentru că poate să compenseze unele categorii sociale pentru dezavantajele pe care le suportă într-un anumit domeniu, fie pentru că le compensează pentru dezavantaje suferite în trecut. Ea poate duce la creşterea egalităţii rezultatelor în ansamblu, dar numai pe seama egalităţii oportunităţilor şi tratării egale, consideră (***Spicker Paul,*** 1998, Principles of Social Welfare. An Introduction to Thinking about the Welfare State. London: Routledge, pg.132.) În ceea ce priveşte aceste ultimele două forme de egalitate, ele sunt grav încălcate prin promovarea unor strategii de discriminare pozitivă. Avantajând un grup, automat dezavantajezi pe restul. Dacă de exemplu discriminarea pozitivă se aplică unei minorităţi etnice, pe baza unei corelaţii semnificative între aceasta şi nivel de sărăcie ridicat, atunci dezavantajaţi nu vor fi numai cei din afara grupului, dar şi cei din interiorul grupului, care sunt săraci, în raport cu cei care sunt înstăriţi. Nediscriminarea nu înseamnă a-i trata pe toţi indivizii ca fiind egali, ci a-i trata

în mod echitabil Pentru R. Dworkin a trata un individ ca egal cu alţi indivizi, nu înseamnă a-i trata pe toţi în mod egal, ci echitabil; acest principiu este fundamental pentru definirea liberalismului pentru că permite guvernului să aloce mai multe resurse indivizilor defavorizaţi de "loteria naturală" a talentelor, astfel încât, concomitent, distribuirea de beneficii să nu fie afectată de diferenţele ce decurg din ambiţiile şi proiectele de viaţă care diferă de la o persoană la alta. în această viziune sistemul de merit instituit de puterea politică (numit de Dworkin al preferinţelor externe) apreciază de fapt valoarea morală a comportamentului individual şi determină o distribuţie inegalitară a bunurilor şi oportunităţilor sociale pentru că defavorizează pe aceia care nu sunt pe placul majorităţii. De aceea statul trebuie să-l trateze pe fiecare individ ca şi cum ar fi egal cu toţi ceilalţi şi orice decizie politică trebuie să aibă ca fundament aprecierea fiecăruia cu privire la distribuirea optimă pentru el însuşi (preferinţele interne) şi nu aprecierile unei majorităţi. ***(Dworkin Ronald,*** 1997, Freedom's Law: The Moral Reading of the American Constitution. Harvard University Press).

Nediscriminarea nu trebuie fi confundată cu politicile sociale **de (re)distribuire** a bunăstării . Bunăstarea (lat. *bona, orum* = avere, bogăţie) este rezultatul efortului (intelectual, profesional, ştiinţific, etc) depus de un individ; în sens socionomic bunăstarea, care este "distribuită" de stat, nu relevă niciun merit. De fapt să nu uităm că acest concept al bunăstării a fost introdus prin programele de asistenţă socială lansate în SUA, *Family assistance plan* şi *Wellfare Reform,* pentru a ajuta familiile nevoiaşe (nu merituase). Din păcate, bunăstarea în concepţia liberalismului are doar o latură socionomică deoarece consideră că sărăcia (lipsa pecuniară) poate fi contracarată prin acordarea de ajutoare sociale din fonduri publice. Bunăstarea trebuie însă privită şi din perspectivă ideonomică de pildă ca satisfacţie pentru recunoaşterea meritelor morale, spirituale sau culturale, deci ca un merit datorat efortului personal. Prin procesul de (re) distribuire a bogăţiei societăţii se relizează forma socionomică de nediscriminare***;*** aceasta înseamnă în termeni kantieni că distribuţia reflectă concordanţa între *ceea ce trebuie* să se distribuie şi *ceea ce s-a* distribuit concret potrivit meritelor. Dacă această concordanţă nu se realizează atunci există discriminare socionomică; în acest sens A. Minc spune că securitatea socială este o formă de *injustiţie:* „există o maşinărie care operează o redistribuire oarbă între membrii clasei mijlocii; a unor privilegiaţi pe care logica firească a comportamentelor şi egalitarismul regulilor îi favorizează inimaginabil de mult; a unor excluşi, cărora sistemul ar trebui să li se adreseze cu prioritate, dar care rămân pe dinafară". ***(Minc Alain,*** 1987, La machine egalitaire. Grasset, Paris.**)** Politicile "echitabile" de **(**re) redistribuire a bogăţiei produc efecte negative în sfera meritocraţiei; meritul muncii nu mai este necesar, meritul iniţiativei personale nu mai contează, meritul antreprenorial nu mai este recunoscut. Din momentul în care statul asigură mijloacele de trai oricărui individ, indiferent de meritele lui, este negată şi valoarea socio-morală a individului. Orice sistem de (re)distribuire circumscrie domeniul echităţii sociale; această teză se întemeiază pe de o parte pe principiul distriburii consensuale a beneficiilor cuvenite fiecăruia şi pe de altă parte pe principiul funcţionării societăţii în beneficiul tuturor. În sens socionomic, "echitatea" distributiei derivă din corectitudinea atriburii

resurselor sociale după merit, pentru că acesta este cel mai corect indicator al efortului pe care individul îl face în folosul grupului (societăţii) şi cel mai bun citeriu după care el trebuie răsplătit. în sens antroponomic, însă, meritul este expresia unei *nevoi* a individului (atunci când beneficiile sociale sunt repartizate în funcţie de utilitatea aşteptată), iar în sens politonomic meritul este expresia unui *status* (atunci când beneficiile sociale sunt repartizate pe criteriul identităţii sociale). Unii teoreticieni adugă un principiu numit *raport contractual*, în timp ce alţii se limitează la două, nediscriminarea şi nevoia. (Vezi pe larg ***Jacques Coenen-Huther,*** 1996, Le fonctionnalisme en sociologie: et après? Universite de Bruxelles.)

Din perspectivă socionomică nedescriminarea reflectă ***puterea normativă*** a instituţiilor statului în domeniul reglementării protecţiei drepturilor omului, organizării serviciilor de asistenţă şi protecţie socială, prezervării mediului etc. Cu alte cuvinte puterea de reglementare se disipează (distribuie) între diferite instituţii ale statale care, deşi respectă aceleaşi principii de echitate, nediscriminare, justiţie socială, etc., folosesc totuşi instrumente şi mijloace diferite de implementare. Prin disiparea puterii şi crearea unor structuri de „distribuire" a echităţii paralele cu cele statale, conform unor criterii (profesionale, teritoriale, umanitare,etc.) nediscriminarea se stratifică (se împarte) între diferite paliere ale (auto) guvernării, între puterile locale şi cele centrale, precum şi în interiorul acestora. Ca urmare echitatea este "distribuită" conform unor criterii socionomice astfel încât nediscriminarea în sfera sănătăţii să fie asigurată atît prin instituţii publice, cât şi prin instituţii private sau prin instituţii public-private. În acelaşi mod poate fi distribuită echitatea în domeniul educaţiei, prin intermediul unor instituţii ale statului, ale familiei ori ale bisericii. Pentru socionomie este elocvent faptul că disiparea puterii de reglementare între instituţii statale şi nestatale, reflectă în plan ideonomic raţiunea de a fi a acestor instituţii, înre care se află şi nediscriminarea. Una dintre teoriile actuale consideră că "raţiunea" instituţiilor se bazează un sistem de simboluri recunoscute şi respectate la nivel social. (Vezi ***Friedland, R., Alford R.R,*** "Bringing society back in: symbols, practices and institutional contradiction".*The New Institutionalism în Organizational analysis*, Walter Powell & Paul J. DiMaggio, Chicago: University of Chicago Press, 1991.) Din perspectivă socionomică instituţiile au raţiuni normative bazate pe logica pieţei, pe sistemul birocratic de organizare a administraţiei, sau pe sistemul de valori ale familiei sau ale religiei. Disiparea puterii statului între instituţii de reglementare diferite reflectă un model normativ (*pattern*), care funcţionează ca sistem de reglementare pentru indivizii şi comunităţile din care ei fac parte, atâta timp cît aceştia produc şi reproduc relaţii sociale. Cu privire la faptul că teoria instituţională reduce caracterul socionomic şi eludează calitatea de *fapt social* a instituţiilor. (Vezi ***Goodrick, E., Salancik, G. R,.*** Organizational discretion în responding to institutional practices: Hospitals and cesarean births *Administrative Science Quaterly*, 41:1-28, 1996.) În fine, din punct de vedere socionomic raţiunea instituţională se poate întemeia fie pe regulile democraţiei, fie dimpotrivă, pe cele ale autocraţiei: Mai mult, această „echitate dispersată" va transfera din ce în ce mai mult puterea de reglementare de la nivel

guvernamental, spre domeniile specializate (învăţământ, sănătate, asistenţă şi protecţie socială, serviciile de interes local etc) Echitatea socială distribuită reflectă aşadar faptul că modelul de organizare sectoriala şi verticală devine din ce în ce mai mult un model de organizare teritoriala şi orizontala în care puterea normativă se exercită prin instituţiile comunitare; ea se va regăsi în programe şi planuri de activitate cu caracter public fără ca statul să-şi utilizeze puterea de constrîngere.

Nediscriminarea poate fi ***instituţionalizată*** prin sisteme normative de apreciere a meritelor, astfel încât echitatea statului să fie înţeleasă (conştientizată în sens ideonomic) să fie legitimată (în sens socionomic) şi aplicată (impusă în sens politonomic). În condiţiile în care puterea legislativă adoptă acte normative cu caracter din ce în ce mai general, puterea executivă îşi extinde aria de acţiune; acest fenomen se poate observa la nivelul instituţiilor (structurilor) sociale care dobândesc formal puterea de a stabili criterii de echitate, nediscriminare sau de justiţie socială. Fenomenologic structurile sociale se manifestă ca instituţii de reglementare cu drept de a elabora politici regionale, sectoriale, socio-culturale etc.; cu alte cuvinte ele au dreptul de a *distribui în mod echitabil* resurse şi putere. (Cu privire la corelaţia dintre *autoritate şi legalitate* în domeniul normativ se poate consulta ***Parlagi Anton*** Fenomenologia politică a dreptului. C.H.Beck, vol.III, 2013.) Implementarea principiilor de echitate se realizează "tehnic" prin *instituţiile normative,* juridice şi non-juridice, care au dreptul formal de a stabili criterii, instrumente şi resurse pentru realizarea deciziilor politice; *exempli gratiae,* o serie de instituţii statale, sunt înlocuite cu instituţii de arbitraj şi de mediere pentru soluţionarea conflictelor sociale. În plus tehnica normativă se manifestă din ce în ce mai mult prin intermediul *procedurilor instituţionalizate* la diferite nivele de decizie începând din faza de elaborare a politicilor publice, continuând cu faza de programare şi terminînd cu faza de implementare a acestora. În fine, o trăsătură definitorie a socionomiei constă în faptul că puterea instituţiilor statului este supusă din ce în ce mai mult controlului exercitat de societatea civică şi de colectivităţile locale; aşadar instituţionalizarea reflectă modificarea caracterului puterii de stat, pentru că pe de o parte se încearcă o distribuire a puterii către instituţii sociale de la nivel regional şi local (chiar dacă rămân sub control politic prin partidele reprezentate), iar pe de alta parte, prin crearea unor structuri de gestionare economico-sociale în subordinea directa a colectivităţilor locale care pot asigura nediscriminarea la nivel local. În statele democrarice instituţionalizarea nediscriminării faţă de o categorie socială sau alta asigură competiţia imparţială şi echitabilă pentru toţi cetîţenii. Evident că această egalitate a şanselor nu poate preveni inegalitatea rezultatelor. Dotarea naturală, avantaje sau dezavantaje care ţin de mediul familial sau cultural, efortul şi disciplina individuală, simţul de răspundere personal şi alţi factori determină decisiv ceea ce fiecare reuşeşte să realizeze în viaţă. De cele mai multe ori, rezultatele sînt o reflecţie a unui set de variabile care nu au nimic de a face cu discriminarea instituţională.

Din perspectivă socionomică putem să observăm că ***discriminarea pozitivă*** este legitimă dacă are ca scop redresarea dezechilibrelor, prin funcţia ei de a compensa anumite segmente sau grupuri sociale, într-o anumită zonă a

socialului şi a dezavantajelor asociate acestora în cadrul societăţii. Această strategie presupune o tratare favorizantă a grupurilor considerate a fi dezavantajate, ceea ce are ca şi consecinţă majoră, crearea unor noi forme de inegalitate, respectiv discriminare. Într-o primă fază, *discriminarea pozitivă are scopuri egalitare în sensul că fie compensează anumite grupuri într-o anumită zonă a socialului pentru dezavantajele ce le caracterizează în alte zone ale socialului, fie compensează pentru dezavantaje suferite în trecut. Ea poate duce la creşterea egalităţii rezultatelor în ansamblu, dar numai pe seama egalităţii oportunităţilor şi tratării egale. (**Spicker Paul,*** 1998, Principles of Social Welfare. An Introduction to Thinking about the Welfare State. London: Routledge, pg.132.) În ceea ce priveşte aceste ultime două forme de egalitate, ele sunt grav încălcate prin promovarea unor strategii de discriminare pozitivă. Avantajând un grup, automat dezavantajezi pe restul. Dacă de exemplu discriminarea pozitivă se aplică unei minorităţi etnice, pe baza unei corelaţii semnificative între aceasta şi nivel de sărăcie ridicat, atunci dezavantajaţi nu vor fi numai cei din afara grupului, dar şi cei din interiorul grupului, care sunt săraci, în raport cu cei care sunt înstăriţi. O practică de discriminare pozitivă este de exemplu acţiunea afirmativă întreprinsă în SUA, în vederea favorizării negrilor şi femeilor la admiterea în cadrul programelor educaţionale universitare. Să nu omitem faptul că aşanumita *excluziune socială* defineşte atât lipsa mijloacelor materiale, cât şi imposibilitatea de a fi inclus în diferite reţele sociale, economice sau politice***. (Duffy Katherine,*** 2011, Combating poverty & social exclusion în Europe. Faculty of Health & Life Sciences. De Montfort University, U.K.) Este evident că excluziunea nu este cauzată de lipsa meritelor individuale, ci de lipsa echităţii sociale; altfel spus, indiferent de merite, excluziunea exprimă imposibilitatea individului de a-şi exercita drepturile civile şi politice. Atât discriminarea *pozitivă*, cât şi cea *negativă,* exclud nediscriminarea pentru că nu ţin sema de meritele reale ale indivizilor; în primul caz se acordă unor indivizi şanse mai mari de reuşită, deşi meritele lor sunt similare cu ale celorlalţi; în cel de-al doilea caz, unor indivizi li se atribuie o poziţie socială inferioară statutului lor, deşi au aceleaşi merite ca şi ceilalţi. Datorită acestui fapt se încearcă promovarea unei *justiţii sociale* care să rezolve problemele discriminării în scopul perfecţionării democraţiei; alztfel spus justiţia socială asigură diverselor grupuri (comunităţi) oportunitati de integrare şi afirmare în socieate. Ăn concepţia lui Rawls dezvoltarea economica durabila prezinta acele oportunitati de integrare necesare fiecarui individ şi societatii în ansamblu; dezvoltarea creeaza acele conditii noi pentru asigurare a justitiei sociale în care fiecare are parte de dezvoltare şi este tratat diferenţiat pentru asigurarea egalităţii adevarate. ***(Rawls John****,* 1971, A Theory of Justice. Harvard University Press.)

§3. Politonomia nediscriminării

În sens politionomic nediscriminarea defineşte ***puterea statului*** de a diminua (elimina) discriminarea antropică, inechitatea economică şi inegalitatea politică; nu trebuie omis faptul că atât în democraţie, cît şi în atât în dictatură, puterea se exercită în mod discreţionar cu deosebirea că, în primul caz, cei care

acţionează discreţionar sunt cei aleşi. Plecând de la această premisă, ajungem la concluzia că ideologia nediscriminării constituie nucleul politicilor sociale; ideologia nediscriminării (a egalizării) determină popularitatea regimurilor totalitare, fie de stânga, fie de dreapta. O serie de filosofi ecologişti, care au venit dinspre socialism (S.Moscovici, A.Lipitz, E, Schumacher etc.) au încercat să introducă principiul *nediscriminării* în viaţa politică, deşi acaeasta este, prin definiţie, inegalitară; cu alte cuvinte, ei considerau că toţi oamenii au acelaşi merite şi de aceea trebuie trataţi egal; din păcate acest principiu nu s-a realizat practic nici în statele comuniste din acelaş motiv, respectiv imposibilitatea de materializa o utopie. Cantinele muncitoreşti din fabrici n-au fost o invenţie a comunismului, ci a teoriei egalitariste; în acest sens poate fi menţionat Bookchin care a propus bucătării colective pentru a elibera femeia de sclavia culinară şi pentru a concentra producţia alimentară în centre mai puţin poluante. ***(Bookchin Murray,*** 1975, Our Synthetic Environment. (2-nd. ed.), Joana Cotler Books.) Ca atare, democraţia socială despre care vorbea Alexis de Tocqueville este un concept politonimic, valabil numai pentru a caracteriza sistemul american de echitate în care cetăţenii sunt egali indiferent de avere, de poziţie, sau de origine socială. Acest tip egalitate în sens politonomic nu exclude deloc discriminarea din celelalte domenii ale vieţii sociale; nici măcar în sens politic nediscriminarea nu este garantată atâta timp cât autorităţile statului exercită puteri discreţionare. Faptul că autorităţile statului iau decizii discreţionare constuie dovada inegalităţii politice (a discriminării) dintre indivizi: de pildă una şi aceiaş autoritate adoptă decizii discreţionare în funcţie de poziţia docilă sau, dimpotrivă, recalcitrantă a unui individ (poliţistul faţă de un delincvent); a şcolii care ia decizii discreţionare cu privire la aprecierea elevilor în funcţie de pregătirea lor de moment, deşi în mod normal ar trebui apreciate aptitudinile (meritele); administraţia care ia decizii discreţionare potrivit condiţiilor birocratice de satisfacere a cererii, şi nu în funţcie de nevoia reală a cetăţeanului. Deciziile discreţionare nu trebuie confundate cu deciziile arbitrare deoarece ele sunt legitime, adică întemeiate pe unul dintre cele patru motive formal acceptate: respectarea regulilor legale; eficienţa socială a deciziei; caracterul tehnic (prin utilizarea sistemului expert); moralitatea. Desigur că este posibilă şi o discriminare pozitivă în sensul în care autorităţile ţin seama de alte criterii decât cele birocratice pentru recunoaşterea unui drept

Nediscriminarea poltică se realizează paradoxal prin ***discriminarea socionomică***: cea mai bună dovadă în acest sens este faptul că statul încearcă să instituie egalitatea socială prin *redistribuirea* de bunuri şi servicii în favoarea celor dezavantajaţi. Această politică este evident discriminatorie din mai mule considerente: din punct de vedere moral este umilitor să dai de pomană unui individ ca şi cum acela n-ar avea nici o calitate sau merit. În plus acest sistem greşit de distribuţie elimină posibilitatea individului de a-şi pune în valoare meritele pentru că creează dependenţă; individul va aştepta toată viaţa ajutor de la stat fără a face nici un efort de se auto-depăşi. În sens socionomic a redistribui din avuţia naţională înseamnă să furi de la cei care au meritul de a produce avuţie şi să dai celor care nu au acest merit; dincolo de faptul că acest furt are caracter

imoral, el are şi caracter anti-economic pentru că reduce posibilitatea celor asistaţi să contribuie la producerea avuţiei naţionale. În fine, din perspectivă politonomică a redistribui o parte din bogăţia naţională celor fără merit este la fel de incorect pentru că încalcă voinţa celor care au creat bogăţia; ei nu sunt întrebaţi dacă sunt, sau nu, de acord cu această politică. Pentru a justifica politica redistribuirii bogăţiei unii autori ca Esping Andersen acuză statul că este vinovat de faptul că indivizii nu-şi găsesc un loc pe piaţa muncii; în acest sens el foloseşte termenul *decomodificare (*engl. *comodities*= marfă) pentru a susţine dreptul celor care nu au acces pe piaţa muncii de a avea un standard de viaţă acceptabil. Putem trage concluzia că există un sistem nediscriminatoriu oficial (etatic) care se realizează prin atribuirea de drepturi egale prin intermediul unor instituţii de protecţie şi de asistenţă socială, prin structuri de ordine şi de securitate etc. Chiar dacă acceptăm existenţa unui asemenea sistem nediscriminatoriu, totuşi trebuie să observăm faptul că egalitatea au caracter efectiv numai dacă există o concordanţă între *ceea ce trebuia* să distribuie statul şi *ceea ce s-a* distribuit în mod concret cetîţenilor. După cum arată A. Minc aşanumita securitate socială se manifestă ca o formă de injustiţie*: există o maşinărie care operează o redistribuire oarbă între membrii clasei mijlocii; a unor privilegiaţi pe care logica firească a comportamentelor şi egalitarismul regulilor îi favorizează inimaginabil de mult; a unor excluşi, cărora sistemul ar trebui să li se adreseze cu prioritate, dar care rămân pe dinafară*. ***(Minc Alain,*** 1987, La machine egalitaire. Grasset, Paris, p.18.)

Politica de nediscriminare este subordonată ***puterii politice*** aşa cum se poate observa din faptul că statul organizează structuri (instituţii) prin care redistribuie avuţia societăţii pentru a (re) compensa anumite categorii sociale. Scopul (nedeclarat) al acestei politici este evident dorinţa puterii puterii de a a-şi conserva privilegiile prin menţinerea *status-qoului.* Atât instituţiile de redistribuire, cât şi autorităţile de reglementare, au rolul formal de a distribui bunuri, avantaje, poziţii şi servicii pentru conduite poltice numai dacă acestea sunt conforme cu interesele puterii politice. Studiile de politologie relevă existenţa unor diferenţe semnificative privind politicile de redistribuire a beneficiilor (cifra absolută a cheltuielilor publice) în funcţie de ideologia partidelor care se succed la guvernare. În acest sens R. Franseze a a dezvăluit faptul că politica de redistribuire a veniturilor şi cheltuielilor publice este elaborată sub presiunea sistemului politic (a democraţiei), sub presiunea resurselor economice (a sistemului capitalist) şi a factorilor externi (politica internaţională). ***(Franseze Robert,*** 2002, Macroeconomic Policies of Developed Democracies. Cambridge University Press, Cambridge.) Dacă acceptăm ipoteza că nediscriminarea se întemeiază pe egalitatea indivizilor, atunci puterea politică ar trebui să acţioneze la rândul ei echitabil (imparţial) în crearea premiselor culturale, economice, sociale, juridice, necesare în acest scop. Această aserţiune presupune ca scopul final al puterii politice să fie o meritocraţie globală, în care se regăsesc toate meritele individuale; din păcate aserţiunea nu este corectă din cauza faptului că sistemul politic recunoaşte meritele unui individ (grup) şi în acelaşi timp restrînge meritele altui individ (grup). Putem observa aşadar că există o contradicţie între *teleonomie* ca finalitate a sistemului de merit şi

teleologie ca finalitate a sistemului politic. Mai mult decât atât trebuie să ne punem întrebarea dacă nu cumva restrângerea meritelor unor persoane în avantajul altor persoane în scopul unui interes general, nu este cumva ilegitimă sau ilegală? În acest sens, Nozick imaginează un sistem politic aferent unei civilizaţii post-umane care justifică eliminarea tuturor fiinţelor celor care nu corespund scopului final. S-ar putea spune că este o justificare teleologică din moment ce se acordă fiinţelor umane o valoare infinită în raport cu alte fiinţe; conform cuvintelor lui Nozick *din moment ce teleologia prin care se atribuie o pondere egală vieţii fiecărei persoane exclude doar o reducere a valorii totale...teoria ar permite sacrificiul unei persoane în favoarea alteia.* ***(Nozick Robert***, 1998, Anarchy, State, Utopia. Basic books.)

Din perspectivă politonomică trebuie să facem distincţie între nediscriminrea *orizontală* şi cea *verticală*. Nediscriminarea *orizontală* are caracter socionomic pentru că se referă la aplicarea tratamentului egal pentru toţi indivizii care se află în aceiaşi situaţie economico-socială. Aplicarea acestui principiu asigură atât justiţia distributivă (privind stabilirea obligaţiilor individuale faţă de stat),cât şi justiţia procedurală (privind stabilirea obligaţiilor statului faţă de cetăţeni). Nediscriminarea *verticală* are caracter politonomic, pentru că se referă la redistribuirea de către stat a a bogăţiei către indivizii cu venituri sub medie. Din păcate nu există un tip de echitate ideonomică referitoare la distribuirea bunurilor şi serviciilor conform meritelor morale ale fiecărui individ în parte; datorită acestei carenţe poltice apar contradicţii între diferire categorii sociale care deşi au acelaşi merite nu se bucură de acelaş tratament poltic. E. Neveu, care a analizat modul în care percepţia comună, ca şi aceea a experţilor, "patologizează" conflictele sociale în special pentru că ele nu sunt fundamentate ideonomic; în general controversele sunt iraţionale şi ca atare actorii sociali nu pot fi înţeleşi de către toţi indivizii. ***(Neveu Eric,*** 2011, Sociologie des mouvements sociaux. La Decouverte, Paris). Ipoteza poate fi admisă doar în sens ideonomic pentru că, în sens politonomic de pildă, acţionează instituţiile de reglementare şi, în caz de nevoie, intervine statul cu puterea sa de constrîngere legală. Din păcate acest "tratament" politic nu este suficient pentru a elimina nedsicriminarea etică, religioasă, culturală etc., pentru că nu determină şi egalitatea rezultatelor. O egalitate a rezultatelor nu se poate obţine decît prin planificare, ceea ce presupune inginerii sociale care să niveleze egalitatea "în jos", conform unui criteriu comun numit mediocritate. Singurul mecanism de a impune egalizarea forţată este statul, prin redistribuţia de resurse, sub formă de alocare preferenţială de venituri directe sau indirecte, prin alocarea unor cote preferenţiale de locuri de muncă, prin cote preferenţiale pentru învăţământul superior etc. Toate aceste lucruri implică eliminarea competiţiei private (deci discriminare) şi stabilirea unor criterii arbitrare prin care anumite categorii să fie tratate preferenţial (deci discriminatoriu). Aşadar în sens politonomic se crează dependenţa cetăţeanului faţă de stat, se generalizaeză mentalitatea conform căruia cetăţeanul trebuie "asistat" şi se elimină criteriul competiţiei bazat pe valoare.

Puterea politică (statul) trebuie să respecte principiul echităţii şi să utilizeze instrumentele criteriul dreptăţii sociale pentru recunoaşterea meritelor

sociale ale celor guvernaţi; în acest context guvernământul are ca sarcină construcţia unor sisteme normative care să recunoască în mod echitabil meritul social al fiecărui cetăţean în diferite domenii. Insistăm asupra faptului că sistemul politic trebuie să recunoască meritele *sociale* pentru că acestea asigură coerenţa consistenţa şi permanenţa instituţiilor pe care se sprijină statul. Autorităţile statului au obligaţia de trata nediscriminatoriu toate cerinţele legitime ale individului în procesul de adoptare a deciziilor de interes general; în sfera muncii trebuie recunoscute meritele profesionale prin eliminarea discriminărilor generate de etnie, rasă, sărăcie, sex, religie etc; în sfera moralei publice trebuie recunoscute meritelor în reducerea criminalităţii, a consumului de droguri, a prostituţiei şi vagabondajului etc. După cum afirmă Leroi-Gourham *instituţiile normative* au contribuit la apărarea valorilor umane împotriva violenţei, la reunirea lor şi la evitarea posibilităţii ca ele să ducă umanitatea spre distrugere. ***(Leroi-Gourham Andre,*** Le Geste et la Parole.Tom 1. Technique et langage. Aux edition Albin Miche, dans la Collection Sciences D-Aujourdhui, Paris, 1989, p. 260). Aşadar în sens politonomic se poate afirma că politica normativă este un normativism politic necesar instaurării nediscriminării, alştfel spus, a *dreptăţii sociale***;** dacă acceptăm acest principiu atunci înseamnă că democraţia depinde de convertibilitatea majorităţii în minoritate şi invers, a minorităţii în majoritate. Această ipoteză se verifică în plan politonomic, *dacă şi numai dacă,* fiecare individ (grup) recunoaşte meritele celuilalt. Din perspectivă ideonomică, această recunoaştere reciprocă a meritelor este aproape imposibilă atâta timp cât o minoritate (politică, etnică, economică, etc) dintr-un anumit stat îşi protejează instituţional propriile merite; cel mai bun exemplu în acest sens este faptul că o minoritate politică se bucură de imunitate spre deosebire de majoritatea cetăţenilor care sunt lipsiţi de ea. în fapt minoritatea conducătoare, *politocraţia,* are merite mai „mari" decât majoritatea celor guvernaţi. Fenomenologia relevă că puterea normativă a statului nu există înafara instituţiilor statale formalizate juridic. (Vezi pe larg ***Parlagi Anton,*** 2013, Fenomenologia politică a dreptului. C.H.Beck.) Chiar şi cei mai aprigi promotori ai liberalismului au fost nevoiţi să recunoască faptul că statul nu poate funcţiona pe principiul *pieţei libere,* fără instituţii de reglementare: *exempli gratiae,* protecţia proprietăţii publice şi private este asigurată de stat; pieţele funcţionează prin intermediul contractelor garantate de stat, monedele naţionale sunt protejate de stat, standardele cantitative şi calitative sunt stabilite de stat Amintim în acest sens predicţia lui Adam Smith, care a susţinut puterea pieţei libere, dar a recunoscut ulterior că statul trebuie să intervină în cazurile de criză. (Vezi ***Adam Smith****,* "The Wealth of Nations", 2 vol. J.M.Dent and Sons, Everyman`s Library, London, 1910, 2. p.180.) În sens contrar se invocă faptul că piaţa trebuie reglementată (***Murrell Peter,*** "Can Neoclassical Economics Underpin the Reform of Centrally Planned Economies?", Journal of Economics Perspectives, 5 (1991), pp. 59-76.)

În sens politonomic nediscriminarea presupune ***egalitatea de tratament***; cu alte cuvinte toţi indivizi trebuie trataţi la fel, astfel încât să fie înlăturate dezavantajele de acces la diferitele servicii sau beneficii publice, respectiv sociale. Tratarea egală în mod uzual se referă la tratarea indivizilor de către stat, respectiv de către administraţia publică, în aşa fel încât să nu

îngrădească sau să creeze dezavantaje în ceea ce priveşte accesul indivizilor la resursele sau serviciile sociale la care potenţial sunt îndreptăţiţi. Ideea în spatele acestui concept este de a elimina favoritismul, respectiv discriminările bazate pe prejudecăţi (ceea ce se numeşte şi echitate orizontală). Tratarea egală ţine de justiţie procedurală. Tratarea tuturor indivizilor ca egali este un principiu esenţial în concepţia libertariană. Acesta stă la baza posibilităţii garantării libertăţii individuale, înţeleasă ca o libertate universală: fiecare individ este liber, în măsura în care nu încalcă libertăţile celuilalt. Principiul egalităţii – în grijă şi respect faţă de indivizi –este deci esenţial chiar şi pentru cei mai radicali apărători ai economiei de piaţă şi contestatari ai rolului statului. Principiul egalităţii « grijii şi respectului » în modul de tratare a indivizilor nu spune nimic despre nivelul implicării statului în distribuţia economică şi protecţia socială, după cum consideră B. Rothstein. (***Rothstein Bo,*** 1998, Just Institutions Matter. The moral and political logic of the universal welfare state Cambridge: Cambridge University Press); acest principiu poate fi combinat cu orice tip de politică, fie ea una minimalistă, fie una înalt comprehensivă, având la bază ideea kantiană a 'egalităţii valorice şi autonomiei morale a tuturor fiinţelor umane'. O astfel de concepţie asupra modului de tratare a individului nu presupune deci o implicare morală sau valorică a statului. Pentru a face posibil tratamentul egal J. Friedman a elaborat un *decalog al drepturilor cetăţeneşti* : o naştere asistată de specialişti; un spaţiu de viaţă sigur şi protejat; un regim alimentar adecvat; o asistenţă medicală accesibilă; educaţie; participarea la viaţa politică; viaţă economică productivă; protecţie împtriva şomajului; bătrîneţe respectată; un mormânt. ***(Friedman John,*** 1996, The Future of War: Power, Technology and American World Dominance în the Twenty-First Century. (with Meredith Friedman).Crown Publishers, 1st. edition). Dreptul la mormânt, în ciuda faptului că sună sinistru este de fapt o recunoaştere a meritelor pe care le-a avut defunctul, a valorii şi realizărilor care continuă să aibă utilitate socială şi după moartea autorului. Trebuie amintit faptul că de pe vremea lui Saint-Just şi fericirea a fost considerată un drept al individului în primul rând prin recunoaşterea meritelor sociale, economice, culturale etc. Ca atare nediscriminarea, ca egalitate de tratament, presupune un sistem de merit în care valorile morale, sociale şi politice să fie instituţionalizate juridic. Totuşi acest sistem de echitate are un inconvenient prin faptul că generează inegalitatea dintre puterea statului de a stabili instituţii normative şi lipsa dce putere a cetăţeanului în acest domeniu; dacă sistemul este încredinţat statului ajungem într-un impas deoarece ar fi încălcată libertatea de opţiune şi personalitatea fiecărui individ în parte. În fine, dacă nevoia de recunoaştere a meritului este legitimă şi trebuie protejată în orice mod, atunci finalitatea şi raţionalitatea echităţii ar fi înlocuită cu o simplă satisfacţie după cum crede Marcuse.

Reglementarea politică (statală) a nediscriminării are ca scop ***menţinerea sistemului politic*** ; acest lucru rezultă evident din modul în care sunt recunoscute şi garantate o serie de drepturi şi libertăţi individuale care sunt, în fapt, merite cu caracter social cum ar solidaritate, civitatea, responsabilitate, moralitatea etc. Instituţionaliştii consideră că cel mai elocvent exemplu este faptul că statul organizează instituţii *publice* de reglementare a meritelor

individuale din sfera raporturilor *private*; de pildă instituţii financiare independente de stat care să reglementeze stingerea obligaţiilor reciproce dintre persoanele fizice şi juridice. Reglementarea prin norme juridice a prestaţiilor egale pentru toţi crează iluzia egalităţii economice; în sens politonomic, această reglementare trebuie să compenseze inegalităţile sociale, economice sau de altă natură, pentru a menţine *status-qoul*. După cum arată A. Minc „maşinăria egalitară" funcţionează din obişnuinţă, atâta timp cât nu există voinţa politică de a schimba fundamentele economice: nimeni nu se va mai putea ascunde sub haina egalitarismului pentru a salva o societate care generează inegalităţi din ce în ce mai adânci. ***(Minc Alain,*** 1987, La Machine egalitaire. Grasset, Paris). La rândul său R.Nozick, autorul conceptului de "stat minimal", propune ca statul să exercite doar funcţia de protecţie a drepturile individuale impotriva oricarei forme posibile de violare. în sens ideonomic această concepţie este tributară dreptului privat ca urmare a evoluţiei conceptului de autoprotecţie în virtutea căruia indiviziii au dreptul de a se asocia în *agentii* care să-i protejeze pe cei care îşi cumpară aceasta protecţie. În mod paradoxal organizarea politica a statului minimal este explicată de Nozick în termeni nonpolitici ca putere a unor asociaţii civile. Conform acestui raţionament s-ar putea imagina un fel de stat corporatist formată din toate *agenţiile,* care s-ar uni printr-un contract civil într-o *supra-agenţie* care să înlocuiască statul. După cum se poate observa această teorie nu rezolvă, însă şi problema ditribuţei puterii în cadrul *statului-agenţie*. Puterea de reglementare disipată presupune garantarea juridică a structurilor alternative de administrare socială, sub forma unor întreprinderi public-private în diverse sectoare economice, în administrarea teritoriului, în sfera tehnologiilor de vârf etc. Trebuie observat că puterea disipată are două efecte normative importante: pe de o parte lasă la aprecierea autorităţilor locale politicile de nediscriminare, iar pe de altă parte reduce contribuţia statului la alocarea recurselor pentru polticile nediscriminatzorii. Din păcate distribuirea puterii produce efecte negative prin faptul că fiecare instituţie a statului va încearca sub masca politicilor de nediscriminare să-şi legitimeze activitatea pentru a beneficia de subvenţii din partea statului.

Teoria conform căreia ceea ce rezultă dintr-o situaţie dreaptă, prin reguli drepte, este la rândul său drept, nu se verifică în sens politonomic. În primul rând, pentru că ceea ce este considerat drept de un sistem juridic este rezultatul unei voinţe politice anterioare distribuirii şi protecţiei dreptăţii; în politică nu funcţionează inferenţa logică folosită de Nozick, conform căreia, din două premize adevărate rezultă o concluzie adevărată. Normele şi regulile după care se distribuie şi se protejează drepturile individuale sunt stabilite de sistemul juridic conform voinţei politice. Pentru guvernanţi, faptul că o reglementare dreaptă *ar fi putut* să creeze o situaţie dreaptă nu are nicio valoare politică, pentru că nu legitimează în niciun fel puterea politică. Pentru politocraţie, faptul că un lider politic *ar fi putut* să ofere voturile sale altui lider, nu legitimează deloc furtul de voturi din partea celui dintâi. În al treilea rând, „statul minimal" nu este altceva decât o asociaţie de protecţie de la care cetăţenii cumpără protecţia ca pe o marfă oarecare, dar care se distinge de alte asociaţii de protecţie pentru că păstrează monopolul forţei de constrângere. ***(Nozick Robert,*** 1974, Anarchy, State, and

Utopia. Basic Books.) Orice tip de putere are nevoie de instituţii sociale care să legitimeze modul în care sunt distribuite drepturile şi obligaţiile politice. ***(Miller Joel*** 2003. Police Corruption în England and Wales: An assessment of current evidence. Home Office Online Report.) Aceste instituţii sunt conduse de lideri politici interesaţi în primul rând de propriile privilegii; iluzia nediscriminării este cu atât mai mare cu cât privilegiile sunt mascate mai bine în spatele unor drepturi politice. De fapt nediscriminarea este politic *imposibl*ă pentru că resursele materiale sunt limitate; o egalitate economică de pildă s-ar putea realiza numai prin forţa de constrângere a statului, prin încălcarea dreptului de proprioetate al altora, adică prin metode antidemocratice**.** Nu se pot distribui bunuri şi servicii fără a deposeda pe alţii pentru că nimic nu este gratuit (resursele nu pot fi create din nimic) şi pentru că resursele suferă de problema raritătii. Ca atare conducătorii politici ai instituţiilor publice au ca scop ascesiunea în vârful piramidei de"drepturi" sociale pentru a avea drept de decizie asupra modului în care să redistribuie resursele. Doctrinele liberale nu consideră necesare instituţiile sociale de redistribuire a bunăstării atîta timp cît piaţa asigură acest lucru; în plus sunt eliminate costurile instituţionale inutile.

URA CA ÎNDOCTRINARE IDEOLOGICĂ

Magdalena DUMITRANA[423]

Abstract. *The modern society, global or not, appears în the advertising presentations as being a progressive one. A more appropriate term is however, development - an optimistic concept of which utilization makes the spirits to calm down and prepares it to be able of receiving the intended significance. But development, as a phenomenon is not exclusively, a positive one. If the physical, biological processes, what we call the objective world, demonstrate without opposition, the existence of the Ugly, the psychical processes are able to hide the Evil, under the most unexpected forms and behind the highest motivation. This is the vulnerable point of the human being as ideologically manipulated. Hate as a positive ideology is one of the fundamental characteristics of today epoch.*

Key-words: *aggression, ideology, justification, moral dystopia.*

Individ şi ură

Trăim într-o societate a urii. În pofida mirării duplicitare şi a falselor indignări în faţa diferitelor conduite agresive, individuale sau de grup, este clar modul în care întreaga acţiune de direcţionare psihologică la nivel global are acest scop, de a separa prin sentimente negative, ceea ce nu se poate dezvolta bine prin separare.

Este de domeniul evidenţei însă, că, manevrabil în situaţii de mulţime, individul îşi poate preserva ori recupera puterea de discriminare şi eventual de împotrivire la impunerile autoritare. Date fiind acestea, este important ca activitatea cu şi asupra individului să se exercite cât mai devreme. La început, influenţa se realiza prin intermediul familiei şi şcolii. Cu timpul, însă, această strategie a suferit modificări importante, chiar dacă aparent, cei doi factori rămân agenţi ai educaţiei. Aceasta pentru că, deşi familia şi şcoala sunt instituţii care se supun relativ uşor comandamentelor exterioare, ele rămân totuşi puncte de reper şi sprijin pentru individ. Nu neapărat în calitate de instituţii, cât mai degrabă prin intermediul persoanelor conţinute. Astfel că, în mod necesar, următorul pas în strategia îndoctrinării individuale l-a constituit devalorizarea celor doi agenţi, prin practic, dizolvarea lor. Familia tradiţională nu mai constituie zona de ocrotire pentru membrii ei. Ea este aproape forţată de noua ideologie socială şi de realităţile economice, să se dividă în familii uniparentale. În numele dreptului copilului de a avea părinţi, acesta primeşte mamă şi tată unisex. Discursul iubirii familiale înăbuşă realitatea- în toate aceste cazuri, copilului îi este indus un echilibru emoţional major, pentru care nu există decât alternativa depresie-agresivitate. Recompensa socială apare când individul alege cel de-al doilea termen al alternativei.

[423] Conf. univ. dr., ITA-Cernica, mdumitrana@gmail.com

În şcoală se observă acelaşi fenomen de dizolvare, pe de-o parte prin intermediul instrumentelor sale specifice[424], pe de altă parte prin cultivarea unei agresivităţi nemiloase a indivizilor, unul fată de celălalt, sub justificarea competiţiei, ca metodă de a obţine bune performanţe. Competiţia în şcoală nu permite premierea decât a unui singur învingător, ceilalţi constituie, mai mult sau mai puţin, "eşecuri".

Transferul agresivităţii competiţionale se face astfel în mod natural, de la şcolar la social. La fel de natural, deşi ilogic pentru o gândire discriminatorie[425], discursul toleranţei şi drepturilor egale, privilegiază în fapt, în toate sensurile, domnia lui "Unu". Criteriul unicităţii însă, este la fel de neaşteptat la o minimă analiză; el nu apare a fi cel al meritului, deşi în anumite limite şi scopuri, el este subliniat.[426] Unicitatea este intenţionat confundată cu diferitul. Cu cât individul este mai diferit de ceilalţi, cu atât şansele sale de a fi câştigător, sunt mai mari. Estetica urâtului care a început să fie promovată intensiv la un moment dat în societate, şia extins treptat influenţa de la forme inteligibile şi benigne (de tipul „nu contează

cum arăţi, ci calităţile tale") până la forme monstruoase, promovate în mare măsură de canalele media dar şi de şcoală.[427] Basmul „Frumoasa şi Bestia" îşi pierde astfel cu încetul, înţelesul spiritual metaforic, devenind simpla expresie a cuplării cu ceva diferit-un monstru non-uman, un drogat, un criminal aflat în închisoare şi aşa mai departe. Acest tip de pereche reprezintă câştigătorul. Deoarece am depăşit perioada toleranţei şi ne aflăm în epoca iubirii. Avem de-a face aici cu o subtilizare a unui concept creştin, retopit în creuzetul ideologic al timpului şi servit apoi individului ca valoare supremă.[428]

Aşadar, dacă o persoană nu „iubeşte", nu există decât o singură explicaţie a acestui aşa-zis comportament deviant-persoana respectivă „urăşte". Pentru a împiedica răspândirea acestui sentiment negativ, societatea intervine în forţă prin diferite mijloace punitive.[429]

În acelaşi timp cu semnalele venite din lumea adulţilor, copilul primeşte, în acelaşi context, semnale opuse. În înseminarea ideologică a copilului, ura este un element pozitiv – ea este promovată pe baza argumentului dezvoltării independente. Copilul, aflat încă mult sub vârsta discriminării morale, este instruit că are drepturi şi că nu şi le poate proteja decât prin acţiune fermă (în limbaj infantil, lovind). Agresivitatea, delaţiunea şi resentimentele sunt prezentate ca acte pozitive, exprimând forţa, independenţa, dezvoltarea integrală,

---

[424] ca de pildă curriculum-ul, tot mai depărtat de dezvoltarea psiho-cognitivă a copilului, ori evaluarea, tot mai mecanică, tot mai lipsită de substanţă, al cărei scop pare a fi amendarea oricărei tentative de independenţă.

[425] motiv pentru care înţelesul acestui cuvânt a fost siluit, impunându-se în uzanţă doar înţelesul său negativ.

[426] De pildă, performanţele unui sportive devin binecunoscute de marea masă, decât ale unui filosof, chiar genial. Dar şi intelectualul poate deveni "merituos" dacă prin lucrarea şi discursul său el se aliază ideologiei la putere. Un exemplu este Peter Singer, universitar, promotor al eutanasiei (inclusiv în privinţa copiilor)

[427] Ce altceva înseamnă în definitiv, cultul vrăjitoriei prin serbarea la nivel global a Halloween-ului ori excesul de valorizare a cărţii/filmelor „pentru copii" de tip Harry Potter?

[428] Tehnică prea cunoscută de altfel de diferitele regimuri politice. Apostolul Pavel a fost şi el tâlhărit de conceptul Omului Nou, care s-a transformat la un moment dat în omul nou al epocii socialiste.

[429] Ceea ce nu împiedică aceeaşi societate să acţioneze exact în direcţia opusă: iubitorii de animale batjocoriţi şi supuşi la tot felul de taxe aberante; iubitorii de oameni trataţi în acelasi fel deoarece există norme legislative care prevăd pedepse aspre pentru cei care hrănesc şi îmbracă pe oamenii fără adăpost, ori legi care impun pastorilor să oficieze căsătorii homosexuale şi medicilor să efectueze avorturi, deşi aceste acte sunt împotriva credinţei şi conştiinţei respectivilor, şi aşa mai departe, legi care evident, se declară a proteja drepturile tuturor oamenilor.

aderarea la valorile sociale din lumea „celor mari”. [430] Prin promovarea media, expresia „te urăsc” a devenit o banalitate în exprimarea copilului, ca opoziţie faţă de familie ori faţă de cei apropiaţi. O banalitate care dovedeşte, nu atât o sărăcie a vocabularului, cât un proces de asimilare organică a sentimentului corespondent.

Cu toate acestea, nici un fel de acţiune, oricât de insinuantă ar fi ea, nu ar avea un efect pe termen lung în absenţa ingredientului principal: lipsa de suprapunere între ceea ce se enunţă a fi bine şi vrednic de premiu, pe de-o parte şi sentimentul, chiar suprimat , pe care îl are copilul că ceva anume nu este totuşi, bine. Sursa reală frustrării este dificil, ori chiar imposibil de identificat. În primul rând, datorită relativizării extreme a punctelor de reper. Copilul şi tânărul - vârste vulnerabile şi uşor de manipulat, au fost învăţaţi să respingă tradiţia familială, ca fiind un obstacol în dezvoltare. La fel, tehnologizarea şcolii şi normativele ei restrictive, îl lasă şi fără eventuala consiliere a profesorului.

Conflictul între valorile prezentate ca fiind corecte şi ceea ce crede că este o gândire personală, vinovată de încercarea respingerii acestor valori, confuzia datorată absenţei discriminării raţionale şi morale, precum şi nevoia de succes şi fericire, promovate ca idealuri sociale tangibile prin aderarea la ideologia puterii, toate acestea îl pregătesc pe individ pentru pasul următor în îndoctrinare.

Ură şi societate

În frustrare, omul nu poate trăi singur, el are nevoie de confirmarea corectitudinii stării sale. Nevoia bazică de apartenenţă, îl face şi ea să caute tovărăşia nemulţumirilor altora. Un individ care urăşte pe cei care „i-au făcut rău”, este, în singurătate, lipsit de putere. Într-un grup asemănător lui însă, el se aliază forţei şi mai mult, câştigă ceea ce îi fusese negat până acum-o identitate de învingător.

Datele problemei se schimbă acum. Dacă la copilul aflat în dezvoltare ori la adultul singur găsim funcţională perechea ură-iubire, grupul funcţionează acum pe alte coordonate. Membrii lui resping de obicei iubirea. Aceasta este înlocuită cu sentimentul de apartenenţă până la o similaritate quasi-totală, similaritate care, paradoxal, le întăreşte sentimentul de valoare individuală. Regulile comune, limbajul şi simbolurile specifice, dar mai ales, un scop bine definit, ţinte precise şi strategii particulare de atingere a lor, susţin energetic fiecare membru al grupului dar şi comunicarea internă. Exemplul extrem al forţei frustrării este grupul terorist.[431] Dualitatea afectivă se schimbă şi este înlocuit în discurs, cu cel de putere-ură. În realitate, termenii corecţi sunt frică-ură, termenul determinant fiind frica. Frica este în acelaşi timp sursă dar şi suport al urii. Frica de ceea ce este diferit - acel diferit pe care ai fost până acum obligat să-l preţuieşti, sub ameninţarea pedepsei. Frica de acel diferit care a devenit mai puternic decât tine, prin chiar propria ta contribuţie şi care ameninţă acum să te elimine. Ura devine prin urmare, un sentiment pe deplin justificat. Până acum, instituţiile te-au învăţat că este interzis să urăşti, dar în acelaşi timp, ţi-au dat

[430] Ideologia perioadei socialiste primare, în care copiii erau lăudaţi şi premiaţi atunci când îşi denunţau părinţii ca fiind “chiaburi”, este reluată acum într-un discurs identic în spiritul său, doar conţinutul fiind oarecum diferit, în acord evident, cu noua ideologie.

[431] Fără îndoială, există şi grupări benigne ori chiar benefice, dar acestea sunt mult mai puţin energetice şi mai ales, nu determină caracteristica principală a Puterii în societate.

toate motivele să o faci. Pentru că ele nu respectă egalitatea, nu respectă democraţia, nu te respectă pe tine şi nici pe cei asemenea ţie.

Fără îndoială, nu toţi membrii societăţii care se simt nedreptăţiţi, ajung la asemenea păreri energice. La ei, forţa este subminată de frică iar sursa de energie, în situaţiile extreme, o va da ura. De la „nu mă amestec" la „ce vrei de la mine" până la „îţi arăt cine sunt", toate sunt doar expresii tipice ale binomului în cauză şi care reflectă puri simplu, viaţa măruntă, de zi cu zi.

Şi aici intervine ideologia ca expresie a puterii asupra societăţii în ansamblu, dar şi ca invitaţie de a participa la această putere. Dacă până în acest moment structura guvernatoare, mai mult sau mai puţin vizibilă, a acţionat în mod indirect, este timpul ca acţiunea să fie dezvoltată în plină lumină. Este ceea ce se întâmplă azi, în mare măsură prin intermediul armelor mass-media.[432]

A luat sfârşit o etapă prin care individul a fost treptat adus spre o stare de confuzie, frică şi un sentiment de vinovăţie auto-anihilat prin agresivitate. Urmează acum iluminarea. Ideologia dominantă[433] oferă indivizilor clarificarea proprie lor vieţi-confirmarea că ei au urmat permanent, calea spre împlinirea unui scop înalt - un scop definit cu ajutorul unor cuvinte importante precum adevăr, justiţie, egalitate. Le demonstrează că, tot ce au trăit până acum, cognitiv şi emoţional, modul în care au acţionat a fost corect, dar insuficient definit. Agresivitatea este re-caracterizată în termenii căutării valorilor umane supreme, libertatea şi fericirea. Orice persoană are dreptul să fie fericită, deci şi acela de a lupta pentru obţinerea şi păstrarea fericirii. Ideologia socială guvernatoare are astfel o paletă largă de oferte reconfortante, având ca efect aderarea din convingere a indivizilor şi grupărilor agresive, sub un steag unic.

Este cu adevărat paradoxal faptul că, societatea contemporană, care se autoproclamă permanent a fi o societate a cunoaşterii, a ştiinţei, a faptelor şi a raţionamentelor logice, îşi stăpâneşte de fapt membrii, nu prin filiera cognitivă, ci prin cea emoţională. Or ura este una dintre cele mai puternice forţe energetice. Ideologia presupune convingere din partea aderenţilor, dacă nu una de concepţie, dar cel puţin de obţinere a unei protecţii sigure. Factorul care transformă ideile în convingeri este afectivitatea. Spre deosebire de alte sentimente energizante, cum ar fi iubirea, ura are un potenţial de acţiune mult superior.

Aşadar, societatea oferă în mod legal indivizilor posibilitatea de a-şi exercita ura în cadrul legitimat al ideologiei câştigătoare. Deja nu mai vorbim de morală ci de legalitate, normativitate şi respectarea acestora. Omul civic a înlocuit omul moral. Aderarea la structura de idei care a câştigat competiţia în societate devine un fapt pozitiv, o acţiune care aparţine Binelui. Opozantul acestei ideologii este identificat după nume; el devine Duşmanul, care ameninţă viaţa în toate formele ei şi de aceea, nu există altă alternativă decât distrugerea lui. Este adevărat, în morala „tradiţională", religioasă sau nu, a face rău altcuiva, chiar duşman, este un act injust. Noua Morală se sprijină pe relativizarea valorilor până la individualizare, ceea ce le face foarte puţin credibile. Astfel că, dincolo de aceste valori, deasupra lor, este plasată adevărata Justiţie, pentru înfăptuirea

[432] Ceea ce nu înseamnă că ceea ce stă în umbră nu trebuie să rămână în umbră.
[433] Sau cea care are sufficient de multă forţă ca să aspire cu success, la dominaţie

căreia nici un mijloc nu poate fi respins. Această justiţie este numită, după caz, drepturi, libertate ori chiar fericire.

În forma sa de reglementare rigidă, sistematică, ideologia devine îndoctrinare, prin care se elimină complet discernământul cognitiv, se blochează intuiţia şi se filtrează emoţiile pentru a scăpa de balastul afectiv. Semnificaţia spirituală a lui „Crede şi nu cerceta" este preluată deviant şi transformată în cerinţa unei supuneri absolute.

Aşadar, dacă într-o primă fază , omul a asistat la risipirea „miturilor" familiei şi educaţiei, el rămâne acum şi fără sprijinul valorilor morale şi spirituale. Singurul adevăr şi singura raţiune a vieţii rămâne canalizarea frustrării sale spre albia ideologică principală. Aceasta este singurul punct de reper în a cărui stabilitate se poate încredere. Suntem aproape de finalizarea îndoctrinării.

Scurtă concluzie

Un termen tot mai acceptat în contemporaneitate este acela de societate distopică. Este o societate în care aşa numitele valori tradiţionale sunt considerate prejudecăţi ruşinoase.

De acum încolo, totul este permis, în numele toleranţei, înţelegerii şi iubirii, iar tot ceea ce se opune scopului eliberării şi fericirii finale, trebuie distrus. Ura capătă nume noi-sentiment de indignare, de respingere, dorinţă de reparare, acţiune hotărâtă pentru reinstaurarea ordinii. Este adevărat însă că această activitate complexă şi obositoare de valorizare şi utilizare a urii, va avea un sfârşit. Nu pentru că societatea distopică şi-ar inversa din nou convingerile, ci pentru că, ea a găsit un instrument cu mult mai performant. Este vorba de experimentele neurologice care demonstrează în mod infailibil, că valorile de orice fel, dar mai ales spiritualitatea şi religia, sunt asocieri de tip biologic, proiectate pe anumite zone ale creierului şi care prin metode specializate, deja în uz, de altfel, pot fi schimbate ori chiar anihilate total. Astfel, stimularea magnetică transcranială poate anihila sentimente precum credinţa[434] dar poate, de asemenea, coborî agresivitatea, deci şi ura, la un nivel inferior, sau chiar la zero. Cu alte cuvinte, distopia socială, fundamentată pe utilizarea „pozitivă" a urii, a tensiunilor şi conflictelor, se va transforma într-o utopie realizabilă, profetizată de mult timp de H. G. Wells şi pentru care, societatea şi-a programat cu mult timp înainte membrii viitoarei „minunatei lumi noi', după titlul lucrării lui Aldous Huxley.

Cu alte cuvinte, nici măcar ura, ce pare a caracteriza epoca noastră, nu va mai supravieţui în viitoarea Utopie distopică.

[434] A se vedea de pildă articolul "Magnetic brain stimulation 'reduces belief în God, prejudice toward immigrants' din http://www.medicalnewstoday.com/articles/301117.ph

PROTECŢIA DREPTURILOR MAMEI ŞI COPILULUI

Tamara CIOFU[435]

Problema protecţiei drepturilor mamei şi copilului a fost una dintre cele mai dezbătute, în cadrul diferitelor documente internaţionale declarative de drepturi. Pentru protejarea drepturilor copilului au fost adoptate, pe plan internaţional, numeroase documente de care vom aminti în continuare. Este semnificativ faptul că Declaraţia universală a drepturilor omului nu a consacrat dreptul mamei şi copilului la ajutor şi ocrotire speciale în cadrul articolului 16, care reglementează raporturile de familie, ci aceste drepturi au făcut obiectul unui articol separat (art.25), ceea ce subliniază preocuparea juriştilor de a accentua importanţa principiului consacrat de acest articol.

Prevederi referitoare la drepturile copilului sunt găsite în Pactul internaţional cu privire la drepturile economice, sociale şi culturale care, în art.10(3), afirmă: "Măsuri speciale de ocrotire şi asistenţă trebuie luate în favoarea tuturor copiilor şi adolescenţilor, fără nici o discriminare din motive de filiaţiune sau din alt motiv. Copiii şi adolescenţii trebuie ocrotiţi împotriva exploatării economice şi sociale(...)". Acelaşi Pact, în dispoziţiile articolului 13(2), consacră importanţa educaţiei şi necesitatea generalizării ei: "Statele Părţi la prezentul Pact recunosc că, în vederea asigurării deplinei exercitări a acestui drept: a) învăţământul primar trebuie să fie obligatoriu şi accesibil tuturor în mod gratuit; b) învăţământul secundar, sub diferitele sale forme, inclusiv învăţământul secundar, tehnic şi profesional, trebuie să fie generalizat şi să devină accesibil tuturor prin toate mijloacele potrivite şi, în special, prin instaurarea în mod progresiv a gratuităţii lui(...)".

Pe aceeaşi linie, Pactul internaţional cu privire la drepturile civile şi politice prevede, în art.24, următoarele: "Orice copil, fără nici o discriminare întemeiată pe rasă, culoare, sex, limbă, religie, origine naţională sau socială, avere sau naştere, are dreptul din partea familiei sale, a societăţii şi a statului la măsuri de ocrotire pe care le cere condiţia de minor".

În domeniul protecţiei drepturilor copilului s-a simţit, în mod continuu, nevoia unor reglementări amănunţite, care să excludă orice situaţie de încălcare a unor drepturi ale minorului. S-a ajuns, în acest mod, la adoptarea Declaraţiei drepturilor copilului de către Adunarea Generală a O.N.U.[436], în preambulul căreia se face trimitere la Declaraţia universală a drepturilor omului[437], şi care, în dispoziţiile sale, consacra dreptul copilului la ocrotire specială şi statua obligaţia statului şi a societăţii de a asigura toate mijloacele necesare unei dezvoltări armonioase a copilului, pe plan fizic, moral, spiritual şi social, în condiţii de libertate şi demnitate (conform Principiului 1 al Declaraţiei).

---

[435] Deputat, Vicepreşedinte al Comisiei pentru drepturile omului, culte şi problemele minorităţilor naţionale

[436]Declaraţia drepturilor copilului a fost proclamată de Ad. Gen. a O.N.U. la 20 nov. 1959, prin Rezoluţia 1386 (XIV).

[437]Conform alineatului 2 din Preambul: „Având în vedere că Naţiunile Unite au proclamat, în Declaraţia universală a drepturilor omului, că fiecare persoană este îndreptăţită la toate drepturile şi libertăţile enunţate în Declaraţie, fără nici un fel de deosebire(...)". Se observă, evident, procesul continuu de recunoaştere a importanţei prevederilor Declaraţiei universale, ea constituind deja un model pentru declaraţiile şi convenţiile ulterioare.

Unul dintre ultimele documente declarative de drepturi ale copilului este Convenţia cu privire la drepturile copilului[438], care, reluând o serie din dispoziţiile documentelor anterioare, dezvoltă, în acelaşi timp, altele noi. Principiul 4 al Convenţiei afirmă că "Copilul se va bucura de avantajele securităţii sociale. El va avea dreptul să crească şi să se dezvolte sănătos; în acest scop, atât lui, cât şi mamei sale, li se vor acorda o grijă şi protecţie specială, incluzând o asistenţă adecvată prenatală şi postnatală(..)". De asemenea, potrivit Principiului 8 "Copilul va fi, în toate împrejurările, printre cei dintâi care primesc protecţie şi asistenţă".

Acestea sunt numai câteva dintre principiile enunţate de Declaraţia universală a drepturilor omului. Alături de ele regăsim: interzicerea torturii, a arestării sau deţinerii arbitrare (art.5 şi art.9), accesul liber la justiţie (art.8), dreptul la liberă circulaţie (art.13), dreptul la cetăţenie (art.15), dreptul la educaţie (art.26), precum şi o serie de alte drepturi ale omului pe care le-am amintit deja în prezentul capitol. Ele au fost, ulterior, dezvoltate şi detaliate în diferite alte documente declarative de drepturi sau convenţii internaţionale, găsindu-şi o binemeritată recunoaştere pe plan mondial.

Comitetul pentru drepturile copilului a fost creat în baza articolului 43 din Convenţia cu privire la drepturile copilului, adoptată la 29 noiembrie 1989 şi este compus din 10 experţi, aleşi pentru o perioadă de patru ani, care acţionează cu titlu individual.

Principala funcţie a Comitetului este de a urmări îndeaproape modul în care statele îşi îndeplinesc obligaţiile asumate prin Convenţia cu privire la drepturile copilului. El realizează această funcţie prin intermediul rapoartelor pe care statele s-au obligat să i le trimită direct şi în care sunt menţionate măsurile pe care ele le-au luat pentru aplicarea prevederilor Convenţiei.

La fiecare doi ani, Comitetul supune Adunării Generale a ONU, prin intermediul ECOSOC, un raport asupra activităţii sale.

Potrivit dispoziţiilor Convenţiei, statele se angajează, printre altele, ca rapoartelor prezentate de ele Comitetului să li se asigure o largă difuzare pe propriul teritoriu.

Comitetul poate solicita statelor informaţii suplimentare faţă de cele cuprinse în rapoartele lor şi poate formula sugestii şi recomandări atât guvernelor, cât şi Adunării Generale a ONU. Comitetul nu are competenţa de a primii plângeri individuale sau inter-state.

Aşadar, Comitetul pentru drepturile copilului este abilitat să identifice pericolele care ameninţă copii, aşa cum se manifestă în diverse părţi ale lumii şi să caute soluţii practice la problemele specifice[439].

Convenţia Naţiunilor Unite cu privire la Drepturile Copilului a fost ratificată de Parlamentul României în septembrie 1990. Conform articolului 11 din Constituţia României, aceasta face parte din dreptul nostru intern.

Statele Părţi se angajează să adopte toate măsurile corespunzătoare legislative, administrative sau de altă natură, pentru punerea în aplicare a drepturilor recunoscute în prezenta Convenţie. În ce priveşte drepturile economice, sociale şi culturale, Statele Părţi se angajează să adopte aceste măsuri folosind la maximum resursele disponibile şi, dacă este necesar, în cadrul cooperării internaţionale.

---

[438]Convenţia cu privire la drepturile copilului a fost adoptată de Ad. Gen. a O.N.U. la 29 nov. 1989. Ea a intrat în vigoare la 2 sept. 1990.
[439]*Drepturile copilului – repere semnificative*, în Revista Română de Drept Umanitar, anul II, 1994, nr.1, p.19

Articolul 4 stabileşte obligaţiile generale ale Statelor Părţi de a implementa toate drepturile din Convenţia cu privire la Drepturile Copilului. Ele trebuie sa ia „toate măsurile corespunzătoare legislative, administrative şi de altă natură“ în acest sens.

Acest tip de măsuri trebuie adoptate numai pentru realizarea drepturilor economice, sociale şi culturale, folosind maximum de resurse disponibile şi apelând, acolo unde este cazul, la cooperarea internaţională. Nici Convenţia şi nici Comitetul, nu definesc care dintre articole cuprind drepturile civile şi politice şi care pe cele economice, sociale şi culturale.

Este clar că, aproape toate articolele includ elemente care se referă la drepturile civile sau politice.

Alte obligaţii generale ale Statelor Părţi legate de procesul de implementare sunt prevăzute în articolul 2 (să respecte şi să garanteze drepturile prevăzute în Convenţie pentru toţi copiii, fără discriminare, şi în articolul 3 (2) (se obligă „să asigure protecţia şi îngrijirea necesare pentru bunăstarea copilului...”.

Subliniind faptul că nu există un model legislativ sau administrativ recomandat pentru procesul de implementare, Comitetul pentru Drepturile Copilului a propus o gamă largă de strategii pentru a se asigura că Guvernele acordă copiilor prioritatea şi atenţia adecvate, cu scopul implementării eficiente a întregii Convenţii. Încă de la început, în *Instrucţiunile* sale pentru elaborarea *Rapoartelor Iniţiale*, Comitetul a subliniat importanţa specială acordată asigurării compatibilităţii între întreaga legislaţie naţională şi Convenţie şi coordonării adecvate a politicilor privind copiii între şi în cadrul tuturor nivelelor guvernamentale.

Din raţiuni legate de procesul de raportare conform Convenţiei, Comitetul a grupat prevederile Convenţiei în 8 grupuri. Prima grupă este intitulată „Măsuri Generale de Implementare”.

Instrucţiunile pentru elaborarea Rapoartelor Periodice solicită informaţii detaliate despre o gamă largă de măsuri, inclusiv de natură legislativă şi administrativă.

În *Instrucţiunile* sale, Comitetul a subliniat legătura dintre obligaţiile stipulate în articolul 4 şi cele din articolul 42, de a face cunoscute pe scară largă prevederile şi principiile Convenţiei în rândul adulţilor şi copiilor şi de cele din articolul 44 (6), de a face cunoscute pe scară largă rapoartele elaborate conform Convenţiei.

Cunoaşterea şi însuşirea temeinică a drepturilor omului este o obligaţie juridică, dată fiind importanţa protecţiei persoanei umane şi a bunurilor acestuia, precum şi în apărarea instituţiilor statale, atât în condiţii normale cât şi de conflicte sociale. Or, într-un stat de drept numai prin cunoaşterea aprofundată a reglementărilor în domeniu se poate realiza o aplicare corectă şi eficientă a acestora.

Educarea şi informarea intră în competenţa puterilor publice, a instituţiilor statale, organizaţiilor neguvernamentale, mass – mediei, dar depinde în mare măsură de marele public, care trebuie să înţeleagă şi să accepte conceptul de “drepturi ale omului” şi să i se conformeze. Educarea în scopul cunoaşterii şi

respectării drepturilor omului joacă un rol foarte important în instituirea unui mediu propice desfăşurării acţiunilor statului în acest domeniu, fiecare om trebuind să dobândească cunoştinţele necesare înţelegerii acestei probleme în contextul naţional şi internaţional, să aibă conştiinţa propriilor sale drepturi şi să înveţe să respecte drepturile celorlalţi.

Reperul fundamental al tuturor instrumentelor, al celorlalte documente pertinente, precum şi al oricăror reglementări interne dintr-un stat de drept îl reprezintă interesul superior al copilului.

În virtutea acestuia, toate raporturile juridice, trebuie orientate în interesul copilului; toate normele care privesc condiţia copilului (juridic vorbind) trebuie interpretate în interesul acestuia. Aceasta presupune două premise:

- prima este vulnerabilitatea copilului, generată de imaturitatea fizică şi intelectuală, ce reclamă sprijin special de care el are nevoie pentru a se bucura de drepturile acordate prin lege:
- iar cea de-a doua constă în caracterul deplin al drepturilor copiilor, orice încălcare fiind exclusă, şi în egalitatea completă a acestora, între ei sau în raporturile cu majorii.

IDENTIFICAREA ŞI IMPLEMENTAREA DE MĂSURI PENTRU ELIMINAREA VIOLENŢEI DOMESTICE ÎMPOTRIVA COPIILOR. RATIFICAREA CONVENŢIEI DE LA ISTANBUL DE CĂTRE ROMÂNIA

Tamara Dorina CIOFU[440]

Abstract. *This paper aims at making a sinthetic presentation, from a historical and legal perspective, of some juridical instruments that regulate the right of the children, generally, and the preventing and combatig domestic violence, especially. The study is based on the primary data elaborated by the international organizations, în an comparative approach.As a member of the Council of Europe, Romania has signed, on 27 of June 2014, the most recent instrument în this field: the Istanbul Convention, its goal being at preventing and combating violence against women and domestic violence.*

Key-words: human rights; domestic violence; children.

1. Consideraţii generale

În domeniul protecţiei drepturilor copilului s-a simţit, în mod continuu, nevoia unor reglementări amănunţite, care să excludă orice situaţie de încălcare a unor drepturi ale minorului. S-a ajuns, în acest mod, la adoptarea Declaraţiei drepturilor copilului de către Adunarea Generală a ONU[441], în preambulul căreia se face trimitere la Declaraţia universală a drepturilor omului[442], şi care prin prevederile sale, consacră dreptul copilului la ocrotire specială şi statuează obligaţia statului şi a societăţii de a asigura toate mijloacele necesare unei dezvoltări armonioase a copilului, pe plan fizic, moral, spiritual şi social, în condiţii de libertate şi demnitate (conform Principiului 1 al Declaraţiei).

Reperul fundamental al tuturor instrumentelor, al celorlalte documente pertinente, precum şi al oricăror reglementări interne dintr-un stat de drept îl reprezintă interesul superior al copilului.

În virtutea acestuia, toate raporturile juridice, trebuie orientate în interesul copilului şi toate normele care privesc condiţia copilului (juridic vorbind) trebuie interpretate în interesul acestuia. Aceasta presupune două premise:

- prima este vulnerabilitatea copilului, generată de imaturitatea fizică şi intelectuală, ce reclamă sprijin special de care el are nevoie pentru a se bucura de drepturile acordate prin lege:
- iar cea de-a doua constă în caracterul deplin al drepturilor copiilor, orice încălcare fiind exclusă, şi în egalitatea completă a acestora, între ei sau în raporturile cu majorii.

---

[440] Deputat, vicepreşedintă a Comisiei pentru drepturile omului, culte şi problemele minorităţilor naţionale, preşedintă a Subcomisiei pentru egalitate de tratament şi nediscriminare

[441] Declaraţia drepturilor copilului a fost proclamată de Ad. Gen. a O.N.U. la 20 nov. 1959, prin Rezoluţia 1386 (XIV).

[442] Conform alineatului 2 din Preambul: „Având în vedere că Naţiunile Unite au proclamat, în Declaraţia universală a drepturilor omului, că fiecare persoană este îndreptăţită la toate drepturile şi libertăţile enunţate în Declaraţie, fără nici un fel de deosebire(...)". Se observă, evident, procesul continuu de recunoaştere a importanţei prevederilor Declaraţiei universale, ea constituind deja un model pentru declaraţiile şi convenţiile ulterioare.

Unul dintre ultimele documente declarative de drepturi ale copilului este Convenţia cu privire la drepturile copilului[443], care, reluând o serie din dispoziţiile documentelor anterioare, dezvoltă, în acelaşi timp, altele noi. Principiul 4 al Convenţiei afirmă că "Copilul se va bucura de avantajele securităţii sociale. El va avea dreptul să crească şi să se dezvolte sănătos; în acest scop, atât lui, cât şi mamei sale, li se vor acorda o grijă şi protecţie specială, incluzând o asistenţă adecvată prenatală şi postnatală(..)". De asemenea, potrivit Principiului 8 "Copilul va fi, în toate împrejurările, printre cei dintâi care primesc protecţie şi asistenţă".

Convenţia Consiliului Europei privind prevenirea şi combaterea violenţei împotriva femeilor şi a violenţei domestice adoptată la 11 mai 2011 la Istanbul[444], România l-a semnat la 27 iunie 2014, astăzi fiind în proces de ratificare la Parlament. Consecventă cu principiile sale, România, şi-a reafirmat, astfel, angajamentul de a promova şi de a proteja drepturile şi libertăţile fundamentale ale omului şi de a armoniza legislaţia naţională cu rigorile celei internaţionale. Sub incidenţa Convenţiei intră grupul ţintă format din femei şi fete din orice mediu social, indiferent de vârstă, rasă, religie, origine socială, statut de migrant/refugiat sau orientare sexuală, precum şi alte victime ale violenţei domestice precum bărbaţi, copii şi bătrâni. Prin Convenţie se recunoaşte expres faptul că, copii sunt victime ale violenţei domestice, inclusiv ca martori ai violenţei în familie.

2.Date statistice privind violenţa împotriva copiilor

Violenţa asupra fiinţei umane este o încălcare a dreptului la demnitate, şi a dreptului la integritate fizică şi psihică. Violenţa asupra copilului reprezintă forme de rele tratamente produse de către părinţi sau orice altă persoană aflată în poziţie de răspundere, putere sau în relaţie de încredere cu copilul, care produc vătămare actuală sau potenţială asupra sănătăţii acestuia şi îi pun în pericol viaţa, dezvoltarea, demnitatea şi moralitatea.

În fiecare zi suntem informaţi că sunt copii bătuţi, abuzaţi sau chiar ucişi, dar există însă multe alte cazuri despre care nu se ştie nimic.

Violenţa asupra copiilor este mai des întâlnită decât se crede. Multe acte de violenţă au loc în spaţiul domestic şi rămân necunoscute. Unele nici nu sunt considerate acte de violenţă şi sunt tolerate.

Fenomenul violenţei, deşi foarte răspândit, este de multe ori invizibil. Toţi copiii au dreptul la o viaţă fără violenţă. Violenţa le pune în pericol dezvoltarea fizică şi mentală.

Adesea s-a vehiculat şi susţinut că relaţiile care există între membrii familiei nu îi privesc pe cei din afară. Dar relaţia părinte-copil nu este un joc cu sumă nulă. Violenţa împotriva copiilor este o reflexie a degradării mediului familial şi asta înseamnă că este necesar un sprijin acordat pentru protecţia vieţii dar şi a demnităţii lor.

Datele statistice arată că sunt înregistrate în fiecare an peste 11.000 de cazuri de abuz, neglijare şi exploatare. Cu toate acestea, numărul de cazuri înregistrate

[443] Convenţia cu privire la drepturile copilului a fost adoptată de Ad. Gen. a O.N.U. la 29 nov. 1989. Ea a intrat în vigoare la 2 sept. 1990.
[444] În această lucrare vom folosi sintagma, Convenţia de la Istanbul.

reprezintă numai o parte din actele de violenţă şi abuz care au loc în realitate. Conform estimărilor organizaţiilor care se preocupă de această problemă, cum sunt UNICEF şi Slavaţii Copiii, la fiecare caz raportat există alte 100 de violenţe asupra minorilor care nu sunt aduse la cunoştinţa autorităţilor.

Studiul naţional privind abuzul neglijarea copiilor realizat de organizaţia Salvaţi Copiii România în 2013, arată că 63% dintre copiii chestionaţi recunosc că sunt bătuţi acasă de către părinţi. De asemenea, s-a constatat că 20% dintre părinţi cred că pedeapsa fizică este un mijloc de educaţie. Majoritatea părinţilor şi o parte din copii nu percep unele corecţii fizice, cum ar fi pălmuirea, a fi o forma de abuz fizic şi astfel nu se raportează niciun act de violenţă domestică.

Studiile mai recente realizate în ţara noastră în ceea ce priveşte violeţa domestică arată că, cel mai des copiii români sunt victime ale agresiunilor şi ameninţărilor transmise prin internet, în comparaţie cu celelalte ţări ale Uniunii Europene. Aici, ne referim, mai ales, la copii care au părinţii plecaţi la muncă sau care, în general sunt lăsaţi mult timp singuri nesupravegheaţi.Astfel, un copil din şapte primeşte mesaje jignitoare sau de amenințare, iar un copil din cinci primeşte mesaje cu caracter sexual. Pentru construirea unei societăţi care respectă dreptul copiilor la protecţie şi securitate, consider că se impun stabilirea unei serii de măsuri la nivelul autorităţilor centrale şi locale.

Astfel, este nevoie de îmbunătăţirea cadrului legislativ şi a aplicării lui, prin legislaţie secundară care să prevadă proceduri şi standardele unice de identificare, înregistrare, referire şi monitorizare a cazurilor de violenţă în care victime sunt copiii şi alţi membri de familie trebuie create şi dezvoltate.

În acelaşi timp, este obligatoriu să se dezvolte un cadru instituţional de asistenţă multidisciplinară pentru cazurile de violenţă îndreptată împotriva copilului, cu implicarea societăţii civile. În acest sens, este importantă promovarea utilizării responsabile de către copii a Internetului şi a tehnologiilor moderne de informare şi comunicare la nivelul sistemului naţional de învăţământ.

În lipsă măsurilor propuse mai sus, majoritatea cazurilor de abuz şi exploatare a copiilor vor rămâne nedescoperite. Adulţii, cadrele didactice sau părinţi, nu-şi vor schimba atitudinea faţă de copil şi vor considera că este benefic în anumite situaţii să se folosească violenţa împotriva minorilor.

Concluzii

Ideea de bază este că problematica drepturilor copilului trebuie mutată de la domeniul exclusiv al caritătii şi să devină un punct strategic pe agenda politică.

Multe state europene au iniţiat strategii naţionale, au construit baze de date privind problematica violenţei asupra copiilor, altele chiar au numit un Ombudsman ca de exemplu, în Cipru sau Polonia.

Cunoaşterea şi însuşirea temeinică a drepturilor omului este o obligaţie juridică, dată fiind importanţa protecţiei persoanei umane şi a bunurilor acestuia, precum şi în apărarea instituţiilor statale, atât în condiţii normale cât şi de

conflicte sociale. Or, într-un stat de drept numai prin cunoaşterea aprofundată a reglementărilor în domeniu se poate realiza o aplicare corectă şi eficientă a acestora.

Cu atât mai mult, când vorbim despre drepturile copilului şi mai ales în perioade de criză economică, politicienii nu trebuie să folosească ca argument reducerile bugetare ignorând sărăcia unor categorii vulnerabile, abandonul şcolar, etc.

Aşa cum s-a luptat, prin acţiuni sociale şi legale împotriva violenţei, fiind o componentă fundamentală a luptei femeilor pentru un statut egal, aceeaşi luptă trebuie să se ducă şi pentru drepturile copilului.

Bibliografie

1.Declaraţia drepturilor copilului a fost proclamată de Ad. Gen. a O.N.U. la 20 nov. 1959, prin Rezoluţia 1386 (XIV).
2. Convenţia cu privire la drepturile copilului a fost adoptată de Ad. Gen. a O.N.U. la 29 nov. 1989. (în vigoare din 1990)
3.Convenţia Consiliului Europei privind prevenirea şi combaterea violenţei împotriva femeilor şi a violenţei domestice (www.coe.org)
4. www.unicef.org

PRINCIPIUL NEDESCRIMINĂRII ÎN CONTEXTUAL ACTUAL AL MIGRAȚIEI LA NIVELUL UNIUNII EUROPENE

Alexandra BUCUR [445]

Abstract: *This study provides an overview of discrimination against immigrants. Discrimination is a key obstacle to the full integration of immigrants and theiroffspring into the labour market and the society as a whole.*

Equality of opportunity, and în particular the principle of equality and non-discrimination, it is a basic principle of justice and a fundamental right that guarantees democracy, furthermore, when applied properly, also favours social cohesion.

In view of its perilous consequences, it requires from the authorities special vigilance and a vigorous reactio.The authorities must use all available means to combat it.

Keywords: *immigrant, non-discrimination, equality, human rights, justice.*

În secolul XXI, vechile conflicte armate regionale s-au agravat anual, altele noi au apărut, promovarea intereselor geopolitice facându-se în detrimentul protecţiei populaţiei, victimele fiind civilii prinşi în confruntări. Acest context a generat un exod al migranţilor,[446]statele Uniunii Europene confruntându-se cu cel mai mare aflux de imigranţi din ultimele decenii[447].

Încă de la începutul anilor 1990, fenomenul migraţiei cetăţenilor ţărilor terţe către statele Uniunii Europene a căpătat amploare, un obiectiv important al politicii comune privind imigraţia fiind acela privitor la dezvoltarea cadrului de asigurare a tratamentului, atitudinii corecte faţă de aceştia pe teritoriul statelor europene şi garantarea unor drepturi, precum şi a obligaţiilor, comparabile cu acelea ale cetăţenilor.

Conform datelor Agenţiei europene pentru frontiere externe Frontex, un număr record de imigranţi a ajuns în Europa de la începutul acestui an, 630.000 , iar numărul imigranţilor care au încercat să ajungă în Europa prin Grecia a fost cu 500% mai mare ca în 2014 , în principal din cauza unui aflux de sirieni care au traversat prin Turcia.

Pe de altă parte, primul semestru al anului 2015 a însemnat, sub aspectul migraţiei iregulare[448] la frontierele Uniunii Europene, un record absolut în ceea

[445] Doctorand, Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative (Ştiinţe Administrative), aleksandra_bucur@yahoo.com

[446] Deşi amploarea fenomenului nu este cunoscută în totalitate, totuşi Organizaţia pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică (OECD) a estimat cifra imigrantilor clandestini care ajung anual în ţările Uniunii Europene la circa 500.000. din care 90% trec fraudulos frontierele cu ajutorul organizaţiilor criminale

[447] Imigranţii provin din state precum Siria, Iran, Irak, Afganistan, Pakistan, Somalia, Sri Lanka, Kuweit, Albania, etc

[448] Termenii de migraţie ilegală, iregulară, clandestină sunt folosiţi ca sinonime pentru a exprima : alternativa folosită de către persoanele care nu folosesc calea legală pentru a ajunge în alte state decât cele de origine

ce priveşte cifrele înregistrate, în principal în zona Mării Mediterane şi pe ruta Balcanilor de Vest[449].

Egalitatea şi nediscriminarea se numără printre valorile fundamentale ale Uniunii Europene, în acest sens se acţionează pentru a preveni discriminarea imigranţilor pe motive rasă sau origine etnică, religie sau convingeri.

Legislaţia Uniunii Europene în materie de azil, frontiere şi imigraţie evoluează cu rapiditate, existând totodată reglementări în jurisprudenţa Curţii Europene a Drepturilor Omului. Pe de altă parte, Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene conţine o listă a drepturilor omului, iar Agenţia pentru Drepturi Fundamentale, consiliază instituţiile Uniunii Europene şi guvernele naţionale asupra drepturilor fundamentale, unul din domenii fiind discriminarea.

Conform datelor din 2015 , discriminarea pe motive de origine etnică continuă să fie cea mai răspândită formă de discriminare în Uniunea Europeană (64 %) , urmată de discriminarea pe bază de orientare sexuală (58 %) , identitate de gen (56 %) ,religie sau convingeri (50 %) , persoanele cu handicap (50 %).[450]

Deşi nu se poate contesta existenţa unui cadru juridic în această materie şi nu se poate nega efortul instituţiilor cu atribuţii specifice în a combate şi preveni discriminarea, datele sus prezentate indică, totuşi, existenţa discriminării, ceea ce impune continuarea promovării principiului nediscriminării printr-o conlucrare eficientă în interesul respectării drepturilor omului.

Obiectivitatea ştiinţei drepturilor omului "este garantată de independenţa drepturilor omului în raport cu orice şcoală de gândire sau cu orice interpretare a realităţii."[451]

În vederea încurajării consolidării mecanismelor regionale în domeniul drepturilor omului, pentru punerea în aplicare a principiului nediscriminării, Uniunea Europeană colaborează cu Consiliul Europei şi OSCE, acţionează în parteneriat cu organizaţii regionale şi alte organizaţii precum Uniunea Africană, ASEAN, SAARC, Organizaţia Statelor Americane, Liga Arabă, Organizaţia de Cooperare Islamică şi Forumul Insulelor din Pacific.[452] Obiectivele Uniunii Europene în lupta cu discriminarea sunt: îmbunătăţirea cunoştinţelor de discriminare prin creşterea gradului de conştientizare în rândul populaţiei, suportul ONG-urilor , partenerilor sociali şi organismelor de promovare a egalităţii în sensul de a îmbunătăţi capacitatea lor de a combate discriminarea , sprijinirea dezvoltării politicilor de egalitate la nivel naţional şi încurajarea schimbului de bune practici între ţările Uniunii Europene. [453]

Interzicerea discriminării unor categorii specifice de persoane este reglementată în instrumentele internaţionale referitoare la discriminarea rasială, discriminarea refugiaţilor, apatrizilor, lucrătorilor migranţi şi membrilor familiilor acestora etc.

Universalitatea recunoaşterii şi respectării principiului nediscriminării, impune aplicarea egală a acestuia pentru toţi indivizii, fără nicio deosebire, o

[449] Conform datelor statistice aflate la dispoziţia UNHCR www.unhcr.org
[450] Special Eurobarometer 437 , "Discrimination în the EU în 2015", European Union, 2015, pag.7
[451] Irina Moroianu Zlătescu, Drepturile omului – un sistem în evoluţie, Bucureşti, 2008, pag.24
[452] A se vedea Consiliul UE ,11855/12 Bruxelles, 25 iunie 2012 (25.06)(OR. en) 11855/12, Drepturile omului şi democraţia: cadrul strategic al UE şi planul de acţiune al UE
[453] A se vedea Discrimination în the EU în 2015, European Union, 2015, pag.5 şi urm.

prioritate pentru comunitatea internaţională este continuarea protejării drepturilor persoanelor de a nu fi discriminate sau să sufere alte tratamente legate de discriminare.

Deşi, în prezent, nu există încă în dreptul internaţional o definiţie general acceptată a discriminării,[454] principiul nediscriminării este reglementat, practic, în toate tratatele şi documentele internaţionale de protecţie a drepturilor omului, iar "obligaţia de a nu discrimina este implicită."[455]

În contextul temei abordate, într-o accepţiune personală, discriminarea este înţeleasă ca un tratament diferenţiat, inegal bazându-se pe origine, etnie , rasă sau naţionalitate, care dezavantajează imigranţii.

Tratamentul diferenţiat devine cu atât mai puţin acceptabil cu cât situaţia în materie de imigrare a unui străin se apropie de situaţia cetăţenilor unui stat.[456]

Directivele privind combaterea discriminării interzic discriminarea pe criterii de rasă sau origine etnică (Directiva 2000/43/CE) şi de religie sau convingeri (Directiva 2000/78/CE). Directiva 2000/43/CE se aplică şi în cazul resortisanţilor ţărilor terţe. totuşi, articolul 3 reglementează faptul că "nu se referă la diferenţa de tratament bazată pe cetăţenie şi nu aduce atingere ".

Cele două directive precizează clar că interzicerea discriminării li se aplică şi resortisanţilor din ţări terţe[457], dar nu vizează diferenţele de tratament bazate pe cetăţenie şi nu aduc atingere niciunui tratament care izvorăşte din statutul legal al cetăţenilor în ţări terţe şi al persoanelor apatride şi nici dispoziţiilor care reglementează condiţiile de intrare şi de şedere[458]. Acest aspect important al directivelor subliniază faptul că interzicerea discriminării este în beneficiul fiecărei persoane din Uniunea Europeană, şi nu doar al cetăţenilor Uniunii Europene.

Resortisanţii ţărilor terţe, inclusiv persoanele apatride, sunt adesea deosebit de expuşi la discriminări din cauza situaţiei în care se află.[459]

Atunci când sunt în joc anumite drepturi fundamentale, jurisprudenţa a extins domeniul de aplicare pentru a acoperi toate persoanele din teritoriu, inclusiv migranţii aflaţi în situaţie de şedere iregulară.[460]

Scopul normelor ce reglementează nediscriminarea este "de a asigura tuturor persoanelor perspective egale şi echitabile de acces la oportunităţile disponibile în societate."[461] Aceste norme sunt etalonul administrării echitabile şi imparţiale a

---

[454] A se vedea I.M. Zlătescu, Fighting Multiple Discrimination, în The Exercise of the Right to Non-Discrimination and Equality of Opportunities în the Contemporary Society, Editura Pro Universitaria,Bucureşti, 2014, pag. 3 şi urm

[455] I.M. ZLĂTESCU, Discriminarea multiplă şi lupta împotriva ei, DREPTURILE OMULUI,ANUL XXIV,NR. 3/2014, pag.7

[456] CEDO, Gaysuz/Austria, nr.17371/90, 16 septembrie 1996

[457] Un „resortisant al unei ţări terţe" este definit de exemplu de Directiva 2011/98/UE ca fiind o persoană care nu este cetăţean al Uniunii în sensul articolului 20 alineatul (1) din TFUE.

[458] A se vedea articolul 3 alineatul (2) din cele două directive, considerentul 13 din Directiva 2000/43/CE şi considerentul 12 din Directiva 2000/78/CE

[459] Exemple de directive care stabilesc, în mod expres, drepturile resortisanţilor ţărilor terţe de a fi trataţi la fel ca şi cetăţenii Uniunii: Directiva 2003/109/CE a Consiliului din 25 noiembrie 2003 privind statutul resortisanţilor ţărilor terţe care sunt rezidenţi pe termen lung (JO L 16, 23.1.2004, p. 44), astfel cum a fost modificată prin Directiva 2011/51/UE (JO L 132, 19.5.2011, p. 1) în vederea extinderii domeniului său de aplicare la beneficiarii de protecţie internaţională şi Directiva 2011/98/UE a Parlamentului European şi a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind o procedură unică de solicitare a unui permis unic pentru resortisanţii ţărilor terţe în vederea şederii şi ocupării unui loc de muncă pe teritoriul statelor membre şi un set comun de drepturi pentru lucrătorii din ţările terţe cu şedere legală pe teritoriul unui stat membru (JO L 343, 23.12.2011, p. 1). Acesta din urmă face, în mod explicit, trimitere, în considerentul 29, la Directiva 2000/43/CE şi la Directiva 2000/78/CE.

[460]CEDS, International Federation of Human Rights Leagues/Franţa/Plângerea 14/2003, fond, 8 septembrie 2004

[461]Manual de drept european privind nediscriminarea, Agenţia pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene,Consiliul Europei,Luxemburg: Oficiul pentru Publicaţii al Uniunii Europene, 2011, pag.23

justiţiei, esenţială pentru garantarea drepturilor omului. ”Oricum, realitatea este că aceste drepturi sunt iluzorii dacă nu există o cerere pentru punerea lor în aplicare”.[462]

Discriminarea este un obstacol cheie pentru integrarea completă a imigranţilor pe piaţa forţei de muncă şi a societăţii în ansamblul său.[463]

Principiul nediscriminării imigranţilor presupune o dublă obligaţie din partea autorităţilor: pe aceea de a nu discrimina, dar şi pe aceea de a nu rămâne pasive şi a lua măsuri în cazul existenţei unor cazuri de discriminare a imigranţilor în propria jurisdicţie.

Foarte multe state, inclusiv România, au luat măsuri de combatere a discriminării , deşi domeniul de aplicare a măsurilor variază foarte mult. O mare parte din efectele acestor măsuri de politică împotriva discriminării par să rezulte mai degrabă din creşterea gradului de conştientizare cu privire la fenomen decât orice influenţă directă cu privire la prevenirea discriminării.

Se face distincţie între discriminarea directă şi indirectă împotriva imigranţilor. Discriminarea directă apare atunci când o persoană sau un grup este tratat nefavorabil din cauza statutului de imigranţ. Cea de a doua se referă la situaţia în care o dispoziţie, un criteriu sau o practică aparent neutră ar pune persoane cu anumite caracteristici într-o poziţie dezavantajoasă faţă de alte persoane, cu excepţia cazului în care dispoziţia, criteriul sau practica respectivă este obiectiv justificată de un scop legitim, iar mijloacele de realizare a acestui scop sunt corespunzătoare şi necesare.[464] Un exemplu în acest sens este cauza adusă în faţa avocatului general sloven pentru aplicarea principiului egalităţii, vizând un angajator care oferea mese pentru angajaţi, ce cuprindeau de cele mai multe ori produse din carne sau grăsime de porc. Un salariat de origine musulmană a solicitat să i se acorde o indemnizaţie lunară alternativă pentru masă, cu scopul de a-şi cumpăra singur produse alimentare, similară compensaţiilor pe care angajatorul le acorda personalului care putea dovedi că urmează regimuri alimentare deosebite din motive medicale.[465]

De cele mai multe ori, imigranţii înfruntă atitudini negative în ţările de destinaţie. Cota reală a discriminării imigranţilor este dificil de evaluat, deoarece dezavantajul imigranţilor poate fi atribuit şi altor factori decât originea etnică în sine.

Prejudecăţile îndreptate împotriva imigranţilor, descendenţilor acestora sau membrilor unor minorităţi sunt reflectate frecvent prin intermediul discriminării, prin care persoanelor respective li se refuză servicii sau avantaje la care ele au dreptul.[466]Un asemenea tratament contribuie la înstrăinarea imigranţilor şi duce la izolarea lor de restul societăţii.

---

[462]Adrian Bulgaru, Standarde şi măsuri la nivel naţionalşi european privind protecţia internaţională în materia azilului, Editura Pro Universitaria, 2013, pag.1

[463]Discrimination against immigrants - Measurements, incidence and policy instruments, International Migration Outlook 2013, pag.191

[464] Bruxelles, 17.1.2014 COM(2014) 2 final, Raport comun privind aplicarea Directivei 2000/43/CE a Consiliului din 29 iunie 2000 de punere în aplicare a principiului egalităţii de tratament între persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică , pag. 9.

[465] Avocatul pe probleme privind principiul egalităţii (Slovenia), decizia nr. UEM-0921-1/ 2008- 3, 28 august 2008. Rezumat în limba engleză disponibil pe InfoPortal-ul FRA, cauza 364-1; Reţeaua europeană a experţilor juridici în domeniul nediscriminării, European Anti-Discrimination Law Review, nr. 8 (iulie 2009), pag. 64.

[466] Diversitate şi libertate în Europa secolului XXI,Raport al Grupului Persoanelor Eminente al Consiliului Europei 2011, Strasbourg, France, pag. 11.

Toti minorii din Uniunea Europeană, resortisanţi ai unor ţări terţe, cu excepţia celor aflaţi doar pentru o perioadă scurtă de timp pe teritoriul unui stat, au drept de acces la educaţie primară. Această dispoziţie se referă şi la copiii migranţi aflaţi în situaţie de şedere iregulară, a căror îndepărtare a fost amânată.[467]

Totuşi, copiii imigranţilor se confruntă în Uniunea Europeană cu discriminarea şi cu o rată a şomajului mai ridicată cu 50% decât ceilalţi tineri, relevă un studiu al Organizaţiei pentru Cooperare şi Securitate Economică. Unul din cinci copii de imigranţi se simte discriminat, reiese din studiul Organizaţiei, iar "locul unde s-au născut părinţii are încă un impact major asupra şanselor în viaţă"[468].

Într-o opinie personală, prin tratamentul inegal al imigranţilor, discriminarea este, de asemenea, o periclitare a unităţii sociale şi poate genera îndepărtarea acestora de societatea ţărilor-gazdă, având consecinţe negative în ceea ce priveşte integrarea lor socială şi civică. Pe de altă parte, apartenenţa la un grup discriminat, intoleranţa şi excluziunea pot fi asociate cu neîncrederea imigranţilor în instituţiile ţăriilor gazdă, cum ar fi cele ale administraţiei publice şi cele de ordine şi siguranţă publică.

Un factor care favorizează inegalitatea şi discriminarea imigranţilor este pasivitatea cetăţenilor, astfel că, pentru a avea inegalitate este necesar doar să nu reacţionăm, să fim lipsiţi de iniţiativă.

Este nevoie de îmbunătăţirea perceptiei populaţiei, depăşirea unei mentalităţi limitate în ceea ce priveşte influenţa culturală a imigraţiei, iar instituţiile cu atribuţii în domeniu, statul trebuie să aibă capacitatea de a răspunde adecvat acestei provocări, astfel încât situaţia să aibă conotaţii pozitive atât pentru aceştia cât şi pentru statele gazdă.

Interdicţia discriminării este garantată prin articolul 14 din Convenţia Europeană a Drepturilor Omului, astfel că exercitarea drepturilor recunoscute de Convenţie trebuie să fie asigurată fără nicio deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine naţională sau socială, apartenenţă la o minoritate naţională, avere, naştere sau orice altă situaţie.

Articolul 1 din Convenţia Europeană a Drepturilor Omului obligă statele să „garanteze" drepturile prevăzute de aceasta „oricărei persoane aflate sub jurisdicţia lor".Aceste persoane includ şi străinii. Un stat semnatar al Convenţiei este responsabil, în temeiul articolului 1, pentru toate acţiunile şi omisiunile organelor sale, indiferent dacă acţiunea sau omisiunea respectivă a fost consecinţa unei legi naţionale sau a necesităţii de a respecta obligaţiile juridice internaţionale.[469]

CEDO a fost extrem de strictă în legătură cu discriminarea bazată pe rasă sau origine etnică, afirmând că:„nicio diferenţiere de tratament bazată exclusiv sau într-o măsură hotărâtoare pe originea etnică a unei persoane nu poate fi justificată în mod obiectiv într-o societate democratică contemporană construită

[467] Directiva 2008/115/CE, JO L 348, articolul 14, alineatul 1
[468] Secretarul general al OCDE, Angel Gurria
[469] CEDO, Matthews / Regatul Unit [GC], nr. 24833/94, Convenţia europeană a drepturilor omului 1999-I, punctul 32;

pe principiile pluralismului şi respectului faţă de diferite culturi”[470]

Dar, chiar dacă egalitatea de şanse constituie unul dintre principiile fundamentale ale unei societăţi evoluate, aceasta nu înseamnă totuşi egalitatea absolută. Aplicarea unui tratament diferenţiat este permis doar atunci când poate fi justificat obiectiv şi urmăreşte un scop legitim.[471] Astfel, statelor li se recunoaşte dreptul de a limita exerciţiul unor drepturi (dreptul la libertatea de gândire, de conştiinţă şi religie-art.9, dreptul la libertatea de exprimare-art.10, dreptul la libertatea de întrunire şi asociere - art.10) dacă acest lucru este prevăzut de lege şi este necesar, fiind în interesul ordinii şi siguranţei publice, a protecţiei drepturilor şi libertăţilor altor oameni, cum ar fi prohibiţia demonstraţiilor publice de către lucrătorii imigranţi în statul gazdă împotriva guvernelor este justificată de necesitatea statului de a întreţine relaţii pasnice cu alte state. [472]

Pe de altă parte, Curtea Constituţională a subliniat că „un tratament diferit nu poate fi expresia aprecierii exclusive a legiuitorului, ci trebuie să se justifice raţional, în respectul principiului egalităţi”,[473] deci Curtea Constituţională recunoaşte limitele diferenţei.

Principiul egalităţii nu înseamnă uniformitate, aşa încât, dacă la situaţii egale trebuie să corespundă un tratament egal, la situaţii diferite tratamentul nu poate fi decât diferit.[474]

Simpla discriminare nu poate conduce la persecuţie prin ea însăşi, dar o cumulare a motivelor discriminării , pot conduce la persecuţie. Un exemplu în acest sens este situaţia în care există restricţii serioase ale dreptului de a îşi câştiga existenţa,dreptului de a îşi practica religia ori de a avea acces la educaţie. toate acestea vor prejudicia considerabil persoana respectivă, conducând la persecuţie.[475]

În explicarea conceptelor de rasă şi origine etnică, CEDO a susţinut că limba, religia,cetăţenia şi cultura pot fi indisociabile de rasă. În cauza Timishev, unui reclamant de origine cecenă nu i s-a permis să treacă printr-un punct de control, deoarece se primiseră instrucţiuni să se refuze intrarea persoanelor de origine cecenă. CEDO a dat următoarea explicaţie:„Originea etnică şi rasa sunt concepte care se înrudesc şi se suprapun. Dacă noţiunea de rasă îşi are originea în ideea de clasificare biologică a fiinţelor umane în subspecii în funcţie de caracteristici morfologice precum culoarea pielii sau trăsăturile feţei, originea etnică rezultă din ideea grupurilor societale marcate de aceeaşi cetăţenie, afiliere tribală, religie, limbă comună sau aceleaşi origini şi contexte culturale şi tradiţionale.[476]

De asemenea, într-o serie de cauze referitoare la libertatea de religie şi credinţă, CEDO a precizat că statul nu poate încerca să prescrie ceea ce constituie o religie sau o convingere şi că aceste noţiuni îi protejează pe „atei, agnostici, sceptici şi neutri”, protejându-i astfel pe cei care aleg „să aibă sau nu credinţe religioase şi să

[470] CEDO, Sejdić şi Finci/Bosnia şi Herţegovina [GC] (27996/06 şi 34836/06), 22 decembrie 2009, punctul 44.
Similar, CEDO, Timishev/Rusia (55762/00 şi 55974/00), 13 decembrie 2005, punctul 58
[471] Asztalos Csaba Ferenc, Dreptul la egalitate şi nediscriminare în administrarea justiţiei, pag.6 şi urm.
[472] A se vedea Virginie Guiraudon, European Courts and Foreigners rights- acomparative study of norms diffusion, sursa International Migration Reviews, vol.34, nr.4, 2000, pag. 1096 şi urm.
[473] Decizia nr. 1 din 8 februarie 1994, M. Of. 69/1004
[474] Decizia nr. 116/2002, M. Of. Nr. 317/2002, Decizia nr. 92/2002, M.Of. nr. 338/2002.
[475] A se vedea UNHCR, Principii directoare privind protectia internaţională a refugiaţilor, Ed. SITECH, Craiova, 2011, pag. 9
[476] Factsheet - Racial discrimination, pag.3, CEDO, Timishev/Rusia (55762/00 şi 55974/00), 13 decembrie 2005, punctul 55, disponibil la http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Racial_discrimination_ENG.pdf

practice sau să nu practice o religie". De asemenea, aceste cazuri indică faptul că religia sau convingerea este, în esenţă, personală şi subiectivă şi că nu trebuie să se refere neapărat la o credinţă construită în jurul unei instituţii.[477]

Ca exemplu în acest sens, cauza Köse şi alţii/Turcia se referea la un cod vestimentar care le interzicea fetelor portul vălului la şcoală, iar reclamanţii au susţinut că acest lucru constituie o discriminare pe criterii religioase, deoarece portul vălului reprezintă o practică religioasă musulmană. CEDO a admis că normele referitoare la codul vestimentar nu sunt asociate cu afilierea la o anumită religie, ci au fost create, mai degrabă, pentru a menţine neutralitatea în şcoli, fapt care, în schimb, va preveni dezordinea şi, de asemenea, va proteja drepturile altora de neamestec în propriile convingeri religioase. Prin urmare, plângerea a fost considerată în mod vădit nefondată şi inadmisibilă. O abordare similară a fost adoptată într-un caz referitor la codul vestimentar pentru profesori.

Pe de altă parte, s-a stabilit că obligaţia ca femeile de religie musulmană să îşi scoată vălul pentru verificarea identităţii sau ca bărbaţii Sikh să îşi scoată turbanul la controlul efectuat la frontieră nu încalcă dreptul acestora la libertatea de religie, în conformitate cu articolul 9 din Convenţia europeană a drepturilor omului.[478]

Astfel, libertatea de a-şi manifesta religia sau convingerile nu poate face obiectul altor restrângeri decât cele prevăzute de lege care constituie măsuri necesare pentru securitatea naţională, siguranţa publică, protecţia ordinii,a drepturilor şi a libertăţilor altora.

În ciuda diferenţelor din punct de vedere economic, dar şi ideologic dintre state, în cadrul politicilor sociale care abordează integrarea imigranţilor, se urmăreşte, după acordarea dreptului de rezidenţă pe teritoriu, facilitarea accesului, în condiţii egale, pe piaţa forţei de muncă, învăţarea limbii ţării gazdă, acces neîngrădit la asistenţă socială,la servicii de îngrijire a sănătăţii, înţelegerea normelor societăţii, diferenţele culturale.

În cauza Abdulaziz, Cabales şi Balkandali /Regatul Unit[479] CEDO a hotărât că regulile de imigrare sunt discriminatorii pe criterii de sex, deoarece refuză soţilor solicitantelor permisiunea ca să rămână cu ele, sau se alăture lor în Marea Britanie, dar acordă permisiune soţiilor soţilor aflaţi într-o situaţie similară. CEDO a fost de acord că regulile de imigrare au avut scopul legitim de a proteja piaţa internă a muncii, asupra căreia imigranţii de sex masculin au avut un impact mai mare. Cu toate acestea, a considerat că Statele au o "marjă de apreciere" mai mică pentru un tratament diferenţiat pe motive de sex, astfel "au fost necesare motive serioase înainte ca o astfel de diferenţă de tratament să poată fi justificată. Diferenţele de impact pe piaţa muncii cauzate de imigranţii bărbaţi şi femei nu au fost suficient de "importante" în acest caz.[480]

Egalitatea formală se bazează pe un tratament egal şi implică recunoaşterea diferenţelor legitime. Rezultatele eficiente implică soluţii creative care să evite

---

[477] CEDO, Armata Salvării filiala Moscova/Rusia (72881/01), 5 octombrie 2006, punctele 57 şi 58; CEDO, Mitropolia Basarabiei şi alţii/Moldova (45701/99), 13 decembrie 2001, punctul 114; CEDO, Hasan şi Chaush/Bulgaria [GC] (30985/96), 26 octombrie 2000, punctele 60 şi 62

[478] CEDO, Phull/Franţa (dec.), nr. 35753/03, 11 ianuarie 2005; CEDO, El Morsli/Franţa (dec.), nr. 15585/06, 4 martie 2008

[479] Factsheet - Racial discrimination, pag.2, CEDO, nr. 9214/80, 9473/81 şi 9474/81, 28 mai 1985, http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Racial_discrimination_ENG.pdf

[480] A se vedea Nediscriminarea în dreptul internaţional, Manual pentru practicieni. Ediţia 2011

câştigătorii şi perdanţii ; promovarea egalităţii precum şi implicarea, participarea părţilor interesate în găsirea unor soluţii.

Creşterea numărului imigranţilor la nivelul Uniunii Europene "necesită a se merge dincolo de egalitate formală la egalitate de fond."[481]

Comisia Europeană ia măsuri pentru: o mai bună informare privind discriminarea, prin conştientizarea populaţiei în ceea ce priveşte drepturile şi obligaţiile, precum şi beneficiile diversităţii; sprijinirea actorilor intermediari cum sunt ONG-urile, partenerii sociali şi organismele de asigurare a egalităţii, pentru a spori capacitatea acestora de a combate discriminarea;sprijinirea dezvoltării de politici privind egalitatea la nivel naţional şi încurajarea schimbului de bune practici dintre ţările UE;realizarea unor schimbări reale în domeniul anti-discriminării, prin activităţi de formare în materie de anti-discriminare;promovarea unui management al diversităţii orientat spre afaceri, ca parte a unei reacţii strategice faţă de diversificarea societăţii, a bazei de clienţi, a structurii pieţei şi a forţei de muncă.[482]

Egalitatea de şanse, şi, în special principiul egalităţii şi nediscriminării , este unul dintre principiile de bază care garantează democraţia şi statul de drept.

Este un principiu de bază al justiţiei şi un drept fundamental care atunci când este aplicat în mod corespunzător favorizează coeziunea socială şi creşte legitimitatea acţiunii publice.

Complexitatea societăţii actuale impune politici publice care integrează principiul egalităţii şi nediscriminării şi perpetuează eficienţa, transparenţa , echitatea şi responsabilitatea acţiunilor publice şi a deciziilor , precum şi a tuturor membrilor săi.

Mai mult decât atât, acest principiu se concentrează pe cerinţele societăţii actuale, care a devenit mai diversă, ca urmare a exodului imigranţilor.

Discriminarea afectează drepturile omului, demnitatea umană ,având în vedere consecinţele sale periculoase, este nevoie de o vigilenţă şi o intervenţie hotărâtă din partea autorităţilor, astfel consolidându-se democraţia şi statul de drept.

Bibliografie

1. Adrian Bulgaru, „Standarde şi măsuri la nivel naţional şi european privind protecţia internaţională în materia azilului", Editura Pro Universitaria, 2013;
2. Asztalos Csaba Ferenc, „Dreptul la egalitate şi nediscriminare în administrarea justiţiei", Copyright 2012, CNCD;
3. Crowley Niall, Thematic Expert, „Good Practice Exchange seminar on public policies combating discrimination on the ground of religion or belief, Brussels", 18 October 2012;
4. Irina Moroianu Zlătescu, Drepturile Omului – un sistem în evoluţie", Bucureşti, 2008;
5. Irina Moroianu Zlătescu, „Fighting Multiple Discrimination, în The Exercise of the Right to Non-Discrimination and Equality of Opportunities în the Contemporary Society", Editura Pro Universitaria, Bucureşti, 2014
6. Irina Moroianu Zlătescu, „Discriminarea multiplă şi lupta împotriva ei", Drepturile Omului, anul XXIV, nr. 3,2014;

[481]Niall Crowley, Thematic Expert, Good Practice Exchange seminar on public policies combating discrimination on the ground of religion or belief, Brussels, 18 October 2012 , pag. 5 şi urm.
[482] http://ec.europa.eu/justice/discrimination/index_ro.htm

7. Avocatul pe probleme privind principiul egalităţii (Slovenia), decizia nr.UEM-0921-1/2008-3, 28 august 2008.Rezumat în limba engleză disponibil pe InfoPortal-ul FRA, cauza 364-1; Reţeaua europeană a experţilor juridici în domeniul nediscriminării, European Anti-Discrimination Law Review, nr. 8 (iulie 2009) ;
8. CEDO, Matthews / Regatul Unit [GC], nr. 24833/94, Convenţia europeană a drepturilor omului 1999-I, punctul 32;
9. CEDO, Sejdić şi Finci/Bosnia şi Herţegovina [GC] (27996/06 şi 34836/06), 22 decembrie 2009, punctul 44;
10. CEDO, Timishev/Rusia (55762/00 şi 55974/00), 13 decembrie 2005, punctul 58;
11. CEDO, Timishev/Rusia (55762/00 şi 55974/00), 13 decembrie 2005, punctul 55;
12. CEDO, Armata Salvării filiala Moscova/Rusia (72881/01), 5 octombrie 2006, punctele 57 şi 58; CEDO;
13. CEDO, Phull/Franţa (dec.), nr. 35753/03, 11 ianuarie 2005; CEDO, El Morsli/Franţa (dec.), nr. 15585/06, 4 martie 2008.;
14. Mitropolia Basarabiei şi alţii/Moldova (45701/99), 13 decembrie 2001, punctul 114; CEDO, Hasan şi Chaush/Bulgaria [GC] (30985/96), 26 octombrie 2000, punctele 60 şi 62;
15. Consiliul UE, 11855/12 Bruxelles, 25 iunie 2012 (25.06)(OR. en) 11855/12, „Drepturile omului şi democraţia: cadrul strategic al UE şi planul de acţiune al UE";
16. Discrimination în the EU în 2015, SPECIAL EUROBAROMETER 437, European Union, 2015
17 .Discrimination against immigrants - Measurements, incidence and policy instruments, International Migration Outlook 2013
18. Diversitate şi libertate în Europa secolului XXI,Raport al Grupului Persoanelor Eminente al Consiliului Europei 2011, Strasbourg, France
19. Manual de drept european privind nediscriminarea, Agenţia pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene,Consiliul Europei,Luxemburg: Oficiul pentru Publicaţii al Uniunii Europene, 2011
20. Nediscriminarea în dreptul internaţional, Manual pentru practicieni. Ediţia 2011
21. Raport comun privind aplicarea Directivei 2000/43/CE a Consiliului din 29 iunie 2000 de punere în aplicare a principiului egalităţii de tratament între persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică, Bruxelles, 17.1.2014 COM(2014) 2 final;
22. Rezoluţia Parlamentului European din 29 aprilie 2015 referitoare la cele mai recente tragedii din Mediterana şi politicile UE în materie de migraţie şi azil (2015/2660(RSP));
23. UNHCR, Principii directoare privind protectia internaţională a refugiaţilor, Ed. SITECH, Craiova, 2011, pag. 9;
24. Virginie Guiraudon, European Courts and Foreigners rights- acomparative study of norms diffusion, sursa International Migration Reviews, vol.34, nr.4.
25. Convenţia Europeană a Drepturilor Omului, http://www.echr.coe.int/ Documents/ Convention_RON.pdf

PROTECȚIA DREPTULUI LA VIAȚĂ PRIVATĂ PRIN NORMELE DE DREPT PENAL

Victoria CRISTIEAN[483]

Abstract: *Given to modern technical methods of investigation în the criminal process, respect for privacy life has gained increasing importance.*

In support of the global concerns regarding protection of the right to privacy life, the New Criminal Code has introduced an offense most recently unknown to our criminal law - invasion of privacy - regulation that was necessary to complete the criminal protection of values guaranteed by article 8 of the European Convention on Human Rights.

Keywords: *New Criminal Code, invasion of privacy, criminal law, rihgt to privacy life.*

În Declaraţia Universală a Drepturilor Omului se afirma, în 1948, că nimeni nu va fi obiectul imixtiunilor arbitrare în viaţa sa privată şi că oricine are dreptul la protecţie legală împotriva unor astfel de imixtiuni. Prin urmare, Declaraţia a proclamat, pentru prima dată, dreptul la viaţă privată ca drept al omului. În 1950, în Convenţia Europeană a Drepturilor Omului se consacra, de manieră directă, dreptul persoanei la respectarea vieţii sale private, a domiciliului şi a corespondenţei. Potrivit art. 8 din Convenţia Europeană a Drepturilor Omului, orice persoană are dreptul la respectarea vieţii sale private şi de familie, a domiciliului său şi a corespondenţei sale şi nu este admis amestecul unei autorităţi publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege şi dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea naţională, siguranţa publică, bunăstarea economică a ţării, apărarea ordinii şi prevenirea faptelor penale, protejarea sănătăţii sau a moralei, ori protejarea drepturilor şi libertăţilor altora. Pactul internaţional relativ la drepturile civile şi politice nu face decât să reitereze ideea ocrotirii dreptului la viaţă privată, ca unul dintre drepturile fundamentale ale omului.

Modelul european plasează respectul vieţii private în contextul drepturilor şi libertăţilor individuale care suportă limitele impuse de exercitarea drepturilor şi libertăţilor celorlalţi. Dreptul la viaţă privată se fundamentează, din acest punct de vedere, pe echilibrul ponderat între interesele indivizilor şi interesul general. Aceasta este, de altfel, ideea-laitmotiv a hotărârilor Curţii de la Strasbourg pronunţate pe marginea art. 8 din Convenţie[484].

Nivelul de protecţie a drepturilor omului - în cadrul căruia dreptul la respectarea vieţii private şi a demnităţii persoanei ca unul din drepturile ce au o

[483] Lector univ. dr., Facultatea de Ştiinţe Juridice şi Administrative, Universitatea Creştină Dimitrie Cantemir, victoria_cristiean@yahoo.com

[484] M.-T Meulders-Klein, Vie privée-Droits de l' homme, „Revue International de Droit Comparé", nr. 4/1992, p. 794.

poziţie fundamentală - reprezintă o componentă majoră a condiţiei umane, un imperativ dictat de necesitatea de progres a societăţii contemporane, adevărata libertate fiind posibilă numai într-o orânduire în care sunt create condiţiile de exercitare optimă a drepturilor intim legate de fiinţa umană şi de protecţie a acesteia faţă de arbitrariul autorităţilor şi a pericolelor care o ameninţă.

Viaţa privată este un termen general, nesusceptibil de o definiţie exhaustivă.

În sens larg, viaţa privată desemnează o sferă secretă a vieţii individului, în care nu este permis accesul terţilor[485].

Conceptul de viaţă privată presupune un domeniu propriu al gândurilor şi manifestărilor intime, al comunicărilor şi convorbirilor nesupuse niciunei cenzuri, un spaţiu propriu inviolabil în care individul să-şi manifeste personalitatea intimă dar şi relaţiile cu ceilalţi, fie de natură intimă, fie de natură profesională[486].

Respectarea vieţii private implică garantarea integrităţii fizice şi morale a persoanei, protecţia identităţii sale personale sau sociale, a sexualităţii, a spaţiilor private[487], precum şi protecţia reputaţiei şi împiedicarea divulgării informaţiilor confidenţiale[488].

Este incontestabil că esenţa vieţii private se identifică cu un sector personal, în care nimeni nu poate pătrunde fără acordul celui în cauză[489].

Fără intenţia unei definiţii exhaustive a vieţii private şi fără a pierde din vedere frontierele sale mobile, considerăm că suntem în prezenţa unei sfere de autodeterminare, pe de o parte şi de excludere, pe de altă parte. Viaţa privată se naşte din conjuncţia a trei componente: un anumit comportament al persoanei (controlul deplin asupra propriilor decizii şi acţiuni, dar şi asupra informaţiilor care o privesc), păstrarea anonimatului şi relaţiile cu semenii (raporturi de familie, relaţii afective[490], relaţii profesionale, de afaceri).

Deşi consfinţită în textul legii noastre fundamentale, noţiunea de „viaţă privată" nu şi-a găsit, deocamdată, definiţia legală. Situaţia este similară şi în alte sisteme de drept, iar textele convenţiilor internaţionale nu aduc completări în acest sens.

Lipsa reglementărilor privind protecţia vieţii private se răsfrânge negativ atât asupra mijloacelor de protecţie a dreptului la viaţă privată, cât şi asupra garanţiilor exercitării dreptului la libera exprimare[491].

În cuprinsul mai multor articole, legea fundamentală a României conturează un nivel ridicat de protecţie a dreptului a viaţă privată, impunând obligaţia respectării acestuia în sarcina altor subiecte de drept. Astfel, potrivit art. 26, „autorităţile publice respectă şi ocrotesc viaţa intimă, familială şi privată", iar în

---

485 J. Carbonnier, Droit civil, tome I, Les personnes. Personnalité, incapacités, personnes morales, Presses Univeersitaires de France, Paris, 2000, p. 156.

486 R. Slăvoiu, Infracţiunea de violarea vieţii private – o noutate în legislaţia penală din ţara noastră, în Dreptul nr. 10/2013, p. 83.

487 R. Clayton, H. Tomlinson, The Law of Human Rights, Oxford University Press, 2001, parag. 12.85-12.95

488 A se vedea P. Van Dijk, F. Van Hoof, A. Van Rijn, L. Zwack, Theory and practice of the European Convention on Human Rights, 4th edition, Intersentia, Antwerpen-Oxford, 2006, p. 665.

489 J. Rivero, Les libertés publiques. Le régime des principales libertés, 4e édition, Paris, Presses Universitaires de France, 1989, p. 76.

490 Pentru includerea acestui tip de relaţii în domeniul vieţii private, a se vedea E. Tanislav, Ocrotirea penală a dreptului la intimitate..., p. 48.

491 V. Dobrinoiu, I. Pascu şi colab., Noul Cod Penal comentat. Partea specială, Ed. Universul Juridic, 2012, p. 209.

conformitate cu dispoziţiile art. 30 alin. (6) „libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viaţa particulară a persoanei şi nici dreptul la propria imagine".

Cele trei noţiuni (viaţa intimă, familială şi privată), deşi indisolubil legate, nu se confundă, motiv pentru care legiuitorul le-a menţionat separat. Aşa cum pe bună dreptate s-a spus, s-ar părea că viaţa privată este un concept mai larg, care include atât viaţa familială, cât şi pe cea intimă, aceasta din urmă fiind cea mai restrânsă formă a vieţii personale. Relaţiile care configurează viaţa familială, rolul şi funcţiile familiei[492] nu se pot desfăşura decât într-un cadru privat, la adăpost de intruziuni. Este dificil de departajat noţiunea „viaţă intimă" de noţiunea „viaţă privată". Enumerarea din art. 26 al legii fundamentale lasă loc ideii că între viaţa intimă, familială şi privată există unele deosebiri, iar ordinea în care sunt enunţate sugerează sfere cu grade diferite de amplitudine[493]. S-ar părea că viaţa privată are sfera cea mai largă de cuprindere şi este fără dubiu că nu există suprapunere între viaţa intimă şi viaţa familială. Viaţa intimă este „acel segment care este «mai personal» decât viaţa privată şi de familie"[494]. Tot ceea ce înseamnă intimitatea este de domeniul privat, dar viaţa privată nu este în mod necesar numai intimă.

Dreptul la respectarea vieţii private, trebuie să fie nu numai reglementat prin dispoziţii legale naţionale şi internaţionale, ci şi protejat prin normele dreptului civil, urmărindu-se repararea prejudiciului şi prin normele de drept penal, viaţa privată fiind ocrotită prin incriminarea faptelor care aduc atingere secretului şi liniştii personale[495]. Noul Cod civil cuprinde reglementări specifice referitoare la ocrotirea drepturilor la viaţă, sănătate şi integritate, a dreptului la viaţă privată şi la demnitatea persoanei, precum şi la respectul memoriei persoanei decedate, prin reglementarea expresă a dreptului celui vătămat sau ameninţat cu o atingere ilicită adusă personalităţii sale de a cere oricând instanţei fie interzicerea încălcării, dacă ea este iminentă; fie încetarea încălcării şi interzicerea ei, dacă ea durează încă, fie constatarea caracterului ilicit al încălcării aduse, dacă tulburarea pe care ea a creat-o subzistă încă sau consacrarea, ca mijloc specific de apărare, a dreptului la replică ori instituirea unor măsuri provizorii specifice.

În sprijinul garantării dreptului la viaţă privată vine şi Codul penal ce incriminează în Capitolul IX intitulat „Infracţiuni ce aduc atingere domiciliului şi vieţii private" al Titlului I din Partea specială, violarea domiciliului (art. 224), violarea sediului profesional (art. 225), violarea vieţii private (art. 226), divulgarea secretului profesional (art. 227), iar în Codul de procedură penală sunt metodele speciale de supraveghere sau cercetare (art. 138-153).

În sprijinul preocupărilor de la nivel global în ceea ce priveşte protecţia dreptului la viaţă privată, Noul Cod Penal a introdus o infracţiune până mai de curând necunoscută legislaţiei noastre penale – violarea vieţii private.

În expunerea de motive a Noului Cod penal, s-a arătat că această reglementare era necesară pentru a întregi cadrul protecţiei penale a valorilor

---

[492] A se vedea Al. Bacaci, C. Hageanu, V. Dumitrache, Dreptul familiei, Bucureşti, Edit. All Beck, p. 4–6.
[493] E. Tanislav, Ocrotirea penală a dreptului la intimitate, „Revista de drept penal" nr. 3/1998, p. 44.
[494] Ibidem
[495] http://curieruljudiciar.ro/2011/10/06/drepturile-personalitatii-in-noul-cod-civil/

garantate de art. 8 din Convenţia Europeană a Drepturilor Omului, fiind concepută de aşa manieră încât să nu pună obstacole în calea exercitării de către presă a rolului său într-o societate democratică şi îşi găseşte corespondent în majoritatea codurilor penale europene actuale (art. 226-1 C.pen. francez, art. 197 C.pen. spaniol, art. 192 C.pen. portughez, art. 615bis C.pen. italian, art. 179bis-179quinuies C.pen. elveţian, cap. 24 secţ. 5-8 C.pen. finlandez etc.). De exemplu, Codul penal francez incriminează, în art. 226 alin. (1), fotografierea clandestină în locurile private, iar în alin. (8) al aceluiaşi articol incriminează realizarea unor montaje cu cuvintele şi imaginea unei persoane, fără consimţământul ei. De asemenea, art. 615 bis din Codul penal italian incriminează fapta aceluia care, prin instrumente de captare vizuală sau sonoră îşi procură ilicit informaţii sau imagini ţinând de viaţa privată care se desfăşoară în domiciliul unei persoane sau în alte locuri ce ţin de acesta, contra voinţei exprese ori tacite a aceluia care are dreptul de a interzice aceasta[496].

Se impunea o atare reglementare, întrucât atingerile aduse intimităţii persoanei se pot înfăţişa nu numai ca violări ale secretului corespondenţei, a comunicărilor, a convorbirilor fapte la care se limitează reglementarea penală română în vigoare, dar şi ca imixtiuni abuzive de la distanţă în viaţa intimă a persoanei, prin captarea de la distanţă de imagini, sunete legate de viaţa personală a celui vizat, prin înregistrarea de la distanţă a convorbirilor purtate, prin obţinerea de fotografii din locurile private, care ar putea dezvălui manifestări intime ale persoanei. De altfel, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a decis că „chiar în absenţa oricărei ingerinţe directe a autorităţilor publice", imperativul de a asigura exercitarea efectivă a drepturilor şi libertăţilor garantate de Convenţie impus de dispoziţiile primului articol al acesteia poate să implice anumite obligaţii pozitive în sarcina statelor, printre care şi obligaţia de a adopta măsuri care să conducă la protejarea drepturilor prevăzute de art. 8, chiar daca este vorba despre raporturi intre particulari[497].

Privită prin prisma ocrotirii vieţii private, această nouă reglementare se adaugă eforturilor de compatibilizare a dispoziţiilor legale naţionale cu legislaţia europeană.

În conformitate cu textul legal - art. 226 Cod Penal – violarea vieţii private constă în:

"(1) Atingerea adusa vietii private, fără drept, prin fotografierea, captarea sau înregistrarea de imagini, ascultarea cu mijloace tehnice sau înregistrarea audio a unei persoane aflate într-o locuinta sau încapere ori dependinta tinând de aceasta sau a unei convorbiri private se pedepseste cu închisoare de la o luna la 6 luni sau cu amenda.

(2) Divulgarea, difuzarea, prezentarea sau transmiterea, fără drept, a sunetelor, convorbirilor ori a imaginilor prevazute în alin. (1), catre o alta persoana sau catre public, se pedepseste cu închisoare de la 3 luni la 2 ani sau cu amenda.

(3) Actiunea penala se pune în miscare la plângerea prealabila a persoanei vatamate.

---

[496] pentru detalii, a se vedea, Al. Boroi, M. Popescu, „Dreptul la intimitate şi la viaţă privată. Elemente de drept comparat", în Dreptul nr. 5/2003, p. 163.

[497] C.Bârsan, Convenţia Europeană a Drepturilor Omului, editia a II-a, vol. I, p. 686

(4) Nu constituie infractiune fapta savârsita:

a) de catre cel care a participat la întâlnirea cu persoana vatamata în cadrul careia au fost surprinse sunetele, convorbirile sau imaginile, daca justifica un interes legitim;

b) daca persoana vatamata a actionat explicit cu intentia de a fi vazuta ori auzita de faptuitor;

c) daca faptuitorul surprinde savârsirea unei infractiuni sau contribuie la dovedirea savârsirii unei infractiuni;

d) daca surprinde fapte de interes public, care au semnificatie pentru viata comunitatii şi a caror divulgare prezinta avantaje publice mai mari decât prejudiciul produs persoanei vatamate.

(5) Plasarea, fără drept, de mijloace tehnice de înregistrare audio sau video, în scopul savârsirii faptelor prevazute în alin. (1) şi alin. (2), se pedepseste cu închisoarea de la unu la 5 ani."

Practic, textul incriminează trei infracţiuni distincte, prevăzute la alin.1, 2 şi alin. 5, ce pot fi comise în concurs de acelaşi făptuitor, în situaţia în care acţionează distinct şi potrivit celor trei texte de lege.

Noua infractiune vine sa acopere un vid legislativ national, dar mai ales sa protejeze viata privata – valoare sociala, care, desi ocrotita de Conventia Europeana a Drepturilor Omului, în art. 8, este frecvent încalcata, mai ales cu ajutorul mijloacelor de fotografiere sau înregistrare audio/video aflate la îndemâna oricarei persoane ce detine un telefon mobil. Infractiunea apara şi viata privata a celor care sunt filmati sau înregistrati audio, fără drept, de catre reporterii sub acoperire prin camerele video amplasate fie în ramele ochelarilor, fie în nasturii hainelor. Însa, foarte important, prin exceptiile consacrate de legiuitor în alineatul 4 din cod, nu îngradeste rolul pe care o are presa într-o societate democratica.

Obiectul juridic al acestei infracţiuni este reprezentat de ansamblul relaţiilor sociale referitoare la dreptul persoanei la intimitate, de a-şi trăi viaţa particulară fără intruziunea altor persoane, fără riscul ca intimitatea persoanei să fie lezată ca urmare a surprinderii de imagini în care apare în ipostaze intime sau prin ascultarea conversaţiilor particulare pe care le poartă cu cei din cercul său relaţional. Nu constituie obiect juridic al acestei infracţiuni relaţiile sociale referitoare la protecţia domiciliului şi nici cele referitoare la protecţia corespondenţei scrise sau telefonice. Atât viaţa privată, cât şi exerciţiul dreptului la corespondenţă sunt puternic conexate de domiciliul persoanei, noţiune care nu se limitează la sensul din dreptul civil, ci are în vedere o legătură suficientă şi continuă cu un anume loc, putând să includă chiar sediile şi agenţiile unei societăţi comerciale[498].

În practica Curţii Europene a Drepturilor Omului, dreptul la corespondenţă apare uneori distinct, alteori fiind alăturat dreptului la viaţă privată şi/sau dreptului la viaţă familială. Astfel, Curtea a decis că atunci când o comunicare între doi membri ai aceleiaşi familii este interceptată ne aflăm în faţa unei duble ingerinţe în exerciţiul dreptului la viaţa de familie şi a dreptului la corespondenţă[499].

---

[498] J.F. Renucci, Tratat de drept european al drepturilor omului, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2009, p. 238.

[499] *C.E.D.O. ,, Hot. din 25.02.1992, M. şi R. Andersen contra Suedia*

Deşi Constituţia reglementează inviolabilitatea corespondenţei distinct de viaţa intimă, familială şi privată, le-a conceput totuşi în strânsă legătură. Cenzurarea gândurilor, opiniilor exprimate prin telefon, în scris sau prin alte mijloace rămâne un aspect al violării intimităţii[500]. Mai mult, Curtea de la Strasbourg a precizat: „convorbirile telefonice se includ în noţiunea de viaţă privată şi de corespondenţă în sensul art. 8 din Convenţie”[501].

Respectarea intimităţii vieţii private a dobândit o importanţă crescândă, în contextul apariţiei a numeroase mijloace tehnice moderne de investigaţie, în procesul penal. O dovadă elocventă în acest sens o reprezintă împrejurarea că, în practică, părţile invocă în mod frecvent violarea art. 8 al Convenţiei europene a drepturilor omului pentru a solicita anularea unei probe produse de către o parte sau printr-un act de administrare a probei. Atât particularii, cât şi agenţii autorităţilor publice, trebuie să respecte viaţa privată a persoanei în administrarea probelor. Sub acest aspect, în art. 8 alin.2, Convenţia europeană a prevăzut, ca o excepţie de la principiu, facultatea pentru un stat membru de a autoriza o „ingerinţă a autorităţii publice în exerciţiul acestui drept", sub rezerva ca ea să fie necesară. Aşa cum s-a remarcat în doctrină, protecţia intimităţii vieţii private este asigurată suficient prin însăşi crearea cadrului legal de administrare a probelor, existând posibilitatea ca o probă obţinută cu violarea intimităţii vieţii private să poată fi cenzurată prin prisma principiului legalităţii.

În ceea ce priveşte obiectul material, unii autori[502] consideră că fapta are obiect material, reprezentat de fotografiile, documentele, înregistrările de pe benzile magnetice şi materialele filmate în care se regăseşte victima infracţiunii, iar alţi autori[503] apreciză că, în principiu, infracţiunea nu are obiect material întrucât prin incriminarea violării vieţii private se apară un drept personal, cel la intimitate.

Subiect activ nemijlocit al infracţiunii poate fi orice persoană fizică, dar şi persoanele juridice pot să apară ca subiect activ al acestei infracţiuni. Spre exemplu, ar putea fi atrasă răspunderea penală a unei societăţi specializate de detectivi particulari atunci când, în realizarea obiectului ei de activitate sau în numele ei, unul dintre detectivii angajaţi înregistrează conversaţiile ambiectale pe care victima le poartă în locuinţa sa[504]. Participaţia penală este posibilă sub toate formele sale.

Subiectul pasiv al infracţiunii este persoana fizică a cărei intimitate a fost lezată prin folosirea mijloacelor de interceptare de date, sunete, informaţii sau imagini. Persoana juridică nu poate fi subiect pasiv al infracţiunii deoarece aceasta este o construcţie juridică abstractă şi care nu poate fi asociată cu noţiunea de intimitate. Dacă acţiunea ce constituie elementul material s-a săvârşit concomitent faţă de două sau mai multe persoane, suntem în prezenţa unei pluralităţi de infracţiuni, aceasta întrucât, pe de o parte, viaţa privată are un caracter eminamente personal, iar pe de altă parte, normele penale protejează viaţa privată a fiecărei persoane.

---

[500] În mod asemănător, Constituţia spaniolă conţine prevederi care garantează secretul comunicaţiilor şi în special al comunicaţiilor poştale, telegrafice şi telefonice (art. 18, alin. 3).

[501] L. E. Pettiti, Les écoutes téléphoniques et la protection de la vie privée, „Revue de science criminelle et de droit pénal comparé”, nr. 4, 1998, p. 829.

[502] V. Dobrinoiu, N. Neagu, Drept penal. Partea specială. Teorie şi practică judiciară, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2011, p. 176.

[503] P. Dungan, T. Medeanu, V. Paşca, Manual de drept penal. Partea specială, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, vol. I, 2010, p. 250.

[504] R. Slăvoiu, Infracţiunea de violarea vieţii private – o noutate în legislaţia penală din ţara noastră, în Dreptul nr. 10/2013, p. 85.

În varianta tip, elementul material constă dintr-o acţiune şi anume aceea de fotografiere, captare sau înregistrare de imagini, ascultare cu mijloace tehnice sau înregistrare audio a unei persoane aflate într-o locuinţă sau încăpere ori dependinţă ţinând de aceasta sau a unei convorbiri private.

Pentru a fi în prezenţa acestei infracţiuni este nevoie ca oricare dintre operaţiunile ce constituie element material al infracţiunii (fotografierea, captarea sau înregistrarea de imagini) să privească o persoană aflată într-o locuinţă, încăpere sau dependinţă ţinând de aceasta.

În doctrină s-a susţinut pe de o parte[505], că simpla fotografiere sau filmare a unei locuinţe sau încăperi private nu constituie infracţiune, fiind necesar ca acţiunea să se desfăşoare asupra unei persoane aflate într-unul din aceste spaţii, iar pe de altă parte, că există infracţiune şi atunci când imaginile vizează doar obiecte, dar strâns legate de persoana care reclamă încălcarea dreptului la viaţă privată[506]. Considerăm că, textul art. 226 Cod Penal ar trebui să sufere modificări în sensul să acopere şi ipoteza înregistrării, fără drept, de imagini dintr-o locuinţă, încăpere, dependinţă folosită de o persoană, chiar în lipsa acesteia, dacă s-ar aduce atingere vieţii sale private.

În literatura de specialitate s-a arătat că, deşi legea nu prevede, protecţia se extinde şi asupra locului împrejmuit ţinând de acestea. Considerăm că neincriminarea intruziunilor abuzive în intimitatea persoanei, prin fotografierea sau înregistrarea imaginilor acesteia în locul împrejmuit ce ţin de locuinţă va duce la controverse /probleme în practica judiciară. De asemenea, mai considerăm că, deşi nu constituie conţinutul infracţiunii de violare a vieţii private, fotografierea sau filmarea fără drept a unei persoane aflate într-un loc împrejmuit ce ţine de locuinţă ar putea totuşi constitui constitui conţinutul infracţiunii de hărţuire, dar cu condiţia ca aceste acţiuni să fie repetate şi să cauzeze victimei o stare de temere.

Infracţiunea se poate comite şi în afara unei locuinţe, încăperi sau dependinţe ţinând de acestea, dar este necesar ca acţiunea de captare, înregistrare sau ascultare să aibă ca obiect o convorbire privată. Raţionamentul constă în faptul că prin incriminarea faptelor de violare a vieţii private s-a urmărit protejarea intimităţii dar, intimitatea persoanei nu se manifestă doar în spaţiul său domestic ci şi în alte locuri în care orice persoană se aşteaptă să nu fie văzută de alte persoane.

Esenţial pentru existenţa infracţiunii este desfăşurarea unei convorbiri private între două sau mai multe persoane. De asemenea, este necesar să existe contact direct între acestea. Interceptarea unei convorbiri private prin mijloace de comunicare la distanţă (telefon, telegraf, sms, email, videoconferinţă, etc.) nu va întruni elementele constitutive ale acestei infracţiuni, ci va constitui infracţiunea de violare a secretului corespondenţei, prevăzută în art. 302 alin. 2 Cod Penal. În concluzie, dispoziţiile art. 226 Cod Penal nu protejează toate tipurile de convorbiri private, ci numai pe cele ambientale, nemijlocite, dintre două sau mai multe persoane.

---

[505] V. Dobrinoiu, N. Neagu, Drept penal. Partea specială. Teorie şi practică judiciară, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2011, p. 176.
[506] G. David, M. Jebeleanu, Violarea vieţii private în noul Cod Penal (I), în Caiete de drept penal nr. 3/2012, p.64.

Pentru ca fapta să constituie infracţiune, este necesar ca activităţile ce constituie elementul material al infracţiunii (fotografierea, captarea, înregistrarea de imagini, ascultarea cu mijloace tehnice sau înregistrarea audio a unei persoane aflate într-o locuinta sau încapere ori dependinta tinând de aceasta sau a unei convorbiri private) să se efectuze fără drept, adică să nu aibă temei legal şi nici să nu poată fi invocată vreuna din cauzele justificative speciale prevăzute în art. 226 alin. (4).

Infracţiunea prevăzută în alin. (1) are şi o modalitate agravată ce constă în fapta de divulgare sau transmitere către alte persoane a informaţiilor obţinute prin acţiunile incriminate la alin. (1) al textului.

Elementul material al infracţiunii, în această modalitate, îl constituie: divulgarea sunetelor, convorbirilor sau imaginilor; difuzarea sunetelor, convorbirilor sau imaginilor; prezentarea sunetelor, convorbirilor sau imaginilor; transmiterea sunetelor, convorbirilor sau imaginilor.

Obţinerea acestor informaţii trebuie să fi avut loc prin acţiunile enumerate la alin. 1 al textului, iar divulgarea, difuzarea, prezentarea sau transmiterea acestora să se facă, alternativ, către o altă persoană sau către public.

Fapta, în condiţiile alin. (5), poate fi comisă prin acţiunea de a plasa mijloace tehnice de înregistrare audio sau video în scopul savârsirii faptelor prevazute în alin. (1) şi alin. (2),.

Plasarea presupune montarea de astfel de mijloace tehnice în locuinţa persoanei vătămate, într-o încăpere sau dependinţă ce ţine de acestea, ori chiar în afara acestora, dar în aşa fel încât să fie captate sunete, imagini sau convorbiri din locuinţa persoanei vătămate, dintr-o încăpere sau dependinţe ce ţin de aceasta. De asemenea, plasarea de asemenea mijloace poate avea loc asupra unei persoane, inclusiv asupra persoanei vătămate, însă fără ştiinţa acesteia. În cea de-a doua situaţie la care se referă alin.1, respectiv în situaţia în care obiectul infracţiunii îl constituie o convorbire privată, plasarea poate avea loc chiar în spaţiul public.

În cazul acestei modalităţi, suntem în prezenţa unor acte preparatorii pentru comiterea faptelor ce realizează varianta tip sau agravată a infracţiunii, care, prin voinţa legiuitorului au fost incriminate de sine stătător şi au fost sancţionate mai grav decât înseşi faptele-scop. În practică se ridică problema dacă, în ipoteza în care s-a săvârşit şi fapta-scop, suntem în prezenţa unei singure infracţiuni sau a unui concurs. În doctrină[507] se susţine că se va reţine doar varianta asimilată.

Urmarea imediată constă în încălcarea vieţii private, a intimităţii unei persoane.

Pentru existenţa infracţiunii este necesar ca atingerea adusă vieţii private a unei persoane să fie rezultatul activităţii desfăşurate de către subiectul activ, rezultat care trebuie să fie dovedit.

În variantele prevăzute la alin. 1 şi 2 forma de vinovăţie cu care se comit faptele este intenţia sub ambele sale forme.

Fapta prevăzută în alin. 5 se comite cu intenţie directă, scopul fiind calificat, acela al comiterii infracţiunilor prevăzute la alin. 1 sau alin. 2 al textului de lege, fără să fie necesar ca acestea să fie comise.

---

[507] V. Dobrinoiu, N. Neagu, op.cit., p. 178.

Mobilul comiterii faptei nu are relevanţă pentru existenţa infracţiunii, însă de el se va ţine seama la individualizarea pedepsei. Spre exemplu, violarea vieţii private a unui popular artist, comisă de o echipă de paparazzi animată de dorinţa de câştig prin vânzarea ziarului la care lucrează, apare ca mai puţin gravă în raport cu aceeaşi faptă comisă în scop de şantaj[508].

Acţiunea penală se pune în mişcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, pentru ambele variante prevăzute la alin.1 şi 2. În cazul alin. 5, de data aceasta, acţiunea penală nu se pune în mişcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, ci din oficiu. Legiuitorul a lăsat acţiunea penală sub semnul disponibilităţii din dorinţa de a nu amplifica prejudiciul moral suferit de victimă, având în vedere că judecata – caracterizată prin publicitate – ar putea conduce, în mod inerent, la o şi mai mare devoalare a intimităţii acesteia[509].

Dacă infracţiunile prevăzute la alin. 1 şi 2 sunt infracţiuni de rezultat, respectiv atingerea adusă vieţii private, infracţiunea prevăzută la alin. 5 este o infracţiune de pericol.

Pentru ca dreptul la viaţă privată să existe cu adevărat însă, nu este suficientă simpla proclamare a lui în documente internaţionale şi la nivel constituţional, fiind necesară aplicarea şi apărarea acestui drept de către judecătorul intern, atât la nivelul instanţelor de drept comun, cât şi la nivelul celei de contencios constituţional.

Era o necesitate pentru legislaţia noastră penală ca să prevadă şi incriminarea faptei de violare a vieţii private, în condiţiile în care în legislaţiile altor state ea apărea încă din anul 1903 (ca de exemplu în statul american New York). În ceea ce priveşte conţinutul art. 226, aşa cum arătam şi pe parcursul studiului, acesta este perfectibil. Rămâne doar de văzut cum va reacţiona practica judiciară la această nouă incriminare şi în ce măsură ea va reuşi să devină un factor civilizator pentru societatea noastră.

Bibliografie

1. Al. Bacaci, C. Hageanu, V. Dumitrache, Dreptul familiei, Bucureşti, Edit. All Beck.
2. C.Bârsan, Convenţia Europeană a Drepturilor Omului, editia a II-a, vol. I
3. J. Carbonnier, Droit civil, tome I, Les personnes. Personnalité, incapacités, personnes morales, Presses Univeersitaires de France, Paris, 2000.
4. Al. Boroi, M. Popescu, „Dreptul la intimitate şi la viaţă privată. Elemente de drept comparat", în Dreptul nr. 5/2003.
5. R. Clayton, H. Tomlinson, The Law of Human Rights, Oxford University Press, 2001.
6. P. Van Dijk, F. Van Hoof, A. Van Rijn, L. Zwack, Theory and practice of the European Convention on Human Rights, 4th edition, Intersentia, Antwerpen-Oxford, 2006.
7. G. David, M. Jebeleanu, Violarea vieţii private în noul Cod Penal (I), în Caiete de drept penal nr. 3/2012.

[508] R. Slăvoiu - op. cit., p. 99.
[509] R. Slăvoiu - op. cit., p. 104.

8. V. Dobrinoiu, I. Pascu şi colab., Noul Cod Penal comentat. Partea specială, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2012.
9. V. Dobrinoiu, N. Neagu, Drept penal. Partea specială. Teorie şi practică judiciară, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2011.
10. P. Dungan, T. Medeanu, V. Paşca, Manual de drept penal. Partea specială, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, vol. I, 2010.E. Tanislav, Ocrotirea penală a dreptului la intimitate, „Revista de drept penal" nr. 3/1998.
11. M.-T Meulders-Klein, Vie privée-Droits de l' homme, „Revue International de Droit Comparé", nr. 4/1992.
12. L. E. Pettiti, Les écoutes téléphoniques et la protection de la vie privée, „Revue de science criminelle et de droit pénal comparé", nr. 4, 1998. J.F. Renucci, Tratat de drept european al drepturilor omului, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2009.
13. J. Rivero, Les libertés publiques. Le régime des principales libertés, 4e édition, Paris, Presses Universitaires de France, 1989.
14. R. Slăvoiu, Infracţiunea de violarea vieţii private – o noutate în legislaţia penală din ţara noastră, în Dreptul nr. 10/2013.
15. E. Tanislav, Ocrotirea penală a dreptului la intimitate, „Revista de drept penal" nr. 3/1998.
16. http://curieruljudiciar.ro/2011/10/06/drepturile-personalitatii-in-noul-cod-civil/

AUTORITĂŢILE REGIONALE DE TRANSPORT - UN IMPORTANT INSTRUMENT DE COORDONARE A MĂSURILOR ADMINISTRATIVE NECESARE IMPLEMENTĂRII MASTER-PLANULUI NAŢIONAL DE TRANSPORT /

REGIONAL TRANSPORT AUTHORITIES - AN IMPORTANT INSTRUMENT FOR COORDINATING ADMINISTRATIVE MEASURES NECESSARY TO IMPLEMENT THE NATIONAL TRANSPORT MASTER PLAN

Dr. Adrian STOICA[510], Dr. Mihai-Viorel FIFOR, senator, Drd. Mircea LUPU

Abstract. în *Romania, în the past 25 years, highway construction functioned more declarative and less physical. Although, almost all governments have understood the economic importance of achieving road construction programs with high traffic and high technical medium speed, processing still lingers .*

The cause is not only the lack of funding or lack of „political will" but intricate legislation, often changing, often improper to the purpose. Alternatively, the local administrative decision , inconsistent not concording with the national projects.

This research aims to identify possible solutions to accelerate implementation of the national transport master plan . It analyzes existing data on documents issued by local authorities and ministries. Thus, using quantitative analysis of traffic data provided by measurement and qualitative analysis of administrative decisions issued for designated area .

Key-words. Average speed technique; master plan traffic.

Cadrul general

În ultimii 25 de ani a crescut substanţial preocuparea pentru gestionarea traficului rutier şi a transportului în România.

Creşterea economică a dus la creşterea abruptă a cererii de transport iar infrastructura existentă nu a putut face faţă, crescând de 3-4 ori durata călătoriilor iar viteza medie tehnică a scăzut foarte mult. Bucureştiul a fost printre cele mai afectate localităţi de permanentă congestie de trafic la ore de vârf. Mijloacele care asigură serviciul public de transport sunt puse la dispoziţia celor 1942.254 locuitori ai oraşului precum şi aproximativ 700 000 cetăţeni în tranzit[511]. Din 1992 până în 2011 suprafaţa stradală afectată unui autovehicul din traficul bucureştean a scăzut de 7,2 ori[512].

[510] Dr. Adrian STOICA, prof. asociat, ASE (stoica.adrian2014@yahoo.com)
[511] Date furnizate de PMB (www.pmb.ro)
[512] Adrian Stoica, „Studiul tramei stradale a Municipiului Bucureşti", Administraţia Străzilor, 1997, CGMB

Evoluţii

Din datele furnizate de Primăria Municipiului Bucureşti[513], există locuri de parcare altele decât pe aliniamentele stradale numai în proporţie de 8-18% din cerere funcţie de cartierele măsurate.

Dacă în anul 1996, reţeaua stradală a Bucureştiului măsura 1920 de km[514], în 2010 conform datelor furnizate de Direcţia de infrastructură a PMB, trama stradală măsura 1936 km. Creşterea este total nesemnificativă în raport cu creşterea cererii de transport în această perioadă. În aceste condiţii, autoritatea publică locală – municipiul Bucureşti- a înţeles importanţa realizăriii unui Master Plan General pentru Transport Urban (MPGPU).

În 1998, cu sprijinul guvernului japonez, Bucureştiul a avut primul studiu general de circulaţie şi transport urban intitulat „The Comprehensive Urban Transport Study of Bucharest City and its Metropolitan Area în the Republic of Romania"- Bucharest 1998-2000, coordonat de Japan International Cooperation Agency (JICA).

În 2008, municipalitatea din Bucureşti a dispus realizarea unui nou studiu numit: „Master Plan General pentru Transport Urban- Bucureşti" realizat de WSP Group London.

Atât studiul JICA din 1998 cât şi studiul WSP din 2008 au stabilit direcţii clare de dezvoltare a infrastructurii de transport în Bucureşti şi aria metropolitană precum şi metode şi principii de management în privinţa gestionării activităţii de transport, a infrastructurii de transport şi a terenurilor (teritoriului).

Deşi, au trecut 17 ani de la studiul JICA şi 7 ani de la studiul WSP, doar o parte din măsurile propuse au fost realizate (Pasajul Basarab este una dintre măsuri) şi rezultatele nu se văd în calitatea traficului. Studiile, măsurătorile de trafic şi sondajele realizate de autori caută să găsească soluţii privind rezolvarea unor probleme importante existente în traficul bucureştean şi al ariei metropolitane. Soluţiile pot fi extinse la nivel naţional.

Cercetările efectuate de autori relevă faptul că **între Bucureşti şi aria metropolitană există o lipsă de coordonare în privinţa dezvoltării infrastructurii de transport şi a controlului evoluţiei cererii de transport prin mijloace administrative.**

Astfel, deşi studiul JICA recomanda din 1998 înfiinţarea unei „autorităţi de coordonare a gestiunii infrastructurii de transport şi a controlului cererii de transport"[515] iar studiul WSP Group relua tema înfiinţăriii unei **„Autorităţi Metropolitane de Transport cu largă acoperire funcţională"**[516], nici până astăzi nu au fost atinse obiectivele propuse de cele două studii importante. Abia în 2010, s-a înfiinţat „Autoritatea Metropolitană de Transport Bucureşti" (AMTB) care are doar o parte din atribuţiile necesare îndeplinirii obiectivelor de gestiune, coordonare, control a activităţii de transport şi a infrastructurii de transport.

---

[513] Notă: În această lucrare se va folosi acronimul PMB pentru Primăria Municipiului Bucureşti

[514] Adrian Stoica, *op.cit.*

[515] Japan International Cooperation Agency (JICA), „The Comprehensive Urban Transport Study of Bucharest City and its Metropolitan Area în the Republic of Romania", Final report, Bucharest, 1998-2000, p.183.

[516] „Master Plan General pentru Transport Urban- Bucureşti" realizat de WSP Group London, Bucureşti, 2008, p.293.

Lipsa coordonării dintre diverse instituţii şi untităţi administrative teritoriale diferite, cu nevoi diferite a blocat în mare parte orice posibilitate de îmbunătăţire reală a calităţii infrastructurii şi implicit a calităţii traficului.
Zona studiată de autori este şoseaua de centură ocolitoare a Municipiului Bucureşti între intersecţia cu Iuliu Maniu şi intersecţia cu Şoseaua Mogoşoaia. Raţiunea pentru alegerea acestei zone de studiu este dată de faptul că această porţiune din centura ocolitoare a bucureştiului reprezintă un obiectiv important în privinţa racordării autostrăzilor A1 şi A2. Astfel, în cadrul Master Planului General pentru Transport Urban pe termen scurt, mediu şi lung, varianta finală revizuită apare **„modernizarea centurii rutiere a municipiului Bucureşti dintre A1- DN2, costul investiţiei neactualizate, în milioane de euro preţuri 2012, fiind 121873”**.[517]

Au fost efectuate 18 seturi de măsurători pe ambele sensuri în toate zilele lucrătoare în trei săptămâni diferite, la ore diferite. Meria aritmetică a vitezelor medii tehnice obţinute este cuprinsă între 11,7km/oră în zilele de luni între orele 10:30-12:30 şi 17,9km/oră în zilele de sâmbătă între aceleaşi ore.
În zilele lucrătoare, 63% dintre vehicule sunt de transport de marfă şi tranzitează aria studiată, 37% dintre vehicule au baza sau destinaţia pe aria studiată. Media cererii de transport pe aria studiată este de 14 3000 vehicule/zi.
Cauzele vitezei medii tehnice reduse sunt:
1.)pe porţiunea Rudeni- Chitila (două benzi pe sens):
a. ocuparea benzii unu de vehicule parcate în faţa sediilor de firmă;
b.intrarea, ieşirea din curţile (parcările) de pe margine);
c. cea mai importanţă cauză e dată de apariţia a două sensuri giratorii (care au „cedează trecerea” la intrarea în sens.
2.) pe porţiunea Ciorogârla- Rudeni (o bandă pe sens):
a. depăşirea capacităţii de trafic a arterei, aspect care duce la scăderea vitezei medii tehnice;
b. intrări-ieşiri din curţi şi străzi laterale;
c. sensuri giratorii (la Rudeni, Chiajna) produc întârzieri majore.

CONCLUZII

Artera studiată pe zona menţionată în paragraful de mai sus, nu corespunde transformării prin modernizare (lărgire) scopului de legătură între două autostrăzi. Nu va putea asigura viteza medie tehnică mai mare de 30 km/oră. Cererea de transport locală acoperă integral capacitatea de trafic a arterei studiate.

Decizia, total neinspirată, de a introduce sensuri giratorii pe o porţiune de şosea care se vrea transformată prin modernizare/lărgire în „legătură” a două autostrăzi vădeşte lipsa de coordonare.

Dacă Autoritatea Metropolitană de Transport Bucureşti ar fi avut în atribuţii prevederi precum cele enumerate mai jos, atunci deciziile eronate şi necomcordante puteau fi evitate. Acestea sunt:

[517] Master planul naţional de transport pe termen scurt mediu şi lung, varianta finală revizuită a raportului, septembrie 2014, p.509.

1. „armonizarea politicilor transportului cu politicile din alte domenii";[518]
2. „responsabilitatea AMTB poate fi extinsă întregii arii metropolitane care generează un trafic intens";[519]
3. „studii de piaţă şi studii economice, actualizarea datelor";[520]
4. „planificarea pe termen lung. Gestionarea şi controlul cererii de transport viitoare"[521];
5. „managementul coordonării traficului"[522];
6. „coordonarea utilizării terenului. **În România este esenţial ca transportul să fie implicat în elaborarea planurilor de utilizare a terenurilor.**"[523]

Ca model de guvernare metropolitană se propune înfiinţarea autorităţii metropolitane de transport ca „autoritate numită sau aleasă, prevăzută cu puteri selective esenţiale, prin intermediul cărora se planifică şi se aplică strategiile pentru rezolvarea problemelor cheie."[524]
Deci, autorităţile regionale de transport pot fi o soluţie în coordonarea deciziilor administrative privind transportul, pregătirea aparatului propriu al UAT-urilor şi urmărirea tactică a proiectelor de transport şi dezvoltare a infrastructurii de transport pe plan naţional.

Bibliografie

1.Japan International Cooperation Agency (JICA), „The Comprehensive Urban Transport Study of Bucharest City and its Metropolitan Area în the Republic of Romania", Final report, Bucharest, 1998-2000
2.Stoica, Adrian, „Studiul tramei stradale a Municipiului Bucureşti", Administraţia Străzilor, 1997, CGMB
3.Studiul WSP Group, London, 2008

[518] Studiul WSP Group, London, 2008, p.292.
[519] *Ibidem*, p.292.
[520] *Ibidem*, p.293.
[521] *Ibidem.*
[522] *Ibidem.*
[523] *Ibidem.*
[524] *Ibidem,* p.295.

ANALIZA EFECTELOR GENERATE DE NERESPECTAREA REGLEMENTĂRILOR DE URBANISM ASUPRA CALITĂŢII VIEŢII

Dr.Adrian STOICA, Drd. Sonia Andreea STOICA, drd. Dorel Gheorghe CĂPRAR[525], drd. Mircea LUPU

Abstract. *This study aims at analysing the situation în which the disrespect of the legislation în urbanism could led to a discomfort în the traffic. The results of the present paper identify one of the causes of major congestions în the traffic of Bucharest at rush hours and some causes that led to a major deficit of parking places.*

Key- words: urbanism documentation; traffic; authorisation.

Prezentarea situaţiei. Studiu comparativ al unor decizii administrative contradictorii

Acest studiu are ca obiectiv identificarea unor mijloace de gestiune eficientă a traficului rutier urban în municipiul Bucureşti. Aria cercetată în acest studiu este zona ocupată de Piaţa agro-alimentară Gorjului(bulevardul Iuliu Maniu nr. 140), această arie fiind subiectul Hotărârii Consiliului Local al sectorului 6 nr.56/2010 (HCL6 nr 56/2010). Practic, hotărârea Consiliului local al sectorului 6 modifică o altă Hotărâre de Consiliu (HCL6 nr.95/2005) care delimita suprafaţa administrată de Administraţia Pieţelor Sector 6.

Suprafaţa administrată fusese definită în baza în baza unor Hotărâri a Consiliului general al Municipiului Bucureşti (HCGMB nr.239/2001; HCGMB nr.51/2003 şi HCGMB nr.76/2005). Profitând de lipsa de rigoare şi de claritate a Hotărârilor Consiliului General, Administraţia Pieţelor Sector 6 a propus Primarului Sectorului 6 şi Consiliului Local al sectorului 6 un proiect care a devenit HCL S6 nr.56/2010. **HCL S6 nr.56/2010 extinde suprafaţa administrată de Administraţia Pieţelor S6 prin preluarea unei străzi de categoria III[526], a parcării aflate până atunci în Adminitraţia Străzilor (instituţie subordonată CGMB) şi a unei părţi importante din ampriza Bulevardului Iuliu Maniu**[527].

Practic, conform HCGMB nr.60/1997, Bulevardul Iuliu Maniu se află în administrarea Administraţiei Străzilor. În acelaşi timp o parte din ampriza Bulevardului Iuliu Maniu, parcarea din zona studiată şi strada care face legătura între strada Dezrobirii şi Strada Cernişoara au fost preluate **fără forme legale** în administrarea Administraţiei Pieţelor Sector 6.

Ca urmare, consecinţele sunt:

- **Dispariţia în totalitate a trotuarului pietonal** al Bulevardului Iuliu Maniu pe o lungime de aproximativ 90 de metri liniari. Menţionăm că standardul naţional de proiectare a drumurilor publice STAS nr.

[525] Deputat, secretar Comisia pentru Afaceri Europene
[526] Ordonanţa nr.43/1997 privind regimul drumurilor, art.9, alin c
[527] Idem, pagina 5, art.15

11912/1991 prevede pentru artere cu mai mult de 3 benzi de circulaţie auto a unui trotuar de minim 5,5 metri lăţime;

- **Dispariţia în totalitate a parcării** construite de Administraţia Străzilor în 20077. Menţionăm că Strategia de parcare pe teritoriul Municipiului Bucureşti adoptată de CGMB în 2008 solicită expres menţinerea locurilor de parcare existente.[528]
- **Închiderea străzii de categoria III** care face legătura între strada Cernişoara şi şi strada Dezrobirii şi aprobarea construirii unor chioscuri pe carosabil, pe suprafaţa parcării şi pe suprafaţa trotuarului Bulevardului Iuliu Maniu.

Practic, HCL nr.56/2010 încalcă următoarele acte normative:

- HCGMB nr. 239/2001;
- HCGMB nr.51/2003;
- HCGMB nr.76/2005;
- Ordonanţa de Guvern nr. 43/1997;
- Legea nr.265/2008 privind gestionarea siguranţei circulaţiei pe infrastructura rutieră[529];
- Strategia de parcare pe teritoriul Municipiului Bucureşti.

Poate cel mai grav aspect al consecinţelor HCL nr.56/2010 este că această hotărâre de Consiliu constituie baza juridică a votării Planului Urbanistic Zonal Piaţa agro-alimentară Gorjului, **fără avizele de la Comisia Tehnică de Circulaţie a Municipiului Bucureşti.[530]**

Totodată documentaţia de urbanism susmenţionată nu are aviz de la ISU-Bucureşti- Ilfov conform Legii 307/2006.

Autorii au efectuat măsurători de trafic în zona studiată în perioada 2010-2014, fiind măsurate numărul de vehicule parcate în parcarea existentă pe Bulevardul Iuliu Maniu 140. Au fost intervievaţi 173 conducători auto care utilizau parcarea şi 121 de pietoni care tranzitau Bulevardul Iuliu Maniu în dreptul numărului 140- Piaţa Gorjului.

S-au obţinut următoarele rezultate:

1. Numărul mediu de intrări-ieşiri în parcarea din Bulevardul Iuliu Maniu 140:

– *în perioada 2010-2013, din 88 de intervievaţi*:
=săptămânal – 74
= ocazional – 12
= foarte rar- 2

- *În perioada 2013- 2014, din 85 de intervievaţi:*
=săptămânal – 23
= ocazional – 57
= foarte rar- 5

[528] Strategia de parcare pe teritoriul Municipiului Bucureşti, CGMB, 2008
[529] Legea nr.265/2008, art. 3, alin. l şi o
[530] Strategia de parcare pe teritoriul Municipiului Bucureşti, pagina 100, Art. 5, alin 2 şi 3

Concluzii

Decizia Primăriei sectorului 6 de a prelua, cu încălcarea a numeroase acte normative, a unei străzi de categoria III, o parcare şi trotuarul pietonal din Bulevardul Iuliu Maniu a generat următoarele probleme:

1. Scăderea drastică a numărului de locuri de parcare în aria studiată (prin ocuparea parcării cu chioşcuri);
2. Creşterea substanţială a nevoii de parcare în zonă (prin aprobarea amplasării chioscurilor, generatoare de nevoi de transport şi de parcare); menţionăm că şi înaintea amplasării ilegale a chioşcurilor, numărul de locuri de parcare era insuficuent;
3. Generarea de congestii de trafic în zona pieţei cu durată mult mai lungă decât ânaintea amplasării ilegale de chioşcuri;
4. Obligarea pietonilor care tranzitează piaţa (Bulevardul Iuliu Maniu 140) să circule pe carosabi, cu asumarea riscurilor inerente;
5. Imposibilitatea intervenţiei organelor abilitate (Salvare, Pompieri, etc) prin blocarea căilor de acces cu asumarea inerentă a riscurilor ce decurg din asta, a celor ce desfăşoară activităţi ecnomice în piaţa agro-alimentară Gorjului.

Bibliografie

- HCGMB nr. 239/2001;
- HCGMB nr.51/2003;
- HCGMB nr.76/2005;
- Ordonanţa de Guvern nr. 43/1997 privind regimul drumurilor
- Legea nr.265/2008 privind gestionarea siguranţei circulaţiei pe infrastructura rutieră
- Strategia de parcare pe teritoriul Municipiului Bucureşti.
- Stoica Adrian*, Managementul traficului şi al transportului public în marile aglomerări urbane cu focalizare pe Bucureşti*, ASE, Bucureşti, 2012

CRIZA REFUGIAȚILOR DIN SIRIA: PROVOCĂRI ȘI INTEGRARE

Roxana Iordache LOSTUN[531]

Abstract: *The Syria conflict has triggered the world's largest humanitarian crisis since World War II. Humanitarian needs continue to rise, population displacements are increasing and an entire generation of children is being exposed to war and violence, increasingly deprived of basic services, education and protection. The main priorities are treating and evacuating the wounded, providing food aid, water, sanitation and shelter. Children and the elderly are most at risk.*

Keywords: *Refugees, crisis, consequences, protection, future*

"Moartea unui om este o tragedie. Moartea a milioane de oameni este o statistica. " Joseph Stalin

"Înainte de a pleca în Europa, m-am întors în Siria pentru a-mi vedea familia încă o dată. Am dormit în hambarul unchiului meu tot timpul în care am fost acolo pentru că în fiecare zi poliţia batea la usa tatălui meu. În cele din urmă, tatăl meu mi-a spus: "Dacă vei mai sta aici, te vor găsi şi te vor ucide." Aşa că am contactat un contrabandist şi am plecat spre Istanbul. Am fost pe cale de a pleca în Europa, atunci când am primit un telefon de la sora mea. Mi-a spus că tatăl meu a fost foarte bătut de poliţie, şi dacă nu voi trimite 5.000 de euro pentru operaţie, el va muri. Acestia au fost banii mei pentru a ajunge în Europa. Dar ce puteam face? Nu am avut de ales. Apoi două săptămâni mai târziu a sunat cu ştiri şi mai rele. Fratele meu a fost ucis de ISIS în timp ce lucra într-un câmp de petrol. Ei au găsit adresa noastră pe cartea de identitate şi i-au trimis capul cu un mesaj: "oamenii kurzi nu sunt musulmani." Sora mea mai tanară a găsit capul fratelui meu. Acest lucru a fost acum un an. Ea nu a vorbit un singur cuvânt de atunci. "(Kos, Grecia)

Organizaţia Naţiunilor Unite defineşte un refugiat ca "Orice persoană care, în urma unei temeri bine fondate de a fi persecutat pe motive de rasă, religie, naţionalitate, apartenenţă la un anumit grup social sau opinie politică, se află în afara ţării a cărei cetăţenie o are, şi nu este în măsură sau, din cauza acestei temeri, nu doreşte să se pună sub protecţia acestei ţări. "

Statistici

Mai mult de jumătate din populaţia de 22 de milioane a ţării a fost forţată să îşi părăsească locuinţele. Cel putin 7,6 milioane de persoane sunt strămutate în interiorul ţării în Siria şi mai mult de 4 milioane de euro au fugit în ţările vecine ca refugiaţi. Mai mult de 250,00 de persoane au fost ucise, inclusiv 12.000 de

[531] Student, Facultatea de Ştiinţe Juridice şi Administrative, Universitatea Creştină Dimitrie Cantemir, lostun_roxana@yahoo.com

copii; mai mult de un milion sunt răniţi sau permanent răniţi de la Primăvara Arabă în 2011, când conflicte escaladat.

Numărul de refugiaţi nu prezintă nici un semn de incetinire. În primele cinci luni ale 2015, mai mult de 700.000 de persoane au fost recent stramutate şi un număr tot mai mare încearcă să ajungă în Europa.

Cele mai importante nevoi

Conflictul din Siria a devastat o naţiune şi a declanşat cea mai mare criză umanitară din lume de la Al Doilea Război Mondial. Magnitudinea nevoilor umanitare este copleşitoare şi au continuat să se deterioreze prin violenţă neîntreruptă şi conflicte între forţele guvernamentale şi grupurile de opoziţie.

Numărul de persoane care au nevoie de asistenţă umanitară a ajuns la 12,2 milioane şi continuă să crească.

În principal, refugiaţii au nevoie de hrană, asistenţă medicală, adăpost, articole de igienă de bază şi îmbrăcăminte, surse de încredere de apă curată şi utilităţi sanitare.Pentru a trece prin iarna care vine vor avea nevoie de haine groase, combustibil pentru încălzire şi încălzitoare. Copiii au nevoie de un mediu sigur şi o educaţie adecvată. Adultii au nevoie de opţiuni de angajare în cazul strămutării pe termen lung.

Riscurile cu care se confruntă copiii

Copiii sunt deosebit de sensibili la bolile care ţin de salubritatea neadecvată, malnutriţie şi deshidratare.

Ei sunt mai vulnerabili la exploatare şi abuz sexual în condiţii de supraaglomerare. Mulţi părinţi fără un venit adecvat pentru a sprijini familiile lor pot opta pentru a aranja căsătoria pentru fete chiar mai tinere decît 12 ani.

Cel mai clar declin din istoria regiunii în educaţie creează oportunităţi pentru forţele armate pentru a recruta copii ca şi luptători sau scuturi umane. Aproape 2,5 milioane de copii de vârstă şcolară nu sunt la şcoală.

Wynn din World Vision spune că "în cazul în care lumea continuă să se întoarcă pe Siria, este copiii care vor continua să sufere cel mai mult."

Moduri în care naţiunile nu refugiaţii

Există patru etape şi toţi refugiaţii trec prin cel puţin una dintre aceste etape teribile.

Primul pas este opresiunea care forţează refugiaţii să îşi părăsească locuinţele. Ei fug de persecuţie politică, război şi alte tipuri de violenţă.

Al doilea pas este ceea ce se întâmplă cu cei refugiaţi odată ce aceştia sunt forţaţi să işi părăsească casele. Adesea, ei ajung în tabere şi viaţa acolo este, de obicei dificilă, nesigură şi înghesuită cu puţine până la nicio perspectivă pentru muncă sau educaţie. Aceasta este o criză pentru ţările care le găzduiesc, de asemenea, şi care se luptă pentru a absorbi mii sau milioane de refugiaţi în taberele lor.

Al treilea pas este ceea ce se întâmplă atunci când refugiaţii caută siguranţă deoarece ajung la concluzia că taberele le ofere puţine speranţe sau protecţie. Aceştia pleaca în principal în ţările dezvoltate, în special în Europa, iar

călătoria este de multe ori foarte periculoasă. Multe familii se înecă traversând Marea Mediterană, chiar dacă au plătit mii de euro pentru călătorie deoarece ei simt că este singura lor opţiune.

Ultimul pas este despre faptul că ţările care primesc refugiaţi au sisteme malfuncţionale şi se încearcă să menţină refugiaţii la distanţa refuzând de a accepta un număr aproape de suficienţă. Asta înseamnă că familiile care reuşesc sa ajungă în viaţă în Europa sfârşesc în tabere, dormind în gară sau brutalizaţi de către forţele locale şi trăiesc cu frica de deportare.

De exemplu, Marea Britanie a tăiat finanţarea pentru operaţiunile de căutare şi salvare de la Mare Nostrum deoarece salvările încurajau mai mulţi oameni să vină. Guvernul italian a încheiat operaţiunea în noiembrie. De atunci, acesta a fost înlocuit cu un program mult mai limitat de Frontex al UE, care doar patruleaza de 30 mile ale frontierei şi nu are o misiune de căutare şi salvare. Europa, ca o mulţime de locuri, are o politică destul de robust anti-imigraţie. Există ceva puţin diferit: o teamă, rareori articulată, de schimbărea demografică şi a identităţii civice.

Integrare

Fiecare ţară, în special cele bogate trebuie să fie de acord să ia un anumit procent alrefugiaţilor şi, o soluţie puţin probabil ar fi încetarea tuturor conflictelor armate.

Miliardarul egiptean Naguib Sawiris a prezentat propria sa propunere - cumpărare unei insule mediteranene pentru a permite refugiaţilor un adăpost temporar până când este găsită o soluţie pe termen lung. O altă soluţie radicală ar fi o nouă naţiune creată din donaţii.

Un Fapt cert este că un carnet de cecuri al umanităţii nu va rezolva lucrurile. Această criză este de aproximativ milioane de oameni care au fost forţaţi sa plece din ţările lor şi au nevoie de o nouă ţară pentru a fi acasă. Rezolvarea va consta în reinstalarea lor şi asta înseamnă că ţările mai stabile ar trebui să le absoarbă şi să depăşească propriile nelinişti politice despre imigrare pe scară largă.

Pentru aceia dintre noi care trăiesc în aceste ţări, asta înseamnă acceptarea că comunităţile noastre vor arata diferit faţă de modul în care acestea erau în trecut. Este nevoie de ajustarea, cel puţin uşoară a viziunii noastre faţă modul în care comunităţile noastre arata şi, de asemenea, lărgirea definiţiei culturii noastre pentru a se potrivi cu noi sosiri, chiar dacă obiceiurile şi valorile lor ar putea părea străine pentru noi. Asta nu e ceva ce a ajuns vreodată cu uşurinţă la oameni, dar este singura soluţie reală este.

Bibliografie:

https://www.amnesty.org/
http://carnegieeurope.eu/
http://ec.europa.eu/echo/
http://fortune.com/
http://www.refugeenation.org/
http://www.unhcr.org/
http://www.vox.com/
http://www.worldvision.ro/

REVERBERAŢIILE SPAŢIULUI SOCIO-UMAN ÎN MANAGEMENT ŞI MEDIA

Nina Mocănaşu[532]

Motto:
Curajul oamenilor poate fi reprezentat ca o stâncă, scopul lor ca un drum, îndoielile lor pot fi vizualizate ca răscrucile unui drum, dificultăţile ca gropi şi pietre, progresul ca o vale fertilă.

Abstract: *Actorii sociali susţin că sociologia studiază realitatea socială în întregul ei, dar se preocupă şi de anumite părţi, fenomene şi procese ale acestei realităţi, în multiplele şi variatele lor relaţii cu întregul. În spaţiul social există multe grupuri ce interacţionează şi din acest punct de vedere există şi multe tipuri de mesaje pentru a ajunge la unul sau altul dintre grupuri. Opinia publică este produsul reacţiei minţilor oamenilor iar suma gândirilor individuale formează gândirea de grup.*

Managementul în acest caz se aplică analizând problema individului apoi gândirea publică. Reacţia se produce folosind mediile de comunicare dintre individ şi masa de oameni aducându-i pe cei doi actori sociali la un numitor comun şi crearea de simboluri la care gândirea publică să răspundă.

Cuvinte cheie: *actori sociali,spaţiul social, gândirea de grup,medii de comunicare, opinia publică, management.*

Abstract: *Social actors argue that sociology studies the social reality în thewhole, but the predicament of some parties, phenomena and processes of armaments, în the many and varied în their dealings with the whole. în the social area there are many interacting groupsand from this point of view there are many kinds of messages to reach one or other of the groups. Public opinion is the product of the reaction minţilor people gândirilor individual form and the amount ofgroup thinking.*

Management în this case applies to the individual's problem and then analyzing the public thinking. The reaction occurs using thecommunication media between the individual and the mass of peoplebringing their two social actors în a common denominator andcreating symbols that the public thought to answer.

Keywords: *socialactors, social space, group thinking, communication, media, and public, management.*

[532] Conf.univ.dr., Universitatea Hyperion-Bucureşti

Introducere

Managementul contemporan îşi mută sfera de interes spre individ în măsura în care omul este considerat şi tratat în cee ace este el în mod real.Trebuie să înţelegem foarte clar conceptual de management centrat pe om pentru că nu este doar o simplă schimbare practică a cee ace se cere de la oameni ci îndeosebi o modificare fundamental a modului în care este conceput omul.Paradigma este aceeaşi adică în loc să subordonăm pe om tehnologiei cum se proceda în anii trecuţi, astăzi subordonăm tehnologia omului dar pe aceleaşi principia de tratare o omului.

1. Ecourile managementului în spaţiul socio-uman

Termenul de management a fost folosit iniţial în ţările anglo-saxone(Anglia,Irlanda, Scoţia) dar el a avut o evoluţie rapidă pe toate meridianele globului. Cuvântul în sine susţine Al Graur [533]îşi are originea din ***latinescul "manus"*** ceea ce înseamnă ***mînă***.Acest termen a fost folosit şi în ***limba italiană ca "mannegio"***sau ***prelucrarea cu mâna***, a trecut apoi în ***limba franceză "manege"*** sau ***şcoală de echitaţie*** şi a ajuns şi în ***limba română*** cu înţelesul ***"loc unde sunt dresaţi caii".*** Apoi şi ***englezii*** au folosit termenul ***"to manage"*** care înseamnă a ***administra, a conduce***. Englezii au continuat folosirea termenului cu semnificaţia***"manager"*** şi***"management".***

Odată cu trecerea anilor verbul "to manage" a trecut din sfera sportivă a strunirii cailor în domenii operative şi a ştiinţei militare. Se poate crede greşit că termenul de management şi-a găsit rezonaţa în economie, acesta nu se împlineşte nici în secolul XVIII. El este folosit însă în sfera politicului şi în domeniul ziaristicii. Îl regăsim şi domeniul administraţiei publice, cu accent în chestiunile de poliţie, militare dar şi în mediul naval. În ultimii 50 de ani a fost folosit în activităţile economice.

Este suficient să ne gândim la construcţia marilor piramide, a marelui zid chinezesc, a marilor cetăţi medieval şi a catedralelor gotice pentru a accepta ideea că toate acestea ar fi fost aproape imposibil de construit fără existenţa unui management pe măsura geniului arhitectonicşi constructor.Dacă antichitatea şi evul mediu au lăsat drept moştenire o serie de documenteşi cărţi care descriu şi formulează principiile şi legile care au stat la baza acestor construcţii uimitoare, ne întrebăm unde sunt documentele şi cărţile prin care să fim învăţaţi secretele şi metodele manageriale care au permis succesul realizării lor, în condiţiile tehnologice ale vremurilor de atunci. Abrudan (2003, p.4) consider că astfel de căr ţi există: "primele cărţi de management sunt cărţile fundamentale ale omenirii: Biblia, Coranul, cărţile religiilor asiatice, etc. Am afirmat, de mai multe ori, că nu este o mai autentică teorie a managementului resurselor umane decât

[533] Graur Al. *Argumente "pro" şi "contra" adoptării termenului "management" în limba română,* Discuţie organizată de Revista Forum, nr. 2, 1971.

învăţăturile lui Solomon. Dincolo de orice partizanat sau afiliere religioasă, cărţile fundamentale ale omenirii sunt manuale de management”[534]

Susţinând un punct de vedere deosebit, P. Drucker afirma că managmentul era prezent numai în întreprinderile care produc mărfuri sau prestează servicii economice şi sublinia că”experienţa managmentului nu poate fi tranferată şi aplicată în organizarea şi conducerea altor instituţii”[535]

Managementul după ce a suferit numeroase transforări s-a concretizat iniţial în sfera afacerilor, dar în prezent el şi-a lărgit sfera de cuprindere şi se utilizează în toate sferele de activitate; cultura, medicină, sport etc. reprezentând activitatea de conducere, de administrare.

Se definesc câteva sensuri a noţiunii management:

1.Managementul este un proces (activitate).

2. Managementul este un grup de persoane

3. Managementul este o ştiinţă şi o arta.

Profesorul Constantin Pintilie se preocupă de sensurile acestui concept şi afirmă că: managementul este un mijloc cu ajutorul căruia schimbările umane pot fi concepute raţional şi difuzate în ansamblul corpului social.Activitatea în domeniul managmentului este considerată unul din factorii de bază ai creşterii economice, având aceeaşi importanţă ca şi tehnica avansată.

Un înţeles acceptat de mulţi este că managementul devine un proces conştient de conducere şi coordonare aacţiunilor şi activităţilor individuale şi de grup, precum şi de mobilizare şi alocare a resurselor organizaţiei în vederea îndeplinirii obiectivelor acesteia în concordanţă cu misiunea, finalităţile şi resposabilităţile sale economice şi sociale.

Multiplele explicaţii ale noţiunii de management l-au făcut la L. Brech să considere că sensul conceptului de management nu este întotdeauna clar şi nici întotdeauna universal acceptat. [536]Astăzi în întreaga lume managementul deşi este recunoscut în mod unanim ca indispensabil, a devenit însă deosebit de controversat.

2. Managementul în România

În România abia în secolul XIX mai exact în ultimii ani a apărut noţiunea de cultură managerială sub două forme:

- Prelucrarea concepţiilor clasicilor din management
- Elaborarea unor lucrări româneşti cu implicaţii în management

D.P Marţian, B.P.Haşdeu,A.D Xenopol au fost câţiva specialişti care au studiat numeroasele problemeale formării şi dezvoltării complexului economic

[534] http://www.academia.edu/5712362/C_Bratianu_-_Management_si_Marketing
[535] Drucker, P.F., La practique de la directiondes entreprises, Les Editions d`Organisation, Paris, 1957, p.8
[536] Petrescu. I, Management, Editura Holding Reporter, Bucureşti, 1991, p.14

naţional românesc. Reprezentanţii şcolii româneşti susţin ideea că nu poate fi vorba de o ştiinţă economică valabilă pentru toate ţările, ci dimpotrivă este necesar ca fiecare ţară să-şi fundamenteze ştiinţa sa economică.

Un susţinător al României a fost şi P.S. Aurelian. Acesta susţinea în 1872 că : România nu este coloana nimănui ca să i se impună cu sila să nu-şi creeze nici o industrie, ea este o ţară autonomă şi în această calitate are dreptul şi datoriac ca să încurajeze industria naţională.[537]

În România impactul managerial a dus la importante schimbări practice. Acestea au fost posibile datorită faptului că au fost concepute şi aplicate având premisa unei strategii.

Caracteristicile acestei strategii pot fi aplicate şi înţelese numai ca şi componentă a unui grup de strategii. Acestea sunt grupate în România astfel:

1. strategii sectoriale şi teritoriale pentru ordonarea accelerată a proceselor de restructurare şi privatizare;
2. strategii privind dezvoltarea gradului de atractivitate a unor domenii şi subdomenii economice sau sociale;

După cel de-al doilea război mondial urmează o lungă perioadă de întrerupere şi de stagnare în domeniul preocupărilor şi acţiunilor pe planul teoriei şi practicii managmentului în România. Au fost desfiinţate organismele create înainte de cel de-al doilea război mondial. Abia în 1965 se pune problema organizării ştiinţifice a întreprinderilor iar după acest an au apărut multe lucrări ale unor autori care au abordat anumite domenii ala managmentului.

Fiinţa umană, susţine Aristotel este prin excelenţă un "zoon politikon", adică o fiinţă socială, acesta îşi pune mereu întrebări cu privire la existenţa sa în societate, în grupurile sociale din care face parte. Conform concepţiei filosofului elen, omul nu-şi poate desăvârşi condiţia decât în interiorul societăţii din care face parte. Prima revoluţie industrială a determinat schimbari importante pentru om în condiţiile de muncă, în relaţiile socio-profesionale, în raporturile sociale dintre clase pentru că omul nu este un "raţionalizator", o maşină de calcul care funcţionează pe principiul cost-beneficiu.

Orientarea managementului modern spre ceea ce se denumeşte prin „capitalsocial", bazat pe valorile, normele, concepţiile, regulile sociale de conduită la dispoziţia firmelor conduce, de asemenea, spre o „spiritualizare" a vieţii economice**.**

3. Implicaţia managementului în sociologie

O influenţă majoră exercită asupra managementului şi sociologia. Cu ajutorul ei managerii pot studia legătura complexă şi acţiunea reciprocă dintre procesele manageriale şi condiţiile economico-sociale ale societăţii. În acest sens managerul poate poate studia şi adopta măsuri necesare de constituire şi

[537] Idem , p. 82

comportare a grupurilor. Conform afirmaţiilor lui Anthony Giddens, sociologia este studiul vieţii social umane, a grupurilor şi societăţilor.

Actorii sociali susţin că sociologia studiază realitatea socială în întregul ei, dar se preocupă şi de anumite părţi, fenomene şi procese ale acestei realităţi, în multiplele şi variatele lor relaţii cu întregul. Sociologia este o ştiinţă care se foloseşte de propriile metode de cercetare pentru a studia fenomenele şi procesele realităţii sociale. Scopul sociologului este de a realiza, prin utilizarea unor metode ştiinţifice, o abordare obiectivă şi neutră din punct de vedere axiologic, a realităţii.

Sociologia a mai fost preocupată încă de la începuturile ei şi de stabilirea cauzelor şi condiţiilor care determină sau favorizează mişcările sociale şi de mecanismele acestora deoarece acestea au generat o nouă abordare a managementului actual. Regula celor 4 C (Coerenţă, Curaj, Claritate şi Consideraţie) ghidează pârghiile un management eficient, totodată acestea se regăsesc şi în paradigmele sociologice.

Coerenţa

- coerenţă între vorbe şi fapte;
- coerenţă între decizii;
- coerenţă între obiectivele propuse şi mijloacele alocate

Curajul - se referă la curajul, intelectual şi moral al managerului, nu la cel fizic; a avea curaj înseamnă a lua decizii pe care să şi le asume, a aprecia pozitiv sau negativ activitatea membrilor, a spune ce e bine şi ce nu e bine; curaj psihologic şi moral (rezistenţă la presiuni)

Claritatea: **-** informarea clară a personalului; practicarea transparenţei; înseamnă:

- clarificarea misiunii organizaţiei, valorile care trebuie respectate, criteriile după care vor fi apreciaţi subordonaţii;
- precizarea opţiunilor strategice şi a obiectivelor;
- comunicarea periodică a rezultatelor obţinute.

Consideraţia**:** - acordarea de atenţie, ascultare şi respect subordonaţilor.

Un management performant ţine seama de:

- „regula celor 4C"
- factori generali: contextul economic, sociologic şi politic;
- factori specifici organizaţiei;
- factori personali: stilul şi personalitatea managerului.

Sociologia se cuvine să explice realităţile sociale ca fapte ştiinţifice, iar adevărul ştiinţific derivă din analiza obiectivă prin mijloace de observare şi de măsurare. Să spunem că evoluţia gândirii sociologice a arătat că, spre deosebire de cercetarea din ştiinţele naturale interesată de studiul relaţiilor cauzale sub forma ,,cauza A determină B şi are ca efect cert C", ştiinţele umane şi sociale analizează probabilitatea ca ,,o cauză A să influenţeze pe B şi să producă efectul C dar şi efectele D, E…." Prin urmare, aceste ştiinţe sunt probabiliste. Ştiinţele sociale şi umane studiază oamenii în ipostaza lor de fiinţe individuale şi sociale, ceea ce l-a determinat pe sociologul francez P. Bourdieu să afirme: ,,Probabil este un blestem ca ştiinţele omului să aibă de-a face cu un obiect care vorbeşte[538]

[538] http://www.academia.edu//Sociologie_romaneasca moderna

Relatiile de management sunt raporturile care se stabilesc între membrii organizaţiei, între aceştia şi componenţii altor organizaţii în procesul îndeplinirii funcţiilor managementului.

Ele pot fi relaţii de colaborare sau relaţii conflictuale. Relaţiile de management sunt raporturi interumane formalizate.

În funcţie de natura acestor raporturi, de sfera competenţei şi de obiectivele urmărite, ele se pot clasifica în:

a) Relaţii de autoritate, care pot fi:
- ierarhice;
- funcţionale;
- de stat major.

b) Relaţii de cooperare;
c) Relaţii de control.

Relaţiile de autoritate sunt raporturile ce se stabilesc între persoane în procesul de management, când unele dispun de competenţa decizională asupra celorlalte.

Relaţia de autoritate *ierarhică* constă în aceea că un conducător C şi numai el decide asupra executantului E, cu privire la activitatea pe care E o desfăşoară pentru îndeplinirea obiectivelor organizaţiei.

Relaţia de autoritate *funcţională* apare ca urmare a specializării muncii şi se manifestă atunci când un specialist S hotărăşte, îndrumă şi controlează, privind activitatea din domeniul sau de specialitate pe E. S are autoritate asupra lui E numai în ceea ce priveşte metoda sau modalităţile pe care le va folosi într-un domeniu de specialitate mai restrâns. Conducătorul C rămâne cu toată competenţa decizională asupra lui E. În practica aceste relaţii intervin de regulă între şefii compartimentelor specializate în anumite domenii sau componenţii acestora şi componenţii compartimentelor operaţionale.

Relatia de autoritate *de stat major* este raportul ce se stabileşte între o persoană sau grup de persoane specializate (de stat major), care sunt delegate de managementul superior al organizaţiei şi şefii sau componenţii compartimentelor implicate în soluţionarea problemelor intervenite, care au determinat procesul de delegare. Un colectiv de stat major cuprinde de obicei cei mai competenţi specialişti într-un domeniu. Statul major nu are subordonaţi direcţi. Specialistul de stat major este participant la deciziile unui manager executiv faţă de care se poate afla pe acelaşi nivel ierarhic. Cu toate acestea unul sau altul din cei doi poate avea un ascendent decizional asupra celuilalt, în funcţie de conţinutul formal al relaţiei dintre ei.

Între managerul executiv M1 şi un specialist de stat major SM pot aparea raporturile:
- M1 poate decide fără a-l consulta pe SM. Rolul lui SM se reduce la acela de consilier, la care M1 apelează în mod facultativ.
- M1 poate decide numai după ce l-a consultat pe SM.
- M1 nu poate lua o decizie care să contravină cu propunerea lui SM, caz în care SM are ascendent decizional asupra lui M1.

Problema se rezolvă fără echivoc dacă se formalizează situaţiile concrete.

Relaţiile de cooperare desemnează raportul dintre persoane situate pe acelaşi nivel ierarhic, dar care fac parte din compartimente diferite. Asemenea relaţii apar ca urmare a necesităţii desfăşurării unor activităţi complexe care

presupun participarea mai multor compartimente. Ele constau într-o corelare a acţiunilor, o informare reciprocă în vederea realizării unor obiective.

Relaţiile de control constau în raportul stabilit între organisme specializate de control şi persoane cuprinse în compartimentele organizaţiei. Relaţia presupune obligaţia celui controlat de a pune la dispoziţia celui care controlează toate informaţiile solicitate, dar fără ca cel ce controlează să aibă competenţa decizională asupra celui controlat.

Realizarea obiectivelor oricărei organizaţii impune efectuarea unui ansamblu de *procese de muncă*. La rândul lor, procesele de muncă se împart în două categorii:

- procese de management, care sunt efectuate de manageri;
- procese de execuţie, efectuate de executanţi (subordonaţi).

Procesul de management constă în ansamblu fazelor prin care se determină obiectivele organizaţiei, resursele realizării lor şi executanţii acestora, prin care se integrează şi controlează munca personalului, folosind un complex de metode şi tehnici în vederea îndeplinirii cât mai eficiente a sarcinilor.

Procesul de management este exercitat de către manageri, care constituie *sistemul conducător*. Momentul esenţial al procesului de management îl constituie *decizia managerială*.

În cadrul procesului de management se delimitează *funcţiile* managementului (după H. Fayol): prevederea, organizarea, comanda, coordonarea, controlul şi evaluarea.

La baza tuturor funcţiilor managementului şi a deciziei manageriale stau informarea şi comunicarea.[539]

4. Managementul şi consumul de media

Opinia publică este produsul reacţiei minţilor oamenilor iar suma gândirilor individuale formează gândirea de grup.În spaţiul social există multe grupuri ce interacţionează şi din acest punct de vedere există şi multe tipuri de mesaje pentru a ajunge la unul sau altul dintre grupuri. Interesele grupurilor şi dorinţele acestora se suprapun şi se influenţează reciproc în mod inevitabil. Progresul rezultă din interacţiunea continuă a acestor grupuri şi din renunţarea la unele idei în favoarea altora noi. Acest lucru se întâmplă în urma unui consum. Zona consumului este un câmp social structurat unde bunurile şi nevoile dar şi alte trăsături culturale tranzitează de la un grup model către celelalte categorii sociale pe măsură ce acestea se tranformă.

Consumul se bazează pe sistemul informativ care a fost dominant la sfârşitul secolului XX printr-o informare în direct şi continuă. Acest lucru a contribuit la transformarea vieţii politice şi sociale fapt vizibil mai ales în media, deoarece a conferit televiziunii o poziţie dominantă în sistemul mediatic, obligând presa şi radioul să se redefinească în raport cu ea. Astăzi ansamblul actorilor sociali este cel care a fost nevoit să-şi însuşească regulile mediatice pentru a-şi promova activitatea.Asemenea schimbări duc la modificarea intereselor şi punctelor de vedere ale celor pe care îi afectează şi implicit la modificarea reacţiei grupului şi a individului. Acest lucru trebuie făcut cu un management centrat pe om şi pe aspiraţiile sale.

[539] http://www.scritub.com/management/noţiuni generale

Concluzii

Aşadar se pot da termenului de management numeroase înţelesuri dar toate fac apel la om, explicit sau implicit mai exact la munca lui. Toate aceste transformări ale conceptului de management s-au dezvoltat de-alungul timpului în spaţiul social deoarece acesta este un spaţiu simbolic, cultural, comunicaţional dar deosebit de important pentru activitatea managerială.

Managementul în acest caz se aplică analizând problema individului apoi gândirea publică. Reacţia se produce folosind mediile de comunicare dintre individ şi masa de oameni aducându-i pe cei doi actori sociali la un numitor comun şi crearea de simboluri la care gândirea publică să răspundă.

Bibliografie

- Androniceanu, A., *Managementul schimbărilor*, Editura All Educaţional, Bucureşti, 1998
- Baudrillard, Jean,*Societatea de consum. Mituri şi structuri,*Comunicare.ro, Bucureşti, 2008
- Bondrea Aurelian, *Sociologia opiniei publice şi a mass-media,* Editura Fundaţiei "România de mâine", Bucureşti, 1997
- Coman Mihai,*Din culisele celeii de-a patra puteri,* Editura Carro, Bucureşti, 1996
- Burduş, E., *Tratat de management*, Editura Economică, Bucureşti, 2005
- Certo, S., *Managementul modern*, Editura Teora, Bucureşti, 2002
- Ciobanu, I., *Management strategic*, Editura Polirom, Iaşi, 1998
- Drucker, P.F., *La practique de la directiondes entreprises*, Les Editions d`Organisation, Paris, 1957
- Guy Lochard, Henri Boyer,*Comunicarea mediatică*, Institutul European, Iaşi, 1998
- Graur Al. *Argumente "pro" şi "contra" adoptării termenului "management" în limba română,* Discuţie organizată de Revista Forum, nr. 2, 1971
- Mucchielli, Alex,*Arta de a influenţa- Analiza tehnicilor de manipulare,*Editura Polirom, Iaşi, 2000
- Petrescu. I, *Management*, Editura Holding Reporter, Bucureşti, 1991,
- Petrescu, I., *Psihosociologie managerială*, Editura Lux Libris, Braşov, 1998
- Petrescu, I., Cindrea, I. (coord.), *Teorie şi practică în managementul resurselor umane,* Editura Lux Libris, Braşov, 1998

*** http://www.academia.edu//Sociologie_romaneasca moderna

*** http://www.scritub.com/management/Noţiuni generale

PREVENIREA SĂVÂRŞIRII INFRACŢIUNILOR DE CORUPŢIE PRIN EXTINDEREA CULTURII JURIDICE ASUPRA COMPONENTEI SOCIALE

Gabriela Margareta MEDELEANU[540]

1. Consideraţii introductive

Una dintre principalele condiţii pentru integrarea europeană a României a fost obţinerea unor rezultate concrete în lupta împotriva corupţiei. În vederea atingerii acestui obiectiv, a fost modificat cadrul legislativ şi instituţional, au fost investite resurse materiale şi umane importante în consolidarea instituţiilor implicate în lupta împotriva corupţiei. De asemenea, au fost derulate mai multe campanii de conştientizare a populaţiei cu privire la consecinţele grave ale corupţiei. Întregul demers a fost însoţit de o campanie media puternică. Au fost demarate multe anchete în dosare de mare corupţie privind categorii de persoane, instituţii şi domenii, care anterior păreau că se bucură de o adevărată imunitate de fapt. Corupţia continuă să fie identificată ca principală problemă a societăţii româneşti atât în cele mai recente rapoarte ale Comisiei Europene, cât şi în cercetările sociologice realizate pe publicul larg sau pe grupuri specializate (judecători, procurori, avocaţi, executori judecătoreşti).[541]

Realizarea dezideratului României ca stat de drept democratic implică un înalt grad al culturii juridice a cetăţenilor şi a întregii societăţi. Perioada de tranziţie în dezvoltarea ţării noastre, precum şi a oricărui alt stat, se caracterizează prin creşterea rolului culturii juridice şi a conştiinţei juridice în asigurarea armoniei şi stabilităţii în societate. Aceste fenomene dictează necesitatea şi accentuează actualitatea cercetării domeniilor ce ţin de cultura juridică şi conştiinţa juridică, din punctul de vedere al prevenirii săvârşirii faptelor de corupţie. Investigaţiile sunt utile pentru stabilirea, pe de o parte, a influenţei culturii juridice a societăţii şi a organelor de drept asupra procesului de luptă contra corupţiei iar, pe de alta, a influenţei corupţiei în procesul de perfecţionare a culturii juridice a fiecărui cetăţean şi a întregii societăţi.[542]

2. Prevenirea şi contracararea fenomenului corupţiei

Sistemul de justiţie trebuie să riposteze instituţional împotriva tendinţei şi tentaţiei omului politic de a domina sub diverse forme sistemul şi actul de justiţie. Dar, această ripostă recomandată şi de forurile europene,16 deşi se impune a fi pe măsura atacurilor, a agresorilor şi a logisticii aflate la dispoziţia acestora (buget, pârghii financiare de control, trusturi media, grupuri de presiune etc.), nu trebuie înţeleasă excesiv şi în termenii obligatorii ai unui conflict.[543]

---

[540] Student-masterand, Facultatea de Asistenţă socială şi Sociologie, Master Probaţiune, Universitatea Bucureşti;
[541] Sondajul Gallup, privind eficienţa şi responsabilitatea sistemului judiciar românesc, martie 2008, în cadrul unui program al Băncii Mondiale;
[542] Brînză William, *Infracţiuni assimilate corupţiei*, Ed. Semne, Bucureşti, 2004, p. 172;
[543] David Bogdan, *Consideraţii privind apărarea independenţei justiţiei de imixtiunea politicului*, Revista Universul Strategic, An VI, Nr. 1 (21), ianuarie-martie 2015, p. 78;

Acţiunea socială anticrimă, în general şi cea anticorupţie, în particular, se realizează pe două căi: contracarare şi prevenire. Dacă iniţial predominau activităţile de contracarare a faptelor criminale, în ultima perioadă o atenţie deosebită se acordă prevenirii manifestărilor criminale, datorită dezvoltării vertiginoase a activităţii organelor judiciare anticorupţie.[544]

Contracararea presupune aplicarea măsurilor punitive faţă de cei care le-au săvîrşit, astfel încît să fie constrânşi, prin ameninţarea cu pedeapsa sau prin aplicarea efectivă a ei, să se abţină de la asemenea comportamente.

Prevenirea constă în înlăturarea cauzei care generează manifestările criminale sau a condiţiilor care le favorizează, astfel încât acestea să nu se producă ori să se producă într-o măsură limitată, socialmente tolerantă.

Pentru a face un pas înainte, în prevenirea şi combaterea corupţiei trebuie să pornim astfel de la determinarea acelor ***factori care favorizează acest fenomen***. În acest context menţionăm că, printre mulţimea de factori se află şi lipsa unei culturi juridice.[545] Acest nivel redus de cunoştinţe juridice este cauzat în mare parte şi faptului că, oamenii nu au formate deprinderi culturale, nu cunosc regulile etichetei, şi moment important, nu manifestă prea mare dorinţă de a-şi amplifica cunoştinţele în acest domeniu. Însă acestea le sunt strict necesare pentru a-şi putea apăra drepturile. Este foarte important ca oamenii să posede cunoştinţe elementare în domeniul jurisprudenţei pentru a se putea orienta în diversele relaţii sociale şi pentru a avea un comportament în conformitate cu prevederile legii. Cu cât mai multe cunoştinţe în domeniul dreptului posedă cetăţenii, cu atât mai ridicat este nivelul culturii lor juridice.[546]

Ca justificare a celor expuse, menţionăm că, în conformitate cu datele studiului efectuat în anul 20014, nivelul conştientizării de către populaţie a existenţei diferitor forme de corupţie rămîne foarte scăzut. Astfel, 45% din cei intervievaţi nu consideră drept act de corupţie oferirea unui cadou medicului pentru o îngrijire specială, 30% menţionează că a interveni pe lângă un funcţionar înalt pentru a angaja o rudă de a lor, nu reprezintă de asemenea fapt de corupţie, iar 9% din cei chestionaţi relevă ca oferirea banilor unui poliţist pentru a nu i se retrage permisul de conducere nu prezintă act de corupţie. Îngrijorător este faptul că, populaţia tratează anumite acţiuni ca fiind sau nu corupte în funcţie de interesele personale şi în funcţie de profesia celui care beneficiază de plăţile suplimentare, dar nu în funcţie de o definiţie normativă a corupţiei.[547] De aceea, urmărirea unor scopuri personale, rezolvarea unor probleme stringente face ca anumite acte de corupţie să fie tolerante şi însuşite sistemului de valori.

3. Politici de educaţie juridică pentru societate

Un aspect extrem de important în prevenirea săvîrşirii infracţiunilor de corupţie reprezintă ridicarea nivelului culturii juridice a populaţiei. Măsurile preventive sunt focusate nu asupra manifestărilor exteriorizate ale corupţiei, ci

---

544 Poenaru G., *Educaţia juridică-privită ca premise a politicilor de mediu,* Revista Buletinul AGIR, nr. 4/2009, p.141-142;

545 Octopus Interface - *Corruption and Democracy*, Strasbourg, 20-21 November 2006, Whorkssop on democracy, corruption and justice;

546 Gălcă C, *Dimensiunea reală a corupţiei în justiţie*, Revista de Drept social, nr. 1, 2011, p. 44;

547 Convenţia Organizaţiei Naţiunilor Unite împotriva corupţiei (numită şi Convenţia de la Merida, Mexic) a fost adoptată la New York de Adunarea Generală prin rezoluţia 58/4 din 31oct 2003. A intrat în vigoare în 14 decembrie 2005. Până în prezent este semnată de peste 140 state. Ea a fost semnată de România chiar la Merida, pe 9 dec. 2003 şi a fost ratificată de Parlamentul României prin Legea nr. 365 din 15 sept. 2004, publicată în M.Of. nr. 903 din 5 oct. 2004;

asupra cauzelor generatoare şi anume asupra educării populaţiei în spiritul cunoaşterii şi respectării normelor de drept, a instituţiilor statale, a drepturilor şi libertăţilor omului.[548]

Astfel, ridicarea nivelului de instruire generală a populaţiei constituie o premisă majoră în edificarea valorilor umane, formarea unui cetăţean conştient, integru şi sistematic cultivat. Educaţia populaţiei în spiritul anticorupţional trebuie să vizeze creşterea gradului de înţelegere a mecanismelor corupţiei şi adoptarea de către tineret, precum şi de către populaţia adultă, a unei atitudini civice dure privind diminuarea fenomenului corupţiei.

Un rol important în sporirea nivelului de cultură juridică a societăţii le revine surselor mass-media: publicaţiilor periodice şi emisiunilor televizate, care informează publicul despre activitatea, competenţa instituţiilor specializate în prevenirea şi combaterea corupţiei, procedura de sesizare, telefonul de încredere, etc.; de asemenea, informarea publicului privind rezultatele contracarării corupţiei, faptele concrete şi pedepsele aplicate celor vinovaţi, predispunînd publicul, inclusiv, la cooperare în lupta anticorupţională. Reuşitele activităţilor anticorupţie sunt determinate şi de parteneriatul activ cu sectorul nonguvernamental

La ridicarea nivelului culturii juridice contribuie şi autoeducaţia. Aceasta reprezintă instruirea de sine stătătoare a fiecărui individ pentru a căpăta cunoştinţe elementare în domeniul dreptului, necesare în orice domeniu de activitate, precum şi în formarea culturii generale a individului. O veche zicală spune că: *"omul cât trăieşte învaţă, se autoperfecţionează."* Autoperfecţionarea, în perioada contemporană, când progresul tehnico-ştiinţific este fluctuant, reprezintă o condiţie indispensabilă procesului de instruire juridică; fapt, ce duce implicit la cunoaşterea realităţii juridice de către populaţie, la întărirea reprezentării pe care o are persoana despre locul şi rolul său în viaţa juridică şi de stat, precum şi la conştientizarea necesităţii obiective de a respecta prevederile legislaţiei în vigoare. Toate acestea reprezintă o componentă a obligaţiunilor civice de a-şi perfecţiona şi îmbunătăţi permanent cultura juridică, ce contribuie nemijlocit la dezvoltarea multidimensională a societăţii.

Un alt moment la care ne vom referi este pregătirea continuă a specialiştilor în domeniul dreptului.

Ca şi conştiinţa juridică, cultura juridică poate fi divizată în:

a) *individual*

b) *de grup* (sau colectivă)

c) *a societăţii*

Cultura juridică individuală presupune instruirea juridică a individului, care include o înaltă conştiinţă juridică, posibilitatea şi deprinderea de a folosi dreptul, de a-şi supune comportamentul normelor juridice.

Cultura juridică de grup sau colectivă presupune cointeresarea membrilor grupului/colectivului în rezultatele muncii în comun, în asigurarea unei înalte organizări a acesteia şi a ordinii de drept.

În sfârşit, putem spune că, o societate are cultură juridică dacă raporturile juridice în ea sunt reglementate şi garantate de stat şi respectate de toţi subiecţii de drept, în cazul în care comportamentul social este subordonat normelor de

---

[548] http://www.europol.europa.eu.*The vulnerability to corruption of the public and private sector needs to be properly evaluated.* A clear-cut picture of the use of corruption by OC groups does not exist. Europol 2004 Organised Crime Report;

drept, dacă actele normative în vigoare îşi realizează scopurile şi sarcinile pentru care au fost elaborate şi dacă în societate este recunoscută supremaţia legii.[549]

Astfel, pentru a atinge un înalt nivel de cultură juridică nu este suficient doar de a acumula cunoştinţe în domeniul dreptului. Înalta cultură juridică este rezultatul unei munci educative permanente şi sub diferite aspecte în domeniul dreptului. Aceasta înseamnă că, educaţia juridică este o parte componentă a culturii juridice şi reprezintă un proces bine determinat de acţiuni şi influenţe continue asupra conştiinţei şi culturii membrilor societăţii, care să-şi creeze prin convingere deprinderea de a respecta legile, drepturile şi interesele legitime ale altor cetăţeni etc.

Concluzii

Instruirea juridică a populaţiei inclusiv în materia drepturilor şi libertăţilor omului şi cetăţeanului, modalităţile şi instanţele la care ar putea să se adreseze în cazurile confruntării cu un comportament viciat al funcţionarilor publici, reprezentă o soluţie optimă în prevenirea şi combaterea corupţiei.

BIBLIOGRAFIE:

1. DAVID BOGDAN, *Consideraţii privind apărarea independenţei justiţiei de imixtiunea politicului,* Revista Universul Strategic, An VI, Nr. 1 (21), ianuarie-martie 2015;
2. POENARU G., *Educaţia juridică-privită ca premise a politicilor de mediu,* Revista Buletinul AGIR, nr. 4/2009, p.141-142;
3. BRÎNZĂ WILLIAM, *Infracţiuni assimilate corupţiei*, Ed. Semne, Bucureşti, 2004;
4. GÂLCĂ C, *Dimensiunea reală a corupţiei în justiţie*, Revista de Drept social, nr. 1, 2011;
5. EDGARDO BUSCAGLIA şi JAN van DIJK, *Controlling Organized Crime and Corruption în the Public Sector*, 2005
6. http://www.europol.europa.eu.

[549] Edgardo Buscaglia şi Jan van Dijk, *Controlling Organized Crime and Corruption în the Public Sector*, 2005, în Berkely Program în Law & Economics, Working Paper Series, Paper p.195;

PRINCIPIUL NEDISCRIMIĂRII ÎN RAPORT CU ACTORII PRINCIPALI AI UNUI PROCES PENAL

Gianina-Anemona RADU[550]

REZUMAT: *Egalitatea este recunoscută ca o normă de conduită a unei comunităţi umane, fiind abordată în mod detaliat şi de doctrină. În procedura penală, după cum s-a menţionat în mod tradiţional, principiul egalităţii persoanelor îmbracă forma egalităţii armelor (l'égalite des armes), pornind de la faptul că şi în jurisprudenţa Curţii Europene a Drepturilor Omului principiul egalităţii armelor semnifică tratarea egală a părţilor pe toată durata desfăşurării procesului în faţa unui tribunal.*

Acest principiu, de fapt, constituie numai un element component al noţiunii mai largi de „proces echitabil", una dintre garanţiile privitoare la desfăşurarea corectă a procesului judiciar prin care se vizează un just echilibru între părţile litigante.

Printr-o jurisprudenţă constantă, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a elaborat un principiu cu caracter general, devenit aproape o clauză de stil în domeniu, în conformitate cu care prin intermediul Convenţiei sunt apărate drepturi ale omului concrete şi efective, nu teoretice şi iluzorii. Unul dintre aceste drepturi îl constituie dreptul la un proces echitabil având în vedere tocmai locul pe care acest drept îl ocupă într-o societate democratică.

CUVINTE CHEIE: *egalitate, nediscriminare, proces penal, jurisprudența CEDO, instanță.*

THE PRINCIPLE OF NON - DISCRIMINATION în RELATION TO THE MAIN ACTORS OF THE CRIMINAL TRIAL

ABSTRACT: *Equality is recognized as a standard of conduct of a human community, being approached în detail by doctrine. în criminal proceedings, as noted traditionally, principle of equality of persons takes the form of equality of arms (equal des armes l'), starting from the fact that în the European Court of Human Rights equality of arms means equal treatment of the parties throughout duration of the trial before a court.*

This principle , în fact, is the only one element of the broader concept of " fair trial " , one of the guarantees relating to the proper conduct of the judicial process which concerns the right balance between litigants.

Through settled case, European Court of Human Rights has developed a general principle, almost become a style clause în the field, în accordance with the Convention are protected by human rights practical and effective, not

[550] Lect.univ.dr., Academia de Poliție "Al. I. Cuza", București

theoretical and illusory. One of these rights is the right to a fair trial given the very place where his right is occupied în a democratic society.

KEYWORDS: *equality, non-discrimination, criminal trial, CEDO jurisprudence, court.*

Egalitatea este recunoscută ca o normă de conduită a unei comunităţi umane, fiind abordată în mod detaliat şi de doctrină.

Interzicerea discriminării în materia drepturilor omului **nu are existenţă independentă**, în sensul că discriminarea nu este interzisă decât dacă priveste un drept sau o libertate reglementată de Convenţie. În mod cert, art. 14 din Convenţie poate intra în joc chiar fără o încălcare a exigenţelor Convenţiei şi a Protocoalelor sale şi, în această măsură, el posedă o valoare autonomă, dar el nu se poate aplica dacă faptele litigiului nu cad în domeniul de aplicare a cel puţin uneia din dispoziţiile Convenţiei[551]. Art. 14 nu este valabil decât pentru a te bucura de drepturile şi libertăţile garantate de Convenţie[552]. Din punct de vedere normativ discriminarea este interzisă în cazul exercitării tuturor drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului. Dar ea este interzisă doar atâta timp cât materia în care se practică este protejată juridic, cu alte cuvinte, atâta timp cât este vorba despre un drept sau o libertate recunoscută de sistemul juridic în vigoare[553].

Interzicerea discriminării se limitează numai la *discriminările de drept*. Toate persoanele sunt egale în faţa legii şi au dreptul fără discriminări, la o egală protecţie din partea legii. Legea trebuie să interzică toate discriminările şi să garanteze tuturor persoanelor o protecţie egală şi eficace contra tuturor discriminărilor. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat în jurisprudenţa sa[554] că o diferenţă de tratament între persoane plasate în situaţii analoage sau compatibile este discriminatorie dacă ea nu se bazează pe o justificare obiectivă şi rezonabilă, adică dacă nu urmăreşte un scop legitim sau dacă nu există un raport rezonabil de proporţionalitate între mijloacele utilizate şi scopul urmărit.

În procedura penală, după cum s-a menţionat în mod tradiţional, principiul egalităţii persoanelor îmbracă forma *egalităţii armelor* (l'égalite des armes), pornind de la faptul că şi în jurisprudenţa Curţii Europene a Drepturilor Omului principiul egalităţii armelor semnifică tratarea egală a părţilor pe toată durata desfăşurării procesului în faţa unui tribunal.

Acest principiu, de fapt, constituie numai un element component al noţiunii mai largi de „proces echitabil"[555], una dintre garanţiile privitoare la desfăşurarea corectă a procesului judiciar prin care se vizează un just echilibru între părţile litigante.

---

[551] Curtea EDO, cauza Frette c. Franţa, hotărâre din 26 februarie 2002
[552] Curtea EDO, cauza Rassmunssen c. Danemarca, hotărâre din 28 noiembrie 1984
[553] Corneliu Bîrsan, *Convenţia europeană a drepturilor omului"*, Ed. All Beck, 2005, Bucuresti, p. 902
[554] Curtea EDO, Cauza Frette C. Franţa, hotărârea din 26 februarie 2002; cauza Pretty c. Regatului Unit, hotârârea din 29 aprilie 2002
[555] Vincent Berger*, Jurisprudenţa Curţii Europene a Drepturilor Omului, Ediţia V,* Editura Institutul român pentru drepturile omului, Bucureşti, 2005, p. 255.

Dreptul la un proces echitabil este protejat de sistemele de drept internaţionale, regionale şi naţionale. Fiind în mod tradiţional protejat în baza CEDO, în timp, acesta a dobândit o semnificaţie şi în ordinea de drept a UE, transformându-se dintr-o garanţie a protecţiei judiciare efective a drepturilor subiective acordate de UE într-un drept fundamental, fiind prevăzut şi de Carta drepturilor fundamentale UE. Dreptul la un proces echitabil atrage o serie de drepturi specifice (accesul la justiţie, independenţa şi imparţialitatea instanţei, judecarea cauzei într-un termen rezonabil, dreptul la apărare, egalitatea armelor, publicitatea şedinţei de judecată, obligaţia de a motiva hotărârile judecătoreşti etc.) care sunt uneori încorporate în sensul general al acestuia, iar alteori (ca în cazul CEDO) sunt individualizate în prevederi legale diferite.

Dreptul la un proces echitabil este dreptul care, prin afirmarea sa, asigură legătura între drepturile omului şi statul de drept, caracterizat prin eliminarea arbitrariului şi domnia legii, putând fi definit ca ansamblul garanţiilor procedurale care permit punerea în valoare a majorităţii drepturilor protejate prin instrumente internaţionale.

După cum a arătat Curtea, statele semnatare ale Convenţiei au decis să ia toate măsurile necesare pentru apărarea efectivă a unor drepturi enunţate de Declaraţia Universală a Drepturilor Omului, datorită ataşamentului lor sincer la principiul preeminenţei dreptului. Aceste măsuri semnifică organizarea unei bune administrări a justiţiei, credibilă, sigură, imparţială şi independentă pentru cei care ajung în faţa instanţelor judiciare. De aceea, instanţa europeană a reţinut ideea că într-o societate democratic, în sensul Convenţiei, dreptul la o bună administrare a justiţiei ocupă un loc eminent, astfel că o interpretare restrictivă a dispoziţiilor art. 6[556] nu ar corespunde cu obiectul şi scopul prevederilor sale[557].

În acest sens, sub influenţa jurisprudenţei europene, procedura penală nu mai este doar o garanţie formală, ea are prin ea însăşi o importanţă fundamentală. Normele procesuale de referinţă conţinute în procedura penală continuă să garanteze regularitatea formală a procedurii, pentru ca procesul să se desfăşoare în mod loial. Însă procedura penală a dobândit astăzi o importanţă fundamentală, un drept care prevalează asupra oricărei alte consideraţii: dreptul la un proces echitabil, care este nucleul procedurii penale, devine criteriul de apreciere al respectării de către instanţe a drepturilor substanţiale şi, astfel, devine el însuşi un veritabil drept substanţial[558].

În momentul în care mersul procesului este ştirbit prin dezavantajarea uneia dintre părţile participante în raport cu cealaltă parte, dreptul alegat în cadrul litigiului cade de pe orbita pe care gravitează, un proces inechitabil conducând chiar la negarea unui drept fundamental. Dreptul la un proces echitabil trebuie să se regăsească în conţinutul oricărei proceduri, pe toată durata

---

[556] Art. 6 din CEDO constituie prevederea fundamentală care protejează dreptul la un proces echitabil. Acesta cuprinde mai multe elemente, care garantează în primul rând dreptul la un proces public şi echitabil, într-un termen rezonabil, de către o instanţă independentă şi imparţială stabilită prin lege, precum şi publicitatea şedinţei de judecată. Art. 6 prevede de asemenea, prezumţia de nevinovăţie şi anumite drepturi la apărare în cadrul procedurilor penale (de exemplu, dreptul de a fi informat cu privire la acuzaţii, acordarea de timp şi facilităţi pentru pregătirea apărării, asistenţă juridică, audierea martorilor şi accesul la un interpret).

[557] Corneliu Bârsan, *Convenţia europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole. Vol. I. Drepturi şi libertăţi*, Editura All Beck, Bucureşti, 2005, p. 394.

[558] Ovidiu Predescu, Mihail Udroiu, *Protecţia europeană a drepturilor omului şi procesul penal roman*, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2008, p. 536.

derulării procesului penal, ca o sumă de garanţii procedurale acordate persoanei implicate (învinuitului sau inculpatului)[559].

Respectarea dreptului la un proces echitabil nu este, în sine, suficientă pentru a asigura o protecţie totală împotriva posibilelor violări, abuzuri sau restrângeri nejustificate exercitate de către stat asupra drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale individului, însă reprezintă piatra de temelie a unei protecţii reale şi eficiente împotriva puterii statale. Astfel procesul penal echitabil nu poate fi realizat decât în condiţiile în care acesta este aşezat pe principii fundamentale unanim admise, care asigură echilibrul ce trebuie să existe între interesul general al societăţii şi interesele legitime ale fiecărei persoane[560].

Principiul *egalităţii armelor* este o inovaţie a jurisprudenţei Curţii Europene. De foarte multă vreme, Comisia a precizat semnificaţia principiului egalităţii armelor astfel: orice parte trebuie să aibă posibilitatea de a-şi expune cauza tribunalului în condiţii care nu o dezavantajează într-o manieră apreciabilă în raport cu partea adversă. Importanţa egalităţii armelor rezidă în faptul că aceasta creează un echilibru între principiul preeminenţei drepturilor şi interesul public într-un stat democratic care trebuie să asigure pe teritoriul său un control eficient al criminalităţii şi, în acelaşi timp, să garanteze standarde cât mai ridicate în ce priveşte drepturile inculpaţilor la o judecată echitabilă[561].

Această abordare a fost confirmată de către Curte, principiul egalităţii armelor presupunând obligaţia de a oferi fiecărei părţi o posibilitate rezonabilă de a-şi prezenta cauza, inclusiv probele de care dispune, în condiţii care nu o plasează într-o situaţie de dezavantaj faţă de adversarul său. Această egalitate nu este altceva decât un just echilibru între părţi.

Instanţa, pentru realizarea principiului *egalităţii armelor*, are misiunea de a menţine *echilibrul* necesar desfăşurării unui proces echitabil, îndeosebi în ceea ce priveşte comunicarea între părţi a tuturor pieselor dosarului, precum şi dispunerea de mijloace pentru a-şi susţine poziţia[562].

Acest principiu, care decurge direct din faptul că orice persoană are dreptul la ascultarea cauzei sale, în mod echitabil, este un element esenţial al dreptului la un proces echitabil. În acest cadru, principiul egalităţii armelor se prezintă ca o garanţie extrem de puternică, deşi consacrarea acestuia nu este decât implicită. În plus judecătorii Curţii Europene a Drepturilor Omului sunt foarte atenţi la caracterul efectiv al acestei garanţii importante[563].

Cu aplicaţie strict la domeniul penal, egalitatea armelor implică realizarea şi menţinerea pe parcursul unui întreg proces penal a echilibrului dintre inculpat, pe de o parte, şi Ministerul public şi partea civilă, pe de altă parte. Se are, astfel, în vedere regula în ceea ce priveşte titularii celor două acţiuni care pot fi exercitate în cadrul procesului penal, acţiunea penală şi acţiunea civilă, celelalte părţi, partea responsabilă civilmente, pe de o parte, şi partea vătămată, pe de altă parte fiind, implicit, incluse în discuţie.

---

[559] Gheorghiţă Mateuţ, *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Volumul I, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2007, p.238.
[560] Grigore Gr. Theodoru, *Tratat de Drept procesual penal,* Ediţia a 2-a, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2008, p. 68.
[561] Robert Pelloux, *Les arrest de la Cour europeenne des droit de l'homme dans les affaires Wemhof et Neumeister,* Annuaire français de droit international, 1969, Vol. 15, Ed. CNRS Editions, Paris, 1969, p. 276.
[562] Igor Dolea, *Drepturile persoanei în probatoriul* penal, Ed. Cartea juridică, Chişinău, 2009, p. 186.
[563] Jean-François Renucci, *Tratat de drept european al drepturilor omului*, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2009, p. 480.

Necesitatea respectării egalităţii armelor între procuror şi parte e cu atat mai imperioasă cu cât Ministerul Public intervine activ în faţa instanţei penale pe care o sesizează prin rechizitoriu, descriind starea de fapt şi de drept şi propunând o anumită sancţiune.

Un alt element strict legat de egalitatea de arme îl reprezintă necesitatea motivării hotărârilor judecătoreşti. Acest imperativ s-a impus deoarece în lipsa luii este greu de a se vorbi de egalitate de arme. Curtea Europeană a indicat în mod clar că art. 6 obligă tribunalele naţionale să îşi motiveze deciziile, astfel instanţele naţionale trebuie să indice cu suficientă claritate motivele pe care şi-au fundamentat decizia[564]. Obligaţia de motivare se impune deoarece ea permite, pe de o parte, expunerea raţionamentului care a condus la dispozitivul hotărârii, iar pe de altă parte controlul asupra acesteia prin exercitarea căii de atac prevăzute de lege. Motivarea hotărârilor justifică echitatea procesului penal şi din prisma dreptului justiţiabilului de a fi convins că justiţia a fost înfăptuită, respectiv judecătorul a examinat toate mijloacele procesuale şi procedurale propuse de participanţi.

Egalitatea persoanelor în procesul penal înseamnă, aşadar, că tuturor persoanelor le sunt aplicabile aceleaşi reguli procesuale şi că aceleaşi organe desfăşoară procesul penal, fără ca anumite persoane să fie privilegiate şi fără să se facă o discriminare.

Deşi nu este consacrat ca un principiu distinct al procesului penal, din ansamblul reglementării modului de desfăşurare a procesului penal rezultă că respectarea principiului egalităţii armelor între acuzare şi apărare este intrinsec sistemului de drept românesc[565].

Principul egalităţii între acuzare şi apărare este o cerinţă de garanţie pentru echilibrul între interesele individului şi ale societăţii, pentru armonizarea şi salvgardarea acestor interese.

Procurorul şi inculpatul au aceeaşi poziţie şi aceleaşi drepturi în faţa instanţei în susţinerea acuzării, respectiv a apărării. Necesitatea respectării egalităţii armelor între procuror şi parte e cu atât mai imperioasă cu cât Ministerul Public intervine activ în faţa instanţei penale pe care o sesizează prin rechizitoriu, descriind starea de fapt şi de drept şi propunând o anumită sancţiune.

Chiar dacă Ministerul Public are un rol deosebit în protejarea ordinii publice, aceasta nu justifică crearea ab initio pentru procuror a unei poziţii privilegiate în cadrul procedurilor, care să le plaseze pe celelalte părţi întrun net dezavantaj în raport cu Ministerul Public[566].

Participând la judecată, procurorul, la fel ca şi inculpatul, poate formula cereri, ridica excepţii şi pune concluzii. Având în vedere că principiul egalităţii armelor presupune ca părţile să se situeze pe poziţii procesuale egale, fără ca vreuna din ele să beneficieze de un avantaj procedural faţă de cealaltă, este evident că între inculpat şi procuror nu poate exista egalitate procesuală completă

---

[564] CEDO, 17 ianuarie 1970, Delcourt c. Belgia, Seria A, nr. 11.
[565] Ovidiu Predescu, Mihail Udroiu, *Convenţia europeană a drepturilor omului şi dreptul procesual penal roman*, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2007, p. 363.
[566] Ibidem, p. 656.

din moment ce procurorul acţionează în calitate de autoritate public şi dispune de mijloace logistice care nu stau la dispoziţia inculpatului.

Trebuie întâlnite, cumulativ, trei condiţii pentru a putea fi constatată nerespectarea egalităţii armelor procedurale, şi anume: parchetul să beneficieze de un drept suplimentar faţă de cel acuzat, acel drept să nu derive din natura funcţiei parchetului, dreptul respectiv să îi creeze procurorului, în concret, un avantaj în cursul procedurii[567]. Principiul egalităţii armelor presupune ca procurorul să aducă în faţa instanţei toate probele administrate în dosarul de urmărire penală în favoarea sau împotriva acuzatului[568].

Egalitatea procedurală a părţilor în proces nuanţează principiul mai vast al egalităţii între cetăţeni, precum şi principiul aflării adevărului. Fără ca părţile să dispună de aceleaşi mijloace pentru a-şi susţine cauza, fără a avea acces fiecare dintre ele la actele şi probele depuse la dosar pentru a le putea combate, fără posibilitatea fiecărei părţi de a-şi expune argumentele şi fără existenţa unei proceduri contradictorii, aflarea adevărului este evident periclitată, pot interveni erori judiciare, iar procesul devine unul inechitabil.

Principiul contradictorialităţii este intim legat de egalitatea armelor şi impune judecătorului să vegheze ca orice element susceptibil să influenţeze soluţia privind litigiul să facă obiectul unei dezbateri între părţi[569].

În virtutea contradictorialităţii, părţile îşi aduc reciproc la cunoştinţă pretenţiile, apărările şi probele de care înţeleg să se folosească în proces, prin cererile scrise adresate instanţei, judecata nu se poate face decât după legala lor citare, în cursul procesului toate părţile sunt ascultate în mod egal, inclusiv asupra împrejurărilor de fapt sau de drept puse în discuţie de instanţă, în vederea aflării adevărului în cauză, încuviinţarea probelor se face în şedinţă publică, după prealabila lor discutare de către părţi, iar hotărârile judecătoreşti sunt comunicate părţilor, în vederea exercitării căilor legale de atac.

Principiul contradictorialităţii exprimă cerinţa ca funcţia de învinuire să fie despărţită de funcţia jurisdicţională, fiind pe o poziţie procesuală egală cu funcţia de apărare. Învinuirea şi apărarea se combat în faţa instanţei de judecată de pe poziţii contradictorii, astfel încât autoritatea care judecă şi soluţionează cauza – instanţa de judecat – să ajungă, din disputa lor, la o apreciere corectă a probelor şi la adoptarea unei soluţii legale şi temeinice. Ca urmare, aşezarea judecăţii pe principiul contradictorialităţii implică egalitatea de arme între învinuire şi apărare, între susţinerea pretenţiilor civile şi combaterea lor, în sensul că se acţionează cu aceleaşi mijloace procesuale; participarea la judecată, cu dreptul de a face cereri, a ridica excepţii, a pune concluzii, a exercita căile de atac, pe care instanţa de judecată le poate admite sau respinge şi adopta propria sa soluţie, constituie aspecte ale contradictorialităţii[570].

Respectarea dreptului la un proces echitabil impune ca procurorul să aducă la cunoştinţa apărării toate mijloacele de probă administrate în favoarea

[567] Radu Chiriţă, *Dreptul la un proces echitabil,* Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2008, p. 349.
[568] Mihail Udroiu, Ovidiu Predescu, *Standardele Europene în materia dreptului de a dispune de timpul şi de inlesnirile necesare pregătirii apărării,* Revista Dreptul, Nr. 5/2009, Uniunea Juriştilor din România, p. 268.
[569] Radu Chiriţă, *Convenţia europeană a drepturilor omului. Comentarii şi explicaţii*, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2007, p. 382.
[570] Grigore Gr. Theodoru, *op.cit.*, p. 671.

sau defavoarea acuzatului. Ca excepţie, restrângerea acestui drept al acuzării poate fi justificată, în caz de strictă necesitate, în considerarea securităţii naţionale, a necesităţii de a proteja martorii sau de a păstra secretul metodelor prin care poliţia investighează anumite infracţiuni. În aceste cazuri este necesară luarea unor măsuri eficiente pentru a contrabalansa aceste restricţii, în măsura în care ele nu pot fi evitate[571].

Pentru a realiza contradictorialitatea în materie procesual penală, statele sunt obligate să îşi regleze procedurile interne, astfel încât probele existente să fie produse în cadrul audienţei publice, pentru a putea să facă obiectul dezbaterii contradictorii între acuzator şi inculpat, în faţa judecătorului[572].

Potrivit art. 289 C. proc. pen., judecata cauzei se face în faţa instanţei constituită potrivit legii şi se desfăşoară în şedinţă, oral, nemijlocit şi în contradictoriu.

În vederea respectării principiului contradictorialităţii, instanţa trebuie să supună dezbaterii părţilor şi procurorului orice stare, situaţie, împrejurare ce este esenţială pentru soluţionarea completă a cauzei.

Potrivit art. 334 C. proc. pen., instanţa are obligaţia de a pune în discuţia părţilor încadrarea juridică a faptelor de care este acuzat inculpatul, indiferent dacă aceasta este mai grea sau mai uşoară decât aceea pentru care s-a dispus trimiterea în judecată.

Tot cu scopul de a se asigura principiul contradictorialităţii şi al egalităţii armelor, art. 322 C. proc. pen. stabileşte obligaţia instanţei de a înştiinţa la începutul cercetării judecătoreşti pe inculpat cu privire la dreptul de a pune întrebări co-inculpaţilor, celorlalte părţi, martorilor, experţilor şi de a da explicaţii în tot cursul cercetării judecătoreşti, când socoteşte că este necesar33.

De asemenea, exercitarea dreptului la apărare prin propria persoană, a dreptului de a lua cunoştinţă de piesele dosarului, de a vorbi, precum şi de a pune concluzii în instanţă prin interpret reprezintă garanţii prin care este asigurată respectarea principiului contradictorialităţii34.

Principul egalităţii între acuzare şi apărare este o cerinţă de garanţie pentru echilibrul între interesele individului şi ale societăţii, pentru armonizarea şi salvgardarea acestor interese, ceea ce constituie un interes public, o necesitate pentru realizarea justiţiei penale.

BIBLIOGRAFIE

Vincent Berger*, Jurisprudenţa Curţii Europene a Drepturilor Omului, Ediţia V,* Editura Institutul român pentru drepturile omului, Bucureşti, 2005;

Corneliu Bârsan, C*onvenţia europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole. Vol. I. Drepturi şi libertăţi*, Editura All Beck, Bucureşti, 2005;

Igor Dolea, *Drepturile persoanei în probatoriul* penal, Ed. Cartea juridică, Chişinău, 2009;

Radu Chiriţă, *Convenţia europeană a drepturilor omului. Comentarii şi explicaţii*, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2007;

Gheorghiţă Mateuţ, *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Volumul I, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2007;

[571] Ovidiu Predescu, Mihail Udroiu, *op. cit.*, p. 366.
[572] Radu Chiriţă, *op. cit.*, p. 383.

Ovidiu Predescu, Mihail Udroiu, *Protecţia europeană a drepturilor omului şi procesul penal roman*, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2008;

Robert Pelloux, *Les arrest de la Cour europeenne des droit de l'homme dans les affaires Wemhof et Neumeister,* Annuaire français de droit international, 1969, Vol. 15, Editura CNRS Editions, Paris, 1969;

Jean-François Renucci, *Tratat de drept european al drepturilor omului*, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2009;

Grigore Gr. Theodoru, *Tratat de Drept procesual penal,* Ediţia a 2-a, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2008;

Mihail Udroiu, Ovidiu Predescu, *Standardele Europene în materia dreptului de a dispune de timpul şi de inlesnirile necesare pregătirii apărării*, Revista Dreptul, Nr. 5/2009, Uniunea Juriştilor din România.

PROTECȚIA JURIDICĂ A DREPTULUI LA EGALITATE

Dragne LUMINIȚA[573]
Naomi Adelina NICULAE [574]

Rezumat: *Protecţia juridică a drepturilor înseamnă nu numai apărarea acestora, dar şi garantarea lor, protecţie realizată prin consacrarea drepturilor în acte cu valoare juridică superioară şi prin crearea unor mecanisme care să asigure efectiv realizarea şi respectarea acestora.*

Unul dintre cele mai importante drepturi fundamentale este dreptul la egalitate care semnifică egalitatea tuturor în faţa legii, fără nici o discriminare. Dreptul la egalitate înseamnă o protecţie egală a drepturilor şi exercitarea drepturilor prevăzute în legea fundamentală şi în alte acte normative fără deosebire.

Abstract: *Legal protection of the rights is not only defending, but also ensuring them, protection performed by enshrining rights în higher value legal acts and also by creating some mechanisms to effectively ensure implementation and compliance.*

One of the most important fundamental rights is that to equality which means equality before the law, without discrimination. The right to equality means equal protection of rights and exercise of the rights provided for în the fundamental law and other laws without distinction.

Cuvinte cheie: drepturile omului, egalitatea în drepturi, protecţie juridică, discriminare.

Keywords: *human rights, equal rights, legal protection, discrimination.*

Introducere

Drepturile omului exprimă drepturile fiinţei umane care sunt drepturi inalienabile şi imprescriptibile. Consacrarea juridică a acestora a fost realizată mai întâi, pe plan internaţional, prin adoptarea de către state a numeroase documentele, iar ulterior, pe plan naţional în acte cu valoare constituţională.

Drepturile omului sunt drepturi subiective, ele fiind, în general, definite ca prerogative ale unei persoane în virtutea cărora aceasta poate să se comporte într-un anumit fel, sau să pretindă altuia un anume comportament, putând apela la ajutorul organelor etatice competente, în situaţia în care este împiedicată să adopte comportamentul licit dorit sau în situaţia în care, pretinzând alteia, conform legii, un anume comportament, aceasta nu-l adoptă. În situaţia în care propriul stat nu

[573] Profesor universitar doctor, avocat Baroul Bucureşti, e-mail: lumidragne@gmail.com
[574] Licenţiată a Facultăţii de Ştiinţe Juridice şi Administrative din cadrul Universităţii Creştine "Dimitrie Cantemir" din Bucureşti, e-mail: naomi.nicolae@yahoo.com

asigură această prerogativă sau o încalcă, titularul ei se poate adresa unei forme organizaţionale supraetatice, internaţionale pentru apărarea dreptului său[575].

Din sfera drepturilor pe care omul le are, numai anumite drepturi sunt fundamentale, distincţia între drepturile fundamentale şi celelalte drepturi subiective fiind făcută ţinându-se seama de două criterii: a) importanţa lor pentru individ, pentru cetăţean şi b) importanţa lor pentru stat. Astfel, putem spune că drepturile fundamentale sunt acele drepturi subiective aparţinând cetăţenilor, esenţiale pentru viaţa, libertatea şi demnitatea acestora, indispensabile pentru libera dezvoltare a personalităţii umane, drepturi stabilite prin Constituţie şi garantate prin Constituţie şi legi[576].

Aşa cum am arătat, drepturile omului au fost promovate mai întâi la nivel internaţional, un rol deosebit având Carta O.N.U. care le-a afirmat pentru prima dată în deplinătatea lor, subliinind că unul dintre scopurile organizaţiei conform art. 1 pct. 3 este să realizeze cooperarea internaţională în promovarea şi încurajarea respectării drepturilor omului şi libertăţilor fundamentale pentru toţi, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie.

Unul dintre documentele cele mai importante adoptate sub egida Organizaţiei Naţiunilor Unite este Declaraţia Universală a Drepturilor Omului[577], care în preambul subliniază că recunoaşterea demnităţii inerente tuturor membrilor familiei umane şi a drepturilor lor egale şi inalienabile constituie fundamentul libertăţii, dreptăţii şi păcii în lume. Toate fiintele umane, se arată în art. 1, se nasc libere şi egale în demnitate şi în drepturi, sunt înzestrate cu ratiune şi constiinta şi trebuie sa se comporte unii fata de altele în spiritul fraternitatii, iar în art. 2 se stabileşte că „Fiecare om se poate prevala de toate drepturile şi libertăţile proclamate în prezenta Declaraţie fără nici un fel de deosebire ca, de pildă, deosebirea de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, de origine naţională sau socială, avere, naştere sau orice alte împrejurări. În afară de aceasta, nu se va face nici o deosebire după statutul politic, juridic sau internaţional al ţării sau al teritoriului de care ţine o persoană, fie că această ţară sau teritoriu sînt independente, sub tutelă, neautonome sau supuse vreunei alte limitări a suveranităte".

Dreptul la egalitate

Unul dintre cele mai importante drepturi proclamate, garantate şi apărate este dreptul la egalitate care semnifică egalitatea fiecărui individ de fi egal cu ceilalţi în drepturi fără nici o discriminare.

Declaraţia Universală a Drepturilor Omului subliniază în art. 7 că toţi oamenii sînt egali în faţa legii şi au, fără nici o deosebire, dreptul la o egală protecţie a legii. Toţi oamenii au dreptul la o protecţie egală împotriva oricărei discriminări care ar viola prezenta Declaraţie şi împotriva oricărei provocări la o asemenea discriminare.

Pactele drepturilor omului[578] prevăd că toate persoanele sunt egale în faţa legii şi au dreptul la protecţia legii; legea trebuie să interzică orice discriminare şi

[575] G. Vrabie, Organizarea politico-etatică a României, Iaşi, 1995, p.418.
[576] I. Muraru, Drept constituţional şi instituţii politice, vol.I, Ed. Actami, Bucureşti, 1995, p.189.
[577] 10 decembrie 1948
[578] *Pactul internaţional cu privire la drepturile civile şi politice* a fost adoptat şi deschis spre semnare de Adunarea Generală a Organizaţiei Naţiunilor Unite la 16 decembrie 1966, prin Rezoluţia 2200 A (XXI). Pactul a intrat în vigoare la 23 martie 1976, potrivit art. 49, pentru toate dispoziţiile cu excepţia celor de la art. 41 care au intrat în vigoare la 28 martie. *Pactul*

să garanteze tuturor persoanelor o protecţie egală şi eficientă contra oricăror discriminări, mai ales a celor pe motive de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine naţională sau socială, avere, naştere sau orice altă situaţie.

Convenţia Europeană a Drepturilor Omului[12] este cel mai important document adoptat la nivel european în această materia prin care a fost creat pentru prima dată un mecanism regional eficace pentru protecţia drepturilor omului. În Protocolul nr. 12 la Convenţie[579] se arată în preambul că statele luând în considerare principiul fundamental în virtutea căruia toate persoanele sunt egale în faţa legii şi au dreptul la o protecţie egală din partea legii şi hotărâte să ia noi măsuri pentru promovarea egalităţii tuturor persoanelor prin garantarea colectivă a unei interziceri generale a discriminării, se arată în art. 1 că exercitarea oricărui drept prevăzut de lege trebuie să fie asigurată fără nici o discriminare bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine naţională sau socială, apartenenţa la o minoritate naţională, avere, naştere sau oricare altă situaţie şi nimeni nu va fi discriminat de o autoritate publică pe baza oricăruia dintre motivele arătate.

Documente internaţionale adoptate în domeniul drepturilor omului sunt obligatorii pentru statele semnatare şi exprimă voinţa acestora de a coopera pentru promovarea, apărarea şi garantarea drepturile omului şi libertăţile fundamentale.

Instrumentele juridice internaţionale nu sunt destinate să înlocuiască sistemele naţionale de protecţie a drepturilor omului ci să reprezinte o garanţie internaţională alături de procedurile interne ale statelor. Astfel, se realizează o protecţie dublă a drepturilor omului, la nivel internaţional şi la nivel naţional.

Constituţia României consacră în Capitolul 1 „Dispoziţii comune" al Titlului II intitulat „Drepturile, libertăţile şi îndatoririle fundamentale", anumite principii care sunt aplicate în egală măsură tuturor drepturilor, libertăţilor şi îndatoririlor fundamentale. Unul dintre aceste principii este egalitatea în drepturi a cetăţenilor – art. 16, principiu care stabileşte egalitatea tuturor cetăţenilor în faţa legii şi autorităţilor publice, fără privilegii şi discriminări şi faptul că nimeni nu este mai presus de lege. Funcţiile şi demnităţile publice, civile sau militare, se prevede în continuare, pot fi ocupate, în condiţiile legii, de persoane care au cetăţenia română şi domiciliul în ţară, statul român garantând egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi pentru ocuparea acestor funcţii şi demnităţi, iar în condiţiile aderării României la Uniunea Europeană, cetăţenii Uniunii au dreptul de a alege şi de a fi aleşi în autorităţile administraţiei publice locale, dacă îndeplinesc cerinţele legii organice.

Egalitatea în drepturi nu este altceva decât garanţia că cetăţenii vor putea să-şi exercite toate drepturile prevăzute de Constituţie, legi şi alte acte normative fără distincţie de naţionalitate, rasă, religie, grad de cultură sau profesiune[580].

---

internaţional cu privire la drepturile economice, sociale şi culturale a fost adoptat şi deschis spre semnare de Adunarea Generală a Organizaţiei Naţiunilor Unite la 16 decembrie 1966 prin aceeaşi rezoluţie şi a intrat în vigoare la 3 ianuarie 1976, potrivit dispoziţiilor art. 27 din Pact. România a ratificat ambele Pacte prin Decretul nr. 212/31 octombrie 1974, publicat în „Buletinul Oficial al României", Partea I, nr. 146 din 20 noiembrie 1974.

[12] România a ratificat Convenţia şi protocoalele adiţionale la această conveţie prin Legea nr. 30/1994 publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 135 din 31 mai 1994.

[579] Adoptat la 04 noiembrie 2000 la Roma.

[580] T. Drăganu, Drept constituţional şi instituţii politice, Cluj-Napoca, 1992, p. 87.

Principiul egalităţii nu se opune ca o lege să stabilească reguli diferite în raport de persoane care se găsesc în situaţii deosebite. Ideea este întărită de faptul că, sub aspectele care sunt comune, şi soluţia legiuitorului este identică[581].

Egalitate nu înseamnă uniformitate, astfel că dacă la situaţii diferite există un tratament diferit nu înseamnă că s-a încălcat principiul egalităţii. În acest sens se arată în Decizia nr. 74/1994[582] că principiul egalităţii nu pretinde uniformitate, deci ca toate situaţiile să fie tratate în acelaşi fel astfel că la situaţii egale trebuie să corespundă un tratament egal, iar la situaţii diferite poate exista un tratament diferit.

Curtea Europeană de Justiţie a afirmat că articolul 2 alineatul (4) din Directiva 76/207/CEE a Consiliului a fost conceput pentru a permite luarea unor măsuri care, „deşi discriminatorii în aparenţă, sunt, în fapt, menite să elimine sau să reducă situaţiile de inegalitate care pot exista în viaţa socială”[583].

Conform jurisprudenţei Curţii Constituţionale, care este în concordanţă cu practica constituţională din alte ţări, precum şi cu practica Curţii europene a drepturilor omului, dacă la situaţii egale trebuie să corespundă un tratament egal, la situaţii diferite tratamentul juridic nu poate fi decât diferit, se arată în Decizia nr. 107/1995 a Curţii[584].

În aceeaşi decizie se subliniază că în general, se apreciază că violarea principiului egalităţii şi nediscriminării există atunci când se aplică tratament diferenţiat unor cazuri egale, fără să existe o motivare obiectivă şi rezonabilă, sau dacă există o disproporţie între scopul urmărit prin tratamentul inegal şi mijloacele folosite. În alţi termeni, principiul egalităţii nu interzice reguli specifice, în cazul unei diferenţe de situaţii. Egalitatea formală ar conduce la aceeaşi regulă, în ciuda diferenţei de situaţii. De aceea inegalitatea reală, care rezultă din această diferenţă, poate justifica reguli distincte, în funcţie de scopul legii care le conţine. Tocmai de aceea principiul egalităţii conduce la sublinierea existenţei unui drept fundamental, dreptul la diferenţă, iar în măsura în care egalitatea nu este naturală, faptul de a o impune ar însemna instituirea unei discriminări.

Concluzii

Egalitatea în drepturi are valoare de principiu şi stă la baza tuturor drepturilor.

Protecţia juridică a dreptului la egalitate, precum şi a celorlalte drepturi, se realizează, în principal, la nivel naţional, prin instituţii specializate – Curtea Constituţională, instanţele judecătoreşti, Avocatul Poporului.

Constituţionalizarea drepturilor a conferit acestora şi protecţie faţă de orice intervenţie a legiuitorului comun, fiecare legea fundamentală stabilind o procedură specială, pentru modificarea acestuia.

---

[581] Decizia Curţii Constituţionale a României nr. 70/1993, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 307 din 27 decembrie 1993.

[582] Publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 189 din 22 iulie 1994.

[583] Directiva 76/207/CEE a Consiliului privind punerea în aplicare a principiului egalităţii de tratament între bărbaţi şi femei în ceea ce priveşte accesul la încadrare în muncă, la formarea şi la promovarea profesională, precum şi condiţiile de muncă, din 1976.

[584] Publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr.85 din 26 aprilie 1996.

„În starea de natură, oamenii se nasc, într-adevăr, egali; însă nu pot rămâne astfel. Societatea îi face să-şi piardă egalitatea şi nu redevin egali decât în virtutea legilor."[585]

Bibliografie

1. T. Drăganu, Drept constituţional şi instituţii politice, Cluj-Napoca, 1992.

2. Montesquieu, Despre spiritul legilor, Ed. Antet XX Press, Filipeştii de Târg, 2011.

3. I. Muraru, Drept constituţional şi instituţii politice, vol.I, Ed. Actami, Bucureşti, 1995.

4. G. Vrabie, Organizarea politico-etatică a României, Iaşi, 1995.

Carta O.N.U.

5. Convenţia Europeană a Drepturilor Omului şi Protocolul nr. 12 la Convenţie

6. Constituţia României.

7. Declaraţia Universală a Drepturilor Omului.

8. Decizia Curţii Constituţionale a României nr. 70/1993, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 307 din 27 decembrie 1993.

9. Decizia Curţii Constituţionale a României nr. 74/1994 Publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 189 din 22 iulie 1994.

10. Decizia Curţii Constituţionale a României nr. 107 din 1 noiembrie 1995, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.85 din 26 aprilie 1996.

11. Directiva 76/207/CEE a Consiliului privind punerea în aplicare a principiului egalităţii de tratament între bărbaţi şi femei în ceea ce priveşte accesul la încadrare în muncă, la formarea şi la promovarea profesională, precum şi condiţiile de muncă, din 1976.

12. Pactul internaţional cu privire la drepturile civile şi politice.

13. Pactul internaţional cu privire la drepturile economice, sociale şi culturale.

[585] Montesquieu, Despre spiritul legilor, Ed. Antet XX Press, Filipeştii de Târg, 2011, p. 166.

DISCRIMINAREA JURIDICĂ ESTE NECONSTITUȚIONALĂ?

Luminița DRAGNE[586]
George Dorel MATEI[587]

Rezumat

Caracterul social al statului român coroborat cu art. 16 din Constituția României, nu interzice luarea de măsuri deosebite din punct de vedere al consecințelor juridice ci din contră, obligă autoritățile statale la măsuri pozitive, în aparență discriminatorii, atâta vreme cât pe fond se urmărește asigurarea egalității de șanse pentru persoanele vulnerabile sau față de care există un interes legal în asigurarea unei protecții statale accentuante.

Abstract

The social character of the Romanian state in conjunction with art. 16 of the Romanian Constitution, does not prohibit taking special measures in terms of legal consequences but on the contrary, obliges state authorities to positive measures apparently discriminatory, as long as the fund is intended to ensure equal opportunities for vulnerable people or to which is a legal interest in ensuring an emphasized protection of state.

Cuvinte cheie: egalitatea de șanse, discriminare, neconstituționalitate.

Keywords: equal opportunities, discrimination, unconstitutional.

Unul dintre cele mai importante caractere ale statului român, potrivit dispozițiilor constituționale este acela de stat social. În virtutea acestui caracter, statul trebuie să ofere ajutor și protecție unor categorii defavorizate de persoane (bătrâni, săraci, persoane cu dizabilități etc.) și să adopte în acest sens măsuri sociale și economice.

Potrivit acestui caracter statul se preocupă[588] de apărarea drepturilor tuturor categoriilor de cetățeni, luând măsuri atunci când este cazul, pentru a opri degradarea vieții economice.

„Statul social nu poate fi un simplu partener de afaceri, un simplu observator, ci un participant care trebuie să intervină, trebuie să aibă inițiativă și mai ales să ia măsuri care să asigure realizarea binelui comun. El trebuie să protejeze pe cel slab, dezavantajat de destin și de șansă, trebuie să sprijine

[586] Profesor universitar doctor, avocat Baroul București, e-mail: lumidragne@gmail.com
[587] Lector universitar doctor, judecător Curtea de Apel București, e-mail: mateidorelgeorge@yahoo.com
[588] C. Călinoiu, V. Duculescu, Drept constituțional și instituții politice, Ediția a IV-a, Ed. Lumina Lex, București, 2010, p.146.

sectoare economice aflate în criză dar care sunt indispensabile promovării unui trai civilizat, trebuie să asigure funcţionarea unor servicii publice de protecţie şi intervenţie socială. Înţelegerea caracterului social al statului ne permite explicarea sensului şi dimensiunilor unor prevederi constituţionale, precum cele din: art. 32 privind garantarea dreptului la învăţătură; art. 34 privind obligaţia statului de a lua măsuri pentru asigurarea igienei şi sănătăţii publice; art. 41 privind protecţia socială a muncii; art. 47 privind obligaţia statului de a lua măsurile necesare asigurării unul nivel de trai decent cetăţenilor; art. 49 privind protecţia copiilor şi tinerilor; art. 50 privind protecţia persoanelor cu handicap"[589].

Considerăm că nu există vreun argument constituţional care să fundamenteze ideea unei uniformităţi de tratament juridic pentru toţi destinatarii legii. Şi acest lucru este logic atâta vreme cât există o inegalitate naturală între indivizi. Cea mai clară expresie a acestei situaţii este dată în analiza problemei stabilirii unei vârste unice de pensionare pentru femei şi bărbaţi.

O interpretare formală a dispoziţiilor articolului 16 din Constituţia României, intitulat *Egalitatea în drepturi*[590], ar putea duce la concluzia că ar fi obligatoriu ca toate persoanele să se pensioneze la aceeaşi vârstă sau eventual după aceeaşi vechime în muncă deoarece, în caz contrar, ar opera o discriminare nepermisă de lege.

Bineînţeles că o astfel de teză nu ar putea fi primită, iar acest lucru rezultă din interpretarea teleologică a articolului 1 aliniat 3[591] din Constituţia României şi ale articolelor 41[592] şi 47[593] din Constituţie.

Totodată, statul conform caracterului său de stat social are obligaţia prevăzută în Constituţie la art. 135 alin. 2 lit. f şi g, de a asigura crearea condiţiilor necesare pentru creşterea calităţii vieţii şi aplicarea politicilor de dezvoltare regională în concordanţă cu obiectivele Uniunii Europene.

---

[589] I. Muraru, E.S. Tănăsescu, Drept constituţional şi instituţii politice Volumul II/Ediţia XIII, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2009, p.86.

[590] Art. 16 are următorul cuprins: (1) Cetăţenii sunt egali în faţa legii şi a autorităţilor publice, fără privilegii şi fără discriminări.
(2) Nimeni nu este mai presus de lege.
(3) Funcţiile şi demnităţile publice, civile sau militare, pot fi ocupate, în condiţiile legii, de persoanele care au cetăţenia română şi domiciliul în ţară. Statul român garantează egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi pentru ocuparea acestor funcţii şi demnităţi.
(4) În condiţiile aderării României la Uniunea Europeană, cetăţenii Uniunii care îndeplinesc cerinţele legii organice au dreptul de a alege şi de a fi aleşi în autorităţile administraţiei publice locale.

[591] Alin. 3 al articolul 1 are următorul cuprins*:* România este stat de drept, democratic şi social, în care demnitatea omului, drepturile şi libertăţile cetăţenilor, libera dezvoltare a personalităţii umane, dreptatea şi pluralismul politic reprezintă valori supreme, în spiritul tradiţiilor democratice ale poporului român şi idealurilor Revoluţiei din decembrie 1989, şi sunt garantate.

[592] Art. 41 intitulat *Munca şi protecţia socială a muncii,* are următorul cuprins:
(1) Dreptul la muncă nu poate fi îngrădit. Alegerea profesiei, a meseriei sau a ocupaţiei, precum şi a locului de muncă este liberă.
(2) Salariaţii au dreptul la măsuri de protecţie socială. Acestea privesc securitatea şi sănătatea salariaţilor, regimul de muncă al femeilor şi al tinerilor, instituirea unui salariu minim brut pe ţară, repausul săptămânal, concediul de odihnă plătit, prestarea muncii în condiţii deosebite sau speciale, formarea profesională, precum şi alte situaţii specifice, stabilite prin lege.
(3) Durata normală a zilei de lucru este, în medie, de cel mult 8 ore.
(4) La muncă egală, femeile au salariu egal cu bărbaţii.
(5) Dreptul la negocieri colective în materie de muncă şi caracterul obligatoriu al convenţiilor colective sunt garantate.

[593] Art. 41 intitulat Nivelul de trai, are următorul cuprins:
(1) Statul este obligat să ia măsuri de dezvoltare economică şi de protecţie socială, de natură să asigure cetăţenilor un nivel de trai decent.
(2) Cetăţenii au dreptul la pensie, la concediu de maternitate plătit, la asistenţă medicală în unităţile sanitare de stat, la ajutor de şomaj şi la alte forme de asigurări sociale publice sau private, prevăzute de lege. Cetăţenii au dreptul şi la măsuri de asistenţă socială, potrivit legii.

În acelaşi sens este şi jurisprudenţa constantă a Curţii Constituţionale care prin deciziile nr. 107 din 1 noiembrie 1995[594] şi nr. 27 din 12 martie 1996[595] a statuat faptul că stabilirea unei vârste unice de pensionare pentru femei şi bărbaţi ar avea semnificaţia instituirii unui tratament egal pentru situaţii care sunt în mod obiectiv diferite. Or, principiul egalităţii în faţa legii nu exclude, ci dimpotrivă, impune soluţii diferite pentru situaţii diferite.

Nu este admisibil ca egalitatea juridică să fie confundată cu uniformitatea juridică deoarece în toate cazurile în care situaţia premisă este una diferită, tratamentul juridic poate fi unu diferit fără a se putea invoca încălcarea articolului 16 din Constituţia României.

Legiuitorul admite existenţa unor tratamente juridice diferite în cazul în care există o motivare obiectivă a acestei acţiuni sau scopul este unul legitim pentru asigurarea egalităţii de şanse între indivizi.

Ca să abordăm o imagine plastică, plecarea de la aceeaşi linie de start la o competiţie sportivă, linie la care se prezintă persoane care fac parte din categorii diferite precum adulţi, copii, femei, persoane cu handicap, nu înseamnă că ne aflăm în faţa unei competiţii în care toţi concurenţii au şanse egale.

Este evident că statul trebuie să intervină în mod activ pentru a asigura tuturor şanse reale de reuşită ţinând seama de particularităţile fiecărei categorii de destinatari ai legii.

În acelaşi sens, Curtea Constituţională a arătat că egalitatea în faţa legii şi a autorităţilor publice, consacrată cu titlu de principiu de art. 16 alin. (1) din Constituţie, îşi găseşte aplicare doar atunci când părţile se găsesc în situaţii identice sau egale, care impun şi justifică acelaşi tratament juridic şi deci instituirea aceluiaşi regim juridic[596].

Se pune problema în aceste condiţii a stabilirii criteriului după care ar putea fi făcute astfel de diferenţieri între persoane. Considerăm că răspunsul poate fi dat prin analiza atentă a dispoziţiilor constituţionale şi a tratalor internaţionale prin care statul român se angajează să acorde o atenţie sporită unor anumite categori de persoane.

Observăm deci, că femeile, copii şi tinerii, persoanele cu handicap, persoanele care execută munci grele, persoanele care locuiesc sau desfăşoară o activitate în regiuni defavorizate, victimele traficului de persoane, persoanele cu un înalt grad de pauperitate, beneficiază de protecţia sporită a statului în raport cu ceilalţi cetăţeni, iar acest lucru este unul raţional, în deplină concordanţă cu caracterul social al statului nostru, astfel încât măsurile de protecţie – la prima vedere cu caracter discriminator în favoarea acestor categorii de persoane apar ca fiind constituţionale[597].

S-a pus problema dacă scutirea de obligaţia de a plăti taxe judiciare de timbru pentru acţiunile în justiţie pentru anumite categorii de persoane, nu ar

[594] Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.85 din 26 aprilie 1996.
[595] Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.85 din 26 aprilie 1996.
[596] Decizia nr. 192 din 31 martie 2005, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.527 din 21 iunie 2005.
[597] A se vedea în acest sens deciziile Curţii Constituţionale nr. 164 din 12 martie 2013, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 296 din 23 mai 2013 şi nr. 681 din 13 noiembrie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 889 din 8 decembrie 2014.

constitui o discriminare şi o atingere adusă principiului constituţional al egalităţii de drepturi.

Curtea Constituţională a arătat că[598] este atributul legiuitorului să stabilească scutiri de taxe şi impozite, iar în cazul în care anumite persoane, datorită unor particularităţi sociale (stare de pauperitate, victime ale infracţiunilor etc.) nu au posibilitatea de a achita în tot sau în parte taxele judiciare de timbru şi îşi văd vătămat în acest mod, în substanţa sa, accesul la justiţie, acestea pot beneficia de scutiri ale unor astfel de taxe.

O problemă foarte interesantă este cea privind aplicabilitatea dispoziţiilor articolului 16 din Constituţia României la persoanele juridice. Analizând jurisprudenţa Curţii Constituţionale, se observă o ezitare din partea instanţei de contencios constituţional în a arăta în mod explicit că acest articol s-ar aplica tuturor persoanelor juridice. Prin decizia pilot nr. 35 din 2 aprilie 1996[599] s-a statuat că principiul egalităţii cetăţenilor, prevăzut de art. 16 din Constituţie, se aplică şi persoanelor juridice, în măsura în care prin intermediul acestora cetăţenii îşi exercită un drept constituţional, cum este asocierea în partide politice.

Se observă că instanţa constituţională introduce o condiţionare a aplicării articolului menţionat de exercitarea prin intermediul unei persoane juridice a unui drept sau a unei libertăţi cetăţeneşti, precum libertatea de asociere, libertatea credinţei religioase etc.

Legiuitorul constituant se fereşte în a statua că există egalitate între cetăţeni şi autorităţi publice sau unităţile administrativ-teritoriale, învederând că „principiul egalitatii in drepturi înscris în Constituţie priveşte egalitatea cetăţenilor în faţa legii şi a autorităţilor publice”[600], fără a institui egalitatea între cetăţeni şi autorităţile publice sau între cetăţeni şi stat ori unităţile administrativ-teritoriale, ca persoane juridice de drept public.

Concluzii

Principiul egalităţii în faţa legii presupune instituirea unui tratament egal pentru situaţii juridice premise egale. Acest principiu nu împiedică, ci este în perfectă consonanţă cu caracterele statului român şi celelalte principii constituţionale care prevăd nu doar posibilitatea ci chiar obligaţia statală de a se lua măsuri în vedere protejării unor persoane vulnerabile care, în lipsa unor astfel de măsuri, nu şi-ar putea valorifica în mod rezonabile drepturile şi interesele legale.

Principiile constituţionale, precum este cazul şi celui în discuţie, al egalităţii în faţa legii, nu trebuie interpretate în mod formal, eventual prin scoaterea lor din context ci doar folosind metode specifice de cercetare juridică, precum cea a interpretării sistematico-teleologice, deoarece doar în această modalitate vom putea identifica sensul corect al conceptelor utilizate de legiuitor

[598] A se vedea şi Decizia nr. 136 din 10 martie 2005, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.427 din 20 mai 2005.

[599] Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 75 din 11 aprilie 1996.

[600] Decizia nr. 503 din 5 decembrie 2013, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 87 din 4 februarie 2013.

în scopul asigurării unei evoluţii a cadrului legislativ şi a unei mai bune protecţii a drepturilor fundamentale ale omului.

Bibliografie

1. C. Călinoiu, V. Duculescu, Drept constituţional şi instituţii politice, Ediţia a IV-a, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2010.

2. I. Muraru, E.S. Tănăsescu, Drept constituţional şi instituţii politice Volumul II/Ediţia XIII, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2009.

3. Constituţia României.

4. Decizia Curţii Constituţionale nr. 107 din 1 noiembrie 1995, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.85 din 26 aprilie 1996.

5. Decizia Curţii Constituţionale nr. 27 din 12 martie 1996, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.85 din 26 aprilie 1996.

6. Decizia Curţii Constituţionale nr. 136 din 10 martie 2005, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.427 din 20 mai 2005.

7. Decizia Curţii Constituţionale nr. 192 din 31 martie 2005, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.527 din 21 iunie 2005.

8. Decizia Curţii Constituţionale nr. 164 din 12 martie 2013, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 296 din 23 mai 2013.

9. Decizia Curţii Constituţionale nr. 503 din 5 decembrie 2013, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 87 din 4 februarie 2013.

10. Decizia Curţii Constituţionale nr. 681 din 13 noiembrie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 889 din 8 decembrie 2014.